Composuit
Beda Abbas.

H. Eccl. 177.

Carafa

CAROLI CARAFA

923.

Epiſcopi Averſani

COMMENTARIA DE GERMANIA SACRA RESTAVRATA,

ſub Summis PP.

GREGORIO XV,

&

S. D. N. VRBANO VIII.

Regnante Aug. & Piiſſ.[mo] *Imp.*

FERDINANDO SECVNDO.

Biblioth Oberaltac.

R

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Apud CORNELIVM AB EGMOND,

cIↃ IↃ c XXXIX.

BIBLIOTHECA
[illegible] LA
[illegible]ENSIS.

SACRATISSIMÆ DEI MATRI VIRGINI

CAROLVS EPISCOPVS AVERSANVS
in humillimam gratiarum actionem.

PAr erat, ut hoc qualecunque opus tuis ederetur in lucem auſpiciis, quæ parens veræ lucis es, ut Te altrice viveret, quæ nobis vitam peperiſti. Te patronam quæreret, ac vindicaret ſuã, quam ego ducem in periculis, in moleſtiis, in omni vitæ curſu ſenſi; cujus clientelæ beneficio, difficillimis temporibus inter tot itinerum difficultates, bello efferveſcente Germania, ſerpente ubique contagio, & conjuratas hæreticorum manus evaſi, & peſtis pericula declinavi. Quod vero tutius patrocinium, quam tuum, Virgo Sanctiſſima? quam Davidicæ turri ſimillimam ſacrum concinit epithalamium: è qua mille clypei pendent, & omnis armatura fortium; quam terribilem etiam aſſeverat, ut caſtrorum aciem ordinatã, ne turri propugnatores milites, neve militibus contra hoſtiles impetus munita turris deeſſet. Iſto etiam vel maxime nomine tibi debetur hoc opus, cum nihil ſit eorum, quæ hic præclare, & cum virtute acta narrantur, quod per te geſtum, perfectumque non ſit. Tu propugnaculum Fidei, tu ſevera ultrix perfidiæ, tuo prope numine diſciplina caſtrenſis innititur, cui omnia fauſte, ac fæliciter ſemper evenerint. Etenim quod hoſtes Religionis profligati ſint, quod haſtam abjecerint, ac ſpiritus detumuerint, non tam armis

eſt factum, & auxiliaribus copiis, quam præſidiis tuis. Te te & ille ipſe ſumma virtute vel corporis, vel animi præſtans Imperator Ferdinandus ſemper Auguſtus Ducem belli præcipuam merito appellare ſolet: agnoſcit videlicet fontem ſuæ gloriæ: animadverit, unde tantum virtutis, ac fælicitatis emanet. Hinc illud maximum argumentum pietatis in te ſuæ, quod te effingi juſſerit in ſignis, & à vexillifero alte præferri, teque ſuis copiis præeſſe dixerit, à te rem omnem bellicam gubernari, ac regi, à te magis arcano inſtinctu, quam Martiali tuba milites accendi, à te ſibi porrigi opima ſpolia impiorum. Vidi egomet, vidi, & illam hauſi lætitiam vel maximam, cum Teutones Palatiniani, Bohemi, Pannones, aliique quamplures non modo Imperatoriis, ſed divinis legibus obſequerentur; reviviſceret pietas, Religio refloreſceret: exhauſtum eſt, me præſente, & gratulante illud Lutheri cœnum; ſquallet Calvinus, vere jam recalvaſter; quaſi reſectis tot illius Hydræ capitibus extorſiſti Virgo funeſtam facem ex Oecolampadii manibus, qui Chriſtianæ Reipub. ipſo nomine minitabatur incendium; tua vis Huſſitas fregit; te reluctante, & obnitente Caroloſtadius metam ſui conſilii attingere minime potuit, qui in ſtudio impietatis excurrebat audacior. Nimirum hæc ſibi propoſuit Ferdinandus ille tuus, cum in hoſtes tuo vultu notata ſigna conferret. Idcirco enim bellator claſſicum canebat ad pugnam, ut victor tibi pæana caneret ad laudem; idcirco arces hoſtium, ac muros evertebat, ut tibi excitaret aras, atque delubra; idcirco denique fulgurabat armis, ut tu coruſcares vel gloria, vel prodigiis. Sentio me tot rebus, tanquam præclaris commemorandis, imparem eſſe: ſed hac una ſpe ſuſtentor; etenim confido fore, ut quæ militum acueris gladios ad pugnandum, eadem mihi ſtylum acuas ad ſcribendum.

SANCTISSIMO D. N.

VRBANO VIII,

PONT. OPT. MAX.

CAROLVS EPISCOPVS AVERSANVS

Summam, ac æternam fælicitatem.

QVoniam gravaris, in alio quovis Templo Nationes gentium tuam Sanctiſsimam venerari Majeſtatem, ſapientes tuæ vocis Oraculum ſumere Principes, ac Reges viſibile Sanctitatis tuæ Numen adorare; quam in veræ, ſolidæque gloriæ Templo, quod ipſe per ſummam virtutem cœlitus emiſſam conſtruxiſti; non quidem partem anguſtæ illius, ſed totam hanc immenſam comprehendens Hieruſalem: cujus amplitudo contermina eſt tuo dominio, quod tamen Cœlo, ac Dei ipſius dominio conterminum eſt: aſpicias in hac Hiſtoria mirabilis ejuſdem Templi partem non minimam; quam cum ego in Germania erigendi miniſter affuerim, ab alio fortaſſe nemine ſincerior ejus, aut certior exprimeretur imago. Et quamvis timendum non ſit, ne tua præclara, ac ferme divina geſta in ullo immenſitatis angulo, aut Æternitatis ſæculo obſcura jaceant; cum penetrabili Spiritus ſancti tu-

ba Mundo aperiantur, tamen patiatur ſumma tua clementia, hoc opus in ſanctiſsimorum Pedum veſtigiis ſtabilire fundamenta, ſiquidem in hoc etiam non ſine ſumma poſterorum admiratione glorioſiſsima tuæ Sanctitatis acta, Dei non minus, quam veritatis voce exponentur.

COM-

COMMENTARIA DE GERMANIA SACRA RESTAVRATA.

ME Roma diſcedente ad obeundam Germanicam Nuntiaturam, talis erat Europæ ſtatus; quem breviter ſine ira, & odio (quorum cauſas procul habeo) ideo referre volo, ut tractaturus de Germania Sacra Reſtaurata, cum faciliori Lectoris intelligentia poſſim aſſequi optatum finem. Pax in Italia regnabat, licet ob Vallem Tellinam ſemina belli jacta eſſent. In Germania pericula, & tumultus undequaque, nec victoria Pragenſis potuerat extinguere atrox bellum; quod ſacrum, & non ſatis laudatum contra Hugonottos erat in Gallia; Hiſpania ob unitatem veræ, & Catholicæ Religionis ſumma pace fruebatur, quamvis illius Rex contra infideles, & hæreticos in aliis Provinciis orientalibus, & occidentalibus per ſuos Duces belligeraret. Polonos vexabant Tartari, Swecii, & Moſcovitæ, qui tamen domeſticis diſſenſionibus non carebant. Anglia pacem intra, extra vero, contra Germanos bellum habebat. Danimarcha, & Norvegia, quamvis frigiditate aeris Septentrionalis inſenſibiles videbantur, attamen ignem belli, ut poſtea patefactum eſt, ſub cinere fovebant. Turcicum Europæum Imperium, ſub cujus clientela erat Tartarus Percopeus, Moldavus, & Tranſilvanus, gloriabatur de ſua potentia, propter quam non apertum bellum in viciniis patiebatur, attamen moleſtabatur à Coſacchis, gente paupere, & collectitia, licet belligera, & animoſa, unde maximum, & periculoſum timebatur bellum. Romæ mortuo optimo Pontifice Paulo Quinto, unanimi Cardin. conſenſu, die 13 Februarii fuerat electus in ſummum univerſalis Eccleſiæ Paſtorem Alexander Cardinalis Ludoviſius, qui fatale

nomen pietatis,religionis,liberalitatis, nec non acerrimi hoſtis contra infideles, & hæreticos, Gregorii Decimi quinti aſſumſerat, & quæ ad propagationem Fidei,& ad extirpationem hæreſium, præſertim ex Germania diu animo conceperat, (præpeditus tamen Dei permiſſu,& hominum voluntate,ob non collatas, multo ante illi debitas dignitates) ſtatim promovere conatus eſt, ut infra referemus. Eundem ſacrum zelum, & ardorem quamvis implicitus multis bellis, & periculis habebat Ferdinandus Secundus, qui electus Cæſar Francofurti die 28 Auguſti anni 1619,Occidentale regebat Imperium,vere pius,vere fœlix, vere Germanicus, Saxonicus, Cymbricus, Vngaricus, Turcicus, & merito nemini anteceſſorum Cæſarum,qui pronomen à magnitudine rerum geſtarum habuerunt,ſecundus.

Ferocem Turcarum gentem,& Imperium regebat maxima ferocitate ferociſſimus adoleſcens Oſmanus, contra quem ſi Deus non extendiſſet manum ſuam, modo terribili, & in domo Ottomanica nunquam experto, majora forſitan intuliſſet Chriſtianitati damna, quam non intulerant Solimanus, Selimus,Mahometes Secundus,& alii illius parentes. Timuit ideo invictiſſima Reſpublica Polonica, cum ei paulo ante mortem bellum cum ſexcentis millibus armatis ferox Oſmanus intuliſſet,cujus gubernacula regebat Sigiſmundus Tertius,Rex non minus longo dominatu, & experientia rerum, quam ſumma pietate admirabilis. Eodem tempore finitimis populis Sweciis, Gothis, & aliis Goſtavus; Danicis,& Norvegicis Chriſtianus quartus imperabant; ille avidus gloriæ, fortis, & fœlix in bello, antiquæ Gothorum gloriæ reſtaurator ſibi nomen aſſumpſerat; iſte Dux potens, & prudens exiſtimabatur, cujus tamen virtutem Germania,Lydius quaſi lapis, famæ imparem declaravit. Iacobus I I, cujus Imperio ſub nomine magnæ Britanniæ, Angli, Scoti, Hiberni ſubjecti erant; licet tunc temporis à nonnullis ob propenſionem ad litterarum, & pacis ſtudia ludimagiſter appellaretur; velabat tamen, ut poſtea innotuit,ſumma prudentia,& politica his artibus impotentiam, ut ſuſtineret exiſtimationem, qua deperdita ut pluri-

plurimum perire ſolent Regna. Denique in tota Gallia regnabat Ludovicus XIII, religione, & pietate alteri Divo Ludovico non abſimilis, & in re bellica dignus Henrici parentis filius. In Imperio vero Hiſpanico, cui nunquam ſol occidit, mortuo paulo ante Philippo III, Sanctiſſimo Principe, ſucceſſerat Philippus IV, ætate juvenis, expectatione magnus, verus Philippi II nepos, & Caroli V pronepos.

In hac rerum, & Principum conſtitutione ſedes belli, & diſcordiarum erat Germania, ad quam ex omnibus Orbis partibus concurſus fiebat populorum, cum ex illa ſalus, vel interitus in negotiis ſacris, & profanis expectaretur; hinc diviſa reperiebatur, immo pro ea, tota Europa, in duas partes, in Cæſarianos videlicet & Palatinianos. Prioris caput erat Ferdinandus Cæſar, & cum eo Bavarus; Saxo, Electores Eccleſiaſtici, Liga Catholica, & alii Principes minores ſimul cum externis, Rege Hiſpaniarum, Rege Poloniæ, Infante Iſabella Belgarum, & aliis collegatis cum Domo Auſtriaca. Poſterioris erat Palatinus Federicus Quintus, cui adhærebat Elector Brandeburgicus, Palatinus Neoburgicus, Dux Bipontinus, Ioachimus Erneſtus, & Chriſtianus fratres Marchiones Brandeburgici, Dux Wittenbergicus, Mauritius Landgravius Haſſiæ, Marchio Durlacenſis, Princeps Anhaltinus, Civitates Imperiales confederatæ, & Anſiaticæ; ſecreto vero Dux Brunſvicenſis, Megapolitanus, Pomeranus, & alii Principes circuli Saxoniæ inferioris. Ex exteris vero Anglus, Danus, Swedus, Ordines confederatarum Provinciarum Hollandiæ, Gabor, Turca; & quod maxime dolendum erat, etiam aliqui Principes Catholici.

Cauſa, & origo iſtarum diſcordiarum, præter ſolitam filiorum Adæ dominandi libidinem, fuerat hæreſis, Lutherana præſertim, & Calviniana, præter alias minoris nominis, quæ ita irrepſerant, ut omnes Principatus præter Tirolenſem, Bavarum, & Salisburgenſem, potius hæretici, quam Catholici exiſtimarentur; & tamen Germania ante annum 1517 erat unius labii, ſed ſuis libidinibus Civitatem, & novæ Religionis turrim erigere voluere Germani majori ſcelere,

quam Gigantum ; hinc lateres novarum opinionum à
Catholicis dogmatibus abhorreſcentium, hinc bitumen
cujuſdam ſuadelæ mirum blandientis in excidium pa-
raverunt, ut ſin minus ſolium Dei, Dei certe Vicarii ſe-
dem deſtruerent; ſed cū opus aggrederentur, qui habi-
tat in Cœlis irriſit eos, & Dominus ſubſannavit illos im-
miſſione diſſenſionis, diffidentiæ, & ſpiritus mendacii.

Commentaria hæc noſtra inſignes plurium muta-
tiones Principum, Ducum, Heroum, & Rerumpubli-
carum claudent, & quomodo illa mala, quæ deſperata
videbantur, curata fuerint per obtentas celeberrimas
Cæſaris, & Catholicorum Principum victorias, per
noxii emiſſionem ſanguinis, per maximam etiam ſolli-
„ citudinem in hac noſtra Nuntiatura apud Auguſtiſſi-
„ mam Majeſtatem octennio impenſam, ac tandem per
aſſiduos Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, aliorumque
Prælatorum, ac Religioſorum non inutiles labores in
„ eradicatione adeo inveteratæ hæreſis collocatos, quæ
ut facilius intelligantur, rem omnem altius, ſed bre-
viſſime exordiar.

Luthera-na hæreſis origo.

Malum, quod præterito ſæculo, & præſenti, uſque ad
annum 1629, miſeram Germaniam afflixerat, exor-
dium duxit anno 1517. Ex invidia enim, & indigna-
tione, quod Ioanni Tetzelio Dominicano commiſſa
fuiſſet indulgentiarum promulgatio, cœpit Martinus
Lutherus, Ord. S. Auguſtini Lector ordinarius Wit-
tembergæ, in immodicos quæſtus, & abuſus indulgen-
tiarum invehi, non tamen in ipſas indulgentias,
quas adhuc probabat, ut ſemper in timore, &
tremore ſalutem operaremur: poſtea vero mentem ma-
gis renudavit in 95 propoſitionibus diſputationis tan-
tum gratia propoſitis. Verum multos decepit triennio
integro ſimulata Lutheri humilitas, & erga Pontifi-
cem reverentia: nam Leoni X ſcribens, ſe proſtratum
Sanctiſſimis illius pedibus, cuncta ſua ei offerre, ut vi-
vificaret, occideret, vocaret, revocaret, approbaret, re-
probaret quodcunque placuiſſet; interim Friderico
Saxoniæ Duci gratus, invehebatur in vitia Cleri, &
Magiſtratus, ut populo plauſum faceret, tantoque ma-
gis illius dictis fides adhibebatur, quanto evidentiora,

&

& magis publica erant cleri vitia pernicioſiſſima ; Romam accerſitus , diffidens ſuæ cauſæ , & timens perſonæ,in Germania judices poſtulavit;obtentoque Cardinale Cajetano , in Comitiis Auguſtanis coram illo, & Cæſareis Conſiliariis , palinodiam dictorum , & ſcriptorum cecinit , profeſſusque fuit ſe ſequi Sanctam Romanam Eccleſiam , illam ſe dixit velle colere in omnibus præſentibus, & futuris temporibus : poſtea inſtante Card. ut in ſpecie aliqua revocaret , & miſſa faceret quæ perturbationem cauſarent; reſpondit, ſe non meminiſſe alicujus , quod contra Sacram Scripturam, contra Sanctos Patres , aut decreta Pontificum foret, offerens ſe velle ſua ſubmittere judicio Vniverſitatum, Baſilienſis,Friburgenſis, Lovanienſis, & Pariſienſis: ac tandem à Cardinali ad Romanum Pontificem appellavit , Auguſtaque ſeſe ſubduxit. Diſputatur poſtea cum Eckio,& Lutherus Cæſari Carolo V ſe,ſuamque cauſam, fruſtra tamen,commendat; & à Pontifice longe aliter , quam ipſe docebat, judicante , provocat ad Concilium; immo contra Pontificem ſcriptum edit ad Cæſarem, & nobilitatem Germaniæ ; nec ſatis ſe feciſſe ratus , Ius Pontificium Wittenbergæ publice incendit : Scribit in Colonienſes, & Lovanienſes, editque librum de captivitate Babylonica , in quo Bohemos ab hæreſi liberat, aliosque Catholicos hæreſeos inſimulat. Accuſatur anno 1521 Lutherus Wormatiæ , tanquam in Imperio publicæ pacis perturbator , ſed eum defendit, & protegit Saxo , ſuadetque ut ſub fide publica evocetur non tantum Cæſaris , ſed etiam aliquot Principum , qui pro homine fidejuſſerunt : mandantes tamen, ut interim in itinere nec concionaretur, nec ſcriberet ; concionatus tamen fuit Erphordii contra Cæſaris edictum , Wormatiæ tamen modeſtior , libros à ſe ſcriptos agnovit , & ad illorum retractationem ſe paratum fore dixit ; ſi teſtimoniis Scripturarum convinceretur : quæ cum obſtinate dicerentur,Cæſar mentem ſuam incontaminatam declaravit , præcepitque ut reduceretur,quo fides eſſet integra; ſed juſſit moneri hominem , ut à turbis,& concionibus abſtineret. Lutherus Alſtadium à Saxoniæ Ducis cuſtodia ductus , mox ibidem

Appellat ad Univerſitates

Comitia Wormatiæ.

ibidem contra Pariſienſes, & contra D. Thomæ Scolaſticam Theologiam ſcribit, paulo poſt Sacram Scripturam in Germanicum idioma ad genium ſuum vertit, ac Caroloſtadium, Melanchtonem, Ionam, Seurſium, Amsdorphium, aliosque diſcipulos nanciſcitur, & inſtruit, ſcholas claudi jubet; in Henricum Angliæ Regem invehitur; ſe Euangeliſtam nominat: omnibus etiam fœminis munus euangelizandi concedit. Comitia Norimbergæ indicuntur; quo tempore jam Principes aliquot Lutherani errores fidei cum politicis miſcebant, multaque jactabant ad conflandam invidiam Pontifici, & Clero.

Zwinglius in Helvetia.

Interim in Helvetia Zwinglius quidam eam gentem ad res novas concitare cœperat, cujus dogmata ſoli Tigurini ſequebantur; alii vero in Comitiis Lucernæ habitis, cæremonias, & inſtituta antiqua inviolata ſervari mandarant. Zwinglius mox ut manum calamo admovit, diverſam à Luthero doctrinam edidit, aliam Caroloſtadius ab omnibus diſcrepantem, idem præſtitere Anabaptiſtæ politicum Magiſtratum ejurantes. Lutherus dolore, iraque ſuccenſus, relinquens obſcuriores diſceptationes, librum de fœnore, & uſura germanice evulgat, & Magiſtratus non parum ſugillat, Principes, & Reges ſocios furum appellat: quæ prolixius proſequitur applaudente Luthero Thomas Muntzerus inſignis populi irritator, præterea Lutherus apoſtaſiam Religioſæ fugitivæ defendit publico ſcripto, omnibuſque voto obligatis, viam carnis, & libertatis reſerat, ac tandem in dictis Comitiis Norimbergæ, ubi de ſubſidio contra Turcas agebatur, Turcam decies eſſe meliorem, ac prudentiorem, quam Chriſtianos Principes divulgat; hos vocat ſtolidos, fatuos, inſanos, amentes, & moriones, quæ cum confirmaſſet Muntzerus, & Phiferus, jamque erumperent Buceriani, Melanchtonici, Pomerani, Zwingliani, aliique quamplures votorum deſertores duce Caroloſtadio, qui recenter, & primus quidem meretricem ſuam duxerat in nuptiis: ruſtici ſaltantes, & bibentes conjurarunt; pauloque poſt ſeditio ruſticana adverſus Magiſtratum exorta eſt in Algæa, ac fere in omnibus Swe-

Incenſores belli ruſticani anno 1526.

viæ

viæ locis, ad Rhenum, in Alſatia, in Franconia, in Thuringia, in Salisburgenſi agro, & alibi, quorum is erat ſcopus, ut Principes omnes extinguerent, & novam Religionem inveherent, ſeque à tributis liberarent; ducentas arces in ſola Franconia demoliti ſunt; ſed cum ſeſe nobiles ſtrenue oppoſuiſſent invocatis Swevici fœderis auxiliis, eorumque Duce Georgio Truccеſio, Ludovico Palatino, Conrado Wittembergico, Antonio quoque Lotharingico Duce, ejuſque fratribus, ſpatio trium menſium pluſquam centum millia ruſticorum interierunt. Muntzerus, ejuſque ſocii Mulhuſii capti pœnam capitis ſubierunt. In Vrbibus etiam eodem fere tempore tumultuatum fuit, Francofurti, Moguntiæ, Wormatiæ, Spiræ, & Coloniæ cives in Magiſtratum ſurrexerunt, leges, & fidem ſibi ipſi præſcripſerunt, multiſque in locis libertatem credendi poſtularunt, & impetrarunt; quibus omnibus fatebatur Lutherus ſe claſſicum ceciniſſe. *Tumultus Civitatum*

In publico hoc Germaniæ luctu Lutherus celebrat ſacrilegas nuptias, abominaturque Canonem Miſſæ, & paſſim ad omnes Principes ſcribit, ut illius doctrinam amplectantur. Primus ex Principibus Luthero publice voto effracto ſacrilege adhæſit Albertus Brandeburgicus, Ordinis Teutonici Magiſter, ducens uxorem Dorotheam, Regis Daniæ filiam. Illius exemplum inculcavit Lutherus Alberto Archiepiſcopo Moguntino, rogavitque, ut Epiſcopatum in civilem Magiſtratum converteret: ſimilia conſtantiſſimo Georgio Saxoniæ Duci niſus eſt, ſed fruſtra, perſuadere. Principes tamen Lutherani anno ſequenti habentes Comitia Spiræ, denegatis ſibi Eccleſiis in palatio ſuo publice conciones Lutheranas haberi juſſerunt, plebemque ad illas, indulgentibus Epiſcopis, invitarunt. *Apoſtaſia Alberti Brandeburgici.*

Quo tempore in eadem cauſa verſabantur Helvetii, plerumque plebeji à Conrado Pellicano apoſtata ſeducti. Badenæ diſputatio erat inſtituta à Catholicis, & Sacramentariis, ſed in illa Catholici triumpharunt; quare Helvetiorum pagi Decretum de conſtanti fide catholica ediderunt, illique parere ſe velle dixerunt omnes, Tigurinis exceptis: paulo poſt tamen Bernates

diſpu-

diſputationem repetierunt invitis Epiſcopis, atque Cæſare, quæ tandem illum finem habuit, ut præſcriptis iniquis legibus contra Catholicos, & plauſibilibus pro ſectariis; miſſas, aras, & ſtatuas aboleverint. Lutherus interim in Anabaptiſtas graſſantes ferebatur: & ſub ſpecie illos arcendi univerſam Catholicam Religionem deſtruebat, illos Pontificiis comparabat, & magis Pontificios, quam illos, tecto tamen fine, laudabat, ne gravius Principes offenderentur: magna inconſtantia, apud Papam fatebatur eſſe veram Scripturam, verum Sacramentum Altaris, veras Claves ad remittenda peccata, verum verbi miniſterium, & verum Catechiſmum; imo illius ſuaſu viſitatio Saxonica fuit inſtituta, in qua, ut refert Melanchton, Lutherus multa correxit, doctrinaſque conformes Catholicæ Religioni tradidit de libero arbitrio, de Pœnitentia, de doctrina Legis, & de aliis punctis, magis adulatione, quam ſerio ſcriptis.

Lutheri de Papatu teſtimonium.

Principes etiam Saxonici, & Landgravius Haſſiæ, ſibi à Catholicis metuentes, quaſi jam fœdus contra illos fuiſſet initum, militem conſcribunt, qui ut exauctoraretur, à Principibus ſacris Moguntino, Herbipolenſi, & Bambergenſi centum mille aureos extorſerunt, illorum Diœceſes, ni facerent, incendiis devaſtare molientes. Helvetii etiam ſupra modum Zwinglianiſmo infecti, paſſim novam doctrinam admiſerunt. Cum Turcam Budam cepiſſe ex Vngaria allatum eſt, totamque Germaniam velle invadere, Ferdinandus Rex Comitia Spiram evocavit, in quibus tanquam Cæſaris Vicarius ab Imperio ſubſidia exigebat, ſed Principes Lutherani ibi palam auſi ſunt ſubſidia denegare, niſi libertatem Religionis impetrarent; quare Ferdinandus publico Decreto indulſit, ut in Fidei, ac Religionis negotio eo modo ſe gererent, quo Deo, & Cæſari facti ſui rationem poſſent reddere, nihil tamen innovarent uſque ad Cæſaris adventum, vel Concilii celebrationem. Cum vero contra ſeditioſos, & bonorum Eccleſiaſticorum invaſores Decreta feciſſet, iis noluerunt Principes ſubſcribere, adjunctiſque ſibi aliquot civitatum Legatis, proteſtati ſunt, unde poſtea

Primum Interim an.1529.

Proteſtantes unde.

Prote-

Proteſtantium nomen uſurparunt. Syndici poſtea ad civitates ſuas revertentes, multitudine ſociorum confiſi, multa mutavere, ſpreta Cæſaris, ejuſque Vicarii auctoritate. Argentinenſes exemplo Baſilienſium, qui Senatores duodecim loco moverant, & imagines deſtruxerant, primi fuerunt ex civitatibus Germaniæ, qui Religionem mutarunt, & ſumma libertate ſeſe Cæſari oppoſuerunt, quibus mox Francofurtiani, & Wormatienſes adhæſerunt, Cæſare, ac Ferdinando contra Turcas Viennam obſidentes impeditis.

Argentinenſes, ne punirentur, cum Tigurinis, Bernatibus, & Baſilienſibus fœdus pepigerunt, quod ægrius tulit Imperium. Quare non deſtiterunt aliqui Principes illos monere, ſed fruſtra: confirmabantur enim à pleriſq; aliis Proteſtantibus, qui paulo ante Spiræ convenerant, & de fœdere contra Pontificios ineundo deliberaverant; ſolum illis impedimento erat diverſitas doctrinæ inter Lutheranos, & Zwinglianos, quam ſemel Marpurgi, & poſtea Swabaci conciliare ſtuduerant: nihilominus tamen poſtea inter civitates, & Principes conventum fuit, ut Pontificiis ſe opponerent. Cæſar etiam jus ſuum in eos exequi differebat, ſatiſque habebat, ſi occuparet Proteſtantium conſilia, & vires recideret, ſperans adhuc ſe poſſe pœnitentiam ab ingratis extorquere. Quare Comitia Auguſtæ indixit, omneſque ſolemniter ad rem Germaniæ componendam invitavit. Tunc prius Proteſtantes Principes ſuos adhærentes, & civitatum Legatos Smalchaldium evocarunt, ut conceptum fœdus percuterent, & Confeſſionem in Comitiis Auguſtanis proponendam collatis conſiliis cuderent. *Argentinenſium fœdus.*

Architectus illius fuit Philippus Melanchton, ſemper in ſuis doctrinis varius, neque tunc valde conſtans; fuit tamen Confeſſio tum Latine, tum Theutonice oblata Cæſari menſe Iulio, qui eam Catholicis examinandam propoſuit; Catholici eam non valde adverſati ſunt, ſed doctrinas varias, quæ ad eam referri poterant, & eam explicabant, recitare non omiſerunt. Ipſam Confeſſionem deinde modeſte edita alia ſaniore refutarunt, quam Cæſar, & Catholici omnes probarunt, *Offertur confeſſio Lutheranorum.*

roga-

rogaveruntque ut Lutherani cum illa ſentirent; quod cum negaſſent ſe facturos, & jam metus ex talibus ſciſſuris magis explicaretur, proteſtantur Lutherani, ſe non ſatis auditos, Catholicorum Confeſſionem eſſe minis plenam, tertio non ſatis intelligi, ac tandem ad Concilium provocarunt. Aliam deinde Confeſſionem obtulerunt Argentinenſes, Memingenſes, Lindavienſes, & Conſtantienſes; quam cum Cæſar pariter confutandam dediſſet, puderetque ipſos Lutheranos ſuæ doctrinæ, ſectas ſuas excuſarunt, & novam, Lutheri, & Zwinglianorum erroribus conflatam, Confeſſionem plaſmaverunt. Cæſar vero cum Catholicis omnibus in Fide majorum conſtantiſſime ſe permanſurum declaravit, & quamprimum ſectariis occurrendum eſſe ſtatuit; ideo Electores Coloniam in proximum Decembrem evocandos putavit. Landgravius, ut rebus ſuis, & ſociorum conſuleret, in ſex annos proximos cum Tigurinis, Argentinenſibus, & Baſilienſibus fœdus percuſſit, ut mutuis ſe auxiliis contra omnem vim tuerentur. Saxoni deinde auctor fuit, ne Coloniam adiret. Imo, quo illum tueretur, rogat, ut Proteſtantes Civitates, & Principes Smalchaldium convenire patiatur. Smalchaldii XXII Decemb. fœdus ictum eſt, non ut quempiam, ut dicebant, invaderent, ſed ut ſe, ſuamque Religionem defenderent.

Inde litteris ad Cæſarem datis ſummopere eum abſterrere conantur, ne Ferdinandum fratrem in Romanorum Regem eligi patiatur, & ne quid acrius de Religione ſtatuatur; in quem finem Saxo filium ſuum mittit Coloniam, qui coram proteſtetur, & alios Electores abducat.

Anno 1531 coronatur Ferdinandus.

Cæſar, nihilominus pergens in concepta Electione Ferdinandum fratrem Regem Romanorum denunciari permittit, ac mox Aquisgranum coronandum deducit. Proteſtantes autem ſub fine Martii rurſus Smalchaldium conveniunt, acturi de Religionis defenſione, & Regis Romanorum electione; atque ut utramque cauſam oppugnarent, Daniæ Regem, Ducem Megapolitanum, Brunſvicenſem, Pomeranum, Luneburgenſes, Lubecenſes ad fœdus ſuum invitarunt;

vitarunt; ſed illi tunc diſtulerunt ſubſcribere, non tamen omnino detrectarunt. Hinc Lutherus libello edito fœdus illud laudat, ſive contra Cæſarem, ſive contra alium fiat.

Francofurti tamen iterum congregati Principes, & Civitates nonnullæ, cauſam Religionis à cauſa Ferdinandi Regis ſeparare nitebantur. Cæſar vero hos, & illos per Guilielmum Naſſovium, Archiepiſcopum Moguntinum, & Ludovicum Palatinum lucrari ſtudebat. Lutherus interim ſcriptis contra Cæſaris Decretum Auguſtæ conſtantiſſime editum agebat, magiſque Principum animos exacerbabat, quando neque hanc Cæſaris mentem fuiſſe docebat.

In Helvetia quinque pagi in Religione Catholica conſtantes à Tigurinis, ac Bernatibus vexabantur; nam annona excludebant, minas intendebant, & pacem priſtinam corrumpebant; unde quinque pagi, Lucernates, Vranii, Swicii, Vntervaldii, ac Tugiani, ſe ad bellum componunt: Tigurini vero longe potentiores ſocios ex inopinato invadunt, ſed in inſidias perducti, 1500 è Tigurinis deſiderati ſunt, & in iis Zwinglius repertus eſt ſemivivus, qui paulo poſt exſpiravit, qua morte adeo doluit Oecolampadius, ut & ipſe vita defunctus ſit. Decima ſeptima Octobris rurſus Tigurini quinque pagos aggrediuntur, & iterum magna ſuorum clade ſuperantur; quod egerrime ferentes, auxilium Baſilienſium, Mulluſianorum, & Sangallorum adſciſcunt, tertioque prælium maximo impetu quinque pagis inferunt, in quo fugam etiam arripere coacti de pace agendum exiſtimarunt, quam facile res Zwinglianorum afflictæ admiſerunt. *Bellum Helveticum.*

In Imperio Cæſar aliquibus Principibus permiſit, ut Suinfurti cum Proteſtantibus convenirent, & de pace ſervanda agerent, ſed cum nulla ſpes concordiæ appareret, alius Conventus Norimbergæ indictus fuit. Ratisbonæ vero Cæſar omnes Ordines evocaverat, ut auxilia contra Turcas impetraret, quæ tamen obtinere non potuit, niſi publica pax ſanciretur, & uſque ad Concilium cuilibet immunitas Religionis ſponderetur; quod ubi Cæſar conceſſit, obſequium, & officium *Pax tentata.*

contra Turcas recepit. Infæliciter interim fortunam ſuam tentaverat reparare in Dania Chriſtiernus, alias pulſus, & hoc anno captivus, imo paulo poſt præſenti veneno ſublatus. Contra quem Ioannes Bugenhagius, quaſi contra Catholicum, cum tamen Fidem deſeruiſſet, libellum ſcripſit, ut plebis odium magis erga Catholicos concitaret.

Moritur Ioannes Saxoniæ Elector. Mortuus etiam eſt Ioannes Dux Saxoniæ, præcipuus Lutheri fautor, qui ſucceſſorem reliquit filium Ioannem Fredericum, Luthero impenſe faventem, ad quem deinceps ſua opuſcula direxit, quod in cauſa fuiſſe putatur obſtinationis Ioannis Frederici: nam Dux Georgius, cum illo agens, optimam ſpem eum reducendi conceperat, maxime ubi Legatus Pontificius Principes omnes Proteſtantes ad Concilium jam à Pontifice conceſſum invitabat: verum poſtea animadverſum eſt *Quale Concilium Proteſtantes.* Proteſtantes non ſolitum, & legitimum, ſed ſuæ libidinis Concilium velle admittere, quod Pontificem reum faceret, & Lutherum abſolveret, quod ſolis Scripturis ſacris, & quidem ad libitum explicatis inniteretur.

Angliæ periculum In Anglia interim ſemina turbarum jaciebantur ob repudiatam Catharinam Reginam, amore Annæ Bolenæ, propter quam Rex Henricus VIII deperibat, inveniens aliquot ſui Regni proceres, qui matrimonium legitimum vocabant, remque Romæ diſcutiendam, ac pro Rege pronunciandam eſſe confirmabant: alii vero hinc Religionem mutandam, & Romanos rejiciendos ſperabant, atque in hunc finem Argentina, & ex Gallia Doctores ſectarios evocabant. In Belgio etiam Anabaptiſtæ, è Germania ſuperiore profligati ad urbem Monaſterienſem Weſtphaliæ, ſub diverſa ſpecie congregabantur, aſylum ſibi ſtatuentes, & technas fatales adornantes, quas tandem ſub initio ſequentis anni prorupta audacia detexerunt; mota etenim ſeditione forum occuparunt; Senatum loco *Anabaptiſt. inſania.* moverunt; deinde bonis omnibus expoliatos urbe exegerunt; idem poſtea exilium omnibus civibus & Lutheranis, & Catholicis, niſi ipſorum ſectam agnoſcerent, imperarunt. Regem ſibi tandem Ioannem Leidenſem ſartorem præfecerunt, eique publicum thronum in

fore

foro collocarunt, futilemque Religionem ſancientes, ſuos Apoſtolos Cosfeldiam, Suſatum, Oſnaburgum, & Warendorpium collegarunt; at urbem Epiſcopus obſedit, & obtinuit, dignaque pœna putativum Regem, & Apoſtolos caſtigavit.

Habebatur tunc conciliabulum hæreticorum Conſtantiæ, quo Bucerus Helveticos miniſtros, & Lutheranos evocaverat, ut ſententias illorum de Cœna Domini conciliaret, hocque agebat, ut omnes verum Chriſtum in Sacramento agnoſcerent, quamvis alii illum in Cœlis, alii in terra eſſe dicerent. Lutherus interim ad Regem Angliæ, jam aliquo modo contra Pontificem commotum, ſcripſit librum de Miſſa Angulari, in quo Chriſma, coronas ſacras, Sacerdotium, Epiſcopatus, & ſimilia Ordinis Sacramenta, repudiavit, quæ tamen in Confeſſione Auguſtana agnoverat.

Non multo poſt ſciens Rex Angliæ Pontificis de divortio improbato ſententiam, totum ſe ab auctoritate Pontificis ſubducens, ſe ipſum ſupremum Eccleſiæ Britanniæ Caput conſtituit, ſibi ſoli decimas, & alios ſacros proventus perſolvi imperavit, quod adeo gratum Germaniæ fuit, ut inde Principes Proteſtantes animos aſſumpſerint, Cæſarem, & fratrem ejus Ferdinandum oppugnandi. *Rex Angliæ mutat Religionem anno* 1534.

Landgravius enim Haſſiæ, pactus cum Rege Galliæ, pro Vlrico Wittenbergenſi, contra Ferdinandum Regem copias conſcripſit, fugatiſque iis, quas Ferdinandi nomine Philippus Palatinus habebat, dum Ferdinandus contra Turcas ageret, Vlricum in ſuam ditionem reſtituit, pacemque certis conditionibus à Ferdinando impetravit. Ditionem autem ut obtineret Vlricus, & ut Landgravio Haſſiæ faveret, ſtatim poſt reſtitutionem, Religionem mutavit; pulſiſque Catholicis, Concionatores Lutheranos recepit: quod Ferdinandus diſſimulandum putavit, quia jam ſperabat pacem hac occaſione cum Saxoniæ Electore hactenus Ferdinandum repudiante parario Moguntino ineundam, ut ſaltem ab illa parte non amplius impeteretur. Hac occaſione Galliæ Rex ſe in amicitiam Germanorum inſinuavit, cumque jam in Italiam movere decreviſſet, *Landgravius Haſſia petit bello Regem Ferdinandum* *Tolerantia Ferdinandi.*

viſſet, illorum auxilium imploravit, & viciſſim operam ſuam adjecit, ſed cariſſime illam amicitiam emit; nam inde in Galliam Proteſtantes ſuos errores deduxerunt. Summe etiam lætabantur de ſucceſſibus Regni Angliæ, ubi omnia, jus, decuſque mutabantur, evertebantur cœnobia, ſpoliabantur templa, vinculis coercebantur Catholici, & præcipui extremo ſupplicio afficiebantur. quare Germani partim Regis Angliæ, partim Regis Galliæ auxiliis fulti, impune, quicquid meditabantur circa Religionem, exequebantur. Pontificis Legato Petro Paulo Vergerio de Concilio prolixius agenti irriſerunt, & rurſus Mantuam excludentes, in Germania Concilium idonearum perſonarum, ſepoſita Pontificis auctoritate, poſtularunt, inter idoneas perſonas Lutherum, Melanchtonem, Bucerum, Pomeranum, ſimileſque ſycophantas reponentes.

Mentio Concilii.

Interim Synodum Zwingliani inſtituunt, & Lutherani cum Argentinenſibus certam concordiæ doctrinam componunt, ut indoctum vulgus impoſturis decipiant. Principes poſtea ſæculares audaciores effecti, cum in quæſtionem vocarentur à Iudicibus Cameræ ob bona Catholicorum invaſa, eandem Cameram cum ſuis Iudicibus abrogare ſatagebant, ſuoſque Iudices ſubſtituere conabantur, non alio fine, quam ut impune Catholicorum fortunas invaderent, & patrimonium Chriſti occuparent, exemploque Anglorum univerſos Catholicos extirparent. Hoc ut clam ageretur, Proteſtantes bis congregati Smalchaldii, ad Cæſarem, in Italia bellis Gallicis implicitum, Legatos adornarunt, per quos ſignificarunt Cæſari, ſe non cum Gallo, aut Anglo conſpiraſſe, ut forte nonnulli deblaterabant; deinde Cameræ judicium abrogari, & pacem fœderi Smalchaldico conceſſam ad ſocios accedentes extendi petierunt. Sed Cæſar per Heldum, ſuum Conſiliarium in Germaniam miſſum, Principibus renunciari juſſit, quam variæ indies querelæ contra invaſores Eccleſiaſticarum fortunarum deferrentur, & quam præpoſtere Proteſtantes indies Eccleſiaſticos, præſertim monachos profligarent, apoſtatas reciperent, & varias turbas in Imperio concitarent.

Legatio Proteſtantium.

Reſponſum Cæſaris.

Inſinua-

Inſinuabat inſuper, ne Cameræ judicium detrectarent, cum illa ſolam juſtitiam præ oculis habens, doceret ſuum cuique reſtituere, quod quam conforme eſſet Euangelio, tantopere, ac toties inclamato, volebat Cæſar, ut Proteſtantes conſiderarent. Hæc pia tanti Imperatoris monita ſpreverunt Proteſtantes, nihilque aliud, quam profligationem inutilis, ut dicebant, Cleri moliebantur. Quod ut obtinerent, ſuamque avaritiam, & ſacrilegia tegerent, in Pontificem invehebantur, illiuſque mores, ac doctrinam execrantes debachabantur, eumque, quaſi neglecta Sanctorum Patrum doctrina Alcoranum profiteretur, aſpernabantur; Heldum meliora monentem vacuum ad Cæſarem remittentes.

Ioachimus Elector Brandeburgicus Lutheri quidem doctrinam admiſerat, ſed tamen Cæſari, & Ferdinando Regi, & quidem familiarius, quam alii Principes, addictus, nondum enim fœderi Smalchaldico nomen dederat, unice paci ſtudebat, ratione cujus certas conditiones conceperat, in quas Saxoniæ Ducem, cæteroſque ſocios conſentire volebat, ſed fruſtra; nam illi tunc temporis novam anſam belli arripientes, Henricum Brunſvicenſem opprimere ſtudebant, ut ita Catholicos in inferiori Saxonia extinguerent, ſuumque fœdus magnis acceſſibus firmarent; itaque à Cæſare, & à Ferdinando Rege decretum contra Brunſvicenſem poſtulant, addentes minas, niſi id impetrarent, ſe Goslarienſes ſocios, actionem contra Brunſvicenſem intendentes, non neglecturos. Interim ſcribam Henrici Brunſvicenſis apprehenderunt; litteras, quas ad Moguntinum Archiepiſcopum, & ad Cæſaris Legatum deferebat, reſerant, ac tandem exaſperatis animis bellum intentant. *Initia belli Brunſvicenſis.*

Cæſar, ut illud præpediretur, aliquot menſium inducias conceſſit, voluitque ut pacis ineundæ ratio inveniretur, ſed indies creſcebant odia, contentiones, & diffidentiæ; nam hæretici nihil de violentia remittere, & Catholicis cedere ne in minimo quidem volebant. Obierat iis diebus Georgius Dux Saxoniæ Catholicus, qui hactenus Miſniæ imperaverat, is hæredes ſcri- *Induciæ 15 menſium.*

pſit fratrem ſuum Henricum, ejuſque filium Mauritium ea conditione, ut in avita Religione manerent; ſed ſtatim mortuo Georgio, Henricus in omnia Miſniæ, Thuringiæ, & Saxoniæ oppida, quæ Georgio paruerant, Lutheri dogmata invexit, quo tempore Lutherus ipſe Lipſiam accurrit, & Catholicam Religionem ſua auctoritate, atque eloquentia abrogavit. Hæc Cæſar ægrius ferens, ſed in Belgium evocatus, ut Gandavenſium tumultus componeret, non niſi litteris, & Legationibus Germaniæ Principes caſtigare poterat. Gandavum ob ſimiles inſolentias excurrerat Rex Ferdinandus, conſilia collecturus, qui Cæſari Comitia ſuaſit; verum cum nec illis Cæſar poſſet intereſſe, illis Spiram evocatis Ferdinandum fratrem præfecit. Celebrata ſunt illa anno ſequenti Haganoæ ob peſtem Spiræ graſſantem; ad Cæſarem vero interim Smalchaldici Principes Legatos ſubmiſerant, qui modeſtiam ſimulantes, vim deprecabantur, & rurſus Iudicium Cameræ, quod ſolum illos cruciabat, abrogari poſtulabant. Eodem tractu temporis Legatos in Angliam ad Regem ſubmiſerant, ut ſi forte vis aliqua à Cæſare ratione Religionis inferretur, divergium obtinerent, quo Cæſar in Belgio detineretur, ſperantes ſe ſic Cæſare in Belgio detento, & Ferdinando contra Turcas occupato, poſſe impune in Germania dominari, & non ſolum Religionem quamlibet, ſed quaslibet fotunas poſſidere.

Mutatio Religionis in Miſnia.

Legatio Proteſt. ad Cæſarem.

His ſpretis, Cæſar ſerio de reſtituenda Religione in Germania deliberare cœpit, ſi modo pacta à Gallo, & à Iuliacenſi obtinere potuiſſet; illi enim inter ſe inito matrimonio novam tragædiam contra Cæſarem moliebantur. nihilominus Cæſar hoc anno gravi Edicto propoſito per omnes ditiones hæreditarias Germaniæ inferioris omnibus librorum Lutheri, aliorumque hæreticorum lectionem interdixit, quod cum Smalchaldici ægrius tuliſſent, Conventum inſtituunt, ſuoſque Theologos Ionam, Pomeranum, Melanchthonem, Crucigerum, & Bucerum de corrumpendo Belgio conſulunt, & certam doctrinam Angliæ non abſimilem componere moliuntur, ut facilius cum Anglis, &

Belgis, Galliſque convenirent. Verum poſt longas diſceptationes concluſerunt non eſſe diſcedendum propter Anglos, aut Belgas, à Confeſſione Auguſtana, quam tamen paſſim in omnibus deſerebant, & ad Calvini potius doctrinam temere accedebant. Verum itaque eſt, Lutheranos ab Auguſtana Confeſſione diſceſſiſſe, nam libertatem arbitrii, Miſſæ Sacrificium, præſentiam Corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, operum bonorum merita in Confeſſione Auguſtana agnoverant, à quibus tamen Lutherus, & Melanchthon ipſe poſtmodum deflexerunt.

Non omiſerunt tamen Proteſtantes in proximis Comitiis Ratisbonæ librum edere, cujus auctor, aut ſaltem corrector fuit Bucerus, componendis, ut videbatur, rebus accommodatiſſimus; ſed cum nec Proteſtantes, nec Catholici ea, quæ propoſita erant, reciperent, omniſque diſceptatio coram Legato Gaſpare Contareno in lites recideret, concordia ſuum ſortita locum non eſt. Cæſar ut Vngariæ ſuæ periclitanti conſuleret, & Pontifex veritus, ne Germani, neglecto Concilio jam indicto, aliquid deciderent, omnia in proximi Concilii ſententiam rejicienda voluerunt. Proteſtantes tamen dum ſibi cautum putarent, polliciti ſunt ſe una cum aliis Imperii Provinciis auxilia contra Turcarum impetum collaturos. Hoc idem in binis aliis Conventibus Imperii Spiræ, ac Norimbergæ celebratis actum eſt, ubi ſemper ante belli Turcici ſubſidia, ſecuritas ſectarum poſtulata fuit; hoc enim modo Cæſar vel apud Turcas, vel apud hæreticos è ſuo jure decidebat. *Pax tentata Ratisbonæ*

Acceſſit his malis Bellum Gallicum duplex, partim in citeriorem Hiſpaniam, partim in Lucemburgenſem agrum immiſſum; hoc Carolus, illud Henricus Regis filius procurabant. Præter hos Vindocenſis Princeps in Atrebates Carolo ſubjectos populos moverat. Guilielmus Lanceus Regis nomine Pedemontem invaſerat; & Longevallus in Germaniam miſſus cum Sicambris, & Menapiis Antverpiam pene invaſerant. Cogebatur Cæſar Germaniæ parcere, Vngariam deſerere, ac Belgio ſuo conſulere. Ibi itaque Duram, Iuliacum, *Bellum Gallicum an. 1542.*

liacum, Zittardiam, Hinsbergium, pluraque alia oppida ſubegit; quæ tamen poſtea à Duce Guilielmo recepta pacem maturaverunt, non niſi ſequenti anno initam. Dum autem hic bellum ferveret, Principes Proteſtantes fœderis Smalchaldici bellum jam pridem intentatum Duci Brunſvicenſi intulerunt, eumque fortunis omnibus exutum coegerunt ad Cæſarem recurrere, cum tamen tunc temporis, quam maxime Turca in Germanos, & Vngaros deſæviret, digladiantibuſque inter ſe Chriſtianis, limites ſuos egregie dilataret.

Comitia Norimbergæ, eorumque acta ann. 1543.

Purgare ſe nitebantur Proteſtantes in proximo conventu Norimbergæ, quaſi magno jure Henricum Brunſvicenſem profligaſſent, talemque expeditionem in experimentum ſui roboris trahentes, petebant Cameræ judicium aboleri, quod omnino in cauſa Henrici reſpuebant; deinde Tridentinum Concilium aſpernabantur; ac tandem, niſi ad votum illorum responderetur, omne ſubſidium contra Turcas detrectabant. Pontifex itaque fervente undique bello, inchoatum Concilium ſuſpendit, majorem pacem expectaturus, qua Principes Proteſtantes nonnihil de ſua feritate remitterent.

Archiep. Colonienſis mutat Religionem.

Rem Catholicam non minus turbabat Hermannus à Weda Archiepiſcopus Colonienſis Elector, hoc anno à paraſitis neſcio quibus perſuaſus, mutationem Religionis in ſua Diœceſi attentans. Quod ut facilius aſſequeretur, Bucerum Argentina evocatum, Bonnæ conciones habere juſſit, ac non ita poſt Melanchthonem, Piſtorium, Sarcerium, alioſque illius farinæ homines admiſit. His ſeſe oppoſuit Ioannes Gropperus, Vniverſitas Colonienſis, & illuſtre Cathedralis Eccleſiæ Capitulum, præcipue Colonienſis urbis Senatus, potius mori, quam antiquata Religione fœdari conſtituens.

Cæſar, ut his, aliiſque malis in agro Geldrienſi occurreret, Bonnam acceſſit, Hermannumque Archiepiſcopum ad reſipiſcentiam hortatus, ſaltem hoc impetravit, ut Bucerum, & ſocium Hedionem dimitteret; Bonnæ deinde luſtrato ſuo exercitu, Duram per caduceatorem ſibi tradi poſtulavit, re infecta illius expugnationem aggreſſus eſt. Deinde Iuliacum fere vacuum

cuum ingreſſus, Ruremundam deditione accepit.

Venloenſes, & Zutphanienſes moniti à Duce, ut rebus ſuis conſulerent, Cæſari ſeſe dedidere. Tandem de pacis conditionibus agi placuit. Impetratumque eſt per illas, ut Catholica Religio inviolata retineretur, ut Cæſari, & Romanorum Regi Dux morem gereret, Fœderi Gallico, Danico, & Swevico renunciaret, Ducatu Geldrienſi, & Zutphanienſi ſe abdicaret. *Pax cum Iuliacenſi initur.*

Cæſar hac pace conſtituta, Lucemburgum recuperare voluit, aliaque loca in illa regione occupata è Gallorum manibus liberavit: deinde ad Colonienſis Archiepiſcopi inſaniam converſus eſt, ibique opportunum remedium adhibuit.

Wormatiæ interim Senatus Imperii habebatur, ubi rurſus Proteſtantes Concilium Tridentinum reſpuerunt; ſed abſentibus aliis Comitia Ratisbonam rejecerunt, rogaruntque Principes omnes, ut ipſimet convenirent; Colonienſis vero à Pontifice citatur, & paulo poſt primæ citationi ſecunda adjicitur: Brunſvicenſis autem dum ſua recuperare contendit, à Landgravio una cum filio Carolo intercipitur, quod Cæſar ægrius ferens, jura Pontificum ſervari mandat, ac ſerio rem cum Proteſtantibus ſemper auxilia negantibus, niſi longe plura privilegia impetrarent, acturus, cum Turca pacem inire conſtituit. Moritur deinde Cæſaris bono Rex Galliæ; illi enim cum ſolis Proteſtantibus res erat futura. *Captivitas Brunſvicenſis.*

Verebantur cum hæc fierent vim Proteſtantes, unde Francofurti convenerunt, & de Concilio Tridentino non recipiendo, de Brunſvicenſis belli ſumptibus, de Archiepiſcopo Colonienſi non deſerendo, ac tandem de mutuis contra Cæſarem auxiliis concluſerunt, tanta majore audacia, quia tunc de Palatinatu decidente à Catholica Religione ad Lutheraniſmũ agebatur, & Palatinus recẽter ſeſe fœderi adjunxerat. Nihilominus Cæſar iterum tentare decreverat, an diſputationibus, ac rationibus poſſet Proteſtantes convincere, at illi obduruerant. Arma ergo expediuntur in Italia, in Belgio, in Burgundia, & alibi; miles pro Cæſare conſcribitur. Pontifex ſuas auxiliares cohortes offert, & Helvetii *Conſilia Proteſtantium.*

Cæſari militare non detrectant. Proteſtantes vero periculum veriti majores copias conſcripſerant, quibus Auguſtam, & iter in Tyrolim, ut Italicas copias præpedirent, occuparunt, deinde Donaverdam totum ſuum exercitum ducentes, ibidem aciem inſtruxerunt contra Cæſarem adhuc Ratisbonæ imparatiſſimum ſubſiſtentem. Cenſebantur eſſe in armis pro Proteſtantibus 80 mill. peditum, & equitum 10 millia, cum 130 tormentis bellicis, quibus Cæſarem è Germania commode potuiſſent arcere; ſed aliquot dierum mora Cæſari ferias fecit exercitum ſuum coadunandi. Deſcendebant ex Italia à Pontifice miſſi 10 millia peditum; equites levioris armaturæ 700: à Duce Florentino 200, & à Duce Ferrarienſi 100: ex Hiſpanis, & Germanis veteranis numerabantur ſexdecim millia, ſine milite, quem ex Belgio ducebat Buranus, qui ſumma interim fœlicitate, invitis hoſtibus, Rhenum tranſmiſerat florentiſſimas copias, quæ ut in retrocedentes Saxones incidiſſent, facili negotio liberum ſibi iter fecerunt, & non multo poſt Cæſareis ad Ingolſtadium ſe conjunxerunt, ut Proteſtantibus occurrerent. Buranus à tergo, Cæſar ipſe à fronte vallum vallo oppoſuit, & majoribus tormentis expertus eſt ſuam fortunam non iniquam; nam parvo damno ſui exercitus, ne paſſum quidem retrocedentis, mille, & noningentas pilas ejaculatas excepit; ac totidem fere rependens, hoſtes recedere coegit. Saxo, qui intellexerat Regem Ferdinandum ex Bohemia una cum Mauritio Saxoniæ Duce in Saxoniam contendere, omnino ſociorum exercitum deſeruit, ut domi ſuæ ardentes faces extingueret. Cæſari ergo cum ſolo Landgravio, & oppidis confœderatis res erat; nam Palatinus, & Wittembergicus ſobrie bellum tractabant; Landgravius Laugingam, Bavariæ Ducis oppidum, occuparat, & jam Donaverdam properabat. Sed Cæſar Neuburgo dedito, ulterius progreſſus, obviam loca omnia, ſponte ſeſe dedentia, recepit. Occurrerunt cum clavibus Donavertani, Dilingenſes, Laugingenſes, & Gudelfingenſes, quorum præſidia Cæſar gratis dimiſit, & tumultuarie cum civibus convenit. Saxo vero, & Landgravius per Brandeburgicum

Parantur utrinque copiæ.

Cæſar imparatus.

Buranus è Belgio.

Bohemi in Saxoniam ducunt.

Cæſar totam Germaniam ſubjugat.

cum pacis conditiones obtulerunt; ſed Cæſar eas, ut nimium ſuperbas, rejecit, & Rotenburgum acceleravit. In itinere vero Dinkelſpul, Nordlinga, Boſſinga, & plura alia oppida Cæſaris clementiam implorarunt; Rotenburgenſes ipſi obviam progreſſi veniam deprecati ſunt. Inde Halam Swevorum procedere voluit. Burano vero imperavit, ut Francofurtum ſubjugaret, & in Belgium reverteretur. Halæ Cæſari ſupplex acceſſit Fredericus Elector Palatinus, qui provolutus in genua veniam impetravit; acceſſere etiam Vlmenſes, & certis legibus in gratiam recepti. Accurrit paulo poſt Dux Wittenbergicus, cujus ditiones jam Hiſpani devaſtabant, ad Cæſaris clementiam, illamque expertus eſt quam maximam. Soli itaque Auguſtani cum duriores conditiones poſtulaſſent, remiſſi ſunt, & Cæſar eo cum exercitu properavit, ſed mox cives egreſſi, & ſuppliciter petentes veniam, admiſſi ſunt. Poſtremo etiam Argentinenſes venerunt, & ſe in priſtinam Cæſaris clientelam reſtituerunt. *Buranus Francofurtum capit.*

Cæſar tot victoriis illuſtris, adulta jam æſtate in hyemem vergente, dum hyberna ageret, Colonienſem Archiepiſcopum difficulter cedentem, poſtquam ſacris interdictus eſſet, migrare præcepit, ſodaleſque ad novam electionem, Religioniſque reſtitutionem procedere voluit; quod cum impetraſſet, & jam per Buranum Francofurdiam occupaſſet, inter hyemis otia de receptione urbium cum Magiſtratibus agebat, certas conditiones præſcribens ſingulis: de reſtituenda etiam Religione per totam Germaniam deliberavit, ſed frigidius. Interim Saxo ſpoliis, & exactionibus dives, etiam media hyeme Lipſiam, Mauritii Reguli oppidum, obſedit: verum cum illud ſatis defenderetur, infecta re diſceſſit, ſuaque munire cœpit; & quia ex Bohemia Ferdinandum, forte etiam Cæſarem inde verebatur, blanditiis ſtuduit Bohemos corrumpere, ut illos non hoſtes, ſed amicos experiretur; quod cum ei pro voto ſucceſſiſſet, jamque Bohemi Ferdinandi Regis Imperium detrectarent, neque amplius annona, aut milite Regi ſuo vellent prodeſſe; Cæſar ineunte vere relicta Vlma, ubi hyemem egerat, per Norimbergam in Bohemiam *Colonienſis cedit.* *Saxo Lipſiam obſidet.* *Cæſar in Bohemiã.*

hemiam cum toto exercitu contendit. Egram Bohemiæ oppidum cum adveniſſet, Bohemi mitius reſponderunt, neque Cæſar ulterius cum ipſis agere voluit, ſed relictis Bohemis, quos per litteras ſatis monuerat, ſiniſtrorſum in Saxoniam exercitum ducere conſtituit; nam Saxo Marchionem Albertum interceperat, & munitis ſuæ ditionis oppidis, inferiores Saxones, Bremenſes, Luneburgenſes, alioſque Regulos præpotentes in ſocietatem pertraxerat. Celeritate itaque Cæſari opus erat, quam omni ſtudio adhibuit, ſuaſque copias ad ripam Albis duxit; vado quæſito, quod cum difficilius inveniretur, pontem ex navibus præparari mandavit, ſed cum naves deficerent, majori diligentia vadum perquiri juſſit. Vicanus proletarius repertus eſt, qui vadum cognoſcere ſe dixit, quem Cæſar bene donatum præire juſſit, præeuntem ſequuntur equites Vngari, poſt illos Cataphracti, ſinguli inſeſſorem alterum portantes. Subſequitur cum ingenti omnium admiratione ipſe Cæſar armatus. Hiſpani 10 mille mordicus gladium geſtantes, cæterum nudi, ſcaphas aliquot in citeriori parte ripæ ſolvunt, & pontem, ut peditatus tranſmearet, perficiunt: ſed Cæſar, non expectato peditatu, prælium cum ſolis equitibus, & paucis peditibus adhuc madidis inire jubet, tanta fœlicitate, ut non modo Saxones in fugam verſos Hiſpani ad ſylvam Locheranam uſque ſint perſequuti; ſed continuatis præliolis, captus eſt etiam ipſe Elector Saxonicus Ioannes Fridericus, & ad Cæſarem adductus. Quæ omnia miraculo ſane adſcripta fuere; nam & vadum die ſequenti eodem loco non amplius repertum eſt, nec ſibi quiſquam perſuadere poterat, quomodo Saxones, tantis bellis exerciti, paucos equites madidos, vix integras bombardas geſtantes, & quidem in proprio ſolo, ſine commeatu, ac pabulo, viarum prorſus ignaros hac illac divagantes, non arcuiſſent.

Anno 1547 Elector ſit captivus.

Miraculoſa Victoria.

Saxone capto Cæſar Wittenbergam primarium ditionis oppidum cum peditatu, qui tunc tranſmiſerat, exercitum ducit; ſed illi ut vitam Saxoni impetrarent ſe dederunt: deinde Saxonem ad ſe perductum tradidit

dit

dit cuſtodiendum, ſuperataque tota ditione militem dimiſit, ac primo Vngaros liberaliter remuneratos; quibus Ferdinandus Cæſaris frater cum paucis aliis turmis, & ſex millibus peditum, in Bohemiam tanta victoria conſternatam reverſus eſt, inſtituta quæſtione de ſeditione, Pragenſes, alioſque gravi mulcta condemnavit.

Bohemi caſtigantur.

Cæſar interim Electorem vita donatum Electorali dignitate, omnibus oppidis, & agris ad Electoratum pertinentibus, ſpoliat; illaque Mauritio, ejuſdem familiæ Regulo, liberaliter aſſignat. Electori tantum aliquot loca in Thuringia, quæ ad victum honeſtum ſufficerent, relinquit. Cum Landgravio vero aliter paciſcitur, certis conditionibus, quas ipſe Landgravius manu propria deſcripſit, & tradidit apud Halam Saxonicam, quibus ad libitum Cæſaris erat captivitate eximendus. Clientes omnes in verba Cæſaris jurare debebant, loca munita erant diruenda, tormenta omnia, & civitates quatuor Cæſari tradendæ, & Brunſvicenſis erat reſtituendus: cæterum ejus vita Cæſaris ſervabatur beneficio, & à perpetuo carcere abſolvebatur. Hanc ultimam conditionem poſtea non ſine moleſtia tulit Lāndgravius, nam facultas ſuæ captivitatis prorogandæ penes Cæſarem manebat, quod quia nec ipſe, nec pararii illius intellexerant, aliquarum turbarum caput extitit.

Conditiones Landgravio data.

Cæſar domita Germania, tormenta bellica in tantis victoriis parta, partim Mediolanum, partim in Belgium, partim in Hiſpaniam amandari juſſit. Antequam vero è Saxonia recederet, Iulium Pflugium Epiſcopum Naumburgi è ſua Sede ejectum reſtitui imperavit; eumque, nulla alia mentione Religionis facta, Mauritio, Saxoniæ impoſito, commendari præcepit. Bambergam deinde receſſit, ubi Comitia Auguſtam convocavit, ut de rebus Germaniæ diſponeret. In iiſdem Comitiis una cum Saxone captivo, Landgravium enim Donaverdæ reliquerat, Principes omnes advenientes hilari fronte, quæ victorem decebat, recepit; ibique publice Mauritio Electoratus inſignia contulit: de Religione autem, quod rurſus mirabantur multi,

Reſtituitur Epiſcop. Pflugius.

multi, & indignabantur alii, nihil actum fuit, niſi quod libellum conſcriptum protulit, quo Interim continebatur, juxta quem omnes deberent vivere uſque ad Concilii Generalis certam definitionem.

Interim publicatur Anno 1548.

Excuſant multi Carolum V, quod falcem noluerit ponere in meſſem alienam, & ſpiritualem juriſdictionem attingere; quod omnino feciſſet, ſi certam doctrinam præcepiſſet ſervandam; neque hoc ſine injuria Concilii fieri potuiſſe multi arbitrabantur; maxime cum non ſemel hac de re à Pontifice fuiſſet monitus. Arguebant tamen alii victoris facilitatem, quod melius futuræ obedientiæ non proſpexerit, cum ex apertis indiciis potuiſſet colligere, fore aliquando Germanos refractarios, qui dudum contra Concilium proteſtati, illius auctoritatem contempſerant, illudque quaſi illegitimum rejecerant. Excuſabatur rurſus Cæſar, quod inter duo mala minus elegiſſet; bello enim Germaniam diutius affligere non poterat, nam communis ſeditio timebatur: à Proteſtantibus vero aliud impetrare perarduum erat; nam cum Saxone dudum ſine arbitris de Religione egerat. In libello vero promulgato omnia erant Catholica, niſi quod qui ex ſacris Ordinibus Apoſtatæ uxores duxiſſent, iis uterentur uſque ad declarationem Concilii, & qui ſub utraque ſpecie communicaverant, eumdem uſum uſque ad eamdem Concilii ſententiam ſervarent.

Arguitur Cæſaris modeſtia.

Libellus Interimiſticus quid continuerit.

Pro Cæſare faciebat, quod etiam Interimiſticum illud Decretum non ab omnibus receptum fuiſſet. Argentinenſes omnino ſe excuſabant, & non niſi cunctando ad novitates, ut dicebant, accedere ſe poſſe objiciebant, horrebant ad jejunia, ad dies feſtos, & ad reſtitutionem Eccleſiarum, ſed à Cæſare ad Epiſcopum ſuum remiſſi ſunt. Conſtantienſes Cæſari nondum reconciliati, difficiliores etiam ſe præbebant; poſtea tamen metuentes proſcriptionis, qua innodabantur, effectum, Domui Auſtriacæ ſeſe permiſerunt, & ejectum Clerum receperunt. Idem fecere Lindavienſes, Auguſtani, & Vlmenſes Cæſare præſente: exauctoratis enim Magiſtratibus, & ejectis Prædicantibus, qui contradicere audebant, libello parere coacti ſunt,

Horrent hæretici libellum Interimiſticum.

ſunt, cæteræ urbes omnes cunctando, aut nihil fecere, aut ſe facere velle finxerunt.

Cæſare jam in Belgium abeunte, negligentius Religionis res in Germania curabantur: Wittembergenſes, & Lipſienſes de voluntate Cæſaris, ſuique Principis, diſceptantes, aliquoties conveniunt, & nonnihil ad Cæſaris ſcriptū ſeſe accommodant, edita alia religionis formula in Mauritii ditione ab omnibus ſervanda, unde poſtea ab aliis dicti ſunt molles Confeſſioniſtæ, fuitque illorum Princeps Melanchthon, qui poſtremo longe aliam doctrinam à Luthero, imo ab ipſa Confeſſione Auguſtana diſſonam, tradidit. Magdeburgenſes duriores in parendo jam ante fuerant à Cæſare proſcripti, qui jam magis illis offendebatur, quod Decretum Religionis Auguſtæ evulgatum repudiarent. Præerat doctrinæ apud Magdeburgicos Illiricus, & Amsdorfius, homines obſtinatiſſimi, unde Rigidi Lutherani vocati ſunt; quorum, quia exiguus erat numerus, is tota fere Saxonia, nō multo poſt fuit proſcriptus. Querebantur iſti, quod libri Lutheri, & Confeſſio Auguſtana pleriſque in locis eſſet mutilata, & adulterata; cum tamen nec ipſi primæ Confeſſioni vellent adhærere, ſed fingerent doctrinam longius à Decreto Cæſareo alienam: cumque in ea ſententia perſiſterent, rurſus prædæ cujuslibet exponuntur; monenturque Principes vicini à Cæſare, ut bellum inferant Magdeburgenſibus quacunque poſſent ratione. Georgius Dux Mechelburgicus, prædæ avidus, contra proſcriptos Magdeburgenſes primas duxit copias, matureque Vancelebum oppidum invaſit; erumpentes deinde cives, militibus, & ruſticis mixtos, circumvenit, & à parte poſteriori aciei, ubi ruſtici erant diſpoſiti, illos aggreditur, ordines turbat, multoſque cives cum impedimentis omnibus intercipit. Re autem bene geſta, continuo multi ſe compararunt ad militiam, Mauritius Saxoniæ, Elector Brandeburgicus cum Alberto patruele, & Henricus Brunſvicenſis; multi etiam ex nobilitate inferioris ordinis libenter nomen militiæ dederunt, putantes contra Mechelburgicum militem conſcribi; Addidit ſuum militem Clerus Magdeburgicus

Saxones aliam formam edunt.

Magdeburgenſes nolunt obedire.

Dux Mechelburgicus oppugnat proteſtantes Magdeburgicos.

gicus: & quia periculum erat, tum ne Bremenſes, necnon totius Germaniæ civitates omnes, Cæſari, ejuſque decretis paſſim repudiatis, facta ſeditione populari, ſe opponerent; tum ne conſcripti milites à diœceſi Magdeburgenſi ſtipendium exigerent: in Comitiis Auguſtanis anno 1550 inſtiterunt cum Clero ipſi Principes, ut ratio alendi milites haberetur, eligendique hominem, qui ſummæ rei inter tot accurrentes Duces præeſſet: ne milites ad hoſtes diſſenſione tranſirent, vel à diverſis Ducibus ſcripti minus parerent.

Expenſa communes Imperii.

Quare Cæſar, & Ordines Imperii Mauritium Saxoniæ Electorem, qui jam ante ſeſe huic rei immiſcuerat, publico nomine ſummæ belli præficiunt, ac in bellum decernunt 60000 aureorum menſtrua; ita tamen, ut quod ex publico ærario ſumptum fuiſſet, intra certum tempus reponeretur.

Inſtantia Cæſaris pro obſervantia.

Cæſar præterea Principibus ſignificavit, brevi Concilium Tridenti reſumendum; hortatuſque eſt omnes, & maxime ſacros Principes, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Abbates, ut ante biennium de emendatione conſcriptas formulas ſtrictiſſime obſervarent. Quilibet tamen ſe excuſavit apud Cæſarem, rogavitque, ne offenderetur, ſi minus factum fuiſſet. Proteſtantes enim querebantur eſſe ſolitudinem in ſuis Eccleſiis: deinde vix reperiri tales miniſtros, qui hanc formulam velint docere, vel ſecundum illam vivere, cum periculo deſerendi uxorem, ſi forte duxiſſent. Catholici vero, Sacerdotum penuriam, Magiſtratus negligentiam, multorum etiam Eccleſiaſticorum impuram vitam accuſabant.

Excuſationes variæ.

Hoc tamen nec repreſſo tumultu, Mauritius duxit in Magdeburgicos, fabricatis aliquot munimentis, quibus civibus egreſſum, ac commercium prohiberet: ſed Magdeburgenſes eruptione facta ſemel ipſius milites percuſſere, & ſecunda eruptione turmam equitum, quam ducebat Mechelburgicus, invaſerunt, ipſumque Ducem Georgium intercipientes Magdeburgum abduxerunt. Hanc tamen cladem Mauritius alia deinde clade rependit, multis ex civibus cæſis. Verum cum obſidio in longum extraheretur, & magis

calamo,

calamo,ac conviciis, quam gladiis ageretur; Mauritius cum Brandeburgico Electore certas pacis conditiones Magdeburgicis proponentes ad deditionem hortati ſunt: at cives audaciſſime illas rejicientes ſuperbe deditionem denegarunt;quare Mauritius acrius in eos invectus verbis, factis vero modeſtiam ipſam referebat; ita ut non parva colluſionis ſpecies prudentioribus appareret. Argentinenſes paulo ante obſtinatiores per litteras Cæſarem ſalutaverant, & clementiam implorantes, cum Decreti formulam deprecarentur, ad Epiſcopum remiſſi fuerant; cui cum Sacrificium Miſſæ in urbe Argentinenſi permiſiſſent, ac nonnulla templa reſtituiſſent, videbatur ſperata pax ſucceſſura: ſed ea ipſa die,cum primum Sacra celebrarentur,tumultus excitatus fuit,quem Catholici in Magiſtratū, qui populum ad inſolentias accendebat, conjiciunt. Magiſtratus vero ſeſe à tali noxa liberum declarat;& vel cum innato contra Catholicos odio multa ab ipſis illata opprobria in ſuos diſſimulat. Bipontinus Argentinenſium vicinus, ægrius tulerat hoc Cæſaris de Religione mandatum, indictamque formulam diſcerpebat, & ſicuti antea, ita nunc quicquam de Religione mutari non permittebat. Faciebant hoc ipſum Lubecenſes, Hamburgenſes, Bremenſes, & Luneburgenſes, qui quamvis initio non adeo graviter queſti, aliquid ceſſiſſent; nihilominus hoc anno ad exemplar Magdeburgenſium, antiquam libertatem recuperare ſtuduerunt. Nec deerat qui dubitaret,quin multa Mauritii Saxoniæ Ducis inſtinctu fierent. Quomodo enim Magdeburgenſes oppugnare, alioſque corrigere poterat,qui nihilominus Cæſaris mandata æſtimans, audebat contra præcepta publice prævaricari, & de tam audaci facinore impudenter gloriabatur. Huic ingenio, nihil facienti à Cæſare præſcriptam formulam, adſcribebatur pacis commercium cum Magdeburgicis per Heideccum, eisdem familiarem, inſtitutum,in quo quamvis Magdeburgenſes eſſent valde liberales, ſponderentque ſupplicem erroris ſui deprecationem, perpetuam erga Domum Auſtriacam obſervantiam, Cameræ reverentiam, Decreto Auguſtano obedientiam,

Argentinæ reſtituitur Miſſa.

Refractarii decretorum.

Suſpecta liberalitas Magdeburg.

tiam, Cæſaris quocunque tempore præſidii admiſſionem, & promptam ſolutionem quinquaginta millium aureorum; tamen multi de ſinceritate promiſſionis dubitarunt; nec immerito, quando Mauritius inconſulto Cæſare Haſſicæ ditionis populum in ſuam fidem per jusjurandum adegit, quando milites exauctorari quidem juſſit, eos interim permittens rurſus ſub Mechelburgico conduci, ne obducto etiam ſuo, quod adhuc retinebant milites, nomine. Verum apertam averſæ ſuæ mentis erga Cæſarem fidem fecit, quando cum Rege fœdus ferire non erubuit: quod quamvis tectè factum eſſet; tamen ex importuna interceſſione pro Landgravio, ex diuturniore manſione, militis conſervatione, & præpoſteris ad Cæſarem reſponſis, facile colligebatur aliquid minus ſinceri affectus latere in Principe, propter quod vocatus latebras quæritaret.

Suſpectus Mauritius.

Erupit tandem ille affectus omnino hoſtilis, quando primo vere anni 1552 Mauritius copias ſuas, & Magdeburgenſium (quas aliquando ſcripſerat Cæſari apud ipſum non ſatis ex animo hyemare, ob non ſoluta ſtipendia) eduxit; eaſque Regis Galliæ, Ducis Mechelburgici, nec non Alberti Brandeburgici graſſatoris publici copiis univit, & ex inopinato Cæſarem aggreſſus eſt. Præferebat Mauritius Germaniæ libertatem, cujus Rex Galliæ ſeſe vindicem venditabat. Rex Galliæ uno tempore, quo Mauritius Erfordiam, Eisfeldium, Franciam orientalem, & Rheni partes ingrediebatur, paucis admodum renitentibus; cum maximis copiis Tullum, Virdunum, & Metim Imperio ſubtrahebat, Lotharingiam occupabat, & Argentinam ambiebat. Auguſtam venerat Mauritius, & à civibus admiſſus, mox Senatum exauctorat, & univerſæ fere Germaniæ exactiones indicit. Vlmam etiam tentaverat, ſed illa bono milite munita obſidionem, ac devaſtationem agrorum ab Alberto Brandeburgico eo tempore immiſſam tulit. Progreſſus Albertus Norimbergam, agrumque ſimiliter depopulatus, poſtea urbem obſedit. auctus deinde copiis, Bambergenſibus, Herbipolenſibus, aliiſque Provinciis incendia, devaſtationes, ac cædes minitabatur, niſi imperatas ſummas auri ſignati prompte perſolverent.

Regis Galliæ irruptio.

Mau-

Mauritius interim Lintzium ad Ferdinandum Regem excurrerat, ut ſpem pacis injiceret, & gratiam, ſi qua eſſet reliqua, aucuparetur: in reditu vero, cum Ferdinandus Rex minus ad votum reſpondiſſet, ſtatim Oenopontum, ubi Cæſar tunc morabatur, cum hoſtili exercitu contendit, ſuperatiſque Alpibus, Fieſſam, Rutum, & Erenbergam occupavit. Verebantur Patres, qui Tridenti Concilio intererant, ne & Tridentum duceret. hinc poſtquam Electores ſacri, aliique Germaniæ Epiſcopi receſſiſſent, Italiam reliqui repetierunt. Ipſe Imperator Oenoponto diſcedens, Mauritium veritus, Saxonem liberans, Villacum, inter montana munitum oppidum, petierat, & fratri Ferdinando actionem Paſſavii indictam reliquerat. Mauritio igitur quamvis nonnulli ſuaderent, ut Cæſarem proſequeretur, ſatis ſe feciſſe ratus, quod Saxonem liberaſſet, & Cæſarem cum Tridentina Synodo fugaſſet, jam inter victorias de pace ſollicitus, Paſſavium ad indictum diem deſcendit, ibique cum Ferdinando, multiſque aliis utriuſque Religionis Principibus congregatis convenit; ſed diſceptationes in longum extendebantur: neque enim facile erat tot abuſibus unico commercio occurrere. Mauritius à ſociis pendebat, Ferdinandus à Cæſare abſente. Cæſar conſultus rem majoris momenti exiſtimabat, quam ut à tam paucis decerneretur. Interim Albertus Brandeburgicus cum Mechelburgico, & Heidecco Mauritii Vicario Francofurtum obſederant, illudque tormentis majoribus oppugnabant. Cives vero, & præſidiarii nihilo ſegnius ſe defendebant; jamque Mechelburgicum Ducem tormento bellico proſtraverant, tantumque metum Alberto incuſſerant, ut is deſerta ſtatione Francofurtenſi, Rhenum trajiceret, & Moguntinenſes, Spirenſes, ac Wormatienſes devaſtare mallet, quam Francofurtenſi obſidioni intendere.

Diſſolvitur Concil. Trident.

Alberti vaſtationes.

Rex Galliæ à Mauritio propter commercia inſtituta offenſus, poſtquam apud Argentinenſes nihil profeciſſet, rogatus à Principibus Rhenanis Wormatiæ congregatis, pedem referre incipiebat, ut Lutzenburgenſes invaderet: inde enim Martinus Roſſemius Bel-

Rex Galliæ petit Argentinam.

ga exercitum in Campaniam Galliæ provinciam paulo ante duxerat nomine Cæſaris, ut Regem Galliæ è è Germania revocaret; prævidebat enim Rex Galliæ parvam in Germanis conſtantiam, ac fidem, quæ paulo poſt in ipſum eſſet ſigna productura.

Repetit Galliam.

Mauritius enim ſemel atque iterum tentata pace Lintzii incepta, non deſiſtebat à commercio, Galli fidem habens ſuſpectam, ne univerſam Germaniam occuparet,& Turcam ad occupandam Vngariam (prout jam fama erat)provocaret.

Trans actio Paſſavienſis.

Paſſavium itaque revertens, tandem in has conditiones utraque pars conſenſit: Vt confœderati Principes ante 12 Auguſti diſcederent ab armis. Vt nec Cæſari, nec Ferdinando, nec Germaniæ miles dimiſſus noceret; ad eundem diem Landgravius liberaretur, & interpoſita cautione de ſervandis iis quæ Halæ Saxonum pacta fuerant, arci ſuæ Rheinsfelſianæ relinqueretur. Res Landgravii cum Naſſovicis intra biennium deciderentur. Intra ſextum menſem de ratione componendæ Religionis diſſidia deliberaretur. Interim quilibet ſuo viveret jure, pacem coleret, nec aliquis Religionis cauſa ulli periculo ſubjaceret. Ad Cameram etiam Auguſtanæ Confeſſionis profeſſores admitterentur. Ottoni Palatino ſuæ ditionis poſſeſſio relinqueretur; damna illata tempore belli utrinque tollerentur, vel ratio compenſationis iniretur. Galliæ Regis arma, utpote ad Imperium non pertinentia, privatim Cæſari committerentur. Proſcripti, ac rei, etiam illi, qui Galliæ Regi militarunt, ſi intra bimeſtre ſe militia abdicaverint, ad veniam reciperentur: eadem pax Albertum Brandeburgicum comprehenderet,ſi ab armis diſcederet, & copias dimitteret; ſin minus, tam ipſum, quam reliquos hujus pacis violatores hoſtium loco eſſent omnes perſequuturi.

His ita compoſitis, Mauritius exercitum ſuum, prout condixerat, in Vngariam dimiſit, cui ut damnum compenſaret & in gratiam rediret, ipſemet præeſſe voluit.

Cæſar etiam, & Ferdinandus Rex privata odia publicis utilitatibus remittere conſtituerunt. Albertus

tamen

tamen ab armis diſcedere noluit; ſed priſtino more in obvias debacchatus ditiones omnes Rhenanas, maxime tamen ſacrorum Principum, igne, ferro, ac ſanguine pene ad exterminium fœdavit. Elector Moguntinus profugerat in Alſatiam, Spirenſis in Galliam, Wormatienſis latibulum alibi ſibi quæſierat, omneſque de Clero patriam prædæ, & latrociniis reliquerant. Albertus vero ulterius progreſſus, Argentinenſibus præſidia ſua obtulit, urbiſque fidem poſtulavit; quam ut denegarunt, nihil circa urbem intactum reliquit: deinde Treverenſem ditionem adiit pari inſolentia graſſaturus. Aberat à præcipua urbe Elector cum ſodalibus omnibus, Cæſaris vero apud Lutzenburgum Legatus decem cohortes peditum adduxit, ut nomine Imperii urbem Treverenſem propugnaret, ſed à civibus excluſus receſſit; & accedens Albertus cum ſuis non gravate intromiſſus fuit, qui tandem etiam hic ſpoliata urbe, ac ditione, in Lotharingiam Regi Galliæ militaturus contendit: nam intellexerat Cæſarem Oenoponto moviſſe, & conflato ingenti exercitu Auguſtam perveniſſe, ac recta in illum patriæ hoſtem ducere. Neque omnino falſa erant quæ dicebantur; Cæſar enim ægerrime ferens totius Germaniæ depopulationes, non poterat omittere, quin pro viribus injuriam ulciſceretur, & graviora mala præpediret. Itaque cum Metim voluiſſet obſidere, & Alberti Brandeburgici copias in finibus Lotharingiæ reperiſſet, nondum in Franciam admiſſas, ſed cum Rege ratione præteriti ſtipendii diſceptantes, atque ideo Regi Galliæ ſuſpectas, eidem Alberto Brandeburgico reconciliationis ſpem injecit; ad quam cum multi proſcripti, ac longiorem deprædationem pertæſi anhelarent, non difficile fuit parariorum induſtria inter Cæſarem, & Albertum pœnitentia correptum, pacem ſtabilire: eam Cæſar obtulit condonata culpa, vetans ne actio in eum cauſa belli inſtitueretur, remittens militiam Vngaricam, & confirmans tranſactiones cum Epiſcopis factas, ignoſcenſque Comiti Ottingenſi, nec non Alberto Mansfeldico, & eorum filiis, quorum opera Brandeburgicus in devaſtatione patriæ plurimum uſus fuerat.

Albertus continuat devaſtationes.

Trevirenſes ſpoliantur.

Albertus reconciliatur Cæſari.

Alber-

Proſternit copias Gallorum Albertus ita reconciliatus, non exiguam cladem primo tempore Gallis intulit, plurimis ex Gallica nobilitate interfectis, Aumalium captivum abduxit, & caſtra ſua Cæſareis caſtris ante Metim conjunxit, non exiguo commodo Cæſari futurus ſi conſtantius perſeveraſſet; ſuo etenim commodo intentus præceperat Præfectis ſuis apud Bambergam, & Herbipolim, ut promiſſam pecuniam exigerent, quod cum Epiſcopi negaſſent, & Albertus mandata Cæſaris, ratamque habitam transactionem monſtraſſet, neque adhuc Epiſcopi parerent, ſed potius è contra litteras caſſatorias talis ſponſionis Spiræ obtinuiſſent; Albertus excandeſcens, cum ſuis copiis Bambergam contendit, ibique novum militem conſcribit, & execrando modo tum dictos Epiſcopos, tum Norimbergenſes exercet. *Contendit cum Herbipolenſi, & Bambergenſi.* Cæſare adhuc in Gallia impedito, præter hoc Alberti bellum, varia alia eodem tempore in Germania orta ſunt. *Varia Germania turba.* Volradus Mansfeldius Henricum Brunſvicenſem pene totis finibus ejecerat; dicebat enim Henricum è cuſtodia liberatum beneficiariis ſuis, neglecta transactione Paſſavienſi, fortunas omnes eripuiſſe. Wolfangus equitum Ord. Teutonici Magiſter Elvangum oppidum, ut præpoſituram extorqueret ab eligentibus, invaſit; ſed illum repulit Princeps Wittembergicus, quem Sodales ut ſui juris defenſorem implorarunt. Otingenſis ſenior in filium arma ſtrinxit: & Mauritius ex Vngaria revertens cum Henrico Brunſvicenſi, nec non Epiſcopis Bambergenſi, & Herbipolenſi fœdus contra Albertum iniit, illiuſque copias ſerio adortus eſt. Albertus contra Norimbergenſes, & Epiſcopos extrema attentat, ac deprædata regione bellum in Saxoniam transfert; Erphordienſis agri vicos diripit; Halberſtadienſi Clero pecunias imperat; & Brunſvicenſis agros incendiis quamplurimis devaſtat: ac tandem poſt varias deprædationes, incendia, urbium expugnationes, patriæque funeſtiſſimas calamitates, prælium inter Albertum, & Mauritium commiſſum fuit, in quo victoriam Mauritio, cui jam illa militabat, vulnus inflictum abſtulit, tanto majori damno illius, & Saxoniæ, quod ex hoc vulnere paulo

poſt

poſt interierit; ſimulque cum illo duo filii Henrici Brunſvicenſis.

Partes Mauritii poſtea egerunt Ferdinandus Rex Bohemiæ, Wilhelmus Landgravius, & Henricus Brunſvicenſis; quiſque enim nova militia exercitum ſuum inſtauravit. Pro Alberto erat Ericus Brunſvicenſis Mauritii ſororius, & plures alii Reguli, tandem etiam ipſi ab Epiſcopis ſuperati. Ita Alberto omnia oppida Franconiæ erepta ſunt, & omni ditione ſua exutus eſt. Plaſſeburgum præcipuum ejus propugnaculum obtinuit Rex Ferdinandus; Brunſvicenſis victor per inferiorem Saxoniam, nobiles, & illuſtres, qui contra ipſum arma portarunt, mulctavit. Idem fecerunt in ſuperiori Germania Epiſcopi, & Noribergenſes: ſicque miſera Germania, quæ contra Cæſarē ſurrexerat, Cæſare ipſo apud Gallos detento, in ſe ipſam inſurrexit, & præcipuæ familiæ, juſto Dei judicio, ſeſe invicē dilaniarunt. *Superatus Albertus*

Inter tot bella valde arduum erat Religioni Catholicæ conſulere; ſed quilibet pro libitu vivens in hæreſim ferebatur, & ſociorum fortunas fortior invadens, eaſdem contra fas, & nefas ſervabat; neque poterat Cæſar in Gallia, Burgundia, & Belgio afflictis oppreſſiſque opem ferre, aut petitam, debitamque juſtitiam adminiſtrare. Sedatis tamen paulatim tot ſeditionibus ex Mauritii morte, & proſcriptione Alberti, ejuſque fuga, aliorumque qui totius ſeditionis capita ſe invicem conſumpſerant, Cæſar in annum 1555 Comitia Auguſtæ indixit, quibus Ferdinandus Cæſaris nomine præſedit; in quibus primum licuit de iis, quæ tumultuarie acta fuerant Paſſavii, explicatius ſententiam dicere. In his ergo Comitiis primum pax Confeſſioni Auguſtanæ data fuit, ita ut Ordines Imperii ſe obligarent, quod propter Auguſtanæ Confeſſionis doctrinam neminem quacunque ratione vellent violare, nec ad Religionem ſuam deſerendam cogere, ſpondentes, fore, ut bona, facultates, vectigalia, jura ſua qualiacunque, pacate poſſent adminiſtrare, ſi modo vel Auguſtanæ, vel antiquæ Catholicæ forent Confeſſionis. Itaque Calviniſtæ, Anabaptiſtæ, Zwingliani, & quicunque alii hac pace non comprehenſi ſunt. Si quis *Pax Religionis confirmata.* *Pacis conditiones.* *Excluduntur ſectæ aliæ.*

autem Archiepiſcopus, Epiſcopus, aut alius Ordinis Eccleſiaſtici, à Religione veteri deficeret, hunc juſſerunt continuo à ſuo Epiſcopatu, Præfectura, beneficio,& ſimul omnibus fructibus, quos inde percepiſſet, recedere; ſine tamen infamia ſui nominis; & Collegium, aut quemcunque ad quem de jure, vel conſuetudine pertineret,alium in ejus locum eligere,qui eſſet veteris Religionis. Inſuper additum fuit in favorem quorundam Ordinum Imperii, qui ſibi bona quædam Eccleſiaſtica, Collegia monachorum, & id genus alia Sacra, non tamen Ordinum, ſumpſerant, eaque miniſteriis Eccleſiæ, ſcholis, & aliis bonis uſibus accommodarant, ut hoc nomine non interpellarentur; nec propterea in jus vocarentur; ſi tamen ea non pertinerent ad Ordines Imperii, vel ad alios Imperio plane ſubjectos,& quorum poſſeſſionem tempore tranſactionis Paſſavienſis, & poſt etiam non habuerint, quæ omnino in pace comprehendi, & in loco ſuo debere manere decretum eſt. Ita ut non liceret judicibus propter hæc ab illis dudum uſurpata, & ante transactionem Paſſavienſem alienata bona, jure quicquam adverſus illos experiri,ſeu aliquid ſiniſtri decernere. Abrogata præterea fuit jurisdictio ſacra adverſus Auguſtanæ Confeſſionis Religionem. E contra Ordini Eccleſiaſtico ſuæ facultates, vectigalia, & jura integra manere debere ſtatutum fuit, modo nihil juris politici decederet iis, in quorum ditione eſſent, quod ante diſſidium habuerant. Liberum eſſet cuilibet, non habita ratione Religionis, ex ipſis bonis neceſſaria Eccleſiæ miniſteria,parochias, ſcholas,eleemoſynas,loca hoſpitalium,pauperum,& afflictorum, ſicut olim conſtituta fuerant,ita & tunc conſtituere. Quod ſi propter hanc alimoniã,ejuſque modum lis aliqua oriretur, juſſerunt Ordines,ut de conſenſu partiũ arbitri deligerentur,qui facta notione intra ſemeſtre controverſiam decernerent.

Conditiones obſunt hæreticis.

Ex his decretis poſtea graviſſimæ ortæ ſunt lites, nam iis cenſebantur plus Confeſſionis Auguſtanæ, quam Catholici gravati: Catholici enim de præteritis deſperantes, nihil amplius contendebant; ſed Confeſſionis Auguſtanæ poſtea nihil non moverunt, ut talia decre-

decreta ipſis noxia abrogarentur, quo poſſent, ſicut antea, ita & deinceps bona monaſteriorum, ſacrarumque virginum impune invadere, detinere, vel mutata Religione, dignitatibus, officiis, ac proventibus gaudere: quæ cum non concederentur, dicebant Proteſtantes, ſe gravari, contra Cæſarem blaterabant, & in Comitiis vix aliquid contribuere volebant.

Auſtriacorum poſtulatio. Imperiales imitati ſunt mox Auſtriaci, Turcis proximi, cum enim Rex Ferdinandus Comitia Provincialia indixiſſet Viennæ, & ſubſidium contra Turcas imperaſſet, illi ſe imperata facturos ajebant, ſi modo ipſis permitteretur Euangelium, ſeu liberum Religionis exercitium; quod tamen tunc temporis non obtinuerunt; nam Ferdinandus potius ſubſidio carere maluit, quam Religionē in hæreditariis Provinciis mutari.

Mutatur Religio in Palatinatu. Minus conſtantes fuerunt Otto Henricus Elector Palatinus, & Carolus Marchio Badenſis; qui anno uno poſt edictum pacis, è ſuis ditionibus veterem Religionem profligarunt, & novam introduxerunt; unde paulo poſt contra pacis edictum Eccleſiaſticos omnes redditibus, poſſeſſionibus, ac beneficiis in ſuis ditionibus ſpoliarunt, eaque in proprios uſus, aut in miniſterium ſuarum Eccleſiarum, ac ſcholarum novæ doctrinæ applicarunt. Aliud deinde incommodum hinc apud Catholicos ortum eſt, quod omnes ſectarii, nonnunquā duodecim nonnunquā viginti, & quidem omnes varii, ſub Confeſſione Auguſtana voluerunt cōprehendi, ut illius pace fruerentur. nec tamen de levibus rebus, ſed de graviſſimis myſteriis fidei diſſidebant. Hinc diverſis in locis Lutherani conventus agebant, ut aliquam certam doctrinæ formulam invenirent, Norimbergæ, Lipſiæ, Wormatiæ, Luneburgi, Heidelbergæ, Namburgi, & alibi; ſed pacem invenire non potuerunt. Turbabant alios Melanchthonici, Oſiandrini, Buceriani, Zwingliani, Calviniſtæ, Heshuſiani, Brentiani, Majoriſtæ, Adiaphoriſtæ, Sacramentarii, Suenckfeldiani, Picarditæ, Anabaptiſtæ, Vbiquitarii, & alii, qui omnes in oppugnatione Romanæ Eccleſiæ convenientes, inter ſe quam plurimum diſſidebant. *Diverſitas Religionum.*

Hæ tam variæ hæreſes diverſas orbis partes occu-

Mutantur ditiones in Religione. parunt: Calviniſtæ Galliam, & Belgium; Lutherani duplices Germaniam, Picarditæ Bohemiam, Anabaptiſtæ Moraviam, Oſiandrini Livoniam, Zwingliani Helvetiam; & alii alias orbis partes,non uno tempore infecerunt. Infeſtus fuit annus 1560 Galliæ, ob Calviniſtas tumultuantes.Belgium anno 1566 defloraruut. Anno 1568 in Friſiam penetrarunt, quo anno in Germania fiebat Synodus Lutherana Altenburgi, ubi Wirtenbergenſes, Ienenſes, & Lipſienſes certabant erroribus, ita ut nullus alteri cedere cogitaret. Mutatur poſtea Religio Vltrajecti,Monaſterii, Mindæ,Bremæ, Magdeburgi,ac poſtremo Halberſtadii. In Palatinatu ex Lutheranis fiunt Calviniſtæ, in Saxonia itidem, ſed poſtea revertuntur ad Lutheraniſmum; idem facit Brandeburgicus,qui à Lutheraniſmo decidit in Calviniſmum. Hæc tamen omnia ſine magno ſtrepitu fiebant, ad ſolum nutum Principum, quibus ſubditi in rebus Religionis diſcebant parere. Major fuit ſtrepitus *Tumultus Aquenſis* anno 1581 & ſequentibus,Aquiſgrani,ubiCalviniſtæ ex Belgio proximo deſcendentes conati ſunt Catholicos pellere.jamque ſecundo,& tertio moniti ſumma impudentiaMagiſtratum loco turbaverunt,& hæreticos ſubſtituerunt,quorum opera publicum permitteretur exercitium hæreſeos, propter quod aliquot templa invaſerunt.Quare Cæſar mandare debuit,ut Conſules,Scabini,totuſq; Senatus unam,& ſolam CatholicamReligionem profiterentur,neq; adMagiſtratum,velReip.officia alios,quam qui ſtarent proeadem religione admitterent.

Tumultus Colonienſis Magis Germaniam turbavit anno 1582 tumultus Colonienſis Electoris, Gerardi Truchſeſii, nonnullorumque illius Eccleſiæ Canonicorum: qui poſthabito juramento Religionem Catholicam abjúrare voluerunt, & contra Imperii pacem dignitate Electorali gaudere, redditusque totius Epiſcopatus in familiam transferre, aut ſaltem dum viverent una cum uxore illos poſſidere: cui cauſæ uti communi,ac proficuæ Proteſtantibus, faverunt Electores ſæculares omnes; qui non diffidebant, ſi hoc admitteretur, quin paulatim alios Electores in ſuam pertraherent ſententiam; ac tandem totum Imperium, una cum Imperatore, ſectario

malo

malo inficerent, leges omnes abrogarent, Catholicorum bona omnia poſſiderent, atque Catholicam Religionem extirparent. Eo collimarunt longis apud Cæſarem precationibus pro apoſtatante Truchſeſio, deinde armis cauſam illius ſtuduerunt propugnare. Sed excommunicato Truchſeſio, ſodales Collegii Colonienſis ad aliam electionem proceſſerunt, dignitatem deferentes Erneſto Bavariæ Duci: qui tandem fratris ſui copiis, maxime tamen liberalibus ſubſidiis Regis Hiſpaniæ, dignitatem obtinuit, & Fidem Catholicam in illa diœceſi ſervavit, ac inſtauravit. *Servantur Colonienſes.*

Similis fere tragœdia anno 1584 exercuit Argentoratenſe Collegium, propter Canonicos aliquot ſacris prohibitos, qui ſupra Pontificis auctoritate, & Cæſaris mandatis in Collegio voluerunt locum habere, & ſententias contra eos latas ob rebellionis crimen, & participationis cum Truchſeſio, impugnare. Quare vi adhibita redditus, & proventus Capituli vendiderunt, & Magiſtratus civilis Argentinenſis opera, qui plus ipſis, quam Catholicis videbatur favere, ut ſic paulatim totum Capitulum inficeretur, auſi ſunt ſuam violentiam defendere, aut ſaltem, Senatu non impediente, majores violentias excitare. Cæſar itaque mandavit Senatui, ut excommunicationis ſententiam exequeretur; ſed Senatus magis inclinans in excommunicatos, facere quod jubebatur, recuſavit; imo contrario effectu, præſidiū ædibus ſacris ad eorum tutelam impoſuit. *Tumultus Argentinenſis duplex.*

Longe tamen major fuit tumultus de Epiſcopatu Argentinenſi anno 1592, inter Carolum Lotharingum Cardinalem, & Ioannem Georgium Brandeburgicum, cui in occulto favere Regem Galliæ vulgabatur. nam quilibet illorum à parte Capituli fuerat electus. Qui majorum Religioni addicti erant, cum Argentinenſis civitas ipſis eſſet ſuſpecta, vellentque Catholicum Epiſcopum eligere, Tabernas Alſatiæ alios evocarunt, ut ibidem electioni faciendæ adeſſent. Alii Canonici Proteſtantes Argentinæ electionem volebant fieri; qui à Magiſtratu fovebantur, ut ſuæ ſectæ aliquem eligerent: ſociis autem ſodalibus conſtituta die non comparentibus, elegerunt Ioannem Georgium *Duo eliguntur Epiſcopi.*

Brande-

Brandeburgicum, qui mox electionem ratam habens ad omnia diœceſi ſubjecta loca, Præfectos, ac Magiſtratus ſcripſit, ut ſibi tanquam Epiſcopo legitimo obedirent. Senatus tria ſigna peditum, & ſexcentos equites conſcripſit, quibus copiis, & aliquot tormentis bellicis Kokerſpergam, & Dachſteinium occupavit, ipſo Ioan. Georgio potius conſentiente, quam non repugnante. Quo cognito, qui Tabernis erant, Carolum Lotharingum Cardinalem elegerunt. Is, ut electionem ratam habuit, exercitum decem millium collegit, & Benfeldium occupavit, ſuumque jus longo bello proſequutus eſt, & tandem non niſi Cæſare per feciales aliquoties mandante, arma depoſita ſunt; parario Wittenbergenſi Duce: poſtea inita fuit concordia, ut in 15 annos eſſent induciæ, quilibet partem Epiſcopatus poſſideret. Sed hæc poſtea diviſio Epiſcopatus magis pacem turbavit.

Occaſiones turbarum in Germania. Poſt has periculoſas lites cum Proteſtantes non admitterentur ad Epiſcopatus pari jure cum Catholicis, & quia ab ipſis repoſcebantur bona Eccleſiaſtica per Senatum Spirenſem, magnæ inter utriuſque Religionis profeſſores ortæ ſunt controverſiæ; quas ne deciderent Spirenſes, omni conatu Proteſtantes præpediebant, ac deciſas ad exequutionem devenire non permittebant. Quare in illo dicaſterio volebant paritatem ſuffragiorum, & ſuæ Religionis Præſidem; in Comitiis poſtulabant pro ſuæ Religionis Epiſcopis, quamvis non eſſent in ſacris, ſeſſionem; præter hæc Nuntios Summi Pontificis dimitti, ſuæ Religionis profeſſis cœmiteria concedi, nullibi ob Religionem ullos excludi. Tandem Calendarium novum introduci, Ordinum Mendicantium, & Carthuſianorum patrocinium ſuſcipi, à Cæſare una cum Camera Spirenſi juſtitiæ adminiſtrationem exerceri, vel in pari, vel in ſuperiori gradu, graviſſime querebantur.

Hæc cum aliquoties in Comitiis generalibus fuiſſent propoſita, neque Proteſtantibus ſatisfieret, primum ſubſidia denegare cœperunt; deinde contraria conſilia adhibere non deſtiterunt: inſuper exequutionem ſententiæ de bonis reſtituendis impedire, ac tandem

dem vim contra Catholicos adhibendam eſſe concluſerunt: nam ſi omnia beneficia, monaſteria, & redditus una cum fructibus perceptis reſtituere debuiſſent, ut ipſi fatebantur, futurum prævidebant, ut plerique illorum deberent precario vivere, & ſua bona Catholicis cedere. Quare decreveruntProteſtantes anno 1599, Fridbergæ, (quod alias Francofurti conceptum fuerat) contra Papatum magis ac magis excreſcentem, ad conſervationem pacis publicæ, & Religionis, ſibi invicem adhærere, unum veluti virum agere, & unius cauſam omnes ſuſcipere. Hæc cum aliquoties Hailbronnæ, Fridbergæ, Heidelbergæ, & Spiræ Proteſtantes inter ſe deliberaſſent, tandem anno 1603, Elector Palatinus, Adminiſtrator Argentinenſis, Haſſiæ Landgravius Mauritius, Aſpacenſis, & Badenſis novum fœdus inierunt Heidelbergæ; quo ſibi invicem pollicebantur tales proceſſus Aulicos repellere, & unius cauſam, ſi oppeteretur, in ſe ſuſcipere, ita ut ſi aliquis exequutionem proceſſuum Aulicorum, aut mutationem Religionis attentaret, huic una omnes ſe opponere deberent. Immo actum fuit de Hollandorum, aliorumque Principum ſubſidio implorando; & paulo poſt in hunc finem Pariſios Mauritius Haſſiæ tranſmiſſus, ut Regis Galliæ ſubſidium imploraret, & Patrocinium Principum Germaniæ Gallis deferret. Rex, qui anteceſſorum ſuorum exemplo Germanis diffidere didicerat, accuratiorem deſignationem ſingulorum confœderatorum, modum, viam, & continuationis media prolixiora ſibi indicari petiit, quibus opus tantum aggredi decreviſſent, cum non leve videretur excutere jugum ſupremi dicaſterii, quale erat Cæſareum, à quo orbis Germanicus, & Imperium Romanum dependeret.

Fœderis correſpondentium initia.

Implorantur auxilia externa.

Ad excutiendum hoc jugum plurimum conducebat Proteſtantibus, ſi Cæſar gravioribus bellis Turcarum, aut ſeditioſorum implicaretur; nam tunc teneretur vel ſubſidia ab hæreticis implorare, priuſquam aliquid ipſis deferre; vel ſaltem dum contineretur tantis bellis, non auderet rigidis iſtis exequutionibus inſiſtere. Hinc non pauci Tranſylvanos ſub Bathorio promoverunt, & ex Germaniæ Principibus Botſcaium inſti-

Procurantur Cæſari bella ab ipſis Germanis.

inſtigaverunt, eique ſpoponderunt parum, aut nihil ſubſidii ex Imperio Cæſari fore concedendum. Summo gaudio Proteſtantes intellexerunt Rodulphum, ac Matthiam, cæteroſque Auſtriacos inter ſe diſſidere, & ſicut jam pridem, ſic noviſſime ſub id temporis, tum Auſtriacos ſuæ Religionis Proceres, tum Moravos, ac Vngaros in conceptis ſeditionibus foverunt, non alio fine, quam ut in Imperio liberi evaderent, & tanto liberius poſſeſſis fortunis gauderent, aut alios à ſuis fortunis deturbarent. Hinc etiam contentiones fratrum ſatagerunt alere; atque minima oblata cauſa Cæſarem calumniari, vel peractæ juſtitiæ ſeſe immiſcere. Exemplum hujus apparuit in expeditione Donavertana, quam Cæſar Bavariæ Duci commiſerat ob turbatam pacem Religionis, ac nonnunquam monitos cives, qui tamen obdurati perſiſtebant, & Cæſaris, Bavariæque Ducis Delegatos vilipendebant. Hos enim ut Bavariæ Dux puniviſſet, ſtatim Proteſtantes accurrerunt, & cauſam licet iniquam etiam contra Cæſarem ſuſcipere cogitarunt. monuerat quidem illos Cæſar per Comitem Hogenzolarum, ut ab impetu, & iniquo patrocinio abſtinerent; volueratque, ut ſi quid actionis haberent, illud in proximis Comitiis Ratisbonenſibus jure experirentur: ſed in iiſdem Comitiis illud eo impetu fecerunt; ut non amplius pacis commercia, ſed minæ, ſcommata, improperia, & arma prævaluiſſe viderentur. Illa enim Comitia turbatiſſima fuerunt, in quibus nihil quiete Proteſtantes reſpondere voluerunt, niſi ſæpius petita gravamina evacuarentur; Donaverta in integrum reſtitueretur; alia forma judicii inſtitueretur; niſi Aulicæ ſententiæ proſcriberentur; niſi indifferenter Præſides, & pares numero Aſſeſſores cujuſcunque Religionis concederentur; ordinariæ viſitationes intermitterentur; Eccleſiaſticis, Abbatibus, Prioribus, Monachis proceſſus denegarentur; nec Catholicis Epiſcopis ſeſſiones, aliaque privilegia concederentur, ſepulchra apud Catholicos non Catholicis concederentur; Romano Pontifici jus in Imperio denegaretur; forma juramenti in feudorum inveſtitura mutaretur; & de majori votorum numero in concluſionibus ratio non haberetur.

Improperatur juſtitia Donavertana.

Comitia Ratiſbon. an. 1608 turbata.

Gravamina Proteſtantiũ.

His

His non obtentis non puduit Proteſtantes ab inceptis Comitiis recedere, ac Aſchuſii novum Conventum ſui Ordinis celebrare, ibique fœdus contra Cæſarem,& Catholicos omnes percutere: ac ſtatim pecunias, arma, Duces, ac factionis ſuæ Capita ordinare. Ibi Anhaltinus in Vicarium fœderis; Palatinus in Præfectum vindicandæ libidinis fuit electus; ordinati ſunt ſocii, diſtributæ curæ, imperata pecunia, & diſcuſſa Imperii negotia,erecto tribunali,in quo foret Cæſaris correctio, & ſociorum defenſio. Catholici è contra Principes Ordineſque per Germaniam videntes utramque pacem vacillare; Leges, & Conſtitutiones Imperii in dubium vocari; judicia cameralia, ſententiaſque diffinitivas variis exceptionibus, reviſionibuſque, ut vocant, eludi; Conſilium Imperii Aulicum, ipſumquemet Imperatorem anguſtis circumſcribi finibus; Comitia, Conventuſque Principum impediri, aut irrito conatu diſſipari; nequaquam dormiendum arbitrati, arctius inter ſe fœdus percuſſerunt defendendi dumtaxat ſui cauſa, & ut ſalva Cæſaris, & Imperii auctoritate, vim injuſtam,ſi inferretur,à ſe depellerent, tranquillitatemque publicam ſtabilirent. quo quidem fœdere (quod vulgo Ligam Catholicam appellarunt) adverſæ partis machinationes aliquo modo eo quidem tempore repreſſæ fuerunt. Alius deinde Conventus à Proteſtantibus fuit inſtitutus,in quo cauſa jam periclitantium Auſtriacorum, quos Matthias Rex ad Fidem Catholicam volebat obligare, fuit ſuſcepta; & ordinati ſunt, qui in Auſtriam proficiſcerentur, rebelles conſolarentur, rebuſque illorum conſulerent. Poſtea Anhaltinus Pragam ad Rudolphum Cæſarem mittitur,ut diceret, quod ſi proceſſus Aulici continuarentur, ægre ferre non deberet, aliam Proteſtantium adminiſtrationem contra hujuſmodi informes proceſſus, & à prædicto Regimine illata gravamina. Cum vero Imperator graviſſimis verbis reſpondiſſet, ſe non permiſſurum, ut ad alios jurisdictio Cæſaris derivaretur; idem Anhaltinus,cum ei adjuncto Camerario,longe altius intonuit, ſe non poſſe non declarare, Ordines Imperii,quando ita non emendarentur, aliud ſtatuiſſe;

Fœdus ſolenne Proteſtantium.

Origo ligæ Catholicæ.

Minæ Proteſtantium anno 1609 in aula Cæſaris.

Reſponſio Cæſaris.

ſtatuiſſe; ſcilicet ratione gravaminum toties depoſitorum ipſos ſibi eſſe proſpecturos, & ſi, prout hucuſque contigit, ſuæ Majeſtatis Conſilium Aulicum de cætero voluerit poteſtate ſua abuti, ſeſe invicem conſiliis, & armis adjuturos. Idem fere ex Hala Swevorum anno 1610, ubi Proteſtantes tunc Conventum indixerant, ut de cauſa Iuliacenſi ſuſcipienda deliberarent, ſuumque patrocinium Principibus ſuæ Religionis contra Cæſarem, ejuſque Delegatum præberent, Cæſari litteris fuit renunciatum: nimirum, Proteſtantes Principes apud poſteritatem excuſandos eſſe, quod cum multoties fruſtra preces admoviſſent, tandem neceſſitate adacti arma ſumpſerint, ut ipſi ſibi proſpicerent, & opus ita adminiſtrarent, prout tenebantur, ut ſibi, ac patriæ ob injuſtam ſuæ Majeſtatis adminiſtrationem labeſcenti, conſulerent. Iſta tam aſpere inculcata ſummam inter Catholicos, & Proteſtantes diffidentiam cauſarunt; imo ex ipſis Proteſtantibus nonnulli mitioris ingenii longe aliter ab aliis ſenſerunt, judicantes præpoſtere iſta moveri ob res levioris momenti, & ſingulares quorundam affectus. Sic enim ſentiebant Duces, & Electores Saxonici, qui proinde viam non ita aſperam ad remedia quærebant, ſed patientia, & precibus agendum eſſe arbitrabantur; prævidentes, ſi vi ageretur, omnem Rempublicam poſſe peſſumdari. Verum cum hæc tam ſalutaria conſilia ingererentur, ſtatim inter Proteſtantes diviſio facta eſt, & mitiores ſimplici nomine Proteſtantes, alii vero Correſpondentes dicti ſunt; quo etiam nomine poſtea gloriati, ſua negotia tractarunt. Efferatiores evaſerunt Correſpondentes in cauſa Iuliacenſi, in qua nec Cæſari, nec ejus Delegato Leopoldo aliquid detulerunt, ſed ſuæ Religionis Principes, præter juris ordinem, ad poſſeſſionem admitti poſtularunt; imo Cæſaris Delegatum ejecerunt. Cauſa feudi illa erat, & feudi quidem controverſi: Moriente enim Duce Iuliacenſi, Clivenſi, & Montenſi, ac domino Ravenſpergenſi, nec non Comite Marchiæ, Guilielmo, ſine maſcula prole, feuda indubie ad fœminas devolvebantur, juxta inveſtituram Caroli V, anno 1543 conceſſam, quæ in ſpeciali nominabat,

Saxoniæ Duces mitiores.

Cauſa Iuliacenſis.

bat, deficientibus maſculis, filias Mariæ conjugis, quas omnino voluit ſuccedere; aut ſi earum nulla ſuperſtes eſſet, & tamen ex una, vel altera legitimi hæredes ſupereſſent, ut tum ad earum relictos hæredes maſculos, qui tum viverent, devolverentur, & tanquam feuda iis concederentur. Ex his verbis obſcuris nata eſt lis inter Principes Brandeburgicum, & Neoburgicum, quis eorum deberet præferri. Vterque enim erat filius, ex filia Guilielmi Ducis, & Mariæ conjugis; Brandeburgicus è primogenita, defuncta tamen; Neoburgicus è ſecundogenita, ſed adhuc ſuperſtite, cui verba textus magis favere videbantur: erant adhuc alii remotiores ex ſororibus Guilielmi Ducis nepotes, inter quos recenſebatur Dux Niverſius, Bipontinus, & Burgoviæ Marchio, qui tertiam ex filiabus habuerat, de quibus tamen minor erat difficultas: maxima tamen erat cum Saxoniæ Electore, cui olim propter expenſas factas in bello Vngarico, & Flandrico, Cæſares Fredericus, & Maximilianus Ducatum Iuliacenſem cum attinentiis, ſi forte vacaret per defectum lineæ maſculinæ, donaverant; quiq; in Caroli V inveſtitura, & ſæpe ante queſtus fuerat, eam extendi non potuiſſe ad filias; imo neque ad ipſum Guilielmum in præjudicium juris acquiſiti. Quæ omnia cum controverſi eſſent juris, ad Imperatorem ſpectabat feudorum poſſeſſionem tandiu detinere, donec examinata cauſa cognoſceretur, quiſnam deberet feudis inveſtiri. Verum hoc jus Cæſareum inverterunt Principes ad feudum aſpirantes, Brandeburgicus, & Neoburgicus, dum quilibet ſibi partem deſumere, & ſeſe ipſum intrudere ſategit; licet prævaricantes, fulti tamen ſubſidio Proteſtantium, ſeu fœderatorum Correſpondentium, Halæ Suævorum in publico Conventu ſtipulata manu promiſſo, auſi ſunt Cæſaris patruelem Leopoldum aggredi, illumque ex parte ditionis, atque ex ipſa arce Iuliacenſi, nomine Cæſaris retenta, ejicere. Imo quia Leopoldus in Epiſcopatu Argentinenſi militem colligebat, ac luſtrabat; & ut moris eſt, milites Moltisheimienſes, atque Tabernarum excurrebant in Vanzenaviam, & ad Rhenum; Electoris Palatini, Marchionis Durlacenſis, & Principis

Clauſula inveſtitura Cæſarea.

Electoris Saxoniæ jura.

Ius Cæſareum defendere feuda.

Principes corre-ſpond. invadunt Leopoldi militem.

Wittenbergici copiæ, ſuperato Rheno, Offendorfium verſus contenderunt, & Vanzenaviam ingreſſi arcis Præfectum, quod deditionem facere detrectaret, cuſtodiæ manciparunt. Inde Dachoſteinium verſus, & Moltisheimium excurrentes, excubitores quoſdam male mulctarunt. Interea in Iuliacenſi ditione Leopoldus arcem Bredenbendanam, Calcofium, & alia loca invaſerat, & è contra Principes Brandeburgicus, & Neoburgicus Duram, ſpretis Cæſareis mandatis, per Anhaltinum, & Solmenſem expugnarunt, nullaque videbatur amplius ſpes fore pacis, aliquoties Coloniæ, & alibi fruſtra tentatæ. Iam majoris momenti Principes, & Reges implorati, ſeſe incipiebant cauſæ tam periculoſæ ingerere. Rex Daniæ tranſmiſſis ſuis Legatis Duſſeldorpium, Princibus Proteſtantibus, tanquam ſuis agnatis, & ejuſdem cum illo Religionis, ſuam operam obtulit. Hollandi proximi, ſponte ſua concipientes Regionibus ſuis egregium vallum aliquando ex Iuliacenſi, & Clivenſi Ducatu præparandum, frequentiſſimum militem, arma, inſtrumenta, tormenta, cæterumque belli apparatum liberaliter ſubminiſtrarunt. Rex Galliæ invitatus à variis, tandem auxiliares ſuas copias Principibus Proteſtantibus, in quorum fœdus Halæ admiſſus fuerat, liberaliter tranſmiſit, & ad majora ſe accinxit. Anhaltinus Princeps ex Gallia redux per Germaniam in Hollandiam appulerat, ibique fœdus inter Regem Galliæ, Principes Correſpondentes Germaniæ, & Ordines Hollandiæ ad exturbandum Leopoldum firmaverat. quare collecta majori parte exercitus, ex Hollandia in Iuliacenſem ditionem irrupit, & Leopoldi militem etiam extra ditionem Iuliacenſem in Colonienſi, Leodienſi, imo & in Brabantina regione ſequutus undique ſubmovit, ut non ita pridem fecerat Reckemii prope Trajectum ad Moſam, ubi incenſo virginum monaſterio, combuſtiſque quinquaginta circiter militibus, quatuor turmas equitum, & unam cohortem peditum oppreſſerat, alioſque perſequutus fuerat.

Fœdera externa.

Hollandi concedunt militem.

In Germania vero Marchio Durlacenſis, Marchiones duo Anſpacenſes, Ioannes Fredericus Dux Wittenbergicus, Dux Bipontinus, duo Comites Solmenſes, aliquot

aliquot Comites Rheni ſub Palatino Electore inſignem exercitum congregaverant, ut ſub ſpecie repellendi militem Leopoldicum, qui in Epiſcopatu Argentinenſi colligebatur, non ſolum illum militem ſubmoverent, ſed in Epiſcopatum Spirenſem, Wormatienſem, Argentinenſem, Moguntinum, univerſumque Clerum injurii, ulterius de eorundem exterminio deliberarent; nec erat, qui tot, tantiſque inſolentiis ſeſe opponeret. Hiſpani etenim altum ſtertentes, & undequaque ſuum Belgium defendentes, rebus Imperii ſeſe immittere nolebant. Cæſar Rodulphus inter parietes Pragenſis Aulæ latitans, ſolis diplomatibus agebat. Matthias Rex Vngariæ fratri, & patrueli offenſus, cunctiſque diffidens, & in reformanda Auſtria ſatis occupatus, diſſimulabat. Ferdinandus Archidux longe diſſitus, & impotens, vix ſubſidium fratri Leopoldo inter tot hoſtes periclitanti conferre valebat. Principes Electores ſacri multitudine hoſtium conſternati, exceptis paucis copiis Duci Bavariæ commiſſis, non niſi modeſtiſſimis commerciis, vim deprecabantur. Omnes ſimul imminentem cladem, præſentemque ruinam trepidantes expectabant. Maxime vero cum anno 1610 tantum exercitum, ad ſexaginta millium qua equitum, qua peditum, in Gallia ſub rege Henrico IV collectum eſſe, tantoque apparatu inſtructum conſtabat. Iam non de una ditione Iuliacenſi, Clivenſi, ac Montenſi, ſed de univerſo Belgio, Italia, Germania, & de Romano Imperio agi videbatur. Verum hæc omnia, cadente Henrico per manum parricidæ, ceciderunt; magnoque metu ſolutum fuit Imperium paulo ante deſperatum. Non tamen adeo conciderunt Hollandorum, & Principum Proteſtantium animi, quin Iuliacum obſidere, & oppugnare, atque tertio menſe expugnare auſi fuerint. hinc res Catholicorum in deterius verſa eſt. In ſuperiore Germania correſpondentes Principes cum Catholicis Electoribus, & Bavariæ Duce, qui Catholici fœderis Præfectum agebat, conciliati ſunt, ſpondentes utrimque ſe pacem culturos; nec mutuam ditionem infeſtaturos, excepta re Iuliacenſi, quæ cuilibet parti libera maneret, ut ſervatis Imperii conſtitutioni-

Novus tumultus correſpontium ad Rhenum.

Exiguus apparatus defenſivus Catholicorum.

Caſus Regis Galliæ

Pax inter Catholicos, & proteſtantes Monachii.

D 2 bus,

bus, in quam vellet partem inclinaret. In Inferiori Germania Aquisgranenſes cives excitato tumultu Senatum ſuum ſubmoverant ob hereticæ Religionis exercitium ſeverius ab illis caſtigatum, illud deinde publice permitti, Ieſuitas à civitate exterminari, & tam Proteſtantes, quam Catholicos in Senatum cooptari, exules aliquando propter Religionem revocari poſtularunt. Portas civitatis occupaverunt, & ad Ieſuitarum Collegium declinantes, iis petulanter inſultarunt, in illos ſuas bombardas exploſerunt, ſacram ſupellectilem diſtraxerunt, & in penum, culinam, reliquaſque officinas violenter irruperunt. Præter hæc ad Principes Brandeburgicum, & Neoburgicum, nec non ad Ordines Hollandiæ miſerunt, ut ſe ſuaque commendarent.

Petita Civium.

Halberſtadienſia Comitia.

Halberſtadii hoc tempore congregata fuere Comitia illius diſtrictus tum ratione Iuliacenſium ditionum, tum ratione Brunſvicenſium Ducis & urbis, nec non ratione ipſius Epiſcopatus Halberſtadienſis, in quo, mutata Religione ante annos 16, Canonici ad excluſionem aliorum ſuorum ſodalium Catholicorum, fuerant niſi variare juramentum eorum, qui deinceps recipi debebant; ut tali juramento excluderent Catholicos, quos ſciebant non poſſe publice deteſtari auctoritatem Pontificis, & Fidei Catholicæ Romanæ, profitendo Lutheranam, quæ tamen omnino ab illis exigebatur, ipſo Epiſcopo Pragæ exiſtente aliquoties has novitates improbante.

Conventus Ducũ Saxoniæ.

Similem inter ſe Conventum celebrarunt Saxonici Duces, Chriſtianus Elector, Ioannes Georgius, & Auguſtus fratres, Fredericus Guilielmus, & Ioannes Lineæ Vinarienſis, ſimiliter Ioannes Caſimirus, Ioannes Erneſtus fratres Coburgici, ut turbis Imperii, & familiæ circa ditionem Iuliacenſem ſummopere vexatæ conſulerent, ubi cum de Brandeburgici actione ageretur, haud difficile viſum eſt cum Brandeburgico hac in re convenire; ſed mox Saxoniæ Elector Chriſtianus vita deceſſit, & Ioanni Georgio fratri locum reliquit.

Proteſtantes in Auſtria.

Proteſtantes per Auſtriam à Matthia Vngariæ Rege liberum Religionis exercitium, olim à Maximiliano

II, cer-

II, certis conditionibus ſolis proceribus conceſſum, hoc anno importune pro quarto, ſeu plebejo ſtatu expetierunt; quod cum negatum fuiſſet, implorarunt illi operam, & auxilia Vngarorum, Moravorum, aliarumque provinciarum, quibus hoc aliquando liberalius fuerat indultum; ſed aliud nihil impetrarunt, quam velle Regem omnes omnino civitates, & vicos omnes quatuor iſtis ſtatibus adnumerari, & pro quarto ſtatu haberi. Interim autem mandare, ut neque Catholici ab Auguſtanæ Confeſſionis addictis, neque hi ab illis ullo modo turbarentur, ſed pax, & concordia ſervaretur; quo decreto Religio Catholica magis ſtabilita fuit, & tantum Lutherana ſecta tolerata, quæ hactenus in ædibus nobilium invaluerat.

Bohemia rurſus turbata.

Bohemia jam undequaque turbata, diſſentientibus Rodulpho, & Matthia, à quibus literæ illæ peſſimæ, quas vocarunt Majeſtatis, Proteſtantibus conceſſæ fuerunt, ingentibus etiam turbis conflictabatur per Paſſavienſem militem à Leopoldo introductum in ipſam urbem Pragenſem non ſine ſtrepitu, & commotione civium ſeditioſiſſimorum, qui tam in veteri, quam in nova urbe concitata plebecula, proletariis infimæ conditionis hominibus, in aliquot Religioſorum monaſteria involarunt, quatuordecim circiter ex Franciſcanis ſtrictioris obſervantiæ monaſterii S. Mariæ ad Nives crudeliter mactarunt, duas Abbatias, Collegium Dominicanum unum, monialium alterum abreptis omnibus peſſime mulctarunt, quibus malis Matthias evocatus mederi curavit, & deſerente ſtationem Leopoldo, ab Ordinibus, & Cæſare Coronam Regni Bohemici obtinuit, fratrem Rodulphum in ordinem redegit, atque Ordinibus Regni abunde providit. Quod cum idem ſtatuiſſet Imperio facere, diemque ad componendos tumultus Norimbergæ indictum per ſuos Delegatos frequentare decreviſſet; Correſpondentes Principes, antequam eo veniſſent, prius Rotenburgi ad Tuberam convenerunt, ubi de gravaminibus queſti, Donavertæ reſtitutionem, Principum Proteſtantium in ditione Iuliacenſi poſſeſſionem, aliasque immunitates poſtularunt. Legationes ad Helve-

Dies indictus Norimbergæ an. 1611,

 tios,

tios, & ad alios extra Germaniam inſtituerunt; graviſſimamque exactionem ad conſtituendum ærarium ſibi invicem impoſuerunt. Ad Conventum deinde Norimbergenſem venientes nihil non moverunt, ut conceptam deſignationem turbarent, cum Rodulpho nonnulli, cum Matthia alii ſeditioſe colludentes, & utriuſque Imperium rejicere ſummo conatu ſtudentes. Moguntinenſem Electorem tunc offenderat Bavariæ Dux recenti detentione, invaſione, & apprehenſione Wolphgangi Theodorici Archiepiſcopi Salisburgenſis; quæ quamvis legitima auctoritate fuiſſet facta, nihilominus præcipuis Eccleſiaſticis Germaniæ non valde placuiſſe dicebatur, multique non infimi nominis moderationem quandam deſideraſſent.

Obitus Rodulphi an. 1612. Acceſſit his obitus Imperatoris Rodulphi, quando Vicariatus Palatino obvenit, & paſſim moleſtiſſimis ſententiis Catholici Aquisgrani, Bibraci, & alibi infeſtabantur, querebanturque à Vicario anſam datam eſſe ſuam dignitatem prorogandi. Sed Electores Francofurtum more conſueto evocati, in Matthiam Regem Bohemiæ, & Vngariæ coronatum opinato citius conſpirarunt. Is ſopito tumultu Francofurtenſium civium contra Senatum, & Iudæos, data inſuper ſententia pro Senatu Colonienſi, contra Mulhemienſes è civitate Colonienſi plerumque exules, ut inceptum emporium non procul ab urbe, utpote in civium perniciem cogitatum, demolirentur; *Comitia Ratisbonenſium.* Comitia Imperii Ratisbonam indixit, in quibus tamen gravaminibus Proteſtantium ſatisfacere ſtuduit, ut inſtauratis viſitationibus Cameræ Imperialis, juſtitia promoveretur; Aſſeſſorum Cameræ numerus, & Stipendia augerentur, ſublata Calendarii differentia, conformitas conſtitueretur; controverſiæque omnes componerentur. Ad hoc requirebatur prius Electorum, atque aliorum Principum conſenſus, juſta aliqua collatio ad infringendos Turcas, Vallachiam, Tranſylvaniam, Moldaviam, & Vngariam infeſtantes, pacemque alias pactam turbantes. *Gravamina Proteſtantium.* Inſuper in Imperio requirebatur juſta rei monetalis conſtitutio, totius etiam Imperialis Albi completio, Quæ omnia cum maxime urgerentur, & Correſpon-

reſpondentes Principes ſeſe difficiliores præberent, urgerentque mutationem Bullæ Aureæ, abrogationem pluralitatum votorum, abolitionem gravaminum, & juſtitiæ opus commutatum, nihil aliud agi potuit, quam ut abrogatis prolixis ſcriptis, ad conſultationem condeſcenderent; in qua cum rurſus Proteſtantes difficillimos ſe præberent, nihil aliud ſibi in mandatis eſſe dixerunt ab iis, qui tantæ rei caput erant, quam ut non obtentis petitis, infecta re, ad quam venerant, abſcederent. Quo auditu excandeſcentes etiam Catholici ſua gravamina obtulerunt longe majora, & plura quam unquam Correſpondentes obtuliſſent; monſtrarunt tamen nlhil ſe omiſiſſe, quin communi conſulerent. non enim, ajebant, nos præpedivit ſectarum varietas ſub nomine Confeſſionis Auguſtanæ, quotidie irrumpens; non Eccleſiaſticorum perſequutio, non fortunarum detentio, nec cœnobiorum, aut templorum everſio, vel calumniandi licentia, vel famoſi libelli, vel juſtitiæ inhibitio, aliaque quam plura incommoda nullo jure exantlata, quin ſemper in Comitiis ea agenda ſatageremus, quæ communi bono totius Imperii poſſent occurrere. exponebant inſuper damna perpeſſa in ditione Hirsfeldenſi, Spirenſi, Wormatienſi anno 1609. Oppugnatio oppidi Pruſſellenſis, quod tamen expugnatum ac fere in cineres redactum fuerat, militum in Epiſcopatu Argentinenſi traductio, Cæſareihimienſis monaſterii detentio, inſidiarum deinde quotidiana multiplicatio facta Archiepiſcopatui Colonienſi, Herbipolenſi, Auguſtano, Ratisbonenſi, Monaſterienſi, Domui item Teutonicæ, Bibracenſi, & aliis.

Gravamina Catholicorum.

Inter has diſceptationes ex inferiori Vngaria triſtis nuntius advenit de irruptione Turcarum, de Bethlemi Gaboris infido erga Bathorium obſequio, de illius ad Turcarum patrocinium perfugio, & de oppidi Lippenſis, Genenſis, aliorumque proditione, neque tamen à Correſpondentibus Proteſtantibus aliquid conceſſum fuit. Catholici tantum mitiores, non ferentes ultimam patriæ calamitatem, contributionem in 30 menſes conſenſerunt, rogaveruntque Cæſarem, ut pro jure ſuo

Gaboris defectio an. 1618.

æqualitas conſtitueretur,quod à majori parte ſancitum fuit ; quamvis aliqui è Proteſtantibus recalcitrarent.

Contro-verſia inter Principes Iuliac.

Paulo poſt hæc irrita Comitia, in regione Iuliacenſi inter Principes poſſidentes Neoburgicum, & Brandeburgicum controverſia, & diffidentia exorta eſt, cui putativaEccleſiaſticaIurisdictio maxime cauſam dedit. Cū enim in pagis,& oppidis paſſim morarentur Paſtores,Decani, & Canonici, Brandeburgicus Calviniſtas, Neoburgicus vero Lutheranos ſubſtituere tentavit; idque non raro cum ſtrepitu armorum, inter quæ unus,atque alter è Præfectis,ac nobilibus Neoburgici periit. Inter hæc filius Electoris Brandeburgici, Georgius Guilielmus, in locum Erneſti Brandeburgici adminiſtratoris defuncti ſubſtitutus fuit. Sed Neoburgici talem ſubſtitutionem admittere noluerunt, niſi in integrum reſtitueretur ditio Monicienſis cum fructibus inde perceptis, & niſi inter alia, gravaminibus omnibus, maxime Eccleſiaſticis, abrogatis, Brandeburgici deſiſterent à ſeditione plebis,quam Neoburgici dicebāt paſſim inſtillatoCalviniſmo ad partesBrandeburgici cum excluſione alterius partis traduci.Quæ diſceptationes tantam diffidentiam excitarunt, ut Neoburgicus clam ad Catholicorum Religionem diceretur tranſiiſſe, eoque nomine magis & magis apud incolas jam ad Calviniſmum properantes fieret exoſus.

Matrimonium Neoburgici ſuſpectum.

Auxit hujus mutationis famam matrimonium Neoburgici Ducis non ita poſt cum MagdalenaMaximiliani Bavariæ Ducis ſorore inſtitutum, nam quilibet, vel parum in Germania verſatus, inde conjicere poterat, Neoburgicum Ducem Catholicæ Religioni nomen dediſſe,aut mox daturum;quod tamen in ſponſalitiis tam in Eccleſia, quam in menſa maxima dexteritate diſſimulatum fuit. Exinde uterque Princeps firmum ſibi ſatellitium comparavit, & ſi oppeteretur ſocios armatos eſſe juſſit Neoburgicus, Bavaricos, Cæſareos, & Auſtriacos; ſecreto tamen imploravit, & de cætero magis Cæſari deſtructionem Mulhemienſem, promptamque paritionem in Iuliacenſi ditione dimittenda præcipienti obediens fuit. è contra Brandeburgicus ad Hollandos acceſſit, quorum fultus patrocinio Mulhe-

Brandeburgicus Hollandis accedit.

Mulhemienſes architectos, & cives ædificationi accinctos, ad continuandũ, & perficiendum opus inceptum, contra Cæſaris præſcriptum hortatus eſt. Deinde apertiori Marte Duſſeldorpium, ubi tunc erat conjux Neoburgici, qui Leodium profectus fuerat, intempeſta nocte, Suigelio Duce, & Hollandorum militum ſubſidiis fruſtra tentavit. quod ubi Neoburgico innotuit, laudatis Duſſeldorpienſibus civibus ob egregiam operam in repellendis hoſtibus præſtitam, ſtatim omnes urbes, & oppida admonuit, ut hoc exemplo ediſcerent, clandeſtinas hoſtium æmulorum ſtrophas fugere, ne damnum aliquod futuro poſſeſſori propediem nominando oriretur.

Hollandi, in Germania feriantibus armis Hiſpanicis, ut magis ac magis res ſuas ſtabilirent, cum nonnullis Civitatibus inferioris Saxoniæ fœdus inire ſatagerunt, atque inprimis cum Magdeburgenſibus convenerunt, qui ut ſe Pſeudoarchiepiſcopus ſuus tueretur, illorum ſocietatem ambierunt; quod fœdus ſenſim ad Brunſvicenſes, Bremenſes, Hamburgenſes, ac Lubecenſes extenſum fuit; maximeque ſollicitos reddidit Saxoniæ Electorem, vicinum Brunſvicenſem Ducem, Daniæ Regem illarum civitatum æmulum, & Cæſarem ipſum, cujus auctoritas tam forti fœdere à Germania ſaltem Septentrionali proſcribi videbatur. Quare tam Saxoniæ Elector, quam alii ipſos Magdeburgenſes à tam periculoſo fœdere dehortabantur, rogabantque, ut ad obedientiam Pſeudoarchiepiſcopo præſtandam, ſi modo æquitati petitiones illius correſponderent, reverterentur.

Reformatio ditionis Brandeburgica

Auxit periculum, quod circa idem tempus Elector Brandeburgicus, ut Hollandis magis placeret, ditionem ſuam hactenus Lutheranam ad Calviniſmum cogeret; aſſumptis etenim ex Hollandia miniſtris, imagines ex templis proſcriptæ ſunt. Iamque erant altaria Catholico more reſidua ſolo æquanda; eorumque loco menſa lignea ſolo panno nigro ſtrata collocanda; Hoſtiarum loco panis in fruſtula conciſus uſurpandus; Palla ſacra omittenda; candelæ non accendendæ; nulla amplius reverentia in uſu Cœnæ facienda; Signa Crucis in Cœna

omittenda; Confeſſio auricularis abroganda; prolato nomine Ieſus non amplius genu flectendum, aut caput inclinandum, & denudandum: ægrotis non deferendum Sacramentum: Baptiſteria lapidea ejicienda malluviis ſubſtitutis: Decalogus, & Cathechiſmus debebat corrigi; Sacra Trinitas non amplius depingi, & plura his ſimilia Atheiſmum ſapientia: qua falſa Religionis imagine ſibi perſuadent Calviniſtæ ſuperſtitiones aboleri.

Neoburgicus fit Catholicus.

Neoburgicus Dux, quaſi ſe his è diametro opponeret, tandem poſt longas diſſimulationes Catholicam Religionem Duſſeldorpii publice complexus eſt, magnaque pompa, muſiciſque concentibus celebrato Sacro, Euchariſtiæ Sacramentum una cum conjuge ſuſcepit; ac non ita poſt, mortuo parente Philippo Ludovico, ditionem ſuam Neoburgicam ad Catholicam Religionem reduxit. In Iuliacenſibus vero Regionibus, tam ipſe, quam Brandeburgicus, de non turbandis in Religione ſubditis, plura decreta promulgarunt; qui etiam non ſemel ad ſedandos exortos diffidentiæ rumores, ſed fruſtra, convenerunt. Hollandis autem in dies magis ac magis invaleſcentibus in imperio, quorum opera nunc Aquisgranenſes, nunc Mulhemienſes, Iuliacenſes, Brandeburgici, aliique Cæſaris obedientiam dediſcebant, viſum fuit Cæſari, Alberti Archiducis auxilium implorare, ut ſua exſequeretur mandata dudum hinc atque illinc contempta. Itaque Marchioni Spinolæ exercitus 25000 militum fuit commiſſus cum debito belli apparatu, ac impedimentis neceſſariis: quibus copiis Trajectum ad Moſam deſcendit; ibique luſtrato milite, per pontem turmatim, ac ſingulatim plenis ordinibus tranſeunte, ad ſecundum lapidem extra urbem Trajectenſem, univerſus exercitus in aciem conſtitutus, Imperium ingreſſus eſt, rectaque ipſo veſpere ad urbem Aquisgranenſem ſe applicuit, quæ tanto milite conſternata, erectis prius tormentis bellicis, demiſſo deinde milite præſidiario, Marchionis Spinolæ arbitrio ſe dedit. Inde exercitus Marcoduram, Berchemium, Caſtretum, ac tandem Rinbergam, occupatis obviis civitatibus, deductus fuit, relicto Iuliaco,

quod

quod omnino Hollandi obſidendum putaverant. Rinbergæ compaginato è navibus ponte, Spinola exercitum transmiſit, & Weſaliam poſt aliquot tormentorum ictus, certas conditiones de Religione pactus occupavit. inde ibi relicto inſigni præſidio progrediens, Mulhemienſes, ſolo æquata munitione, parere docuit. Interim Mauritius Hollandorum Generalis Præfectus cum ſuo exercitu ad arcem Schenckii excubabat, ut Marchionis Spinolæ progreſſus intueretur; cumque jam Weſaliam occupatam vidiſſet, præmiſſis aliquot è ſuis turmis equitum Embricum ſibi dari poſtulavit; poſt Rheſam exercitum admovens illam abſque gravi ſtrepitu intercepit, ut æquali fere portione ditiones Iuliacenſes, ac Clivenſes viderentur inter Hollandos, ac Regios diviſæ.

Xanctis deinde Brandeburgici, Neoburgici, cum Delegatis Regiis Hiſpaniæ, Ordinum Belgii Batavici, Electoris Colonienſis, ac Regis Galliæ convenerunt, ut via aliqua reperiretur, qua dimiſſis Regiis, & Hollandis, regiones illæ Principibus præfatis relinquerentur ſine proprio, aut ſociorum, adjacentiumque Principum periculo; ſed illa poſt longiſſima commercia inveniri non potuit. Profuit interim quam maxime Germaniæ, Religionique Catholicæ, quod Hiſpanorum exercitus eo devenerit: nam Eſſenum Collegium jam tunc ab Haſſo impetebatur; Paterbornenſem diœceſim idem Haſſus cum Naſſovicis devorabat; Francofurtum Cæſari non parebat, perieratque in univerſo Imperio omnis diſciplina, atque obedientia, quam quidem Hiſpanus idem exercitus ſtabilivit. *Fructus exercitus Hiſpanici an. 1615.*

Facilius etiam poterat Cæſar Matthias, relicto hoc exercitu in inferiori Germania, Auſtriam, & Vngariam ſuam periclitantem ſervare. Turca enim, ejuſque cliens Bethlemus, per eos dies ad bellum Auſtriacis Principibus inferendum parati, omnem movebant lapidem, ut pax alias inita per viginti annos vix decem elapſis corrumperetur. Quapropter novam explicationem articulorum, novas exactiones, & miras technas Chriſtianis conſtruebant, cogebantque Auguſtiſſimum Matthiam ad innovationem, explicationem, & exten- *Periculum paci Turcica.*

extenſionem articulorum, quos alias magno labore, & ſumptibus impetrarant.

Pacta familia Auſtriaca.

Bella interim ex Germania in Italiam, ac poſtea in Galliam tranſlata ſunt, & domus Auſtriaca familiæ ſuæ rebus jacentibus, poſteritati, paci, ac Religioni conſuluit. Maximilianus enim percepta mente Imperatoris Matthiæ, cæterorumque è familia Auſtriaca Archiducum, iter in Belgium inſtituit, ut de his rebus cum Alberto conferret. nam deſtituti hæredibus fratres omnes, onus familiæ in Ferdinandum patruelem cogitarant rejicere; illumque ad Regna Bohemiæ, & Vngariæ, & ad altiora promovere. Compoſitis ergo rebus inter Auſtriacos, Pragam plures Principes evocati ſunt; ſed tractatus non adeo facilis extitit: nam Correſpondentes Principes minus addicti hujuſmodi ſucceſſioni, tum in Bohemia, tum in Imperio, tum extra Imperium hoſtes familiæ Auſtriacæ adinvenerant ipſimet, quo ſuas imposterum firmarent machinationes; cum Hollandis arctiſſimum fœdus, dudum ante præparatum, pacti erant, addicta ſumma trecentorum millium aureorum ſingulis annis pendenda Hollandis, ut è Batavia quatuor mille bene inſtructos pedites, & mille equites cataphractos ad nutum haberent. Mansfeldio deinde ſtipendia opulenta aſſignarunt, & militem alium in occulto præpararunt. Conſtitit deinde, quod in animo clauſerant Proteſtantes, tum ex variis Conventibus, tum ex litteris Palatini, quibus non ſemel Reges Galliæ, atque Angliæ ad ineunda fœdera contra Cæſarem ſollicitaverat. Hinc illud cujuſdam Conſiliarii Heidelbergenſis judicium ad amicum an. 1614: Dominus abſque dubio adhuc probe in memoria habet, quid ego apud Principum, ac Superiorum noſtrorum per aliquot annos celebratos Conventus Correſpondentiales publice monuerim, quod nimis arctum hoc, atque intrinſecum cum Hollandis fœdus non videretur valde proficuum (& ſi non omittendum, aut omnino diſſolvendum) ad Papiſtas confringendos.

Finis fœderis, extirpatio Catholicorum.

Non poterat ſibi bonus vir perſuadere, Hollandorum fœdus ad extirpandos Papiſtas neceſſarium fore; perutile tamen, ut contra præpotentes adverſarios opera

Hol-

Hollandorum uteretur, ſine quibus vix aliquid tentari poterat. poſtea tamen re melius perpenſa, timidi hoc animi eſſe repertum eſt; nam ſi res bene aggrederetur, cognovit poſſe ſine Batavorum ope Papiſtas extirpari. Extirpationem ergo Catholicorum ille approbabat, primarios Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Prælaturas, & reliqua Catholicorum ad Rhenum, Mœnum, Moſellam, & Danubium bona ſumme venabatur. Sed hoc per Hollandos fieri diſplicebat. Hinc alius D. Wakerus dolebat de ſtatu Imperii, quod tam miſere ſe haberet, unicamque cauſam Hollandis adſcribebat; qui tam audacter contra Cæſaream Majeſtatem, & Romanum Imperium inſurgere, Friſiam Orientalem occupare, cum Bremenſibus, Brunſvicenſibus, Magdeburgenſibus, fœdera inire, Iuliacum auferre, & integrum Imperium ludificari præſumebant. Querebatur ipſe Imperator Matthias in Comitiis Pragæ habitis coram Imperii Statibus de arrogantia, & continuis Hollandorum in Imperium excurſionibus in Archiepiſcopatum Colonienſem, Monaſterienſem, Padebornenſem, Hildeshemienſem; item in Ducatum Iuliacenſem, Clivenſem, Bergenſem, Montenſem, & de portu Emdano occupato, inſuper quantum ſupercilia erexiſſent, occupatis præcipuis paſſibus ad Rhenum, Moſam, Ameſim, Veſurgim, Albim, & Oderam, ut jam præſumerent, Brunſvicenſibus ſuccurrere, Iuliacum invadere, ipſumque Sultanum ad bellum Germaniæ inferendum urgere.

Querela Cæſaris de Hollandis an. 1616.

Cum talibus ergo, quod probus quiſque & multi etiam hoſtes improbabant, Principes Correſpondentes fœdus inierant, ut res Auſtriacorum Principum turbarent. Hi vero in Ferdinandum Grezio evocatum onus familiæ rejecerant, eique Bohemiam ceſſerant, quod ipſe Rex Hiſpaniarum poſt filios Maximiliani Cæſaris Rodulphum, Matthiam, & Albertum ex eorundem ſorore filius, & proximus hæres pro Ferdinando tantum, ejuſque prole maſcula approbaverat, jamque diem coronationi deſignatum Bohemico Regi indixerant; cum ecce ſe offert, quaſi hujus deſignationis contrarium, bellum Venetorum, qui occaſione Segnenſium

Pacta familiæ Auſtriacæ.

prædas

prædas maris inſtituentium, in Forijulium irruperant, non alio fine (prout fama erat,cui tamen me non ſubſcribo) quam ut Ferdinandum à corona Bohemiæ excluderent. faverunt non parum cauſæ Venetorum contra Cæſarem,ejuſque patruelem Ferdinandum,non ſolum Hollandi, ſed & Principes Proteſtantes, qui ut omnia turbarent,frequenter Conventus inſtituerunt, & hoc ipſo anno, quo bellum Venetum ardebat , & quo Sabaudicum incendebatur,Mansfeldium cum bis mille militibus miſerunt, qui contra Regem Hiſpaniæ, & Ferdinandum pugnaret. Hailbronnæ decreta ſunt alia ſubſidia,& novum inGermania bellum,quo Catholici una cum Cæſare detinerentur,clam adornabatur.Nam cum fæliciter transacta fuiſſet Bohemica coronatio; Cæſar cum Regedeſignato,&Archiduce Maximiliano in Saxoniam profecti,de Romana Corona eidem Ferdinando imponenda deliberarunt,& non ita poſt Conventum Electorum præparatorium indixerunt ; Verum Palatinus Elector cum ſuis aſſeclis omnem lapidem movit,ut illa præpedirentur;importune hoc apud Electorem Brandeburgicum egit , Moguntinum ad hoc conatus eſt inducere : ipſemet adulta hyeme per trahas Monachium devenit , & cum Duce Bavariæ ſimulata amicitia,familiæ Bavariæ ſplendorem, jura, & priſtinas fortunas memorans , illum magno verborum circuitu, ſuo , ſuorumque ſociorum inimicorum Domus Auſtriacæ ſuffragiis , & auxiliis ad Regiam Germaniæ Coronam evehere promiſit , non ut Bavarum ſibi magis proficuum promoveret,ſed ut Domum Auſtriacam vexaret , eique æmulam inveniret, ut cum utramque ſimul committeret , ambas odiis , belliſque conſumeret. Doluit poſtea Palatinus has tam artificioſas honoris anſas non arripuiſſe Bavarum , conſtanter hujuſmodi dignitatem doloſe oblatam repudiantem. Quare aliunde ſperans ignem accendendum(dum de promotione Mauritii Naſſovici ,vel Regis Daniæ, eo quod non eſſent Catholici,deſperaſſet) ad Sabaudiæ Ducem reſpexit,& illi vanam ambitionem Regiæ, nec non Cæſareæ dignitatis injecit.

Impediuntur comitia Electoralia.

Submonetur Elector Bavariæ.

Differebantur interim Comitia Imperialia , ſingulari

Comitia Vngarica indicta.

lari Proteſtantium calliditate, qui nunc has, nunc illas excuſationis anſas præbebant, ita ut Auſtriaci Principes, ne feriarentur, Comitia, Vngarica præmittenda duxerint; in quibus rurſus Correſpondentes Principes ſperaverunt, vel ob nationis genium, vel ob gentium prætenſam immunitatem, turbas excitare, quæ Ferdinandum Regem dejicerent, ejuſque propitiam fortunam everterent. Hoc non uno loco, neque apud unum in Vngaria per Correſpondentes præparatum extitit, prout in Bohemia jam pridem inter proceres actum fuerat, ut jugum Auſtriacum excuterent, & ſibi libertatem pararent. Hoc multoties ſuggeſſerat Christianus Princeps Anhaltinus, Ambergam Bohemici Regni proceres, ad ſeditionem Calviniſticè inſtruens, invitans, & conducens. In Germania ſimilis anſa quæſita fuit, qua occuparentur circa Rheni partes Electores ſacri, quo minus incendio alibi etiam excitato poſſent occurrere, & ſic deliberatum eſt apud Correſpondentes, primum de Briſaco Leopoldi propugnaculo invadendo Hollandorum auxilia requirentes. Deinde quomodo Spirenſis Epiſcopi inceptum opus apud Vdenheimium poſſet præpediri: ſuggeſtumque fuit, non unam viam Legationis, vel commercii, admonitioniſque, ſed vim etiam adhibendam eſſe: timebatur tamen Cæſar, Moguntinus Elector, aliiq; tam ſacri, quam ſæculares Principes. quare rurſus expeditione coram nobilitate Rhenana petractata, & poſtea Principibus relata, viſum fuit per certos Canonicos Heidelbergam, qui vim deprecarētur, & de damno caverent, convenire. quapropter ordinati fuerunt operis viſitatores, certiq; fines præſcripti.

Bohemi ſubornantur.

Interim in Bohemia, ubi jam dudum certabatur odiis, & ſtudiis promovendarum ſectarum, etiam per conceſſionem Regis aliam factam, qua ſolum conceſſum fuerat ſectariis exercitium liberum in propriis fundis Dominorum non Catholicorū, aut in Regiis bonis, nonnulli inquietiores præſumpſerunt erigere fana, & ſectario more prædicare etiam in locis Catholicorum, & quidem Eccleſiaſticorum, quæ Cameralia vocabant vitiato nomine; nō quod Regis eſſent bona Eccleſiaſtica, ſed quod ſub protectione Regis manerēt, & iū favorabilibus

Origo Bohemicæ rebellionis

libus

libus ejusdem generis privilegiis gauderent; quæ tamen ad odioſa extendi non poterant, niſi ab immunitatis Eccleſiaſticæ violatoribus; quapropter Cloſtergrabii, (qui locus ad Archiepiſcopum ſpectabat) ſibi templum exſtruentes, invito Archiepiſcopo ibidem convenerunt; ſed cum per Cæſaris Matthiæ ſententiam cauſa cecidiſſent, Archiepiſcopus, collectis operariis, templum ſolo æquavit, totumque exercitium interdixit. Simile fanum conſtruxerunt ſectarii ſub ditione Abbatis Braunovienſis, eo invito inconſultoque; ac nova quotidie decreta ſanciente, quibus jubebantur ab opere abſtinere, fanum claudere, & claves Senatui Regio Pragenſi deferre. quod cum pluries illis imperatum fuiſſet, nec tamen obediſſent, ſed contra legem, contra Senatum Regium, & manifeſta mandata progreſſi eſſent, tandem aliquot cives Branovienſes Pragam conducti in carcerem miſſi ſunt, tum ratione delicti, tum contemptus Regii Tribunalis. ut autem iſti liberarentur, ejusdem ſectæ ſocii proceres, & defenſores nullis precibus, ſumptibus, minis, & amicitiis pepercerunt, nihilque omiſerunt, ut pariter Theobaldus Hochkius, ejusdem Religionis, & multorum arcanorum conſcius (quippe qui præcipuis Bohemiæ proceribus fuerat à ſecretis) dimitteretur, ne conſpirationes multorum cum Principibus Correſpondentibus Germaniæ detegerentur. Hinc defenſoribus Religionis inſtituentibus commercia ſolito frequentiora, in quibus de reorum liberatione agebatur, eadem à Cæſare, jam aliquid de conſpiratione ſentiente, Viennæ, ubi tunc erat, ſerio interdicta ſunt; mandatumque eſt Rectorib. Regni, ut in tales conventicularios, tanquam in ſeditioſos animadverterent. quare nonnulli à conventiculis abſtinuerunt; at alii indicto ſolemni Conventu è ſuggeſtu per concionatores, qui etiam preces populi ad ſtabiliendam rem ſuæ ſectæ exigebant, quaſi pulſato claſſico, plebem ad defendendam eorum falſam Religionem accenderunt, ut longe majori numero contra præceptum Regis convenirent, & de defenſione agerent; non tam ratione, quæ à ſeditioſis exulabat, quam furore; quo inflati Bohemorum proceres, diſſimulantes ad

Reorum liberatio intentatur.

ad biduum concepta conſilia, pauciſſimis communicata, una cum Comite Turnio, totius Conjurationis facile principe, 25 Maji curiam Regiam armati conſcenderunt; & hora Concilii Conclave Regium, ubi Conſiliarii ad res Regni tractandas conſidebant, tumultuarie ingreſſi, cum Regiis Regni Legatis varie de Religionis ſuæ privilegiis violatis diſceptarunt. ſepoſita deinde omni reverentia, nonnulla Decreta exprobrarunt; ac tandem in tres Conſiliarios, Baronem Slavatam, Baronem Smiſanskium, & Secretarium Philippum violentas manus injecerunt, eoſque è feneſtris ejuſdem loci ſacroſancti in profundiſſimum vallum chlamydatos, & gladiatos deturbarunt. Et quia ſingulari ſane miraculo incolumes evaſerant, aliquot bombardarum ictus in procumbentes exploſerunt. Cæteros duos (quinque enim illa die tantum conſederant cum Secretario) domum abducentes, Magiſtratu privatos cuſtodiri præceperunt. Rationem tam temerarii facinoris, ſedata plebe, prima die, biduo poſt prælo ediderunt, factumque apud Cæſarem non tam excuſarunt, quam quod merito illud egerint, defenderunt. Proſcripſere PP. è Societate Ieſu à toto Regno ſub graviſſimis pœnis, ob multas, & ementitas cauſas, quibus poſtea ab ipſis optime, & ſumma modeſtia, & prudentia, ut aſſolent, fuit reſponſum. Ne autem caſtigarentur, ſtatim Regni adminiſtrationem invadentes novum Magiſtratum inſtituerunt, triginta Directores è toto Regno ſelegerunt, illisque Regium Palatium tradiderunt: conſcripſere deinde milites, ſocios monuerunt, atque è toto regno, vix duobus oppidis exceptis, Regem ejecerunt.

Tumultus Bohemus per ejectionem è feneſtris.

Cæſar pacata conſilia ſequens, à principio ſeditionem componere cogitans, pluribus litteris egit, ut Regni proceres, juramenti ſui memores, ſolitum obſequium Regi ſuo inuncto, conſecrato, & confirmato deferrent; ſciensque non omnes tanti ſceleris reos eſſe, ſolummodo paucos illos ſupra commemoratos ad exemplum cæterorum punire ſtatuerat; ſed inanes fuerunt apud furentes ſubditos Cæſaris monita, & humanitatis officia, immo cum rurſus illis obtuliſſet privile-

Pacata conſilia Cæſaris Clementiſſ.

Liberalis Cæſaris oblatio ad ſedandos animos. giorum confirmationem, eorumque integram obſervantiam, litterarum Majeſtatis (quas violatas querebantur) innovationem, Religionis exercitium illis litteris promiſſum, pluraque immunitatem, ac indulgentiam clementiſſimi Principis, ſummamque animi moderationem exprimentia; magis animum induraverunt.

Interceſſere deinde Principes, Saxoniæ Elector, Bavariæ Dux, Ferdinandus Auſtriacus, Bohemiæ Rex deſignatus,& alii,qui reis pacem,& immunitatem pro Cæſare ſpoponderunt; ſed nec iſta profuerunt. quare tandem arma,ſed quidem eminus,oſtenſa ſunt; nam in limine Regni Comes de Tampier conſiſtere juſſus fuit,præmiſſuſque Cæſaris Fiduciarius, & plenipotens Commiſſarius D. Kainius,ut volentes conciliaret,clementiam deferret, ac durioribus arma demonſtraret. verum,quia cum ſurdis loquebatur, vix non ſannis, & ſibilis exceptus fuit.

Vdenheimium deſtruitur. Inter hæc commercia primi menſis, Principes Proteſtantes Germaniæ obſervantes Cæſarem à ſeditione domi nata præpediri, nec facile poſſe Imperii malis ſubvenire; ut turbatis rebus, fortunæ ſuæ conſulerent; in jam dudum præparatam violentiam erupere circa arcem Vdenheimienſem, ab Epiſcopo Spirenſi in loco ſuæ reſidentiæ erectam,& adhuc controverſam. Illam enim Princeps Palatinus Elector, Dux Wittembergicus,Marchio Badenſis,& Princeps Chriſtianus Anhaltinus, aſſumptis aliquot militum turmis, & operibus quamplurimis invadentes, aliquot horarum ſpatio demoliti ſunt, unaque hora ad centum millia florenorum damni Epiſcopo intulerunt. Gliſcentes deinde Bohemorum ſeditiones,ut laude digniſſimas approbarunt, & novas ipſi Cæſari, ſuis tamen rebus commodas,præpararunt. Quæ ut felicius ſuccederent, Bohemos in ſua Rebellione favendos cenſentes, militem ſtatim conſcripſerunt, & externorum operam ad res inauditas pertinaciter incipiendas temerarie implorarunt.

Conveniunt Correſpondentes.

Sabaudiæ Ducis copia. Per hæc tempora Sabaudiæ Dux, pace inita cum Rege Hiſpaniæ, copias dimittere cogitans, alias mu-

tuo

tuo datam legionem duorum millium non requiſitus ſub ductu Comitis de Mansfelt in Germania ſuis expenſis alendam promiſit, (ſi vera ſunt, quæ typis evulgata leguntur in Cancellaria Anhaltina)rogavitque,ut Palatinus illis copiis uteretur, ubicumque luberet, modo hoc ſoli Chriſtiano Principi de Anhalt, Electori Palatino, & Brandeburgico innoteſceret.

Petierant hi triumviri paulo ante ab eodem Sabaudo exercitum quindecim millium per Legatum, & fiduciarias litteras: & quia illo tempore cum ſupradicta legio duorum millium dimiſſa eſſet, nondum Legatus in Sabaudiam devenerat,optime ſperabant, ſeſe petitas copias conſecuturos, ut mare Adriaticum cum Oceano conjungerent;ut Bohemicum negotium, aliaque ab eo dependentia foverent; ut Vicariatum Imperii,ſi interregnum fuiſſet,ſubſtituerent, & ut gravamina toties inculcata, prætermiſſa deinceps,transactione mutua, ſolis armis expedirent. In hunc finem antequám à Sabaudia litteras recepiſſent, jam Mansfeldius quatuor mille pedites ſub ſignis habebat, & Ioachimus Erneſtus Marchio Brandeburgicus in ditione ſua bis mille pedites; ſuadebatque, ut Palatinus illorum opera in expeditione Bohemica uteretur; ut Bohemorum animos, quibus hujuſmodi auxilia forent omnino neceſſaria, ſibi conciliaret. Initus poſtea fuit ab his Triumviris Conventus; in quo de notabili ſumma pecuniæ, de Palatino ad coronam Bohemiæ promovendo,de Catholicis Epiſcopatibus ſervata partium æqualitate diſtribuendis, de munere regendi ſummo jure exercitus Electori Palatino deferendo, de duobus Legatis ſubſtituendis, quorum alter circa Rhenum, alter vero in Franconia imperaret;ac tandem de armiluſtrio in Diœceſi Herbipolenſi inſtituendo deliberatum eſt. Hæc tamen omnia non ſolum Sabaudiæ Ducem,quippe qui ad opprimendos Catholicos non conſentiret;ſed etiam ſui fœderis ſocios reliquos, ut Ducem Wirtembergicum, Bipontinum, Culebacenſem, civitates Imperiales, alioſque latebant; nec Bohemis quidem, niſi pauciſſimis, quænam eſſent Mansfeldii conſilia innotuerat. Notarunt tamen poſtea Triumviri ad propoſitas

Scopus correſpondentium.

Conventus Triumvirorum, eorumque conſilia.

Arcana conſilia paucis revelata.

tas metas invaſionis Catholicorum Briſacenſis oppidi, & conjunctionis Adriatici maris cum Oceano pertingi non poſſe ſine Marchione Badenſi, cujus ditiones Alſatiam, neceſſario invadendam, contingunt. Quare etiam ipſum admoneri oportuit, quo conſilii particeps oportunam ſibi ditionem invaderet. Iam tunc in eodem Concilio ſervabatur pro Frederico Palatino corona Bohemica, ad quam (ut mentiebantur Triumviri) Palatinus quidem pro innata ſua modeſtia non aſpirabat; ſed Status Bohemici, utpote novarum rerum cupidi, quam maxime in ejuſmodi mutationem inclinabant, gaudentes contra Ferdinandum has turbas excitari, audebantque Correſpondentes Principes, ſaltem arcanorum conſcii, Sabaudiæ Duci polliceri dignitatem Imperialem, ſi Palatinus Elector, illius auxilio, coronam Bohemiæ aſſequeretur, cum nihil foret dubitandum, quia ille duorum votorum in Collegio Electorali potens, Brandeburgici etiam voti ſecurus, facile etiam Treverenſem Electorem in ſuam partem inducturus, tanto beneficio debita gratitudine correſponderet.

Promiſſa Duci Sabaudiæ.

Correſpondentes mittunt auxilia Bohemis.

Horum omnium, ut fieret aliquod reapſe initium; ſine quo Bohemici adhuc benevolentiæ commerciis detenti, forte paruiſſent Cæſari: ſtatutum fuit per eoſdem Triumviros, ut legio quatuor millium Mansfeldicorum quantocius compleretur, atque in Bohemiam ſub ipſo Mansfeldio, Bohemos dirigente, ac promovente ſeditionem, transmitteretur, ne ſuppetiarum tarditas formidinem, ac trepidationem incuteret. Nam paulo ante, quam has copias recepiſſent Bohemi, Ordines Regni Cæſari ſubſcripſerant, ſatis demiſſe rogantes, ut interpoſitionem S. R. Imperii Electorum Moguntini, Saxonis, ac Palatini admitteret. Si enim, inquiebant, per hanc Electorum interpoſitionem de gravaminum ſuorum levamine certi eſſe poſſent, ſe ſuas copias dimiſſuros, regni incolas ab armis revocaturos, & ſe munere directionis abdicaturos. Verum ubi auxilia hæc advenerunt, ſpeſque injecta eſt à Correſpondentibus Principibus majores copias ſucceſſuras, quamvis Cæſar libentiſſime interpoſitionem dictorum Electorum,

rum,nec non etiam Bavariæ Ducis admiſiſſet,& pro tractatu inſtituendo urbem Pilsnenſem deſignaſſet,immo ſpopondiſſet, ſe militem ſuum revocaturum, aut mandaturum, ut ſuis ſumptibus viveret, nullumque damnum inferri, ſi modo à regimine, & ab armis abſtinerent: hoc tamen poſtea Bohemi,jam adveniente milite ſuperbientes, reſpuerunt; dixeruntque interpoſitionem non fore liberam, & arbitrariam, nec civitatem Pilsnenſem Conventui Electorum deſignatam eſſe idoneam ſimili interpoſitioni;aliaſque executiones prætulere, è quibus conſtitit, nullo modo velle reconciliationi ſtudere. quare paulo poſt Pilsnenſem civitatem obſederunt; & ne in Bavariæ indignationem inciderent, prolixis technis, ac dolis, ſeſe excuſarunt.

Addita ſubſidia,ut Correſpondentes Germaniæ promoverent, vel potius, ut Cæſarem reprehenderent, quod præter verbum datum Euangelici Ordines atrocius injuriis in Bohemia turbarentur, Conventum Rotemburgi ad Tuberam inſtituerunt, ex quo Cæſarem monuerunt, ut turbas Bohemicas quam citiſſime componeret, lenitatem ſeveritati anteponeret, duras conditiones remitteret. Imo auſi ſunt rogare Cæſarem, ut Duces, & copias ſuas militares Regno Bohemiæ excedere juberet, ne non ſolum illi, qui provincias hæreditarias poſſident, ſed etiam alii, qui in Imperio Euangelicæ Religioni addicti ſunt, anſam ſuſpicandi haberent, illum velle una cum litteris Majeſtatis Bohemiæ, etiam pacem Religionis Imperii corrumpere, & Euangelicos exterminare; quod, ut dicebant,non ſine diffidentia foret, & magnum in Germania aditum Turcarum potentiæ pararet. Hæc quidem à communi Conventu Correſpondentium ſcripta fuere. Triumviri tamen ſciebant quam doloſe cum Cæſare agerent, qui paulo ante ad turbanda omnia, Mansfeldium ad Bohemorum ſubſidia dimiſerant, & nunc perquirebant, quid reſpondere poſſent iis, qui forte in cognitionem veniſſent, Mansfeldicas copias vel à Correſpondentibus, vel à Sabaudiæ Duce ſubminiſtratas. verebantur enim, ne multi rei veritate attoniti offenderentur.

Conventus Correſpondentium Rotemburgi.

Cæſaris prima copia in Bohemos. Comes interim de Tampier ſuas copias duxit contra obſtinatos Bohemos, quæ militari prudentia oppidulum Gomvizium occuparunt; & Pilgraimi, ac ſylvis hærentes, non facile ſeſe aperto campo, aut populoſis pagis credebant; nam præterquam, quod vicini paſſim eſſent hæretici, magna acceſſio Bohemicis caſtris facta fuerat per Hoenlojum, ex parte Brunſvicenſium copias ducentem; ita ut tunc in Bohemorum caſtris triginta millia tum equitum, tum peditum numerarentur; quibus jam nec Bucquoius, nec Tampierius, ſufficiebant. Ex alia parte Mansfeldius Pilsnam cum ſua legione, milite Bohemo, & evocatis vicinis, ſeu milite patrio obſidebat, non ſine ſollicitudine Catholicorum, exiguas, aut omnino nullas copias habentium. *Sileſii pro Bohemis certant.* Sileſii etiam militem conſcripſerant, eumque domi ſuæ retinebant, nullo modo Regi, aut Cæſari proficuum; immo armati voluerunt cum Cæſare contendere, Bohemos commendare, excuſare, & pro ipſis pleniſſimam libertatem impetrare; illaque non impetrata, cauſam Bohemorum ſuſcipere; inſuper & eidem Cæſari certas leges præſcribere. Quæ cum Saxoniæ Elector non parum caſtigaſſet per Iacobum à Grunthall, nihilominus aliud impetrare non potuit ab ipſis, quam quod nihil vellent moliri, & eventum ſpectare Pilsnenſis obſidionis. Qua poſtea fæliciter pro Mansfeldio abſoluta, concitatis illi paſſibus ſeſe Bohemis conjunxerunt.

Querela Ducis Saxoniæ & Bavariæ. Per eundem Legatum Saxoniæ Elector queſtus fuerat apud Bohemos de Pilsna obſeſſa, quam obſidionem magis ad exacerbandos animos, quam ad componendos facere judicabat. Quod idem Dux Bavariæ prolixa Epiſtola ad Ordines Bohemiæ notaverat, rogans, ut civitatem illam desererent, illaque deſerta, ſibimet ad reconciliationem viam aperirent. Sed hæ tantorum Principum monitiones nihil ponderis habuere apud eos, qui Catholicos Pilsnenſes ægre ferebant, multumque de illis querebantur, ut probe Catholicos, & Cæſari devotos expugnarent. Fecerunt hoc quidem; manſeruntque in univerſa tantum Bohemia Cæſari devota oppida Budtwitzium, & Crumllovia, quæ non ſine difficultate ſervata ſunt ab armis hoſtium.

ſtium ; Budtwitzium enim aliquoties hoſtes tentarunt; & in vicinia tales velitationes commiſerunt, ut prælia magna referre viderentur, ipſis hoſtibus tamen plerumque triumphantibus.

Auſtria rebellio.

Bohemia jam tota fere ſeditioſa, utraque Auſtria ſeſe movere cœpit ; indixerat enim Viennæ Cæſar diem Statibus Auſtriæ, ut conſulerent, quomodo perturbatis rebus Provinciæ poſſet mederi, & quid ab iis ſubſidii ſibi poſſet, aut deberet promittere. Verum nec ipſi reſpondere voluerunt, niſi ſublatis ſuis, ut inquiebant, gravaminibus. Deinde ſecundo moniti variis proteſtationibus ſeſe excuſarunt ; ac tertio tandem cum Bohemi in Auſtriam irrupiſſent, varie cum Catholicis Ordinibus Ordines Euangelici diſceptarunt; An Archidux bellum movere poſſit ſine Ordinum conſenſu ; An Catholici adhuc Euangelicos in conceſſa Religione velint turbare ; & inter has quæſtiones potius Cæſarem, ejuſque Conſiliarios condemnarunt, quod poſtpoſitis interceſſoribus Bohemis, præpoſtere pacem denegarit; atque ita ſe neſcire reſponderunt, quomodo Bohemis poſſit reſiſti in tanta perturbatæ patriæ calamitate, niſi eos rogando, ut abſcederent, vel Generalis Conventus Regnis omnibus hæreditariis indiceretur. quibus verbis nihil aliud Auſtriaci petebant, quam conceſſa libertate Religionis, pro cujuslibet libidine, pacem aliquam nanciſci, qua Principem facerent ſervum, & ſubditorum ſuorum perpetuum mancipium. Hoc urgebat Comes Turnius cum ſuo exercitu, conſentientibus Auſtriacis, in patriam admiſſus, ut quod in Bohemia obtinere non potuerant, in Auſtria etiam ab invito Cæſare extorquerent. Eadem fuit mens Principum Sileſiæ, qui ſuum militem Bohemis conjunxerant, & parem inſolentiam in Auſtria exercebant, neque moniti vel in minimo Cæſari parere volebant; niſi generalem libertatem Religionis, cæteraque omnia poſtulata Bohemis concederet ; in quibus cum Cæſar magno certe jure tergiverſaretur, nihil omiſerunt Bohemorum, & Sileſiorum Duces, quo ad id illum adigerent. Exercitum enim in duas partes diviſerunt : pars Auſtriam depopulabatur, & pars in Bohemia Cæſaris

Rationes, & ſcopus rebellionis

Bellum offenſivum Bohemorum.

 exer-

exercitum circa Budtwitzium latitantem obſervabat, neque indę illum egredi patiebatur.

Auſtrii Superiores rebellionem movent.

Auſtrii ſupra Omaſum jugum etiam excutere cogitantes, munimentum excitaverunt contra Bavarum, & Paſſavienſes; armati deinde contra Cæſaris militem, eum à finibus ſuis excludere conati ſunt, & ſic occluſo Danubio, ſuperiorem & inferiorem Auſtriam interſecante, ipſi Cæſari, ejuſque copiis commeatum pernegarunt; & tamen adhuc ſeſe ſubdolis obſervantiæ figmentis excuſabant. Quæ omnia cum Cæſari Matthiæ infirmo infeſtiſſima eſſent, jamque hyems adoleſceret; rurſus ad Bohemiæ Ordines clementiſſimas litteras dedit, quibus eos ad obſervantiam conceſſis induciis hortabatur; ut interim per Saxoniæ Electorem pacis aliqua via iniretur. in hunc etiam finem D. Adamum à Walleſtein in Bohemiam, & ad Electorem delegaverat, quo communicatis conſiliis, pacis conditiones componerentur, arma deponerentur, atque humano ſanguini, patriæque devaſtationi parceretur. Suaſerat Walleſteinius Bohemis, ut per Ferdinandum deſignatum Regem cum Cæſare agerent, & ut mitiori via, quod molirentur, poſtularent; ſic enim ſpondebat, petita conſecuturos; ſed neque hoc illis perſuadere potuit, qui jam non ſuis, ſed ſociorum voluntatibus obtemperandum eſſe cenſebant, atque adeo bona conſilia, Cæſaris monita, majorum præcepta in Sileſios, & Auſtrios rejiciebant. minus vero probabant Conventum ad pacem ineundam Ægræ conſtitutum, ad quod cum adigerentur, tales conditiones proponebant, quæ prioribus antea propoſitis deteriores erant; neque ideo ab excurſionibus, & invaſionibus ſibi temperabant. Mansfeldius enim Pilsna potitus patriæ univerſæ exactiones imponebat; & bellorũ gloria allectus, prolixiora bella ſuadebat. hinc Imperatoriis litteris proſcriptus eſt; fuiſſetque qui proſcriptionem in exitum perduxiſſet; ſed paulo poſt Imperator Matthias ex hac vita deceſſit, poſtquam paucis ante menſibus Auguſtiſſimam Imperatricem, & Maximilianum fratrem præmiſiſſet: atque ita indictus Conventus Electorum, cui non afficiebantur Bohemi, illum diſſuadentibus Correſpon-

Oblata Cæſaris clementia, & induciæ ſub fine anni 1618.

reſpondentibus, evaſit. Cum Imperator è vivis receſſiſſet, quamvis ingentes copiæ ex Belgio advenirent, quæ amiſſam patriam potuiſſent reſtituere; quamvis etiam in hunc finem majores præpararentur in Italia, & in Hiſpania, quibus in locis vires omnes voluit Domus Auſtriaca exponere, ne truncus in Germania periret; aliunde tamen non exigua ſpes compoſitionis apparebat. Ferdinandus etenim jam alias Rex Bohemiæ deſignatus, coronatus, & ſacramento Bohemorum confirmatus, ſumma modeſtia, omnia regni privilegia ſtatim poſt mortem Matthiæ Cæſaris Bohemiæ incolis obtulit confirmare; litteras Majeſtatis, earumque tenorem exacte obſervare, & reis omnibus veniam ſe velle indulgere declaravit. Ne autem voluntas diceretur in ſolo exteriori vocis apparatu, de facto expedita diplomata miſit ſuo quondam Vicario, quibus toti Regno Bohemiæ ſua jura, ſtatuta, litteras Majeſtatis, privilegia, tam in Religione, quam in aliis politicis, fœdera inter Ordines ſub utraque, & Principes, atque Ordines Sileſiæ in comitiis anno 1609 inita, modo tamen illa non tenderent ad Religionem Catholicam evertendam, & æquis, & vetuſtis conſuetudinibus eſſent conformia, abſque contradictione confirmavit; ſpondens inſuper ſe arcem Caroloſtadianam conſervaturum; tantum indigenas Bohemos ad publica regni Officia adhibiturum, nec monetam Bohemicam diminuturum, & denique omnia promiſſa exacte ſervaturum. Verum hæc omnia obſtinatorum Bohemorum animos non revocarunt ab incepta ſeditione, in qua, mortuo ſuo Rege, etiam Ferdinandum repudiantes, pertinaciter conſtitere. Immo eundem Regem Ferdinandum, licet innocentiſſimum, apud Saxoniæ Electorem, & Bavariæ Ducem, tamquam hoſtem, & proditorem patriæ accuſarunt, rogaveruntque, ne per ſuas ditiones Bohemiæ conglutinatos Hiſpanos, & exteros milites admitterent. Nec minus fæliciter Ferdinando apud Auſtrios ceſſiſſet ſucceſſio, ſi ipſemet Viennæ in obitu Matthiæ non fuiſſet, & de facto ſeſe in poſſeſſionem præfatæ urbis, armamentarii, & Archivi non immiſiſſet. Nam Ordines Auſtriæ Euangelici, quamvis

Privilegia Bohemorum à Ferdinando confirmata.

Ingratitudo Bohemorum.

Auſtrii recuſant Ferdinandum.

ceſſionem Alberti vidiſſent, & jam pridem veram hæreditatem ad Ferdinandum venturam agnoviſſent; tamen fidem dare renuerunt, niſi prius miles dimitteretur, prolixiſque gravaminibus ſatisfieret: immo poſtea adminiſtrationem Provinciæ ſibi deſumere voluerunt, atque illius regimen de jure ſibi deberi uſque ad novum ſacramentum contenderunt. Vngaros tentare tam periculoſo tempore inopportunum Ferdinando viſum fuit; & ideo Palatino adminiſtrationem cum nuda ſui nominis recognitione permiſit; nam aliter ſacramentum certe detrectaſſent, vel illud graviſſimis pactis oneroſum obtuliſſent.

Vicarius Imperii Palatinus

Maxima difficultas erat poſt Matthiæ obitum in Imperio, cujus regni electio, non hæreditaria, ſed libera, neque hactenus præparata, aut deſignata in aliquem certum ferebatur. Palatinus etenim ambitioſus ſtatim litteras Vicariatus per ſingula loca publicavit; & juxta Regis Angliæ, aliorumque Principum conſilium, Vicariatum iſtum protendere in aliquos annos per ſuos Legatos ſatagebat. immo cum Coelectoribus, & præcipue cum Moguntino coram egit, ne dies novæ electionis præfigeretur; quod tamen Elector Moguntinus magnæ prudentiæ, & maximi zeli Princeps nulla ratione omittendum duxit. Quare ſtatim publicato obitu Matthiæ Coelectores Francofurtum infra tertium menſem convocari voluit, & inter alios Ferdinandum, ut Bohemiæ Regem, nequicquam paucis renitentibus, evocavit.

Moravia eodem tempore cæteris provinciis infælicior, per Comitem Turnium occupata, invitis Rectoribus Cardinali à Ditrichſtein viro Principe Inſigniſſimo, Barone Liechtenſtenio, & Barone Zerotino; immo domi in cuſtodia retentis; invitis etiam militiæ Tribunis, à quibus militia, & minores præfecti ab Ordinibus indubie ſeducti defecerant, in Bohemorum rebellium ſocietatem perducta fuit. Quare in Comitiis Brunnæ habitis multos illi articulos conſtituerunt, nimirum, quod quia Capitulum Olumucenſe, & Brinnenſe, & Prælati illorum partes tueri, & copias mittere recuſarent, omnia Epiſcopalia Capituli, & Cœnobiorum,

biorum, & Monialium bona ſequeſtro ponerentur; ſubditi ipſorum ſacramento, quo illis obſtricti erant, ſolverentur, & ſubjicerentur Statibus Provinciæ, bona venderentur, & inpoſterum in tabulas Provinciales inter hæreditarias, & proprietarias poſſeſſiones referrentur; Abbatibus, Præpoſitis, Monachis, & aliis ex Ordine Eccleſiaſtico victus neceſſarius ſuppeditaretur, Virginibus in Cœnobiis, quæ nubere cuperent, dos conſtitueretur; reliquis, quæ ultro ſuum ordinem ſervare vellent, alimonia ex bonis occupatis, & divenditis ſubminiſtraretur; Inſuper omnes Eccleſiaſticorũ ædes, domicilia, & monaſteria in urbibus, & extra eás perveſtigarentur. Omnia arma, commeatus, inſtrumenta bellica, aurum, argentum inde auferrentur, & ad publicos uſus converterentur; Similiter Catholicorum ædes perluſtrarentur, arma, annona militaris, & inſtrumenta bellica inde exportarentur, & certo loco deponerentur; qui publica officia geſſerant, & in Senatu fuerant, ante omnia Commiſſariis ſuis rationem redderent, deinde loco amoverentur, & alii qui eſſent Euangelicæ Religioni addicti ſubſtituerentur. Quibus peractis illorum ſubſidio Turnius, in Auſtriam revertens, ad ipſam urbem Viennenſem primariam Auſtriæ, ubi tunc Ferdinandus Rex ſedem habebat, devenit; illamque militibus Bohemis, Moravis, ac Sileſiis aggreſſus eſt, vix de illius traditione, (quam plures cives hæretici ſpoponderant) dubitans. nam non ſolum plerique cives, ſed utriuſque Auſtriæ Ordines frequentiſſimi, hoc idem efflagitabant; erantque qui viam facerent, & ipſam urbem non ita poſt dedendam ſponderent. Contrarius tamen eventus fuit; cives etenim, & milites non infrequentes in urbe, & in inſula urbi vicina, eruptionem celeberrimam paraverunt, quam ut Turnius per exploratores intellexit, clam ipſa nocte caſtra movit, & urbem non ſine indignatione deſeruit. *Periculum Viennenſis urbis.*

Sileſia interim à Ferdinandi Regis Legatis ad obſequium humaniſſimis rationibus ſollicitabatur. verum & illi una cum Bohemis ferreum ſceptrum exactoris expectare voluerunt, Ordineſque omnes, uno Archiduce Carolo excepto, cum Bohemis vivere, ac fortunam *Sileſiæ defectus.*

Auſtria titubans.

experiri decreverunt. Vnica ergo Auſtria inferior, & illa adhuc titubans in fide Ferdinandi remanſerat, in qua jam Ordines impatientem militem tolerantes, nonnumquam in Comitiis, aliiſque Conventibus à Catholicis, categoricum reſponſum poſtulabant, an non cum Euangelicis utriuſque Auſtriæ vellent ſentire, an non utriuſque Religionis Conſules, Syndicos, Iudices, alioſque miniſtros ſine differentia Religionis vellent admittere; an non in ſepulchris, Xenodochiis, aliiſque publicis receptaculis abſque fraude vellent etiam Euangelicos recipere; Religionis perſecutionem intermittere, contrariaque omnia abrogare. His denegatis defectionem à Ferdinando meditabantur, ſicque unica civitas Viennenſis Regi, & adhuc illa incertæ fidei remanſerat.

Miſera facies Germaniæ.

Miſera certe rerum omnium ubique facies, pulſis undique ſuo Regi devotiſſimis, quos fere exules una civitas Viennenſis capiebat, diſſidentibus inter ſe Ordinibus cunctarum regionum ſumma diffidentia animorum, qui tamen fere omnes à Ferdinando diſſentiebant. Domus Auſtriaca poſt obitum Matthiæ ad duos, vel tres Archiduces latitantes, fugitivos, & exules redacta. Carolus ex Sileſia in Poloniam profugerat. Leopoldus nunc in Tyroli, nunc in Alſatia, nunc alibi latitabat. Inter ipſos miniſtros arctiores pravitas reperiebatur. Electores undique à Bohemis, & correſpondentibus Principibus contra Ferdinandum, Domumque Auſtriacam animabantur. Quibus omnibus jam in extremo periculo conſtitutis, tandem providit Deus, ut poſt adventum Belgarum militum multa in melius mutarentur. Illi prima fronte paulo poſt adventum Auream ſemitam occuparunt. mox Nodelitzium, Teinam, Witingaviam, Lamiſchil, aliaque oppida Bohemiæ Bucquojus expugnavit, feliciqne prælio Mansfeldium, & Hoenloium cum majoribus copiis Bohemiam propugnantes in meditullio fere Regni proſtravit, atque Roſembergam, Fronsbergam, aliaſque præcipuas Bohemiæ urbes una fere victoria occupavit, tanta Bohemorum conſternatione, ut ſtatim Pragam confugerint, munimenta excitarint, &

Prima victoria Buquoji in Bohemia.

Comitem

Comitem Turnium ex Auſtria ad tuendam patriam in extremum periculum deductam, evocarint.

Ex hiſce primis victoriis multi dejectum animum reſumpſerunt, maxime qui in Imperio pro Auſtriaca familia, & Religione Catholica ſtabant. Saxoniæ " etenim Elector cum Moguntinenſi, licet vehementer " ſollicitati, celeriter comitia Electoralia celebrari ſuaſerunt, ipſumque Ferdinandum adhuc Viennæ agentem ad inſtituendum iter invitarunt; & dum Proteſtantes in Imperio militem colligebant, foriſque turpiſſima commercia per Mansfeldium, Donavium, Anhaltinum, infæliciſſimi Cæſareæ dignitatis nundinatores inſtituebant; etiam Catholici Principes fortunas ſuas defenſuri, tam in Bavaria, quam Moguntiæ, Coloniæ, Herbipoli, & alibi non ſegniter militem conſcripſerunt, quem poſtea etiam ad defenſionem Cæſareæ electionis, & antiquiſſimarum Germaniæ conſtitutionum obtulerunt. "

Diſſidium Principum Proteſtantiũ.

Fato, ut ita dicam, quodam fælici Regis Ferdinandi minus inter Correſpondentes Germaniæ, & Principes exteros dignitatem Cæſaream, aut Regiam Bohemiæ ambientes, conveniebat. Nam Germani multis myriadibus eaſdem dignitates venditantes, eaſdem in Germania, & Bohemia ſibi ipſis applicabant, & vota ſeditioſorum non amplius pro Italis, aut Gallis, ſed pro ſuis præſentabant. Quare maxima inter nundinatores diffidentia orta eſt, quam non modice auxit Regis Angliæ nunquam conſtans de Regni Bohemici, " & Imperiali dignitate ſententia. Nonnunquam enim " illas dignitates Palatino genero ſuo vovebat, atque " illum Senatusconſulti Anglicani decretis, ſubſidiiſque " ſpecioſis lactabat; nonnunquam etiam illum à tali ambitione dehortabatur, & inconſtanti cultu per Legatos " ſuos Ferdinando Regi priſtinam ſuam dignitatem deferens, generum excludebat. quod cum quoque Reges " Galliæ, & Daniæ facerent, tandem totum ambitionis pondus penes Germaniæ Proteſtantes remanſit. Illi magnam ſpem in Regibus exteris, in Ducibus ſociis, & Rebuspublicis Hollandorum, Helvetiorum, aliorumque reponentes, decreverunt nullo modo Ferdi-

Scopus proteſtantium.

nandum ad Francofurtenſem civitatem admittere, admiſſum nullo modo eligere, vel electum juvare, totum denique imperium perturbare. Sed iis in omnibus defuit animus, prudentia, conſilium, & perverſis voluntatibus potentia, quæ conceptum ſcelus ad finem perduceret. hinc cum quinque turmas equitum Comitis Solmſii pro Ferdinando in Bohemiam contendentes juxta Aiſtadium cecidiſſent, putarentque Francofurtum una cum Electoribus omnibus invadere, prudentiores Electores Francofurtum ingredi noluerunt, niſi militia civitatis nulli alteri, præterquam Conſulibus, & Senatui ſacramento obſtringeretur. Pari ratione, cum paulo ante Ferdinandum voluiſſent in itinere præpedire, atque ita conceptam electionem turbare, retardare, ac deſtruere; minus paratæ fuerunt copiæ à ſe invicem diſtantes, & ipſis Ducibus trepidantibus ad tam impudens facinus violandæ hoſpitalitatis, concidit animus.

Divina manus præpediens Proteſtantes.

In electione poſtea Palatinianæ factionis Coryphæi Conſiliarii cum prius diſſuaſiſſent, ne ipſe Elector Palatinus Comitiis Electoralibus intereſſet, in quibus concordiam aliquam obtruſam forte debuiſſet admittere; quod unicum metuebant, omnem movebant lapidem, ut illam actionem differrent Electores; Bohemos inſtigabant, ut Ferdinandum à Collegio excluderent; Saxonicos, ut votum denegarent, ſibi ipſis nunc hunc, nunc illum tantum ad odium Ferdinandi proponebant; ac tandem diabolum ipſum Ferdinando præferri debere cenſebant. Verum ipſimet factioſi Correſpondentes, qui paulo ante tantopere à Ferdinando abhorruerant, & electionem illius differre rogaverant, illi, inquam, ipſi electioni interfuerunt, & proprio ſuffragio ipſum Ferdinandum elegerunt, electumque ſacramento ſolemni adoraverunt; & quod mirum eſt, eodem tempore Palatino ſuo Ambergæ exiſtenti acceptationem coronæ Bohemicæ ſuggeſſerunt, eumque ad conſenſum præſtandum temerariæ electioni, Pragæ tunc primum factæ, impulerunt. tanta poſtmodum tum Palatini coronam Bohemicam prenſantis, & acceptantis; tum Conſiliariorum nota fuit; ut nullus, quamvis

Infamis actio obſervantiæ, & diffidentiæ.

qnamvis Proteſtantium Religioni addictus, aut eorum ſocius, illos ab infami perfidia excuſare potuerit. Ferdinandus ergo Francofurti omnium Electorum ſuffragio ad Cæſareæ Majeſtatis faſtigium evectus; quod antequam publicaretur in Bohemia, ita annitentibus Palatini parariis, per contrariam electionem Frederici Palatini in Regem Bohemiæ, abrogata prius dignitate Ferdinando; retardandum, aut corrumpendum videbatur. Eratque inter Correſpondentes, qui ſperaret Ferdinandum in Cæſarem electum, à paucis, vel à nullis ſalutandum; aut ſaltem ſignificaret, nondum è Germania ſine parricidio evaſiſſe; vix Viennam perventurum, vix Norimbergæ, aliiſque in locis ſtructas inſidias evaſurum. Verum Auguſtiſſimus Cæſar pericula hæc evaſit per Herbipolim; ac primo per ipſos Palatini fines Auguſtam incolumis attigit, videbaturque ipſa Majeſtas tanto Principi addita, omnibus terrorem ſimul, & reverentiam incutere. Correſpondentes, ne illius præſentiæ fulgore ſplendeſcente hebeſcerent, illo tempore Rotemburgi conventum celebrabant, quibus tamen Cæſar, primum litteras ſuas direxit, rogavitque, qui imperare poterat; ut præſenti Imperii ſtatui condolentes, conditiones pacis dulciores amplecterentur, & quieti totius Imperii conſulerent. verum fabula ſurdis narrabatur. Correſpondentes enim principes Palatino acceptationem coronæ Bohemicæ ſibi delatæ conſulebant, eamque ſeſe propugnaturos dicebant, ſaltem derelicti Palatinatus Patrocinium ſibi depoſcebant. quare nec Cæſari benigne quidem reſponderunt, metuentes, ne in titulo peccarent, aut nimium ſe demitterent.

Diverſa auxilia contra Ferdinandum.

Deſcendit Francofurtum Ferdinandus.

Cæſar autem Auguſta Monachium deſcendens, dum ægrius ſilentium Principum Correſpondentium, quorum jam manus evaſerat, ferre decreviſſet; malus nuncius de rebellione Vngarorum ſupervenit. Illi etenim, qui hactenus dubii in Comitiis ante ſeſquimenſem celebratis, Ferdinandum Regem ſuum laudaverant, ſacramentumque præſtandum tantum diſtulerant, ſuggeſtione Bethlemi Gaboris jam pridem magna ſubſidia Bohemis, ac Moravis pollicentis, ſeducti;

fere

fere eodem tempore, quo Cæſar Francofurti electus fuerat, & quo Pragæ ipſi regnum electo Frederico abrogatum, authore Georgio Setſchio, ac Pacotzio plebem concitantibus arma moverunt; Caſſovienſem urbem occuparunt, militiæ Præfectum in Vngaria vincularunt; ſacerdotes ejecerunt, & evocatum Bethlemium ſibi Ducem conſtituerunt. is ex compoſito cum inſigni celerique militia occurrens, Poſſonium, ut Regni coronam invaderet, duxit: & poſtea partem copiarum Moravis ſubſidio miſit, cum alia in Auſtriam irrupit.

Proficiebat tunc in Bohemia Bucquoius paulo ante Peſecka, ac Strackonittzio potitus, jamque Pilſnenſem obſidionem meditabatur; in Moravia etiam Tampierius non pœnitendo fructu progrediebatur, ſed Leopoldus, qui Viennæ loco Cæſaris Ferdinandi manſerat, mox ut ſeditionem Vngarorum animadvertit, & Bohemos una cum Vngaris Viennam cogitare cognovit, de Viennenſi civitate ſollicitus, Bucquoiũ maxima celeritate accurrere præcepit: civibus Viennenſibus arma alias ablata reſtituit, plurimaſque copias ad urbem recepit. Georgius Setskius, Vngarorum Dux, interim cum decem millibus urbes montanas in fidem adegit. Poſſonii erant præter Vngariæ Palatinum, Stephanus Palfius, Petrus Raucus, & Palmanus, penes quos erat Coronæ Regiæ cuſtodia; qui quamvis ſubditos ad ſumenda arma evocaſſent, tamen pedem movere noluerunt, niſi Archiepiſcopi, & primarii Eccleſiaſtici in prima acie patriam propugnarent, quando è contrario Setskius, aliique Vngarorum ſeditioſorum primarii, movebant limitaneos omnes ne ſe ſuis armis opponerent, cum bellum iſtud conſciis præcipuis Principibus orbis Chriſtiani gereretur.

Inter hos Vngarorum tumultus, & Auſtriæ deprædationes, maxime dolendum erat, quod adhuc Auſtriaci proceres inter ſe diſſiderent, & obſtinata quadam mente patriæ ſalutem negligerent. nonnulli etenim à Catholicis moniti, ut propoſita periculi magnitudine, & ſepoſitis de Religione ſimultatibus, militiæ Domus Auſtriacæ, propriæ vitæ, prædiorum, ſubditorum,

ditorum, uxorum, & liberorum defenſionem una cum aliis aggrederentur, non deſinebant exprobrare conſilia aliquando de conſervanda Religione Catholica Cæſari Matthiæ data, quibus hæc calamitas ab illis adſcribebatur: deinde dicebant, ſe non habuiſſe Catholicorum reſponſum ad propoſitionem eis factam; atque ideo nolle arma ſua Catholicorum armis conjungere; conceſſerunt tamen, ut omnia è communi ærario, data cautione de reſtituendo, ad deſenſionem patriæ deſumerentur.

Catholicis igitur ſolis incumbebat patriæ defenſio contra Vngaros, ac Bohemos rebelles. Quare nihilo ſegniores Regem Poloniæ implorarunt, ſuoſque Legatos addiderunt, ut interceſſionem apud Vngaros impetrarent, vel ſubſidium validum, quo iis reſiſterent, obtinerent. Militiæ ſuæ deinde Ducem, Principem de Lichtenſtein conſtituerunt, & ut ſexcentos equites, duaſque legiones peditum, præter antiquam militiam conſcriberet, conſenſerunt. Leopoldus etiam ſeveriſſime ſingulis locis, oppidis, & vicis præcepit, ut vagantes milites omnes in ſuis prædiis, & agris deliteſcentes ſiſterent, & à Cæſare diplomata Imperialia contra utriuſque Auſtriæ ſubditos procuravit ſub pœna amiſſionis vitæ, & honorum, ne operam ſuam ſeditioſis Vngaris, aut non parentibus Ordinibus locarent. *Catholici ſoli in Auſtria ſe opponunt.*

Hæ Ordinum diſceptationes in cauſa erant, quod Bethlemus impune Neuheuſelium, Weitzam, Ghiernam, Sanctum Georgium, & Peſignam occuparet, & poſtea Bohemis, ac Moravis decem millia hominum ad obſidendam urbem Viennenſem ſubmitteret, cum quibus, & aliis decem mille, ſecundo Turnius præfatam urbem oppugnaturus acceſſit; ac non exiguam moleſtiam univerſo Cæſaris exercitui commiſſis aliquot ad pontem præliis intulit, cui certe optimi Duces Bucquoius, Tampierius, Comes Don Balthaſar de Marradas, Saxo Lawenbergius, Fuggerius, & Standerus cum ſuis legionibus, quibus ipſe Leopoldus aliquando præfuit, ſtrenue reſtiterunt.

Inſaniebant hoc tempore pluſquam antea Sileſii, qui non ſolum Principes ſuos, & Duces præcipuos *Sileſii exacerbati.*

 Munſten-

Munſtenbergenſem, ac Lignicenſem ad ſolemnem Regis adulterini coronationem miſerunt; ſed ſtatim à reditu Niſſenſem arcem Archiducis invaſerunt, & ejurato univerſo nomine Auſtriaco utramque ſacram Epiſcoporum dignitatem abrogarunt, moxque de ſufficiendo Ludovico Friderici Regis fratre Calviniſtarum legem profitente deliberarunt; quod quam ægre tulerit Rex Poloniæ, facile ex litteris in favorem Archiducis Caroli cognati, & ſacri Ordinis ſcriptis, & ex Legato transmiſſo, Patrocinii mentionem faciente, colligi potuit. cui ſcripto ut Rex correſponderet, ſequenti anno, non ſemel inſignes copias ſubſidiarias miſit, quæ vel maxime Sileſios in pœnam ſpretæ authoritatis afflixerunt.

Poſſonium cum corona occupatur.

Dum Sileſii pro libidine ſua deſævirent, Bethlemus Poſſonium aggreſſus, illud à Palatino Palfio, & Rapheo abſque gravi difficultate impetravit. quod quam primum Bohemis, ut fœdus repeterent, ad conſervanda utraque regna Ferdinando adempta ſignificavit, expoſcens aliquam pecuniæ ſummam ad loca aliqua Auſtriæ, quæ aliquando ad Vngariam pertinuerant, occupanda; quod etiam Bethlemus non omiſiſſet, niſi Homanaius, unus ex præcipuis Vngariæ proceribus cum ſexdecim millibus Coſaccis, & Polonis in ſuperiorem Vngariam, & Tranſylvaniam irruens, eum revocaſſet, & quam citiſſime pedem referre coegiſſet.

Petita Bethlemi à Bohemis

quod cum Bethlemus Sultano Conſtantinopolim ſignificaſſet, ut contra Polonos, & Homanaium auxilia impetraret, vel Turcas evocaret; rurſus Pragam verſus ſolemnem Legationem inſtituit, & fœdus ſanciri, bellum contra Domum Auſtriacam continuari, centum millia dalerorum in ſubſidium belli perſolvi, unum Regem Vngariæ, & Bohemiæ conſtitui, Legatos ad portam Ottomanicam mitti, ac tandem contra Regem Poloniæ bellum aggredi unitis viribus poſtulavit, iiſque omnibus tam Ordines, quam Palatinus Bohemiæ præſes per Legationem Hoenloio commiſſam reſpondit, & una cum Bohemis Regem Poloniæ à vi inferenda dehortatus eſt; quod tamen non impetravit.

Profectus interim fuerat Palatinus ad Norimbergenſem Conventum à Principibus Correſpondentibus indictum, ut de Bohemiæ patrocinio ageretur; ubi graves fuerunt inter Correſpondentes quæſtiones; dum Palatinus, paucique alii magis illi addicti, ex Bohemico negotio, & Imperii gravaminibus rem unam voluerunt conflare, unicoque contextu utriuſque regni libertatem aſſerere. quod quidem initio Correſpondentes animoſe futurum ſperabant; atque ideo Hollandorum, Anglorum, Danorum, totiuſque diſtrictus Saxoniæ inferioris Principum, & Civitatum, & aliorum inimicorum Domus Auſtriacæ patrocinium contra Cæſarem, ejuſque adhærentes Catholicos poſtularunt; & magna ſpe nunc Paſſavium, nunc Ratisbonam, aliaſque commodas civitates occupari deſiderarunt. verum ut Cæſaris Legationem audiverunt Correſpondentes, utque notaverunt non omnes æque conferre ſubſidia, neque omnes expeditioni Bohemicæ affectos, Batavos etiam novum genus fœderis poſtulare; plures ab hujuſmodi expeditione abhorrere; ſolumque fere Palatinum ſuo proprio commodo ſtudere: judicarunt nonnulli expedire, ut Correſpondentium cauſa à Palatini, ſeu Bohemiæ cauſa ſepararetur. Parum enim, vel nihil Bohemia profutura erat Norimbergenſibus, Vlmenſibus, aliiſque Civitatibus, plerumque cum vicinis Regulis contendentibus; parum etiam Imperio fortuniſque Wittembergici Ducis, aut Bipontini profuiſſet. Quare Correſpondentes ſolum ſibi Palatinatum, ſuamque cauſam protegendam ſuſceperunt. Litteras tamen, & Legationem ad Cæſarem, Bavariæque Ducem miſerunt, plenam minis, & querelis, quibus Palatini cauſam ſe ſuſcipere velle ſimularunt; exegeruntque à Bavaro, ut à Cæſaris auxilio deſiſteret, gravamina illorum mox ſolveret, Cæſarem à vi inferenda dehortaretur: à Cæſare vero, ut Palatinum pacifice in Bohemia vivere permitteret, ut ſua Auſtria contentus viveret, & Imperii gravamina quantocius ſublevaret; ni faceret, ferrum, devaſtationes, incendia, & ſanguinem formidaret.

Conventus Proteſtant. Norimbergæ.

Correſpondentium ſtudium

Legatio ad Bavariæ Ducem.

Quæ cum Bavariæ Dux imperterrita fronte audiviſſet,

viſſet,& non parum audaciam Correſpondentium Principum miraretur, ſociis ſui fœderis ſe illa relaturum ſpopondit: interim majore diligentia tum per Moguntinum, tum per Colonienſem Archiepiſcopum, militem colligi juſſit; ne tam furioſorum hominum ſcelere ipſe, vel ſocii præoccuparentur. cum ſociis deinde Herbipoli agens, Ducem Lotharingiæ in fœdus Catholicum adſcripſit, auxiliaque externa Pontificis,& Hiſpaniæ Regis ſollicitaturus; fortunam ſuam, ſuorumq; ſociorum, qui Cæſarem negligere noluerunt, ſupremo Deo commiſit. Cæſar etiam Viennam reverſus, ad illas Correſpondentium Principum litteras reſpondit, ſe Palatinum in Bohemia ferre non poſſe: Imperii quidem ſtatum, contra quem nihil aggredi velit, curaturum. Inſuper ſe omnes rogare, ne aliquid ſiniſtri contra ipſum, ipſique commiſſum Imperium molirentur, quo pax publica perturbari poſſet. Poſtea cum Ordinibus Auſtriæ, à quibus valde diu abfuerat, difficultates omnes componere ſatagebat. ſed inſolentiores ſuperiores Auſtrii cum ſuis copiis Ipſium invaſerunt; deinde Lesdorfium, & Bethlingam profecti, cum ibidem parum profeciſſent, Ipſium regreſſi, inde caſtra verſus cœnobium Melnicenſe promoverunt, quod à tribus locis valide, fruſtra tamen, oppugnarunt. quo tempore Bohemi rurſus in Auſtriam reverſi Cremſium tentarunt, cum quatuor hominum millibus, & pyrobolari machina: verum & ibi repulſam paſſi ſunt, & ipſorum Tribunus in Bohemiam revertens, Piſſecam, aliaque loca intercepit.

Conventus Catholicorum.

Adulta jam hyeme vix poterat miles in caſtris aperti campi ſubſiſtere, ſed in præſidiis hærens ad commercia utraque pars ferebatur. Cæſar cum ſuperioribus, & inferioribus Auſtriacis Hornæ hærentibus agebat; ſatiſque propitios ſibi inferiores Auſtriacos fecerat conceſſione liberi exercitii non procul à Vienna, ſi modo reſipuiſſent. Superiores vero Auſtrii obduratiores, Legatos quidem Viennam miſerunt: ſed nihil iis commiſerunt, quam ut Cæſaris mentem ſuis dominis perſcriberent; ita ut potius nugari, quam ſerio aliquid agere viderentur. Quod cum Cæſari pacis avido

Placantur aliquo modo Auſtrii.

avido ſumme diſpliceret, ac nihilominus propter frequentes hoſtes, quibus undique cinctus vix poterat ſubſiſtere, cogeretur diſſimulare; cum aliquo horum convenire laboravit. nam Auſtriaci ad Occidentem eum premebant, Bohemi ad Orientem, Moravi, & Vngari ad Meridiem truculenter ei inſultabant. Quare cum Vngaris, & Bethlemo aliquid tentare placuit, an ſaltem induciæ poſſint obtineri. ad illas ſe obtulerunt Vngari, quorum triginta duo cum Forgatſio, initio anni Viennam venere, & pacem Cæſari inſinuarunt; ſi modo illa, quæ petebantur, præſtarentur. at quia petita gravia erant, neque unius diei negocia, multos jam annos dilata, & frequentiſſimis dilationibus conglomerata, hinc tempus eadem tractandi poſtulatum fuit. quod cum obtinuiſſent Vngari, & Auſtriaci Cæſari fideles; Poſſonii tandem in inducias uſque ad feſtum S. Michaelis ambæ partes devenerunt; ita tamen, ut durantibus induciis, Comitia totius regni celebrari deberent, in quibus de firma pace ageretur. Cæterum quilibet in Vngaria, quod poſſidebat, ſervaret; & ſi quis induciarum violator militem nollet è ditionibus poſſidentium deducere, is armis à proximo populo deturbaretur. His itaque pactis induciis, Cæſar audacior factus publico diplomate nullam pronunciavit Palatini electionem, factam, regno jam alteri collocato; neque Electoribus priori ſacramento ſolutis; factam etiam contra leges patrias, & jura regni à Carolo IV, Vladislao, Ferdinando primo, & in omnium Ordinum Comitiis ſtabilita; præter præſcriptionem octingentorum, & amplius annorum, quo tempore ſemper Reges hæreditario jure ſucceſſerunt. Quæ eadem Cæſar Regi Daniæ, per Ducem Saxoniæ, Iulium Henricum, Regi Galliæ per Fürſtembergerum, & Regi Angliæ, aliiſque Principibus inſinuavit. His tamen haud territus Fredericus pecuniæ indigus, in Moravia, & in nonnullis aliis Bohemiæ locis inaugurabatur, non ſine ludibrio, & ſubſannatione multorum, qui melius violenti imperii finem perveſtigabant. Quos conſolabantur Coſacci, qui poſtquam Humanaio militaſſent, nunc conceſſis induciis,

Induciæ cum Vngaris.

Electio, & coronatio Palatini nulla.

 aliud

aliud ſibi ſtipendium quæſiverant; præſertim Cæſaris, cui quamvis pax Vngarica ſucceſſiſſet, non deerant bella contra Moravos, Bohemos, Sileſios, & Auſtrios, in quibus ipſi utilem ſuam operam præſtare geſtiebant; ſuæque virtutis experimentum præbuerunt, transnatato Danubio, partaque optima præda. ſigna vero Viennæ Cæſari delata fuere, quæ gratum illorum obſequium reddiderunt, conceptæque ſpei ſatisfecerunt; præſertim, quia parum abfuerat, quin intercepto Palatino finem bello impoſuiſſent.

Belli apparatus in Imperio.

In Imperio ad prima veris ſigna, miles undique parabatur; è Lotharingia, & Alſatia nonnulli; plures ex ditione Weſtphalica, qui Correſpondentibus erant militaturi; alii in Germania, alii in Belgio Batavico
„ colligebantur. Ex Anglia quatuor millia in Hollan-
„ diam miſſi ſtipendio Regis, & Ordinum Regni, ut il-
„ lorum loco ter mille exercitati in Palatinatum dimit-
„ terentur. Præter iſtas copias Marchio Badenſis decem
„ mille pedites, & mille equites in ſua ditione collocarat ex Helvetiis, & quibuſdam Gallis. Imperatori vero addicebatur exercitus à Rege Hiſpaniæ viginti millium peditum, & ter mille equitum, Hiſpanico ærario alendus, quouſque incepta tempeſtas ſedaretur; quem jam Viennæ Comes di Ogniate Regius Legatus colligebat, & frequentiores copias ex Italia expectabat. Hæ Hiſpaniæ Regis copiæ cum exercitum Cæſareum auxiſſent, tam in Moravia, quam in Bohemia, & Auſtria; Bucquoius egregie hoſtium copias exercuit, pluraque prælia fæliciter perpetravit. In Germania vero, cum Catholicorum, & Correſpondentium milites non infrequenter miſcerentur, & ſolis pagis ſuorum Dominorum poſſent metari; plures è numero Proteſtantium aliquot pagos Electoris Moguntini attigerunt, ibique male mulctati prædas multorum equorum egerunt. ſimiliter alii Diœceſi VVormatienſi graves, anſam primis velitationibus dederunt, non ſine præſagio, Turcas aliquando Chriſtianis tam acriter inter ſe
„ concurrentibus ſucceſſuros. cujus tam miſerabilis ſta-
„ tus initium fecerant Bohemi Bethlemo uniti, & Barbarorum, Tartarorum, ac Turcarum patrocinium ambientes.

Pericula graviſſima ponderantur.

ambientes. Quibus Germaniæ malis ut Electores occurrerent, Mülhuſii convenerunt, atque inde Ordines Bohemiæ, & Vngariæ monuerunt, ut Cæſari fideles illius iram debita ſubjectione mitigarent; illum enim ſuum eſſe Regem unctum, coronatum, & ſacramento Ordinum alias agnitum, à quo nullo modo poſſent recedere. ad Palatinum alias litteras dederunt, ut habita ratione proſapiæ, & muneris, quod in Imperio gerebat; eo ſua conſilia dirigeret, ut arma deponerentur, & delectus ulteriores intermitterentur, nec exoticus miles in Imperium evocaretur. Quod nequaquam fieri poterat, ni Imperatori Bohemiæ regnum cum provinciis adjunctis quamprimum reſtitueret. ſcripſere etiam Electores ad Principes Correſpondentes, ad Ordinem equeſtrem Sueviæ, Franconiæ, & Rheni, atque ad Ordines utriuſque Auſtriæ, & Bohemiæ; rogantes, ne tam periculoſis bellis, ex quibus tantum effuſio agnati ſanguinis, & patriæ extrema pernicies poſſit expectari, ullo modo ſeſe immiſcerent. Huic Conventui cum Saxoniæ Elector interfuiſſet, Mauritius Haſſiæ Landgravius non leviter offenſus, illum dehortatus eſt, ne Pontificiis plus nimio faveret, & ſuæ Religionis amantes ſperneret. verum Elector maturum ſibi eſſe ingenium, quo facile poſſet diſcernere inquietos, ac ſeditioſos, ſcripſit; quo ſcripto ipſum Mauritium, ejuſque aſſeclas non parum notavit, quaſi ipſi eſſent ſeditionis amantes, & multorum bellorum rei. quare eundem Mauritium rogavit, ut apud alios veræ tranquillitatis turbatores illo officio cenſoris defungeretur, quo apud ipſum præpoſtere defungi voluit.

Electorum Zelus Mulhuſii.

Saxoniæ Electoris reſponſum Mauritio Haſſiæ datum.

Interim hæc Electorum monitio apud Principes Correſpondentes, apud nobilitates Germaniæ, & apud ipſum Palatinum parum omnino profuit; nam Palatinus nequaquam ab armis deceſſit; immo Electores, ut Cæſari addictos, atque in tam gravi cauſa numero impares, injuſtos judices, quippe qui non auditis alterius partis rationibus, ſententiam promulgaſſent, & ut in proprii generis hoſtes notavit. Poſt hæc, Dux Saxoniæ Wimarienſis duas legiones peditum Bohemis adduxit, ſicut pariter & alias numeroſas copias Comes

Styrumbicus, & plures alii è nobilitate Suevica, & Rhenana,qui tunc prius inceperunt Correſpondentium militiæ nomen, opes, & vitam conſecrare. Ægerrime etiam tulerunt hujuſmodi admonitionem Ordines Bohemiæ,qui primis ſuis ſcriptis apologeticis,& factis inhærentes, dum Sileſios, Luſatios, Moravos,alioſque confirmare pollicerentur, Auſtrios jam in Cæſaris obſequium inclinantes arguerunt,rogantes, ne à fœdere quondam pacto diſcederent; immo ne ipſi viderentur vel in minimo à priſtinis conſiliis receſſiſſe, Comitia Pragæ celebrarunt, in quibus filium Palatini, ſi parens deceſſerit, ſibi Regem deſignarunt; fœdera cum Vngaris, & Tranſylvanis innovarunt; Legationem ad portam Ottomanicam ſpoponderunt; ſubſidium pecuniarium Bethlemo addixerunt; redditus Eccleſiaſticos, pauciſſimis exceptis, profano uſui applicarunt; & nobiles ſuos adhuc dubiæ fidei mulctatione omnium bonorum evocarunt; ſuoſque tandem omnes ad militiam, & communem patriæ defenſionem armarunt. nam durantibus Comitiis tam Bucquoius,quam Tampierius Cæſaris militem ad plura Bohemiæ loca promoverant,magnumque metum Ordinibus incuſſerant. Cæſaris fortunam ſtudebat invertere in Comitiis Noviſolenſibus Bethlemus (ubi cum ſeditioſis Vngaris, vix expectatis, aut receptis Legatis Cæſareis, voluit præſidere) Cæſareos Legatos ad iniquas conditiones adigere, ac tandem permiſit ſe in Regem à paucis proclamari. Quare cum nulla ſpes pacis appareret; novus exercitus fuit colligendus. Militabat etiam Cæſari miles auxiliaris in Alſatia collectus, cui Correſpondentes Principes in Imperio concluſerant aditum omnem intercludere. cum tamen poſtea comminatoria Cæſaris mandata vidiſſent, iniquis adhuc conditionibus illum dimiſerunt. quod cum iidem cum Bavariæ Duce experiri tentaſſent, quando copias Belgicas ſuis Bavaricis in Bavaria conjungere voluit; vi tentandam fore viam deſtinavit. quare ſuos, obviam procedentibus aliis, progredi juſſit; ut ſociorum cladem exciperent,& vindicarent.

Obſtinatio Palatini, & Ordinum.

Conventus Vlmenſis.

Deliberarunt tunc temporis Correſpondentes Principes

cipes, de tanta militum frequentia tranſmittenda Vlmæ; & ne procul à deliberatione foret exercitus, Marchio Badenſis, Dux Wittenbergicus, & alii minores gentium Reguli copias ſuas non procul à Danubio circa oppidum Laphemienſe deduxerunt, eaſque Brandeburgicis, ac Palatinianis conjungere voluerunt; ut quæ potentiſſimo exercitui Bavarico, & maxime Leopoldianis, qui apud Bibracum luſtrati fuerant, ſeſe opponerent; parumque abfuit, quin crudeli ſpectaculo uterque exercitus, parum vix à ſeſe invicem diſtans, manus conſeruiſſet. Inſtitutus poſtea fuit tractatus pacis Vlmæ, quam Galliæ Regis Legatus curabat apud Principes Correſpondentes, & apud Bavariæ Ducem, qui etiam ſuos delegatos tranſmiſerat; & poſt aliquos dies commercii inter utramque partem convenit, ut uterque Dux tum fœderis Catholici, tum Correſpondentium Principum exercitum ſuum inde abduceret; neque deinceps alter alteri moleſtiam inferret; ſed potius ambæ partes laborarent, ut pax Religionis Germaniæ integra ſervaretur. quæ ut executioni demandarentur, Correſpondentes exercitum ſuum in inferiores partes Rheni deduxerunt, ut Marchioni Spinolæ è Belgio Burgundicum exercitum adducenti ad Palatinatum invadendum occurrerent: Bavariæ vero Ducis exercitus ſecundo fluvio in Auſtriam deductus, ut Cæſari in arcendis ſeditioſis ſuppetias ferret. Paſſavium igitur ut devenit, ſtatim Auſtriacis ſuperioribus Cæſareum diploma proponi juſſit, quo ei committebatur, ut illam provinciam in ordinem redigeret; rogans, ne extremam vim expectarent, ſed ſua componerent, ne acerbioribus remediis uti cogeretur.

Marchio Spinola ad Rhenum ducit exercitum.

Dux Bavaria in Auſtriam.

Erant quidem hæc initio Ordinibus mira, volebantque ſeſe armata manu opponere, aut ſaltem ſpe deditionis facta ad aliquod tempus rem producere. verum Bavarus nullas excuſationes admittens, ulterius progreſſus, & poſt leves aliquot locorum expugnationes abſque gravioribus conditionibus Lintzium ingreſſus, totam illam ditionem Cæſari recuperavit, conſcriptum militem pro defenſione patriæ exauctoravit; & convocatis Ordinibus omnes ad novum ſacramen-

 tum

tum Cæſari, atque ipſi Cæſaris delegato præſtandum adegit. Inde in inferiorem Auſtriam jam prius Cæſari reconciliatam deſcendit, ut conjunctis viribus cum Bucquoio, in Bohemiam irrumperent, Bohemoſq;, ac Moravos ſubjugarent. Hoc tamen haud facile videbatur; nam Bohemi ingentem exercitum in limine habebant; adhuc etiam pauca loca Auſtriæ inferioris occupabant, Moraviam, & Bohemiam ſibi integram ad commeatum habebant. Parem quoque numerum militum ſub ſignis numerabant. His accedebat, quod non ſatis inter utrumque exercitum Cæſaris, & Bavariæ Ducis, tum propter æmulationem Ducum, tum propter invidiam, & commoditatem militum convenerit. Nihilominus Deo auſpice æmulationi remedium repertum eſt, ut ſcilicet uterque exercitus ſeparatim, ſimul tamen Bohemiam ingrederetur, & loca paſſim obvia occuparet; Bucquoii, ſeu Cæſariani ad dexteram, Bavarici ad ſiniſtram procederent, & ſibi invicem, ubi peditatu, aut equitatu opus erat, ſuccurrerent. Pejor quidem erat conditio Cæſarianorum, nam illi hoſtilem exercitum ad latus obſervare debebant. Bavarici vero longius ab illo diſtantes ſecuriores erant, & facilius commeatum ex vicina Bavaria, & ex recenter ſuperata Auſtria poterant habere. Quare Cæſareus exercitus fortiori milite erat ſtipandus. Hæc fauſta bellorum initia, recens Vngariæ tumultus excepit; Vngari enim inducias pacti, ante præſtitutum tempus bellum inceperunt. quapropter Cæſari tertius exercitus contra illos, Duce Comite Tampierio, fuit colligendus. legiones duæ, una Cæſarea, altera Bavarica, aliæ etiam copiæ in ſuperiori Auſtria relictæ tertium exercitum conſtruebant, ut exercitui Vngarorum, ſin minus æquali, ſaltem non longe diſpari numero obviaretur.

Dux Bavariæ in inferiorem Auſtriam, ac Bohemiam.

Vngari violant inducias.

Devenerat interim in Palatinatum Marchio Spinola cum Burgundico exercitu, qui prius litteras Archiducis Alberti Belgium gubernantis ad Mauritium Haſſiæ Landgravium pro obtinendo tranſitu tranſmiſerat; & ipſemet de ſuo acceſſu Marchionem Anſpacenſem, & Senatum Francofurtenſem monuerat, rogans,

Spinolæ expeditio in Palatinatum.

gans, ne illi ſeſe opponerent venienti ad obſequium Cæſaris abſque ullius læſione, qui Cæſari fidelem ſe præbuiſſet, & deinceps ab officio, ac reverentia non recederet. Monuerat eadem opera Cæſar nobilitatem Rhenenſem, & Veteravicam, ut ipſi non illibenter Marchionem cum ſuo exercitu admitterent, nullius perniciem, aut ruinam machinantem, ſed ad ſolius Imperii beneficium, rebellium punitionem, & fidelium omnium patrocinium venientem. Quæ quamvis indigniſſime ferrent Principes Correſpondentes cum ſuo exercitu fere in ipſam ditionem Electoris Moguntini promoto; nihilominus advenientes impedire non potuerunt, & ſolum apud Electorem Saxoniæ, & Ducem Brunſvicenſem, alioſque diſtrictus Saxoniæ inferioris Regulos queſti ſunt de externo milite in Germaniam adducto; flagitantes conſilium, & ſubſidium, ut illum repellerent. Quod cum fruſtra petiiſſent, Marchio Spinola in conſpectu exercitus hoſtilis diverſa loca Palatinatus occupavit. Comitem Emdenſem poſtea cum VI millibus peditum, & mille equitibus Crucenacum miſit, ut illius oppidi fortunam tentaret; quod cum fæliciter peractum eſſet; Alzæam ipſe adortus, vix parum renitentibus præſidiariis, occupavit; ac ſtatim quaſi Wormatiam tenderet, iter inſtituit, deſerentibus vero tunc Principibus Oppenheimium, ipſum etiam oppidum ſibi adjecit, inſignique præſidio firmavit.

Pari fælicitate Cæſaris Saxoniæ Elector eodem fere tempore, cum expedito exercitu in rebellem Luſatiam contendit, ut illam provinciam ad officium revocaret. Quod cum prius Palatino, & Ordinibus Bohemiæ, nec non Luſatiis indicaſſet, illique vim deprecarentur, ſed promptam obedientiam petitam denegaſſent: Elector Provinciam ingreſſus eſt, & occupatis paucis vicis, Budiſſinenſes obſidionem toleraturi fortiter ſeſe oppoſuerunt. Bohemi vero Iagendorfii milites è Bohemia, & Sileſia eo deſtinarunt, ut Budiſſinam obſeſſam liberarent. Verum tot hoſtibus impares erant Bohemi; hinc Anhaltinus Princeps exercitum contra Bavaricos, & Cæſareos ducens, ſemper retrocedere coactus

Saxo in Luſatiam ducit exercitum.

Anhaltinus contra Bavaricos & Auſtriacos.

coactus fuit uſque ad Pilſnenſem urbem: ubi cum præſidium expectaret;de fide Mansfeldii, urbem illam Palatino detinentis,dubitare cœpit. Quare & Palatinum Praga evocavit, quo præſente, etiam Mansfeldium evocaverat; ut cum illo de exercitus ſtatione, ac loci conſervatione deliberarent,& cũ ipſe locum ſibi commiſſum noluiſſet deſerere; non modice ſuſpitionem de infida poſſeſsione auxit. Quapropter Bohemi neque exercitum ſuum illi loco concredere auſi ſunt:ſed poſt aliquot ad Ratkonizium velitationes, rurſus Pragam uſque retroceſſerunt; ſperantes ſaltem ibi tutum exercitui ſuo refugium fore. in loco enim eminentiori, ubi etiam civitas tam ampla, & commeatus ampliſsimi præſto erant, nequicquam de fide civium dubitabant. Quod cum Cæſareis innotuiſſet, una cum Bavaricis fugientes inſequuti ſunt; & antequam Bohemi integram munitiunculam ſibi præparaſſent in monte Albo,exercitum ſuum in duas acies diviſerunt, eaſque exercitui Bohemorum inſtructiſsimo oppoſuerunt, & poſt unius horæ periculum, celeberrimam illam victoriam reportarunt, quæ, ut conſtans omnium fama vulgavit,Bohemiam ſubjugavit, Auſtriam coercuit, Moraviam reduxit, Sileſiam repreſsit, Vngariam recuperavit, univerſam Germaniam ſtabilivit, Religionem Catholicam ex captivitate in libertatem aſſeruit. cujus victoriæ non injucundum tenorem alii ex profeſſo cum hiſtoriis hujus temporis narrare poterunt, nos ad ſubſequentia propius reſtaurationem Eccleſiæ Germaniæ attinentia progrediamur.

Victoria Pragenſis.

Catholicæ Religionis ſtatus ante victoriam Pragenſem.

Qualis fuerit ſtatus Religionis Catholicæ Pragæ,& regni Bohemiæ,nondum parta victoria, ſub dominatu Calviniſtico, & Lutherano, quilibet poterit cogitare. Nam Eccleſiaſtici honore,& opibus fuerant exuti, bona Eccleſiaſtica adempta, templa, monaſteria, Altaria profanata, Parochi Catholici ejecti, intruſi hæretici, Catholici Pragæ exiſtentes ad abjurandam fidem orthodoxam, damnandum Sacrum Concilium Tridentinum,omnia decreta Pontificum ſpernenda, minis, fallaciis,præſtigiis fuerant adacti;Eccleſia Metropolitana, Mater Eccleſiarum regni Bohemiæ, die Sancti Andreæ,

dreæ, anni 1619, omni cultu ſacrarum imaginum ſpoliata, & hæreticorum turpitudine fuerat conſpurcata, in ea noſtri Vindicis è cruce pendentis imago religioſiſsima in partes diſſecta, Sanctorum figuræ foras ejectæ, confractæ, & igne combuſtæ, Sanctorum Reliquiæ, Altaribus everſis, pedibus conculcatæ; ſurſum, deorſumque omnia ſacra diſtracta fuerunt. Non reticebo tamen (& hoc à pluribus fide dignis oretenus habui) quod Deus in ipſamet tantorum ſacrilegiorum impia perpetratione, ad confuſionem hæreticorum, & confirmationem Catholicorum, clariſsima ſuæ vindictæ ſigna monſtrarit; nam quendam hæreticum in contemptum Catholicorum in Cathedra Eccleſiæ Metropolitanæ ſaltantem in terram dejiciens, cruraque ei perfringens, lucis uſura privavit. Alterum etiam ejuſdem farinæ hominem ſupra ſepulcrum Sancti Ioannis Martyris Canonici Pragenſis, in contemptum divorum ſaltare incipientem, ſtatim tam vehementi pedum dolore punivit, ut inde extractus infra horam miſerrime occubuerit. Sed ut mirabiliora propalentur, quæ Deo ultore ſenſerunt hæretici, ad inſtitutam narrationem revertamur.

Pragenſi igitur victoria indubie ſupremi Numinis ope impetrata (quod vel indicat dies omnibus Sanctis ſacra Octava, Euangelium illius diei, Teſſera militaris, & ſignum pugnæ, quod erat, Sancta Maria, pluraque alia prodigiis plena, quæ multorum pietas notavit) concuſſa fere in Germania, Bohemia, Vngaria, & cæteris adjacentibus regionibus Catholica Religio roborata eſt; & quæ paſſim è Bohemia exulaverat, vel ita depreſſa fuerat, ut dedecus eſſet viro nobili Catholicam Religionem profiteri, cujus ſectatores ad inſtar fæcis populi habebantur omnium deriſui, & opprobrio expoſiti; emerſit tandem, faciemque pudore jam antea obductam erigere læta potuit. nam ſtatim poſt illam Catholici, qui *Iubilus* pauci Pragæ remanſerant, & ſub jugo ſervitutis *Catholicorum.* fuerant, exultabundi, nondum etiam reſeratis foribus civitatis, Bavariæ Duce, ac Bucquoio ſalutato, de tanta victoria gratulati ſunt, & ad proſequen-

ſequendam victoriam, ad poſſidendam urbem, ad redimendam Catholicam Religionem invitarunt, tanta voluptate, & lætitia, ut plures illam noctem inſomnes precibus traduxerint. Altera vero die, cum ipſe Bavariæ Dux, & Bucquoius ad urbem acceſſiſſent, tantus fuit populi exultabundi concurſus, ut certatim de loco, de primatu ſalutationis, & de ſolo intuitu Bavari decertarint. immo jam non Catholici tantum, ſed & hæretici Catholici nomen affectabant, ſignum Roſario, vel Breviario, aliove libello exprimebant, & refugium apud aliquem Religioſum, vel ſub umbra alicujus Eccleſiæ quæritabant. videre erat peſſimos Calviniſtas, ſeditioſos Picardos, duros Lutheranos in monaſteriis latitantes, quo etiam theſauros ſuos detulerant, & abſconderant, ut verum eſſet illud Davidis: Cum multiplicarentur neceſsitates eorum, tunc acceleraverunt. Omnes denique hæreticæ ſectæ miniſtri timore inutili omnino trepidabant, latitabant, & ſectam ſuam abſcondebant.

Cleri reſuſcitatio. Comparuere ſtatim coram Bavariæ Duce, & Bucquoio omnis generis Eccleſiaſtici, Canonici, Abbates, Religioſi mendicantes, quorum quiſque ſua repetebat, & à Bavariæ Duce ſua in urbe ſaltem Monaſteria, ac loca licet deſerta impetrabant. alii jure proprio abſque alia ſolemnitate ſibi debitas poſſeſsiones, nemine contradicente, apprehenderunt. immo liberalitate ſupremorum Ducum, & militum plerique Religioſi in multos dies victum, commeatum, & eleemoſynas acquiſierunt. eadem fama percrebeſcens mox multos Religioſos, etiam in ipſis caſtris degentes ad urbem revocavit, & biduo poſt victoriam ſolemne Sacrum inſtitutum fuit, & inter tympana, tubas, ac tormenta bellica, hymno SS. Ambroſii & Auguſtini univerſa urbs perſonuit. Extra Bohemiam vero ſtatim à victoria repentina lætitia populum excepit, ut undique æs campanum pulſatum, exploſa tormenta bellica, & ignes excitati fuerint: in primis Viennæ ſolemnis ſupplicatio à monaſterio ſodalium S. Auguſtini uſque ad Cathedralem S. Stephani eſt inſtituta, quam Cæſar ſua præſentia illuſtravit, & Cardinalis Dietrichſtenius egregia

gia ſua concione, plurimum collaudata Dei juſtitia, condecoravit.

Pragæ interea Bavariæ Duci, ut victori traditæ fuerunt litteræ Majeſtatis in originali, inſuper confœderationes omnes cum Moravis, Sileſiis, Auſtriis, Vngaris, & aliis celebratæ: inſuper ſacramentum innovatum Cæſari, ejuſque Legatis. Conſtitutus deinde fuit diſcedente Bavariæ Duce Cæſaris pro interim Legatus, Carolus à Liechtenſtein, magni ingenii, celeberrimæ experientiæ, & non obſcuræ voluntatis Princeps, apud quem mox blaterones verborum Dei, quos vulgus Prædicantes vocat, trium urbium ſeſe obtulerunt, demiſſeque poſtularunt, ut ſibi, ſuiſque, Pragæ, & in Regno manere, ac docere liceret. quod ut impetrarunt, ſumma, ſed ficta moderatione aliquamdiu docuerunt Lutheri dogmata; Calviniſtæ vero à Religionis exercitio prohibiti ſunt; donec aliter fieri concederetur. verum omnes quotquot erant, repudiata doctrina Calvini, Lutheranam, neque hanc valde integram, ſequebantur. huc ſeſe referebant Picarditæ, Anabaptiſtæ, Huſſitæ, & ſimilis ſectàrum colluvies, quæ ſub Lutherani nomine tutum ſibi patrocinium pollicebatur, quam tamen Cæſar non ita poſt proſcripſit. Perſeverabant Pragæ in aliquot eccleſiis Huſſitæ, non adeo à Catholicis diſcordes, ſi vere Huſſitæ fuiſſent; ſed etiam illos Calviniſmus, & Atheiſmus adduxerat; nec erat qui aliam ſectam, quam Auguſtanam, verbo profiteretur. ſumma difficultas in agrorum, & vinearum reſtitutione fuit, ſeſquianno enim, quo Directores rem œconomicam direxerant, multa millia Clero abſtulerant, eccleſiaſticorum agros vendiderant, inſuper oppignoraverant integras monaſteriorum colonias, immo integra monaſteria in compenſationem laborum, aut creditorum, laicis tradiderant. Plaſſa, Tepla, Cotiſſovium jam erant in manu Baronum; Biſonium in manu Dominæ de Suanberg, quæ & tegulas templi abſtulerat, ut horto voluptario deſervirent; Strackonitzium milites devorarant, Braunowia Comiti de Turn ceſſerat: reliqua omnia collegia vicinis oppidis erant ad beneficium regium addicta. Verum non ita

Litteræ fœderis, & Majeſtatis traduntur.

Prædicantes impetrant exercitium.

Poſſeſsiones ſacra divendita.

poſt

poſt victoriam omnia decreto Cæſareo reſtituta ſunt, coactique nonnulli etiam conductum, damnum, & fœnus perſolvere eorum,quæ recenter retinuerant. vetuſtiora tamen ſacrilegia tenacius adhuc conſiſtebant. Altero poſt victoriam menſe R. P. Valentino Coronio Collegium Societatis Ieſu cum omnibus attinentiis, juribus, ac privilegiis ceſſit per Cæſareum diploma.

Ad tantæ fœlicitatis famam, ſtatim Henricus Comes Naſſovius, qui cum exercitu ſuo Belgico in Palatinatum aſcenderat, ut illum tueretur ab incurſibus Hiſpanorum, diſceſſit, ut adhuc ante hyemem Hollandiam repeteret; & quamvis in itinere plurimas prædas egerit; tamen integrum fere Palatinatum Marchioni Spinolæ reliquit. Ante illius abſceſſum, Moravi Bucquoium, Praga venientem cum Cæſareo exercitu, apertis urbium portis,receperunt; qui prius tam obſtinate Patres Societatis,univerſumqueClerum,tanquam ſeditioſum, ſanguinolentum, & infamem pepulerant, & ex ſacris cimeliis auri myriades aliquot conflaverant. Non poterat Moravos in ſua ditione continere Fredericus Vratislaviam fugiens, qui per celeres nuncios tam illos, quam Vngaros datæ fidei admonuit, optimamque ſpem reparandæ ſuæ fortunæ conſternatis ingeſſit: neque apud illos profuit Bethlemus vicina auxilia oſtendens, quibus patriam tuerentur: non denique ipſorum Duces, etſi victorias aliquas conſequuti; quippe qui paulo poſt victoriam, Auſtriam fere vacuam milite invaſerant; Vldarici fanum exuſſerant, arces Volquesdorfii, & Grecenſteinii expugnaverant, Hornam, & Labum adhuc ſuis præſidiis munierant; Ordines patriæ impedire poterant; quin continuo poſt Pragenſem victoriam ad nuda Bucquoii ſigna ſeſe traderent,& rurſus in verba Cæſaris jurarent. Tunc prius Cæſar dilabentibus jam paſſim Auſtriacis proceribus, qui de ſua ſalute deſperarant, auſus fuit reliquos triginta ſex proceres proſcribere, & mercatores,alioſque cives ad tuendas ſuas, ſuorumque fortunas repellere. Luſatici ſuperata per Saxoniæ Electorem Budiſſina, ſtatim à victoria Pragenſi, non expectata alia obſidione,aut pactis,ſeſe dederunt, immo Vratislavienſes,quo

Moravia recuperatur.

Proſcribuntur Auſtriaci proceres.

ipſe

ipſe Fredericus ſe receperat poſt tantam cladem, et- *Fridericus fugit Vratislaviam*
jam præſente Friderico, Comite Hohenloio, Ducibus Vinarienſibus, Comite Solmenſi, Slickio, nec non univerſo Gynæceo; tantum timoris hauſerunt, ut ſtatim de dimiſſione Palatini cogitarint, illamque ſexaginta millibus florenis emerint, & militem Budiſſina venientem, ac ſuburbia civitatis occupantem magna vi pecuniæ, ne ſuccederent pejora, placaverint; & quod mirum eſt, tantus fuit univerſæ Germaniæ terror, ut paulo poſt victoriam civitates Imperiales fere omnes preſagæ ſuarum fortunarum Cæſari gratulatæ, ſe, ſuaque detulerint, & nonnullæ, præcipue Argentoratum, Norimberga, & Vlma, magnam pecuniæ ſummam ſponte ſua Cæſari obtulerint, qua militi poſſet de ſtipendiis ſatisfacere, & victoriam multo fælicius proſequi. *Germaniæ terror.*

Soli Ordines Sileſiæ ex Germania aliquantulum fuere tardiores in reconciliatione procuranda, cui tarditati forte anſam præbuerat Saxoniæ Elector, Cæſari alioquin fideliſſimus, ob cum iiſdem Principibus ſocietatem ſectæ, cujus tenaces in illum confidentes, nihil de eodem dubitarunt; ſicque facilius pacti ſunt ſuæ ſectæ libertatem, & tardius ſeſe dediderunt Cæſari; qui, ne ipſum Saxonem offenderet; multa, & in multis diſſimulavit; ſperans Deum aliquando aliam præbiturum occaſionem, quæ etiam Sileſios mulctaret, & Religionem Catholicam, ſi non per hunc, ſaltem per alium terrorem introduceret, quæ quam veraciter diſpoſita fuerint, eventus ipſe monſtravit. *Sileſiorum mora*

Videbatur poſt victoriam Bethlemus cum Vngaris fortunam Bohemorum, Moravorum, & Sileſiorum reparaturus; ille multos, & multi illum ad hoc provocabant, præſertim Comes Turenſis, qui ad ipſum confugerat; neque hoc erat abſque periculo, ſi extenuatis jam Cæſareis, & exhauſtis provinciis: Taborium, Pilſna, Witungavium, aliæque poſt Pragam in Bohemia urbes, nondum deditæ, Sileſia nondum reconciliata, Moravia adhuc perturbata, Vngaria rebellis, & Imperium in plures partes diviſum conſpiraſſent. Saltem à Cæſare, tunc vel maxime ſollicito, longe alias conditiones impetraſſent: verum ſemel collectis Cæſa- *Bethlemus constantia monet Moravos, & Sileſios.* *Cæſaris magnanimitas.*

 reis

reis viribus, & his conſternatis, aliis fugientibus, aliis victis, aliiſque veniam deprecantibus, potuit Cæſar duriores conditiones præcipere, & optimæ fortunæ ſuæ, nec non Catholicorum conſulere, & Bethlemus cum cæteris animo cadens, primo Legatum Turcarum, deinde Legatum Regis Galliæ, ac tertio per ſuum Secretarium commercium pacis reſtitui poſtulavit; coronam regni per ipſum ablatam fuiſſe confeſſus, factum excuſavit, ne ad manus Turcarum veniret; ac tandem illius reſtitutionem, alicujuſque damni reparationem ,, obtulit; an vero illa ex animo dicerentur; multi poſtea ,, dubitarunt; alii infidam Galliæ Regis Legati ex eodem ore ignem, & aquam ſpirantis tractationem accuſarunt; plures dilationem pacis Vngariæ, divinæ voluntati, & Cæſareæ fortunæ adſcripſerunt. nam dilatio melioribus omnino conditionibus compenſata fuit, Cæſarque armis occupavit, quod alioqui Bethlemo Turcarum clienti debuiſſet.

Doli Bethlemi.

Victoria fructus in Italia & in Gallia.

Altero poſt victoriam Pragenſem menſe, hæc eadem victoria non ſolum Germanicum orbem; ſed pari fere ſplendore, lætitiaque Italicum, nec non Gallicum affecit. quare Paulus V Romæ binis ſuis Breviculis ,, Bavarum, & Bucquoium ſalutavit, eiſque victoriam ,, gratulatus, ſolemnia feſta indixit, quæ ipſemet Pontifex frequentavit. Italia etenim, ſi diutius Pragenſis victoria dilata fuiſſet, non parum periclitabatur ob Ducem Sabaudiæ, Montisferratenſi ditioni, etiam vivo adhuc Ferdinando Mantuæ Duce, inhiantem; & ob Helvetios acrius in ſocios Vallentinenſes, tunc fere deſertos ab Hiſpanorum patrocinio inſurgentes. quæ ,, omnia poſt victoriam Pragenſem in Regem Hiſpa- ,, niæ, & maximum bonum Eccleſiæ redundantia, moderatiora evaſerunt. In Gallia Hugonotti multo impudentius ſeſe Regi ſuo oppoſuiſſent, ſi Calviniſtæ in Bohemia triumphaſſent. ſed ut in Germaniæ profectu, præſertim noſtræ Nuntiaturæ tempore, Deo bonorum omnium largitore, plantante, rigante, ac incrementum ,, concedente, inſiſtamus, ab ipſis inimicis noſtris ſalutem ,, noſtram operantibus libet incipere. Numquam enim aliquis Catholicorum Bohemiæ, Moraviæ, Sileſiæ,

Auſtriæ, Vngariæ, Franconiæ, Alſatiæ, Palatinatus utriuſque, civitatum Imperialium, Anſeaticarum, & maxime inferioris Saxoniæ, boni aliquid auſus fuiſſet ſperare, niſi initio ducto ab ipſis hæreticis, quorum ſuperba potentia in ſummo conſtituta, depoſita eſt de ſede, & exaltata eſt miſerorum afflictorum, ac pœne deſperatorum Catholicorum conditio. Reſtitutis etenim Pragæ aliquot templis ſtatim Cæſar Cathedralem Eccleſiam, quam inimicus homo per ſuos aſſeclas profanaverat, curavit reſtitui, novis imaginibus adornari, diſſipatis reliquiis inſtaurari, & novis altaribus condecorari, Princepſque Lichtenſtenius regni Prorex, non ita poſt Pragæ Eccleſias Sancti Nicolai, Ægidii, & S. Henrici, quarum hæc in nova civitate, ſecunda in antiqua, prima vero in parva parte ſita eſt, ejectis verbi Dei corruptoribus, curavit Catholicis presbyteris reſtitui. tunc plerumque ære Cæſareo Eccleſiæ reparatæ, primique Sacerdotes, ac Miniſtri aliti fuerunt, ut primorum illorum menſium in ſolos Eccleſiaſticos effuſa liberalitas ad centum millia florenos exceſſerit. eadem quoque opera Prorex in vicinis oppidis occupatas præcipuas Catholicorum Eccleſias, abrogatis hæreticis blateronibus, Catholicis conſignavit in tam magno numero, ut paulo poſt deeſſent Sacerdotes Eccleſiarum rectores, ac miniſtri, ædiles, æditui, ſcholiarchæ, ſimiliſque conditionis homines, quos adhuc Bohemia proximo, tertio, & quarto anno deſideravit.

Cauſa Catholicorum ubique deſperata.

Reſtituuntur Eccleſiæ in Bohemia.

Quod attinet ad Moraviam, poſtquam Comes Marradas cum Liechtenſtenio, ac Tiefenbachio Tribunis eam provinciam fuiſſet ingreſſus ſub Duce Bucquoio; Iglavia, & Trebicium aliquandiu oppugnatæ, ſe dederunt, Zneimenſeſque, etiam imperata facere polliciti ſunt. Brunna, & Olmitium totius ditionis oppida primaria intercepta ſunt. Et ſic ſtatim profligatus Clerus occurrit, ſed in parvo numero: nam ex depulſis, partim in Bavariam, partim in Stiriam, & Italiam profectis, vix quinta pars ſupererat. Quæſitus tamen fuit ſacerdos unus, qui ſingulis locis præficeretur, non tam ut civibus, quam ut præſidiariis in procuranda animarum

Moravia redit ad Religionem Catholicam.

 ſalute

ſalute deſerviret. Cæſar ſtatim ſub finem Ianuarii, edito diplomate, Patres Societatis Brunnam remiſit; juſſitque ut illi, qui cum dedecore, ac infamia, quaſi ſeditioſi fuerant ejecti, ſummo honore reſtituerentur. Orabant Ordines provinciæ Moraviæ à Cæſare veniam, ſeſe prolixe excuſantes, quod à Bohemis decepti fuiſſent, & male feriatis hominibus credidiſſent, quam ut impetrarent, ſolum Ferdinandum Cæſarem profitebantur verum Dominum, illi fidelitatis Sacramentum offerebant; alteri, quondam Frederico præſtito, renunciantes. verum Cæſar fidei Cardinalis Dietrichſtaini alias ejecti, rurſus totam cauſam Moravicam commiſit; pri-
" mumque inter alia eidem Catholicam Religionem,
" quamvis opus non eſſet, commendavit. injuria tamen temporis, & Moravorum inconſtantia, Vngarorumque vicinorum pertinace protervia nullam mutationem admiſit; ſed magnam Catholicorum modeſtiam requiſivit. Quare merito Cardinalis emendationi Eccleſiaſticæ tunc temporis ſuperſedit, neque enim res Cæſaris vacabant periculo. nam in Bohemia Mansfeldius Pilſnæ eventum prælii Pragenſis expectabat, ut ſi male ſucceſſiſſet, Cæſareos fugientes, aut retrocedentes funditus exterminaret. cum fæliciorem opinione ſua exitum vidiſſet; paſſim graſſari cœpit; Topelium, Schlackenwaldium, & Elenbogium in ſuam poteſtatem redegit, multiſque diebus exercitum Bavaricum, & Saxonicum in recuperatione Ægræ, Schlackenwald, atque Elbogii detinuit. quod etiam illius ſocii Tabborii, & Wittengavii fecerunt. Bethlemus, & Vngari, quamvis alicujus tranſactionis ſpem feciſſent: tamen primis diebus, quo convenerant, notatum fuit fruſtra laborari: cum Bethlemus non niſi regio titulo Legatos mittens, obſtinate Rex Vngariæ vellet agnoſci, & tanquam Rex aliquod pacis commercium inire; quod omnino Cæſar, (ne Regem alium cogeretur admittere,) quam citiſſime abrupit, moxque Bethlemi electionem reſcidit, mandans omnibus Vngaris, ut ſe à tam pernicioſo invaſore ſegregarent, reſcidit tunc etiam Cæſar quidquid in Poſonienſi, ac Neoſolienſi Conventu contra jus, & fas, & contra Eccleſiam Dei,

Mansfeldii inſolentia.

Tractatus pacis in Vngaria initur.

Dei, ordinemque Eccleſiaſticum temerarie decretum fuerat, miſitque paulo poſt, qui in Bethlemum, refractarioſque Vngaros duceret. ad cujus adventum arx Thebana juxta Hamburgum ſita, orta ſeditione, accepta fuit; & Colaltus ab alia parte in Vngaros inſiſtens, bis mille ex Budeanis delevit, quam cladem ulti Vngari, non ita poſt tria ſigna Cæſarianorum interceperunt,& aliquos Cæſareos in captivitatem abduxerunt, bello quammaxime accenſo. *Expeditio in Vngaros.*

Fælicius ad Rhenum progrediebatur Spinola, qui totam Weteraviam, etiam ſub hyemis algore, pro Rege Hiſpaniæ occupavit. deinde tranſmittens aliquod ex ſuis Fridburgum oppidum ſibi dedi poſtulavit. Ceſſere tunc Spinolæ oppida Gelohuſum, Rothemium,Brunsfelſum, aliaque multa illius diſtrictus; idque tanto alacrius actum eſt, quanto evidentius conſtitit Cæſarem Viennæ publice Palatinum proſcripſiſſe. Hæc gaudia magnus, qui impendebat Cæſari, metus temperabat. ingens enim periculum erat, ne Daniæ Rex, & circulus Saxonicus pro Frederico interceſſionem meditantes; non obtento, quod nitebantur impetrare; fierent hoſtes. hoc enim minabatur Rex Angliæ cum regni Senatu, quorum ſtudium erat vel pace, vel vi Palatinum reſtituere. Hoc urgebat Fredericus apud Brandeburgicum, Brunſvicenſes, Luneburgenſes,Pomeranos, Mechelburgenſes Duces,& civitates Imperiales, & Anſeaticas. procurabant hoc Hollandi per ſolemnem Legationem apud Reges Galliæ, & Angliæ, quibus Cæſar tunc temporis, cum adhuc contra Bethlemum, & Vngaros non ſine Turcarum metu pugnandum eſſet; minus reſiſtere poſſe videbatur. hinc variorum Principum Germaniæ,atque Italiæ opes imploravit. Pontifex Paulus ſub initio anni deceſſerat, cui fælici Germaniæ fato ſuffectus fuit Gregorius XV, magnanimus, æque clemens, liberalis, pius, ac Germanicæ nationi addictiſſimus. huic ſtatim res Religionis in Germania ita cordi fuere, ut paulo poſt aſſumptionem ad Pontificatum univerſalis Eccleſiæ,egregiam liberalitatem erga Cæſarem, ejuſque militem oſtenderit, non modo quando maximam mihi *Spinola Weteraviam occupat.* *Periculum Cæſaris.*

ſummam pecuniæ, quæ ad viginti millia florenorum
„ menſtrua accedebant, in Cæſarei exercitus ſubſidium
contulit; verum etiam quando integram legionem pe-
„ ditum, & alteram equitum ſuis impendiis in Cæſaris
exercitu militare voluit, earumque copiarum dire-
ctionem (commiſſa Præfectura Petro Aldobrandino,
tanquam Eccleſiæ Locumtenenti Generali) meæ curæ
ſubjecit.

Subſidia Regis Catholici. Longe præſtantius ſubſidium à potentiſſimo Rege
Hiſpaniæ viginti mille milites jam pridem Imperator
impetraverat; illudque in tam arduo periculo confir-
mabatur cum ampliſſima facultate ad regium in Aula
Cæſarea Legatum Comitem de Ognatt, cui onus il-
lud aliquo modo facilius fuit ob tranſmiſſa plurima
plauſtra argenti non ſignati, quæ caſu tunc creſcente
valore monetæ plurimum ærarium auxerunt.

Obitus Regis Philippi III. Ad horum ſubſidiorum promiſſionem Cæſar ani-
moſior factus, quamvis circa veris initium Regis Hi-
ſpaniæ ſororii, ac cognati ſui amantiſſimi obitum co-
gnoviſſet: tamen tergiverſantibus Vngaris, & Bethle-
mo, dum duriores conditiones proponerentur, nullo
modo iis conſentire voluit, ſed habita nonnullorum
Vngarorum reconciliatione, cæteris ſeditioſis, &
Bethlemo ipſorum Corypheo, honeſtas pacis condi-
tiones repudianti, bellum indixit. quod ut fælicius ge-
reretur, oppignoratis paratioribus cimmeliis, ſumpta-
que pecunia ad fœnus, annona pro quadraginta homi-
num millibus, Iavarinum, & Comorram avehi præce-
pit. Opportune inter commercia pacis Hamburgi in-
Reconciliatio Georgii Setſchii. ſtituta, Cæſari reconciliatus fuit Georgius Setſchius
Vngarorum quondam rebellium anteſignanus; qui in
partes Cæſaris tranſiens, mox Alleſolium occupavit,
& corona Vngariæ potitus, Fillechum, atque inde Ve-
ſprinum contendit, ut cum duobus millibus Germanis
ad illius auxilium ſubmiſſis Bethlemum inſequeretur.
Bucquoius ipſe cum reliquo Cæſaris exercitu Vnga-
riam ingreſſus, Poſſonium obſidione cinxit, illudque
poſt crebros tormentorum ictus, dedentibus ſeſe præ-
ſidiariis, inter quos non ſatis conveniebat, occupavit.

Mirum in modum Georgii Setſchii defectio &

Poſſo-

Poſſonienſis civitatis oppugnatio Bethlemum torſit; quare ipſemet Budam ad Turcarum præfectum acceſsit,conſilia,& auxilia poſtulaturus; cum paulo ante etiam inter pacis commercia ſcelerata quidem fronte, Tartarorum Ducis copias luculenta epiſtola, mille mendaciis referta,imploraſſet, ut coronam Vngaricam violenter ablatam,violenter aſſereret; & cæterum Vngariæ una cum Bohemia, ac Moravia occuparet; in quem finem exegerat præter mille Tartarorum copias etiam quindecim millia Oſmanitarum, quos per opulentas Europæ nationes, & Chriſtianorum Regna circumducere promiſerat. Cæſari vero ſolatio fuit, quod paulo ante hoc Vngaricum bellum, Sileſii ad obedientiam rediiſſent, pactis conditionibus cum Saxoniæ Electore, cujus opera poſtulatas fere conditiones impetrarant,& viciſſim Cæſari poſt addictam fidem,ingentemque ſummam ad ſolvendum æs alienum, ſacramento addicti ſunt. Solatio etiam fuit pax inita apud Moguntiam inter Principes Correſpondentes, & Burgundicarum copiarum Ducem Spinolam, per quam fœdus Correſpondentium, alias Aſchuſii initum, & Hallæ confirmatum; diſſolutum fuit:illique Principes domum remiſsi Palatinatum Spinolæ reliquerunt. Præpediebant tamen aliquantulum illius occupationem copiæ Frederici Palatini,quas à Rege Angliæ ſub Tribuno Veerio ibidem habebat in præſidiis munitiſsimorum locorum, Franckendalii, Manhemii, & Heidelbergæ; ad quæ non adeo facilis erat acceſſus, utpote apud gentem non ſatis fidam. quare Spinola rem cum Palatinianis, pactis induciis uſque ad finem Iunii (quod tamen poſtea non parum damnatum fuit) tranſegit. Sileſios etiam moleſtabat facta reconciliatione Iagerndorfius, ex familia Brandenburgica Princeps. is cum alias Sileſiis militaſſet; ſtipendium ſibi, ſuiſque copiis exigebat. imo cum recenter à Palatino rogatus fuiſſet, novæ militiæ ad reparandam fortunam ejuſdem ſeſe Ducem conſtituerat; & non ſolum gravis Sileſiis fuit, ſed Bohemis novas irruptiones, ac clades, fortiter ſeſe opponentibus Cæſareis in Moravia, & Sileſia præſidiariis; minabatur. eaſdem ex alia parte, &

Bethlemus implorat Turcas:

Etiam Tartaros.

Pax Sileſiæ, & Correſpondentium,

Iagendorfii irruptio.

non leviter inferebat Mansfeldius per Tillium, qui præſidiarios milites Pilsnenſes coëmerat, Pilſna eje-,, ctus, & paulo poſt in finibus Bohemiæ apud Elembogium, & Waidhuſium oppugnatus. quæ expeditiones cura Cæſaris geſtę, pręter bella Vngarica, cum eſſent multiplices, non vacabant expenſis, moleſtiis, & peri-,, culis. hęc tamen omnia Cęſar, me pro muneris mei ra-,, tione diligenter inſtigante, poſthabuit; ut Bohemiam ab intrinſeca, & occulta peſte hęreſeos liberaret. quod quamvis multi immaturum dicerent: tamen, quia agebatur de pœnis ob rebellionem, ratione quarum multi rei ſibi metuebant, earumque intuitu nonnulli vide-,, bantur facturi eo tempore, quod alias ſublato metu ,, non feciſſent; hinc ſaltem aliquo modo occaſione re-,, formandę Religionis accepta, ad meas preces publicatum fuit diploma à Cęſare, quo tertia Iunii mandavit, ut omnes Pręedicantes, Profeſſores, ludimagiſtri, tam in urbe Pragenſi, quam extra urbem in univerſo regno, Calvinianos errores profitentes, aut alias ſectas in Imperio repudiatas, propagantes, vel perduelliones in cathedris promoventes, aut qui Cęſaris in regno Bohemię ſuſceptionem, ut iniquam proclamarant; Fredericum coronarant; perjuris conſultationibus in Carolino Collegio interfuerant; omnes, & ſinguli ex regno Bohemię, omnibuſque illi incorporatis regionibus (conceſſo aliquo, ſed brevi termino) ſub pœ-,, na perduellionis proſcriberentur. Hoc diploma non ,, tam ſub cauſa Religionis, quam ſeditionis publicato, ,, Bohemici Pręedicantes omnes, quorum vix ullus non ,, ſeſe dicteriis, & ſcommatibus maculaverat, exulare coacti ſunt, tolerati tamen fuere adhuc Germanici duo modeſtiores, ne populus concitaretur; & ne integrum Imperium moveretur. Eodem fere tempore poſtquam perduellionis rei abſentes, & fugitivi jam ſecundo, & tertio fuiſſent, prout ſtyli eſt, evocati; & præſentes una fere die omnes in vincula detruſi, Cæſar conſtituto tribunali ſeveræ inquiſitionis, de ſingulorum reorum delictis agi voluit, habito juramento ab iis, quorum erat dicta, & facta totius regni judicare; additoque ſevero præcepto, ne cujuſquam perſonam excipe-

Extat diploma ejectionis Calvinianorum Prædicantium.

Citatio, & caſtigatio reorum abſcentium, ac defunctorum.

exciperent, ſed ſecundum id, quod in extremo judicio defendere potuiſſent; ex legibus Imperii, & regni judicarent. in hunc finem centum, & viginti duo quæſita ſingulis fuere propoſita, datuſque accuſator, ac defenſor, tempuſque ſufficientiſſimum, ut ſe defenderent. cum autem ex abſentibus nullus compareret, & evidenter ſatis de delictis conſtaret; Cæſaris Legatus ad inſtantiam regii Cognitoris, illos, adhibitis debitis ceremoniis reos pronunciatos, aqua, & igni interdixit, & fortunas illorum omnes fiſco addixit. Defunctorum deinde tempore rebellionis, quorum culpa ex ipſis factis evidentiſſime probata fuerat, memoriam (pariter in fiſcum relatis bonis) damnavit. ita tamen, ut talis damnatio nomini, ac famæ hæredum, & conſanguineorum nihil officeret.

Similem reorum punitionem Dux Bavariæ Cæſaris nomine Lintzii incepit, nonnulloſque ex proceribus, atque Ordinibus patriæ arci incluſit, quos poſtea Cæſar partim Paſſavium, partim Viennam, ad inſtruendam cauſam recepit. tardius tamen ad executionem ſententiæ devenire potuit, eum nunc interceſſionibus, nunc nimia clementia præpediente. Interea Mansfeldius non comprehenſus in tractatione Pilſnenſi (quæ civitas ſemper Catholica fuerat, & tunc maximis Catholicorum ſuſpiriis perſoluto pretio recuperata fuerat) in ſuperiori Palatinatu vires contraxerat, cum quibus Bohemiam repetens Falckenavium, Elembogium, aliaque ſui juris oppida defendere conabatur. acceſſerant illi tunc tria ſigna; quæ Pilſna exeuntia pecuniam acceptare detrectaverant, & potius gratis receſſerant, quorum ſignorum milites non parum Franckenium Tribunum Thaborii adhuc hærentem accuſarunt. ſicut pariter & alia, quæ ab ipſo Mansfeldio Warlingæ, & Klingembergæ relicta fuerant; è quibus paulatim non ſpernendum exercitum contraxerat. quos tamen Tilliani, & Saxonici milites mox compeſcuerunt, & in Palatinatus montes, ac ſylvas rejecerunt.

Apprehenſio reorum Lintzii.

Mansfeldius in finibus Bohemiæ.

Turbabatur etiam Cæſar à concepta executione contra reos Bohemos ab Vngaris plus ſolito ſuper-

Interceſſiones Principum. bientibus, & ab Imperii Principibus aliquot, qui non ita pridem apud Moguntiam reconciliati fuerant: namque unitis votis, juxta ſpem factam; tum pro Palatino, tum pro pleriſque aliis proſcriptis, ac reis inſtabant. quibus Principum Legatis non ita poſt Regis Daniæ Legatus, & multorum Principum inferioris Saxoniæ ſuccedentes, ſimili deprecatione importuni Cæſaris mentem in diverſa movebant. verum hos omnes Legatos Cæſar aggravata nonnihil Palatini culpa nondum pœnitente, ſupplicatione, qualis ipſum tam graviter reum decuiſſet mitigata, ad futura Comitia, quæ in proximum menſem circa feſtum D. Ioannis Baptiſtæ indicta fuerunt, remiſit; promiſitque denuo prorogatis in Palatinatu induciis uſque ad finem alterius menſis, ſe de conſilio, ac voto Electorum; cuilibet clementer ſatisfacturum, prout æquitas cauſæ, & innata illi clementia poſtulaſſet. hoc petens Palatinus in Hollandiam profugus, cum de comitiis iſtis aliquid
„ intellexiſſet; non deſtitit cauſam ſuam Electori Mo-
„ guntino, aliiſque Principibus commendare; declarando
„ ſe paratum fore omnibus animum ſubmittere, quantum ſalva exiſtimatione, & conſcientia facere poſſet, ita tamen ut nihil ejus ditioni detraheretur, neque Religionis ſtatus in eadem immutaretur. Ferocientibus vero Vngaris, aliter occurſum fuit per Bucquoium poſt captam arcem Poſſonienſem cum viginti duobus hominum millibus ulterius progredientem; ad cujus exercitus famam Altemburgenſes fuga dilapſi, locum ceſſerunt; quod idem ſine pugna fecerunt Tirnavienſes, Oedemburgenſes, & Schittani; ita ut liberrimus acceſſus Commorianis, & Iaurinenſibus ad Cæſarianos, & his ad illos pateret. Speraverat Bucquoius eadem opera Neoſolium occupare; ſed Turſus adhuc Bethlemo addictus eo nobilitatem Vngaricam, & Tranſylvanos plurimos paulo ante tranſmiſerat, ſicque majoris molis illius interceptio fuit. aliquam tamen

Vngaris providetur. ſpem reliquerat invaſioni Bethlemus, qui paulo ante à liberis Heiduceis, & Vngaris deſertus, in commiſſo prælio multos ex ſuis deſideraverat, vixque turpi fuga Caſſoviam verſus ſibi conſulere potuerat. Auxerat etiam

etiam ſpem paulo ante Palatinus Forgatzius, qui adactis in fidem Cæſaris civitatibus Montanis ad Stanislaum Turſonem dederat litteras ejus fidem repoſcentes; quam Turſo non viſus eſt velle negare; ſi à militibus minime præpeditus non fuiſſet, paululo con- *Obſidio* ſtantius tumultui reſtitiſſet. Debuit igitur Bucquoius *Neuhuſe-* caſtra Neuheuſolio admovere non infæliciter ſub ini- *liana.* tio : nam vallum quamproxime ad munitionem perductum erat, immo jam munitioni imminebat, una tamen porta Carnię prępediri non potuit, quin paſſim pabulatores excurrerent, & interciperentur. Bethlemus interim ad Caſſoviam cum Palvio, & Boſniaco pugnans, utrumque ſuperavit, cæſis, ac fuſis pluſquam mille Cæſarianis. Neuheuſelii vero, cum Bucquoius munimenta luſtraret, in paucos Vngaros inſidiatores incidit; ſed illum ipſius milites fortiter pugnantes, liberarunt. ſecundo tamen in ſimiles inſidias prolapſus, & à ſuis derelictus cecidit, atque inter pugnandum *Mors Bucquoii.* duodecim vulneribus confoſſus occubuit, magna Cæſariani exercitus confuſione, ac damno. paulo poſt quamvis omnia plena eſſent periculis; de rebellibus, & perduellibus, qui ſe regni Bohemiæ directores nominabant, propter eorum rebelliones, & nefarios cona- « tus contra Eccleſiam Catholicam, & Cæſarem; ſumtum eſt ſupplicium, cum anno præcedenti 1620, (quod notatu dignum eſt) eadem die, in quam inciderat octava feſti diei Sancti Viti, Metropolitanæ Eccleſiæ Pragenſis Patroni, ab ipſiſmet hæreticis, immo ab ipſis ſatellitibus Frederici Palatini auditus fuiſſet noctu in prædicta Metropolitana Eccleſia, à media decima more germanico uſque ad tertium quadrantem horæ undecimæ, cantus multorum tamquam presbytero- « rum Catholicorum pſallentium in Choro, unde poſt- « ea cognitum fuit Sanctum Vitum, & alios Sanctos, quorum reliquiæ in eadem Eccleſia aſſervabantur, illo cantu clamaſſe vindictam, quæ anno revoluto eadē die de prædictis directoribus juſto Dei judicio ſumpta fuit.

Cum autem fere univerſa Bohemia eſſet rea, & adhuc in omnium animis metus ille extremi ſupplicii verſaretur, hortatu noſtro Cæſar ſe ad indulgentiam

„ tiam concedendam inclinare vulgavit ; ſi modo pleri-
„ que ſe ad recipiendos tantæ clementiæ fructus apta-
rent. quibus verbis indicabatur ſatis aperte mens Cę-
„ ſaris, quæ modeſtiam, fidem, & Catholicæ Religionis
„ propagationem deſiderabat. Quare tunc multi Bohemorum metu parciti, ad inſtructionem properarunt, &, Deo humanum metum in ſpiritum rectum vertente, nomen Catholicæ Religioni dederunt. quare cum ſemel veræ Religioni aditus eſſet patefactus; paulatim alii duriores in hæreſi, molliores effecti ſunt; cognitumque fuit, ſolam vexationem Bohemis poſſe intellectum præbere, eoſque in viam bonam dirigere.

Diſpoſitio ad Religionem.

Calumnia hominum

Multi certe hanc reorum caſtigationem, & Religionis mutationem improbarunt, quaſi immaturæ
„ fuiſſet actionis, unde poſſet nova ſeditio totius Bohemiæ, ac Germaniæ commotio erumpere; amici Cæſaris abalienari; Vngari, nondum ſedati, magis exacerbari; novi hoſtes, nondum ſopitis priſtinis, excitari; & Turcis inſignes aditus in Chriſtianorum regiones præparari. quæ non ſolum in angulis Bohemiæ, & Germaniæ ſpargebantur; ſed jam publicis libellis in vulgus ſparſis, non ſine minis aliquorum evulgabantur. quibus rumoribus & calumniis multum juvit, quando Turca magnum apparatum ad bellum terra, marique faciendum conſtruxerat, nonnullaſque copias ad fines Vngariæ miſerat; licet aliam expeditionem contra Coſaccos ſuſceperat. Voluit autem Deus favere Eccleſiæ ſuæ, & Turcarum inſolentias per eoſdem Coſaccos omnem commeatum in Nigri Ponti flumine vehi ſolitum præpedientes, caſtigare. tantus enim timor in Turcarum finibus ubique per irruptionem Coſaccorum fuerat, ut incenſis oppidis Poligraſto, & Chilo, conciſiſque aliquot Turcarum, & Tartarorum millibus, multi Conſtantinopoli metuerint, jamque de Ottomanici Imperii fortuna dubitarint. neque enim à duobus ſæculis tantus tremor Turcas invaſerat; ut ea incommoda, quæ poſtea ſubſequuta ſunt, demonſtrarunt.

Cæſar. pietas & peregrinatio.

Adſcribebantur hæc fæliciſſima Chriſtianæ Reipub. tempora inter tam periculoſos motus ſingulari pietati Cæſaris,

Cæſaris, qui eo tempore, cum Pragenſis exequutio, & "
Religionis immutatio procuraretur per idoneos mini- "
ſtros, peregrinationē inſtituerat ad miraculis celebrem
Eccleſiam B. Mariæ Cellitanam in confiniis Styriæ, ubi
una cum fratre Archiduce Carolo votum Deo cœli,
ejuſque glorioſiſſimæ Matri, ac Virgini Mariæ fa-
ctum perſolvit, oblatis muneribus maximi pretii; in-
ter quæ extitit corona multis coronis intexta, quæ
ſervatum Imperii diadema una cum Regni Bohemiæ,
Vngariæ, aliarumque regionum demonſtrabat, &
piiſſimi Imperatoris gratum animum exprimebat. Ibi-
dem Cæſar jamdudum conceptum votum de reſtau-
ratione Catholicæ Religionis in regno Bohemiæ, & *Catholica*
provinciis Auſtriæ, Moraviæ, aliiſque hæreditariis in- *Religionis*
novavit. quod ut quantocyus, meliori modo, & ordine *reſtitutio*
executioni demandaretur; ego ipſe inſtiti, & quia Pra- *procura-*
gæ, Patribus Societatis Ieſu, & paucis Canonicis ex- *tur.*
ceptis, vix erant Eccleſiaſtici; Religioſis, aliiſque Preſ-
byteris evocatis, regno providi; novumque mihi ipſi
in regno Bohemiæ conſtitui Vicarium, Erneſtum Plati-
ſium, Canonicum Pragenſem, & Olomucenſem, virum
integerrimum, probatæque virtutis, propter ea, quæ
perpeſſus fuerat ab hæreticis ob Religionem Catholi-
cam; cum prętere alia, deperditis omnibus ſuis bonis, ab
eiſdem per multos menſes detentus fuiſſet in carcere;
ut per illum Catholica Religio promoveretur, & ne- "
ceſſaria ad illius promotionem indies denunciaren- "
tur. Archiepiſcopus enim, quamvis charitate accenſus, "
nihilominus ſenio confectus, infirmus, & in extrema
neceſſitate conſtitutus, omnibus jam fortunis exutus,
magniſque periculis exantlatus, non poterat exequi,
quę cupiebat. Mihi itaque incubuit, Cęſarem, ejuſque *Media ad*
Conſiliarios urgere; ut non ſolum Archiepiſcopus *Religio-*
ſublevaretur, Sacerdotes ſubmitterentur, & eccleſię ma- *nem re-*
gna Cęſaris liberalitate repararentur, ſed, ut extermi- *ſtauran-*
natis hęreticis, Catholica Religio reſtauraretur. verum " *dam.*
quamvis ex parte non parum profeciſſem, jamque Ar- "
chiepiſcopo magna liberalitate ſubventum fuiſſet, & *Semina-*
pro ordinandis ſeminariis, tum ad Sanctum Iacobum *ria fun-*
Patribus Conventualibus, tum ad Sanctam Mariam *data.*
Magda-

Magdalenam Patribus Dominicanis, & ad Sanctum Thomam Patribus Auguſtinianis; quin etiam Cathedralis Eccleſię Canonicis, ac Patribus Societatis, congruentes ſummę annui redditus ex regiis proventibus ordinatę fuiſſent; jamque congregarentur undique ſtudioſi, Religioſi, ac Sacerdotes; nihilominus in reparanda Religione, in ejiciendiſque hęreticis miniſtris, adhuc hęrebatur ob quotidianos, & nocte enaſcentes hoſtes, qui totam Bohemiam terrebant, & ſeditioſos cives, ac vicanos jam à mutatione Religionis abhorrentes, ad novos tumultus excitabant.

Novi hoſtes Bohemiæ. Iagerndorfius in primis non ſolum in Sileſię, ſed etiam in finibus Bohemię cum ſuo milite excurrens periculoſa diplomata ſpargebat, quibus executionem „ Pragenſem apud vulgus perfide traducebat, & pluſ„ quam barbaricam Cæſaris tyrannidem exaggerabat; „ qua columnas patriæ, & veræ Religionis amantes deblaterabat fuiſſe concuſſas propter animi conſtantiam crudeli, & contumelioſo mortis genere caſtigatam, *Iagendorfii doli, & minæ.* conabaturque perſuadere Syleſiis brevi ſimilem ibidem executionem futuram, & ſingulis ſignificabat, ſe plenam Comitis Frederici Palatini facultatem recepiſſe; ut ea, quæ publicum Sileſiæ, & Bohemiæ bonum concernerent, procuraret: eoque nomine cum collecto milite proceſſit, & in obvios quoſque graſſatus eſt; ab adminiſtratoribus Epiſcopatus Niſſenſis, à Senatu, & civibus Catholicis centum millia thalerorum extorſit. totidem vero à capitularibus Vratislavienſibus, loco lytri exegit. Theſcam deinde profectus, ubi aliquot millibus Vngarorum militum receptis, firmato præſidio Glatzenſi, Troppaviam ingreſſus eſt, multaque loca vicina Sileſiæ intercepit. poſtea vero impetum in Bohemiam faciens Smirſitks prædia, & Caſſolitzium, incuſſo etiam Pragenſibus timore, invaſit.

Mansfeldius in limine Bohemiæ. Interea Mansfeldius ducto ſuo exercitu per Vinarienſes Duces, qui à Rege Daniæ ſex millia militum impetraverant; in alia parte Bohemiæ non procul à ſuperiori Palatinatu caſtrametatus eſt, tentorium figens Wethuſii in loco, foſſa, & vallo munito; ex quo in dies cum Cæſareis velitationes inſtituebat, & nonnunquam

minus fortes rejicebat. Impediebantur Cæſarei, ac Bavarici à montibus, & ſylvis, quæ liberum acceſſum denegabant ad Mansfeldianos, hinc inde in abditis locis ſecuros, atque in Cæſareos magno impetu nonnunquam irruentes. Cecidere magna clade Bavarici, & Cæſarei exercitus Tribunus Baurius, Epiſcopi Bambergenſis, & Herbipolenſis Legatus, pluresque alii centuriones. loco quorum Mansfeldius pluſquam mille ex ſuis deſideravit; nec propterea ceſſavit graviſſimis minis Capitulares Bambergenſes, & Herbipolenſes laceſſere, tranſmiſſo tubicine, per quem ſignificavit, ut copias, quas tunc in Bohemiæ finibus habebant, avocarent, ſuarumque Eccleſiarum curam gererent. quare Bambergenſes nobilitatem Franconiæ in armis eſſe juſſerunt, non exiguo ipſius ditionis periculo; cum ab illis plerumque hæreticis paulo minus, quam à Mansfeldiacis tuti eſſe viderentur. *Bambergenſibus & Herbipolenſibus minatur.*

In Vngaria vero poſt obitum Bucquoii omnia in pejus ferebantur. nam Bethlemus cum Comite Turnio Poſſonium & Tirnam uſque excurrens; cum jam urbes montanas in fidem accepiſſet, integrum Cæſaris exercitum ad Guttanam arcem rejecit; omniaque fere impedimenta, quæ retrocedentes copiæ tumultuario conatu auferre non potuerant, fruſtra à Maxarenno propugnata lucratus eſt. Colaltus etiam paulo ante contra Budeani partes victor, proſtrato exercitu prope Neuſoliū, minus inſtructus viribus, retrocedere debuit, & Oedeburgum, Gunſium, aliaque loca omnia Neoſtadium uſque graſſationi, ac incendio Vngarorum relinquere coactus eſt. *Infelicitates Vngariæ.*

Ex his cladibus in ipſa Bohemia non infrequenter tumultus ratione militum, & onerum contra ſuperiores oriebatur. Thaborenſes, & Wittingavienſes moleſtiſſimi præſidiarii prædam uſque ad Pragenſem urbem agebant, & itinera Praga Viennam veluti obſeſſa reddebant. quare paſſim res Religionis potius retrocedens, quam procedens in non leve periculum adducebatur; nam Prædicantes alias dimiſſi, ſed favore turbarum regreſſi, in pagis, aut in locis extra urbes latitantes agebant, cum vix Catholicus Sacerdos reperiretur. *Bohemorum tumultus.*

Archiepiſco-

Archiepiſcopus nihilominus Eccleſias reconcilians, & Pilſnæ Catholicum Sacerdotem reſtituens, monialium monaſterium Cottiſovienſe inſtauravit, alibi vix hiſcere audens.

Iagendorfii crudelitates. E contrario Iagerndorfius ex Sileſia in Moraviam devenerat, & ſingula loca eccleſiis, campanis, & Parochis deſtituerat, ſingulari contra Sacerdotes odio flagrans, quod ob Presbyterum Ditzhehavienſem, à quo ſe proditum dicebat, conceperat; cum in milites Caroli Spinelli incidiſſet, à quibus inſignem cladem paſſus, fere non interiit, ultus poſtea eſt fortunam ſuam in Ditzshavienſes, & VVeiskirkianos, quos partim incendio, partim exacta deprædatione mulctavit, cumque ſex mille auxiliares Vngaros prope Schalitzium tranſeuntes obtinuiſſet, nihil fere in Moravia intactum reliquit.

Palatiniani milites inſoleſcunt. Tam fælici progreſſu ſuarum copiarum in Bohemia, Moravia, & Vngaria, Palatini ad Rhenum inſoleſcentes, ſpretis induciis ſeſe moverunt, & in Epiſcopatum Spirenſem quindecim turmas equitum immiſerunt, quæ Vorſtium, Rupersbergum, pluresque pagos, ſub ſpecie denegati hoſpitii ſpoliarunt, & Hiſpanorum exercitum, in præſidiis ſuis quieſcentem irritarunt, qui ſtatim arcem Steinam in loco paludoſo, ac vepribus conſito, inter Wormatiam, & Gernſhemium occupavit; quam cum Palatiniani recipere voluiſſent, ad cingulum uſque in aquis conſiſtentes, nihil efficere potuerunt; & inglorii retrocedere coacti, de poſſeſſione quoque Stratæ Montanæ, quæ melior pars erat totius Palatinatus, deſperarunt. ſed rurſus alibi de vindicta cogitantes ſingulari ſtudio exercitum Hiſpanicum obſervarunt; quod non parum diſplicuit Legato Regis Angliæ, cujus intuitu jam ſecundo induciæ in Palatinatu conceſſæ fuerant; quique in termino earundem de pacis ratione componenda, Viennam ad Cæſarem miſerat. eandem ob cauſam Angliæ Rex paulo ante per equitem Sanklorium, Daniæ Regem rogaverat, ne conſcriptione novæ militiæ, pacis actionem corrumperet. quare etiam Rex Daniæ nonnihil Regi Angliæ offenſus, quamvis per ſuos Legatos Viennæ

Steina à Burgundicis occupatur.

Angliæ Rex de pace ſollicitus.

Viennæ parum, aut nihil, quod ad ſolatium Palatini faceret, obtinuiſſet: tamen militem conſcriptum dimiſit; quem ubi non ita poſt Brunſvicenſis Dux Chriſtianus Halberſtadienſis Epiſcopus intruſus ſibi appropriavit; multi de ſinceritate Regis Daniæ Palatino ſuadentis, ut, cum de Regis Angliæ, ac Galliæ ſubſidiis incertus eſſet, ac Hollandorum vires non ſufficerent, Palatinatum recuperare ſtuderet, non parum dubitarunt, & alii illum omnino condemnarunt, tantum nomen mutatum in militia conſiderantes. Illa etenim eadem, quæ ſub Rege Daniæ metum incuſſerant, ſub Chriſtiano Brunſvicenſi augebantur, & modo Herbipolenſibus, modo Bambergenſibus, modo Burgundicis copiis, niſi Palatinus reſtitueretur, minitabantur. *Suſpectus Rex Daniæ.*

Has, aliaſque Mansfeldii minas ut Bavariæ Dux ſecure contemneret; novum exercitum conſcripſit, qui illum ſecurum redderet, & hoſtem in limine Bohemiæ, ac Palatinatus ſuperioris hærentem, ſuæque Bavariæ inhiantem contineret; Tilliumque in Bohemia contra Mansfeldium decertantem liberaret. cum illo enim exercitu, luſtrato milite apud Straubingam in ſuperiorem Palatinatum aſcendit, & mox Walterbachium, & Reichenbachium, (quæ duo fuerant Ordinis D. Benedicti monaſteria) duxit, ut ponte fluvium Regem transfretaret. inde poſtea Chamum, quod proximum Bohemiæ eſt oppidum, progreſſus eſt, atque ex itinere Ordinibus, nec non rectoribus ſuperioris Palatinatus ſignificavit, quanto periculo, & damno Mansfeldius in finibus Bohemiæ hæreret; & quomodo non hæreret, niſi à Palatinatu ſuperiori foveretur milite, annona, conſiliis, & refugio, quod illi præter jus omne præberetur; tum quia Cæſaris hoſtis, tum quia vicinorum deprædator. quare ab Ordinibus petiit, ut à fide, & obſequio Mansfeldii diſcederent, ſufficientemque cautionem præſtarent de illo non admittendo, & de Cæſare (cujus ſuprema in illas provincias authoritas erat) debite recipiendo; in quo cum Bavarus vidiſſet Ordines tergiverſari, promoto ulterius exercitu; illos ad fidem Cæſari præſtandum adegit. Chamum deinde obſedit; illudque poſt exiguam dierum *Novus Bavariæ Ducis exercitus.* *Bavariæ Dux petit Palatinatum ad ſecuritatem.*

Chamum deditur. obſidionem deditione accepit. Interceſſit autem poſt Chami obſidionem aliquis inter Bavarum & Mansfeldium de deditione copiarum, & patriæ, conventus, parario Carpenſonio, qui inducias inter utrumque exercitum ingeſſit, cui ſucceſſit illud de pace commercium; per Chalonium Viennæ, cum demiſſiſſimis litteris ad Cæſarem, & Legatum Hiſpaniæ à Mansfeldio exaratis plenius tractatum. verum cum hæc Bavarus confirmaſſet, & de receptu Mansfeldii conveniſſet, miratus eſt, quando ſe deceptum fuiſſe intellexit. quare furtive diſcedente, & à pactis, & à patria, Mansfeldio, cæterum Palatinatus ſuperioris occupavit. Ægerrime has Palatinatus ſuperioris, & Chami occupationes tulit Regis Angliæ Legatus, qui Viennæ commorans, nunc ad Bavarum, nunc ad Infantem Iſabellam Belgii Rectricem, & dominam, mittebatur, ut novas inducias, & pacem (ſi ita illis videretur ibidem) componeret. ab his enim induciis, & pace quamvis Imperator non eſſet alienus; tamen ab iſtis Principibus, quorum exercitibus, tam in Palatinatu inferiori, quam in ſuperiori, necnon in Bohemia fulciebatur, maxime dependebat: quare non immerito de illorum conſilio paciſci volebat. verum longe aliter hæc à Legato Angliæ interpretata fuere, qui Palatinatus ſuperioris invaſionem avaritiæ Bavari, ejuſque cupiditati evertendi conceptam pacem adſcripſit. Cui Bavarus luce clarius demonſtravit primum ab Imperatore mandatum emanaſſe de occupando Palatinatu ſuperiori (ſaltem ad ſecuritatem ne obeſſet) deinde conſilium de pace fuiſſe initum, atque ad ipſum fuiſſe reſcriptum; ut ſi res foret integra, de pacis conditionibus ageret; quas à ſe nullo modo fuiſſe rejectas, teſtatus eſt. nam paulo ante pacis conditiones Mansfeldio præſcripſerat, neque unquam ſuperiorem Palatinatum, niſi ad majorem ſecuritatem (ne Cæſar, ejuſque ſocii læderentur) occupaverat. quare ſatis evidenter ſe innoxium eſſe docuit.

Induciarum promiſſio excuſatur. Simile quid de induciis Palatinatus rurſus à Cæſaris Aula promiſſis controverſum fuit; nam de his apparuit Cæſarem, Marchionem Spinolam conſuluiſſe: immo ejus mentis fuiſſe, ut illæ denuo conſtituerentur, quod

ipſe Digbius petierat. verum cum interim Mansfeldius verbis ſuis non ſtetiſſet, immo quotidie cum Cæſareo, & Bavarico exercitu decertaret; cum etiam, qui in Palatinatu inferiori erant, pro Palatino præſidiarii prius induciarum leges corrupiſſent; jamque Mansfeldius caſtigatis aliquot juxta Norimbergam oppidis, inferioribus Palatinianis conaretur ſeſe conjungere; induciarum ſpes per Bavarum, & per Conſalvum Cordubam Mansfeldium inſequentes ſublata fuit: neque mutatis jam rebus, illa amplius ſuadenda videbatur. quare Corduba exacto jam induciarum tempore, cum ulterius prorogandæ non viderentur; Francodalium obſedit; illamque urbem fortiter oppugnavit. ſed Mansfeldius cum integro exercitu occurrit, ut Hiſpanos inde, atque ex univerſo Palatinatu ſubmoveret. illius vero veſtigia preſſit Tillius, ut Epiſcopos Herbipolenſem, & Bambergenſem protegeret; ſicque inter ferventiſſima armorum exercitia, pacis, ac induciarum mentio penitus expiravit; & quilibet ſeſe ad defenſionem præparavit, non ſine ingenti moleſtia Electoris Moguntini, atque Herbipolenſium, qui fere univerſum impetum Mansfeldii ſuſtinuerunt. Hinc poſtea etiam Bavarus immerito multorum indignationem incurrit, à quibus in ſuſpicionem vocatus eſt, quaſi ex compoſito Mansfeldium in inferiorem Palatinatum ſubmiſiſſet, " ut Hiſpanorum progreſſum impediret, & ipſe cum ſuis " accedens, partem Palatinatus inferioris invaderet. quod " multis difficile fuit aliter perſuadere. Apud Moguntinum tamen, & apud ſocios fœderis Bavarus ſufficienter, & cum veritate ſe excuſavit, faſſuſque eſt, à Mansfeldio ſe circumventum, deceptum, & mirabili celeritate fugientis exercitus præoccupatum fuiſſe; atque ideo Tillium ſubmiſiſſe, ut damna præcaveret, & Mansfeldium detineret. Accuſabatur interim Burgundorum tarditas, & nimia benevolentia, quod pactis ſecundo induciis Palatinatui indulſiſſent quietem; cum tamen potuiſſent, omiſſis induciis, citius illum occupare. Hæc tamen multis non ſufficiebant, qui ſentie- " bant, Tillium Heidelbergam veniſſe, ne Burgundus " illam occuparet, quod ex ſucceſſu petitionis, & occu- "

Obſeſſio Francodalenſis.

Dux Bavariæ ſuſpectus.

 pationis "

pationis illius urbis poſtea magis innotuit. Mansfeldium, non procul ab Heidelberga, cum Francodalium peteret, Bavari deſeruerunt, & de locis Palatinatus ſolliciti, eadem impune, nemineque reſiſtente, occuparunt, Heidelberga excepta, quam cives pertinaciores ad extremum uſque ſe defenſuros oſtenderunt.

Iagerndorfii expeditiones.

Liberata jam à Mansfeldio Bohemia, aliquantulum quietior Sileſia & Vngaria fuit; Iagerndorfius enim ex rapto jam tum vivere ſolitus, ſpoliatis undique vicis, atque hominibus, vix amplius alendo exercitui ſufficiens, in Bohemiam veniens ſemel, atque iterum repulſam paſſus fuit. In Sileſia etiam caſtigato eodem Iagerndorfio, cum Ordines Comitia indixiſſent, & Saxoniæ Duci juramentum Cæſareo nomine (fruſtra illud Iagerndorfio diſſuadente) dixiſſent; ſeditioſi milites in Moraviam converſi ſunt, ubi cum Vngaris conjuncti; Leiquickium, Helfonſteinium, & pauca oppida invaſerunt; per quæ poſtmodum Vngaris aditum in Moraviam præbuerunt, ſed multo minori fortuna, quam alias; cum nullus ſeſe opponeret. Pariter in Vngaria res fæliciores evaſerunt. Bethlemus etenim, ſpe ſua deceptus à Turcis, per Polonos præpeditis, auxilia petita, & addicta obtinere non potuit; totumque Cæſaris exercitum in Moravia, & Vngaria excubantem diutius non ſuſtinuit. Quare rurſus ad pacis mentionem injectam acceſſit. Maxime quia Budeanus tertiò à Cæſarianis circumventus, dum multos ſuos amiſiſſet, ſatis conſtanter in conciliationem propendebat. nolebat Bethlemus ſolus relinqui ad ictus Cæſarianorum illo tempore excipiendos, quo Turcæ tam infæliciter cum Polonis, & Coſaccis pugnaverant, amiſſis uno menſe pluſquã quinquaginta millibus cum tribus præcipuis Rectoribus, ac Præfectis, & Conſtantinopolis tanta fame, ac peſte laboraret, quanta unquam ab hominum memoria laboraſſe conſtabat.

Bethlemus pacem ambit.

Pacis dies, & locus dictus fuit Nicolaisburgi, quo ſemel atque iterum deſtinati Cæſarei convenerunt; ſed ſemper utraque parte dubitante: nam Bethlemiani in Moraviam excurrere non omittebant. ibidem enim aliquot turmas equitum Caroli Donavii oppreſſerant,

&

& arcem Stembergicam incenderant, & paulo poſt rurſus à Cæſarianis pulſi inſolentiæ ſuæ pœnas dederant. Quare decedente etiam è vita Comite Nicolao Turſone, pax comperendinata fuit. verum non parum inde Iagerdorfius, cognoſcens, quam facile poſſent illa coaleſcere; animum, & vires remiſit, ac de cætero modeſtiorem ſe præbuit. Quod non parum in Bohemia doluere Thaboritæ tunc temporis à Comite Balthaſare de Marradas obſéſſi, qui poſt receſſum Mansfeldii in ſolum Iagerndorfium ſpem ſuam collocarant, & defenderant ſe tantis animis, ac militari prudentia propugnarant; ut ſi plures tales expeditiones Bohemia debuiſſet tolerare; non exiguum metum rebus Cæſareis injeciſſent. Detentus enim ibi fuit exercitus multorum millium aliquot menſes, quibus præclare virtutis viri occubuerunt, aliique egregie exerciti: multoque diutius elaboraſſent, ſi promiſſa hoſtibus auxilia ab aliquo repræſentata fuiſſent, aut annona paulatim deficiens illos non deſeruiſſet. Deditionem poſtea plurimum promovit, obitus Romaneſci in urbe Gubernatoris. ſed tamen ſerius Thaboritæ ſeſe tradiderunt, ut poſtea referemus. *Thaboritarum obſtinatio.*

Iam Mansfeldius in Palatinatum deſcenderat, & ſtrato ponte Rhenum tranſmiſerat ad Manheimium, ut Francodalium à Corduba obſeſſum liberaret: ſed prius Steinium aliaque loca Montanæ ſtratæ, paulo ante ab Hiſpanis occupatæ, irrito conatu tentaverat; ita ut bellum ex Bohemia in Palatinatum tranſlatum fuiſſe videretur; nam eo etiam Tillius ſuas copias ex Palatinatu ſuperiori duxerat, & ex itinere aliqua loca ad Nicrum occupaverat, Héidelbergamque ambiebat; & præter Mansfeldii copias, quibus Corduba cedere cogebatur; non ſolum Regis Angliæ, ſeu Palatini ſub Veerio ibidem præſidia agebant, & viarum periti continuas excurſiones habebant: ſed novus exercitus Chriſtiani Duci Brunſvicenſis major quam vires illius poterant ſuſtinere, ex inferiori Saxonia expectabatur. quod non exiguam ſollicitudinem Archiepiſcopo Moguntino, cæteriſque Rheni accolis injiciebat; cum, & huic exercitui Regem Daniæ, Ducem Brunſvicenſem, *Bellum in Palatinatum transfertur.* *Chriſtianus Dux Brunſvicenſis praparat exercitum.*

Pſeudoarchiepiſcopum Magdeburgenſem,alioſque in-
ferioris diſtrictus Saxonici Principes nomen dediſſe
putarentur. neque jam de Mauritio Haſſiæ Regulo li-
cebat valde dubitare, qui rogatus à vicinis,ac ſociis,ut
tranſitu præfatas copias Brunſvicenſis prohiberet, ſo-
ciaque arma conjungeret; potius è contrario aditum
aperuit,illaſque in fines Moguntiacos, ſuique patruelis
Ludovici immiſit. Ceſſerat itaque, veniente Mansfel-
dio,Corduba,qui cum Altzeam,Crucenacum, & Cæ-
ſareolutream ſe recepiſſet,rurſusMansfeldius Rhenum
tranſmiſit, & loca omnia trans Rhenum Epiſcopatus
,, Spirenſis depopulatus eſt. quod non difficulter exerci-
,, tus Bavaricus, & Burgundicus præpediviſſet; niſi et-
,, iam inter ipſos Duces diſſidia de limitibus executionis
incidiſſent. quæ ut evitaret Corduba, cis Rhenum ſe
continuit, & Tillius trans Rhenum non ſatis copioſo
milite inſtructus,ut Palatinianos, & Mansfeldianos in
ſolo alieno aggrederetur; munitionibus, quas erexe-
rat, ſe defendit, totamque prædam inſolentibus Palati-
ni,ac Mansfeldii militibus reliquit.

Cum autem bella fere in Bohemia deceſſiſſent, &
Sileſii ſuum Iagerndorfium condemnaſſent, jamque
nova pacis facies in illo regno appareret, legibus agi
cœpit, proſcriptorumque bona paſſim vendita, vel in
ſtipendium tribunis militum, ducibus, ac præfectis aſ-
ſignata ſunt, maxima quidem in initio confuſione;
,, nam levi æſtimatione plerumque & leviſſima pecunia
,, fere cuprea vel exiguo nummo projecta fuere bona li-
,, cet ampliſſima, quia deſerta nullius frugis æſtimaban-
tur eo tempore; cum vix reperirentur coloni, & quia
adhuc milites exactionibus illa deſtruebant,& pecudi-
bus, equis,aliiſque armentis deſtituta, parum, vel nihil
valerent; & denique quia adhuc erant omnia incerta,
an forte verus Dominus reconciliaretur,an alius hæres
in officio Cæſaris permanens præponeretur;an fortunæ
ipſæ potius Cæſari, aut alteri addicerentur. ſed hæc
omnia poſtea correxit pedetentim Aula Cæſarea
,, Viennenſis,ubi de Eccleſiaſticis ego ſollicitus,ſuggeſſi,
,, ne Parochiarum collaturæ, prout hactenus moris fue-
rat; ſimul cum temporalibus bonis venderentur in
præju-

præjudicium Archiepiſcopi, Abbatum, ac Collegiorum. difficulter tandem impetravi, ne ſaltem oppignorarentur non Catholicis. quod poſtmodum ſolemni decreto ſtabilitum fuit, imperatumque Proregi Bohemiæ, ut cujuslibet loci Parochias Cæſari reſervaret, aut Catholicis tantum concederet. Emanavit deinde aliud decretum, ut nulla bona venderentur, niſi conſtaret emptorem ſolam Catholicam Religionem profiteri. „

Vrgebam tunc vel maxime, ut tandem liberaretur „ regnum à concionatoribus hæreticis, qui per totum „ regnum incautos ſeducebant, & plebem concitabant, „ præpediebantque ne Catholica Religio expectatos „ fructus faceret. ſed hæc adhuc immatura videbantur, nondum ſuperato Thaborio, & Wittingavia, necdum quieſcente Iagerndorfio, ac Sileſiis, necdum etiam compoſitis Vngaris, de quorum pace tunc agebatur, quæque potuiſſet ſimili Religionis præpoſtero zelo turbari; ſi obſtinatiores Vngari, vel tales conditiones ingeſſiſſent, vel exemplo Bohemorum commoti, ſectarios ſuos una cum Bohemicis, excitato Pragæ tumultu populari non valde difficili rigidius propugnaſſent; quamobrem aliquantulum nobis ſuperſedendum fuit. Praga interim, (recuperata civitate Thaborienſi) novo milite præſidiario, me peculiariter inſtante, munita fuit ex legionibus, quæ in hyberna deducebantur; & Iagerndorfius (dum Vngari de pace agerent, Sileſiique ſerio reconciliati, Saxoniæ Electori contra mentem, & monitionem ejuſdem Iagerndorfii ſacramentum dediſſent) contractis copiis ſuis Glatzium, & Troppaviam ſeceſſit. Vngari etiam, adulto Decembri pacis conditionibus cum ſubſcripſiſſent Nicolasburgi, ſicque Moravia, & Auſtria inferior ſecurius, diſpertito milite, poterant quieſcere, rurſus inſtiti, ut ſeditioſi illi blaterones ex Bohemia proſcriberentur; quare tandem Viennæ mandatum Cæſareum impetravi idibus Decembris, quo Praga, & ex univerſo regno Bohemiæ rurſus perpetuo, & ſerio proſcriberentur miniſtri falſi Euangelii Calviniſtæ, Picarditæ, & cujuſcunque ſectæ inquieti, ac ſeditioſi declamatores; ita ut ex ſola Pragenſi civitate quadraginta alias moniti, ſed rurſum

Præſidiarii Pragam mittuntur.

Pragæ deliteſcentes, ſummo civium dolore, ac lacrymis dimiſſi fuerint, & Thaboritæ ſtatim poſt occupationem oppidi, Catholicæ Religioni nomen dederunt, & ſic qui ultimi ad obſequium Cæſaris acceſſerant, primi ſinceræ fidei rudimentis initiati magna conſtantia cæteras omnes totius Bohemiæ civitates anteierunt. Præter mentem tamen Cæſaris, duo adhuc Pragæ detenti ſunt Germani hæretici Prædicantes, de quibus, cum cæteris modeſtiores fuiſſent, rurſus quæſtio ex compoſito à miniſtris injecta, ut plebs placaretur, exorta fuit, an communi decreto deberent etiam iſti duo comprehendi. quod cum pertinaciter aſſererem, multique pertinacius negarent; adinventiſque rationibus Politicis, non expedire aſſererent præſentibus tumultibus, ut uno ictu omnes ejicerentur, ne Saxoniæ Elector, aliique ſatis fideles à Cæſaris fide deſciſcerent, & Palatino adhærentes bellum contrariis armis Cæſari inferrent, viſum eſt duos illos ulterius eſſe tolerandos; curavi tamen præfigi terminum, & ſupprimi tolerationis decretum, quo ſemper anxii, & incerti modeſtiam ſaltem ſimularent, & tempore debito recederent. In Paſcha igitur proximum anni 1622, eorum ejectio dilata eſt. verum & tunc non exigua difficultas exorta eſt ratione imminentium Comitiorum Vngariæ, in quibus Vngari majori ex parte adhuc hæretici forte offenſi, ob communem Religionis cauſam recalcitraſſent. quare & tunc ſuperſederi neceſſe fuit. monui tamen meum Vicarium Pragæ, ut frequenter aliquot mitteret, qui concionibus hæreticorum prædicantium intereſſent, & aculeata dicta contra fidem, aut diſciplinam politicam annotarent.

Controverſia de duobus prædicantibus.

Pax interim in Vngaria ſucceſſerat, ſed maxime ad favorem Bethlemi, qui à titulo quidem Regis coactus fuit abſtinere, coronam regni reſtituere, regno excedere, limitaneas arces, & munitiones ad manus Cæſarianorum deponere. ſed viciſſim Cæſar, condonatis injuriis Vngaris, ac Tranſylvanis, titulum Principis Imperii, ſeptem Comitatus in Vngaria cum urbe Caſſovienſi ad dies vitæ conceſſit, & inſuper duos Ducatus in Sileſia, Opolenſem, & Ratiboenſem, nec non dominia

Pax Vngaria.

minia Monchalium, Tokaium, Zagmariam, & Eſchetum, quorum præſidia à Cæſare ſolvenda, Cæſari tamen tenebantur prius ſacramentum dicere. De Religione cum Bethlemo, & Vngaris (quia aliter fieri non poterat) ſtatutum eſt, ut in eodem ſtatu maneret, quo fuerat, quando Cæſar fælicibus auſpiciis inauguratus eſt. inſuper Ieſuitæ recipi deberent, ſi bona ſoli non poſſiderent; & bona oppignorata poſſeſſoribus, uſque ad proxima Comitia relinquerentur, ſed tunc redimerentur; alia vero donata priſtinis dominis adjudicarentur.

Hac tranſactione inita, conſternati fuere quam maxime Cæſaris hoſtes; proximi etenim, qui in Sileſia erant, ſub Iagerndorfii ſignis, poſt aliquot diſceptationes, velitationeſque cum Ordinibus Sileſiæ, & Saxonici Electoris commiſſariis convenerunt, & dedito Troppavio, Oderam oppugnarunt, atque expugnarunt. Quo tempore Teſchinenſes præſidiarii ſimili modo ſeſe dederunt, ita ut quadraginta ſigna Iagerndorfienſis exercitus, paucorum dierum ſpatio, diſſipata ſint, totaque illa provincia, præter unicam Glatzenſem munitionem in Cæſaris poteſtatem devenerit; moxque relicta parte exercitus, alia in Imperium deſtinata fuerit. nam in Imperio, ut ſupra tetigimus, ad Rhenum provinciæ infeſtabantur à Mansfeldio, & à milite liberioris diſciplinæ, qui omnes ad ipſum confugerant. ab his Landavium, Weiſſemberga, & tota fere Alſatia magnum damnum patiebatur. ſola Haganoia multis millibus deprædationem redimens, poſtea tamen ſpoliata, validiſſimoque præſidio onerata fuit. Tabernis inſuper Alſatiorum, ubi eſt ſedes Epiſcopi, frequentiſſimo comparato milite obſeſſis, crebroque tormento quaſſatis; retrocedere cum ſuorum jactura coactus eſt. quam ut ulciſceretur (poſtquam ipſius milites à Leopoldicis inſignem cladem toleraſſent) ipſe jam ex milite prædator factus, deſultoriis paſſibus univerſam provinciam ita afflixit, ut tredecim milliariorum ſpatio nullum integrum pagum reliquerit; quem non incendio, aut extrema exactione ad egeſtatem redegerit.

Sileſii cum Iagerndorfenſibus conveniunt.

Mansfeldius ad Rhenum.

Incredibile eſt, & inexplicabile, quot tunc Eccleſiæ

Sacrilegia Mansfeldii. perierint, quot Eccleſiaſtici occiſi ſint, & quot ſacrilegia perpetrata fuerint, tam ab hæreticis militibus, quam à Catholicis ipſis paſſim in Diœceſi Argentinenſi, Spirenſi, Wormatienſi, ac Moguntinenſi, impune graſſantibus,& Sacramenta conculcantibus. Sacra vaſa ſervierunt ad ludibrium, Oleum ſanctum cum Chriſmatis liquore ad ocrearum mollitiem; Sacræ Hoſtiæ ad vilipendium; Sacerdotes ad opprobrium, Altaria ad contemptum, redditus ſacri ad helluandum; & quidquid ſacri erat, ad perpetrandum læſæ Majeſtatis divinæ piaculum, contemptum fuit. Tantæ libertatis licentiam, & cladem in ſolam Bavarorum, & Burgundorum diffidentiam, atque diſſidium nonnulli retulerunt; *Cauſa tantæ cladis.* „ ſi enim hi duo exercitus voluiſſent convenire; non impune Mansfeldius ita graſſatus fuiſſet. nam miles non deerat, & otioſus quidem, qui tantæ inſolentiæ opponeretur. Præſidiarias copias præter hos duos exercitus conſcripſerat Moguntinus Elector; alias Landgravius Darmſtadienſis; indies etiam aliqui ſubmittebantur ex Auſtria: Spirenſis ſuum Vdenheimium, uti fortiſſimum Religionis propugnaculum, fortiter tuebatur: nihilque deerat, ſola concordia excepta, quæ tamen adhuc aſſimulata fuit, tanto majori, quanto occultiori periculo, cui nec induſtria, nec prudentia, aut vigilantia humana poterat mederi.

Matrimonium Cæſaris. Matrimonium interea inter Gæſarem, & Leonoram Principem Mantuanam Oeniponti celebratum eſt, totaque noſtra Aula Oenipontum fuit profecta, ſponſalia cohoneſtatura. In Belgio tamen ſepoſitis ludicris, ſerio de Iuliaco etiam inter hyemis frigora agebatur, illudque obſeſſi quarto menſe pactis milite dignis conditionibus tradiderunt, magnamque anſam ad proſequendas victorias, tradita fere univerſa Iuliacenſi regione, præbuerunt; quam tamen Ordines Hollandiæ, Rex Angliæ, & plerique Principes Imperii magno conatu ſtuduerunt præpedire. Iam enim tunc quam plures Cæſaris fortunæ inceperunt invidere; deque illa *Turbæ excogitantur.* dubitabant inimici, ac amici. Quidam Principes etiam „ Catholici una cum Anglo, & Dano de reſtituendo Palatino deliberarunt; aliqua etiam diſceptatio, & diverſitas

verſitas opinionum circa initium anni 1622 ſeſe obtulit inter Hiſpanos, & Cæſareos Conſiliarios, ratione Electoratus Palatiniani, quem Cæſar, ut verbis ſuis ſtaret, hoc anno in Maximilianum Bavarum transferre decreverat, quod Conſilium, cum à Comite de Ognat in eo Conventu non exequendum, ſed alio commodiori tempore differendum æſtimaretur, apud ipſum Regem illud probari poſſe, multi alii judicarunt. hinc de mandato S. M. Gregorii XV hoc negocium in me " derivatum ſuſcepi, & cum Cæſarea Majeſtate arctiori conſilio conjunctus judicavi expedire, ut aliquis in Hiſpaniam demandaretur, qui idem potentiſſimo Regi probarét. ad quem finem in Hiſpaniam delectus fuit Pater Hyacinthus Caſalenſis ſtrictioris Cappucinorum obſervantiæ Religioſus, cui Cæſareæ litteræ miſſæ fuerunt, quibus talem translationem non incongruam fore Cæſar ipſe ſignificabat. ipſemet, quo negotium faciliorem haberet exitum, totius mentis Cæſareæ decurſum, in Belgium ad Nuntium Apoſtolicum Archiepiſcopum Patras, nunc Eminentiſſimum, & digniſſimum Card. de Bagni deſcripſi, rogavique ut Hiſpanos ad conſentiendum diſponeret. difficultates exortas penitus ſcripſeram, & ſingulares hominum affectus ſobrie tetigeram, ut morem gererem Sanctiſſimo, & Auguſtiſſimo, quibus eadem in hac translatione mens erat. verum neſcio quo caſu litteræ noſtræ cum litteris Auguſtiſſimi Cæſaris in manus hoſtium, plateas omnes ſcrutantium, & Veredarios ſpoliantium, inciderunt, qui quod ſuſpicabantur certo cognoſcentes, illud præpedire ſtuduerunt. Palatinus ipſe interceptas litteras ſociis Regibus, & amicis communicavit, immo typis mandavit inter alias ſcripturas Cancellariæ, " quam vocavit Hiſpanicam, ut ſtupenda, & longe ſpe- " ctantia conſilia diſcuterentur, & majori conatu impe- " direntur.

Litteræ interceptæ.

Acerrimus in illorum commotione fuit Chriſtianus Dux Brunſvicenſis Halberſtadienſi Epiſcopatui intruſus, qui aliis de cauſis pariter Cæſari offenſus, cum non potuiſſet ſui Epiſcopatus, præpoſterorumque decretorum contra Catholicos Eccleſiæ Halberſtadienſis

Brunſvicenſis exercitum movet.

dienſis Canonicos editorum,confirmationem nanciſci; cauſam Palatini ſimul, & vindictam ſuam ſuſcepit; conſcriptiſque copiis, poſtquam conſilia ſua Principi Mauritio de Naſſau, nec non Ordinibus Hollandiæ communicaſſet, ex inferiori Saxonia in ditionem Moguntinenſis Archiepiſcopi, deinde in Landgravii Haſſiæ, ac tandem in Weſtphaliam devenit; ibique Lipſtadium, ac Suſatum intercepit. poſtea ſuas copias in Epiſcopatum Paterbornenſem,conceſſa libertate rapiendi, ac graſſandi, promovit; & mox interceptis quam plurimis oppidis Paterbornenſem civitatem proditione nonnullorum civium ingreſſus, Iudæos prædæ expoſuit, Eccleſiaſticos pecunia mulctavit, Cathedralis Eccleſiæ theſaurum invaſit, & ſacra Lipſana Sancti Liborii optimo argento, & auro incluſa profanavit, aureamque thecam ſacrilege furatus, in ſtipendia militum inſolentiſſimorum poſt cuſam monetam effudit. quod ſacrilegium non occulte Deus in Principe tam iniquo ulciſci voluit. nam, ut notarunt nonnulli, poſt tam probroſum,ſceleſtumque facinus,nunquam poſtea victoriam aliquam reportavit, ut in ſequentibus referemus. immo ne quis de vindicta dubitaret, cum præfatus Chriſtianus ex theſauris illius Eccleſiæ, aliiſque ſacrilegiis conflatis pecuniam cudiſſet, atque in ea brachium cum denudato enſe expreſſiſſet, quaſi contra ſacerdotes ſpecialiter evaginatum, (quod ſuperba monetæ inſcriptio ſignificavit, nimirum flagellum Clericorum) voluit Deus, ut in vindictam tantæ ſuperbiæ, ſceleratæque præſumptionis, non ita poſt brachio, & gladio deſtitueretur; ut poſtea referemus. cujus vindictæ præſagia etiam ſenſit in ipſa Diœceſi Paderbornenſi, ac Monaſterienſi, ubi quamvis occupata magna parte Weſtphaliæ, totaque ditione Epiſcopatus Paderbornenſis; videretur locorum illorum perpetuus Imperator; tamen exiguis copiis Electoris Colonienſis repulſus fuit, & mox egere cœpit, tam auxilio, quam commeatu,pecunia, & bellico apparatu. ob quem non ita procul à Moguntina ad Höcſtam miſere cæſus, diſſipato exercitu, vix ipſe ſolus effugit.

Superbia Brunſvicenſis caſtigata.

Regis Angliæ oppoſitio.

Rex Angliæ tranſlationem Electoratus, non tam armis,

mis, quam dexterrimis commerciis impedire conabatur. quare apud Regem Hiſpaniæ de Cæſaris inconſtantia aliquoties conqueſtus, rurſus proſpectam ſibi eſſe Cæſaris voluntatem circa translationem Electoratus in Bavariæ Ducem, jam olim promiſſam, proferebat; rogabatque ut ſicut hactenus ipſius Regis miniſtri hanc non promoviſſent; ita deinceps Rex ipſe ſuam auctoritatem interponeret, quo tandem pax integra conſtitueretur, non ſolum in Germania, ſed in universa "
Europa. Quod ut facilius impetraret, ſpem ſpecioſam "
Matrimonii unici ſui filii cum ſorore Regis Hiſpaniæ "
injecit; ita ut quidam ejuſdem Regis Conſiliarii, prout fama evulgabatur, recuperationi Belgicarum Provinciarum inhiantes, non leviter ad pacem ineundam, & ad Palatinatum cum Electoratu reſtituendum afficerentur, majorique conatu ſatagerent, Electoratus translationem Cæſari ſub ſpecie majoris boni diſſuadere; "
aut ſaltem ob inſtantem bellorum calamitatem, tali "
translatione augendam cum univerſali totius Germaniæ commotione, rem differri, donec mutata facie Imperii, periculum, ne omnes Palatino accederent, abeſſet. nec deerant maligni nimium in futurum ſpeculantes, qui hoc conſilium adſcriberent non tam ſpeciali commodo, quam metui, ne domus Bavarica ſemel ad Electoralem dignitatem promota ſuccedentibus annis Imperialem dignitatem facili negotio aſſequeretur.

Præter hos Principes, translationi Electoratus adverſos, non leviter ſe opponebat Dux, & Elector Saxoniæ. alio tamen fine, ut ferebatur, motus, & quidem duplici, uno Religionis, altero familiæ Palatinianæ commiſeratione; nam Lutherana ſecta, hactenus paritate fere votorum in Collegio Electorali elata, atque ideo in omnibus Comitiis ſui erroris tenaciſſima, per hanc translationem non parum damni patiebatur, cum in Catholicum Electorale votum decideret. quod non facile à civitatibus Imperialibus, cæteriſque Principibus Germaniæ plerumque hæreſi infectis tolerandum judicabatur, tanto ſuarum fortunarum, nec non ſectæ hactenus per æqualitatem votorum ſatis conſervatæ periculo; ad cujus repulſam omnes Lutherani, Calviniſtæ,

Electoris Saxoniæ conſiderata.

niſtæ, Huſſitæ, & quotquot ſunt ſectarii Eccleſiæ Romanæ hoſtes, videbantur conſpiraturi. Quia tamen hæc non expreſſe dicebantur, neque conſultum erat bellum Religionis indicere, hinc Saxoniæ Elector rem urſit pro familia Palatiniana per ſimilem translationem dignitatis peſſundanda, non ſine deſperatione filiorum, & injuria conſanguineorum non tolerantium ſimile opprobrium ac notam tam ſplendidæ familiæ. quare nullo modo defraudandam Electoratu ſentiebat ob delictum unius parentis, vel potius ob conſiliariorum Fredericum ſeducentium culpam. Satius itaque illi videbatur, ſi caſtigato Friderico Palatino, ſaltem in filium Electoralis dignitas devolveretur, quo medio ſatisfactum iri Regi Angliæ, & majores etiam difficultates Proteſtantium evitari poſſe arbitrabatur. Cum Electore Saxoniæ non pauci Principes Proteſtantes à Rege Angliæ, Daniæ, & ab aliis perſuaſi, quos non minus Palatiniana familia, quam ſectarum conditio premebat, idem ſentiebant. His tamen omnibus rationibus præter zelum Religionis Cæſaris promiſſio Bavariæ Duci alias facta opponebatur, quam ut Cęſar integram ſervaret, miſſus eſt Archidux Carolus ad Electorem Saxoniæ illius amiciſſimum, ut illi perſuaderet tunc expedire, ut Cæſar Bavaro tot ſubſidiis impenſis addictus, & verbo oppignorato obſtrictus fidem datam præſtaret. Verum ab Electore vix impetrari potuit, ut ſolum in Bavariæ Ducem Maximilianum Electoralis dignitas transferretur, (ut Cæſar promiſſionem impleret) non vero in illius hæredes tranſiret, ſed ad Frederici Palatini filios devolveretur: cui conſilio cum Cæſar voluiſſet ad tempus morem gerere, de ſolis Auſtriaco nomini devotis ſcrupulo eximendo difficultas erat. Itaque in eo acriter laboravimus tam Bruxellæ, quam Matriti apud Regem, Regioſque miniſtros Comitem de Olivares, ac Balthaſarem de Zuniga; & cum noſtra conſilia publicata fuiſſent ſub titulo Cancellariæ Hiſpanicæ; Cæſar mirum in modum anxie verebatur, ne univerſalis commotio in Germania oriretur. Quare non parum metuebat Sedes Apoſtolica, ne translatio Electoratus vel omnino omitteretur, vel

Familia Palatiniana conſuli voluit.

Cæſaris ratio conſtantiſſima.

Auſtriacorum ſcrupulus.

ſaltem

ſaltem in plures annos differretur, ac tandem evaneſceret occaſio tam inſignis rem Catholicam augendi, quibus curis dum undique anguſtiaremur, & non evidenter res tota ab eventu penderet, Palatinus, ut extremum tentaret poſt excitatos Proteſtantes Principes, ipſemet ex Hollandia, facto itinere per Galliam, & Lotharingiam, in Palatinatum advenit, rem propriam ſua curaturus præſentia; qua viſæ fuerunt res omnes abolitæ, & conſilia immutata. & quia Cæſar Comitem Suartzemburg paulo ante in Angliam miſerat, ut de depoſitione armorum, & de modo aliquo rem honeſte componendi tractaretur; quod pro ſua humanitate Infanti Iſabellæ commiſerat, ſibi ſolam finalem ſententiam reſervans, per Palatini in Germaniam adventum; etiam commercium illud evanuit, & nihil certi ibidem ſtatui potuit, cum forte ſi aliquid ſtatutum fuiſſet, Mansfeldius vel alius pro Palatino bellum gerens non obediviſſet. Cæſar interim divul- «
gata jam ejus mente de transferendo Electoratu in «
Bavariæ Ducem, eidem ſententiæ conſtanter inſiſtere «
debuit, ne levis videretur, & inconſtans, ac non ſine imminutione Cæſareæ Majeſtatis irrideretur. quare ex eo quod detecta res foret, quæ maxime nos cruciabat, natam vidimus conſtantem Cæſaris mentem, quam amici omnesprobarunt, & ſoli inimici oppugnare ſtuduerunt. Mansfeldius enim qui rurſus cum Infante Belgii adminiſtratrice, ac Domina, paciſci cupiverat, immo jam per D. Rollingerum, habitis conditionibus proficuis, pactus erat; ad præſentiam Palatini à pactis receſſit. Marchio Durlacenſis inſignem exercitum quindecim millium pugnantium habuit inſtructum, & in apertum campum adduxit. Chriſtianus Halberſtadienſis cum ſuo exèrcitu ex Weſtphalia, & Paderbornenſi agro ad Rheni vicina acceſſit, ut Palatinatui conſuleret, & incepta negotia turbaret; multumque jam numero, & commoditate loci ſuperiores omnia ſibi Palatiniani pollicebantur. jam Maideburgum Spirenſium arcem receperant; Spiram ipſamMansfeldius cum Frederico Palatino intraverat; Manheimiumque ſuum repetierat; & prope Wiſelochū

impetu

impetu facto, quandam de Tillio victoriam reportaverat, quare Heidelbergam reverſus magna ſolemnitate à civibus poſt tot exilia, & calamitates receptus fuit. inde Mansfeldius nomine Palatini recuperato Sintzheimio, Laudemburgum, aliaque loca obſedit, certa ſpe Fridericum tandem mutata fortuna, univerſo Palatinatui, ac mox Bohemiæ reſtituendum, maxime ubi exercitus Marchionis Durlacienſis, qui præſto erat, in conſternatos priore clade Tillianos incidiſſet, & Bavaricos in medio duorum exercituum ſolerter oppreſſiſſet.

Pugna ad VVinpenam. Verum mox mutata fortuna, Bavaricis copiis una cum Hiſpanicis unitis, ad Winpenam celeberrimam victoriam conceſſit; in qua Durlacienſis, quamvis inſtructiſſimus apparatu, & numero militum, ac loci commoditate ſuperior, cum octo legionibus, viginti octo equitum turmis, decem tormentis, & mille octingentis curribus diſpoſita acie; cecidit in manus Tillianorum, & Burgundianorum, qui paulo ante caſtra ſua conjunxerant.

Hanc vero inſignem victoriam, tam impari apparatu obtentam, quiſquis ea tempeſtate Cæſaris fælicitati potius, quam Generalium virtuti tribuit. Cæſari enim aſtra ipſa, & Superi militarunt, prout ipſe comperi, dum eſſem in Conventu Ratisbonenſi pro translatione Electoratus, quod tunc ad paucorum devenit notitiam. Mihi enim retulit Ioan. Godefridus Epiſcopus Bambergæ, & Herbipolis, ob incomparabiles virtutes dignus æterna memoria, qui poſtea in eodem Conventu mortuus eſt; ex narratione ſui cujuſdam præfecti militum, quamvis è Lutheri gregalibus (alebat enim ſuis impenſis idem Epiſcopus duas inſignes legiones, unam peditum, & alteram equitum in exercitu Catholico) quod cum ambo exercitus una acriter concertarent, & Catholicus adeo ſuccumberet, ut duabus bombardis amiſſis, propius periculo eſſet; forte prope prædictum præfectum miles quidam, legionis Hiſpanicæ Cordubæ diſcurrerat, hic (cui octodecim menſium facultatem loquendi magni cruciatus ademerant, quibus captivus ab hoſtibus attritus fuerat) ad

eundem

eundem converſus, dixit mulierem candidis veſtibus fulgentem ſe in aere videre, quæ nutu Catholicos ad bellum excitaret, & victoriam polliceretur. cumque paulo ante ipſe miles progreſſus eſſet, caſu in bombardam (quam ſiniriglium vocant) ignito fomite ſui ſclopi ignem intulit. illico vi erumpentes pilæ, inimici exercitus undequaque curribus conſtipatam munitionem inflammarunt, tanto impetu, tanto omnium terrore, ut diſperſi milites vires colligere, ac prælium reſtaurare nequiverint. ex quo tanta confuſio poſtea emanavit, ut deſperatione adactus Marchio cum paucis ſylvas fugiens ſaluti ſuæ conſuluerit, amiſſis impedimentis omnibus pretioſiſſimis, inter quæ ferebantur fuiſſe aliquot currus monetæ ſignatæ, quam milites pileis ſuis exceperunt, & graviori menſura diviſerunt. Subdam id quod poſtea mihi ſubjunxit, Epiſcopus ad reprimendam perfidiam Lutheranorum, aliorumque hæreticorum impugnantium interceſſionem Sanctorum. Cum enim ſuæ legionis præfectum hæc narrantem Epiſcopus interrogaſſet, an mulierem tunc temporis ipſe vidiſſet, & quam illam fuiſſe putaret, reſpondit, ſe non vidiſſe: attamen pro certo credere, fuiſſe aliquem Angelum; cui ſubridens Epiſcopus ſubjunxit: num vidiſſet unquam angelum depictum ſub forma mulieris? illam fuiſſe Deiparam, maximam Imperatoris patronam, cujus patrocinio præclariſſimas de hoſtibus victorias reportarat, quam ſuam generaliſſimam vocare, depictamque in ſuis militaribus ſignis deferre conſueverat. Ingens ſane miraculum, cui haud dubiam tanti Præſulis authoritas fidem facit.

Miraculum Mariæ Matris Dei.

Hac victoria divulgata fælicior fuit ſucceſſus Comitiorum in Vngaria, quæ paulo poſt celebrata ſunt; ubi de Religione opportune tamen tractari non potuit. plurimi enim Vngarorum proceres adhuc exacerbati, parum rem Religionis curarunt; de qua ſilentium eſſe volentes, regni difficultates explicarunt, pacem conſtituerunt, coronam ſtabiliverunt, commercium Turcarum moderati ſunt; communi Ordinum deinde conſenſu de limitaneis locis præſidio Germanico firmandis, de legibus provinciarum, de Ordinum

Comitia Vngarica.

fide erga Cæſarem declaranda, de inſtauratione arcium, de recuperando Waſtzio, de purgatione fluminis prope Taurinum de conſtituendis præfectis, de adminiſtranda juſtitia, & de recuperatione locorum Bethlemo oppignoratorum actum fuit. Poſt electionem vero Palatini regni Vngariæ, quem pro illa vice Lutherani, adhuc votis prævalentes Stanislaum Turſum Lutheranum, ſed mitioris ingenii hominem conſtituerunt, & præſidia Germanica admiſerunt, Religionem penitus diſſimulantes, Ordines ipſi Auguſtam Imperatricem coronare deſiderantes; illud officii genus ſponte ſua Cæſari obtulerunt una cum debitis, ac ſolitis honorariis liberaliſſimis. maxime autem Cæſarem placare ſtuduerunt, quando durantibus Comitiis de perturbato Turcarum ſtatu, necatoque Ottomanorum Imperatore tragædia innotuit; nam tunc rebus ſuis illi conſulentes; non parum ſibi ab Imperatoria potentia metuebant, quare etiam ipſi diverſas contra Religionem editas conſtitutiones, regis arbitrio moderandas, permiſerunt, & ſacratis perſonis ereptas fortunas reſtitui mandarunt.

Interim cum mihi à Sacra Congregatione de propaganda Fide fuiſſet ſignificatum in regnis Slavoniæ, Croatiæ, Boſniæ, & Dalmatiæ, quæ ſunt unita regno Vngariæ, multum præpediri verum ritum Catholicum, imo ipſam Catholicam Religionem, ex eo, quod in dictis regnis non eſſent Breviaria, nec Miſſalia juxta Catholicam reformationem; eaque nec Romæ, nec alibi imprimi poſſe; cum non reperirentur Illiricarum litterarum typi, eos obtinui gratioſiſſime à Cæſare dono dandos Sacræ Congregationi, quos Ferdinandus Primus poſuerat Gretzii, ex qua civitate ad caſtrum fluminis in Dalmatia, inde per mare Adriaticum ad Anconam tranſmittendos curavi; qui integri Romam pervenerunt. Eodem tempore obtinui à Cæſare templum Parochiale S. Michaelis una cum ejus domo, & redditibus in civitate Viennenſi prope palatium Archiducale pro Patribus Presbyteris Sancti Pauli, vocatis Barnabitis, qui inſigne ibi fundarunt Collegium, ex quo ſperari poſſunt ingentes fructus Religionis Catholicæ in

illa

illa civitate,& Archiducatu. Durantibus adhuc Comitiis, Cæſar nova Legatione Regis Daniæ pro Palatino requiſitus eſt, ut ex variis locis exercitus pari paſſu dimitterentur, & amici tractatus ad totum negotium componendum certo loco, & tempore inſtituerentur. quam Legationem Cæſarea, qua alias, fælicitate abſolvit; oſtendens quam injuſte præter prima delicta, nonnulli culpam Palatini ſtuderent adaugere, & arma armis cumulando, magis iram ſuam irritare, prout Mansfeldius noviſſime fecerat in Alſatia, familiæ Auſtriacæ patrimonio, & in Epiſcopatu Argentinenſi. quem imitatus fuerat Chriſtianus Brunſvicenſis, quando ex inferiori Saxonia (poſtpoſita matris, ac fratris ſui adhortatione) in agrum Weſtphalicum, in Paderbornenſem, & Moguntinenſem, aliaſque Imperii ditiones irruens; inauditas crudelitates exercuerat. Nihilominus Cæſar promiſit, ſe in incepta tractatione pacis perſeveraturum, omnemque operam adhibiturum, ut in „ pacis negotio Palatinus, aliique ſentirent; nihil ab eo „ fuiſſe omiſſum, quo communis patriæ tranquillitas re- „ ſarciri poſſet. quod etiam Cæſar pro innata clementia præſtitit; & nō ita poſt de novis Imperii Comitiis cogitavit; ut illa, quæ præcedenti anno ob tumultus Mansfeldicos non ſucceſſerant; ſaltem hoc anno fælicius coram pleriſque Imperii Principibus, ac Cæſareæ fortunæ ſociis peragerentur, & opportune habita ratione interceſſionis Regis Daniæ, Electoris Saxoniæ, aliorumque Principum concluderentur. Quo reſponſo cum minime ſatisfactum fuiſſet Palatino, non deſtitit cum ſociis graſſari in ipſos etiam Lutheranos; per illos enim dies Mansfeldius in ditionem Landgravii Darmſtadienſis irrupit, & ipſum Landgravium Ludovicum captivum abduxit Manheimium, poſuitque in carcere, dicto Papalino, ex eo quod fuerat ibi carceratus Balthaſar Coſſa poſt concilium Conſtantienſe. per illum Palatinus volebat pacem reſtitui, Cæſaremque rogari, ac cogi. verum cum Electores Saxoniæ, & Moguntiæ indigne tuliſſent injuriam illatam Principi Imperii innocentiſſimo, illamque Palatino exprobraſſent; nihil de priſtina mente juſtitiam Cæſaris promovendi

amiſerunt. Huic bonæ Cæſaris voluntati ſavit Deus prope Höchſtam, quando illius exercitui ſecundam anni 1621 victoriam conceſſit contra Halberſtadienſis, ſeu Chriſtiani Brunſvicenſis exercitum, ex Weſtphalia in agrum Moguntinum ad ſuccurrendum Mansfeldio, & Durlacenſi Palatinum propugnantibus traductum. ſtraverat enim Chriſtianus pontem ſupra Mœnum prope Höchſtam, illudque oppidum ad Electorem Moguntinum ſpectans occupaverat. Ibidem etiam inſignes crudelitates contra Religioſos, ac cives exercens; exercitum in pagis ejuſdem Moguntini diſtribuerat. ubi incendiis, & direptionibus Turcarum more graſſabatur, deformata Vrſella, Erlentachio, Sualbacho, Delckenheimio, aliiſque locis circumjacentibus. Quod ubi Cæſaris Bavaricus exercitus intellexit; circa illud tempus, quo copiæ ex Vngaria, & Moravia in partes Rheni tranſierant, ſelecta ſigna ex Cordubenſis, Tillii, & Onaltini copiis convenerunt cum octodecim tormentis non procul à Francofurto; ubi conſtructa acie, aliquandiu ſubſtiterunt, ut fortunam prælii experirentur. Verum retrocedente Halberſtadienſi, exercitus Cæſareus in tria agmina diviſus fuit. Onaltinus medii agminis ductor hoſtem ex munimentis expulit, & Höchſtam fugere coegit. Tillius ſtatim hoſtem inſequutus, medium ſe inter copias Halberſtadienſis collocavit. ſed illarum pars per pontem præcurrens, rupto ponte, in Mœnum decidit; alii in arcem confugientes, admotis tormentis, ſeſe dediderunt: alii fluvium tranare conantes, cum equis, & armis ſubmerſi ſunt. Croatæ fugientes inſequuti, omnes internecioni tradiderunt. ita ut tria millia occiſorum numerata ſint.

Victoria ad Hochſtam.

Pauci, qui ſuperfuerant, Mansfeldicis ſeſe conjunxerunt, cum quibus Mansfeldius, Tillium inſequentem metuens, dum annonæ penuriam in Palatinatu, à tam potenti exercitu occupato, metueret; Alſatiam prius quam præveniretur celerrime repetiit, & de novo pecuniam extorquere cępit ab Andlavienſibus, Roſſetanis, & Verreſiis; quod cum etiam à Tabernitanis ſperaſſet, ſpe ſua excidit, validoſque prędiarios invenit, unde de fuga, depaſta jam Germania, cogitavit.

Mansfeldius in Alſatiam fugit.

Pala-

Palatinus vero cum ſibi omne ſubſidium præciſum prævideret, ſciretque Bruxellis de pace agi,quam ſcripſerat Rex Angliæ, non parum à Mansfeldio, & Chriſtiano Halberſtadienſi præpediri; utrumque publico diplomate exauctoravit; ac Sedanum reverſus, non ita poſt ſimulato habitu, in Hollandiam rebus ſuis diffidens pervenit. Mansfeldius autem ad antiquos ſuos dolos converſus, impetrata, ac publicata miſſione, per Tillium operam ſuam Cæſari exhibuit, una cum Brunſvicenſi,ſi modo Cæſar ſtipendiorum partem penderet, & proſcriptionem aboleret: quæ doli cauſa tamen dicebantur, ut alteri operam ſuam locaturus immunis poſſet aliquandiu perſiſtere,ac ſine gravi periculo evadere. Lotharingiæ ergo fines tunc ingreſſus, ibidem aliquandiu hæſit, & nunc regreſſum in Germaniam, nunc progreſſum in Galliam ad Regem; nunc directum iter in Belgium moliebatur: ſerius tamen conſilium diſſimulabat. Interim Bruxellæ Suartzemburgicus cum Regis Angliæ Legatis, & Palatini miniſtris convenerat. ſed difficulter votis correſpondebant. Palatiniani enim integram ſuæ ditionis, nec non dignitatis reſtitutionem depoſcebant, Cæſarei vero vix illius partem concedere Frederico, ſed filio primogenito, & dignitatem poſt obitum Ducis Maximiliani; ea tamen conditione, ut Catholicæ Religioni addiceretur; forte ſe offerre poſſe dubitabant. ſicque infecta tractatione,totum negotium ad futurum Conventum, cui maxime Palatinus diffidebat, dilatum eſt; ad quem Cæſar Saxoniæ Electorem, Ducem Pomeraniæ, Mechelburgenſem, Electores Catholicos omnes cum Ludovico Landgravio Haſſiæ, qui paulo ante è manibus Mansfeldii,& Ludovici Palatini liberatus fuerat;invitavit. Prius autem Cæſar ſententiam in Marchionem Durlacenſem tulit, ut Marchionatum Badenſem Eduardi filiis, uti hæredibus legitimis, reſtitueret. Lis etenim iſta ſub tribus Imperatoribus dudum ab Eduardi Marchionis Badenſis filiis agitata fuerat contra Georgium Fridericum Marchionem, qui, nepotum ſuorum tutor,hæreditatem pupillorum ſibi appropriaverat;occaſione capta,quod parens ad impares nuptias

Palatinus renuntiat Mansfeldio obſequium.

Mansfeldius in Lotharingia.

Sententia de reſtituendo ſuperiori Marchionatu.

tranſiſſet, & Catholicam Religionem invehere tentaſ-
ſet. quod quamvis in Imperio abſonum foret: tamen
cauſa nondum ſatis inſpecta, & ne ob rem ſingularem
integra Germania bello affligeretur; in Marchionem
Badenſem hactenus toleratum fuerat. cum vero præ-
fatus Marchio Georgius Fridericus arma contra Cæ-
ſarem ſtrinxiſſet; ac prius filio ditionem ſuam magna
fraude ceſſiſſet; fuiſſetque pars aliqua ditionum pupil-
lorum Principum à Marchione Spinola inter alia loca
» occupata; voluit Cæſar ad interceſſionem Electoris
» Moguntini, ac noſtram, (maxime ut Catholica Reli-
» gio debite promoveretur,) veris hæredibus, Eduardi
» filiis Catholicis in Aula Bruxellæ educatis, ditionem
» reſtituere. quare ex ſententia ſuorum Conſiliariorum
aulicorum unanimiter ſuffragantium ſecundum jura
ſcripta, & Germaniæ conſuetudines, Georgium Fre-
dericum uti reum condemnavit ad reſtituendum eiſ-
dem ſuperiorem Marchionatum Badenſem, nec non
fructus perceptos, ac percipiendos, cum omnibus cle-
nodiis, tabulis, mobilibus, & refuſione ſumptuum, ac
damnorum.

Sicque Marchio Wilhelmus horum primogenitus
per Archiducem Leopoldum Commiſſarium Impe-
rialem in Marchionatum fuit reſtitutus, & ſtatim ni-
hil antiquius fuit illi, & magis in votis, quam (ſicut
» mihi promiſerat antequam Vienna diſcederet) ut ad
» avitam Religionem ſuum Marchionatum revocaret;
» ſic poſtea præſtitit per Patres Societatis Ieſu Spira e-
vocatos; quos in præcipuis locis populo præeſſe vo-
luit, pulſus Lutheranis buccinatoribus, immo res tam
fæliciter, auſpice Deo, ſucceſſit; ut omnes ſubditi ita
ſacra Catholicorum ſuſceperint, ut nunquam abjuraſſe
putarentur, & vere ſeſe antiquos Catholicos pietate, &
religione referrent. In hac rerum conſtitutione inſtiti
apud Cæſarem, ut tantarum victoriarum memor, Deo
gratum obſequium rependeret in reſtauratione ſua-
rum provinciarum, ut paulatim ſeditionibus, ex hæreſi
originem ducentibus, occurreretur; ita ſua Majeſtas
ingenti ſollicitudine, ac pietate, quam ſemper prætulit,
cum in Moraviam deſtinatos Legatos ad executionem
ſuorum

ſuorum decretorum miſiſſet, multoſque capite mulctandos vita donaſſet, primo Cardinalem Dietrichſtain monuit, ut ad imitationem Bohemiæ, Prædicantes omnes è Moravia proſcriberet: deinde cum ex me cognoviſſet adhuc clancularios aliquos ad præcipuas urbes hærere, ac nonnullos cives paſſim feſtivis diebus eo excurrere; ſtricte inhiberi præcepit, ne quis privatis iſtis conventibus, quaſi ſeditioſorum receptaculis auderet intereſſe; pariterque pupillos omnes, & ſcholas à cura ſectariorum exemit. in quo cum ſingulariter vidiſſem Moravos obediviſſe; de Anabaptiſtarum ſecta proſcribenda cogitavi; licet arduam me provinciam ſubiturum pro certo ſcirem; tamen Deo Duce, multis ſuperatis difficultatibus, invitis nonnullis Principibus, ac proceribus, à quibus fex illa (ſi temporale lucrum ſpectemus) proficua dependebat; obtinui, ut proſcriberentur, & omnes Moravi hæreditario jure, & bello victi, familiæque Auſtriacæ ſubditi, in una Religione viverent. quæ ut executioni mandarentur; maxima pietate, ac prudentia Cardinalis à Dietrichſtain Gubernator provinciæ, poſtpoſito omni ſuo particulari commodo, elaboravit. Pari modo cum à me Cæſar percepiſſet magno doloris ſenſu, in Carinthia nidulari hæreticos, in poſtrema Religionis inſtauratione nondum penitus extirpatos, aut ex vicinis aliquorum Procerum regionibus paulatim & ſecrete irreptos, ſevero decreto, arcanis conſilii directoribus Gretzii relictis mandavit, ut ſtatim hæretici omnes in Carinthia, præcipue ii, qui Clagenfurti hærebant, aut ſcholæ Xenodochii, aut aliorum munerum curam gerebant, juriſperiti, cives, aut qualeſcunque præſcripto termino ſex hebdomadarum, ac trium dierum (niſi reſipiſcerent) ex omnibus regionibus hæreditariis conceſſa bonorum venditione, eliminarentur; eliminati penitus, ac perpetuo proſcriberentur.

Reformatio Moraviæ Cardinali commiſſa.

Anabaptiſtæ proſcripti per diploma 17 Aug.

Ejiciũtur hæretici ex Carinthia per diploma 24. April

Idem tentavimus ut in Bohemia publicaretur, ſaltem in urbibus Pragenſi, & aliis Regiis: ſed immaturum omnibus videbatur, donec non totaliter abactis miniſtris, populus, pluribus in locis adhuc omnino rudis, inſtrueretur à modeſtioribus, ac doctioribus Catholicis,

Conatus Catholicorum in Bohemia.

tholicis, quos in lingua Bohemica difficillimum erat reperire, pro Germanicis vero partibus ex Bavaria, & Paſſavienſi nonnullos, licet paucos bonos, poteramus nanciſci. duo interim adhuc Pragæ hærebant Pſeudo-euangelii buccinatores, qui gentem plebejam pręcipue ſubvertebant, & nonnunquam blasphemiis, & calumniis Catholicos onerabant. quare ad illos ejiciendos, eorumque Eccleſias occludendas maxime à nobis elaboratum eſt; neque enim deerant patroni, qui tam eorum, quam populi Pragenſis cauſam agerent, eoſque conſiliis, opibus, & favoribus foverent. ipſemet Cæſaris in Bohemia Prorex recenter confirmatus, quamvis alias diem Paſchatis ejectioni eorundem præfixiſſet, ac deinde ob inſtantia Comitia Vngarica uſque ad finem Comitiorum rem produxiſſet; etiam nunc de ejectione talium miniſtrorum ambigebat, ac rurſus differendum fore cenſebat. quare contra hujuſmodi procraſtinationem Cæſarem conveni, rogaturus, ut quod in Bohemia reliquum erat ad pietatem, & nominis ſui æternitatem, ampliſſimumque erga Dei Majeſtatem meritum, ejectione duorum prædicantium, & occluſione Eccleſiarum perficeretur. neque enim de duobus tantum prædicantibus, ſed de integra libertate Religionis agebatur. nam quandiu illi hærebant, & apertis Eccleſiis tolerabantur; tamdiu nullus è populo ad Religionem Catholicam accedebat. tamdiu adhuc ſperabant ſectarii ſuam Majeſtatem conceſſuram aliquando liberam facultatem errorum proclamationi: tamdiu etiam adhuc alii per univerſum regnum exemplo horum in regiis urbibus, & apud nobiles publice, apud plebejos vero, & vicanos privatim, eodem jure, ac nomine Auguſtanam Confeſſionem inclamabant, tanto populi plauſu, ut ob prædicantes calicem Bohemis amicum præbentes, Catholici Sacerdotes contemnerentur. immo conſtabat, jam ipſos Catholicos, Eccleſiis nonnullis impoſitos, omnibus proventibus deſtitui, & miſerrime vitam tranſigere. quare plurimi Eccleſias deſerere cogitabant; eratque periculum, ne deſertæ rurſus ab hæreticis occuparentur. & quod maxime nos pioſque omnes affligebat; niſi tunc ejicerentur tales verbi Dei corrupto-

Catholicæ Religionis periculum expenditur.

corruptores; de univerſa Religione perpetuo, aut ſaltem in longa tempora actum videbatur; nam ſi ſemel S. M. ad Comitia Ratisbonæ in proximum Septembrem indicta perveniret; in gratiam Saxoniæ Ducis, aliorumque Principum, coram talem gratiam pro ſuæ Religionis in Imperio tolerandæ exercitio poſtulantium, indubie cedere deberet; ut in aliis cauſis, è quibus alia pendebant Comitiorum negotia, eorum gratiam mereretur. Quod periculum ut præveniremus, bene gerendæ rei anſas omnes arripere debebamus, maxime quod quotidie augebatur etiam in hoſce prædicantes odium, cum cæteris inſolentiores non deſiſterent in Catholicam Religionem invehi, & recenter quidem in feſto Aſſumptionis glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Matris Dei (quod ſolum ab hæreticis Lutheranis colitur,) unus illorum turpiſſimas blaſphemias evomere præſumpſerat. alii etiam in urbibus regiis, quamvis modeſtiam ſimulantes, non omittebant aculeata verba ſerere, quæ ſeditionem nonnunquam potuiſſent excitare, aut ſaltem turbis deditos animos ſeditionis ſeminibus fovere. Quæ cum ingenti animi ſenſu à me nomine Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, & multorum Catholicorum repræſentata, & profunde in corde Cæſaris impreſſa fuiſſent, mandavit Sua Majeſtas rurſus Proregi Bohemiæ, ut poſtquam in regnum perveniſſet, tam ejectionem prædicantium, quam occluſionem Eccleſiarum Lutheranæ Religionis promoveret. verum cum adhuc Prorex, cui multum deferebatur, ſuaſiſſet Cæſari, ut negotium hoc differri pateretur, ſaltem uſque ad finem Comitiorum inſtantium Imperii, quæ jam in proximum Octobrem dilata fuerant, ne offenderentur Principes Lutherani convocati, & averſis animis, vel recederent, vel omnino adverſæ parti adhærerent, differri oportuit, donec Glatzium, (quod adhuc Cæſaris copias exercebat in Sileſia, in qua facile incendium novum excitaſſet) Luſatia, ac Bohemia ad officium Cæſaris redirent. fuerant enim qui illius loci periculum (ut prædicantium ejectionem præpedirent,) Cæſari ſuggeſſerant, pariterque qui Klingebergenſium fidem vererentur, & Kuttenbergenſium in

De prædicantibus ulterior deliberatio.

Differenda cenſetur ejectio.

Bohemia recentiſſimos tumultus in exemplum Cæſari ſtatuerant,ut Cæſarem ab hac mente revocarent. Bella interim ex Germania in Belgium tranſlata illic ardebant, ut nihil certi de futuris Comitiis nobis promittere auderemus. Mansfeldius enim in Epiſcopatum Metenſem cum viginti millibus per Sovordenſem ditionem promotus, nunc reditum in Germaniam, nunc aditum in Gallias, nunc devaſtationem Trevirenſis Archiepiſcopatus moliebatur, ac minitabatur. quare Trevirenſis Archiepiſcopus nihil certi potuerat deliberare. Colonienſis inter media arma, non minus de ſuo acceſſu dubitabat; nam Hollandi juxta illius reſidentiam Bonnenſem munimentum excitaverant ad opprobrium Presbyterorum omnium, turpi nomenclatura pilei quadrati nuncupatum;illudque jam ab exercitu Regis Hiſpaniæ, & à vicanis pauciſque militibus Neoburgici Ducis obſidebatur, non ſine periculo,ne Hollandorum exercitus occurreret, & integram diœceſem Colonienſem devaſtaret. Quod ut impediretur; Marchio Spinola Bergam ad Somam,munitiſſimam Hollandorum civitatem obſedit,ibique Hollandorum vires occupavit magna ſui exercitus, & plurimorum Ducum magni nominis jactura. neque enim obſidio illa tam facilis, neque tam fælix eſſe poterat, ut brevi finem liceret ſperare, quandoque Hollandi urbem octo ſignis peditum, & quinque turmis equitum munierant, & aggeres ab una parte perfoderant, ut non niſi per aquas profundiſſimas poſſet oppugnari. Sperabat Marchio arcis occupationem tum ob diſſidium in urbe inter Arminianos, & Gommariſtas exortum; at illud poſtea, contra Catholicos utriſque pugnantibus facile compoſitum eſt; maxime ubi ter mille milites præſidiarii, & ſexdecim naves onerariæ cum commeatu receptæ ſunt; tum etiam quia ipſe paulo ante dimidiatam lunam ante portam prætoriam obtinuerat, quæ non parum Hollandos terrebat.

Mansfeldius trāsit ad Hollandos.

Hollandorum obſequio ſeſe cum exercitu ſuo tunc Mansfeldius prope Sedanum latitans addixerat, nemine fere conſcio, quare ex illo loco opportunitatem irrum-

irrumpendi, & infeſtandi aliqua ex parte Cæſarem, & Regem Hiſpaniæ venabatur. Dubitabant aliqui, an rurſus Hannoniam, & Cameracum in Belgium dudum pacatum invaderet. Alii partibus Rhenanis, ut obſidionem munimenti in Rheno conſtructi ſolveret, metuebant. At ille de obſeſſa Berga ſollicitus, ut Hollandis morem gereret, Brabantiam verſus iter ſuum direxit. Quare Corduba, qui ſemper illius veſtigiis inhæſerat cum copiis Regis Hiſpaniæ; infra Namurcum ſuum exercitum illi oppoſuit, & inſtructa utrinque acie, cum aliter Mansfeldius evadere non poſſet, acriter ibidem pugnatum fuit aliquot horarum ſpatio, dubia aliquantiſper victoria, quæ à deſperatis Mansfeldianis ſolito animoſioribus magno impetu contendebatur. Sed contrario eventu illa regiis ceſſit, fortiter ſtationem ſuam tertio ſuſtinentibus Iſemburgicis, & Emdenſibus legionibus, quibus tandem Mansfeldius cedere coactus, dum equitatus Chriſtiani Brunſvicenſis pugnaret; turpi fuga dilapſus eſt. Periere tamen in ipſo loco ex hoſtibus mille equites, & ter mille pedites, magna pars reliquorum diſſipata, & à ruſticis miſerrime trucidata fuit, vixque ex viginti millibus ſex millia evaſerunt. Chriſtianus Halberſtadienſis glande plumbea in ſiniſtro brachio læſus, non ſine periculo vitæ, ob tumorem vulneri concretum, brachio deſtitui debuit. Sex mille reliqui in Belgium ad Bergam obſeſſam tenderunt, ut obſidionem ſolverent. ſed Spinola, ne interciperetur inter copias Mansfeldii, & Hollandorum, relicta obſidione prudentiſſime receptui cecinit; & non omiſſis impedimentis Antverpiam incolumis devenit. Heidelbergam interim Tillius oppugnabat, oppugnatamque multis tormentorum ictibus non ita poſt vi occupavit. Idem de Manhemio factum eſt, quem locum fortiſſimum totius Germaniæ propugnaculum inter duo flumina ad inſtruendos pontes ſemper illius beneficio tutos præſidiarii Angli turpiſſime deſeruerunt. Corduba in Palatinatum regreſſus Frankendaliam ambiebat; jamq; exercitum ad obſidendum locum collegerat; cum ex Belgio commercium pacis, ſeu induciarũ ad 15 Menſes inſti-

Prælium ad Floreacum.

Induciæ inter Hiſpanos, & Anglos.

inſtitutum advenit, quo non ſolum Franckendalia, ſed cæterum Palatinatus inferioris ad manus Regis Hiſpaniæ deponi debebat; ita tamen, ut infecta pace, rurſus Regi Angliæ oppidum in eodem ſtatu, quo recipiebatur, relinqueretur. Commerciis ergo civilibus de „ reſtituendo Palatino in Anglia deinceps actum fuit „ magna ſpe reſtituendi Catholicam Religionem in re- „ gno à rege ipſo data, cum Reformatæ Religionis declamatoribus interdixiſſet ſcommata, aut aculeatas exprobrationes in Romanos Catholicos, & ſingulariter ſuos examinari, & approbari voluiſſet, multumque per Anglos, & Hiſpanos laboratum, ut ſi perficeretur matrimonium filii Regis Angliæ cum Infanta Hiſpaniæ; Frederico Palatino, aut ſaltem ejus hæredibus filiis conſuleretur. Quod Cæſarem non retardavit, quin Comitia ad proximum menſis Novembris medium ſtabiliret. Quare certum diem vigeſimum quintum omnibus Electoribus indicens, Ratisbonam ipſemet iter adornavit; tanto ſecurius, quanto magis conſtabat, undique Cæſaris hoſtes ceſſiſſe, & vix aliquod periculum alicubi ſupereſſe. Klingenbergenſes enim, & Glatzenſes paulo ante ſeſe honeſtis pactis dederant, & Turcarum Imperator pacem ex neceſſitate appetens, legatum cum muneribus deſtinarat, inviolatamque pacem ſeſe conſervaturum confirmarat.

Actio contra prædicantes repetitur.

Repetita tamen prius fuit ſub initio Octobris Viennæ controverſia de prædicantibus ex Bohemia depellendis; in quem finem conſilia diverſa habita ſunt, & ſcripto argumenta hinc inde probata fuere, non valde rem Catholicam promoventia, quibus ego rurſus me „ oppoſui, demonſtrans Cæſari politica hæc eſſe figmenta, quæ hactenus divina providentia eluſerat, atque in poſterum eludere parata erat, niſi nimium arundineis iſtis fulcris inniteremur, quod dedecebat pios, ac ſtrenuos animos, Dei gloriam pro viribus procurantes. Quare multi pro ejectione hæreticorum inclinarunt. Exemplum deinde inimicorum noſtrorum à me productum coram Cæſare, ac toto Concilio, plurimorum ſententiam mutavit: neque enim putabam nos Catholicos tot victoriis auctos, ac tanta dignitate Imperiali,

Electo-

Electorali, tantoque Principatu fulgentes, tot regnis, ac provinciis ditatos, debere eſſe inferioris conditionis, quam eſſent ipſi hæretici ſatis depreſſi. Illi etenim (inter quos lubebat recenſere Saxonem) in ſuis ditionibus nullum patiebantur Catholicum Sacerdotem, nullum admittebant Catholicum exercitium, neque quidquam apud illos in hac cauſa valebat auctoritas Cæſaris, aut amicorum preces, aut politicarum rationum conſideratio ad rigorem illum in falſa Religione temperandum. Quare mirati, & indignati ſunt multi mecum, quod tam vili eſſemus Catholici animo; ut pateremur in noſtris ditionibus, atque hæreditariis provinciis, ſepoſito Dei obſequio, nunc ab uno Principe, nunc ab alio, aut à plebe etiam nobis legem imponi, quæ univerſam ditionem, & imperium aliquando cum æterna fælicitate præpediret, ut exemplis recentiſſimarum ſeditionum, & è ſententiis Sanctorum Patrum, ac Sancti Euangelii, ipſiuſque Spiritus ſancti oraculis luculenter probabam. Quæ omnia ita mentem Cæſaris penetrarunt; ut conſtantiſſime « 28 Ottobris Proregi Bohemiæ ejectionem prædicantium, nominatim duorum Lutheranorum Pragæ, & occluſionem duarum Eccleſiarum ab hæreticis conſtructarum vigore litterarum Majeſtatis abſque longiori tergiverſatione imperarit. cui imperio cum Prorex adhuc Viennæ ſubſiſtens paruiſſet, Mandatumque de Lutheranis concionatoribus è regno dimittendis, & de templis illius ſectæ, quæ ad Cæſarem ob divulgatam rebellionem devolutæ fuerant, occludendis, Prȩfecto urbis Pragenſis tranſmiſiſſet; ſtatim occluſis Eccleſiis intra triduum conceſſum, duo ex urbe Pragenſi,& plures ex Regiis oppidis prȩdicantium itineri ſeſe accinxerunt. Quod cum ad Electoris Saxoniȩ aures perveniſſet, ſtatim ad Proregem pro concionatoribus, ac templis à Rodulpho Imperatore permiſſis interceſſit; magna humanitate ſignificans, ſe non poſſe huic rumori de arcendis Euangelicis fidem adhibere; neque poſſe arbitrari Cȩſaris mentem illam fuiſſe,cum ſciret illius cogitationes tantum tendere ad reducendam,& ſtabiliendam pacem hactenus hujuſmodi rebus turba-

turbatam. rogavit inſuper,ut talem ejectionis exequutionem meliori, qua poterat, via præpediret. verum cum à Prorege percepiſſet, illam non ſuam tantum,ſed Cæſaris fuiſſe ſententiam,jamque ſatis magno numero prædicantes ad illum lamentabundi de exilio accurriſſent, Doctor Hoe Lutheranorum prædicantium apud eundem Saxonem anteſignanus pro ſuæ ſectæ miniſtris Apologiam quandam edidit, in qua tam Cæſaris Rudulphi,Chriſtiano II,Saxoniæ Electori, promiſſiones,quam recentiſſimas Archiducis Caroli,Electoris Colonienſis,ipſiuſq; Cæſaris Ferdinandi magnas pollicitationes factas produxit,illarumque contrarium exitum,modeſte tamen,exprobravit. Calvinianam deinde ſectam, aliquando prophetizantem Lutheranorum ejectionem, ubi Cæſari victoria obtigiſſet, exprobravit, & Iudæorum, quorum Synagogæ permanſerant ſub tutela Cæſaris, longe meliorem eſſe conditionem queſtus eſt; ac tandem ponderata Cæſaris exiſtimatione, ſuaque erga ſuam Majeſtatem devotione, multis teſtimoniis, ac periculis toleratis commonſtrata, rogavit Cæſarem,ac Proregem Bohemiæ,ut calamitatem hanc à ſuæ ſectæ viris averterent; occaſionemque Euangelicis præberent, vitam, honorem, fortunam, & ſanguinem pro ſua Majeſtate profundendi; quod omnino fore ſperabat, ſi expulſi exules priſtinis ſedibus reſtituerentur. Hæc tamen omnia non ita vera ut promulgata fuere, Cæſaris animum in fide conſtantiſſimum, & conſcium quid molirentur ſectarii in omnibus regionibus,nunquam in uno conſiſtentes, immutare non valuerunt. Quare ſurda aure iſta præteriens, itineri Ratiſbonam verſus, præordinatis prius Auſtriacis, Vngaricis, ac Moravicis expeditionibus, ſe commiſit. Cum vero intellexiſſet Saxoniæ Electorem Moguntini Electoris, & Landgravii Ludovici interceſſionem imploraſſe,eorumque fidem requiſiviſſe pro defenſione nonnullarum civitatum Imperialium; quæ apud eum queſtæ fuerant, ſe contra pacta Aſchaffenburgenſia tum milite præſidiario,tum exactionibus,aliiſque operibus etiam in cauſa Religionis gravari; cumque in itinere Ratiſbonam verſus Schardingam perveniſſet, ab

Apologeticus Doctor Hoe.

Conſtantia Cæſaris.

ab eodem Saxone miſſus nobilis quidam ex iis, qui in intimo cubiculo ei aſſiſtunt; qui tam voce, quam ſcriptis ſuo nomine queſtus eſt de prædicantium ejectione; quam actionem Elector illaudabilem dicebat. Hinc tota fere aula commota fuit, & in me quilibet culpam rejiciens, non ſolum hæretici, ſed & Catholici ardentibus meis conſiliis offenſi, non dubitarunt me turbatoris pacis nomenclatura dehoneſtare; jamque « obganniebant etiam illi, qui Electoratus translationem « non optabant; cum Saxoniæ Electorem emanſurum « dicerent, & mox acerrima bella à multis præparata vaticinarentur, quibus integra Catholica Religio in periculum exterminii deduci poſſet. Quæ omnia Cæſarem vexarunt, & me tunc paululum antecedentem, quo Cæſari precibus, & conſilio in tanta anxietate adeſſem, non parum de contrario aliquo decreto ſollicitum, revocarunt. quare ad Cæſarem accedens ei ma- « gno conatu perſuadere ſtudui, ſic divinæ voluntati fortiter, & ſuaviter omnia diſponenti placuiſſe; neque talem Principem merito tantopere offenſum ob rem quæ ad ipſum parum ſpectabat, & quamvis ſecurus eſſem, Suam Majeſtatem nullo modo contrario decreto velle obſcurare gloriam adeptæ victoriæ; & beneficii in expugnanda hæreſi Catholicæ Religioni in Bohemiæ Regno impenſi; nihilominus pro majori rei actæ confirmatione debebam ſuæ Majeſtati in memoriam reducere, nullum eſſe in Imperio Regulum, qui ſui patrimonii ſubditos non Religioni, aut ſectæ ſuæ obtemperare velit, & paſſim omnes ſubditos dominis ſuis in Religione credere; quare hoc mirum in Cæſare non debere eſſe apud alios Principes, cum ipſi hoc in ſuis ditionibus exequerentur. verum Cæſar cogitabundus litteras Electoris Saxoniæ oſtendit, quæ inter alia mentionem litterarum ſuæ Majeſtatis ingerebant ann. 1620, quibus Calviniſtas extirpatores tam Catholicæ Religionis, quam ſectæ Lutheranæ nominaverat, quam tamen Calviniſtarum inſimulationem propter ejectionem prædicantium è regno Bohemiæ ille in Cæſarem modeſte rejiciebat. Quare cum ſua Majeſtas (prout mihi videbatur) maluiſſet ejectionem

Argumentum pro reſtauratione diſciplina.

in

in aliud tempus fuiſſe dilatam ; oſtendi nihil in celeritate erratum eſſe;ſed potius in nimia Decreti procraſti-
„ natione,quod indubie alioquin fuiſſet intermiſſum,non ſine dedecore,& conſcientiæ propriæ contaminatione, vel ſi etiam poſt præſentiam Saxonis fuiſſet editum; periculum extitiſſet magis eundem offendendi : quapropter ſaniori conſilio tale Decretum fuerat præmiſſum;illudque in Bohemia excuſari poſſet; ubi jam Lutherani facta vi irruperant,& non exiguas turbas cum aliis concitaverant. Quare Cæſar evocato Concilio,

Maturo conſilio decretum factum.

„ & ſuorum ſententiis auditis, quos inſtruxeram, ſtatuit
„ in facto Decreto perſiſtere , Deoque offenſorum animos committere,& Saxoni reſpondere,ut ad Conventum indictum ſe accingeret, multa ibidem poſſe componi ; Suam Majeſtatem de cauſa Religionis in Bohemia cum eo eſſe tractaturam ; illum etiam cogniturum mentem ſuam Cæſaream non adeo eſſe ab officio , & favore ipſius alienam, quin parata foret, ſufficientem facti Decreti rationem reddere,ac ei in omnibus juſtis, atque æquis ſatisfacere.

Reſponſum Cæſaris.

Mens Electoris Saxoniæ.

Vbi Ratisbonam acceſſimus , ex litteris cujuſdam miniſtri Ducis Saxoniæ , qui fratrem Catholicum meum amicum in Aula habebat , demonſtrare potui, non fuiſſe Electorem adeo exacerbatum propter ejectos prædicantes; neque eum tanti illos feciſſe, ut propterea tumultum aliquem excitare decreverit ; verum debuiſſe Electorem in gratiam Proteſtantium, ſuæque Religionis conſortium aliquo modo urgere illorum patrocinium,ne omnino negligentiæ argueretur,& ut honeſtam aliquam anſam ſuę abſentię attexeret : non enim decreverat tali Conventui intereſſe , ex quo non niſi indignationem apud ſuæ Religionis proceres po-
» terat ſperare , ſi in translationem Electoratus à Cęſare
» conceptam conſenſiſſet. & licet Delegati illius de dimiſſione miniſtrorum Euangelicorum conqueſti fuerint, & inſtiterint, ut reſtituerentur ; tamen illis commiſſum erat , ut hac in re Cęſari perſiſtenti cederent,
„ modo de Sileſia corrigenda , aut de Luſatia repetenda
„ nulla mentio ingereretur.Quę cum Cęſari retuliſſem, conſtantiſſime in Decreto facto perſeveravit. Non ſemel

mel tamen animadverti in ſua Majeſtate anxietatem aliquam, cum de hiſce Decretis moneretur ab iis, qui faciliora omnia promittebant, ſi Saxoniç Electori aliquando in revocandis dimiſſis ſatisfieret. quare ſuadebant aliqui, ut ſolis Germanis Eccleſiç duç ademptç concederentur, quamdiu rigoroſæ Confeſſioni Auguſtanæ inſiſterent; alii extra urbem Pragenſem, & alias præcipuas regni Bohemici, cœmiterium, & Eccleſiam Lutheranis dandam cenſebant, alii Pragenſibus ſaltem ſimile exercitium indulgeri, vel ad certos annos reſtringi poſſe arbitrabantur. quibus ſententiis pro virili decuit me opponere, novas Conſiliariorum inſtructiones etiam in jure Canonico, fucatoque animi bono fundatas rejicere non ſine maximo labore, cum hæc non plebis, ſed Conſiliariorum, & Legatorum nonnullorum eſſent machinamenta, trepidantium timore, ubi nullus erat timor; à quibus Divinæ Majeſtatis gloria retardabatur, ac Cæſari, ejuſque exiſtimationi labes aſpergebatur. prout inter cætera prudenter non minus, quam pie dixerat Cæſari Princeps, & Epiſcopus Herbipolenſis, qui cum in utramque partem diſceptaſſet, & undique pericula vidiſſet, conſtantiam in decretis Cæſareis, dubiæ fidei prætulit, qui etiam cedro dignam Cæſari ſententiam dixit: Si, inquit, hinc, & inde ſint pericula: videaturque hinc Deus, & ibi homines offendi, ſatius arbitror fore incidere in manus hominis, quam Dei viventis, à quibus neque nos, neque alius poſſet Suam Majeſtatem liberare. Quæ verba tantum ponderis habuerunt, ut Cæſar ſtatim conſtantiſſima ſententia in facto decreto perſeverare decreverit, & Proregi Bohemiæ ſcribi curarit, ut in incepta prædicantium ejectione, ac Religionis inſtauratione conſtanter procederet. quare etiam Electori Saxoniç reſponſum fuit, ejuſque rationibus ſatisfactum, ac prçcipue litteris S. Majeſtatis, de quarum fide agebatur. nam iis videbatur Electori aliquid circa privilegia Bohemorum, ac Religionis libertatem, Mülhuſii ſpopondiſſe, ad quod etiam Electoris Colonienſis ſententia reſpiciebat; verum & illa excuſabantur; nam Cçſar multa Bohemis promiſerat, ſi parerent

Timidorum conſilia.

Epiſcopi Herbipolenſis ſententia.

Excuſantur Cæſaris promiſſoris promiſſiones.

ipſius mandatis, aut præcibus; ſed quia ex Bohemis ne unus quidem libere ſeſe S. Majeſt. ſubdidit, & omnes vi adacti fuerant ad ſubeundum onus Imperii, jure, meritoque puniebantur, & Cæſar à tali ſponſione confirmationis privilegiorum liber declarabatur, ita ut Elector nihil fidei Cæſareæ deinceps poſſet opponere.

Concilium Theologicum privata auth. celebratur.

Non deerant tamen adhuc aliqui, quorum opera quæſitum fuerat votum aliquot Vniverſitatum Catholicorum Germanię, necnon Patrum Societatis Ieſu, aliorumque Religioſorum Theologorum examinantium, an ſine peccati labe potuiſſet Cæſar, ac poſſet tolerare hæreticos Pragæ, eorumque ejectionem diſſimulare. ” Quæ quęſtio Pragenſibus Theologis fuerat me inſcio mera forenſi auctoritate propoſita; ſed juſto Dei judicio, ac veritate teſte, omnium calculo ſtatutum fuit, Cęſarem tolerare non poſſe hęreſim poſt tot victorias, etſi non ſine incommodo: hujuſmodi enim tolerantia ad inſtar novę conceſſionis tam damnoſę ſectę fuiſſet: quę ſi tempus aliquod nanciſceretur, firmata jam radice, non ſine multo ſanguine, ac totius Germaniæ & animorum vaſtitate miſerrima, Cæſaris culpa deleri poſſet. Hoc Theologorum votum poſtquam ad ” mei notitiam venit; cum Cæſari retuliſſem, ac ſimul ” queſtus eſſem de illorum audacia, qui nobis inconſul” tis, præſumpſerant de tanta re deliberanda aliquid ſtatuere, Cæſar eorum zelum excuſavit, neque enim dixit, me centum Theologi ab illa ſententia reſtituendi Eccleſiaſticam diſciplinam, & excludendi hæreticorum ſectas, facile revocaſſent; cum ſciam quanto periculo, & patientia ſimilia mala tolerarim. Quæ omnia Electoratum concernentia non ſervato ordine viſum fuit enarrare; ut ſimul quid in ejectione prædicantium factum fuerit, potuiſſet exactius cognoſci; nunc ad intermiſſam hiſtoriæ ſeriem revertamur.

Cæſaris ingreſſus Ratisbonam.

Cæſar 24 Novembris Ratisbonam ingreſſus, & ſolemni pompa ad Cathedralem Eccleſiam, præeunte Landgravio Ludovico Darmſtadienſi, ac ſubſequentibus Archiepiſcopo Salisburgenſi, & Epiſcopo Herbipolenſi deductus; mox ab Electoribus Moguntino, ac Colonienſi, qui paulo aute advenerant, ſalutatus fuit; atque

atque inde ſtatim ad Saxonem litteras dedit, quibus illius adventum, ut cuncta melius componerentur, ſe præſtolari perſcripſit; Electoremque Moguntinum, ac Darmſtadienſem Principem ſimiles litteras ad invitandum illum dare voluit. verum cum fruſtra Elector, cujus mater paulo ante defuncta fuerat, expectaretur, & ſufficienter culpam in proſcriptionem prædicantium rejeciſſet; neque jam ulterior ſpes foret de Brandeburgenſis, Pomerani, Brunſvicenſis, aut alterius Principis invitati præſentia, qui eandem cum Saxoniæ Electore culpam, atque inde natam diffidentiam arguerunt: Cæſar poſt tranſmiſſas multas Legationes, & ſufficientes juſtiſſimæ ſuæ cauſæ, de quibus paulo ante diximus, deductiones, quibus merito in Regno Bohemiæ ſe armis victricibus ſuperatos prædicantes inſolentiores, ac turbulentos arcuiſſe, unamque Religionem ſtatuiſſe aſſerebat; ſuaque promiſſa nunquam aliter intellecta explicabat, tandem VII Ianuarii præſentibus Electoribus Catholicis, eorumque Legatis, & Principibus, multiſque conſiliariis, cauſas conventus Ratisbonenſis per Imperii Vicecancellarium Vlmam expoſuit. Omiſſis etenim priſtinis Comitiorum remoris, propter quæ alia comitia non ſine dedecore, ac damno Romani Imperii dedita opera fuerunt abrupta, dum majoribus votis, Cæſareis deciſionibus, & Comitiorum decretis, nonnulli ſe oppoſuerant, & judicia Cameræ Spirenſis ſufflaminata, aulicique dicaſterii juriſdictionem in dubium vocaverant, ſtatim ad ſimultates inde ortas, ad pernicioſa fœdera, & ad deteſtandam Bohemiæ rebellionem devenit, ejuſque Ducem Fridericum Palatinum proſcriptum accuſavit. deinde amicas, ſed falſas interpoſitiones, cavillationes, ſacramentorum violationes, regni, & coronæ rapinas, perfidas Legationes, ſubditorum ſuſcitationes, & fœdera etiam cum Turcarum cliente, enarrans, totius Electorum Collegii ſpretas admonitiones, temerarias pugnas, ſuaſque tandem victorias diverſis in locis è variis hoſtium exercitibus, Deo propitio, reportatas: obſtinatum tamen Palatini animum recenſuit, unaque explicavit, quanto jure Palatinus Cæſaris, ac Imperii declaratus

Propoſitio Cæſaris.

Culpa Palatini.

K 2 hoſtis

hoſtis, dignitate ſua ob enarrata crimina, & læſæ Majeſtatis perfidias excidiſſet; & quomodo ad ipſum devolutam dignitatem alteri benemerito erga Imperium, Ordinum defenſionem, & familiæ ſuæ conſervationem, conferre decreviſſet; atque de facto ex plenitudine poteſtatis modo dictam Electoralem dignitatem Maximiliano utriuſque Bavariæ Duci contuliſſet. Secundum hæc petiit Imperator ab Electoribus, & Principibus præſentibus, ut pro eorum prudentia, & innato erga patriam affectu conſilium, ac ſententiam dicerent, qua deinceps res Imperii Romani ſupradicti Electores, ac Principes, qui Cæſari fidam operam præſtiterant, melius poſſent ſtabilire, hoſtiumque conſilia diſſipare, ac pravis molitionibus prævenire. Deinde enarratis graviſſimis horum annorum expenſis, partim in tuenda Vngaria, partim in Legatorum receptione, ac miſſione liberaliter effuſis; principaliter conſulebat de ærario reſtaurando, ſi forte à Turca, vel Bethlemo appeteretur. Tertio de Hollandorum conatibus, bellum non ſolum in domum Burgundicam, ſed in Imperium ipſum tantis ſeditionibus incompoſitum, in damna Weſtphaliæ, Colonienſis Diœceſis, Iuliacenſis ditionis, aliarumque, adornantibus diſſeruit. Quarto de gravaminibus, jam ſæpius magno ſtudio, ac contentione partium prolatis, auferendis; de Cameræ Spirenſis Tribunali ad juſtitiæ dictamen fideliter adminiſtrandum reformando; ac tandem de adulterata moneta proſcribenda, meliorique ſufficienda, deliberari voluit.

Intentio Cæſaris erga Ducem Bavariæ.

Ad hanc Cæſaris propoſitionem præſentes Electores, & Principes, & abſentium Legati reſponderunt, ſe humillime gratias agere Suæ Majeſtati pro cura, ac ſollicitudine reſtaurandæ Germaniæ, eamque ſe obnixe rogare, ut in iſto laudabili affectu, & ſollicitudine clementer perſeveraret. Quod ad Primum propoſitionis caput, de privatione Palatini, de promotione Maximiliani Bavari, & de tuenda pace, multi conſultum putabant, ut cæteri Principes abſentes expectarentur; aliis tamen ſatis videbatur, ſi S. C. Majeſtas rurſus illos tertiis ſuis litteris evocaret, atque interim præſentes, quæ exori-

Reſponſio Electorum.

exorirentur difficultates, diſcuterent. Proſcriptio itaque Palatini fere ab omnibus, ut juſtiſſima exiſtimabatur, ſed aſſerebatur quorundam ſententiam eſſe, tam grave negotium, quod S.R. Imp. Electoratum concernat, non ad ſolum Cæſarem, ſed ad Electorale Collegium pertineret, juxta pacta regia, quæ loco legum in Imperio erant habenda, & integerrime cuſtodienda. Ipſa quoque executio dicebatur à nonnullis fuiſſe improbata; ſervato enim juris ordine Palatinum prius citari, & audiri debuiſſe ajebant, antequam proſcriptionis nota afficeretur; nihilominus ex his nullus volebat cum Cæſare contendere, ſperabantque ipſum Cæſarem officio ſuo facturum ſatis. Quod ad Conventũ attinet, dicebant Electores conſulentes, eum eſſe inſtitutum ad omnem diffidentiam auferendam, & pacem ſtabiliendam, atque ideo his finibus contraria obſtacula eſſe removenda. Putabant ergo, Cæſari operam eſſe dandam, ut in Bohemia inchoatæ reformationes, & exequutiones intermitterentur; deinde ad firmandam pacem ſuadebant Suæ Majeſtati, ut in Palatinum iras remitteret, & miſericordiam rigori juris anteponendo, ipſum Palatinum poſt factam ſubmiſſionem, deprecationem, & renunciationem, in gratiam reciperet, eique ablata reſtitueret; alioquin Suam Majeſtatem nunquam fore ſecuram, ſed perpetuis bellis obnoxiam eſſe futuram. In tranſlatione vero dignitatis Cæſarem attendere volebant ad ipſius Friderici filium, qui ante noxam parentis jus acquiſitum ad Electoratum habebat. Ad fratrem etiam, qui alterius delictum ferre non debebat, cum in perſona propria non deliquiſſet, & ad proximiores agnatos, qui prorſus innocentes Cæſari utilem operam navaſſent, quos ab Electoratus jure excludi, non erat valde æquum; iniquitatem autem vindicari poſſe à Regibus, ac Principibus Friderico Palatino affinitate conjunctis. Quibus omnibus incommodis obviari poſſet, ſi pax conſtitueretur, & Palatinus clementia Cæſaris reſtitueretur.

Modeſta taxatio Cæſaris.

Proponuntur ad Electoratum varii.

E contra aliqui ſentiebant Cæſarem in ſua propoſitione graves attuliſſe cauſas proſcriptionis, & rebus ita conſtitutis Electoratum illum, ita ad Cæſarem eſſe devo-

Contraria ſententia rigorem Cæſaris laudans.

devolutum, ut poſtpoſitis omnibus proximioribus, diſpoſitio illi ſoli competeret; & ſi Palatinus reſtitueretur, ſine delictorum pœna, metuendum fore, ne illius exemplo, alii idem molirentur. Inter Cæſarem, & Palatinum nullum alioquin fore diſcrimen, quandoquidem Cæſaris regna, & provinciæ eodem modo vaſtatæ ſint. Addebatur, Comitem Palatinum pacem non quærere; immo nec debita ſubmiſſione, ſed vi, & armis cauſam ſuam peragere. Collegium autem Electorum neceſſario debere compleri, meritoque Cæſarem id juris ſibi vendicare. Hujus aliquando mentis fuerat Ioannes Godefridus Princeps, & Epiſcopus Herbipolenſis, quo magis Dei zelo percitum Principem non vidit Germania; is militum pater, Sacerdotum exemplum, Principum decus, Catholicorum tutor, ſui ipſius contemptor, Eccleſiæ Romanæ, Cæſareæque Majeſtatis cultor acerrimus, & prudentiſſimus, nihil niſi ad Electorem Catholicum ſuſpirabat, inter quæ ſuſpiria ſummo noſtro omnium dolore ex hac vita deceſſit. Contra rurſus alii optatam pacem deſiderantes, à ſummo jure abhorrebant, & Circuli inferioris Saxoniæ, Regis Daniæ, Regis Angliæ, & forte aliorum arma metuebant, putabantque ſufficere, ſi Cæſar regna ſua, & provincias recuperaſſet, tunc poſſe ſecure reconciliationem indulgere; præſertim cum una Cæſaris fortuna bello omnia in diſcrimen adduci ajebant, ſi contrario prælio victoriæ fructus corrumperetur. Quare cenſebant de ratione faciendæ reconciliationis poſſe peculiarem tractatum inſtitui; media autem proponi, ſi Bohemica reformatio omitteretur; ſi hæreditariæ, & liberæ civitates Imperii non premerentur; ſi bonæ promiſſiones ſervarentur, ſi querelæ, & gravamina tollerentur; & commiſſariorum interpoſita fides liberaretur. Hæc Electorum, & Principum reſponſio non in votis fuit Cæſari, & nobis omnibus, qui translationem urgebamus. Cognoſcebatur enim in illa Catholicorum Principum maxima timiditas, & hæreticorum ſumma audacia. quare putavimus perſuadendum Cæſari, ut majori conſtantia, & clarioribus verbis declararet iis Principibus ſuam firmam determinationem,

Laus Epiſcopi Herbipolenſis.

nem, prout obtinuimus. Quapropter pro Cæſare reſponſum fuit, illum rurſus ad Duces Pomeraniæ, & Brunſvicenſem miſiſſe, ac ſperare propediem venturos: ſuorum etiam pactorum nunquam oblitum in proſcriptione Palatini, immo ea in tam gravi caſu diligenter conſideraſſe. verum eum fuiſſe rerum ſtatum, & animorum conſenſum, ut non tantum litteris, ſed etiam coram de proſcriptione cum aliis agere non potuiſſet: quoniam Palatinus tempore neceſſariæ proſcriptionis quotidie magis ac magis ſua facinora cumularat, præterquam, quod ſatis monitus, & conſultus fuiſſe videbatur, tum Palatinus, tum Electorum conſenſus in Conventu Mulhuſino, quando rogatus fuit Palatinus, ut abſtineret à tam improbis conatibus, & illi non obedienti tandem juſtæ pœnæ decretæ fuerunt. ſperare itaque Suam Majeſtatem, Electores habita ratione temporis, ac periculi, hunc agendi modum in deteriorem partem non accepturos. Quod autem de reſtitutione Palatini aliqui dixerant, Sua Majeſtas de reſtitutione dignitatis Electoralis non intelligebat; "cum contra illum maturo conſilio, & legitimis de "cauſis facta fuiſſet proſcriptio. ſi vero de admittendo Palatino in gratiam ſuam Cæſaream ageretur, ad illam ſe ſua Majeſtas offerebat, ſi modo pœnitentiæ ſigna exhiberet, in fortunarum vero reſtitutionem (Electorali dignitate excepta) ſubdebat, ſe ad interceſſionem Regum Angliæ, & Daniæ, nec non Electorum, & Principum, aliqua ex parte inclinare, pariterque ad pœnas promeritas moderandas. Reformationem Bohemiæ conſtanter negabat ad hunc Conventum pertinere; illam enim ajebat cuilibet Electori, ac Principi inferioris ordinis in ſuis provinciis hæreditariis eſſe, ac ſemper fuiſſe liberam, non ideo debere in vicinis Circulis, aut Romano Imperio Cæſaream fidem ſuſpectam haberi, cum non ſemel teſtatus eſſet, & adhuc profiteretur, ſe pacem Religionis in Imperio, quo ad omnes articulos, velle ſervare, neque vel in minimo quemquam offendere.

Reſpondetur militoribus conſiliis.

Excuſatur Cæſar ab errore.

Oblatio Cæſaris gratuita.

Conſtantia Cæſaris in Bohemica reformatione.

His Cæſaris conſiderationibus non vehementer contradixerunt Catholici, ſed ad alia puncta ſuperius

recenſita progreſſi ſunt, quæ plerumque ad Comitia futura rejecerunt. Electoris Saxonici, ac Brandeburgici Legati, & Ludovicus Landgravius Haſſiæ in priori voto perſiſtentes, Cæſarem melius facturum cenſebant, ſi veniam Palatino petenti indulgeret; illam ut peteret ſe curaturos ſpondebant. Cæterum rurſus pro intermiſſione reformationis, & reſtitutione Eccleſiarum, necnon liberi exercitii Auguſtanæ confeſſionis conceſſione in Bohemiæ Regno inſtabant. Repetebant etiam quæ paulo ante de civitatum libellis ſupplicibus fuerant dicta. In modo autem proſcriptionis & translationis diſplicebant illis verba addita, quæ abſolutam, & citra modum proſcriptionem indicabant, illaque obligationi Cæſareæ contraire teſtabantur, cum proſcriptio ſimpliciter, & abſolute citra modum in ſola Cæſaris poteſtate non eſſet, ſed in arduis negotiis non niſi conſciis Electoribus fieri deberet.

Votum Saxoniæ & Brand. Electorum.

In collatione autem ſententiarum de modo aliquo cogitabatur ad juſte terminandum hunc Conventum, quare mediatores particulariter auditi à Cæſare, (quoniam ſi Palatinus in bonam Cæſaris gratiam reciperetur, & ipſis aliquid accederet ex iis, quæ anteceſſores oppignoraverant,) inprimis gratias agebant Cæſari, quod tam clementer aliquid reſtituere vellet Palatino. Ad inſtantiam Regis Angliæ videbatur Sua Majeſtas illis ſatisfactura, ſi nepotes ſaltem non præterirentur in Electorali dignitate reſtituenda; ſi tamen omnino dignitatem Electoralem propter delicta Comitis Palatini tunc vacantem in Bavariæ Ducem vellet transferre, idque nec aureæ bullæ, nec regiæ obligationi repugnare exiſtimaretur; rogabant, ut Cæſar ita rem moderaretur, ut ſupradicti nepotes, & agnati Palatiniano jure non privarentur; in quo conſilio etiam ſperabant Bavariæ Ducem quieturum. Huic moderationi antequam Catholici ſubſcriberent; de defenſione Electoratus in Bavariæ Ducem transferendi, & de repellendis conatibus hoſtium actum fuit: ideo duos ad me deſtinarunt, mentem, ac liberalitatem Pontificis poſtulantes; cumque intellexiſſent Pontificem 5000. milites offerre, facilius conſenſerunt. Hiſce quamvis mode-

Elector. Moguntini, & Trever. votum.

moderatis conſiliis, Saxoniæ, & Brandeburgenſis Electorum Legati non acquieſcebant, ſed Electoratus Palatini translationem non eſſe medium obtinendæ pacis cenſebant, & tum demum ajebant pacem futuram, cum Electoratus cum ſuis dependentiis priori ſuo domino reſtitueretur, à qua ſententia propter defectum mandati diſcedere non poterant. Princeps Ludovicus translationem Electoratus Collegio Electorum relinquebat; ſed pro intermiſſione reformationis in Bohemia deprecabatur; frigide tamen, quia & ipſe " Cæſaris gratiam ad evacuandam ſuam cauſam ambiebat. " Præter has in communi difficultates, opponebat ſeſe translationi Electoratus Princeps Wolfgangus Wilhelmus Dux Neoburgicus non ſine ſtrepitu, aſſerens contra textum bullæ aureæ diſponi de Electoratu, ſe prætermiſſo, cum per illam denotaretur proximus hæres innoxius; hoc autem caſu nullum eſſe propinquiorem innoxium præter ipſum. frater enim Friderici Palatini contra Cæſarem arma geſſerat, legioni præfuerat, & fratri ſemper adhæſerat. Favebat Duci Neo- " burgico vir potens tunc temporis in aula Cæſarea, " cum è contrario alii maxime ad partes Maximiliani " accederent. quæ omnia non exiguam diffidentiam excitarunt. Finalis ſententiæ remora videbatur abſentia Ducis Saxoniæ, ſine quo fruſtratorium cenſebatur decretum proferendum, quod alioquin ipſo aſſentiente omnino validum exiſtimabatur. nam neque Palatinus, neque alius illius voto putabatur poſſe contradicere, aut obniti. Illius itaque præſentiam requirebant Bavarici, quandoque certam ſibi dignitatem promittebant; ad illius etiam præſentiam anhelabant, qui Electoratus translationi reſiſtebant: nam inde remoras expectabant; haud enim Saxoniæ Elector, rigidior juris Germanici " obſervator, conſenſurus videbatur, ut Electoralis di- " gnitatis translatio à ſolo Caſare dependeret; nec facile illam à Proteſtante Principe adimi permiſſurus, & forte omnino ob dimiſſos miniſtros Euangelicos à Cæſare receſſurus judicabatur. Hinc cum de illius emanſione conſtaret, utrimque mihi paſſim ob ejectionem prædicantium è Bohemia omnes offendebantur, arguebant

Oppoſitio Ducis Neoburgenſis.

Ducis Saxoniæ reſpectus.

guebantque tanquam abſentiæ illius authorem, & commercii minus recte inſtituendi reum; verum poſtea conſtitit, ut ſuperius declaravi, hanc non fuiſſe præciſam cauſam ſuæ emanſionis, ſed ea uſum fuiſſe pro velo, ut apud ſocios proteſtantes, quæ facta fuiſſent excuſaret, & Cæſarem non irritaret. Hæc tamen omnia ceſſarunt, quando Electores moderamen, de quo ante diximus, invenerunt.

Nova turba circa tranſlationem Electoratus.

Illo invento, nuntium de filii Regis Angliæ in Hiſpaniam inſtituta peregrinatione, vix non omnia concepta evertit. nam matrimonium apud aliquos ratum habebatur, qui ſibi aliter perſuadere non poterant, filium Regis tanto ſe periculo expoſuiſſe, niſi ſibi certo Infantem Hiſpanię addictam habuiſſet, & ſeſe ipſum illi arctiori voto addixiſſet. quare rurſus Electoratus translationem aliqui differendam cenſebant, & majori fructu reductionis ad fidem Catholicam integri regni Anglię, ac totius Germaniæ per Palatini converſionem; Cæſar paciſceretur cum Rege Angliæ pro Palatini filiis in Anglia apud Infantem Hiſpaniæ educandis. verum multis præſagientibus nullas futuras nuptias, hæc vana videbantur, & ab illis irridebantur. Cæſar etiam à priore ſententia vix dimoveri potuit, quo verbo ſuo ſtaret, quod ut Catholici Electores approbarent, me conſulente ſingulatim quemlibet evocavit, atque mox propitium reſponſum obtinuit. Quare deliberato aliquoties univerſo negotio, Cæſar decrevit, ſe in gratiam Regum, Electorum, & Principum, qui pro Palatino interceſſerant, & ad declarandam clementiam, paciſque ſtudium poſt humilem Palatini deprecationem, militum ſuorum exauctorationem, & ſimilium moleſtiaram renunciationem, ipſum in gratiam velle recipere ſine reſtitutione Electoralis dignitatis; quam omnino alteri ſe donare velle oſtendit abſque præjudicio Electoralis præeminentiæ, vel aureæ bullæ, aliarumque Imperii ſanctionum. Quia vero plures erant aſpirantes, neque tunc decerni poterat jus cujuslibet, cum abeſſent proximi agnati Frederici, Sua Majeſtas, ne Collegium Electorale diutius vacaret, Electoralem dignitatem Maximiliano Duci Bavariæ propter

Finalis ſententia Cæſaris.

Electoratus datur Bavariæ Duci, pro interim.

eximia

eximia illius merita conferre voluit. Filiis vero, & agnatis ut conſuleret, propediem Conventum evocandum promiſit, in quo amica tranſactio, & compoſitio inſtitueretur; quam Cæſar ipſe ad optatum exitum perduceret: ſi vero amica tranſactio locum non haberet, ſpopondit ſe juridico proceſſui, aſſidente Electorali Collegio, deciſionem cauſæ commiſſurum, ac relicturum; ut poſt Ducis Bavariæ obitum Electoratus, aliaque adjudicata occuparentur ab illo, cui jura faviſſent, modo ſemper fæudum à Cæſ. Majeſtate acceptaretur. His conditionibus contentus Maximilianus 25 Febr. Electorali dignitate auctus fuit. quod Cæſar illa die peragi voluit, quæ aliquando etiam ſub Carolo V Electoralem dignitatem Mauritio Saxoniæ Duci conceſſerat. Forma autem fæudatariæ acceptionis ſolemnis hæc fuit. Cæſar Regalibus indutus, prælatiſque Imperatoriæ Majeſtatis inſignibus, ſceptro, ſphæra, corona, ac gladio per eos, ad quos illud de jure ſpectabat coram Electore Moguntino, Colonienſi, & Treverenſis Electoris plenipotentibus Legatis, Archiepiſcopo Salisburgenſi, Epiſcopo Ratisbonenſi, duobus Principibus Haſſiæ, perorante Vicecancellario Vlma de delictis illius Comitis Palatini, qui antea Elector Imperii dicebatur, ob quæ lege commiſſaria talis dignitas erat ad Cæſarem devoluta, per eundem Vicecancellarium declaravit ſe Duci Bavariæ Maximiliano, eo quod inſignem navarit operam contra rebelles Cæſaris, dignitatem Electoralem contuliſſe, atque tunc velle eam cum omni ſolemnitate, ſeſſione, ſuffragio, & jure Electorali, coram univerſo Imperio conferre.

Poſt obitum Bavariæ Ducis ad aliquem agnatorum.

Mens Cæſaris publice declaratur.

Ad quæ verba ſtatim Comes Ioannes ab Hogenzolleren Aulæ Bavariæ Ducis ſupremus Præfectus, & duo alii ejuſdem Aulæ præcipui miniſtri repetita propoſitione, eam ſeſe Duci referre velle aſſeruerunt. ſecedentes itaque ad proximum conclave, ubi Dux exitum propoſitionis expectabat, poſtquam ei mentem Cæſaris indicarunt; reverſi ſunt cum gratiarum actione nomine ſui Ducis Electoralem dignitatem acceptantis; dixeruntque illum coram Sua Majeſtate ſe ſiſtere, ac ſolemne ſacramentum præſtare paratum eſſe.

Refertur gratia Cæſaris ad Bavarũ.

itaque

itaque paulo poſt Dux per Vicecancellarium evocatus inter Archiepiſcopum Salisburgenſem, & Albertum fratrem medius comparuit, & mox Cæſareis pedibus advolutus, audita mente Suæ Majeſtatis, quam idem Vicecancellarius altius repetiit, exaggerando Cæſaris officium conſiſtere in caſtigatione delictorum, & promotione bonorum; proinde dixit Cæſarem ex plenitudine poteſtatis ipſum Maximilianum Sacri
›› Roman. Imperii Electorem Archidapiferum declarare, eumque modo velle ad dicendum ſacramentum ſolitum admittere. Dux actis gratiis fidem dare paratus, accepto Electorali pileo, & pallio, tactis Euangeliis, prælectum juramentum fidelitatis repetiit, & exoſculato enſe Cæſareo, actiſque gratiis, una cum Cæſare porrecta manu novæ dignitati adgratulante; ordine ſuo in arcanum conclave Cæſareum ſe recepit: ubi ſtrata menſa, officio Archidapiferi defunctus, primam lancem aſſidenti Cæſari appoſuit, deinde menſæ aſſidens ejuſdem convivio exceptus fuit. Multa potuiſſent, & forſitan debuiſſent referri circa iſtud negocium translationis Electoratus, quæ & alibi, & in ipſo Conventu Electorali Ratisbonenſi evenerunt: attamen ſecreta Regis abſcondere bonum eſt; opera autem Dei revelare, & confiteri honorificum. Supradictis
›› cæremoniis peractis, dum Principes Electores variis
›› Imperii negotiis intenderent; ego impetrata à Bavariæ Electori Bibliotheca Heidelbergenſi, quæ & copia librorum, & raritate manuſcriptorum omnibus aliis in Germania, & forſan in Europa bibliothecis antecellebat, Romam tranſmittendam curavi. Sacris deinde vacare, & cœnobia quædam nobilitate fulgentiſſima viſitare conſtitui; ac primo S. Emerani, Ratisbonæ, & Superioris, & Inferioris Münſteri ſacras ædes, in quibus remiſſa aliquantulum diſciplina, media viſitatione, correctis, quæ corrigenda erant; reparata fuit, ſingulari omnium voluptate. Quod cum paulo antequam Vienna moviſſem in celeberrimo monaſterio Cloſterneoburgenſi tentaſſem, ſemel atque iterum monitum Prælatum refractarium ſenſi, tum quia inſolitum quid erat, ut inquiebat, à Nuntiis viſitari, tum

Dux dicit Cæſari ſacramentum.

Fungitur officio Archidapiferi.

Viſitatio Monaſteriorum inſtituta.

tum quia favore magnatum ſeſe exemptum fore ſperabat; verum eiſdem de cauſis animum ſumpſi, & ne longa deſuetudine periret jus Apoſtolicum, quod tum in cœnobium, tum in ipſum Epiſcopum exerceri poteſt, patrocinante Majeſtate Cæſarea, juſta authoritate ,ac bona intentione, viſitationem intimavi, & renitentem præpoſitum, præmiſſis monitionibus, ne in contemptum veniret Eccleſiaſtica, ac Romana juriſdictio,cenſuris innodavi, & poſtea formalem viſitationem inſtitui. Quæ juris controverſia tanti momenti fuit, ut deinceps cætera cœnobia in hæreditariis regionibus Cæſareis obſequentiſſima habuerim, in quibus alioquin auctoritas Sedis Apoſtolicæ periclitabatur. Hinc deinceps electionibus Abbatum intereſſe, ac præeſſe volui, ſacroſque Canones ad unguem obſervari præcepi, ut in celeberrima Melnicenſis Abbatis electione ſatis apparuit.

Initio hujus anni 1623, per obitum Abbatis vacavit Abbatia Fuldenſis, quam inhiabat Landgravius Mauritius Haſſiæ præ cæteris hæreticis, eo quod eſſet opulentiſſima,& territorium fere haberet mixtum;præterquam quod in iſtis turbis aliquid audebat ſperare; maxime ſi Elector Saxoniæ, & Principes inferioris diſtrictus ob translationem Electoratus, minus cum Cæſare convenirent. Mature tamen etiam tranſmiſſis ex Aula Cæſarea Commiſſariis, qui electionem Catholici promoverunt, periculo præventum fuit, & tertio menſe ſuffectus Ioannes Bernardus Schenckius à Sehuvinsberg, vir ad tuendam dignitatem aptiſſimus, qui & à Romano Pontifice, & à Cæſare confirmationem impetravit. Hoc ergo periculo liberati, in majus ratione translationis electoratus incidimus; nam Elector Brandeburgicus, Saxo, Brunſvicenſis, & Pomeranus ſatis aperte translationem factam improbabant; ſummeque dolebant monita ſua aliquoties per Legatos inculcata locum non habuiſſe, cum illa in Legibus fundamentalibus Imperii fuiſſent, ut arbitrabantur, fundatiſſima; quæ ſi tacerentur ab ipſis, non putabant ſe poſſe apud poſte-

Offenſa Brandeburgici, & Saxonis.

poſteritatem excuſari. Querebantur itaque, quod Palatinus punitus fuiſſet, antequam ſatis eſſet auditus; & quidem ab illis, penes quos non erat tam grave contra excelſam perſonam judicium. moderationem etiam Cæſaris,qua filiis, & agnatis conſulebat, non ſufficientem eſſe,neque ſatis fundatam arguebant;cum agnatorum jura hoc pacto controverterentur, & incerto diſceptationis eventui committerentur; quæ tamen innocentibus clara eſſe teſtabantur; & ratione quorum ingentes tumultus metuebant tum Cæſari, tum patriæ, ſuiſque ditionibus, de quarum tutela ſolliciti jam à ſubditis moniti,de milite cogitabant. Quod reſponſum magnas curas Cæſari, omnibuſque Catholicis,& Principibus injecit; maxime quia tunc innotuerat, Mansfeldium reparato exercitu in Friſia Orientali, quæ ad Imperium ſpectat, immaniter graſſari, & Chriſtianum Halberſtadienſem, ſimili tyrannide ſævitiam exercere in Epiſcopatu Oſnabrugenſi, & una ſimul ſollicitantes inferioris Saxoniæ Principes ad rebellionem; per Landgravii Haſſiæ Mauritii ditiones impetum in Palatinatum pro reſtituendo Palatino minitabantur. Cui periculo ut Cæſar occurreret,evocato Ratisbonam Tillio, quem ibidem in conſpectu Principum titulo Comitis ornavit, de defenſione Electoratus agi cœpit. Mihi incumbebat Sanctiſſimo Domino decurſum translationis ſignificare,& addictos quinque mille milites ad illius defenſionem urgere. Principes congregati primo Saxoniæ Electorem placandum duxerunt, in quem finem nomine omnium ad illum miſſus fuit Ludovicus Landgravius Darmſtadienſis illi gratiſſimus, cui Cæſar ut tanto fideliorem operam navaret, paulo ante Marpurgenſem ſucceſſionem dudum inter ipſum, & cognatum Mauritium ventilatam, ſervata juſtitia ſecundum leges Imperii adjudicaverat, cum condemnatione Mauritii, quod prævaricaſſet teſtamentum ſui patrui; & quod teneretur reſtituere omnes fructus, & commoda à tempore contraventionis: deſtinaveratque Cæſar ſuos delegatos, Electores Colonienſem, & Saxonem, ut ſubditis Marpurgenſibus, aliiſque illarum ditionum fidem, & jusjurandum

Mansfeldius in Friſia Orientali.

Sententia de Marburgensi ditione pro Ludovico Darmſtadiensi.

randum remitterent, & ad fidem Ludovico dandam hortarentur.

Copia Tillii in Vetteraviam, & Haſsiam.

Ne autem Sua Majeſtas, vel Principes Catholici à Mansfeldio, Halberſtadio, aliiſque electoratus translationem minime approbantibus prævenirentur; commiſſum fuit Tillio, ut quam citiſſime copias omnes in Palatinatu hiberna agentes, relictis tamen neceſſariis præſidiis, in Vetteraviam conduceret, & illas cum Anhaltini copiis contra Mansfeldium, & Halberſtadium pugnantibus conjungeret. Sic enim Mauritii Haſſiæ ditiones pro Cæſare ſecuræ reddebantur, ne ille, vel deficeret, vel locum hoſtibus præberet. In hujus conſilii celerrima exequutione non parva fuit difficultas; nam ſtatim illi ſe oppoſuit Mauritius, qui nullo modo Tillii militem admittere volebat, cum tamen alias promptiſſime Halberſtadii copias, in Moguntinenſem diœceſim irrumpentes admiſiſſet. Quare Cæſareis maximam ſuſpicionem de colluſione cum Halberſtadio, & Mansfeldio ingeſſit. Verum Tillius non ſegnis in imperata ſibi ſtatione adipiſcenda, Herberſtorfium Heidelberga evocatum octo millia equitum, & peditum conſcribere juſſit; ac cum illo collectis aliis præſidiis, aſſumptiſque aliquot tormentis partim Hannoviæ, partim Francofurti aſſervatis, in Haſſiæ ditionem perrupit; atque mox ad limitem Brunſvicenſis ditionis caſtrametatus eſt, monito Brunſvicenſi, ſe nihil hoſtile moliturum: Anhaltinus vero cum Corduba caſtris Mansfeldii Wiltshuſium occupantis, & Monaſterienſem civitatem cum tota diœceſi ambientis, ſe oppoſuerunt; utque aliquid melius agerent, Lipſtadium obſederunt, atque inde circum circa regionem ab incurſionibus Mansfeldii, & Halberſtadienſis tutati ſunt.

Tillius Caſtra metatur apud Brunſvicenſem.

Cæſar in Bohemiam progreditur.

Cæſar interim relicta Ratisbona, ac dimiſſa Auguſtiſſima Imperatrice, ſecundo Danubio Viennam per ſuperiorem Palatinatum à Bavariæ Duce deductus Pragam properavit, quem ſemper una die ob commoditatem hoſpitiorum prævenire debui, conſiderans majori opportunitate non ſine ſenſu doloris ditiones illas profundiſſimæ hæreſi immerſas, in quibus ne unum quidem Catholicum inveni, donec aliquandiu

per

per Sylvam Herciniam in Bohemiam progreſſus, ad Biſchofftheimium deveni, ubi Archidiaconum illius loci obviam habui plenum querimoniis de occupatis pagis à prædicantibus, qui plerumque durante iſta controverſia inter Cæſarem, & Saxoniæ Electorem, redierant, & maxime in limitibus Bohemiæ hærebant, & in locis, ex quibus prædicantes exulaverant, nondum Catholici Sacerdotes fuerant ſubſtituti; nam & integra Bohemia Sacerdotum penuria laborabat, & regnum deſtitutum Archiepiſcopo, qui ante aliquot menſes è vivis deceſſerat, nec Epiſcopum, nec Suffraganeum, qui ordines conferret, aut deſolatos tueretur paſtores cum gregibus, Paſtorem habebat. Cæſar poſt non longam deliberationem, applaudentibus Bohemis, Erneſtum Harrachium Principem, virum ſummæ prudentiæ, pietatis, & morum candore inſigniſſimum ad Archiepiſcopatum nominavit. verum cum ille adhuc Romæ ſubſiſteret, aliquamdiu quaſi officio Suffraganei in conferendis Ordinibus defungi debui.

Archiepiſcopus Pragenſis deſignatur.

Præpoſitus Cottiſoviensis juxta Pilſnam.

In itinere obtulit ſeſe ſeniculus nonaginta annorum, Virginum Ordinis Præmonſtratenſium Præpoſitus, qui aliquoties ad martyrium præparatus, ligatis oculis lictori cervicem præbuerat, quem diligentiſſime inter medios hæreticos clauſuram arcte obſervantem ſuſpexi, & conſolatione plenum dimiſi. Nihil illo ſanctius, nihil modeſtius, ac ſimplicius; nam me in habitu Eccleſiaſtico, & Prælati quidem violacea chlamyde inter medios capellanos, alioſque oblongis veſtibus incedentem, aliquamdiu pro Legato Regis Hiſpaniæ habuit, multaque de ſui Regis laude, militia, ac patrocinio addidit. verum ut Sanctiſſimi Pontificis Nuntium me intellexit, in genua provolutus, nunquam ſe in iſtis regionibus Nuntium à ſeptuaginta annis, quibus vixerat, vidiſſe referebat, ſuoque Sacerdotio congratulatus, cum Simeone Canticum Nunc dimittis, cantabat, inquiens, ſe ſatis vixiſſe, quando in illis regionibus deſperatis Legatos Pontificis vidiſſet.

Pilſnenſis urbis ſtatus.

Pilſnam eadem die appuli, ubi deſolationem Mansfeldii, reſtaurationem Ferdinandi Cæſaris pluſquam alibi notavi. in ſuburbiis enim ampliſſimis nulla domus

mus remanſerat. plures in urbe domus perforatæ, eccleſiç dejectç, & monaſteria Dominicanorum, ac Franciſcanorum fere deſolata. ſed quod in tantis malis me ſolabatur, omnes cives Catholicos, & ne unum quidem hæreticum (quod mirum erat, cum Mansfeldius urbem illam biennio, & amplius tenuiſſet, & Eccleſiam concionibus Lutheranorum violari curaſſet) inveni; ex quo cognovi verum fuiſſe, quod mihi fuerat dictum, hanc civitatem, eo quod ſemper in omnibus præcedentibus tumultibus antiquis, & modernis occaſione hæreſum Fidem catholicam acriter ſervaverit; per ſpeciale Breve à S. P.M. Gregorio XIII, ſuſceptam fuiſſe in præcipuam Sedis Apoſtolicæ protectionem; quem honorem Gregorius XV, me ſuggerente, per aliud breve confirmavit. Vice verſa in proximo oppido Rokizzani præter Parochum recenter inſtitutum, atque ab omnibus contemptum, vix unum Catholicum vidi; nec deinceps Parochos, aut Catholicos Pragam uſque reperi, devaſtatas eccleſias, incenſa oppida, vicos, & ruinas quamplurimas. ad lævam monſtratum mihi fuit caſtrum Sbiroff, ſexto ab urbe Pragenſi lapide, ubi proceres Bohemiæ rebelles vita donati detinebantur, quorum conſanguinei adventum Cæſaris, ut liberationem impetrarent, non procul inde expectabant. Altera die locum fæliciſſimæ victoriæ Pragenſis pertranſiens, non ſine lacrymis, loco benedixi, diutius conſiderans commoditatem hoſtium in editiori loco caſtra habentium, munimenta, & vallum præparatum, cujus adhuc veſtigia extabant, hortum voluptuarium Stellæ, atque non procul inde monaſterium S. Margaritæ cum pago uſque ad civitatem Pragenſem extenſo, quæ omnia, quia non profuerant, merito Divinæ potentiæ victoriam adſcribi judicavi.

Rokizzani omnes hæretici.

Arx Sbirovienſis.

Tandem tertia feria hebdomadis Sanctæ Pragam adveni, & urbem expectatione majorem vidi, frequenti ſolum Clero deſtitutam, quem in ſacris Paſchatis feſtis, tam in Cathedrali, quam in collegiis animadverti, (ſi monaſteria excipiam) vix duodecimum numerum implentem. Tunc prius animum ſumſerunt ſacerdotes munus aliquot Parochiarum ſuſcipiendi, præſente

L Cæſare,

Cæſare, ad quarum adminiſtrationem multos inertes cogere debui. Religioſi Ordinis S. Mariæ de Carmelo Diſcalceatorum aliquandiu pro ſua admiſſione in urbem inſtiterant; neque illud facile erat, tum Bohemis etiam Catholicis, qui exteros difficulter admittebant; tum nonnullis Religioſis, qui ſuæ viciniæ metuebant, ſe opponentibus. major erat de loco difficultas; nam unam ex eccleſiis novis, de quibus, ut retulimus, fuit principalis controverſia, ab hæreticis ſplendidiſſime ædificatam ambiebant; de qua tamen dudum diſceptabatur, an, quia impendiis hæreticorum ædificata, eſſet deſtruenda; vel ſi integra eſſet ſervanda; an Præmonſtratenſibus, in quorum fundo ædificata dubitabatur, concedenda eſſet. Alii cives minoris partis, eo quod ampliſſimo cœmiterio condecorata eſſet, quod ſepulturæ incolarum deſervire poſſet, illam in Parochialem converti poſtulabant. Sed memoria Pragenſis victoriæ, cui P. Dominicus à S. Maria interfuerat, Cæſarem etiam ad noſtram interceſſionem de eccleſię illius diſpoſitione movit, ut inibi Ordo Carmelitarum fundaretur. illam itaque loco multarum eccleſiarum per hæreticos deſtructarum integram ſervari, & pręfatis Patribus conſignari mandavit. Oppoſuerunt ſeſe ſtatim Patres Dominicani è regione ad S. M. Magdalenam habitantes, & non leves difficultates in Bullis S S. Pontificum fundatas produxerunt; ſed illa omnia Romę ventilata tandem pro patribus Carmelitanis lata fuit ſententia. Paulo poſt Patribus Ordinis Sancti Franciſci de Paula alia eccleſia hæreticorum urbis veteris donata fuit, ad erigendum ibidem illius Ordinis Monaſterium in compenſationem eorum, quæ quondam rabies Huſſitica perdiderat. ſubdam rem memoratu dignam, obſervatam à piis curioſis, quod in eccleſia, & in omnibus januis domus eccleſiæ adjunctæ, in qua prædicantes habitabant, & poſtea dicti fratres Minimi ſucceſſerant, erat inſculptum: Quod minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Certe hæreticis prophetantibbus eccleſiam, & domum futuram eſſe præfatorum Religioſorum Minimorum. Præterea ex præcipuis Huſſitarum eccleſiis Paro-

P P. Carmelitæ admiſſi Pragæ.

Datur illis Eccleſia hæreticorum parva partis.

E-cleſia altera PP. S. Franciſci de Paulo donatur.

Parochialis una fuit S. Galli, quæ Carmelitanis Conventualibus, ſicut & alia S. Wenceslai, Patribus Ordinis Diſcalceatorum S. Auguſtini, altera S. Michaelis, Patribus Ordinis Servorum B. Mariæ ad commendationem noſtram fuerunt aſſignatæ.

Alii Ordines Praga admittuntur. Ne autem tot Religioſi ſine ſtudiis virtutem excitantibus diutius ſordeſcerent, vel inedia interirent; novellis iſtis Ordinibus occupatarum eccleſiarum redditus, qui in S. Wenceſlao, S. Michaele, S. Gallo, & S. Salvatore non exigui fuerunt; aſſignati ſunt: Patribus vero Dominicanis, Franciſcanis Conventualibus, & Auguſtinianis ad S. Thomam, ex ærario regio ſeminaria fundata fuere ſatis liberali redditu annuo, qui duodecim, vel quindecim Religioſis in ſtudiis philoſophicis, ac Theologicis alendis ſufficerent. collegium Carolinum, quod celebre erat Huſſitis, ubi ſuos errores profitebantur, & gradus male doctis conferebant; una cum omnibus collegiis, ſeu ſeminariis inde dependentibus, P P. Societatis Ieſu pro erectione Univerſitatis Catholicæ donatum fuit, dummodo conſenſus Apoſtolicus accederet. Ac tandem, ne quid deeſſet ſæculari Clero, Canonicæ portiones mirum in modum à Cæſare auctæ; Archiepiſcopatus, Dignitates, Decanatus, Præpoſituræ, quaſi de novo erectæ fuere. *Augentur redditus Cleri Canonicorum Decani, &c.* Imo jam de Clero in univerſum contempto, ac quaſi ad opprobrium, & abjectionem deducto, ad " priſtinum ſtatum, ex quo ante ducentos annos exciderat, reducendo, ut inter Ordines regni numeraretur, " & primum locum obtineret, actum fuit. " verum hoc initio majoris molis, quam putaveramus, repertum eſt, nihilominus fundamenta tunc jacta ſunt, quibus poſtea inſiſtendum fuit. præterea, quia in uſu Calicis, ex indulto quodam à f. r. Pii Papæ I V regno Bohemiæ finitimiſque regionibus conceſſo laicis ſub certa forma, & conditionibus, pro pacandis præfatis regionibus, permiſſo; debitus, ac ſtatutus ordo non ſervabatur, ſeu à communicantibus non implebatur, quin potius variæ ſectæ, & hæreſes ſub illa communione tegebantur, ita ut nec honor Dei, nec pax regni Bohemiæ, neque etiam ipſa Religio Catholica (cujus

alias augendæ gratia illa & conceſſio introducta fuerat) ullo pacto promovebantur, ex ordine Sanctiſſimi Domini de voto D D. S. R. E. Cardinalium Generalium Inquiſitorum, quibus de ſupradictis relationem feceram; Calicis uſum laicis Bohemis, & aliis vicinarum provinciarum inhibui, contradicentibus nonnullis ex primioribus viris,ſpe inani deceptis uberioris fructus inReligioneCatholica,ſi de novo cōcederetur.

In Moravia, me ſuggerente, Cæſar per particulare diploma prohibuit excurſionem hæreticorum ad concionatores hæreticos; recuperavit jura patronatus ab hæreticis Baronibus occupata, ab Eminentiſſimo pariter Cardinali Dietrichſtain, & ab aliis Religioſis viris, & Baronibus Catholicis fuit ſummopere laboratum pro converſione hæreticorum ad Catholicam Religionem. quare non ſolum multi nobiles, ſed civitates integræ; ut Polnenſis, & aliæ ad gremium S. Eccleſiæ Catholicæ redierunt,ad quod multum conduxit expulſio prædicantium à Zenoima; & quod Deus voluerit oſtendere ſigna ſuæ pietatis, cum ob interceſſionem S. Paulinæ Virg. & Mart. cujus reliquiæ coporis paulo ante fuerunt dono datæ à Gregorio XV Collegio Olomucenſi, peſtis ſæviſſima in eadem civitate hoc tempore fuit extincta.

Fœdus Arcanum pro reſtitut. Palatini. Interim in inferiori Saxonia de translatione Electoratus, quæ multis ſumme diſplicuerat, ſerio apud Ordines deliberatum eſt; & quia Tillius non procul à Brunſvicenſi ditione cum exercitu ſedem fixerat; ſub ſpecie diſtrictum illum tuendi à milite tam Tillii, quam Mansfeldii adhuc in Friſia hærentis; inter Regem Daniæ, Electorem Brandebürgenſem, Ducem Brunſvicenſem, Ducem Holſatiæ, & Mechelburgenſem, civitates Bremam, Lubecam, Hamburgum, Luneburgum, & alias arcanum fœdus initum fuit, cui Chriſtianus, Dux Brunſvicenſis ſeſe cum Imperio Præfectum præbuit. verum cum tantum ad defenſionem dicerentur ſervituræ copiæ; Dux Luneburgenſis, *Modeſtia Ducis Luneburgenſis.* qui jam à triginta circiter annis præfecturam ordinariam Circuli ſuſtinuerat, hoc ſui muneris fore exiſtimans, collectis aliquot copiis nomine totius Provin-

ciæ

ciæ moderata præſidia diſpoſuit, magnaque modeſtia vim deprecatus fuit. Alii tamen præfato Chriſtiano Brunſvicenſi clam copias ſuas commiſerunt, eumque bellico apparatu promoverunt, qui in proximam Weſtphaliam aliquandiu ſecedens, ac cum Mansfeldio tractans plenis exercitibus in fratris ſui ditionem, & in Halberſtadienſem Diœceſem revertens, propriis concivibus metum incuſſit, indignatuſque Duci Luneburgenſi, quod alias tam frigide arma illius diſtrictus moviſſet; & quod non ita pridem contra illius parentem Comitatum Grubenhagenſem à Cæſareis Delegatis impetraſſet, non modice ei, & Cæſari offendebatur; neque jam aliquis dubitabat, quin contra Cæſarem tam validum exercitum inſtruxiſſet, tum ut Palatinum cognatum ſuum reſtitueret; tum ut confirmationem ſecularem ſui Epiſcopatus Halberſtadienſis obtineret, & impune leges latas ab illius Capitulo, nec non ab ipſo confirmatas, ſacramentaque de novo exacta in præjudicium Catholicorum Canonicorum ſtabiliret. nihilominus illius frater Vlricus Dux Brunſvicenſis, qui & ipſe non parum Cæſari offendebatur, eo quod ad noſtram inſtantiam inveſtituram Ducatus Brunſvicenſis ad inſtar parentis ſui obtinere non potuiſſet propter bona occupata à ſuis prædeceſſoribus tempore Caroli V, Epiſcopatus Hildesheimenſis, pendente lite in Camera Spirenſi, iram diſſimulans, Tillio, & per eum Cæſari perſuadere nitebatur, Chriſtianum fratrem nihil hoſtilitatis contra Cæſarem velle movere, atque ideo velle Mansfeldium equitatum dimittere, ſibi Duci militare, nec in aliquo Circulum inferioris Saxoniæ, aut alium vicinum offendere, niſi prius laceſſeretur. quare etiam Tillium rogabat, ut quietis amans, nihil contra inferiorem diſtrictum moveret. verum hæc tantum eo fine dicebantur, ut Chriſtianus impune meliora loca occuparet, aciem mature inſtrueret, & aditum ſibi in Bohemiam aperiret. nam eo ipſo tempore à Saxoniæ Electore tranſitus in Bohemiam petebatur, ab Eisfeldenſibus collatio non exiguæ ſummæ pecuniariç impetrabatur, & copiæ multo majores, quam opus eſſet, conſcribebantur; jamque

Diſſimulatio Brunſvicenſis.

Chriſtianus cum Mansfeldio copias unire ſtudebat. Imo Fridericus, & Mansfeldius Bethlemum Gaborem ad movendum eodem tempore exercitum in Moraviã & Bohemiam urgebant; tractatuſque à Rege Angliæ cum Hiſpanis inſtitutos, ſe invitis omnem pacem ejurantibus, profectos eſſe teſtabantur. nec deſinebant Chriſtianus, ac Mansfeldius ditionem Weſtphalicam devaſtare, arcem Rettelianam invadere, aliaque loca, jam non ſua, ut aditus Tillio pręſcinderetur, prędiis munire. Quare Tillius tum coactus fuit Brunſvicenſem Ducem fratrem Chriſtiani Halberſtadienſis de mala fide, ac violentia arguere; & caſtra ſua Hirsfeldiam, necnon in Eisfeldiam ad occurrendum violentiis Chriſtiani promovere. Ibi cum aliquandiu ſubſtitiſſet, diribitorium occupata Eſechwega, Altendorfio, & Wiſſenhuſio inſtituit. ac nonnunquam cum Chriſtiani Brunſvicenſis militibus velitationes, quę tamen inſolentiæ militum potius adſcribebantur, permiſit. Bis Chriſtianus Cæſareos milites primo inſolentes aggreſſus, ſemel Franciſci Alberti Lawenburgenſis Ducis legionem in viarum anguſtias conjectam afflixit, eique omnia impedimenta ademit. Alias Einotenſis Tribuni legionem opprimere tentavit; ſed ipſe aliquot ſigna ſatis magna clade ſuorum amiſit.

Cum Bethlemo conſpiratio.

Halberſtadius primo aggreditur Cæſareos.

Cum interim hæ clades, & pericula Cæſari adhuc Pragæ hærenti renunciarentur, jamque fama percrebuiſſet de Bethlemi Gaboris apparatu; inconſultum judicans loco minus tuto diutius hærere, Viennam feſtinavit, ubi mihi cæterum Bohemiæ, nec non partem Moraviæ videre licuit, ſicut & aliam partem omnino deſolatam; &, quod maxime deflebam, totaliter hæreſi infectam, è qua non ita pridem prædicantes hæreticorum migraverant, & populus nunc à Religioſo Polono, aut Germano in defectum Bohemorum ſobrie ſatis inſtruebatur; tum ob defectum ſcientiæ, probæ vitæ, parvi reſpectus, paupertatis, diffidentiæ, tum vel maxime ob obſtinatam voluntatem incolarum, quod patienter diſſimulandum fuit, donec adeſſet in tanta meſſe major maturitas, & operariorum abundantia Sacerdotum. interim tamen ut à teneris aſſueſcerent

Cæſar abitum Praga parat.

ſcerent Catholicæ Religioni; in ſingulis locis, ſcholis præfici curavi Clericum Catholicum, cui etiam neceſſe erat in abſentia Sacerdotum nonnunquam ad tres, quatuor, vel plures leucas diſtantium, neceſſarium Baptiſmi Sacramentum miniſtrare, & Cathechiſmum diebus Dominicis loco concionis, ac Sacri perlegere. Antequam Praga diſceſſiſſem, de reſtauranda principali Abbatia Hirsfeldenſi, noviſſime à Tillio recuperata deliberare cœpi; illam enim inter hæreditaria ſua bona numerabat Mauritius Landgravius Haſſiæ, qui eam filio ſuo ſecundo genito jure patronatus, vel potius ſumma injuria donaverat, neque unquam à Cæſare, vel à Sanctiſſima Sede tantæ Prælaturæ Eccleſiaſticæ confirmationem acceperat, ac nihilominus integris fructibus fruebatur. Commendavi tunc Sanctiſſimo PP. Gregorio XV Archiepiſcopum, & Electorem Moguntinum, cujus in Germania ob Cancellariatus officium eſt maxima auctoritas, quem etiam uti illi loco vicinum Principem, ac zelo Dei percitum, judicavi facilius ad poſſeſſionem admittendum, juraque è Cancellaria Imperii eruta quam commodiſſime poſſe reſtaurare; prout ipſe Sanctiſſimus Dominus optime conſideravit, ac tanto beneficio, jure devolutionis ad ipſam Sanctam Sedem ſpectante præfatum Moguntinenſem Electorem condecoravit. Et inſuper ne deficiente Archiepiſcopo Electore, iterum Abbatia occu- " paretur ab eodem Landgravio, Coadjutorem in eadem " cum futura ſucceſſione inſtituendum curavi Archidu- " cem Carolum, ut cum ſua, & ſuæ domus potentia illam tueretur.

Abbatia Hirſfeldenſis diſpoſitio.

Cæſar etiam antequam è Bohemia diſcederet; ſingulariter opus reſtaurandæ Religionis Domino Archiepiſcopo commendavit; mandans ſuo relicto Legato, ut ſolius Divinæ bonitatis, ac juſtitiæ intuitu, nulli indulgeret; ſed in omnibus, & per omnia Catholicæ diſciplinæ præſentem manum adhiberet. Exemplo ſuo doctrinam, ac mandatum voluit ſtabilire: bis enim miraculoſam B. Virginis ædem Brandiſii tertio ab urbe lapide voluit viſitare, atque liberali dono aliquot millium ducatorum (quod multum erat in tanta ege-

Decretum de Religione in Bohemia.

 ſtate,

ſtate, ne dicam neceſſitate) Eccleſiæ illius ſtructuram promovere. Alterum decretum antequam abſcederet in favorem Cleri pene exciderat de reſtituendis bonis eccleſiaſticis, nam cum paſſim fortunæ reorum venderentur, eſſentque inter illas, quæ ad ſacrum Ordinem quondam ſpectaverant, relictos Vicarios monuit, ne ſimiles venderentur, vel jam venditæ alio beneficio non inæquali cōpenſarentur. Hinc nō multo poſt quoslibet totius Bohemiæ Prælatos requiri voluit, ut ſcripto conſignarent, quod, quale, quantum, quando, à quo fuiſſent bona Eccleſiæ ablata, & à quo tunc detinerentur, ut ſuo tempore poſſet Prorex à venditione talium abſtinere, vel ſimili beneficio compenſare.

Decretum de reſtit. bonorum Eccleſia.

Cæſar in Auſtriam redit.

Duodecimo poſt deceſſum die modicis itineribus Cæſar Viennam devenit, ubi mox memor quanto incommodo, & periculo vitæ, ſuarumque fortunarum in Bohemia, nec non in Germania eum vivere contigiſſet ob unam hæreſim, quæ tantam excitaverat inter ſubditos, & hæreditarium Dominum diffidentiam, ut vix Dominus ſecurus, & vix ſubditus quiete dies ſuos poſſet tranſigere; de reſtauranda Religione, ſaltem in hæreditariis Provinciis, ſerio deliberavit, hortatuſque eſt eos, ad quos cura eccleſiarum ſpectabat, ut non minus doctos, quam probos animarum curiones, animabus præficerent. Deinde inquiſitione facta, an in locis non privilegiatis, qualia erant oppida Auſtriæ, & majores vici Cæſarei, alicubi eſſet exercitium ſectarium; ubi intellexit adhuc in Grawenwerdt, Langenloiſe, & Forthoff, diſſimulatum fuiſſe exercitium hæreſeos; ſtatim Andreæ à Stadl, Caſparo à Nienhauſs, & libero Baroni Ioanni Ioachimo ab Aſpan, reſpective illorum locorum jure oppignorationis dominis, omne exercitium ſectarum interdixit; imo de facto Doctorem Schafflerum una cum Patribus Societatis Ieſu è Collegio Cremſenſi Laugeloiſum mitti voluit; civibus ſeveris mandatis præcipiens, ut inſtructi ſtatim Catholicam Religionem complecterentur; quia nunquam conceſſa fuerat Religionis libertas quarto ordini plebejo in minoribus oppidis, ac vicis, ſed ſolum nobilitati in propriis arcibus, domibus, villis, & molendinis, aut in aliis locis proprio uſui deſtinatis. Hinc

Diverſa prohibitiones hæretici exercitii.

Hinc ad minora oppida Cæſar converſus, omnes cives, aut incolas Catholicæ Religioni nomen dare voluit, incipiens ab Entzeſtorfenſibus, Prætersſtorfenſibus, Modlingenſibus, Bandenſibus, ac Draskirchiis, quibus in locis jus civium obſtinatis in hæreſi denegari mandavit. Nec minus de Styria, Carinthia, & Carniola ſollicitus Epiſcopo Lavantino reſtaurationem diſciplinæ Catholicæ commendavit, eamque ut ſatageret diſertis verbis præcepit. Et quia Iaurinenſes tam præſidiarii, quam inſtitores plerumque erant turpi hæreſis labe infecti, à quibus tamen tanti momenti contra Turcas repaguli conſervatio dependebat, ſerio de reſtitutione Catholicæ Religionis ibidem agi voluit, mandans, niſi id obtineretur, locum Catholicis præſidiariis committi. *Coguntur ad Religionem Catholicam incolæ Auſtriæ.*

Sæviebat interim bellum in inferiori Saxonia, ubi Halberſtadienſis miles acriter ſeſe Tillianis opponebat; jamque paſſim vicanis data fuerunt arma, ut milites pabulatores expedirent; & Tilliani vice verſa incendio aliquot pagos caſtigarant. deinde arces duas in ditione Brunſvicenſis Ducis interceperant, quas & munire, ibidemque caſtrametari cœperant; tanto confluxu copiarum, ut Ordines inferioris Saxoniæ diem Luneburgi indixerint ad reſtinguendum incendium, quod alioquin, ut prudenter proſpeculabantur, integram viciniam erat pervaſurum. *Bellum in Saxonia inferiori.* *Comitia Luneburgenſia.*

Scripſerat Cæſar ad præfatos Ordines congregatos, eoſque rogaverat, ut Chriſtianum Brunſvicenſem intra modeſtiæ limites continerent, & ad acceptandam Suæ Majeſtatis gratiam jam pridem oblatam perducerent, vel omnino eliminarent, cum tam pernicioſo illius exercitu; ne cogeretur præter ſuam mentem contrariis copiis illum proſequi, ac fidos ſibi ſocios à tot ruinis vindicando, etiam ipſis obeſſe. Quod cum Ordines Chriſtiano propoſuiſſent, neque adhuc (aliter ſentiente Luneburgico) illi adhærere decreviſſent, abſque cunctatione Chriſtianus exercitum ſuum Viſurgim transduxit per pontem Hammelenſem; Comitatumque Lippenſem tum infeſtare cœpit, incenſo prius in Eiflia inſigni monaſterio Gerodienſi, quod ad Electo-

Halberſt. Cæſaris gratiam reſpuit.

rem Moguntinenſem attinebat. Cæſaris vero oblatam gratiam reſpuens, cum nondum conciliari voluiſſet; multa, quæ ſugillaret, invenit. quare illa minime contentus ulteriorem veniam pro ſe, & pro omnibus illi militantibus, nec non iis, & ſibi ſecundum illa omnia, quæ Daniæ Rex in noviſſima Viennenſi Legatione à Cæſare petierat, ſatisfieri poſtulavit. Quibus verbis tecto nomine Palatini cauſam agens, illum ex integro dignitati, & fortunis omnibus reſtitui, & de aliis tam ſuis, quam fratris ſui nondum ad inveſtituram Brunſvicenſis Ducatus abſolute admiſſi, ob bona, de quibus diximus, Eccleſiæ Hildesheimienſi adempta; paciſci volebat, ſicque Cæſarem in ordinem redigere, atque alia poſtmodum ſuæ familiæ, & ſibi ratione Halberſtadienſis Epiſcopatus impetrare cogitabat; ita ut ſine pugna victor diceretur Cæſaris; & plus commercio, quam armis profeciſſe cognoſceretur. Quæ cum præter Cæſareæ Majeſtatis dignitatem poſtularentur, eſſetque periculum, ne illa ſimilibus commerciis degradaretur; Cæſar prudentiſſime poſtulata diſtinxit; & ſingulariter ipſi Chriſtiano, ejuſque militibus præſentibus, cujuſcunque tandem conditionis eſſent; gratioſe veniam indulgere promiſit; hac ſola reſervata conditione, ut qui ex hæreditariis provinciis contra Suam Majeſtatem militaſſent; deinceps ex eiſdem provinciis excederent, & oblata gratia infra octiduum à die publicationis uterentur, in cæteris prudenter diſſimulavit abſque alicujus perſonæ, cauſæ, aut occaſionis explicatione.

Cæſaris gratia oblata reſpuitur.

Verum Chriſtianus, qui nunquam paci animum applicuerat; his non contentus, inſanire perrexit, & exprobrato prius univerſo Circulo Saxonico, qui illius audaciæ particeps eſſe noluerat, illumque extra limitem rejecerat; quam ſocorditer cauſam ſuæ patriæ otioſi defenderent, & quanto periculo Cæſari, longe altiora erga ditionem illam cogitanti, ſe ſuaque ſtolide concrederent; exercitum ſuum in ditionem Monaſterienſem, deinde Colonienſem, atque ita in Belgium Hiſpanicum abducere cogitavit, quo tandem ſpoliatis illis regionibus, & præciſo nervo Hiſpanico,

in

in Belgium militem Burgundicum ex Palatinatu revocaret, ſuique brachii amiſſionem vindicaret; ac tandem per illam viam Palatinum proſcriptum patriæ ſuæ regnoque Bohemiæ reſtitueret. Aſt Tillius cum ſuo exercitu fugientis veſtigia premere conſtituerat, & ut alicubi primas copias detineret; Anhaltinum evocaverat cum aliquot copiis Burgundicis, quo vires conjungerent ad prælium, ſi ſeſe occaſio ferret in eundem, antequam Halberſtadius Rhenum attingeret, & Hollandorum copiis, prout diſpoſuerat, ſuas uniret. Favit Deus bonæ intentioni Tillii, qui 31 Iulii Horem appulit, & prima Auguſti per patentiſſimum campum Samen copias ſuas in ditionem Ravenſpurgenſem tranſtulit, ac tandem quarta die Anhaltini copias in Greve ſuis conjunxit; cum paulo ante Halberſtadienſis etiam ſuas Embreſam traduxiſſet. Intellexerat tunc Tillius Halberſtadienſem prope Stenvordam conſiſtere, ſuoſque ibidem in aciem conſtituiſſe, quare quo certior de ordine, loco, numero, & caſtris fieret, Tribunum Avandanium cum legione equitum aliquot Croatis exploratibus adjunxit; ipſemet vero cum toto exercitu optime diſpoſito ſubſequutus eſt. reperit jam hoſtem primos ordines Avandanii invaſiſſe, quibus continuo 500 ſclopetarios ſubmiſit, quorum virtute hoſtis retrocedere coactus eſt, non tamen ordines diſſolvit; nocte autem ſuccedente, data fuit utrimque quies, ſed Halberſtadienſis tenebrarum beneficio uſus, uſque ad ſylvam prope Statloo devenit inter aquas, & vallum, ubi ſibi tutum fore refugium arbitrabatur. ſed Tillius circa meridiem locum proſpeculatus die 6 Auguſti (quo Romæ Sanctiſſ. D. Vrbanus VIII Pontifex ad maximum Vrbis, & Orbis bonum electus fuerat) Equitatum Ducis Adolphi de Holſtain, & Tribuni Herberſtorfii præcedere juſſit, illiſque ſuccedere legionem Iunioris Tillii; equitatum legionibus peditũ Schonbergii, Furſtenbergii, Ducis Henrici Iulii Lawẽburgenſis, & Erwitii, ſuffulſit, quibus rurſus oppoſuit equitatum Linattenii, Lindloi, & Nucenhaimii. deinde ipſemet in medio totius exercitus cũ cæteris legionibus conſiſtens, ſignum pugnæ dedit, ac mox ſpatio duarum hora-

Intentio Halberſtadienſis.

Prælium ad Stadloo contra Brunſvicenſem.

Fugit Halberſtadienſis.

horarum totum exercitum Halberſtadienſis, qui triginta circiter millibus armatis conſtabat, adeo diſſipavit, ut 6000 in ipſo loco ſint cæſa, quatuor mille ſeſe dederint, cæteri captivi, læſi, ac fugati fuerint. Inter captivos numerati ſunt tres Duces, quatuor Comites, ſex Tribuni, & facile centum Capitanei cum ducentis ſigniferis, ac magni nominis miniſtris. Halberſtadius ipſe fuga ſibi conſuluit cum duabus equitum turmis, amiſſis duodecim tormentis bellicis, totoque exercitus bellico apparatu.

Numerus occiſorum, & captivorum.

Accidit autem hoc tempore, quod Religioſus quidam reformatæ Religionis (cujus nomini parco) indiſcreto zelo conjuncto cum ſumma propenſione in domum Bavaricam (licet inſcio Electore) tranſmiſerit ſocium ſuum ejuſdem Religionis ad Regem Angliæ, illique in ſcriptis offerre juſſerit talem propoſitionem.

Propoſitio ad Regem Britanniæ à Religioſo quodam.

Duplicem viam magnæ Britanniæ Rex habet, ut negotium Palatini, & ſuorum filiorum terminet, utque rem ſui regni conſolidet. Prima quidem eſt cum Proteſtantibus ſe unire, cumque iis, qui Proteſtantes ſequuntur. Secunda vero cum Catholicis bene convenire. Ambæ quidem maximorum eventuum capita eſſe poſſunt: quoniam ambę potentes ſunt, & ſicuti Proteſtantes auxiliari poſſunt, quippe qui amici ſunt; ſic etiam alii nocere poſſunt, quia inimici exiſtimantur. Quæritur nunc, utra harum viarum magis conferat ad eaſdem diſſenſiones componendas, regnumque firmandum, an ut S.M. cum Proteſtantibus ſe uniat, an potius cum Catholicis bene conveniat.

Hujus quæſiti veritas, ex qua bonum, aut malum regni dependere poteſt, ex tribus dependet. primo ex auxiliis, quæ Proteſtantes afferre poſſunt. ſecundo ex damnis, quæ in eos à Catholicis inferri poſſunt. tertio ex ſecuritate, quæ haberi ab iis Catholicis poteſt.

De primorum auxiliis loqui poſſumus vel de facto, vel de poſſibili.

De poſſibili quidem multa eſſe, ac formidabilia affirmo, quoniam totus pene Septentrio poſſet S. Majeſtati favere: Daniæ Rex, Saxo, Brandeburgicus, Hollandi, Hugonotti Galliæ, Gabor, & Vngaria, & ſic videtur

quod Angliarum Rex ex omnibus mundi partibus ipſo immoto manente, motus excitare poſſet. Et cum ipſe ſeſe movere vellet, ſui regni viribus contra quemlibet potentem Principem bellum gerere poſſet. De poſſibili ergo magna ſunt auxilia.

Quoniam vero argumentum de poſſibili ad eſſe minime concludit, & in rebus publicis, & præcipue in rebus bellicis multos Principes in errores intolerabiles ingeſſit, proinde videndum, qualia ſint auxilia de facto.

Ex quiete ad motum longior curſus, quam ex motu ad motum. Catholici profecto ſunt in motu belli, & quod maximum eſt, belli, cui plaudit victoria. Qui auxilium ferre poſſunt, adhuc moti non ſunt, ac majori impendio fiet ab ipſis, & majori apparatu ſe ad bellum promovendum accingent, quam inimici ad bellũ proſequendum.conſtat quantum diſpendii fuerit in militia componenda, quæ hinc in Palatinatum miſſa fuit.

Hinc aliquis fortaſſe dicet in eo caſu magis conferre Regi, quoniam ejus arma recentia forent, aliorum vero omnino fatigata, at reſpondetur minime fatigata eſſe, vel etiam ſi fatigata eſſent, in hoc prævalent,quod victricia ſunt.Quare adverſæ parti opus erit extraordinario conatu, ſuppoſito quod Catholici velint dimicare tanquam poſſeſſores ad ſimplicem defenſionem.

Verum quod magni refert, quippe victores volent etiam offenſivum inferre, & ideo de facto non concurrent multi eorum Principum, qui principalia auxilia poſſent ſubminiſtrare, & quorum momentum maximi faciendum eſt, tanquam maxime intrinſeci; iique ſunt Germaniæ Principes,quoniam præterquam, quod ſunt viribus exhauſti, territi ſunt etiam eorum exemplo, qui contra Catholicos invecti ſunt, non obſtante quod illis temporibus Catholici nec poſſeſſores erant, nec victores, immo viribus longe inferiores, & tamen in quem ſtatum deducti ſint,ignorat nemo. Quamobrem tanquam propriæ quietis amatores in indifferentia ſtare volent. immo eorum nonnulli; propter res privatas contrarii efficientur, ſicuti viſum eſt, & adhuc

etiam

etiam videtur. Sed his omnibus datis, & conceſſis, prudens ſane Princeps maxime in belli materia, in qua non minus timore, quam ſpe utendum eſt: nunquam fundamentum ponet in alieno auxilio, ſed neceſſe eſt, cum bono ærario rem agere magis in re, quam in ſpe. & hac de cauſa Palatinus male conſultus, pejorique adminiculo fultus, cum propter defectum pinguis ærarii illo conatu, quo cœpit, proſequi non potuerit; in eum ſtatum, in quo cernitur, redactus eſt. Nunc an regnum habeat plenum ærarium ad multos annos (certum enim eſt ad multos annos bellum gerendum eſſe) immo an regnum ad multos annos ſubminiſtrare queat illa auxilia, quæ ſupponuntur, qui bene novit hujus regni perfectiones, nec non defectus, jure optimo poteſt abnuere. Addo etiam bellicoſum Caput deficere, itemque unio, quæ adeo neceſſaria eſt inter Conſiliarios, & regni primates, non reperitur. Deficientia ergo, & valde periculoſa ſunt auxilia per iſtam viam.

De damnis ſecundorum pariter loqui poſſumus de facto, vel de poſſibili.

De facto videtur illos bellum in Germania abſtuliſſe, & in unum angulum prope mare illud conſtrinxiſſe, cum alieno ſtatu potiti fuerint. Tali ratione præcipuos bellatores ſuos hoſtes adeo humiliaverunt, ut non poſſint amplius hi caput extollere. Et ſtantibus rebus, prout ſtant, talia hæc damna ſunt; ut ad iis medendum, tametſi omnia auxilia, quæ de poſſibili ſunt, haberent; adhuc anceps res eſſet.

Et optime conſiderandum eſt iſtos inimicos Catholicos eſſe defenſivi belli magis, quam offenſivi, magiſque vi, quam electione. De poſſibili igitur bellum geri poteſt offenſivum, & per electionem. Nec tamen poſſibilitas iſta à facto diſtabit, quoniam ingrediens Rex primam viam neceſſario contra Catholicos bellum includit; quoniam fit ſtatim de Religione bellum; multi Catholici Principes unientur, ac Papa ipſe primus erit. Nunc damna, quæ intulerit hæreticis, cum contra eos bellum actum eſt de Religione, quidque ſuas exerens vires Papa potuerit; qui hiſtorias callet, optime novit

Verum in quem ſtatum redacti ſint Proteſtantes « inimici,eorumque ſequaces, cum contra ipſos Catho- « lici uniti fuerint; videri poteſt. Nam Palatinus pro- « priis regionibus Cæſarem pœne privaverat, ac eum Viennæ aggreſſus fuerat, in qua quidem urbe plures habebat inimicos Cæſar, quam amicos. Verum cum aliqui ex Catholicis Principibus ſimul una conſpirarunt, eum & ex iis, quas abſtulerat provinciis rejecerunt, & iis, quas jam proprias habebat, ſpoliaverunt. Quare quemadmodum magna ſunt damna, quæ à Catholicis Regi illata ſunt in re Palatini; majora eſſe poſſunt, cum non bene cum eiſdem Catholicis conveniet. Majora, inquam (& hæc deberent à S. M. & prævideri, & magis quam alia timeri) & cum Palatinus ſua non habeat oppida ea exiſtimans ob Regis defectum ſe non recuperaſſe (ut perpetuo dicent, ac de facto omnes ejus amici deblaterant, ac præcipue regni Puritani in Regem, ac Principem male affecti, ac adeo in ejus amorem propendentes, ut eos non pudeat palam proferre à ſe in illo regno eum deſiderari) nunquam illud regnum internis diſſidiis agitari deſinet, propter magnam correſpondentiam, quam ille ibi retinet, quæ in Regis Principis, ac regni perniciem triſtem aliquam tragædiam poterunt excitare.

Ex duabus iſtis igitur, hoc eſt, ex debilibus auxiliis, quæ à Proteſtantibus habebuntur, & ex multis damnis, quæ à Catholicis inferentur, quaſi ex duabus præmiſſis poteſt abſque ulla dubitatione concludi, potius Regem cum Catholicis bene convenire, quam ſe cum Proteſtantibus unire debere.

Sed quia tota vis conſiſtit in hoc; quantum Rex poterit ſe Catholicis credere, tanquam inimicis exiſtimatis:

Dicitur tandē tertio, & ultimo loco, duo Catholicorum genera exiſtere. Aliqui Majeſtatem Suam auxilio ſuſtentare poſſunt, ſed poſſunt pariter in eam zelotipiam injicere, in re maxime dominatui annexa. Alii vero Regi favere, & auxiliari poſſunt directe & indirecte; zelotipiam vero in eum injicere non poſſunt. ſi S. M. volet cum primis convenire, facere id poterit. poterit enim

magna inde auxilia obtinere,omnino vero illis ſe credere non poterit. Si vero cum ſecundis bene convenerit,quales ſunt Catholici Principes Germaniæ,aliique libertati Imperii adhærentes;dico Majeſtatem S. debere omni ratione; ſi finem excitatis diſſenſionibus velit imponere; reſque ſui regni conſolidare, cum his bene convenire; neque alia ſine periculo iniri poterit via. nam ſi ſe Proteſtantibus adjunget, eorumque aſſeclis,vel omnino,vel magna ex parte,bene cum Catholicis convenire, ac ab ipſis auxilia recipere non poterit. Sed ſi bene conveniat cum Catholicis; non tamen ideo cogeretur à Proteſtantibus diſſentire,cum poſſint una omnes coire.

Declaravit poſtea oretenus bonus iſte Religioſus tam Regi, quam ſuis Conſiliariis, quod caput iſtorum minorum Principum Germaniæ quandoque erat Dux Maximilianus Bavariæ; cum illo deberet tractari unio, & compoſitio de negotio Palatini promovendo, licet inſcio Cæſare, promittens reconciliationem Cæſaream, dummodo Palatinus filio vellet dignitatem cedere, vel poſt obitum Ducis Maximiliani officium Electoris concredere, & ad totam rem componendam Cæſarem certis pactis conditionibus de Catholica Religione aſſerenda, Archiduciſſam filiam Minorennem filio Palatini deſponſuram, qui educari deberet in Aula Bavarica; vel alterius Principis Catholici in Germania; & dum adoleſceret, ipſemet Fredericus Palatinus totum Palatinatum gubernaret, & regeret tutoris nomine. Iſta tractatio fuit inſtituta, & producta per aliquot hebdomadas, ſed evanuit priuſquam deveniſſet ad notitiam Cæſaris, & Regis Catholici; & ſi habuiſſet optatum finem, qui erat ſtabilire dignitatem Bavari quoquomodo poterat cum unione ejuſdem Bavari, cum inimicis
„ Cæſaris, etiam ſi S. M. & Domus Auſtriaca no-
„ luiſſet; utique origo fuiſſet diſcordiarum inter
„ Domum Auſtriacam, & Bavaricam, & ruinæ utriuſ-
„ que, quod ſemper procurarunt, & procurabunt hæreti-

hæretici; cum unio iſtarum duarum familiarum, ſit unum ex principalibus fundamentis conſervationis Religionis Catholicæ in Germania. ſed ſperandum eſt, quod bonitas divina diſrumpet in futurum conſilia impiorum, quemadmodum diſrupit tractationem iſtam excæcando intellectum Regis, & Palatini, ne vellent conſentire, præter alia, ut ejuſdem Palatini filius educaretur in Aula Bavarica.

Bethlemus interim, ut addixerat, victoriæ ignarus arma in Vngaria moverat, una cum Turcis, & Tartaris, quos fidei datæ oblitus magna ſumma ſibi coëmerat; ideo Cæſar copias, quæ in Bohemia, ac Moravia erant ſub Hieronymo Carafa Marchione de Montenegro, ad reſiſtendum tanto exercitui quam celerrime collegit; conduxitque ſex Coſaccorum millia, quæ prius in Moravia exauctorata fuerant. quem exercitum in Moraviam progredi juſſit, ſed jam Bethlemus occupato oppido S. Andreæ, & accenſis ſuburbiis Fillechenſibus, Epporiſium, Tirnaviam, multaque alia loca in ſuam poteſtatem redegerat, trucidatis quam miſerrime militibus, qui ad eorundem locorum præſidia ex legione Tieſenbachi excubabant. Excurrerat eodem impetu pars una illius exercitus in ſuburbium Poſſonienſe, ut in Auſtriam pervaderet; illamque provinciam more ſuo incendiis vaſtaret, ſed Neuſolium, & Commorra, quam plurimum procedentem retardavit, alia vero pars aditus omnes in Moraviam occuparat, quo poſtmodum integer hoſtilis exercitus, devaſtata Vngaria, ſe recepit; ut ſimili clade Moraviam affligeret, vixque tunc erat, qui tantis copiis ſe auderet opponere. *Motus Bethlemi in Vngaria.*

Quare in Bohemia, & Moravia timor maximus populos invaſerat, qui paſſim Pragam deſerentes locis tutioribus ſe, ſuaſque fortunas credebant, tanto ſtrepitu, & plauſu hæreticorum, ut jam eſſet, qui auderet Catholicam Religionem ejurare, irridere, ac rurſus Lutheranam, ac Calvinianam peſtem ſibi promittere. Sic ſuos concives conſolabantur exules Bohemi, ſic conabantur perſuadere ſuis confœderatis hęreticis, qui in Palatinatu ſuperiori, in Franconia, & in Germania *Pragenſes, & Palatiniani gaudent.*

 diſperſi,

diſperſi, in oppidis, ac civitatibus Imperialibus hærebant; ſibique de Mansfeldii, Halberſtadienſis, & Bethlemi adventu congratulabantur. Cæſar Viennæ ſollicitus de tanta irruptione, & tali hoſtium apparatu per ſingulas eccleſias preces indici petiit, & vota Deo, necnon Glorioſiſſimæ Virgini Mariæ obtulit: prout in hujuſmodi rebus mos ejus erat, maxime cum Cæſareus exercitus impar hoſtibus illis ſe non auderet opponere, ſed cogeretur latere, & impune latrocinia, incendia, devaſtationes, & cædes tolerare. Prudentiſſime tamen tunc Cæſaris exercitus ſelecto loco Ghedinenſi ſe incluſit, quo commeatum ſufficientem, & non ſpernendum belli apparatum contulerat. tumultuario etiam opere ſeſe ibidem munierat, ut hoſtem in Moraviam, & Bohemiam procedentem ſubſequens intercluderet, vel redeuntem exciperet. quod animadvertens Bethlemus in initio Moraviæ ſubſtitit, & quaſi victor conditiones pacis ſuperbiſſimas Cæſari præſcripſit, pacem ſtabiliturus ſi Cæſar præter duos Principatus Sileſiæ, omnes civitates montanas Vngariæ illi cederet, ſi illum Vngariæ Palatinum crearet, ſi belli ſumptus reſarciret; & horum ſufficientem cautionem præſtaret. cum autem haud ei pro voto reſponderetur, velletque potius Cæſar, ut quantocyus tota Vngaria excederet, damna ſarciret, & nexos omnes Chriſtianos ſolveret; Cæſareum exercitum Ghedini incluſum maximis copiis Turcarum, & Tartarorum, quæ ad 60 millia aſcendebant, obſedit. Verum Cæſarei prudenter annonam dividentes, & valide tormentis ſeſe contra obſidentes propugnantes; fortiſſime obſidionem ſuſtinuerunt; atque interim Cæſar Tillium cum aliquot legionibus ex inferiori Germania evocaverat, ut ſuos obſeſſos, & jam inediam ſummopere tolerantes liberaret. Bethlemus, ut advenire ſubſidiarias copias intellexit, & obſidionem diutius ex compoſito protrahi cognovit, pertæſus inſtante jam hyeme de ſolutione ejuſdem deliberavit. Deliberantem, & nonnunquam gravi damno impetum facientem ad obſidionis ſolutionem coegerunt Turcæ, ac Tartari, qui impatientes frigoris, ac pluviarum, etiam non obtenta facultate

Cæſaris exercitus Ghedini.

Obſidetur Ghedinum.

cultate Bethlemi, imo maxima illius indignatione caſtra deſeruerunt: quorum magna pars in manus Comitis Eſterhaſii ſtationem Neuhuſelianam conſtanter defendentis, cecidit; & prædam adductam, quæ non exigua fuit, una cum vita plurimorum amiſit. ſecunda, & tertia die Eſterhaſius contra hos elabentes una cum præſidiariis Commorenſibus excurrit, & abrupto ponte ad Neutram pluſquam 300 Turcas in fluvium adegit, qui frigore rigentes, & aquis hauſti perierunt, præter 1200 captivos liberatos, adeptos octo camelos pretioſiſſimo panno Turcico, & argenteis vaſis onuſtos, Prætorium vexillum, & Vexilliferum una cum pluribus nobilibus, inter quos duo erant Budenſis Baſſæ, alteriuſque purpurati filii, tanto cum Turcarum terrore; ut fugientes per ignotam ſibi viam, in manus Preineriorum militum ſeſe ipſos præcipitaverint. Quod idem cum Bethlemus ſibi vereretur, & contigiſſet, maxime ſi obſeſſi tergis fugientium inſtitiſſent; ſatius duxit cum obſeſſis, ac Cæſareis inducias paciſci, quæ tanto facilius admiſſæ ſunt, quanto illi majori inedia premebantur, nam vix per aliquot dies arctum panem, & aquam brevem, ut dici ſolet, habuerant. Neque multum Bethlemus poſtea à pace conſtituenda abhorrebat, nam & Turcas, & Tartaros ſpe ſua fruſtratos infeſtos habuit, illique non ſemel objiciebant lanienam, ad quam fuerant conducti; quam non minus Vngari exprobrabant, & Poloni vindictam illaturi; omnem occaſionem quærentes, ſolum Cæſaris mandatum expectabant.

Solvitur obſidio Ghedinenſis.

In inferiori Saxonia cum Tillius magnam partem exercitus adduxiſſet, jamque limites Bohemiæ attigiſſet; nova conſilia contra Cæſarem cudebantur; Daniæ Rex, qui paulo ante celebrem, de qua diximus, victoriam, milites aliquot ſuperato Albi in diſtrictum Saxonicum deduxerat, & Altenam, ubi Catholici Hamburgenſes ſuis exercitiis intenti divina celebrabant; per ſuos cum oppreſſione eorundem Catholicorum expugnaverat; novam Legationem ad Cæſarem adornandam duxit, ut eum vel ad moderate utendum

Daniæ Regis conſilia.

victoria hortaretur, vel ad ſerium bellum provocaret. Diſplicebat ſummopere Regi, quod miles Cæſareus peracto prælio Lipſtadium ſerio obſediſſet, & locum tam munitum expugnaſſet; ſed magis, quod totam illam viciniam Sparenburgum, Herfordum, Ravenſpurgum, aliaque loca verſus Paterbornenſem, & Hildeſemienſem diœceſim occupaſſet. imo maxime quod miles omnis in hyberna, Haſſiam ad limitem inferioris Saxoniæ deduceretur. quare non parum ſibi, ſuiſque, quos pro filiis prenſaverat, Epiſcopatibus metuebat; jamque non contentus Ferdenſi, Halberſtadienſem, Bremenſem, Lubecenſem, ac Oſnabrugenſem, ut tanto commodius conſtitueret ſuum regnum Interamniſticum, ambiebat. Hinc tranſmiſſo Comite Oldemburgenſi ad Cæſarem, qui veniam Palatino impetraret, ipſemet Rex ad Ducem Brunſvicenſem excurrit, & Magdeburgenſem pſeudadminiſtratorem primo, deinde alios illius diſtrictus Regulos, & præpotentes civitates ad arma cogenda ſub alio prætextu provocavit.

Legatio Oldeburgici.

Mansfeldius in Friſia Orientali.

Quæ dum præpararentur, non feriabatur Mansfeldius in Friſia orientali apud Emdam (quem locum ſibi pro refugio delegerat) Emdenſes exercere; ab illis enim magnam pecuniæ ſummam exigebat, quam ut impetrare non potuit, loca pleraque unitis Ordinibus Hollandię oppignoravit, & cum illis agens de uniendo ſuo milite Saxonicis inferioribus varias deliberationes Imperio noxias inſtituit, quibus poſſet fortuna Chriſtiani Brunſvicenſis reſtitui; verum propius accedens, dum illas ex Monaſterienſi diœceſi putaſſet executioni demandare; jamque in eum finem ter millia peditum, & mille equites tam ex ſuis, quam ex reliquiis exercitus Chriſtiani Brunſvicenſis collectis, in Weſtphaliam deduxiſſet, à Comite de Anholt, & Ervittio non procul à Warendorfio invaſus amiſſis quindecim vexillis, proſtratiſque quingentis equitibus, & fugatis cæteris omni pene militia exutus eſt; ita ut cum paucis Lacunas Emdenſium debuerit repetere; ibidemque donec aſpiraret aura fælicior, quæ illum in Hollandiam, Angliam, & Galliam deveheret, latitare. Ervittius interim cum commiſſa ſibi parte exercitus

citus Comitatum Hoienſem, pro hybernis deſumpſit, majoremque metum Daniæ Regi incuſſit.

Tot unius anni victoriæ, ac victoriis præmiſſa pericula, quibus tota Bohemia, Moravia, Vngaria, Auſtria, totumque denique Imperium occupatum trepidavit; aliquantum Religionis Catholicæ progreſſum ubique retardarunt: inter arma etenim ambigua feriabantur leges, nec quiſquam audebat quicquam innovare, aut ſua majori impetu pertentare. Paucis ex Imperio per ſententiam obtigerat bonorum Eccleſiaſticorum reſtitutio adjudicata, ut Præpoſito Elwacenſi contra Oppidum Dagenfeldt ratione concionatoris hæretici in Eybah; quem juſſit Cæſar avocari; & ſubſtituto Catholico curione ritus antiquatos reſtitui. Quod etiam in favorem Epiſcopi Auguſtani, Abbatis Campidonenſis, & Decani Gronenbacenſis, Volfango Chriſtoforo à Pappenheim detinenti bona omnia Collegiatæ Eccleſiæ Gronnenbacenſis præceptum fuerat „ cum obligatione reſtitutionis Catholicæ Religionis, „ ut olim paulo poſt pacem Religionis fuerat: & pariter in favorem Epiſcopi Eiſtatenſis contra Marchionem de Onolsbach occupantem Eccleſiam de Galleronevetz cum omnibus decimis, proventibus, mobilibus, & immobilibus ordinatum fuerat. verum hæc, uti & alia in favorem Equitum S. Ioannis contra Comites de Hanou civitatis de Dinckelspull, contra Comitem de Oetinghen paſſim intrudentem prædicantes, & antiquantem Catholicam Religionem; contra Comites de Stolberg pro reſtitutione monaſterii de Waſſersloſt, à Cæſare decreta; poſtquam Cæſareus miles ex Imperio fuiſſet avocatus, ſerius executioni demandata fuerunt; immo aliqui horum neque iſto, nec ſequenti anno ſua jura vendicare potuerunt.

Remora reformationi facta.

Sententia diverſa contra hæreticos.

Pariter ſufflaminatum fuit per Bethlemi tumultuarias irruptiones id, quod Cæſar ad promovendam Catholicam Religionem, & ad extirpandam hæreſim ordinaverat in Moravia per ejectionem Anabaptiſtarum, ſerio Cardinali à Dietrichſtain, & Principi de Lichtenſtein commendatam; ſolum ea, quæ Epiſcopo Labacenſi pro reſtauratione Catholicæ Religionis in Carniola

Differtur ejectio Anabaptiſt.

niola ſcripta fuerant, quamvis adhuc ſobrie ob vicini- am turbatam, locum habuerunt. In Bohemia, ubi multi inceperant apud ſuos ſubditos Catholicæ Religionis inſtaurationem, cum ſubſtitutione Catholicorum, quibus templa fuerant aliquibus in locis conſignata; vix Catholici Sacerdotes ſecuri poterant officiis Eccleſiaſticis defungi, tum ob vicanorum inſolentias ad nomen Mansfeldii, Halberſtadii, Bethlemi, aliorumque exultantium; tum ob trepidationem Catholicorum, paſſim cum pretioſioribus emigrantium.

Reformatio in Carniola.

Neque Catholicæ Religioni multo fælicior fuit annus ſubſequens 1624, quamvis tunc à graviſſimis bellis Germania, & Bohemia vacaret, quæ plerumque in Belgium, in Alpes, & ultra illas in Galliam videbantur adducta; nam tacitus quidam metus omnium animos invaſerat, quod miles in hyberna deductus, primo vere inſolentior ubique per Bohemiam, & Moraviam ſtipendia efflagitaturus; atque non abſimilem ruinam ipſe amicus miles, quam hoſtis alias intulerat, eſſet inluſurus. Attamen in Bohemia Archiepiſcopus non ſolum ſua ſumma vigilantia, & prudentia, ſed etiam præſtantiſſimorum virorum opera, ſpecialiter P. Valeriani Magni, ex ſtrictiori Ordine Cappucinorum, vere viri magni, verbo, opere, & corpore, quod hæreſis fomes erat, extinguere cœpit. nam facultatem libros hæreticos imprimendi & vendendi ſubſtulit, bibliothecasPragenſium viſitari,& ſcrutari per certos doctos viros mandavit; Decanis, Parochis, Rectoribus, & aliis curam animarum habentibus, ut à funeribus hæreticorum celebrandis omnino abſtinerent indixit. Per totam Archidiœceſim ſuam ordinavit, & conſtituit præclaros, & ſelectos commiſſarios, quos cum ampliſſima facultate, & ſeverioribus mandatis per amplum regnum Bohemiæ miſit, qui omnes, ac ſingulas totius regni eccleſias eorumque miniſtros, Archidiœceſi Pragenſi ſubjectos, perſonaliter viſitarent, admonerent, corrigerent, & Clerum, quoad fieri poterat, priſtinæ morum gravitati, & ſanctimoniæ reſtituerent; laborarent præterea, ut omnium Parochiarum jura, bona, redditus in inventarium, & theſaurum eccleſiæ referrent,

Inſolentia militu Cæſarei.

rent, ut in archivo Archiepiſcopali potuiſſent deponi: inſuper quod vacantibus Eccleſiis, ex quibus prædicantes Huſſitæ, Calviniſtæ, & Lutherani, ſeu alii per publicum decretum Cæſareum fuerant expulſi, & proſcripti, Catholicis Parochis, ſeu aliis Regularibus perſonis impoſitis optime conſulerent; aſſignantes pro neceſſitate adminiſtrandorum Sacramentorum, uni viro Eccleſiaſtico docto, & pio plurium Parochiarum exercenda munia Eccleſiaſtica; quæ commiſſio, uſque ad annum 1625 incluſive protracta fuit. quare ad ſupplendam iſtam penuriam Parochorum quantum fieri potuit, obtinui à Sanctiſſimo Domino, & ab Eminentiſſimis Cardinalibus Sacræ Congregationis de propaganda Fide, ut mandaretur omnibus Generalibus Regularium, ut tranſmitterent perſonas idoneas ad excolendam vineam Domini in tam amplo regno, ut poſtea factum eſt, & ſic Regulares monaſteria olim ab hæreticis ablata recuperarunt, & multæ Parochiæ Pragenſes, quarum jus ad S. Majeſtatem Cæſaream devolutum erat, in monaſteria converſa fuere.

Ex tota Moravia Cæſar mandavit per publicum decretum, ut ejicerentur omnes prædicantes hæretici, prout ex Iglavia, & ex multis aliis civitatibus, & locis fuerat exequutum. Duo Collegia Societatis Ieſu fuerunt de novo conſtituta, alterum Znoimæ, alterum Iglaviæ, fundatore Comite Adolfo ab Altheim, viro nobilitate, & pietate præclariſſimo, maxime ob inſtitutionem cum aliis duobus Principibus Religionis militiæ Chriſtianæ. Hoc eodem anno Imperator ſeminarium Olumucenſe condidit; quod Ferdinandeum vocavit, in quo alerentur trecenti juvenes nobiles, ſed egeni, qui ad Sacerdotium aſpirarent.

In Imperio aliquantulum audaciores Eccleſiaſtici executionem præcedenti anno omiſſam promoverunt. Archiepiſcopus Moguntinus propter decreta facta à S. M. in Conventu Ratisbonenſi ad noſtras preces, & beneficio Hiſpanicarum copiarum Stradam montanam, quam olim anteceſſores illius Palatinis oppignora-

verant, & recenter Regis exercitus invaſerat, recuperavit; moxque in illa exercitium Catholicæ Religionis magno animo inſtauravit, idem fecit Epiſcopus Spirenſis in aliquot oppidis paulo ante recuperatis, & Herbipolenſis Epiſcopus contra Comitem de Hanau apud Cæſarem reſtitutionem aliquot monaſteriorum iſto interim impetravit. Roma mihi Breve Apoſtolicum venerat ad Cæſarem, quo Sanctiſſimus D. Suæ Majeſtatis brachium implorabat ad tuenda jura Sedis Apoſtolicæ in Præpoſitura Eccleſiæ Halberſtadienſis, quam contra Iura Sedis Apoſtolicæ, & concordata Germaniæ, Rex Daniæ filio ſuo etiam emptis votis ſacrilege addixerat, admotaque vi propugnare ſtudebat. cujus violentię cum Cæſarem monuiſſem, magna diligentia Tillio imperavit, ut ſatageret jura Eccleſiæ Romanæ; & licet multos parati exercitus inferioris Saxoniæ deterrerent; non deterruerunt tamen Cæſarem, neque Tillium, qui officii ſui memor ſedulo rem Catholicam promovit. Et Cæſar non ſolum Regem, ut à concepto beneficio deſiſteret; monuit: ſed Legato ipſius in Conventu, non ita poſt Vlmæ celebrando juxta Electorum, aliorumque Principum mentem, omnia ſedanda promiſit; & ne videretur timuiſſe inferioris Circuli minas, Halberſtadienſi Capitulo revocationem temerarii decreti imperans; Canonicos, ac Præpoſitum propter tale decretum rejectos admitti mandavit; Religioſos S. Franciſci Halberſtadii monaſterio ſuo reſtitui voluit, ac tandem Pſeudoarchiepiſcopum Magdeburgenſem ad reſtituendam Præpoſituram in Altenbaldenſleben, ejiciendumque intruſum condemnavit, & Abbatiſſam ibidem in Catholica Religione una cum toto virginum cœnobio ſervandam, nihilque innovandum ſtrictiſſime præcepit.

Non multo poſt, ex decreto tamen Cæſaris, exequutioni demandata fuit ſententia, alias contra Landgraviũ Mauritium ratione Marpurgenſis ditionis lata, contradicente, ac intercedente, quantum poterat, Landgravio Guilielmo Mauritii filio, in quem pater (qui jam tunc in Hollandiam abierat) diſcedens dominium tranſtulerat; in quo tantum compendii Catholica Re-

ligio

ligio fecit, quod ditiones illæ ſtatim à Calviniſmo ad Lutheraniſmum devenerint, vix ullo ſe opponente; ita enim facile Germani de Religione Principibus ſuis cedunt, cum non agitur de aſſumenda Pontificia, quam maxime hoc nomine, quod Pontificia ſit, odio proſequuntur; non ita abhorrentes doctrinam, quam uti non valde profunde ſcrutantur, ita non multum curare videntur. *Mutatio ſectæ Marpurgi in Haſſia.*

Magno bono Germaniæ ſequenti menſe Sleuſingæ convenerunt Elector Saxoniæ, Elector Moguntinus, Landgravius, Ludovicus, & nomine Electoris Bavariæ Tillius cum aliquot familiæ Saxoniæ Principibus; à quibus cum ſerio pericula Germaniæ examinata, & nonnullæ diffidentiæ ob Electoratus tranſlationem in Bavariæ Ducem à Moguntino remotæ fuiſſent; confirmatus eſt Saxoniæ Elector in obſequio Cæſaris; ita ut non ſolum Bavarum in Electoralis Collegii fratrem, ac ſocium admitteret, ſed deinceps ad conſervandam Cæſareæ Majeſtatis auctoritatem operam ſuam addiceret. Hanc ut Cæſar rependeret, Fredericum Saxoniæ Ducem Altenburgicum, & Guilielmum etiam Saxoniæ Ducem Vinarienſem, una cum Chriſtiano Principe Anhaltino læſæ Majeſtatis reos clementiſſime in gratiam recepit, duoſque alios Saxoniæ Duces è Neoſtadiano carcere liberatos, eidem Electori gratis remiſit. *Elector Bavariæ admittitur à Saxonia.* *Liberantur captivi.*

Bellum Germaniæ, ut diximus, totum in Belgium derivatum fuit; ibi magni nominis civitas Bredana à Marchione Spinola obſidebatur, quam ut propugnarent Hollandi, undique copias evocarunt. Huc Mauritius Hollandici exercitus præfectus deſcenderat, ſuaque caſtra caſtris Hiſpanorum oppoſuerat, ita ut vix medio milliari à ſe invicem diſtarent. Sed quia ſerius venerat, excitatis jam circumcirca munimentis Hiſpanicis; illa pervadere non potuit, ut obſeſſos liberaret, quare obſidentibus incommodare, commeatum arcere, ſubſidia præpedire ſategit, ſed fruſtra; ita etiam impetu quodam caſtra Hiſpanorum diſſolvere conatus, cum incaſſum ſucceſſiſſet, undique poſtea in auxiliis conquirendis laboravit. Importune paulo ante *Obſidio Bredana.*

Fœdus inter Anglum & Gallum.

Rex Angliæ telam matrimonii per aliquot annos inter filium illius, & Regis Hiſpaniæ germanam tractati abruperat, poſtquam de reſtitutione Palatini deſperaſſet. quare inito novo fœdere cum Rege Galliæ, (cujus Regis ſororem, pro filio ambiebat,) & cum Hollandis, de oppugnando Rege Hiſpaniæ, vel ſaltem de reſtituendo Palatino deliberavit; nunc Mansfeldi, nunc Regis Daniæ, & quotquot Domui Auſtriacæ officere poterant, auxilia imploraturus. quæ tamen facilius, tum à Cæſare, tum à Rege Hiſpaniæ tolerata, quia in ſequentem annum rejecta fuere. nam Rex in Italia impeditus Vallem Tellinam propugnabat, ſuamque Bredam, niſi cum ſummo dedecore deſerere non audebat. Hinc ne præpediretur à copiis Germanicis Spinola, Henricum Bergenſem Comitem arma in Marcam circumferre juſſerat, & ipſe interim in reſtagnantibus aquis coercendis, & in militibus, ac commeatibus acquirendis, hoſtibuſque omnibus viis inſidiantibus repellendis, à quibus plurimum negotii præbebatur; ſumma induſtria, ac ſolertia ſe exercuit; Mauritius vallum ſuorum caſtrorum fere uſque ad caſtra Spinolæ promovit; eaque magnis operibus munivit Roſenthalii, quo etiam Mansfeldium evocaverat; quem cum Spinola negligeret, in Angliam ad ſollicitanda auxilia tranſmiſit, & ut divergiis ab obſidione ipſum Spinolam deterreret, ſtrategemate induſtrioſo Antverpiam tentavit; miſſis eo aliquot peditum copiis, quæ intempeſta nocte lembos in foſſam arcis ſubduxerunt, & inuſitatis inſtrumentis bellicis mœnia pene defenſoribus vacua, invadere niſi ſunt. quod ſtrategema cum non ſucceſſiſſet ob ventum vehementius flantem, atque ſcaphas uno loco conſiſtere non patientem; alias artes, ſed fruſtra excogitavit. ex Anglia etenim, Gallia, & Hollandia copias in partem Flandricam apud portum Caletenſem diſpoſuit; quas Rex Angliæ in Palatinatum, ad occupandum Franckendaliam, ubi induciarum terminus expiraſſet, mittendas curavit. verum & illæ copiæ, partim à tempeſtate afflictæ, partim inter ſe non ſatis convenientes, ibidem renitentibus indigenis parum effecerunt. Ne tamen alias aliquid efficerent, Belgarum

Antverpia tentata.

Belgarum Infans à Cæſare aliquot legiones peditum, & equitum impetravit; quæ in Bohemia, & Moravia diſperſæ, tardè quidem motæ, ſequenti tamen anno Belgium ab invaſione hoſtium ſecurum reddiderunt. *Cæſaris copia.*

Proficiebat interim Cæſar tam in Bohemia, quam » in Moravia contra hæreticos edictis; nam proſcriptos » prædicantes, tamen in Bohemia latitantes, ſerio per Principem de Lichtenſtein ad noſtram inſtantiam perquiri, & arceri juſſit. Archiepiſcopus Pragenſis in ſingulis diſtrictibus alios reformationis Commiſſarios inſtituit, qui evocatis in Synodum Parochis, ſingulorum gravamina adnotarunt, ſubdole latitantes pſeudominiſtros detexerunt, loca propinquiora inter ſe pro adminiſtrandis Sacramentis ſaltem ad tempus diſtinxerunt, & modum reformandi diſcutientes, eundem commodiſſimum ſuggeſſerunt. vix ſcio diſtrictum fuiſſe, in quo tres, vel quatuor miniſtri diabolici ad menſem ejurata hæreſi non redierint. Præter hæc ſpiritualia auxilia, quoniam ſic tempus requirebat, ad temporalia magis ſenſibilia confugimus, & à Cæſare alia præter ſupradicta rigidiora decreta impetravimus, quibus Principi de Lichtenſtein mandavit, ne deinceps in Regis Bohemiæ oppidis aliquem civem non Catholicum adſcriberet. Deinde, ut ubique Catholici ſoli, vel ubi aliter fieri non poterat, ſaltem modeſtiores hæretici in Senatum civitatum adſciſcerentur. & quia in Moravia, necnon in nonnullis etiam Bohemiæ locis prædicantes à ſæcularibus dominis defendebantur, vixque erat, qui auderet, illis invitis, tales Pſeudeuangelii miniſtros arcere: Cardinali de Dietrichſtein 27 Decembris præceptum fuit, ut, non habita ratione quorumcumque prędicantes omnes arceret, & recalcitrantes per militarem manum (quam juſſus eſt Maximilianus à Lichtenſtein Cardinali præbere) ad perpetuæ emigrationis triſte, ſed juſtum officium compelleret. *Novis litteris urgetur proſcriptorum exilium.* *Decreta Cæſarea proficua.*

Maximus tunc in Moravia ſtrepitus fuit contra Anabaptiſtas, quos paulo ante Cæſar aſſignatis aliquot terminis proſcripſerat, cum pluſquam vigintimillia illa labe infecti reperirentur, dominis ſuis in œconomia, *Arcentur Anabaptiſtæ.*

in cu-

in curandis agris,in mercimoniis, officiis, hoſpitiis,& opera manuum valde utiles ; quare gravatim illos dimittebant, præcipue qui patriæ imperabant. Verum Cæſar conſtanter etiam ipſis Principibus, niſi parerent, & ſuos Anabaptiſtas ſtatim dimitterent, ſuæ indignationis comminationem indixit ; quod ut Anabaptiſtæ viderunt, dum difficulter à patriis bonis, & ab officiis divellerentur; pluſquam decem mille Catholicæ Religioni ſeſe ſubmiſerunt. cæteri in Vngariam, in Tranſylvaniam, Vallachiam, & ad Siculos perrexerunt, pauci ad Polonos pervenerunt, ibique minus grati novo exilio mulctati manſerunt.

Prohibentur prædicantes intrare Viennam.

Admirans laudavi hoc ipſo anno ferventem Cæſaris in Auſtria reducenda zelum;in quo tamen nequaquam modeſtia deſiderabatur; nam per ordinarios Magiſtratus, monitis prius civibus,ut qui Religioni Catholicæ nollent adſcribi, libere ſolum verterent; prædicantes hæreticos arceri voluit, quibus ipſe alias nonnullis in locis more majorum ſecuritatem præbuerat;tunc vero ob novas inſolentias diutius tolerare non poterat. Itaque de tacito Cæſaris conſenſu, Senatus urbis Viennenſis in ipſa urbe,ſub ſpecie quæſtionis Parochorum, quibus emolumenta ad ſuſtentandam dignitatem Sacerdotalem neceſſaria detrahebantur,& cives corrumpebantur, prædicantibus Lutheranis exercitium Sacramentorum interdixit, ſolebant enim non procul à civitate commorantes in ipſa urbe hæreticos baptizare, matrimoniis intereſſe, & alia ſua putativa Sacramenta ſecreto infirmis adminiſtrare. Deinde ne ad civitatem etiam ſine miſterio venirent;militibus ad ſingulas portas conſtitutis, cautum fuit, illiſque mandatum, ut advigilarent in tam pernicioſas perſonas, eaſque vel rejicerent, vel ad ſuperiores deferrent.

Severius Cæſar in Auſtria ſuperiori, armis Ducis Bavariæ jam dudum recuperata, & etiam tunc pignoris loco detenta ; cum prædicantibus egit, bonis etenim mandatis 30 Auguſti, & 4 Octobris, Viennæ editis, omnes Pſeudevangelii miniſtros è tota provincia eliminari juſſit abſque majori dilatione, non aliam cauſam addens, quam quod priſtinæ, ac noviſſimæ rebellionis

bellionis non parum anſam præbuiſſent. quapropter ordinati fuere novæ diſciplinæ Catholicæ inſtauratores D. Abbas Gotvicenſis, & Doctor Spinlerus.

Commercia varia cum Turcis ratione induciarum.

Tranſmiſerat Cæſar præterito anno Legatum ſuum D. Iacobum Curtium ad portam Ottomanicam cum ſolemni Legatione, ac ſolitis muneribus, ad pacem ſtabiliendam; contra quam, quia nihilominus Bethlemus recenter adhuc Turcarum auxilia impetraverat, habens tamen Cæſar hoc anno novas Sultani excuſationes, & incitamenta, condeſcendit, certos Legatos in Vngariam tranſmittere; quibus commiſit, ut una cum deſtinatis ab eodem Sultano in locum unum convenirent, illis indicarent Rom. Imperatorem aliquam cauſam habuiſſe, & quidem adhuc habere movendi bellum contra Ottomanum; cum jam ſæpe ſæpius ſive illius, ſive alterius culpa deluſus, & à militibus præſidiariis Budenſibus, & Strigonienſibus, aliiſve, ipſius regiones præter induciarum articulos fuiſſent inique ſatis devaſtatæ, atque in extremam fere perniciem deductæ; nihilominus S. M. declarare pro innata ſua bonitate non parum ſe ad pacem affici, non ut nova aliqua pax condiceretur, ſed ut illa quæ an. 1606. in Sithwarock fuerat concluſa, & anno 1616 explicata, ac confirmata, rurſus ratificaretur; modo tamen conditiones diligenter obſervarentur, & nonnullæ clarius interpretarentur, & corrigerentur, cum hactenus in eorundem obſervantia fuiſſet peccatum.

Inſtructio pro Legatis Cæſaris.

Querebatur enim Cæſar de tranſgreſſione pactorum circa pagos dedititios, de divaſtationibus, de captivis, de jure patronatus Tranſylvaniæ, de ſubſidiis præſtitis rebellibus, ac denique, quod Vazzium vi fuiſſet occupatum. quibus omnibus per contrarios articulos, & juſtam compenſationem Cæſarei deinceps mederi poſtularunt. Sed tractatio iſta in aliud tempus dilata, ſæpius interrupta, ac rurſus anno ſequenti concepta, non niſi tertio abhinc anno ſtabilita fuit; nam Turcæ ſemper difficiliores ſe præbuerunt, quam anno 1624, quando Ottomannicum Imperium quorumdam Conſiliariorum imprudentia in præſentiſſimum periculum conjectum fuit, ſtrangulato Imperatore Oſmanno, &

Turcarum mutatio. no, & reaſſumpto, ac rurſus octavo menſe deſtituto Muſtafa, & evecto Achimat, & ejecto Mehometto Giraio, qui Caffæ, quæ eſt Regia Tartarorum ſedes, rerum potiebatur, ac ſuffecto novo ibidem Rege, quem frater Mehometis, occiſo Turcico Præfecto, ſeu Veſirio, fugere coegerat. Quæ inter Turcas ſeditiones rem Chriſtianam hoc anno 1624, & 1625, non parum quietam reddiderunt, donec compoſitis iſtis turbis, & auctis Chriſtianorum bellis, rurſus Turcæ difficiliores ſeſe erga Chriſtianos præbuerunt, ut poſtea recenſebimus.

Nec minus feriantibus in Germania armis, Cæſar res ſuæ familiæ Auſtriacæ conſtituere ſategit; diviſa inter fratres hæreditate à Deo poſt obitum omnium filiorum Maximiliani Cæſaris ad filios Caroli devoluta; omiſſa etenim ceſſione Regis Hiſpaniæ in jure Bohemico, ad ſolum Ferdinandum, ejuſque filios maſculos pertinente (de qua forte adhuc inter Iuriſconſultos fuiſſet quæſtio) omiſſis etiam juribus Ferdinandi, jam ante firmatis in provinciis Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Friuli, nec non in Archiducatu Auſtriæ; totus Comitatus Tirolenſis, Landgraviatus Alſatiæ, provincia Briſgoiæ, & aliæ circumcirca ibidem adjacentes ditiones in tres partes fuerunt diviſæ, quarum una Ferdinando Cæſari, altera Archiduci Leopoldo, tertia Archiduci Carolo obtigit. qui tamen ſacro voto obſtrictus nullo modo de ineundo matrimonio cogitans hoc ſuum jus poſtea reliquit Cæſari, contentus Marchionatu de Burgau, & nonnullis aliis dominiis in Moravia, & Sileſia, dum viveret, præter annuam penſionem multorum millium florenorum. Cæſar etiam pro ſua innata liberalitate, & animi magnitudine addixit libere hanc donationem Caroli eidem Leopoldo, ſuiſque ſui corporis hæredibus, & ſucceſſoribus, eumque conſtituit Gubernatorem, dum viveret, alterius portionis, quæ ſibi obtigerat. Pacta autem hujus conventionis fuerunt præter alia ut una parte invaſa, eidem opitularetur; eam exponere, oppignorare, & pro ſuſtinenda familiæ dignitate vendere, ſi neceſſe foret, cogerentur, inſuper ad majorem natu familiæ, non extante

tante alia prole maſcula, devolveretur. Non omittam addere, quod tunc temporis in curia Cæſarea mirum fuit tam gravis tractationis prius fuiſſe detectam concluſionem, quam aliquam diſcrepantiam, ob dexteritatem, & ſummam prudentiam Ioannis Vlrici Ducis Cromavii Principis de Echemberg Directoris ſecreti Conſilii Cæſarei, adjuvante Ioanne Baptiſta Verde libero Barone de Wertemberg, &c. per quos ſolos fuit directum, & concluſum tam arduum negotium. quare hac occaſione ſumpta, libere liceat mihi affirmare, tamquam teſti oculato (cui multa fuerunt cognita per octennium tamquam Nuntio Sedis Apoſtolicæ; etſi aliis ignota) Principem quemlibet in tota Europa (quæ potiſſima pars eſt Orbis) miniſtros pietatis, prudentiæ, ſapientiæ, & experientiæ, meliores his duobus non poſſe habere, ſimiles vix, & cum ſumma difficultate. Horum potiſſimum induſtriæ (neque tamen aliorum laboribus derogo) Sedes Apoſtolica, „ & Germanicum Imperium eventus fælices nego- „ tiorum politicorum, & Religionis poſt Deum, „ & Cæſarem debent una cum poſteritate tribuere.

Difficilis omnino annus fuit Cæſari 1625. cujus nunc deſcriptionem aggredior, maxime ſi illius finem conſideremus; initium enim non niſi in inſtaurationibus corruptæ diſciplinæ peractum fuit: nam „ Cæſar de inſtauratione Religionis conſilia initurus, me audito, & evocatis Antonio Abbate Chrinphanienſe, Doctore Schaflero, Spindlero, aliiſque præcipui nominis Conſiliariis, mandavit Præfecto Auſtriæ ſuperioris (monito prius Maximiliano Bavariæ Duce illarum ditionum detentore) reformationem Religionis in tota provincia, monitis prius omnibus incolis, ut mature ſeſe ad illam diſponerent, vel patrium ſolum verterent. quare, ut reformatio melius ſuum ſortiretur effectum non multo poſt diœceſis Paſſavienſis Ordinario, ejuſque ſubſtitutis Vicariis ſignificavit, ut amotis Pſeudeuangelii ſeminatoribus; alios magis idoneos ſufficerent. Deinde Lintzienſi Gubernatori Comiti de Her-

Præcipitur Reformatio in Auſtria Superiori.

,, de Herberſtorf injunxit, ut abrogato magiſtratu
,, hæretico, omnino Catholicum inſtitueret, imponens Prælato in Gotwirs Georgio Falbio V. I. D. ut ſerio provinciam ſibi ſuiſque commilitonibus impoſitam aggrederetur; in qua dum vicani, & oppidani tergiverſarentur, & in longum ſuam reductionem una cum inſtructione neceſſaria differri rogarent; alia ſeſe incommoda obtulerunt, quæ Cæſarem etiam, quamvis avidiſſimum novæ diſciplinæ, detinuerunt.

Peſtis in Bohemia. Bohemicam reformationem hujus anni plurimum impedivit contagionis morbus, adeo in illo regno vehemens, ut poſt hominum memoriam nunquam vehementior fuerit, ob quem fere toto anno, paucis primis menſibus exceptis, Prælati, & præcipui Proceres è Bohemia exceſſerunt. varia tamen media ante contagio-
,, nis malum ad extirpationem hæreſeos adhibita fue-
,, rant; inter quæ non infimum fuit interdictum matri-
,, monium non Catholicis, & interdictæ bonorum per-
,, mutationes, emptiones, & contractus commerciorum iis, qui obſtinate Catholicam Fidem rejicerent, ſed inventa lege, inventa fuit malitia; notatumque fuit plures matrimonia clandeſtina contraxiſſe; alios ſcortum aluiſſe, vel feciſſe; ita ut neque hoc remedium ſufficere viſum eſt. Profecerat tamen in aliquibus alicujus nominis Bohemis, qui ut ad matrimonia honeſtiora pertingerent, aut filias ſuas elocarent gravioribus perſonis, Catholicam Religionem admiſerunt. Magis profuit bonorum per Cæſarem venditio, quæ non niſi Catholicis vendebantur, & ſi forte poſſeſſor, aut prævaricator ad Catholicam Religionem poſthabito errore reverteretur; pœnarum, & mulctarum imminutio. His etenim legibus nonnulli, ut bona ſua ſervarent, &
,, mulctam evaderent, Catholicam Religionem amplexi
,, ſunt; ut vidimus in Bohemia, ubi tertia pars regni fiſ-
,, co adjudicata non niſi ad Catholicorum manus pervenit; quæ ratio politica rem Catholicam vehementer
,, auxit; ſed in reducendis ſubditis plebeis, proletariis, &
,, civibus, maxime opificibus, maxima fuit difficultas, illi enim ſine ſolo, ambulones ſolam ſuam artem circumferentes obſtinatiſſimi, rigidioribus mandatis preſſi,

Prohibentur matrimonia.

Bona venduntur ſolis Catholicis.

Deſperatio Bohemorum.

urbes

urbes vacuas dominis ſuis reliquerunt; ut non ſemel, neque uno in loco accidit. nonnulli etenim incenſis propriis ædibus, cum uxoribus, & liberis in ſylvas ſe receperunt, alii vero ſcipionem manu geſtantes, ſolum verterunt. Non procul à finibus Saxoniæ in vico Marquesdorf vicani omnes aliquot pagorum, fere ſexcenti numero, dum illorum dominus Henricus Ottho à Wartenberg rigidius introductioni Catholicæ Religionis inſiſteret, & alioqui ob alias cauſas ſuos ſubditos infenſos haberet, ex condicto ipſa die SS. Simonis, & Iudæ caſtrum invaſerunt, & eum cum paulo ante Sacro interfuiſſet una cum Domina è libera Baronum de Gloſen Bavarica familia aggreſſi nocte tota arctiſſime obſederunt; mane vero vi facta irrumpentes illum una cum uxore ex propria arce extrahentes ad fimarium, palis, contis, & fuſtibus miſerrime trucidarunt, neque propterea quiſquam illorum locum deſeruit, ſed mox alios pagos tentantes, an idem ſuis Dominis vellent præſtare, fere ad duos menſes obſtinatiſſime perſtiterunt, donec Cæſareus miles à Tribuno Præinero conductus vicum circundedit, & ſimul omnes delicti reos intercepit, ex his poſtea viginti coriphæi capti, aliis diſperſis, crudeliſſimas ſupplicii pœnas Pragæ ſubierunt: cives vero emigrantes in Saxoniam, vel in civitates Imperiales ſe receperunt, & ſic periit expectatus fructus animarum, auctumque malum alibi non facile ſuperandum. quod cum in multis Congregationibus de regni reformatione inſtitutis animadvertiſſemus, adhuc aliquandiu ſuperſedendum duximus, & Catechiſtas ſingulis locis inſtituimus, donec felicior aura opportune rem veheret. *Tumultus ruſticorũ in Bohemia.*

Calamitatum illarum partium additamentum fuit inopinata mors Caroli Archiducis, fratris Cæſaris, Epiſcopi Brixinenſis, & Vratiſlavienſis, qui etiam poſt obitum Archiducis Maximiliani, Ordinem Equitum Teutonicorum Germaniæ titulo Magni Magiſtri gubernavit. is cum in Hiſpaniam fuiſſet evocatus, ut Luſitaniæ regno præeſſet, aliquando in Belgio ſubſtituendus, primis diebus, quibus in Hiſpaniam appulit infirmatus, pie deceſſit. vacarunt itaque poſt illius *Obitus Sereniſſimi Caroli.*

lius obitum Epiſcopatus præfati, & Generalatus Teutonicorum Equitum, de quo non levis inter Equites fuit controverſia. Domus enim Auſtriaca plerumque illo Magiſterio uſa ob magnas expenſas pro liberatione Pruſſiæ, & conſervatione bonorum illius Ordinis, aliaque beneficia præſtita, non libenter talem dignitatem ſibi eripi patiebatur, fueratq; Archidux Carolus nonnunquam illius mentis, vt ſibi nepotem Archiducem Leopoldum Guillelmum in coadjutorem adſciſceret. quod tamen propter ætatis defectum omiſſum fuerat. vacante ergo Magiſterio, Ordini Equitum liberam electionem Cæſar reliquit, non tamen omninò filium excludi cupiens, & ideo ad obtemperandum S. M. deſiderio quidam ex Ordine propoſuerunt Magiſterium cuiquam benemerito poſſe conferri; Archiduci vero quotannis penſionem duodecim millia florenorum inde ſolvi uſque ad annum ætatis decimum octavum, quo electus, ſi ſuperſtes foret, locum Archiduci cederet, & tantundem pro ſui ſuſtentatione ab eodem Archiduce reciperet. Ordo itaque matura deliberatione præhabita, conſentientibus ſuffragiis. Dominum à Werſternach alias Ordinis Vicarium ad Principatum evexit. & ille non ita poſt clavo aſſidens, multa bona Ordinis reſtauravit. Singulariter notavi in hujus Archiducis deceſſu Cæſaris modeſtiam; non ſolum quando æquiſſimè mortem fratris, & quidem fratris chariſſimi pluſquam patienter tulit; ſed quando Ordini Teutonico repetenti bona mobilia Ordinis, defunctiq; Archiducis; ea omnia conceſſit, quæ Cruce Ordinis ſignata reperta ſunt. quam diſtinctionem tum in arce Neuſtadienſi, tum in Epiſcopatu Vratiſlavienſi, Niſſæ, & in Burgavico Marchionatu, ubi ſuas ſedes habuerat Archidux, clementiſſimè admiſit.

Ordinis Teutonici Magiſterium.

Non exigua fuit difficultas ratione Epiſcopatus Vratiſlavienſis, quem Canonici, ad quos libera ſpectabat electio, non illibenter Archiduci Leopoldo Guilielmo detuliſſent, ea ſpe firmati, quod ipſius patrocinio tuti in Sileſia poſſent inſtantes tumultus evadere, & præteritas clades reſarcire. erat etiam, qui illam dignitatem tenuiori Canonico addicere volebat, quod civibus

Epiſcopatus Vratiſlavienſis.

Vra-

Vratiſlavienſibus hæreticis, & egregie ſuperbis; non parum placebat; ut tanto liberius virgam Epiſcopi, quę adhuc exiguè illos premit, poſſent excutere, unà cum inſtauratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ſi forte imperaretur. jamque non ſemel Canonici tantæ dignitatis avidi convenerant, ſocioque ſubarrhaverant: verùm Cæſar ſepoſito privato commodo, per Legatum Fredericum à Tallemberg Dicaſterii Bohemici Præſidem, difficultates juriſpatronatus, aliaſque non exiguas ingerens, etiam ad mentem Summi Pontificis talem dignitatem filio Regis Poloniæ Carolo Ferd. deferri maluit, diſſuàdentibus etiam hoc idem nonnullis Conſiliariis, qui ex tali poſſeſſione poſſe innovari jura Polonica, quondam in Sileſios habita, verebantur. Ægrius etiam hanc promotionem ferebant Sileſitæ cum Vratiſlavienſibus tanti Regis ſplendorem extimeſcentibus, cui difficulter poteſt reſiſtere Sileſia, ſi ſemel, uti inceperat, manum reſtaurationi Catholicæ diſciplinæ admoveret; quod, uti frequenter monui, ſucceſſiſſet; niſi Mansfeldii miles pertinacior, & poſtea Cæſareus, ut alterum repelleret, (de quibus poſtea latius) adeo illas provincias infeſtaſſet.

De Epiſcopatu Brixinenſi levior fuit difficultas. illius enim, ut extra periculum, electio Dominis Canonicis relicta, non multò poſt pacificè valde ſucceſſit; fuitque illa dignitas uni Canonico ex Capitularibus jam pridem Collegii Decano conſentientibus ſuffragiis collata; cujus confirmationem Romæ nos ipſi procuravimus.

Vix res Vratiſlavienſes compoſitæ fuerant, quando certo nobis conſtitit obitus Cardin. de Hogenzolre Oſnabrugi, quem adeo immaturè ereptum Cæſar, & Imperii Principes graviſſimè tulerunt; nam vix in toto Imperio fuerat Princeps rebus tractandis aptior, & in rebus Imperatoris, Catholicique fœderis magis exercitatus. Amiſit illa Eccleſia præcipue optimum Paſtorem, cujus opera paulò ante, Nobilitate excepta, ad gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ redierat, abſque ullo ſtrepitu; quod non parum fuit in meditullio Imperii, *Obitus Card. Hogenzolre.*

ſeu Circuli Weſtphalici, ad oram Circuli Saxonici, & in oculis fere Hollandoram frequentiſſime excurrentium. acerbam hanc mortem paulo poſt ſenſit diœceſis, quando Sede vacante à Mansfeldii milite ſub fine Auguſti hoc eodem anno invaſa, gravi mulcta damnata fuit, & aliquot Canonicos nobiles, ac cives abductos deploravit. Magis tamen, quando quarto menſe in electione novi Prælati ſchiſma locum habere cœpit inter Canonicos eligentes, pars enim Metropolitano Archiepiſcopo obſequens Franciſcum Guilielmum Comitem à Wartemberg, Ferdinandi fratris Guilielmi Bavariæ Ducis filium elegerat: Pars vero neque infima eundem, quia nondum capitularem, repudiarat. quare tum apud Cæſarem, tum apud Sedem Apoſtolicam hæc controverſia decidi debuit, & non niſi auxilio armorum Comitis Tillii deciſa quietem accepit, non ſine periculo, ne Daniæ Rex, qui Epiſcopatum illum pro filio ambierat, obtineret.

Mansfeldii irruptio.

Controverſia de Epiſcopo inter electores Canonicos.

Alia controverſia.

Eodem menſe Imperator, cum tota curia ob ſæviſſimam peſtem, quæ Viennæ graſſabatur, Neuſtadium ſe contulit; ubi paulo poſt prope portam quæ Styriam reſpicit, cum accenſus in quadam parva domo fuiſſet ignis, mox mirantibus omnibus, ante horam, totam medietatem civitatis ex parte dextera ab ingreſſu portæ Viennenſis combuſſit. cauſam tam magni, ac repentini incendii nonnulli ventis valide flantibus tribuerunt; alii perfidiæ hæreticorum, cum eodem momento temporis fuerit accenſus ignis in quatuor multum inter ſe diſtantibus locis civitatis, præſertim in domo Epiſcopali, in qua ego habitabam, ſed illa combuſta aliquot tallerorum millia de meis mobilibus deperdidi, meamque vicem ſe doluiſſe ex benignitate, & mente Sanctiſſimi D. N. Vrbani poſtea Eminentiſſimus Cardinalis Barbarinus literis ſignificavit.

Iſto interim operam dedi, ut omnino Lutheranæ ſectæ exercitium Viennæ intercideretur; nam poſtquam urbe prohibiti fuerant prædicantes illi animarum ſeductores; nova ſeſe obtulerat occaſio, illorum exercitium perturbandi. habebant enim illi uno milliari

liari Italico circiter ab urbe, in loco Hermols, qui vicus ad Helmhardum Iergerum in iſtis rebellionibus fere primarium rebellem, ſpectabat; de cujus cauſa, ac delictis, cum dudum diſceptatum fuiſſet, tandem illo mortis ſententia damnato, ſed poſtea vitæ gratia impetrata, bona omnia fiſco adjudicata, ſubditique menſe Aprilis hujus anni in fidem, tutelamque Cæſaris recepti fuerant. Tunc ſubito concionatoribus Lutheranis injunctum fuit, ut loco cederent, illaque dynaſtia paulo poſt Cathedralis eccleſiæ Viennenſis Canonicis ad S. Stephanum tradita fuit, qui ſtatim ibidem Religionem mutarunt, ſubditoſque omnes illorum locorum ad Catholicam Religionem perduxerunt. *Adimitur hæreticis Hermols.* Quoad hæreticorum exercitium, omnes decepti fuimus. nam illi deliberantes de loco ſui exercitii, proximum urbi pagum, triplo tamen diſtantiorem ab urbe Viennenſi, ad alium Baronem hæreticum, non reum alioquin ſpectantem, perniciosiſſimum illud tranſtulerunt, verum eſt, locum fuiſſe tali exercitio dignum, nam proximum habebat urbis Viennenſis patibulum, quod loco imminebat, & quod præteriri non poterat, talem ſynagogam frequentare volentibus. Hoc tamen opprobrium non deterrebat, quominus ſingulis Dominicis diebus mille, & aliquando plures eo confluerent. quod non ſine cordis anxietate vidimus, & ingemuimus frequenter remedium quærentes, & non invenientes, nondum maturo flagello, quod ſibi ipſis hæretici tandem tali ſuo zelo præpararunt. *Hæretici transferunt ſuum exercitiũ in Enzeſtorf.*

Senatus interim Viennenſis in nullo ſuis ſubditis obligatus, cum animadvertiſſet ex decreto alias facto non paucos cives loco ceſſiſſe, plures etiam ad maturandum diſceſſum in præcinctu eſſe; nullum deinceps à præſtito juramento abſolvere voluerunt: ſed aliam viam ineundam arbitrantes, omnibus alienæ Fidei profeſſoribus injunxerunt, ut cum uxoribus, liberis, & domeſticis ſuis, conciones Catholicorum, eorumque templa frequentarent; abſentibus vero primo Dominico conſtitutam pœnam, ſecundo duplicem, & tertio iterum duplicem indixerunt. quæ mulctæ non par- *Decreta Senatus de frequentandis Eccleſiis.*

vum tumultum, ac odium ſeditioni proximum frequenter excitarunt; dum hi excuſationes, illi abſentias, & rurſus iſti præſentiam in diverſis eccleſiis allegarent, alii vero, ut bruta animalia ſeſe concionatoribus, & eccleſiis magis ad offendiculum, quam ad fructum offerebant.

Reformationes in Stiria, & Carinthia.

In Stiria, Carinthia, & Carniola multo fælicius reformationes ſucceſſerunt. illarum etenim regionum Epiſcopis, Gurcenſi, Lavantino, Labacenſi, Seccovienſi, nec non Archiepiſcopo Salisburgenſi, ferè eodem tempore, cum Auſtriaci, Bohemi, & Moravi durius reſiſterent; calcar additum fuit, ut diligentiſſimè reformationem ſuarum diœceſium promoverent; eaque omnia quæ ad ſæculare etiam officium ſpectarent, promotione Catholicæ Religionis adhiberent. Inſuper Cæſar ſuis Legatis Gretzii relictis, ſeriò imperavit, ut diligentiſſimè, ac promptiſſimè manum tam ſancto operi auxiliatricem præſtarent. & quia tam in illis partibus, quam ferè in univerſa Germania plus ſæculari poteſtati propter violentiam, & potentiam hæreticorum, etiam in Religionis negotio defertur, ipſe Cæſar qui alias dum adhuc Archiducis tantum titulo illis ditionibus imperaret, evulſa hæreſi, Catholicam Religionem plantaverat, ſuoſque ſubditos ad ſuſcipiendam „ Religionem armata manu adegerat; etiam modo irre„ pentes hæreticos, ac præcipuè in nobilium Dynaſtarum, ac Baronum regionibus, apud quos Epiſcopi minus audiebantur, profligare debuit. Hinc ſolemni ſcripto 26 Aprilis hujus anni edito in Stiria, & Carinthia Reformatores ordinavit Leonardum Epiſcopum Levantinum, Chriſtophanum Vrſenbeckium, & Ioannem Baptiſtam Viſcherum, quibus etiam normam in expurgandis ditionibus præſcripſit, ad quam Magiſtratus urbium, advocatos, procuratores, curiales, opifices, fœminas, tutores, pupillos, ſcholas, diſcipulos, ac pueros reducerent. Per illos juxta Cæſaris præſcriptum mandatum, de libris prohibitis, de feſtorum obſervantia, & jejuniorum, de abſtinentia ciborum, de eccleſiarum conſervationibus, de hoſpitalibus, Xenodochiis, de bonis Eccleſiaſticis, de Collegiorum fundationibus,

Puncta reformanda à Cæſare præſcribuntur.

onibus, de Parochiis, de Confeſſionibus, & Communione circa feſtum Paſchatis, de revocatione adoleſcentum, qui in partibus ſuſpectis, aut hæreticis, litteris operam navabant, aut ſerviebant; ac tandem de collaturis, & fæudatariis actum fuit, ſinguliſque juxta ordinationes Eccleſiæ Catholicæ, & maximè Concilii Tridentini, ut ipſe examinavi, proviſum fuit, tanto Imperatoris optimi zelo, quanto unquam in primitiva Eccleſia Conſtantini, Theodoſii, Iuſtiniani, aut Caroli Magni ſanctiſſimas leges ſanctientium. Inſuper ut rem Catholicam promoveret Cæſar, adhortatus eſt Epiſcopos Bambergenſem & Herbipolenſem; qui nonnullas dynaſtias in Stiria, & Carinthia obtinent; in quibus plerumque ſolebant vulpeculæ deliteſcere, ut etiam ipſi ſua loca expurgarent, & unita manu lolium ejicerent. *Zelus Cæſaris.*

Reformatio Religionis, hiſce annis eum in Vngaria fælicitatis curſum, quem in aliis provinciis, tenere non potuit. nam conceſſio libertatis Religionis promiſſionibus, ac diplomatibus regiis roborata perfringi non potuit. Neque enim Vngaria armis reducta, ſed incolarum conſenſu, dictam Religionis libertatem præferentium, ad obſequium Regis acceſſit. quoniam ferè ſingulis annis, a *1619*, uſque ad præſentem, Vngaria ipſa à Gabrielis Bethlemi armis ſubacta fuit, ibique tanta perſecutionis procella Eccleſiaſticos, ac Catholicam Religionem preſſit; ut quamplures Sacerdotes vel gladiis, ac tormentis, vel fame, & frigore in montibus interierint; ſicque Miniſtrorum eccleſiæ numerus mirum in modum fuerit imminutus. Et quoniam ſcholæ Catholicæ toto hoc tempore ſublatæ fuerant, ne quidem ſubcreſcere potuerunt, qui Sacerdotio idonei eſſent. atque hæc una res fuit, quæ maximas, atque arduas in progreſſu Religionis difficultates objecit. tantum enim abfuit, ut ad loca hæreſibus infecta Sacerdotes mitti potuiſſent, ut ne quidem in locis Catholicis decima quæque Parochia Curatos haberet. ſed vel unus Sacerdos ſubinde huc, illucq; diſcurrerit, vel ſcholares ſæculares poſtillas vernacula lingua perlegēdo, & baptizando, Catholicos in Fide conſervarunt; *Excuſantur Vngari.*

idque ex Ordinariorum licentia, unde Licentiatorum nomen habuerunt. Inter tot tamen & tantas Religionis clades divina bonitas ſupra omnem humanam ſpem magna ſuppeditavit auxilia, quibus Religio Catholica in regno ſublevata fuit. Nam in primis magnorum virorum facta eſt ad Catholicam Fidem acceſſio, in quorum ampliſſimis dominiis Sacerdotes Catholici collocati fuerunt, expulſis hæreſum ſeminatoribus; adeo ut ſolus Comes Georgius Zerin in locum pluſquam viginti hæreticorum prædicantium Catholicos Parochos collocavit. Similiter Nicolaus Forgach, Comes Georgius Erdeordii, tota familia Iakoſith, Andreas Balaſſa, & complures alii ex primis Comitum, & Baronum familiis ad Catholiciſmum redacti, ſuas partes ſtrenue præſtitere. Deinde effectum eſt, ut omnia majora officia, & regni Magiſtratus adminiſtrarentur per Catholicos, qui & ipſi Religionis rem potenter promoverunt. Ad hæc cum antea in Vngaria Academiæ, & ſcholæ nullæ, immo ne mediocres litterarum exercitationes reperirentur; hiſce annis aliquot introductæ ſunt. Petrus enim Paſmanus Archiepiſcopus Strigonienſis, nunc Cardinalis Eminentiſſimus, vir pietate, litteris, & prudentia nemini in tota Europa ſecundus, Collegium Ternavienſe, in quo plus quam mille ſcholaſtici numerantur (prout egomet præſens vidi) fundavit, tribus millibus Vngaricis talleris attributis. Inſtituit præterea in eadem civitate Seminarium nobilium puerorum Vngarici regni, qui in Catholica Religione erudirentur. Contubernium quoque ibidem erexit pro pauperibus ſtudioſis, ſcholas R. PP. è Societate Ieſu frequentantibus, quibus ad numerum viginti quinque tunc adſcendentibus, alimoniam præſtabat. Præter hæc Collegium Paſſovienſe ſub ipſorum Ieſuitarum diſciplina, ab eodem Cardinali, ac vero Vngariæ Apoſtolo fundatum eſt, depoſitis Viennæ quinquaginta millibus florenis ad cenſum perpetuum, è quibus ſingulis annis tria millia Collegio tribuuntur. Domus inſuper, quæ fuerat Sancti Adalberti, primi Strigonienſis Archiepiſcopi, à quo D. Stephanus Vngariæ Rex baptiſmate

Petri Cardinalis Strigonienſis fundationes.

mate initiatus eſt, pauperum Vngariæ ſtudioſorum habitationi ab Eminentiſſimo eodem in prædicta urbe dicata eſt. Sed integræ nobilium, ac pauperum ſimul educationi, ac diſciplinæ ſe providiſſe Eminentiſſimo eidem ſatis non fuiſſet; ni etiam Sacerdotum inopiæ ſubveniſſet: ac proinde Viennæ Clericorum Collegium inſtituit; eique partim in cenſu, partim in donis centum triginta millia florenorum in perpetuum dedit. in hoc quadraginta circiter Clerici aluntur, & jam annis ſingulis novi Sacerdotes ſubmitti ſolent. In loco limitaneo præſidio, nempe Iavaricenſi, vulgo Rab Dominus de Dalos Epiſcopus ejuſdem civitatis Collegium PP. Societatis Ieſu erexit, applicatis inter alia etiam bonis deſerti cujuſdam in finibus Turcicis monaſterii monialium. ubi monaſterium etiam fratrum MinorumSancti Franciſci conſtructum fuit. Duo quoque alia fundanda Collegia præ manibus ſunt; nimirum Scepuſienſe ex diverſis Eccleſiaſticis bonis à ſæcularibus recuperatis, & Humanaienſe per bellicos tumultus interruptum. verum hoc, ut diu mecum egit Comes Humanaius non ſolum perfici, ſed in eo, quod jam factum eſt, reparari, ac reædificari debet. Talibus incrementis ſtatus Eccleſiaſticus notabiliter corroboratus eſt. ſed nec minus, cum multa beneficia Eccleſiaſtica, ſicut Abbatia Leſcenſis, & Præpoſitura veteris Budæ, quæ longum tempus in ſæcularium manibus occupata permanſerat, recuperata ſunt, & in dies aliæ recuperantur. Nec Imperatoris pietas non maximam pre ſe tulit inEccleſiaſticæ rei promotionem. multa enim, & pergravia onera Eccleſiaſtici ſtatus ſubſtulit, me precante, & cum antea bona Eccleſiaſtica à fiſco paſſim hypotecarentur; ſua Majeſtas ſuo, ac ſucceſſorum nomine promiſit, nunquam in poſterum beneficia ulla oppignoranda. Ac pariter pernicioſam conſuetudinem, quæ ab annis ſexaginta irrepſerat, ut mortuo Prælato Fiſcus omnia mobilia ad ſe raperet, Cæſar ſubſtulit, ac ut ſeminariis erigendis mobilia hujuſmodi applicarentur mandavit. Inſuper cum recenti, ſed tantumdem intolerabili gravamine Reges obſtrinxiſſent Prælatos ad certum mili-

Cæſaris piiſſima conceſſiones.

tum numerum eorum ſumptu in confiniis alendum, quo facto omnes redditus Eccleſiarum in milite alendo impendebantur, nec ulla Eccleſias juvandi facultas remanebat: hoc quoque inconveniens per Cæſaream pietatem ſublatum eſt. Denique cum aliquas obventiones Prælatorum Camera ſibi uſurpaſſet; eas Sua Majeſtas remittens, nominatim ſupradicto Cardinali, tamquam Archiepiſcopo Strigonienſi, redditus conſignavit ex cuſione monetæ debitos, qui vocantur Piſcetum, quod eſt quadrageſima octava pars cuſionis monetæ aureæ, vel argenteæ in mineralibus Vngariæ locis.

Affectus Vngarorũ erga Cæſarem.

Ex his aliiſque multis Cæſaris erga regnum Vngaricum beneficiis natus fuit illius nationis erga ſuam Majeſtatem ſummus affectus; ita ut vivo adhuc, & vegeto illo, de ſubſtituendo in Regem ſucceſſorem Vngariæ filio Ferdinando III, primo Eccleſiaſtici ſponte ſua, deinde ſæculares Catholici, necnon politici à Catholicis, & Clero inducti cogitaverint; eamque admiſſionem adhuc hoc anno perficere maturaverunt; ut ſuo loco dicemus, poſtquam de bellis hujus anni, quæ maxime extra hæreditaria Cæſaris regna, ſingulari tamen beneficio Catholicæ Religionis, pluſquam ſperaveram, geſta ſunt; divina magis, quam humana gratia tot calamitatibus Germaniæ, per hæreſim diſſipatæ, finem fortiter præparante. Præteritis etenim bellis Italiæ, Vallis Tellinæ, Sabaudiæ, & Liguriæ; quæ ad noſtrum inſtitutum parum faciunt; non parum tamen progreſſum bellorum Germaniæ detinuerunt.

Legationes Cæſaris in Belgium.

Belgicorum, quæ etiam ab exercitibus regiis, & Cæſareis geſta ſunt, libet meminiſſe. Nam Legiones Saxonicæ Henrici Iulii, Naſſovicæ, Collalti, & Holſteynii in Belgium evocatæ, ſub initium hujus anni appulerunt. Inibi vero ſingulari uſui fuerunt ad repellendas Angliæ, Daniæ, Regum, & Ordinum Hollandiæ copias, ad liberandam Bredam, & irruendum in Palatinatum ſubmiſſas; quibus, ut victoria non ſucceſſit, mortuo jam Comite Mauritio, & fere eodem menſe Iacobo Rege Angliæ, Iunior Rex Carolus deſponſata ſibi ſorore Regis Galliæ, novum fœdus, prout

fama

ſama erat, cum Galliæ, & Daniæ Rege, & cum Ordinibus fœderatis Belgii ſancivit ad reſtituendum Palatinum, & impugnandum Regem Hiſpaniæ. quod fœdus, ut validius eſſet, ſeparatum fœdus maritimum inter Angliæ Regem, & præfatos Ordines Hollandiæ initum fuit; quo integra armatorum claſſis communibus expenſis ordinata fuit, quæ Regem Hiſpaniæ in ipſa Hiſpania, aut Luſitania invaderet, illiuſque vires una cum viris conſumeret. Sic ſtatim inſtructa fuit claſſis centum & triginta navium, commeatu, rebuſque omnibus ad irruptionem neceſſariis refertiſſima. quam ut exciperet Rex Hiſpaniæ, quamvis in Italia gravi bello implicatus, & in Belgio, necnon in Germania, immo quarto in Indiis detentus, maritima loca ſuorum regnorum firmis extructis propugnaculis, excitatiſque præſidiis, à finitimis populis muniri mandavit. ſed Deus ipſe pro Rege, & Religione pugnare viſus eſt; nam vix claſſis adornata littus exierat, quando iterum portum petere coacta eſt, ventorum verbere repercuſſa, ubi naves inter ſe colliſæ inæſtimabile damnum dominis intulerunt.

Fœdus inter Gallum, Anglum, & Hollandos.

Quatuor in locis Rex Hiſpaniæ bella habet.

Terra Rex Daniæ cum ſubſidio aliorum Regum, & auxilio totus diſtrictus Saxoniæ inferioris, caute ad hoc bellum perducendæ, Palatinum in locum, quo exciderat, reponere decrevit. Hinc indictis illius diſtrictus Comitiis, variis per ſuos, quos ſeduxerat, gravaminibus diſſimulatis, cum ſemper cauſam Palatini, & aliam, quæ propriæ ambitioni ſerviebat, Ordinibus non propoſuiſſet; oſtendit, quam gravi jugo Cæſar decreviſſet illum diſtrictum ſibi ſubjicere, viſitationes inſtituere, Catholicam Religionem introducere, Epiſcopatus non Catholicis adimere; imo feudatarios more majorum ab inveſtitura excludere, aliaque in non leve præjudicium illius diſtrictus perficere. prolixo inſuper ſermone ipſe Rex Daniæ hoc ipſum alias Tillium voluiſſe, quando in Brunſvicenſem ditionem irruperat, teſtatus eſt, ac deinde à præcipuis Ordinibus, ſe in Præfectum Circuli elegi voluit, deſtituto ſeniore Duce Luneburgenſi, tanquam ad defenſionem Circuli non idoneo.

Regis Daniæ apparatus.

Cauſa belli inventa

quod

quod cum ſucceſſiſſet, quo magis intentio illius celaretur, Legatione ad Cæſarem omiſſa, Tillio non procul ab illo limite excubanti ſignificavit, præfati diſtrictus Ordines ac Principes velle in Cæſareæ Majeſtatis devotione, & obſequio conſtanter perſeverare; nec contrarias præparationes bellicas admittere: quare obteſtatus eſt eundem Tillium, ne aliquam vim inferret, qua tam devotorum Principum arma provocaret. Interea vero ipſe in ipſa Dania præparationes bellicas fecit, & annuentibus Ordinibus inferioris Saxoniæ, plurimas copias collegit, quæ etiam ne ſtrepitum facerent; partim in Holſatia, partim ultra mare in Dania aſſervabantur. Evocaverat etiam ille Chriſtianum Brunſvicenſem, ac Mansfeldium, adhuc quidem in Bredanæ urbis liberatione impeditos, ſed illos ſibi arrha veluti manciparat; ut liberata, vel deſerta urbe in Saxoniam accelerarent. Interim ut non tantum Tillio, ſed & Cæſari imponeret; ad Cæſarem litteras dedit, quibus præparata Comitia Electorum Vlmam improbabat, & reſtitutis illis, qui Bohemiæ tragædiæ auctores fuerant; etiam deceptum Palatinum priſtino loco reſtitui optabat; ut ſic Romanum Imperium quieti reſtitueretur, & clementia Cæſaris ſemper apud Palatini gentiles, affines, & conſanguineos, laudaretur. ſubjunxit paulo poſt alias litteras, quibus ſignificabat, Ordines inferioris Saxoniæ ipſum uti Ducem Holſatiæ, ac membrum illius Circuli in Præfectum, & belli Ducem elegiſſe; nihil autem ſe velle moliri, quod Cæſareæ auctoritati officeret, ſed ſolum Ordines ſuos, illumque diſtrictum à tot incurſionibus, & devaſtationibus, quas nonnulli minitabantur, velle defendere, maxime à Tillio, quem viderat, nec petitione Principum vicinorum, nec Cæſaris mandatis locum ullum intactum reliquiſſe; adeoque ſuis per ludibrium reſpondiſſe Cæſarianum militem aere vivere non poſſe. ad quas litteras Regis primo Tillius reſpondit, majores belli præparationes, numeroſum militem contra leges Imperii, inſcio Cæſare regnante, conſcriptum; & cæterorum Ordinum legatos, ſuſpicionem injeciſſe

Decipula Tillio paratur.

Revocatur Manſfeldius.

Regis Daniæ litteræ ad Cæſarem.

ciſſe longe majoris momenti, quam eſſet illarum provinciarum defenſo, quibus tum Cæſar, tum ipſe vellet aſſiſtere; ſi contingeret provinciam à quolibet hoſtiliter invadi, rogans, ut ab aliis expeditionibus non ſatis prudenter, & cum maximo provinciarum detrimento ſuſceptis abſtineret. Cæſar vero illius novam miratus dignitatem rogavit, & auctoritate, qua valebat in Germania, mandavit, ut inſolitam externis Regibus dignitatem Præfecturæ Circuli deponeret, eamque curam Duci Luneburgenſi, qui eam multis annis optime adminiſtraverat, committeret. verum hæc fruſtra fuere apud illum, qui bellum adornabat; quare ſtatim nomine totius inferioris Saxonici diſtrictus, quorum Legati Brunſvicum convenerant ad ſuperioris Saxonici Circuli Electores, Principes, & Ordines ſcripſit, eorumque operam in repellendis Coſaccis imploravit, quos in Poloniæ limite conveniſſe, & per illas ditiones velle irrumpere finxit. quod eo fine fecit, ut etiam illum Circulum in belli ſocietatem pertraheret; & ipſis Ordinibus ſuperioris Saxoniæ metum externorum militum incuteret, & ſuos Ordines nullo alio fine bellum gerere, neque alterius culpæ participem ſe reddere aſſereret. ſed Saxoniæ Elector, illiuſque provinciæ Ordines melius moniti, ſuam quidem provinciam ſervare promiſerunt; ipſumque Regem Daniæ hortati ſunt, ut idem faceret, & à vi contra Cæſarem abſtineret. Bello hoc ingruente ad ſolamen Cæſaris, & Catholicorum pax Turcica menſe Majo hujus anni ſtabilita fuit in aperto campo prope Gyarmatam, ſeptem articulos comprehendens. & quia hi poſtea ſemel, atque iterum fuerunt corrupti, & rurſus correcti, melius infra recenſentur. nunc vero ſufficiat dixiſſe hanc pacem non parum ſaltem ad famam Cæſari profuiſſe; cum à novis exercitibus appeteretur; præterquam, quod non niſi anno ſequenti Turcarum invaſionem ſenſerit, quare hæc pax vere plurimum rebus Cæſareis conduxit.

Cæſaris reſponſum.

Pax Turcica.

Soluta interim per deditionem urbis Bredanæ obſidione, & obſidentibus hinc inde diſperſis; etiam defendentes

Breda deditur.

ſendentes urbem cum exercitu Hollandorum, qui fruſtra liberationem procuraverant, dimiſſi ſunt. quare Mansfeldius cum magna parte exercitus ad Regem Daniæ profecturus, duodecim mille pedites, & mille equites Genneppæ Moſam tranſiens ad Cliviam deduxit, deinde prope Emmericam navibus Rhenum trajiciens; ibidem aliquandiu inter Reſam, & Veſaliam ſubſtitit, ubi Chriſtianus Halberſtadienſis cum equitibus obambulans integram patriam diœceſis Colonienſis exactionibus infeſtavit; donec Anhaltinus cum octo equitum, peditumque millibus prædones inſequutus; eos fugavit. qui dilabentibus hinc inde ſuis militibus, cum octo circiter millibus verſus Monaſterium, & Oſnabrugam ſe receperunt. Cæſaris interim copiæ non minus, quam Regis Daniæ auctæ ſunt; nam non ſolum legiones, quæ in Belgio fuerant, redierunt; ſed Anhaltinus, & Tillius ex Haſſia, Veteravia, & Paterbornenſi ditione in proximam Viſurgi ſtationem devenerunt; ut hoſtilibus copiis ſi ita neceſſe foret, ſeſe opponerent. imo ne præveniren tur, Hoxteram, & Holtzmundam, qui inſignes ſunt ultra Viſurgim aditus, occuparunt, incolaſque arma deponere coegerunt. quod ut Danus intellexit; Hammelium, & Mindam ſuum exercitum deduxit; ibique aliquandiu ſubſiſtens, ut Tillii molimen expectaret; Hammelii inter luſtrandas noctu excubias ex crepidine mœniorum in foſſam cum equo lapſus, non exiguum vitæ periculum ſubiit. quare poſt ea, tam Hammelium, quam Mindam deſerens, ut majores copias expectaret, in Verdenſem diœceſim ſeceſſit. Tillius vero deſertam Hammeliam occupans, Mindam, exiguo præſidio trecentorum tantum militum immiſſo, ſui juris fecit; illamque urbem poſtea magis ac magis munivit. cum vero Danicus exercitus in dies excreſceret, conſtaretque, jam ex Anglia magnam vim pecuniæ fuiſſe ſubminiſtratam; eique præter Mansfeldii, & Chriſtiani Halberſtadienſis copias in proxima Oſnabrugenſi ditione graſſantes; Vinarienſis Ducis ter mille equites, quorum Legatus erat Fuchſius, item Obertrautii Equitum Magiſtri duas legiones

Iter, & expeditio Mansfeldii.

Lapſus Regis.

giones acceſſiſſe; moxque majores copias ab Hollandia,& Gallia expectari, voluit Cæſar etiam altero exercitu Tillio multis præſidiis extenuato ſuccurrere. Walleſteinio itaque Principi curam dedit; ut novas copias conſcriberet, illiſque militem veteranum ex Bohemia, & Moravia in formam integri exercitus uniret. quod quam citiſſime exequutus, ſpatio duorum menſium exercitum viginti trium millium ad limitem Bohemiæ prope Ægram deduxit; illoque ibidem luſtrato, mox relicta ad levam Norimberga in Franconiam optimo ordine perrexit, ſextiſque caſtris Magdeburgenſium, & Brunſvicenſium fines attigit. occurrit huic exercitui in viarum anguſtiis difficillimis Dux Brunſvicenſis evocata Nobilitate,& vicanis quamplurimis militibus mixtis, per quos aliquantulum repulſus Walleſteinius ad Gottingham octiduo ſubſiſtere coactus fuit; donec adveniente Tillii milite ad ſex millia, & viam ſternente tutiorem, aditum invenit. Tunc ſuperatis ſemel ſylvis, & anfractibus, plenis greſſibus in inferiorem Saxoniam,non ab ea parte,qua Tillius caſtra fixerat, ſed verſus Halberſtadium irrupit; atque non ita poſt Halberſtadium, Halam, & totam Magdeburgenſem ditionem invaſit.

Nova copia Vualleſteinii.

Reſiſtit Dux Brunſvicenſis.

Interim Tillius majori ſecuritate, poſtquam fruſtra Nienburgum oppugnaſſet, & Regi Daniæ negotium faceſſere non deſtitiſſet; in ſuis expeditionibus progrediebatur, hoſte non parum metuente novum exercitum. Iamque ſemel Tillius ſatis magna clade afflictus, non ſolum cum Gardum, & Grottum Ducum Legatos amiſiſſet; ſed cum ſævientes ruſtici aliquot turmas Croatorum, & Wallonum diſſipaſſent; ſeſe debuerat ſubducere, verum ad Walleſteinii acceſſum rurſus irrumpens inſignem victoriam non procul ab Hannobria 4 Novembris retulit: quando in conflictu cecidit Fredericus Dux Saxoniæ Altenburgenſis perfidus, qui dudum Neoſtadii captus, Cæſarique conciliatus ſancte ſpoponderat, ſe non amplius contra Suam Majeſtatem militaturum; & Oberntrautius Danici exercitus inter equites Tribunus præcipuus, cujus obitu non parum Danici conſternati,

Tillius cæditur.

Cadit hoſtem.

conſternati, pacis mentionem fecerunt; quæ tamen, ut patuit ex decurſu, non niſi ad colligendas vires tempuſque extrahendum ordinata fuit.

Conſolabatur Regem Daniæ Conventus propediem in Hollandia inſtituendus Legatorum Regum Angliæ, Sueciæ, Bethlemi, ipſorum Ordinum Hollandiæ, & aliorum inimicorum Domus Auſtriacæ, qui omnes in Palatini reſtitutionem erant conſpiraturi. Liceat mihi hoc loco ſubjungere id, quod vulgo dicebatur de Chriſtianiſſimo Rege, (quam vere alii viderint, nam me horum ſententiæ non ſubſcribo) dicebant enim ipſius Legatum apud Hollandos egiſſe, ne novæ induciæ inter Hollandos, & Hiſpanos, de quibus jam aliqua fama fuerat, locum haberent; in quem finem etiam Regem Hollandis ſubmiſiſſe quinquaginta mille libras Flandricas, aliaſque promiſiſſe in tractatu Compinienſi; quod ſi iſta non ſufficerent pro eorundem ſociorum conſervatione, multa plura offerre. Dicebatur inſuper quod Rex per eundem ſuum Legatum Dominum Deſpeſſe monuerat Hollandos, ut curarent diligenter 80000 aureos ſolvi à Rege Angliæ pro Mansfeldicis copiis quatuor menſium, cum firma ſponſione, ſe ad dictam ſummam pro eorundem menſium ſtipendio ſubminiſtraturum. poterat enim dubitari, quod ſi Danus deſereretur, & addicta ſtipendia ſtatuto tempore non repræſentarentur, cum Cæſare conveniret, & Cæſari cederet loca omnia inferioris Saxoniæ; quod non niſi cum periculo reliqui Orbis fieri poſſe exiſtimabatur.

Conventus fœderis. Eadem ratio poſtea in Conventu præfatorum Principum propoſita fuit, atque ideo Cæſar reprimendus, & ne potentia Auſtriacorum creſceret, in ordinem redigendus judicatum. nihilominus adhuc in illo Conventu menſe Decembri inſtituto, nihil concludi potuit; Bethlemi enim Legatus ſine ſufficientibus mandatis comparuerat, alia tamen expectabat Suecus, necdum advenerant Legati aliorum inimicorum Principum Domus Auſtriacæ. Interim conditiones fœderis ſanciendi perpendebant; & quia remotiores minoribus periculis, ac odiis ſuberant, minoraque commoda expecta-

expectabant, hinc minoribus ſumptibus gravari volebant. Alii etiam in fœdere faciendo ſegniores eo tempore, quo adhuc dubitabatur de commercio diſtrictus Saxonici, Brunſvici inſtituto, manum cohibuerant; & rem communem paratiori animo tractandam in ſubſequentem Martium remiſerant. Interea Angli ſuſceperunt Legationem ad Regem Galliæ; & Dani ad Saxonicum, & Brandenburgicum Electores; Hollandi ad civitates Hanſiaticas, Camerarius ab exule Palatino ad Regem Sueciæ; & cuncti in vigeſimum diem Martii cum paratiſſimis mandatis ad feriendum fœdus comparere debebant.

Reformatio Superioris Auſtriæ.

Dum hæc in inferiori Saxonia varia adhuc fortuna agerentur, & viderentur magis Cæſari fore propitia, quam adverſa; Cæſar ſuæ Auſtriæ non oblitus conceptam aliquando inſtaurationem diſciplinæ Catholicæ ſerio promovendam duxit. evocato itaque D. Georgio Falbio Gottuvicenſium Abbate viro præſtantiſſimo, & meo amiciſſimo, aliiſque Commiſſariis ad reformationem Superioris Auſtriæ conſtitutis, eoſdem „ progredi voluit. ne autem in tam difficili opera titu- „ barent, diploma diligenter à me, aliiſque Eccleſiaſti- „ cis examinatum, ſuperioribus Auſtriæ populis tranſmiſſum, & 10 Octobris Lintzii publicatum fuit. Cujus longe prolixior à Gubernatore, & Reformatoribus nomine Cæſareo talis facta eſt publicatio.

Cum omnibus ſatis, ſemperque notum ſit, quo pacto maxima pars trium Ordinum, virorum illuſtrium, Equitum, & civitatum Archiducatus Auſtriæ ſupra Onaſum, nulla ipſis data occaſione, graviter deliquerint, & in recenti hæreditariorum regnorum, ac provinciarum ſuæ Cæſa. Majeſtatis rebellione, omnis generis hoſtilitates, ſumptis armis contra naturalem hæreditarium ſuum Dominum, ac Principem exercere non ſint veriti, in primis autem fidem ipſi dare, neglectis ampliſſimis legationibus, paterniſque admonitionibus, & exhortationibus, inſolenter, & proterve detrectarint; jus adminiſtrandi provinciam cum rebellibus, & hoſtibus iniverint, edicta, & mandata pro arbitrio publicarint, itinera, domos, & arces occupa-

rint: Infra Onaſum Rapplſtenii præſidium impoſuerint, Melckam Deo dicatam domum obſederint, & tormentis quaſſarint: Aiſium diripuerint, multas ædes Parochiales expilarint, rebellibus Bohemis, & Moravis, ut copiis Cæſareis tanto melius reſiſtere, immo illas oppugnare poſſent; Legionem ter mille peditum, & aliquot alas equitum tradiderint, quibuſdam rebellibus Ordinibus infra Onaſum permiſerint, ut aperte militem conſcriberent, arma, pecuniam, hoſpitia, & diribitoria in provincia illis conceſſerint; magnam pecuniæ ſummam contra Suam Cæſaream Majeſtatem commodarint: rebellibus in Bohemia commeatum, & annonam militarem ſubmiſerint, à Principe Tranſilvaniæ auxilium, & militem contra Cæſarem petierint, eumque inſtigarint, ut regnum Vngariæ, & Stiriam, Cæſaris provinciam hæreditariam occuparet; Legatos ad Hungaricam electionem miſerint electo putativo, ſicut & ante novo Regi in Bohemia gratulati erant; in omnibus rebellium conſultationibus Pragæ, Poſſonii, Brunnæ, Hornæ, Relæ, Neuvenſolii, & alibi legatos habuerint; cum fœderatis Oratorem ad Turcicam portam miſerint, integrum Ordinem in Archiducatu ſupra Onaſum extirparint, imo alium dominum adſciſcere conati ſint: quod non tantum in ſuæ Cæſareæ Majeſtatis, totiuſque inclytæ Domus Auſtriacæ detrimentum vertebatur, ſed etiam in omnium vicinorum Electorum Principum, & provinciarum cum magna ipſorum inquietudine, ſumptibus, curis, & moleſtiis, ad totius Romani Imperii perniciem, cum ſumma perturbatione multorum millium Chriſtianorum cæde, & pernicie, & univerſi Orbis Chriſtiani periculoſa concuſſione, vaſtatione, ac ruina, vertebatur. ob quam cauſam in pœnam læſæ Majeſtatis, & amiſſionis omnium privilegiorum, vitæ, ac fortunarum incurrerint: Cæſarem ad conſervandum ſibi à Deo demandatum Archiducatum ſupra Onaſum, & tuendam inclytæ Domus Auſtriacæ dignitatem, & exiſtimationem commotum fuiſſe, ut Illuſtriſſimo, & Excellentiſſimo Principi Maximiliano, Comiti Palatino ad Rhenum, Duci ſuperioris, & inferioris

inferioris Bavariæ, Sacri Romani Imperii Archidapifero dilecto ſuo cognato, affini, & Electori mandata dederit, eumque juſſerit pervicaces illos refractarios ſubigere, & ad obedientiam ſibi debitam reducere: quod etiam ipſe Elector, & Dux Bavariæ perfecerit, & exequutus ſit.

Inſuper non obſcurum eſſe ſupradictæ rebellionis, & contumaciæ non poſtremam cauſam fuiſſe prædicantes, & qui hinc inde in provincia calumnioſis, & ſeditioſis ſuis concionibus populum excitaverint, & animos auditorum contra ſuum magiſtratum exacerbarint, à quibus tribunitiis concionibus necdum ſibi temperare, ſed audacter non ceſſare ſacramenta & ſalutiferam Religionem exagitare, & traducere.

Quoniam igitur officii, & conſcientiæ ratione " Cæſar hujuſmodi auctores, & inventores turbarum " in hæreditaria ſua provincia, & Archiducatu ſupra Onaſum diutius tolerare, nec, ſi id fecerit, ejus rationem Deo reddere poſſit; ſuam Cæſaream Majeſtatem gravibus de cauſis ad ſtabiliendum tutum quietum, & firmum regimen, omnes, & ſingulos ſupradictos concionatores ex tota provincia ſupra Onaſum ejicere, & Religionis ipſorum " exercitium prorſus abrogare, & intercludere conſtituiſſe. "

In quem finem Suam Cæſaream Majeſtatem omnibus, & ſingulis provinciæ incolis, cujuſcunque dignitatis, ſtatus, & conditionis ſint, apud quos ſupradicti concionatores ſive in arcibus, urbibus, oppidis, pagis, ſive in agris, & villis commorentur, injungere, & ſeriò mandare, ut intra proximos octo dies poſt publicatum hoc generale decretum omnes, & ſingulos concionatores, eorumque ludimagiſtros dimittant; qui etiam confeſtim cum ſuis facultatibus certo, & in fallibiliter ex provincia migrabunt, neque unquam in eam ſub pœna cárceris, aliiſque certis pœnis, revertentur. Illuſtri vero Adamo, Comiti Herberſdorff Sacræ Cæſareæ Majeſtatis dilecto, & fideli Conſiliario & Cubiculario, nec non Electoris Bavariæ equitum Tribuno, atq; hoc tempore Lintzii Præfecto, plena poteſtas

confertur, quæ etiam hoc publico diplomate, & Cæſareæ Archiducalis poteſtatis plenitudine, & certa ſcientia ipſi datur, ut hoc mandatum omni obſequio obſervandum curet, & eos, qui ei non paruerint, nec concionatores, & ludimagiſtros dimiſerint, vel aliquid, etſi minimum, contra illud mandatum tentaverint, pro re comperta, & qualitate delicti, in horrorem, & exemplum aliorum, nullius perſonæ habita ratione, vitæ,& fortunarum pœna afficiat. quod unuſquiſque ſibi dictum putet.

Hujus decreti publicatio multum diverſorum animos torſit, qui in dies conſilia inierunt, ut Cæſaris animum omnino conſtantem everterent. quare advenientibus reformatoribus omnem lapidem moverunt; ut rem impedirent, ac tandem adulta hyeme illos audiverunt, ubi jam de bello Saxonico, & de adventu Bethlemi deſperaſſent; ſed parum ex auditu profecerunt, nam aures, ut aſpides ſurdæ, obturaverunt, ſuoſque concionatores in annum ſequentem remiſerunt.

Comitia Vngarica. Plurimum univerſæ Eccleſiæ, & cauſæ familiæ Auſtriacæ profuerunt tunc Comitia in Vngaria habita, ad quæ Cæſar ſeſe præparaverat, & Ordines Vngariæ in menſem Septembris, ac poſtea in 13 Octobris convocaverat, ut de imminentibus Vngariæ periculis, de Cæſareis mandatis impoſterum promovendis, eorumque violatoribus puniendis, de polygamia matrimonium dehoneſtante, de Turcicis Caniſienſis præſidii excurſionibus refrænandis, de prædonibus caſtigandis, de Arrabonis fluvio purgando, aliiſque regno neceſſariis conſulerent. *Propoſitiones Comitiorum* Cum autem Neoſtadii nuncium de Saxoniæ inferioris exercitu percepiſſet, & de Gabrielis Bethlemi bellicis apparatibus varius hactenus rumor fuiſſet, de quo pauci dubitabant; cum conſtaret, eum à Regibus, ac Rebuspublicis ad arma contra Auſtriacorum Domum ſumenda fuiſſe ſollicitatum, Cæſar undique copias ad tuendam Suam Majeſtatem conſcribi voluit, inter cætera Bethlemi animum tam de Comitiis, quam de belli ſocietate jam ſuſpecta tentare placuit, atque ideo Georgium Nozzatoth, Legatum

gatum miſit, qui in illius ditionibus nomine Cæſaris facultatem militem conſcribendi peteret, eumque ad Comitia convocaret. Ad quæ Bethlemus Cæſari adhuc Neoſtadii hærenti æque caute reſpondit, ampliſſimis verbis gratias agens pro titulo Sereniſſimi recenter oblato, dans etiam non ſolum dictam facultatem militem conſcribendi, ſed mandans Generali militiæ ſuæ Præfecto, ut Cæſareis Miniſtris in conſcriptione militum omnem operam præſtaret. Comitia indicta eodem contextu, opportune fuiſſe indicta teſtatus, ſeque ſuos Commiſſarios juxta priſtinam regni conſuetudinem tranſmiſſurum promiſit. Ferebatur Bethlemus paulo ante Cæſaris filiam in matrimonium ambiviſſe, tecto quidem nomine, ita tamen, ut non deeſſet, qui ambitionem notaret; nam per Legatum Cæſari ſignificaverat, ſe jam ſtatuiſſe ſecundas nuptias inire, atque ideo rogare Majeſtatem Suam, ut dignaretur illi aliquam ex Imperii Principibus invenire. cum vero Cæſar dubitaret, erga quam inclinaret, litteras ad Electorem Brandenburgicũ impetravit, una cum facultate illius ſororem libere per Imperii limitem conducendi, ex quibus tantorum verborum ornamentis plerique ſibi omnia ſincera pollicebantur, prudentiores tamen, aliquoties decepti, nihil non ſiniſtri latere augurabantur.

Interim Cæſar indicta die una cum Auguſtiſſima Imperatrice, filiis, & filiabus, totaque Aula Neoſtadio movens, Sopronium verſus iter inſtituit, habens pro cuſtodia præter Prætorianos equites, ac pedites, mille Cathaphractos, & Legionem integram Germanorum. exceptus autem fuit ab univerſa nobilitate Vngarica lætiſſimo aſpectu; quæ media fere hora antequam Sopronium attigiſſet, Suæ Majeſtati occurrit, ubi Cardinalis Paſmanus Archiepiſcopus Strigonienſis elegantiſſima oratione latina fæliciſſimum adventum Suæ Majeſtatis nomine totius regni adgratulatus; communem omnium plauſum expreſſit, rogavitque dignaretur hunc occurſum regni, loco devotæ ſubjectionis recipere, & civitatem ſuam attingere, univerſamque Vngariam ſplendore ſuæ Majeſtatis recreare.

Cæſar Sopronium proficiſcitur.

Occurſus Vngarorum.

Cæſaris ingreſſus Soproni-um.

Ad quæ cum Cæſar gratiſſima voce reſpondiſſet, conſcenſo equo præcedentem nobilitatem, ſolemniter incedentem, ſumma gravitate ſubſequutus eſt, præmiſſis pretioſioribus equis, Ephebis, nobilibus, Baronibus, Conſiliariis, Principibus, me, & Legatis Hiſpanico, & Florentino. & penes nos erant feciales ſingulorum regnorum trabeis ſuis, tuniciſque ſignatis, & ſingularibus cujuslibet regni inſigniis, quos ſequebatur Aulæ Mariſcalcus cum denudato gladio juſtitiam repræſentante, qui immediate præcedebat Archiducem Ferdinandum Erneſtum; & penes eum Cæſar ipſe eques, necnon Imperatrix cum Archiduce Leopoldo Gulielmo, & utraque filia in ſplendida rheda, quam ſequebantur quinquaginta aliæ cum mundo muliebri, & penes illas Prætoriana cohors.

Comitiorum Propoſitio.

Ad portam urbis Magiſtratus civitatis rurſus Cæſarem perhonorifica oratione excepit, cui cum S. M. reſpondiſſet; urbem ingreſſus, ad eccleſiam Patrum S. Franciſci de obſervantia deſcendit, dictoque laudis cantico DD. Ambroſii, & Auguſtini; ornatum palatium ſubiit, in quo die ſequenti coram Ordinibus regni poſt invocatam gratiam Spiritus ſancti, Supremus Aulæ Cancellarius Ordinibus propoſuit: Sacratiſſimam Rom. Cæſaream, Vngariæ, Bohemiæque Majeſtatem Dominum clementiſſimum omnino ſibi perſuadere, inter tot univerſi pene Imperii factiones, deſtructis regnis, & ditionibus Majeſtatis ſuæ hæreditariis per graviſſima bella civilia; nihil eſſe quo opportunius remedium adferri poſſet ad conciliandam turbatæ reipublicæ tranquillitatem; quam Comitia indicere, quæ cum ubique habuerit, maxime tamen ſollicitudinem, curas, & cogitationes, omneſque tractatus, & conſilia ſua eo direxiſſe, ut inclytum, ſibique cariſſimum Vngariæ regnum Orbis Chriſtiani antemurale, tot annorum ſævis, & inteſtinis contentionibus agitatum, quocunque modo reſpirare; jactiſque ſolidis, & in multos annos duraturæ pacis fundamentis, ſtabiliri poſſet.

Cæſaris liberalis indulgentia

Quem in finem neque ſumptum, neque laborum diſpendia ſubterfugiens Sua Majeſtas, etiam temporum, in quæ inciderat, calamitati indulgens, factas olim

inducias cum Turcarum Imperatore fæliciter renovavit; motus, cum extremo Vngariæ periculo excitatos, compoſuit; & ſincero, ſerioque affectu ad pacem reſtituendam adlaboravit. Nunc vero eiſdem ſollicitudinibus inſiſtens, ne quid ad regni Vngarici conſervationem pertinens deſideraretur; fidelibus Ordinibus generalem regni conventum in hac urbe Sopronienſi indixit, clementiſſime confidens, futurum, ut quemadmodum Ordines iſthuc prompte confluxerant; ita quoque de negotiis ad ſecuritatem, & incolumitatem publicam ſpectantibus, prout patriæ, & poſteritatis ſuæ amantes cives decet, quam maxime neceſſariam, & ſalutarem deliberationem inſtituerent, ut nihil diſſidiis, ſimultatibus, vel id genus animi affectionibus tribuentes, quin potius ſincere, & candide ſolum Deum, & regni conſervationem præ oculis habentes, citra ſtrepitus, & pretioſiſſimi temporis jacturam ad ea, quæ neceſſaria eſſent, non modo conſilia, ſed etiam opem, operamque ſuam libenter impenderent.

Et prius quidem habita conſideratione, quod in regno Vngariæ peculiari fortaſſis infelicitate hactenus rariſſime pax ſemel facta, diu conſervata fuerit, nullumque ſatis firmum, validumque videretur habere fundamentum, quibus modis eadem conſervari poſſet, actum eſt; ne tam facile ab excurſionibus, infeſtationibus, deprædationibus, aliiſque ejus generis calamitatibus turbaretur, ex quo poſtea regnicolæ, dum ſæcula aurea ſibi pollicentur, improviſo opprimi ſolent: quod annis proxime ſuperioribus luctuoſus docuit eventus. Ideo ſtatus, & Ordines regni maturas rationes diſquirerent, atque Majeſtati ſuæ ſuggererent, quomodo à perpetua formidine, damno, & periculis regno ſufficienter caveri, & adverſus turbatores pacis publice ſtabilem ſecuritatem parari poſſe exiſtimarent. nihil viciſſim eorum, quæ ad hunc finem aſſequendum videbuntur opportuna, Majeſtatem Cæſaream Regiamque ſua ex parte intermiſſuram.

Primum punctum inobedientia.

Ante omnia vero primo perquam neceſſarium judicare, ut auctoritatis, & mandatorum regiorum accu-

Auctoritas Regia ſtabilienda. ratior, quam hactenus à nonnullis factum ſit, ratio haberetur; & acerrimæ pœnæ contra prævaricatores decernerentur. de præſidiis etiam Caniſſa excurrentibus, unde Turcarum infeſtationes ſive induciarum, ſive belli tempore cohiberi poſſent; probe recordari Suam Majeſtatem Cæſ. Regiamque, quod ſtatus anni 1618 ſua ex parte ſeſe facturos promiſerint, ac proinde confidere ea omnia, quæ ablegatus Commiſſarius, ut oculatus teſtis de loci ſitu, & opportunitate retulerit, illos citra moram, operis, laboribus, ac ſumptibus neceſſariis proſpectis, eſſe facturos. cum vero univerſa regni ſalus in eo ſita eſſet, ut arcibus limitaneis; & confinario militi de ſumptibus in reſtauratione, de *Annona provisio.* commeatu, ſtipendiis, aliiſque neceſſariis debito modo, & tempore provideretur, & cum in hos à tempore ſuſcepti regiminis Sua Majeſtas Cæſarea ultra ditionum ſuarum ſubſidia cum ordinaria, tum extraordinaria, ex propriæ Cameræ, Menſæque ſuæ redditibus, ingentes pecuniarum ſummas affectu paterno erogarit; clementiſſime requirere, ut Status, & Ordines, deſcriptis, liberiſque fortunis ſuis liberalem contributionem uſque ad futura Comitia inſtituerent, ita de frumento, aliiſque commeatibus in alimenta confiniorum providerent: ordinarent etiam labores ad reparanda, & munienda confinia, ante hac quidem limitata, ſed neglecta. quare & pœnas contra eos ponerent, qui hoc in fraudem auderent, ſupradictorumque annorum decreta innovarent.

Familiaritas Turcica vitanda. Additum etiam, uſu compertum eſſe, nimiam familiaritatem regnicolarum cum Turcis, ex qua correſpondentia, tractatus, & machinationes iniri ſolerent, regno plerumque fuiſſe pernicioſam. quare articulum alias conditum adverſus illius farinæ homines non modo renovari, ſed & contra tranſgreſſores certam pœnam ſuperaddi, ſuſpectoſque inquiri, & reos repertos acriter puniri publice intereſſe.

Prædones coercendi. Nec minus conſtare, vagabundos, & prædones, qui in confiniis, totoque regno rapinas exercebant, & latrociniis vias, & itinera reddebant infeſta; quotidianis querelis, & ſubinde etiam ipſis Turcis ſpecioſi prætextus

tus occaſionem præbere, quaſi illorum injuriis laceſſiti in ultionem merito exurgerent, ex quo facillime fieri poterat, ut tanto labore, ac ſtudio concluſæ induciæ tempore importuniſſimo diſſolverentur; cogitare igitur debere Status, & Ordines de rigoroſis pœnis ac mediis, quemadmodum alias quoque fuit ſancitum, & ut contra illos, qui poſt ultimas factas inducias hac in parte noxii fuerant deprehenſi, in aliorum terrorem procederetur.

Quo commodius, & minori cum diſpendio arcibus, & præſidiis limitaneis de pulvere tormentario, qui plerumque ex Imperio magnis ſumtibus, & ob itinera non ſatis ſecura haud abſque periculo curari deberet; impoſterum per Majeſtatem Suam Cæſaream, Regiamque poſſet provideri, benigniſſime poſtulare, ut articuli alias conditi de ſalnitro, cujus regnum ferax eſt, nequaquam extrahendo, ſed in uſus regni imponendo, renovarentur. *Pulvis nitratus.*

Obſtructus fluvii Rabæ alveus propter diverſa molendina aggeribus congeſtis, ab aliquot annis in eodem erecta, cum maximo præſidii Iaurinenſis incommodo, necnon pagorum, è quibus ſolebat Iaurinenſibus de commeatu proſpici; nunc in paludes redactorum, neceſſario debere inſpici, ac remedium adhiberi, ſicut alias fuerat decretum; hinc Suam Majeſtatem poſtulare, ut aliquis ſerius ad medelam tantorum malorum ordinaretur, eique de modo, & mediis proſpiceretur, ut aggeres deſtruerentur, quo conſtantem, & antiquum ſuum alveum fluvius haberet, & tum beneficio pagorum, tum etiam præſidio tanti loci conſuleretur. *Fluvius Arrabonus purgandus.*

Adlaborandum etiam eſſe, ut articuli alias conditi contra eos, qui variis colluſionibus trigeſimorum proventus defraudare ſatagebant, renovarentur, & in effectum deducerentur. Multum præterea incommodi emerſiſſe ex dicatoribus Communitatum, quorum nonnulli tardius comparebant, alii ſegnius munus ſuum abſolvebant, vel omnino negligebant. Hinc videri, & illis terminum indicendum juxta articulum anni 1542, videlicet, ut ex prima ſtatim die poſt Dietam in Comitatu celebrandam, omni dilatione ſemota, dicatores *Vectigalia integre ſervanda*

tores emitterentur, proinde ſupradicti articuli renovationem, & obſervationem videri quam maximè neceſſariam.

Securitati commerciorũ conſulendum.

Itinerum & viarum ſecuritatem, quæ plurimum conferebat emolumenti, tum commerciis, tùm commeatibus trigeſimis, aliiſq; proventibus, ſpectare ad officium ſupremorum Comitum, vel illorum Vicecomitum, quemadmodum ea cura ſæpius per regni decreta eſt commiſſa; nihilominus tamen experientia quotidiana conſtare, prædones paſſim debacchantes itinerantium mercatorum fortunis, & ſanguini inſidiari, quod cauſa erat, ut periculis hiſce abſterriti, ab omni negotiatione abſtinere, vel in alias regiones mercimonia ſua transferre cogerentur, cum ingenti jactura proventuum regiorum. Proinde articulos in hac re ſancitos, non modo repetendos, verum etiam contra prævaricatores pœnas exequutioni mandandas.

Porrò Sacratiſſimam Cæſ. Majeſtatem clementer nonnullas adhuc regni conſtitutiones ſuperiori Dieta ſancitas, quas ad effectum deduci licebat, pro ſatisfactione regnicolarum magnopere conſiderare; quia tamen varia interceſſerant impedientia; motus in regno excitari, tractatus cum Turca de pace conſtituenda, occupationes in Imperio, Commiſſariorum defectus, multaque alia idcirco hiſce in Comitiis præſentem Suam Majeſtatem benignè proviſuram, omniaque, quam citiſſimè expedituram. Eoque magis confidere fideles regni hujus Status, & Ordines officio ſuo facturos ſatis, prædicta omnia prudenter expenſuros, & ſe nihil neglecturum, quod ad commodum regni fore cognoverit.

Gravamina.

Dum his de rebus Ordines diviſis inter ſe partibus, ac factionibus conſulebant; exigua quædam gravamina à nonnullis propoſita fuere, quæ potius particulares perſonas, militum licentiam, iniqua tempora, Bethlemi infidam vicinitatem, & Turcarum protervam libidinem; quam Cæſaris officium inculpabant; quibus tamen omnibus Cæſar quantum fieri potuit, pro innatæ ſuæ clementiæ bonitate & prudentia ad

votum

votum ipſorum Vngarorum providit, maxima omnium, etiam eorum, qui aliquando averſi fuerant, ſatiſfactione, ut nihil in Sua Majeſtate amplius deſideraretur.

Optabant vice verſa Ordines Cæſari in omnibus ſatisfacere, & quia per paucos proponebatur ſucceſſio Archiducis Ferdinandi Erneſti (quam ſolus Archiepiſcopus Strigonienſis, Epiſcopus Quinqueccleſienſis Vngariæ Cancellarius, & Comes Eſterhaſius Cæſari placere intellexerant) multi hanc ſucceſſionem (repugnantibus omninò hæreticis) majoris molis, ac difficultatis fore arbitrabantur. Non enim Catholici omnes advenerant, & hæretici pares, aut ſuperiores in votis facilè propoſitionem rejeciſſent. Legati etiam Bethlemi ſubodorantes ſimile quid eſſe præ manibus aperte tali electioni ſe oppoſuerunt, multoſque in ſuam ſententiam etiam uſque ad ſtrepitum, & minas pertraxerunt. ſubmiſerat etiam Bethlemus præter illos deſtinatos ad Comitia ſolemnem legationem, una cum Secretario, ut Principes viros omnes, & procerum præcipuos ad inſtantia ſuarum nuptiarum ſolemnia invitaret: per hos itaque extra ordinem ſingulis electionem Ferdinandi diſſuadens, correſpondentibus ſuis, ac hæreticis ſuggeſſit, hoc fore contra regni jura, contra libertatem voti, & contra decorum, ſingulis Polonorum exemplum quaſi ſpeculum apponebat, ut inibi fortunam ſuam periclitantem intuerentur. Illi etenim, ut ferebat, rigidiſſimi ſui juris obſervantes, quamvis quarto requiſiti à Rege pro filii promotione, vivente Rege, ſemper ejus poſtulata, & Vladiſlai electionem repudiaverant, ne libertati, & ſuæ fortunæ cederent, quam forte poſt obitum parentis in filio non reperirent. Hæc, inquiebant Legati Bethlemi, eſt veſtræ fortunæ imago, nunc ad oculum ſervientes adorabitis, quem poſtea adoraſſe pœnitebit, quando adultior, & defuncto parente, non veſtris votis, ſed parenti ſuo electionem ſe debere arbitrabitur. Accedebat & alia non minor difficultas ratione Legatorum Comitatuũ, & ditionum, penes quos erat votum, ſed reſtrictum ad propoſitionem. cum autem hæc electio propoſitioni non

Vngariæ li-qui filium Cæſaris in Regem poſtulant.

Legati Bethlemi ſe opponũt

Exemplũ Polonorũ adducitur.

Legatorũ inſufficiens auctoritas ad votandũ.

non fuiſſet inſerta, neque delegantibus ſignificata, non poterant delegati ſuam auctoritatem majoris expendere. quare plures ob has, aliaſque rationes de electione Archiducis deſperabant, Cæſar ipſe quaſi horum omnium ignarus, promotionem filii prudentiſſime diſſimulabat.

Conatus Catholicorum. Laborabant tamen in illa Archiepiſcopus Strigonienſis, Cancellarius Vngariæ, & Eſterhaſius, qui apud ſuos jam de ſucceſſu electionis deſperantes, vivis rationibus neceſſitatem imminentem, periculum evidens, & decentiſſimam actionem electionis promovebant, ne defuncto Rege, periculoſum interregnum nemini niſi his, qui commodum è tumultibus querebant utile contingeret, ne Bethlemus aliquando aſpiraret, vel Turca minus potentem invaderet. Quæ omnia quam maxime regno cavenda prolixe diſſerebant, eademque opera contraria argumenta ſolvebant. *Differentia inter Polonicā & Vngaricam coronam.* Neque enim, ut bene illi inquiebant, eadem eſt ratio regni Poloniæ, atque Vngariæ, cum nunquam in Polonia vivente patre, filium coronatum acceperimus; quod frequenter in Vngaria contigiſſe conſtabat. Addidiſſet alius, longe majorem eſſe libertatem electionis Poloniæ, quam ſit Vngariæ, cum hæc ad proximum ſanguinis, ſi aptus fuerit, & ſi aliquis è Domo Auſtriaca extiterit, vigore pactorum, & meritorum reſtringeretur; illa etiam externum, Gallum, Belgam, Germanum, Vngarum aut Tranſylvanum, & Bohemum, aut alium quemlibet complecti poterat. Quod attinebat ad Legatorum Comitatuum commiſſionem, ea multorum judicio ſufficientiſſima videbatur: nam præter propoſitionis reſponſa, quilibet ex vi generalis clauſulæ commiſſioni inſertæ poterat una cum aliis ſuffragari rebus in utilitatem regni tendentibus. cum autem hæc electio in evidentem regni utilitatem foret, ad ſopiendas aliquando enaſcituras difficultates, nullus non ſe auctoritate munitum ad tam ſanctum opus electionis arbitrabatur, quod facillime ſibi Catholici omnes perſuadebant, & modeſtiores hæretici non contradicebant. Creſcebat omnibus ad electionem animus; jamque audebant propalam de illa ſibi aliquid certi promittere,

mittere, quando deſtinati regnorum Sclavoniæ, Croatiæ, & Dalmatiæ Catholici fere omnes acceſſerunt; ita ut Cæſariani fortiores plurimis votis alios renitentes ſuperarent. Nihilominus quia res erat ſummi momenti, ex qua fere integra Cæſaris auctoritas dependebat; non videbatur expedire abſque majori cautione fortunam experiri in Archiduce; ſed prudentiores electionem Palatini præmittendam cenſebant, firmam ſpem concipientes, ſi ad placitum Cæſaris Palatinus eligeretur, longe certius regiam electionem Archiduci Ferdinando obventuram. *Electio Palatini.*

In experimentum itaque gravioris electionis proponebatur Ordinibus Palatinus eligendus unus quidem ex quatuor nominatis. nominaverat enim Cæſar duos Catholicos, & duos hæreticos juxta conſtitutiones, & conſuetudines inviolabiles regni, commendaveratque ex Catholicis unum præcipue Comitem Eſterhaſium, cui facto ſcrutinio ceſſerunt centum & quinquaginta vota propitia, ſexaginta vero contraria. Hinc ſecurius de electione regis licuit conjicere; quæ tamen, ut ſecurius obveniret in re tanta, majori nixu curatum fuit à nonnullis, ut etiam ex iſtis ſexaginta nonnulli (certa aliqua diligentia adhibita) impetrarentur, quod ſucceſſit, ita ut nullus amplius electioni futuræ diffideret.

Soli Bethlemiani cum paucis aliis ſeſe opponebant, & quod mireris, audaci fronte fœmina Budeani quondam vidua, & Iunioris Budeani mater; utque præcipiti rotæ baculum injiceret, Auguſtiſſimæ Imperatrici periculum privatæ ſuæ cauſæ ſuggeſſit: ſi hæc electio admitteretur, decideret Sua Majeſtas à ſuo jure regio, ac regiminis, quo alioquin poterat gaudere vidua uſque ad novi Regis coronationem, ac confirmationem, ſi poſt obitum Cæſaris ſuperfuiſſet. verum Imperatrix prudentiſſima in hoc, ſicut & in aliis, habitis gratiis pro benigniſſimo affectu, poſt Cæſarem nolle vivere, multo minus regnare, totumque illud filiis Cæſareæ Majeſtatis ſe velle conferre aſſeruit, ac de facto contulit. *Budeani vidua oppoſitio.*

Electione igitur in animis eligentium firmata, & jam, ut apparebat, certiſſima, tamen differri debuit ad

aliquot

Diſcutitur Regis coronatio.

aliquot dies; nam inter arcanos Cæſaris miniſtros non ſatis convenit de coronatione Regis, electioni indubie addenda. nam aliqui differendam, alii maturandam cenſebant, vocatique fuere ad hujus difficultatis diſcuſſionem præter arcani Conſilii præcipuos, Archiepiſco-
,, pus Strigonienſis, Cancellarius Vngariæ, Eſterhaſius
,, recenter factus Palatinus, Legatus Hiſpaniæ, & ego
,, Sedis Apoſtol. Nuntius, quia argumenta pleraque
,, Religionem concernebant; neque illa deerant in utramque partem, quibus ſuaderetur promotio coronæ, & quibus eadem diſſuaderetur. Conſiliarii qui coronationem immediate adjiciendam dicebant; exiſtimabant, illa omiſſa, Archiducem non ſecure Regem fore. illam enim ob cauſam Bethlemo Gaborio regium titulum fuiſſe detractum: nam quamvis electus, nun-
,, quam tamen Rex coronatus fuerat. apud Vngaros e-
,, nim inconſtantes multum proderat coronatio, juramentum, & externa illa pompa animis hominum longe profundius infixa. addebant hi, coronationem proficuam fore Archiduci ſi forte ad Comitia Imperialia deveniretur; deinde ad ineundum matrimonium cum infanta Hiſpaniæ videbatur coronatio neceſſaria, ut il-
,, la non electo Regi, ſed coronato deſponſaretur. Imo
,, electus Regis titulus Auſtriacis Principibus hæredita-
,, rie regnum ſibi adſcribentibus non parum diſplicebat;
,, ne quod juris eſſet, gratiæ adſcriberetur. alii tamen aliter ſentiebant; nam præproperam iſtam pompam oderant, non quod inviderent debitum hunc honorem
,, Regi, aut Cæſari; ſed quod Religioni Catholicæ timerent. non enim admiſiſſent Ordines Regem ad coronam niſi eadem privilegia, jura, immunitates, ac Religionis præſtitutæ libertates juraſſet, quas parens ſacramento ſuo firmaverat illo tempore, cum in maximis verſaretur periculis, quando neceſſitate quadam compulſus coactus fuit, majoris boni ergo, aliquo modo cedere graviora urgentibus: ad quæ adeo enormia nunc nulla neceſſitas filium adigebat. ſperabant in dies, vel per obitum Bethlemi, vel per continuatas victorias meliora tempora ſucceſſura, & ſic expunctis iis, quæ Catholicam Religionem præpediebant, poſſe

Argumẽta pro coronatione.

Argumẽta contra coronationem.

aliquando

aliquando mitius juramentum præſtari, neque certe aliquis iſtorum audebat, tam teneram conſcientiam adoleſcentis tam fœdo vinculo adulteratæ Religionis irretire, quo perpetuo irretitus forte aliquando ſuſpiraſſet, & ſuæ ætatis Conſiliariis culpam proſtitutæ libertatis adſcripſiſſet. Qui ærario præerant coronationem ob ingentes ſumptus erogandos, & ampliorem Aulam, quæ Coronatum Regem decebat, deinceps alendam, differri volebant, maxime inſtantibus jam Comitiis Vlmenſibus, quæ ſi à coronato Rege frequentarentur, ingentem ſummam requirebant; verum hæc Cæſari ſemper liberali exigua videbantur, ſuamque Majeſtatem ſolum urgebat res conſcientiæ, " quam nullo modo gravari volens, omnino coronationem pro nunc omittendam fore indixit, atque ita per Palatinum Ordinibus regni ſolam electionem filii concedendam inſinuavit. Aſt Ordines regni, vel conſilium animadvertentes, vel forte caſu, prout magis credidimus, electionem fecerunt cum iſta conditione, ut ab Archiduce promiſſa, juramento firmarentur regni privilegia tam ſacra, quam profana; cum tamen juramentum iſtud ſoleret fieri in coronatione Regis. Itaque ex arena Conſilium deſumendum fuit, periclitabatur enim non ſolum electio, ſed multorum etiam bonorum averſio; qui privilegia ſua tenaciter ſatagentes potius electionem, & regnum, quam jura amiſiſſent. imo jam aliqui potius ad Bethlemum, & quemlibet alium; quam ad tergiverſantem Ferdinandum converti volebant. quare omnium ſententia judicata fuit neceſſaria privilegiorum jurata ſtipulatio. Illam tamen in communi factam minime Regem obligaturum ſperabant. Palatinus ipſe omnem nobis anxietatem in rebus Religionis exemit, aſſerens etiam juratos regni articulos, ſervatis ſervandis poſſe everti; ſi Rex una cum regnicolis mutationi decretorum aſſentiretur. In ſpeciali, inquiebat, res Religionis facile " corrigendas, ſi plures Catholici fierent, & una cum " Rege Religionis incommoda, aut dedecora abrogarent], quod non tam facile fieret in civilibus privilegiis, quorum conſervationi omnes inhiabant; dum "

Argumẽtum Cameræ Ærarii.

Ordinum Vngariæ ſententia.

Palatini Vngariæ votum.

numquam

numquam proprium commodum exuebant. His rationibus permotus Cæſar non ſolum in electionem, ſed & in coronationem (quę pondus addit auctoritati, multumque movet ad conſtantiam Vngarorum animos, dum Regem ſuum vident corona S. Stephani redimitum) præmiſſa privilegiorum confirmatione non ſecus à filio, quam à patre facienda, conſenſit.

Offertur Cæſari electio filii. Quare Ordines die S. Catharinæ ſacro frequentes Cæſarem adierunt, conſiliumque ſuum de ſucceſſore (poſt tamen obitum Suæ Majeſtatis) eligendo expoſuerunt. quod minime abſurdum videri debere aſſeruit Archiepiſcopus Strigonienſis, cum mors æquo pede pulſet pauperum tabernas, regumque turres, hoc ad totius regni tranquillitatem ſpectare, ſi certum, ac deſignatum ſucceſſorem haberet regnum. Itaque Cæſar gratias agens Ordinibus pro ea benevolentia, qua filium in patre, & patrem in filio proſequebantur; ſibi hanc Ordinum mentem non diſplicere oſtendit; ratumque habuit, quicquid in hoc diſponerent, dummodo filius, non niſi defuncto, aut laſſato parente, regni gubernacula aſſumeret. Poſtero itaque die proceres, & Ordines in Curia magna frequentia congregati, poſtquam per Archiepiſcopum Collocenſem Sereniſſimo Ferdinando Archiduci denunciatum fuiſſet, quo illum Ordines proſequerentur affectu, quo deſiderabant illius patrocinium, ac tutelam regia corona inſignire; & Archidux ipſe invictiſſimo Patri morem gerere decreviſſet; peractiſque gratiis Ordinibus, tam propitiam in ſe voluntatem agnoviſſet, conſentientibus votis illum in Vngariæ Regem elegerunt, ſimulque ante publicatam, peractamque electionem, reverſales litteras ab eodem de ſervandis eorum privilegiis receperunt; quem poſtea populo Regem propoſuerunt ingeminatis vocibus, vivat Rex, Rex vivat. quas voces deinde bombardarum ſtrepitus, tormentorum, & tympanorum ſonus, gratiſſimuſque totius populi clamor excepit.

Electionis Denunciatio. Hoc ſtrepitu nonnihil remiſſo Ordines, præeunte ſemper Archiepiſcopo Strigonienſi, Cæſarem ſub tribunali ſedentem ſalutarunt, coram Archiduce adhuc in pedes

in pedes ante parentem conſiſtente; dixeruntque Ordinibus Vngariæ complacuiſſe S. C. Majeſtatis filium Ferdinandum Erneſtum Archiducem in Regem ſuum eligere, quod ſi placeret Cæſareæ Majeſtati, eidem vellent hoc ſignificare. Id cum Cæſar annuiſſet, Archiepiſcopus converſus ad Archiducem, altius exorſus eſt telam electionis ab Ordinibus in favorem illius factam exponere, rogans ut tali electioni pro bono patriæ, pro fælici regimine, & familiæ augmento vellet conſenſum præbere. quo habito, Archiepiſcopus Archiducem primo Regem nominavit, & grandibus verbis omnia fauſta novo Regi ſuo comprecatus eſt, quod idem præſtiterunt nobiles omnes, ac Barones. Rex vero ſuum patrocinium, & favorem omnibus deferens, non minori humanitate, quam præparata eloquentia, vitam longiſſimam Auguſtiſſimo ſuo parenti, & devotam eidem obedientiam, ut utriuſque Spiritus ſancti aſſiſtentiam ad regendum in pace populos ſibi à Deo commiſſos, comprecatus; ſolium ſibi præparatum apprehendit, & tunc prius ſupremus regni Cancellarius Vngarico idiomate totam electionis, promotionis, & obtenti conſenſus decurſum Ordinibus univerſis, nobilitati, & populo explicavit. Accurrerunt poſtea ſingulari ſtudio omnes, ut dexteram Regiam exoſcularentur, quæ cæremonia in longam noctem protracta fuiſſet; niſi Auguſtiſſima Imperatrix cum Archiduce Leopoldo Guilielmo ſuperveniens, & novo Regi fælicia precans; turbam ab illo ſeparaſſet, eundemque una cum Cæſare ad proximam eccleſiam deduxiſſet. In illa ſolemni pompa Deo actæ ſunt gratiæ, choreis muſicorum, tympanis, tubis, & organis mira harmonia reſonantibus. Reboarunt poſtea ſingula oppida, ac civitates magno tormentorum ſtrepitu; & ubique ſolemniter extructi fuere ignes lætitiæ indices, ita ut viderentur omnia tali electioni applaudere, & præ gaudio novus dies exilire. Fama autem hujus electionis Strigoniam, & Budam uſque perlata, ubi Turcis non minor, quam Bethlemo invidia, & indignatione laborantibus, animus deſidit.

Plauſus populi.

Laudes Divinæ.

Vienna mox, & aliis è locis, quæ ad coronationem faciebant,

Coronæ delatio.

faciebant, allata ſunt: miſſi quoque è præcipuis proceribus, qui regium diadema cum regalibus inſigniis Poſſonio aſportarent, quæ omnia ſolemniſſimo ritu Sopronium ultimo Novembris allata ſunt. Tuncque primum mihi videre licuit mirabilem illam coronam, quam Benedictus VII Pontifex Romæ pro Meſcone, ſeu Menceslao Poloniæ Principe præparaverat, ſed divino monitu Stephano Principi Vngariæ, primo ibidem Regi Chriſtiano tranſmiſerat, qua idem Stephanus poſtea propter vitæ innocentiam Catalogo ſanctorum adſcriptus perpetuo uſus fuerat. Miratus fui in illa corona non artem, quę rudis eſt, ſed gemmatum aurum, variis pauci pretii carbunculis miro artificio diſtinctum. & quod omnibus admirationi eſt, coronæ additum eſt paludamentum regium byſſinis, aureiſque filis intertextum, ab annis ſeptingentis adhuc integerrimum; ſceptrum inſuper, gladius, & globus, quæ omnia D. Stephano anno 960 ſervierunt, & tunc FerdinandoErneſto conſignanda delata ſunt. Totum agmen deferentium regalia inſignia præcedebant Germani tubicines, harmoniam facientes; ſequebantur Baro Aurſpergius, Lebelius, & alii equitum Magiſtri cum ſuis ſignis cataphractorum: deinde Vngaricorum procerum præcipui cum magno nobilium comitatu. quos ſequebantur tres gubernatores regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, qui Banni dicuntur. inde equitabant quinquaginta circiter è Palatini Vngarici miniſtris, leopardorum, tigrium, aliorumque animalium pellibus tecti. Palatinus deinde ipſe medius inter Germanicos, atque Vngaricos Barones, Conſiliarios, & Principes. Poſt hos corona regia, currui Cæſareo impoſita, & à cuſtodibus aſſervata, vehebatur, quam quadraginta Reges jam geſtarant, tanta gravitate; ac ſi Rex ipſe rhedæ inſediſſet. Agmen claudebant rhedæ quinquaginta, partim ad ſolam pompam vacuæ, partim Prælatorum vectioni ſervientes, una cum Prætoriano milite, & perpetuocuſtodiæ coronæ aſſignato præſidio, & tres aliæ turmæ cataphractorum Germanorum.

Corona deſcriptio.

Ordo præcedentiū.

„ Dies octavus Decembris, qui Glorioſiſſimæ Dei Matri

Matri Virgini ſine labe conceptæ ſacer eſt, deſtinatus fit coronationi Regis, publicato prius edicto ſub pœna capitis, omnibus, ac ſingulis, ut tumultus evitarent, & quilibet ſuo officio intenderet. ejus diei ſummo mane, dato ſigno majori tormento, omnis nobilitas convenit, regem inaugurandum comitatura ad ipſam Regiam. Imperator, Imperatrix, & filia una cum ſolito famulitio, quos comitabantur ego, Legatique Regis Catholici, & Magni Ducis Etruriæ, deſcenderunt in templum ſolemni ritu deducti à fecialibus Imperii, Bohemiæ, Auſtriæ; ſinguliſque miniſtris cum Imperatoriis, ac regiis inſigniis. poſtquam vero Cæſar corona Cæſarea redimitus cum Imperatrice coronata ſub uraniſco conſederunt ad ſiniſtram chori partem; acceſſit Rex inaugurandus cum ſua quam maxima pompa ad thronum in dextera parte chori præparatum; diviſis hinc inde nobilibus, ac genecæo, miniſtris Imperatori ſervientibus penes Suam Majeſtatem Cæſaream manentibus. Venerunt diſtincti miniſtri regii, qui ſoli hoc die miniſterium ſuum exercere ſolent. præcedebat fecialis Vngaricus, & decem vexilliferi decem regnorum Vngariæ incorporatorum præferentes inſignia, vexillis impreſſa; penes hos Comes Zerinius nudatum enſem, Terſchetius Francipani Crucem, Allegius ſceptrum, Nadaſtius gladium S. Stephani, Palfius pomum regium geſtantes; quos ſequutus eſt Eſteraſius Palatinus regni, totius actionis ſupremus director; poſtea rex, quem venientem mox Archiepiſcopus Colocenſis, & Epiſcopus Agrienſis excepturi occurrerunt in habitu Eccleſiaſtico, & ad fores Eccleſiæ data aqua benedicta illum attalica veſte Vngarorum more indutum exceperunt; eumque ad præparatum thronum deduxerunt. inde poſt paululum quietis dum ſinguli ornamenta regia altari imponerent; rurſus Regem ad altare coram Archiepiſcopo Strigonienſi Epiſcopalibus ornamentis induto, & Prælatis miniſtrantibus circumdato, deduxerunt; rogantes clariori voce Archiepiſcopum, ut hunc in Regem regni Vngarici coram univerſis regni Ordinibus conſecraret. Quærenti

Regis coronatio.

Rex præſentatur conſecrationi.

renti vero Archiepiſcopo, an Principem oblatum idoneum agnoſcerent, atque ita fieri vellent; omnibus acclamantibus ſe velle; Archiepiſcopus ſurgens Sacrum celebravit, ſub quo ſolitis cæremoniis, ut Pontificale Romanum illas exprimit, Rex inauguratus fuit; extra has cæremonias Rex ipſe aſcendens primum altaris gradum, gladium S. Stephani evaginavit, & Palatinus ante coronæ impoſitionem ad cornu Euangelii conſiſtens, coronamque de manu Archiepiſcopi accipiens; ad populum converſus, Vngarico idiomate tertio ſtentoria voce clamavit: O regnum inclytum, O Vngari, quotquot eſtis; vultiſne Sereniſſ. Ferdinandum Erneſtum Archiducem Auſtriæ ſacra corona S. Stephani ſolemniter inaugurare? reſpondentibus omnibus conſtantiſſima voce, Volumus, omnis nobilitas dixit; Amen, vivat Rex, vivat Rex. & Archiepiſcopus coronam recipiens de manu Palatini illam Regio capiti impoſuit, Rex vero chlamydatus, coronatus, cæteriſque regalibus inſigniis redimitus non procul à ſede Majeſtatis Cæſareæ ſeceſſit ad aliam ſedem, quæ majorem aram reſpiciebat pro offertorio, oblata magna quantitate auri, exoſculataque manu

Rex inauguratur.

„ Archiepiſcopi; ibique toto tempore ſolemnis Sacri-
„ ficii manſit: ubi etiam devotiſſime Sanctiſſimæ Eu-
„ chariſtiæ Sacramento ſub una ſpecie abſque ablutio-
„ ne, ne forte aliquis aliud ſibi perſuaderet, refe-
„ ctus fuit; & paulo poſt Chriſto plenus verſa ſede ad populum vigintiquatuor equites quemlibet ter percutiendo cum gladio S. Stephani creavit.

Cæremonia Vngarica.

Abſolutis omnibus ſacris cæremoniis, totaque pompa eodem ordine è templo egreſſa, novus Rex regio adhuc ornatu condecoratus, extra oppidum in clivum, qui à dextera parte eſt proximior rectæ viæ, qua itur Viennam; equum adegit, ubi educto gladio, ut illi genti Vngariæ mos eſt, quatuor ictibus verſus quatuor mundi plagas auram diverberans; ſuæ dignitatis, ac conſervationis regni ſpeciem dedit, & in ſignum liberalitatis futuræ pecuniam recenter ſuo nomine cuſam, trutinaque, ac verbis juſtitiæ, & æquitatis inſcriptam in populum frequentiſſimum aliquoties

quoties

quoties per duos ſuos miniſtros ſparſit. In palatium deinde regreſſus regali convivio univerſam aulam excepit ; quod non pigebit hic adſcribere , ut & ſeſſionis ordo, & ſobria frugalitas cum liberalitate notetur.

In majori aula Palatii ſub uraniſco erat oblonga menſa,cujus ſola prima pars uraniſco tegebatur, caput menſæ occupabat Imperator cum Imperatrice, ad latus dextrum ipſe Rex adhuc ſub uraniſco. ab eadem parte,tamen extra tegumentum uraniſci, ſed parvo intervallo mihi locus fuit aſſignatus ; vacuum autem ab alia parte locum implebat Baro Vngarus dapibus Cæſari, ac Regi ſcindendis deſtinatus , qualem etiam habebam ſubtus ad latus dexterum noſtræ menſæ deſervitorum: deinde ſedebant Archiepiſcopus Strigonienſis, & Colocenſis , ab alia vero parte menſæ juxta Baronem Architriclinum mihi è regione erat Legatus Hiſpaniæ, & Legatus Magni Ducis Etruriæ cum Palatino Vngariæ.Rex chlamyde Regia indutus,& corona ornatus veſcebatur, ſed ad primum hauſtum coronam Regiam pateræ impoſuit, eamque ad dexteram ſuam toto tempore convivii ſervavit. miniſtrabant, & aſſiſtebant menſæ Cæſareæ , Regiæ, ac noſtræ præcipui Barones Vngariæ. in alia aula minori excepti fuere cæteri Ordines Vngariæ , qui voto ſuo Comitia ornaverant; multique ex illis uxores conduxerant una cum aliis Germanicis; reliquaque aula in quinquaginta menſis extra ordinem præparatis dapes opiparæ magnifice ornatæ præbitæ ſunt,plerumque tamen Vngarico modo excultæ, ac tali ordine diſpoſitæ , ut vix patenæ mappam alicubi vacuam relinquerent, ſed ſibi invicem duplici gradu ſuperimpoſitæ; & tertio mutatæ, totam menſam tegerent,ſoloque fere odore hominem explerent. Aves non niſi centum quinquaginta diverſi generis ; rara tamen ſobrietate vinum guſtabatur ab omnibus, ſeſquihoræ ſpatio , quo ſuaviſſimo concentu paucarum vocum elegantia magis, quam ciborum varietate, quæ tamen non deerat, recreati ſumus. Excepit convivium ſplendidiſſimum de nocte tripudium ab octo equitibus, totidemque

Seſsionis ordo.

Muſica in convivio.

P 3 nobilibus,

nobilibus, quæ Imperatrici in cubiculo ſerviebant, rubra holoſerica veſte indutis, ab omnibus aliis diſtinctis, inſtitutum, quod ad multam noctem productum eſt,

Comitia pacifica. Octiduo poſt, peractis, ad quæ veneramus, Viennam, adulta jam hieme, per nives rediimus. Gratias Deo in Chriſti Natalitiis perſolventes de Comitiis pacifice peractis, quod cum rariſſimum eſſet, ſingulariter Divino Numini adſcripſimus. nam ab annis ſexaginta vix ulla Comitia habita fuerant; in quibus non Ordines inter ſe digladiati, tum miniſtri Germanici cum Vngaricis decertantes, non aliquot vita privaſſent, vel vitam ibidem amiſiſſent.

Enituit præcipue hoc anno in Moravia pietas Cardinalis à Dietrichſtain, cum illius opera cives omnes Olomucenſes præter unum tantum ad Catholicam Religionem redierint; ſicut etiam cives multarum aliarum civitatum, & locorum particularium dominorum; ex civitate vero Sterberga, quæ eſt ſub dominio Principis Munſterbergenſis (licet Lutherani, & de progenie Regis Bohemiæ Poleibracci) fuerunt ejecti omnes prædicantes hæretici. Præterea ad augendam pietatem, & Religionem Catholicam in populis illis tam ampli Marchionatus, idem Eminentiſſimus Cardinalis ædificari fecit eodem anno, in civitate ſua Nicolsburgenſi ſacellum ædificiis, picturis, & menſuris ſimillimum Sacroſancto Sacello Lauretano, obtinuitque à Sanctiſſ. D. N. Vrbano Indulgentias in forma Iubilei, quas ii omnes conſequerentur, qui devote illam viſitaſſent in feſto ejuſdem Matris Dei in Cœlos Aſſumptæ. quare convolarunt ad illam ex Vngaria, Auſtria, Moravia, & ex aliis remotis partibus innumeri populi. omnes civitates Moraviæ, & in vicinia ſitæ prælatis Crucibus, vexilliſque venerunt; pagi itidem vicique inſignibus, agminibuſque diſcreti, alii nudis pedibus, alii explicatis brachiis inceſſerunt, omnes Deo, & Beatiſſ. Deiparæ non ſine ſymphonia, „ laudes, & carmina canentes. in quibuſdam etiam ag„ minibus; multi flagris nuda, & cruenta ſibi terga verberarunt, numerus iniri non potuit: initus tamen eſt utcunque

utcunque numerus eorum,qui ad Sacram Menſam ac-
ceſſerunt, fuitque decem millia hominum. Quæ pi-
etas imo illis inſedit pectore, ex illo etenim cœperunt
Nicolsburgum confluere tanto numero, ut nec civi-
tas, nec ſuburbia eos caperent. præſertim in diebus
Beatiſſ. Virgini ſacris,ſeptem, octo, novem, nonnun-
quam etiam decem integræ civitates, labaris ſacris
ſplendentibus venerunt; tantoque pietatis ſenſu mo-
dulati fuere, ut multorum ex oculis, prout ipſe vidi,
lacrymæ ſpiritualis jubili teſtes ubertim fluerent. nec
modo venerunt, quos vel fortuna, vel natura ſuis opi-
bus cumulavit utcumq;,ſed Principes ipſi,Imperator, "
& Imperatrix; prole Auguſta comitante. Frequenti- "
am, & celebritatem auxerunt miracula. multi enim, "
quorum vita deſperata jam erat,implorata Beatiſſima "
Virgine Lauretana Nicolsburgenſi,convaluerunt. Vir- "
ginis etiam opem ſenſere alii variis calamitatibus im- "
plicati. infans mortuus vitam, & ſpiritum recepit,ſta- "
tim ut mater vovit, ſe filio redivivo, Nicolsburgum "
Beatiſſimam Virginem ſalutandi cauſa venturam. O-
mitto cætera, quæ à viris præſtantiſſimis, & doctiſſi-
mis veteri more diligenter examinata candido calculo
approbata ſunt, nam publicis literarum monumentis
ab aliis mandabuntur.

Rex Daniæ occupat Stolizenavium.

Sed ex Moravia in inferiorem Saxoniam properan-
dum eſt, ubi ſub nive ardentibus bellis, ut ſupra teti-
gimus; Rex Daniæ Stolizenavium recuperaverat,
magna Tillianorum clade; qua victoria inſolentior
evaſit,maxime ubi intellexit, Mansfeldium Stadenſem
civitatem attigiſſe, atque ibi multorum tormentorum
bellicorum apparatu inſtructum copias velle cum ſuis
conjungere. eum tamen Tillius, impetrato Kalenber-
gio, ac tunc Hannoveram ambiens; magno conatu
ſtudebat præpedire. quod Danus animadvertens,Han-
noveram præſidio ſex millium firmans, ipſum Manſ-
feldium in agrum Bremenſem cum decem milli-
bus hyberna molientem expectavit. Habebatur in-
terim Conventus Ordinum Brunſvici, quo Saxo-
niæ Elector, nec non Brandenburgenſis, & Pomera-
nus ſuos Legatos miſerant, ut Ordinibus inferioris

Saxoniæ, majora bella adornantibus pacem perſuaderent; quod cum difficile foret apud bello incenſos animos; undique tympana pulſabantur. Magdeburgenſes civitatem ſuam feſtinatis operibus munierunt, & commeatum ſufficientem ad annum integrum collegerunt, duorumque millium præſidium conſcripſerunt; quo inſoleſcente, ac nonnunquam comminante Cæſareis multoties velitationes, militari potius licentia, quam ex hoſtilitate contigerunt. Ne autem tamdiu Magdeburgenſium fides dubia Cæſareis incommodaret, Cæſar fecialem Magdeburgum tranſmiſit, ac per eum moneri juſſit Magiſtratum ſuæ fidei, & officii, vel omnino hoſtilitatem publicari mandavit. cives vero ad fecialem, & adjunctorum tubicinum adventum conſternati, Cæſaris devotioni ſeſe commiſerunt; nihilque hoſtibus ſubſidii ab ipſis præbendum fore ſancte addixerunt. Multum detrahebatur Cæſaris exercitui per vicanos in Hartzcynia ſylva, qui integras equitum turmas proſtraverant, & jam militibus ſimiles, profeſſique militum hoſtes formidandi, non niſi legionibus aliquot poterant compeſci. quare tam Cæſarei à vicanis afflicti, quam Regis Daniæ, atque Ordinum inferioris Saxoniæ milites à Cæſareis, & Bavaricis, omnem regionem infeſtantibus perterriti; ad pacem, vel ad inducias aliquas cogebantur.

Magdeburgenſes monentur à Cæſare.

Inſolentia ruſticorũ in Hartz.

Tractatio de pace.

In illarum conſtitutione laborabant Legati Brandenburgici, ac Saxonici; neque jam multum ab illis abhorrebat (quantum colligi poterat) inſtante hyeme Rex Daniæ; qui ut rebus Danicis, propter illius abſentiam periclitantibus, conſuleret; in Daniam, & Holſatiã properare volebat. quapropter non multo poſt in inducias quindecim dierum ad tractandum de longioribus induciis conſenſit; poſtea vero induciæ trium menſium conſtitui debebant, in quibus coram Brandenburgicis, & Saxonicis Legatis tota ditionis inferioris Saxoniæ controverſia diſcutienda, & cum voto Saxonici Ducis, & Brandenburgici (conſenſu tamen partium) terminanda erat. verum has Mansfeldius totam fere

Lune-

Luneburgenſem ditionem fæliciter occupans, præpedivit; benignitate tamen Cæſaris poſtea reparata eſt.

Magna interim auxilia Rex Daniæ ab Hollandis, Anglis, & Gallis expectabat; dubius poſtea de eorum fide Legatos expedivit; apud illos tamen tarda erant omnia. Rex Galliæ quidem pecuniam aliquam per Epeſſeum Legatum ſuum, prout fama vulgatum fuerat, tranſmiſerat: ſed Angliæ, & Hollandiæ Ordines tergiverſabantur, nam infæliciter Anglicana claſſis cum decem mille peditibus, & aliquot equitibus, centum, & quinquaginta navibus inſolitis inſtrumentis bene inſtructa, & in Hiſpaniam ad portum Caletenſem delata, ibidemque expoſita, male pugnaverat; acriter ſtationem ſibi commiſſam defendente D. Ferdinando de Giron, cujus induſtria, & fortitudine in vno prælio octingenti Angli, & 300 equi interierant, acquiſitis octo tormentis bellicis; poſt quam victoriam fere totidem diſperſi milites in terra profugi perierant: cæteri verò exiguo ſatis numero in reditu tempeſtatis injuria perculſi, & commeatu deſtituti, infirmique in Angliam ſub finem hujus anni redierant, nullo omnino fructu ſuæ expeditionis collecto. quare poſtea non modica regni, Ordinum, & particularium mercatorum, partem in hac expeditione habentium lis orta fuit; quam ut Rex ſedaret, ſuos aliquamdiu domi continere, ut vires reſumerent, omnino debuit. Ex hac etiam infælici expeditione non parva inter Angliæ Regem, & Hollandiæ Ordines controverſia, diffidentiaque nata eſt; quam excreſcentem aliquoties Rex Daniæ, & Galliæ voluerunt componere, ut fælicius fœdus contra Cæſarem initum pro reſtitutione Palatini, ſuccederet: ſed ſerius illa compoſita fuerunt, & Rex Daniæ tanto facilius in præparatas inducias conſenſit. pactis induciis miles Cæſareus partim in agrum Hirtſfeldenſem, partim in Haſſiæ hyberna deductus fuit, ut commeatum ſufficientem obtineret. Rex verò Daniæ ſuos ad juſtam diſciplinam militarem 140 articulis complexam conſtrinxit, & nulla habita ratione inducarum, eos ad Lawenburgenſem ditionem perduxit. Halberſtadius verò, & Mansfeldius luſtratis ſuis copiis, de

Rex Daniæ ſollicitat auxilia.

Infælix expeditio claſſis Anglicanæ.

Pacis tractatio.

de aggrediendis Walleſteinianis deliberarunt; & paulatim cum eſſent Lubecenſibus oneri, non aliter quam ſi hoſtis per diſtrictum civitatis graſſaretur, Lubecenſes occiſione aliquorum hoſtilitatem mulctarunt.

In pacis autem tractatione ſtrenuiſſime laborabant Saxonici, & Brandenburgici Legati, Brunſvici utriuſque partis Legatos ſufficienter inſtructos examinantes, & audientes. propoſuerant enim inferioris Saxoniæ Provinciales alia media ad ſtabiliendam pacem, petentes, ut Comes Tillius exercitum ex Saxoniæ inferioris locis occupatis abduceret, damna illata reſarciret, provincias illas ab armorum metu etiam inpoſterum liberaret, atque harum rerum idoneam cautionem præſtaret. quare voluerant, ut Tillius nomine Cæſaris promitteret, quod in Principatibus ſuis tam hæreditariis, quam libera electione acquiſitis, contra Imperii de pace Religionis, aliaſque conſtitutiones; in primis circa liberum exercitium Auguſtanæ Confeſſionis Principes non perturbarentur: quare non ſolum Bavaricum, & Fridlandicum exercitum abduci, ſed in electionibus, poſtulationibus, ac decretis ſuis liberi, atque à Cæſareis ſententiis, pœnalibuſque clauſulis immunes in cauſa Religionis eſſent. Voluerant enim, ut à monaſteriorum viſitationibus per peregrinos Abbates aliquando factis ſine conſenſu, ac præſcitu Principum, liberarentur, & ut in male poſſeſſis provinciis, ac regionibus Eccleſiaſtici juris ſtabilirentur. Quæ omnia ſi Tillius præſtitiſſet, ſpondebant ſe exercitum ſuum dimiſſuros. ſed hæc ut valde iniqua poſtulata, ut diſcuterentur, inducias concedere detrectabant, immo potius eadem imperare præſumebant. verum cum illa poſtulata prima fronte multis acerbiora viderentur, ut Saxoniæ Dux ipſe judicaverat, (& vere ſi Cæſar illa concedere voluiſſet, jam victas manus præbuiſſet, & Cæſareæ auctoritati quam plurimum detraxiſſet,) tam Cæſar, quam Saxoniæ Dux tali petitioni irridentes, alias pacis propoſitiones fieri, & ſufficientes inducias conſtitui poſtularunt. quas ut Saxoniæ, & Brandenburgici Electores avide pararent, Cæſar ampliſſima ipſis mandata conceſſit, quæ ut intimata fuerunt, utrinque

Poſtulata ordinum inferioris Saxoniæ.

que

que à prima Decembris in dies quatuordecim proximos, deinde in tres menſes fuerunt induciæ conſtitutæ. *Articuli induciarũ* poſtea quaſi aliis pacis articulis editis, petierunt, ut conſtitutis die, noćteque induciis, nulla invaſione, aut oppreſſione violandis; nullæ etiam exactiones fierent, nullas antea jam debitas exigerent, nulla præſidia inveherent, nullas hoſtilitates exercerent, deprædationes, & depopulationes viarum vitarent, prævaricatores punirentur, & in principali cauſa articulos alios propoſitos, rurſus produxerunt, & urſerunt. Cæſarei è contra ægre ferentes articulorum arrogantiam, poſtularunt, ut Regis Daniæ, Ordinumque inferioris Saxoniæ copiæ exauctorarentur, de Mansfeldio, Chriſtiano Brunſvicenſi, aliiſque contra Cæſarem, arma ferre geſtientibus, traderetur cautio, quod deinceps nunquam Imperialis Aquilæ patrocinium ſubterfugerent, neque quicquam contra illam agitarent. *Poſtulata Cæſaris.* Nulli etiam milites abſque expreſſa Cæſaris licentia conſcriberentur, nulli exercitui ſuppeditaretur contra Cæſarem commeatus, annona, aut tranſitus. Præterea ut damna Cæſareæ Majeſtati, & Principibus ejus Imperium venerantibus illata refunderent; maxime, quæ Chriſtiano Seniori Duci Luneburgenſi illata fuerant. Tandem ut occupatos Comitatus Hoienſem, Diepholtzanum Bruckherſanum, aliaſque urbes, & arces reſtituerent, præſidia impoſita dimitterent, ac paci Religionis conformiter viventes, ſerio obtemperarent. ſed de hoc poſteriori puncto, uti de prioribus fere omnibus, non levis orta fuit quæſtio, quænam pro pacis Religionis obſervantia intelligi deberet. Cæſarei enim ad jura ſeſe referentes, facillime ſe ab iſta quæſtione explicabant. *Diſceptatio de pace Religionis.* Danici vero, & inferioris Saxoniæ Ordines in abuſibus conſiſtentes, uti hactenus conſueverant, tutos, & immunes in omnibus libidinibus ſeſe fore putabant. idoneam deinde cautionem à Cæſare de non vexanda amplius provincia exigentes; & Mansfeldii ſocietatem diſſimulantes, defenſionis provinciæ modum ſibi reſervare præſumebant: neque unquam promiſſione Tillii, aut Walleſteinii, aut ipſius Cæſaris verbali ſponſione contenti eſſe voluerunt.

quod

Renitentia Cæſareanorum quod cum indignè tuliſſent Cæſareani, nullo modo copias ſuas primo è provincia abducere ſtatuerunt, nec ante Mindam, vel Hoxteram reſtituere, niſi prius Rex Daniæ militem ſuum abduxiſſet. damnarunt etiam Principes, & Ordines Saxoniæ, quod nunquam ad articulum illorum principalem de juramentis Halberſtadii, & alibi contra jura, & leges editis, reſpondere voluiſſent; ac tandem omnen compoſitionem deſperantes Mindam, & Hoxteram, tanquam extra Saxoniæ ditionis diſtrictum oppida, reſtituere noluerunt, neque aliam cautionem Cæſaris dare potuerunt, præter eam, quæ Imperialem Majeſtatem deceret. imo clare re-
» ſpondentes, nihil Principibus inferioris Saxoniæ in
» cauſis Epiſcopatuum, Collegiorum, Capitulorum pro-
» mittere voluerunt, & ea omnia in antiquis terminis
» Duci Brunſvicenſi minus addicti, Cæſari reſervarunt.
»

Poſtulata Principũ. E contario vero Principes liberum Religionis exercitium, & juriſdictionem in ſuis ditionibus tam hæreditariis quam acquiſitis, ſalva libertate Germanica, juxta priſtinum ſtatum pertinaciter poſtularunt. quare ſperata pax obtineri non potuit, & quilibet peracta fere hyeme, arma præparavit. Daniæ Rex majori ſpe fultus nihil audebat, (nam peractum erat fœdus, de quo ſupra diximus, inter Anglos, Batavos, Suecos, & alios ad reprimendam Domus Auſtriacæ potentiam; in quo ſinguli ſua ſubſidia pecuniæ, militum, & inſtrumentorum addixerant. in hoc fœdere expectatus fuit Legatus Bethlemi cum amplioribus mandatis; ſed is non niſi tertio menſe poſtea advenit. Rex quo ſecurior eſſet de fœdere, & de Brunſvicenſi ditione, loco ad belli impetum ſuſtinendum delecto, ſuſpectum Ducem Vlricum Fredericum Brunſvicenſem majorem natu, ad ſe in Holſatiam evocatum ditione propria ſpoliavit; eique animoſiorem Chriſtianum Halberſtadienſem Pſeudoepiſcopum ſubſtituit non ſine Ordinum Ducatus Brunſvicenſis aliqua indignatione; eo quod non Chriſtiano, ſed Vlrico ſacramentum dixiſſent; neque facile ludum iſtum pilæ inſtar admitterent; ſed Rex factum ex neceſſitate, & ad tempus tantum, cui ſervire oporteret, excuſavit.

Cæſar

Cæſar interim quo hoc commercium fuit inſtitutum, rebus ſuæ familiæ intentus, poſtquam jam dudum ante de Archiducis Leopoldi matrimonio ad propagationem prolis deliberatum fuiſſet; dimiſſo Archiduce Romam; ut neceſſarias Pontificis diſpenſationes obtineret, & ſponſam Florentiæ præparatam deduceret; factis jam ante renunciationibus Epiſcopatus Pataviensis, & Argentinenſis, nec non Præpoſituræ Conſtantienſis; quam libere ad manus Pontificis in favorem filii Alberti Bavariæ Ducis depoſuerat; de Epiſcopatibus Pataviensi, & Argentinenſi pro Leopoldo Guilielmo, una cum capitulis Cathedralibus utriuſque Eccleſiæ agere cœpit. neque enim invitis Canonicis electoribus Cæſar filio dignitatem aliquam paciſci cogitabat; ſed propoſita neceſſitate Eccleſiarum, ære alieno gravatarum, & periculorum in mediis Germaniæ turbis in dies magis ac magis excreſcentibus, nec non congruentiis, quæ maxime locum pro Auſtriaco Principe in diœceſi Paſſavienſi habebant; Canonicorum vota præſentabat, eaque à Canonicis honeſtatem, decentiam, & neceſſitatem ſuarum Eccleſiarum expendentibus obtinuit; ita ut paulo poſt in utraque Eccleſia Leopoldus Guilielmus Epiſcopus electus fuerit, ut Cæſar apud ipſas Eccleſias promeretur cum utroque Capitulo convenit, ut ſtante minorennitate filii uſque ad annum decimum octavum ætatis (decimumtertium enim tunc agebat) omnes Eccleſiarum redditus ad extinctionem debitorum applicarentur, & Capitulum interim gubernaret, quæque ad promotionem eſſent Eccleſiarum, ſatageret Paſſavienſis Epiſcopatus adminiſtratio demandata fuit Marquardo Swendio; Argentinenſis vero Comiti Hermanno à Solms, illius Epiſcopatus jam pridem contra Mansfeldium, & Brunſvicenſem conſervatori. *Reſignatio Leopoldi, & promotio Guilielmi Leopol.*

Cæſar etiam, ut proximiorem Eccleſiam Patavienſem promoveret, ſub initium anni 1626 intermiſſam aliquantulum inſtaurationem diſciplinæ Fidei Catholicæ ob Vngaricam coronationem, & graviores belli tumultus; urgere perſeveravit, novis litteris compellans Abbatem Gotvicenſem, alioſque reformationi deſtina- *Reformatio Auſtria ſuperioris.*

deſtinatos,ut ſedulam manum operi reformationis adhiberent. quæ ut facilior eſſet,rurſus ſub initium Februarii Ordinibus Politicis ſcripſit ; ut reformationi quæ tam proficua paci, ac neceſſaria ſaluti animarum eſt,morem gererent, ac prioribus decretis ſerio factis prompte obedirent. quæ cum Provinciales ſolitis ſuis excuſationibus protrahere voluiſſent , atque ſub initium Martii longiorem pro inſtructione termini dilationem poſtularent,eundem omnino præſcidit.quod Bavariæ Duci, adhuc Auſtriam loco pignoris obtinenti, ejuſque miniſtris Auſtriam ſuperiorem regentibus, necnon deſignatis reformatoribus ſignificavit, ne quovis modo in officio incepto præpedirentur,vel hæretici ſpe longioris dilationis luctarentur.

Auſtriæ inferioris reformatio.

In Auſtria vero inferiori Cæſar non minus de Religione ſollicitus, minorum oppidorum cives fere omnes ad Catholicam Religionem perductos , à ſuis Magiſtratibus tam Politicis,quam ſacris in eadem Religione ſervari juſſit. quare Viennenſi univerſitati ſerio imperavit, ut expunctis iis,qui hæreſim ſapiebant,univerſitatem ex ſolis Catholicis membris conſtituerent. nam præter juriſtas aliquot, & pragmaticos pluſquam viginti erant in civitate Viennenſi Medicinæ Doctores,qui Lutheranam doctrinam profitebantur,quorum nonnulli in conſiliis univerſitatis votum habebant , & non infrequenter bacillum Rectoris Magnifici , aut Decani munus in ſuo Collegio gerebant. Hæc ut totaliter deinceps caverentur, Sua Majeſtas univerſitatem cum omnibus Collegiis hoc anno Collegio Patrum Societatis Ieſu univit, ſolas duas profeſſionis Theologicæ lectiones Ordinibus mendicantibus S.Dominici, & S.Franciſci reliquit.de Collegio Auſtriaco Patribus Dominicanis annexo, ac fere in ipſo Monaſterii fundo ædificato, atque hactenus ab ipſis Patribus Dominicanis , quaſi pædagogis gubernato, non levis fuit difficultas: major erat ratione officii Cancellariatus, quod Ordinario Viennenſi hactenus debebatur , illudque valide propugnabat, ſed qui Cancellariatum obtinere non potuerunt, Vicarium munus reportarunt. Ex his contentionibus nata fuerat alia controverſia ambitioni

Vniverſitatis remora.

Lites univerſitatis.

proxi-

proxima, quæ in omnibus locis membra univerſitatis, aliis omnibus quamvis erudititiſſimis, antiquiſſimis, religioſiſſimis, ac digniſſimis præferebat ita, ut non ſolum in actibus univerſitatis, ſed etiam in aliis exercitiis alibi etiam in Eccleſiis aliquando habendis, cuncti litterarum profeſſores poſtremo univerſitatis membro debuiſſent cedere. ex quo jurgia, contentiones, invidiæ, ſimultates, & ſcandala oriebantur eo periculoſiora, quo inter doctiores, qui ſe invicem poterant ſugillare, & ingenium aliquando in perniciem Chriſtianæ charitatis exercere. Sed hoc decretum revocavi, & mandavi, ut ſinguli locum ſuæ profeſſionis, ac Ordinis, extra actus univerſitatis, nullo habito reſpectu ejuſdem ſervarent; quod etiam publico edicto in ſingulis Monaſteriorum Archivis perpetuo aſſervando nomine Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Vrbani VIII declaravi.

Saniori conſilio etiam hoc ipſo anno laborarunt in ipſa urbe Viennenſi pro ſua admiſſione Patres, ac Fratres S. Franciſci de Paula ſummo rigore ſingularium Ordinis ſui abſtinentiam ſervantes. quorum admiſſioni non unus, neque infimus ſe oppoſuit; quare nec uno in loco debui eorundem protectionem aſſumere, quos ſciebam, & Cæſareæ Majeſtati gratos, & Eccleſiæ Dei proficuos fore. Locus itaque illis obtigit extra portam Italiæ in celebriori ſuburbio, ubi anno ſubſequenti fundamenta Eccleſiæ fodit ipſa ſua Majeſtas Cæſarea, & Regia Vngariæ, & nunc celebre monaſterium ædificatur.

Admiſſio Minimorum.

In Bohemia hic annus Religioni Catholicæ fuiſſet longe felicior, niſi bella proxima, de quibus infra, juſtas moras injeciſſent. nam & Archiepiſcopus illius regni Erneſtus Adalbertus ab Harrach primis diebus anni *1626* ad Cardinalitiam dignitatem evectus, diligentiſſimam operam Eccleſiæ ſuæ impendere decreverat; in quem finem Theologorum Congregationem ſingulis hebdomadis coram ipſo habendam inſtituerat; & aliunde non ſine expenſis viros animarum ſaluti præficiendos impetraverat. verum vicariorum

Promotio Cardinalis de Harrach.

in

in Auſtria rebellio, & Sileſiorum, Moravorumque, ab alia parte Bohemiæ oppreſſio, medios Bohemos deterruit, ſtrictamque reformationem in aliud tempus rejecit. In eadem tamen Bohemia tunc cæteris animoſior Magnus Prior equitum Melitenſium, omnes ſuos ſubditos, quorum non pauci erant in civitate Pragenſi, ad Fidem Catholicam perduxit, duobus exceptis, quos etiam à ſuo fundo eliminavit. paulo ante idem fecerat Abbas Strohovienſis, & ad illius imitationem nonnulli alii Religioſi. ſed hoc cum extra civitatem attentaſſet in Beniſſavii vicinia Comes Paulus Michna, vix non ditiones una cum vita, exorta periculoſiſſima ſeditione, amiſit.

Reformatio Palatinatus. Imperium procul ab iſtis turbis aliquantulum pacatiori tempore non parum in Religione Catholica profecit, præeunte, & minoribus regulis animum faciente „ ſereniſſimo Bavariæ Electore in Palatinatu Heidelber- „ genſi; ubi poſt duorum annorum tolerantiam, caſti- „ gata jam ſatis civium fortuna, Catholicæ Religionis profeſſionem, primo diligenti inſtructione ſeductorum, deinde minis, propoſitione immunitatis, præpoſitis præmiis, denique obſtinatorum ejectione; poſtliminio revocavit. *Reformatio ditionũ Comitis de Naſſau.* Bavariæ Electorem imitari voluit Comes Ioannes de Naſſau in Belgica Regis Hiſpaniæ militia educatus, ibidemque Principis Lignaici gener „ factus, non procul à Moguntia Principatum obtinens „ hæreditarium per deceſſum ſui parentis Calviniana „ hæreſi infecti, verum conſtantia bonę voluntati deerat, & nimius metus bono Principi oberat. animum itaque non ſemel volenti addidi, & à Cæſare aliquoties litteras tum ad Principem talia imperia anhelantem; tum ad ſubditos à mutatione Religionis abhorrentes, procuravi; quibus tandem effectum fuit, ut omnes illius ſubditi ad Religionem Catholicam devenerint, lepide quidem, ſed vere. Princeps enim is Catholicus ſuos ex Calviniſmo ad Lutheraniſmum pro tunc perducere moliebatur, aut ſaltem ſe hoc moliri „ fingebat; ne, inquit, tam procul abeſſent à ſuo Catholi- „ co ritu, & ut Religioni in Imperio admiſſæ obtempera- „ rent, cum ſpe, & minis, ſe alias faciliori modo Catholicam

licam Religionem inducturum. Quod cum à ſubditis intelligeretur, ipſimet pertæſi tam frequentem mutationem, potius ad Catholicam Religionem, tunc transferri deſiderarunt; ne, prout dicebant, infra paucos annos iterum cogamur Religionem mutare, & ſemper pueri eſſe. quam gratiam à Comite Catholico facillime impetrarunt, paucoſque diſſentientes ipſimet in viciniam Galliam ejecerunt.

Præfertur Catholica Religio Lutheraniſmo.

Hortabatur eadem opera Cæſar Comitem de „ Marcka Ordinis Theutonici Magiſtrum, & plures a- „ lios Principes Catholicos, ut animoſius, & ferventius „ de inſtauranda Religione cogitarent illo tempore, quo „ fælicior, & facilior fieret progreſſus; ſi non ab uno, ſed à pluribus opus tam arduum promoveretur. Ipſe Cæſar, ut ſuis exemplo eſſet, quamvis undique bellicorum tumultuum mole preſſus; hoc tempore affligeretur; juſtitiæ tamen, & Religionis curam non deponens, novam Concilii aulici faciem, & ordinationem inſtituit, & Conſiliarios ad Catholicam Religionem, pauciſſimis exceptis, qui ob libertatem Imperii tolerabantur, perduxit. Hinc converſio D. Melandri, Wendolii, & aliorum.

Magnam conſtantiam multis indidit victoria Walleſteiniana à Deo, ipſa D. Marci feſtivitate, ad pontem Deſſavienſem conceſſa. Poſtquam enim, ut ſupra retulimus, pacis commercium inter Daniæ Regem, & Cæſarem evanuiſſet, Rex novis Hollandorum, Mansfeldii, & Halberſtadii copiis auctus, ſexaginta millia militum in ſuo exercitu numerabat; illoſque in tres turmas tribus exercitibus ſimiles diviſit. unam Halberſtadius regebat, & cum illa Epiſcopatum Oſnabrugenſem, Hildesheimenſem, Mindenſem, alioſque infeſtabat, ut commeatum, & pecuniam extorqueret. alteram Rex ipſe juxta Weſeram gubernabat, quæ Tillio ibidem progredienti opponebatur; eratque illa inter duas alias media, ut cæteris laborantibus conſilio, & auxilio adeſſet. tertia turma viginti millium Manſfeldio commiſſa fuerat ad Albim, triginta habens tormenta bellica, & quingentos currus annonæ, cum qua caſtrametatus fuerat deſerto Lauwenburgo, & Hagelſ-

berga, totumque tractum Albis fere Magdeburgum uſque occupaverat, ut Walleſteiniū è tota Magdeburgenſi ditione pelleret; & in Sileſiam ad evocationem Bethlemi contenderet. Summopere autem illius intentioni oberat munimentum Walleſteinii ad Deſſavium, ubi pontem, per quem commode poſſet tranſmitti exercitus, Cæſarei muniverant. Quare poſtquam Sandavium, Rathenavium, & Brandenburgum tranſiiſſet, totamque illam ditionem Ducis Megapolitani, atque Electoris Brandenburgici miſere devaſtaſſet; ad præfatum pontis munimentū exercitum applicuit, occupato prius Serbſtio, quod Anhaltini Principis erat. Duos dies in oppugnatione munimenti inſumpſit, & fruſtra quidem ſexcentos tormentorum ictus exploſit, ſtrenue munitionem Deſſavienſem defendente Ioanne Aldringero; ipſa vero Paſchatis die reverſus oppugnationem urſit, tertio locum illum ſummo impetu aggreſſus. Quæ cum à Walleſteinio Fridlandiæ Duce perciperentur, Comitem Slickium cum turmis aliquot equitum ad præfatum Aldringerum ablegavit, demandans univerſis copiis, ut 25 Aprilis juxta pontem convenirent, pontem tela linea tentoriis deſervienti obnubilari præcipiens, ut ſi quæ copiæ traducerentur, nec numerari, nec cognoſci poſſent. Mansfeldius vero 25 Aprilis ſummo conatu pontem aggreſſus Cæſareanos omni ex parte oppugnavit, ſed fortiter reſiſtentibus præſidiariis, omnis oppugnatio irrita fuit; ita ut occiſo Hollandicarum copiarum Præfecto Nienhovio, & magna clade exercitus accepta; oppugnationem deſerere cogerentur. Quare Walleſteinius hora matutina, non expectatis reliquis copiis, cum iis tantum, quæ advenerant, ſummo ſilentio pontem traduxit, & munitionem, quam Mansfeldius tantopere oppugnaverat, egreſſus, aciem inſtruxit, præparatamque Mansfeldii aciem adorſus, eum locum deſerere coegit. reſtaurare niſus eſt Mansfeldius turbatos ordines, ſed equites ſimul cum ipſo in fugam verſi, & pedeſtres copias omnes turpiter deſerentes, (quæ omnes fuerunt cæſæ,) victoriam Cæſareanis inſignem reliquerunt, trucidatis viginti tribus turmarum Præfectis, & ſignis militaribus

Oppugnatur munimentum.

Diſſipatur Mansfeldius.

ribus

ribus triginta quatuor, tribus equeſtribus, tormentis ſex, & impedimentis omnibus amiſſis.

Hac tam celebri victoria incenſi Wallesteiniani, ſubito civitatem Serveſtanam ſibi dedi poſtularunt, eamque parum renitentibus civibus, fugientibus duabus equitum turmis, ibidem pro præſidio relictis, obtinuerunt. Inter captivos fuere Kniphuſius cum vigiliarum Præfecto, & duobus Bohemis Michalovitz, & Chukovulkio, qui alias Cæſareas partes deſeruerant. ſigna autem cum Queſtembergio Viennam Cæſari tranſmiſſa ſunt. Interim Comes Anhaltinus, & Lindlous, Bavaricarum copiarum Præfecti Oſnabrugum cum ſuis copiis profecti, ut inde Chriſtianum Halberſtadenſem fugarent; Windeburgum ſtrenue oppugnarunt; quo reddito, nihil de Oſnabrugo erat dubitandum. verum non tamdiu Chriſtianus expectavit, ſed fuga ſibi conſulens etiam iſtam ditionem egregie afflictam reliquit. Suas vero copias Regis Daniæ copiis conjunxit, ut Horchimienſem civitatem obſeſſam liberarent, Gottingam annonam inferrent, & Tillii copiis reſiſterent. quod dum molirentur, monaſterium Steinheim diœceſis Moguntinenſis, & nobilium cœnobium Hocheim Haſſiæ ditionis, oppidum etiam cum arce Naumburg Altſtalter, aliaque loca omnia uſque Viſurgim incenderunt. parumque abfuiſſet, quin magnam partem exercitus Tilliani rupto ponte ad Viſurgim perdidiſſent, niſi Tillius beneficio vicani cujuſdam vado reperto copias ſuas inſigni equitatu ſtipaſſet. Mansfeldio fugitivo ſeſe conjunxit adminiſtrator Hallenſis, ſeu Pſeudoarchiepiſcopus Magdeburgenſis cum non contemnendis copiis, qui novum exercitum inſtruxerat, & diſperſas copias collegerat Brandenburgi, atque in tota Brandenburgenſi Marchia additi ſunt prætore Mansfeldio ter mille pedites, qui paulo ante Nauburgum appulerant; & equitatus tribuni Fuchſii; ita ut unius menſis ſpatio rurſus exercitum quindecim millium collegerit, quo rurſus fortunam Serveſti, & Deſſavii tentare decreverat, ſed tantus tremor adhuc equites detinebat, ut ab illis locis abhorrentes, alio ſe convertere maluerint. quod animadvertens

Oſnabruk recuperanda.

Damna Danorum

Mansfeldius inſtaurat exercitum.

vertens Mansfeldius, & ipſe conſternatus erecta munitione ad Tangermundam, verſus Havelsbergam duxit;totamque ditionem Mechelburgenſem,& Brandenburgenſem Marchiam depopulatus, vires ſui militis reparavit. Hærente autem Mansfeldio diutius in ditione Brandenburgenſi, cunctis infeſto deprædatore, & æqualiter hoſte, Elector Brandenburgicus copias ſuas miniſterio Præfecti Krachen Brandenburgum, Stendelam, Garlebium, & alia in loca introduxit: ut copias ejuſdem Mansfeldii protunderet: voluiſſentque incolæ ultionem ſpirantes fortunas ſuas deperditas vindicare, verum renuente Præfecto omnes impuniti manſerunt. ſic in non parvam ſuſpicionem temerariæ colluſionis Elector incurrit: quam Legatio Regis Daniæ ad ipſum Electorem Bethlemi cognatum auxit, maxime ubi nonnulli ex illius copiis ad Mansfeldios acceſſerunt, & paſſim eiſdem tutum iter, cum abundanti commeatu in Sileſiam progredientibus, Rotemburgii ad Tuberam, & per totam Marchiam præbitum fuit.

Diximus ſupra, quomodo Rex Daniæ deſtituto Vlrico Frederico Principe, ac Duce Brunſvicenſe, juniorem fratrem in præcipua arce Wolfenbuteliana ſubſtituerit, ut tempori ſerviret. quod factum præterquam quod Ordinibus diſplicuerat, etiam Deo viſum fuit diſplicuiſſe: nam Chriſtianus ſubſtitutus, licet initio more ſuo fervidus in Haſſia militem conſcripſiſſet; ex quo rurſus Mauritius Haſſius, & Haſſiaci perfidia notati ſunt, nihilominus ſecundo ſui dominii menſe infirmitate percuſſus, inter extremos dolores, tyrannis iconoclaſtis ſacrilegis Eccleſiam Dei infeſtantibus familiares, ex hac vita deſperabundus deceſſit. eviſcerato corpore, præter maculata inteſtina vermis inventus fuit in corpore vivus aliquot ulnarum, qui in illo anno, nec ex una cauſa prognatus vitam adoleſcentis vix vigeſimum nonum ætatis annum attingentis præmature abſumpſit, cæteriſque Eccleſiam Dei, ſacra lipſana, & ſacras fortunas infeſtantibus horrorem incuſſit.

Obitus Halberſtadienſis pſeudoepiſcopi.

Bethlemi Legatus.

Advenerat paulo ante expectatus Bethlemi Legatus, qui ad diem vigeſimam Martii adeſſe debuerat, & tunc

tunc ſoluto Conventu Regum, ac Principum, ad Regem Daniæ, Ducem Chriſtianum, Ordinumque inferioris Saxoniæ delectos admiſſus, eleganti oratione ſubſidia, præcipue peditum aliquot legiones, ingentem pecuniæ ſummam, & Legationem nomine omnium ad portam Ottomannicam, ſuperbe non minus, quam pro Chriſtianis impie poſtulavit, quibus habitis inſignem Cæſari cladem non in Imperio, ſed in hæreditariis provinciis Auſtriæ, Moraviæ, Bohemiæ, & Styriæ inferendam pollicebatur. Hæc cum Rex Daniæ, cæterique Principes, & Ordines inferioris diſtrictus non parum probaſſent, Legatum cum oratore ad Ordines Bataviæ, & ad Regem Angliæ dimiſerunt; ipſi vero interim Mansfeldio iter in Sileſiam impoſuerunt. Quæ omnia cum ſint Chriſtiano nomini probroſa dedecora, ut melius intelligantur, libet eandem orationem Legati Bethlemi hic de verbo ad verbum correctam, non vitiatam, qualis illa fuit, inſerere.

Illuſtriſſimi, ac præpotentes Confœderati Belgii Ordines, Domini Obſervandiſſ. A quo Sereniſſ. Sac. Roman. Imperii, ac regni Tranſylvaniæ Princeps Dominus meus clementiſſimus ad hoc ſublime regiumque faſtigium à Deo evectus eſt, nihil quicquam prius, nihil antiquius habuit, quam ut languenti Reipublicæ Chriſtianæ inſervire, oppreſſis, ac ſub jugum miſere redactis ſubſidio, & auxilio eſſe poſſit. Majores enim ipſius cum ex libero populo oriundi, ſua Sereniſſima etiam Celſitudo in libero regno nata, & educata ſit, ab ipſo ſupremo Numine, natura, ac ſanguine majorum inbibit libertatis amorem, ut hinc earum gentium vices non poſſit non dolere; imo pro viribus eas ope, & conſilio juvare, quæ patrum, ac majorum laboribus acquiſita in libertate moleſtiam, & injuriam indigne pati coguntur. Cujus eximiæ voluntatis ipſa facta, diverſæque in hunc finem ſuſceptæ ipſius, ac notæ expeditiones teſtimonium perhibere poterunt. Præſentem itaque Europæ ſtatum cum ſæpius animo revolvat, uniuſque regnatricis Domus aſtu, & ambitione tam variis caſibus plenum, præliis atrocem, ſeditionibus diſcordem, ipſa etiam pace ſævum animadverteret; & omnia

hoc fine, ut Regibus, Principibus, cæteriſque liberis populis ſub jugum intolerandum miſſis, illa univerſalem, quam tamdiu in animo concepit, in familia ſua tandem conſtituat Monarchiam: initio nunc facto, ſi fas eſt dicere, ab ipſo Sacro Romano Germaniæ Imperio.

Hujus enim, prôh dolor, quæ eſt facies? quis regionum habitus? quis procerum, Principumque ſtatus? liberæ ditiones, & provinciæ quamplurimæ uni Domui Auſtriacæ ſubjugatæ, plurimæ depopulationibus, & incendiis devaſtatæ, reliquæ calliditate, & inſidioſæ pacis, ociique libertate captæ ad libidinem, & ſervitutem paratæ; proceres alii bonis, & ditionibus exuti, in exilium miſſi; alii belli injuria ad extrema redacti, cæteri, qui vel tempeſtatis inclementiam, ſubjugationiſque ſævitiam, & ſi pauciſſimi effugêre; ita illius potentiæ metu, & terrore ſunt fracti, ut vix hiſcere audeant. Vt jam nihil præter antiquæ libertatis, Imperiique jurium, & Majeſtatis vana nomina, & omnium eorum umbram ſtatibus, & Imperii columnis ſit reliquum. Et hoc quidem in novo Principatu prudenter ad exemplum Auguſti, & Tiberii aſtutia, & Iberica calliditate imitatum. Verum cum adoleverit, erumpet, & nemine adverſante paulatim inſurget, & quicquid hactenus intactum, munia Senatus, & Magiſtratuum, legum, Principum, & Electorum in ſe palam trahere, & victam armis libertatem in dominationem vertere non intermittet. Subacta autem Germania, convulſo hoc Imperio, & tanto cruore auctæ Auſtriæ vires, quid Galliæ? quid Britanniæ? quid Daniæ regnis? quid cæteris vicinis? quid denique, & in primis veſtræ inclytæ Reipublicæ diſcriminis id illaturum putamus? certe hæc tantorum annorum virtute, & induſtria majorum coalita compages, convelli, vel ſub unius abſoluto dominatu redigi ſine vicinorum exitio non poteſt. Hunc itaque concuſſi Orbis motum, Imperiique ruinam, & ex hac omnium vicinorum certum periculum, cum Sereniſſima ſua Celſitudo ſecum conſiderat, &

rat, & imminenti tanto malo remedium cum requirit, nullum aptius; ſalubriuſque inveniri, adhiberique poſſe exiſtimat; quam ut omnes, qui in immenſum unius creſcentis potentiam merito ſuſpectam habent, exemplum Hiſpani, & Auſtriacorum imitantes conſilia, vires, & opes conſocient, & ſeſe in ſui, ſuorumque amicorum, & oppreſſorum mutuam defenſionem inviolabili fœdere, ac nexu colligent; commune periculum, communem hoſtem concordia, communibuſque viribus ſubmoveant. ſinguli enim ut hactenus dum pugnant, omnes victos nullum eſt dubium. Et in hunc finem Sereniſſimus Princeps meus cum huic communi negotio ut ſua etiam ope aſſiſtete velit, ſæpius eſſet interpellatus; me præterito anno ad Sereniſſimos Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Reges, & Brandenburgicum Electorem ablegaverat, inſcius tamen, quod in hoc ſalutari conſilio à dictis Regibus cogitationes ipſius eſſent præventæ, & Conventum ob id Hagæ Comitum indictum. Itaque ex relatione mea, & mandato à Sereniſſ. Regum, Illuſtriſſimorumque veſtrorum Ordinum Legatis, & deputatis hic Hagæ tunc temporis mihi dato; ſummam omnium benevolentiam, ſingulare ſtudium, confidentiam, & in ſe affectum, quo conjunctionem, fœduſque cum Sereniſſima ſua Celſitudine inire, & propoſitis tunc à me conditionibus confœderationem illam recipere deſiderabant, grato admodum animo percepit. Cum autem tum ob utriuſque partis mandatorum, plenipotentiæque tabularum defectus; tum propter Ioannis Rutgerſii, Sereniſſimi Regis Sueciæ Reſidentis, ex hac vita diſceſſum; negotium ad optatum finem perduci non potuiſſet: & hiſce, aliiſque de cauſis novum Conventus diem, nimirum 20 elapſi menſis Martii eodem in loco indicere neceſſarium dicti Legati exiſtimaverint; Sereniſſimam etiam Celſitudinem ejus, ut Legatum ſufficienti cum mandato, & inſtructione, quo cum agi, concludique omnia poſſint; eo ablegare vellet; petierunt. Id Sereniſſima ſua Celſitudo grate agnovit, indeque, quanti per-

ti perſonam ejus confœderati faciant dijudicans, ſummas cum cæteris, tum vobis, Illuſtriſſ. ac potentes unitarum provinciarum Belgii Ordines, pro hac veſtra in Serenitatem ſuam propenſa voluntate gratias habet; ſuaque ſtudia, & ſinceri animi reciproçam voluntatem cum propenſiſſimis inRempub veſtram,remque communem officiis, per me vobis offert: valde ſibi gratulans, ac partem ſuæ fælicitatis exiſtimans, hac tempeſtate tam propitiam commoditatem, occaſionemque ſibi oblatam, qua cupiti ſui, votique diu deſiderati compotem ſe fieri poſſe videat; ut cum inclytæ, ac totius Orbis facile celeberrimæ Reipublicæ prudentiſſimis Senatoribus, & Statibus notitiam, & amicitiam inire, fœduſque tractare poſſit. Nihilque magis deſideravit ſua Serenitas, quam ut ſtatuto tempore quiſpiam è ſuis huc redire potuiſſet. verum tum nuptiarum ſolemnia, multaque ſuæ Serenitatis negotia; tum ingens locorum, terrarumque diſtantia, & evidens interceptionis periculum, moram hanc injicere coegerunt,& ad dictum diem redeundi non ſat temporis dedere. Ne tamen quidquam in ſe Sereniſſima ſua Celſitudo deſiderari pateretur, & præclarum in rem communem totius Orbis Chriſtiani affectum, ſingularemque ſuam ea in re voluntatem palam teſtaretur; haud prætermittendum putavit, perſonam meam cum ſufficienti mandato ad vos, Illuſtriſſimi Ordines,ablegare; ut ſi quid deliberationes, & publica conſilia juvare poſſet,quilibet ſuæ Serenitatis pro ſalute communi, extrema etiam obeundi promptitudinem re ipſa deprehenderet. Quod etiam eo evidentius apparet, quod licet Sereniſſimam Celſit. ſuam ab hac confœderatione præterita tempora, & ſucceſſus, cæteraque incommoda, plurimæ etiam, æquiſſimæque rationes maxime & merito abſterrere poſſent,quas hic enarrare ſupervacuum duco: & quiſquis ſtatus Tranſylvaniæ moderni non ignarus, neutiquam inficiabitur; ita ut Sereniſſima ſua Celſitudo alta pace in florentiſſimo ſuo regno,cæteriſque provinciis fruens (Deo inprimis, & tanto Monarcha, quem qui viribus hiſce noſtris temporibus æquet, reperiatur nemo; protectoribus)

horum

horum bellorum finem, & exitum expectare quiete poſſet. Inprimis etiam, cum ex hac conjunctione parum utilitatis, & ſecuritatis, tam in ſuam perſonam, quam in ditiones redundare poſſit; utpote confœderatis maximo terrarum, mariſque ſpatio à ſua Serenitate, provinciiſque remotis, periculo aliquando imminente, quod hoc fœdere neceſſario in ſe, ſuaſque ditiones provocat; cum us eidem vel ſerio, vel nunquam auxilio eſſe poſſint. Tamen ne unius Domus inſolentia, & faſtu ſumma imis, divina humanis confundantur; pro communi Orbis Chriſtiani ſalute, & libertate, amicorumque oppreſſorum defenſione, omnibus incommodis, propriiſque periculis poſtpoſitis, minime illis defuturum; ſed ſe operam ſuam, & vires libentiſſimo animo Reip. cauſa impenſurum, promittit, & pollicetur, admiſſis eis, quæ antea à me propoſitæ fuerunt, conditionibus. Quibus ut etiamnum Sereniſſima ſua Celſitudo inhæreat, tum rationes æquiſſimæ, tum maxima, plurimaque rerum incommoda ſuadent; & primo, ut hoc inito fundamento, aliquorum ſcilicet potentiſſimorum Europæ Regum, & Principum Rerumpublicarum, belli tam inferendi, quam ſuſtinendi confœderatione, res tanti momenti, & periculi aggrediatur; perſuadendi cauſas nullas eſſe putat, ſed commune periculum communibus viribus propulſandum arbitratur. Itaque ultra modo confœderatos, etiam Chriſtianiſſ. Galliarum Regem, Sereniſſimum Sabaudiæ Ducem, Venetorumque Rempub. huic fœderi ut ſe jungant, milite, & pecunia in communi collata ad hoc publicum commodum pro viribus promovendum; ſerio invitandos eſſe. aut illud facere ſi graventur; ſaltem eo inducendos, ut in Italia bellum continuent, neque hoſtium vires inde egredi patiantur. Inprimis etiam illa, quæ nuper de ſolemni confœderatorum Legatione ad Portam Ottomannicam inſtituenda, Imperatoremque in partes noſtras omni conatu, & viribus pertrahendo; ut confœderatis proponerem, Sereniſſima ſua Celſitudo in mandatis mihi dederat, nunc

ut denuo repeterem, ſerio mihi injungere pro ſingulari ſuo in Rempub. ardore, & vigilantia præterire nullo modo potuit. Vt ſi unquam utilem, & neceſſariam illam Legationem judicaverint, nunc utiliſſimam, ſummeque neceſſariam judicent. Etenim ſuæ Serenitati per homines ſecretos, ac fide dignos tam Vienna, quam Conſtantinopoli iteratis vicibus innotuit, Domum Auſtriacam Hiſpanicam, conſiderata imminentium periculorum magnitudine, modis omnibus anniti, ut potentiſſimam gentem Ottomannicam in partes ſuas pertrahat, & venales Vizirios mira calliditate ad libidines ſuas diſponat. nunc etſi Sereniſſima ſua Celſitudo non omni aura moveatur, levibuſque rumuſculis fidem adhibeat, diligentius tamen inveſtigans, & conſiderans, quos ſub hac conjunctione, Domus Auſtriaca ſibi fines præſcriptura, quot partium noſtrarum Regib. mala procreatura ſit, de ipſa Germania, totiuſque Chriſtiani Orbis deſtructione non injuſta ſollicitudo mentem ejus ſubiit. Nam cum noſtris temporibus nemo reperiatur, qui Turcam viribus æquet, ac tam numeroſo milite, aliiſque ad bella neceſſariis Auſtriacorum fines potentius invadere, aut etiam Regum noſtrorum conatus impedire, & ut adjunctus ſocius, vel adverſus, grande momentum rebus afferre poſſit: nullum eſt dubium, quin Domus Auſtriaca validum Principem arctiori amicitia, ac fœdere ſibi devincire velit, ut regna ſemper ferro, flammiſque expoſita à tam potente hoſte tuta reddat, ipſiuſque tela in ſuos adverſarios vibret, ac detorqueat. Nec à vero quidquam abhorret, Cæſarem Catholicum, & afflicti Orbis Chriſtiani caput tali modo crudeliter in propria membra deſævire. Cum toti mundo conſtet, quam graviter non ita pridem de clandeſtinis Ferdinandi cum Domo Ottomannica conſiliis regni Bohemiæ ſtatus conqueſti ſint. Cui accedit quod ante paucos menſes fama percrebuit, etiam Hiſpaniarum Regem hactenus de ſanctitate ſua, & acerrimo contra infideles odio magnifica jactare ſolitum, cum Muſulmanis nunc in communis Euangelicæ rei exitium tractare, pacemque emendicare. Quod eo credibilius eſt, quo gentis

Ibericæ

Ibericæ uſu probatum axioma clarius innotuit: Nihil turpe, ſi conſervandæ dominationi conducat, Imperiique molem ſuſtentet. Præterquam quod Pontificiis Principibus alias ſolemne ſit, ut in extrema neceſſitate paganorum auxilium prompte admodum implorent, quod Arragones, & Sforzas, & alios feciſſe liquido conſtat. unde in primis neceſſarium eſt, ut emolumenta, quæ ex inito cum Turcis fœdere ad Auſtriacam Domum redundant; accurate ponderemus, & tam publici diſcriminis magnitudinem metiri, quam periculi noſtri cauſas inveſtigare non prætermittamus. Nam apud peritos rerum extra dubium eſt, pace inter Cæſarem, & Ottomannicam gentem ſtabilita, Vngariam, utramque Auſtriam, Carinthiam, Stiriam, Carniolam, Bohemiam, item Moraviam, & Sileſiam ſemper tutas, ac pacatas; ſimulque bello in regnis noſtris accendendo fomitem, alendo materiam fore. cum è contra turbato ſtatu ipſa Vienna, cor, ac ſedes Cæſaris parum ſecura, & magna auri copia, ingens militum numerus, ac omnis conſiliorum, actionumque vis contra Turcas vertenda, & proprio Auſtriacorum patrimonio hoſtis adeo potens, & immanis arcendus ſit. ut prætereamus, quod Muſulmanorum gens Romano Imperio, cæteriſque Regibus, & Principibus tot horrendis factionibus diviſis, præſtare non valeat, præſertim ſi fato permittente, Auſtriaci nobiſcũ aliquando infeliciter pugnarent, & appropinquante tam diuturnæ dominationis periodo, finem, ac interitum familiæ ſuæ ante oculos haberent, & ſic in deſperationem acti, ruinæ ſuæ totius Orbis Chriſtiani exitio parentare velint. Qua ipſa rabie Hungariæ regnum majori ex parte amiſſum, & Trapezuntini Imperii magnitudo tandem proſtrata. Accedit ad hæc, quod prudenter animadvertendum, pacta confœderatione cum Domo Ottomanncia, inclytæ unionis fœdus ex parte conceſſum iri. dubio enim procul Veneta tunc Reſpub. ab amicitia noſtra abſtinere, ac Sereniſſimum Tranſylvaniæ Principem ab hac conjunctione dehortari non intermittet. Hiſpanorum quoque littora ſua claſſe infeſtare deſinet, maritimiſque viribus vos oppugnabit. Quibus omnibus accurate ob-

ſervatis

ſervatis nullum aliud tanti mali remedium eſſe ſua Serenitas putat, quam ut Auſtriacos conſilii celeritate præveniamus, eoſque, qui in Porta Ottomannica ad clavum rerum ſedent, quammaxime nobis addictos reddamus, & ſic fœdus, quo adverſarii partibus noſtris exitium intentare ſtudent, legitimo modo præoccupemus, ac in propriam ipſorum perniciem vertamus. Et licet bello Aſiatico hoc tempore Turcam occupatum eſſe negari non poſſit; attamen iis viribus, quas in Europam educere conſuevit, minime eſt exhauſtus, ſed numeroſæ ab ipſo in Europa copiæ domi relictæ; ita ut ſufficientes vires in campum educere quam commodiſſime poſſit. Inprimis cum Tartarorum gens numeroſa, quæ ad minimum centum millia equitum efficere poteſt, ipſius auſpicia ſequatur, & una cum Rege circa mare hoc etiam tempore excubet. Fœdus igitur amplectendum, non ut in viſcera noſtra aliorum ferro ipſi crudeles ſimus, ſed quo alienas fraudes promptius, celeriuſque confundamus, eo hac ratione parto conſilio, ſeveritate, publicis cervicibus imminens exitium prudenter, & fortiter amoliamur; cum inprimis occaſione data hoſtium voluntas certa, noſtrum periculum grave, & modus tam ſævos conatus impediendi, expeditus ſit. & poſito, quod Domus Auſtriaca, quæ ante actis temporibus ſub imagine pietatis, & fama belli Turcici, Germaniam graviſſimis exactionibus crebro divexarat, & poſthabita Chriſtiani nominis reverentia, aucto terrore infidelium patriam exhaurire non erubuit, hoc fœdere ficta potius ſanctitate, aliiſque de cauſis, quam voluntate, abſtinuit. præter ipſam tamen neceſſitatem, infinitæ ſunt rationes, illæque piæ, & ſanctæ, ob quas confœderati omnibus modis annuere debent, ut certo pacto, ſeu fœdere Ottomannicum Imperatorem, ſolemni etiam ad hoc miſſa Legatione, partibus ſuis obligare poſſint. Hic enim quo potentior, & cæteris vicinior, eo magis hoſti formidabilior futurus erit, & maximum commodum huic noſtro fœderi accedet. verum præ manibus opus eſt, & omni conatu agendum, ut quanto citius Legatio talis decernatur, quam tantam apud Turcicum Imperatorem au-

ctoritatem, & pondus habituram, ſua Sereniſſima Celſitudo promittit; ut certo ſperandum ſit eum facile in hoc fœdus conſenſurum, in quem finem ſua Serenitas Legatum eſſet expeditura. & quoniam hoc negotium tanti momenti eſſe animadvertit, ut abſque maximo Reip. incommodo, & rerum agendarum impedimento prætermitti nequaquam debeat, intermittere etiam Sereniſſima ſua Celſit. non potuit, quin certum hominem ad Budenſem Præfectum tranſmitteret, per quem voluntatem ejus in hac re tentaret, & pro captu illorum hominum rationes bellicas illi inculcaret, qui in dies rediturus erat. quod ſi nunc ſua Serenitas de confœderatorum hac in re voluntate certior fieri poſſet; idem etiam Conſtantinopoli apud præcipuum Aulæ Turcicæ hoc tempore moderatorem, per fidos homines, quam commodiſſime actura eſſet, ut hoc pacto & conſilia explorata habere, & voluntates etiam eorū in tempore præparare, & diſponere poſſet. atq; ita negotium hoc optatum finem ſortiturum minime dubitandum eſſe, ſua Serenitas putat; dummodo confœderati tam ſalubri, & præſentiſſimo conſilio aures, voluntateſque præbere non dedignentur. interim tamen ſi in hoc præſenti negotio ſuæ Serenitatis ope uti confœderati deſiderant, ante omnia inceptum fœdus ad finem perducatur, tabulæque, quibus & ſua Serenitas directe comprehendatur, quanto citius conficiantur, & erigantur. hæc afflicta Reſp. & periculum cum exigat, tum Sereniſſ. ſua Celſitudo, propter ingentem locorum diſtantiam, itinerumque pericula, quæ forſan ulteriorem Legatorum expeditionem impedire poſſent, valde rogat. ſecundo, cum hæc in Imperio bella, ſtatumque totius rei altius ſecum Sereniſſima Celſitudo perpenderit; & quid magis utile, & hoſti majoris incommodi eſſe poſſit, ſecum conſideraret; longa rerum iſtarum experientia edocta, conſultiſſimum certiſſimumq; eſſe judicat, ut ubi præcipua belli cauſa, eo etiã omnis vis transferatur. quamdiu enim in longinquioribus à Serenitate ſua regionibus, & in ipſis Romani Imp. viſceribus bellum alatur, non tam Cæſari noceri, quam intentioni ejus, ut ſcilicet omnes Imperii Principes,

cipes,

cipes, ac uniti funditus intereant, inſerviri, palam ac manifeſtum eſſe. quid enim bella illa proxime hiſce annis in Imperio Romano geſta effecerint? quid tanti ſumptus expenſi valuerint? quid deniq; tot fortiſſimarũ gentium auxilia profecerint? ipſam experientiã docere, pulcherrimas civitates, opulenta oppida, & florentiſſimas, omniumq; Imperii provinciarum ditiſſimas regiones expilatas, dirutas incendio, flammiſq; conſumptas, & confectas eſſe, Principum, & Statuũ plurimos eo anguſtiarum, & miſeriarum redactos, ut fere familiari vix jam quotidiani ſumptus ſuperſint. & ita qui rem communẽ adjuvare debebant, ipſi auxilio egeant. exteros, ſua quæq; privata majori ex parte proſequendo, remq; in longum trahi animadvertentes; ad continuanda, & præſtanda auxilia langueſcere. Ad hæc, cum loca pleraque, & ditiones in Imperio ab hoſtibus occupatæ, validiſſimiſque copiis munitæ ſint: Duces etiam expertiſſimi, & longa militia in Imperio inveterati, multi benevoli, & Cæſaris partibus addicti minime deſint; haud facile factu eſſe videtur, ut abſque majori virium conatu inde expelli, dejicique poſſint, quamdiu præſertim domi illis vires pacatæ, & ſubſidia ſuperſint. illud igitur præ omnibus agendum, & ut majorem, faciliorem que exitum ſortiatur, neceſſarium ſua Serenitas exiſtimat, ut quantocius copiæ aliquæ educantur, atque ipſum bellum in viſceribus hoſtium geri aggrediatur. quod eo etiam commodius, utiliuſque futurum putat, cum iſti populi maxime oppreſſi, & omiſſa omni libertate indigniſſimis modis hactenus tractati fuerint, viſis juſtis copiis, ſtatim res novas moliri, & graviſſimum jugum excutere incipient, modo miles ab exercenda in eos inſolentia contineatur. & hoc pacto ex voluntariis iis, qui cauſæ noſtræ favent, exercitum, copiaſque noſtras augeri, majorem belli molem transferri, & hoſtes maxime conſternari, viribuſque deſtitui videbimus. in Imperio autem, Statibus, & Principibus ſpiritum reſumendi, vires recolligendi, & ſeſe cum fructu, & effectu aliquo fœderi conjungendi ſpatium dabitur. Accedit huc, quod inter Sereniſſ. ſuam Celſitudinem, & cæteros confœderatos amplæ regiones hoſtium

ſtium Imperio ſubjectæ interjaceant. vires autem diſtractæ, & alterius auxilio deſtitutæ, periculo, & incommodis haud careant. quare & hic ſubveniendum, in primis vero cum iſtarum gentium vires, omniſque militia in equitatu conſiſtant; & peditatu, cui non uti hæ nationes ſtudent, deſtituantur. in hac autem conjunctione, & expeditione ejuſmodi peditum phalanges ſua Serenitas admodum neceſſe habet; ita ſi huic communi negotio in auxilium venire debet; omnino eo laborandum erit, ut exercitus aliquis juſtus propius iſtis regionibus admoveatur, quo equitatui ſuo robur Germanorum peditum adjungere, illiuſque præſidio omnia aggredi, & effectum illum, quem optamus, conſequi ſua Sereniſſima Celſitudo poſſit. & quamquam in hunc finem à Sereniſſimo Daniæ Rege, pro temporis, & exercitus ejus ſtatu copias obtinuerim, quæ ſub Generalis Mansfeldii, & Principis Ioannis Erneſti Saxoniæ Ducis ductu, & regimine eo viam ingreſſæ ſint: attamen an numerus iſtarum, vel ad fallendum hoſtem, vel ad penetrandum aptus, dies docebit. interim iteratis vicibus ad Sereniſſimam ſuam Celſitudinem à me perſcriptum, ut ille 20 menſis Iulii in Sileſia adventum ejus Serenitatis præſtolantibus occurrat. itaque admodum ſubmiſſe rogare, ut ne ulla cunctatione ſua diſcrimen, vel periculum hiſce rebus objici poſſit; properare dignaretur, fidemque meam reddere, cæteriſque etiam conditionibus poſtulatis ſatisfacere. Quod cum nunc Serenitatem ſuam ſummo etiam cum ſuo periculo, & incommodo nequaquam neglecturum ſciam, ita eo magis etiam mihi ſollicitandum, & inclytis confœderatis annitendum erit, ne fruſtra hoc tantum iter ſuſcipiat, & ante tempus abſque ullo Reipub. fructu ſe hoſti prodat, & ſi tam parva manu per hoſtes vadere non poſſit, validiore ut prorumpant, cum etiam, ut ſuis exercitibus hoſtium copiis, terra, marique ſe opponant, atque in eo pro viribus laborent, ne à tergo in iſtas regiones deſtinatum exercitum aggredi, & ab incepto revocare poſſent. utque ita hoſtes pluribus validiſſimarum gentium, potentiſſimorumque Orbis Chriſtiani Regum, & Principum

viribus

viribus diſtracti, in unum ſuas conferre nequaquam poterunt. Sereniſſima etiam ſua Celſit. poſtea quam omnia ita conſtituta animadvertet, majori alacritate conatus ſuos promovere ſuſcipiet. Tertio, cum regiones ſuæ Serenitatis pecuniis, & belli ſumptibus non adeo nunc abundent, ut tanto exercitui alendo per ſe ſufficiant; ſua Serenitas etiam fere quinquennis belli ſumptus ſola, omnium auxiliis deſtituta ſuſtinuerit; ut hac ratione ærarium ejus magna ex parte defecerit, fateri cogitur, ſibi de neceſſaria ad hoc bellum pecunia minime proviſum: Itaque ſubſidium aliquod à confœderatis, nempe 40 millium talerorum Imperial. ſingulis menſibus, durante bello, ut ſibi præſtetur, petere coactam eſſe. quod non ita magnum, vel multum cuiquam videri poſſe putat, ſi conſideraverit, quod ad minus 40 millia Hungarorum militum, modo tuto hoc bellum ſuſciperet ſua Serenitas, vellet conſcribere, & continuo alere. Regiones enim iſtæ cum ab hiſce ſatis remotæ, & undequaque hoſtibus, & malevolis ſint cinctæ, ex iis in perſona cum ipſo exercitus flore exire, illumque per tot inimicorum locorum ſpatia, invias vias, per aſperos, & anguſtos aditus in hoſtile ſolum deducere; ſtatum, patriamque poſt tergum militaribus hominibus nudatam relinquere opinione ſane gravius eſſe, quis non videt? Itaque ea media neceſſario exquiri debent, quibus illarum regionum indemnitati conſuli, & ex illis publice omnium utilitati occurri poſſit. Quod alia ratione fieri non poteſt, quam ut ſua Serenitas præter dictum exercitum, cum quo ipſamet ire contendit, tres alios haud minores finium cuſtodiendorum gratia conſtituat, illoſque circa Caſſoviam partim contra Polonum, partim in inferiori Hungaria contra Generalatum novæ arcis Archiepiſcopalis, & Hungaros circa Tyrnaviam, partim contra Cæſareanos Viennenſes diſponat. ex quibus facile quiſquis dijudicare poterit, quanto milite opus habeat, quoſque ſumptus ultra petitum ſubſidium facere ſua Serenitas debeat. verum

id nulli magnum videbitur, ſi commodum, & fructum, quem ex hac ſuæ Serenitatis confœderatione uniti, & Reipublicæ Chriſtianæ, ſibi promittere poſſunt maximum, certiſſimumque; quis ſecum ponderaverit. Nemo enim hac tempeſtate propter locorum, Regionumque ſitum, infinitaſque alias commoditates, majores vires, & robur ſua Serenitate (pace aliorum dixerim) habet ad mortale Domui Auſtriæ infligendum vulnus. ut taceam prudentiam, animi magnitudinem, alacritatem, notiſſimumque illius, & ſummum rei communis ſtudium, ut hinc ſpes non poſſit eſſe niſi certa magni alicujus boni. Cum autem abſque ſumptibus nihil ardui, & in bellis præſertim effici poſſit, rogat ſua Sereniſſima Celſit. ut de his ipſi provideatur. et cum propter maximam locorum diſtantiam, ita commode ſingulis menſibus tranſmiſſio illa, ſive ſolutio fieri non poſſit; ne ab ejus defectu periculum aliquod incurrere, & irrecuperabile damnum pati neceſſe ſit confœderatos; peramice rogat, ut trimeſtre ſtipendium, hoc eſt, 120 millia talerorum per cambium in urbe Alba Græca, vel Conſtantinopoli deponantur, quæ per Oratores, & Legatos Chriſtianorum Regum, & Rerumpub. ordinarie ibi reſidentes abſque ullo defectu perſolvantur, & nunc mihi ratione hujus trimeſtris cambii litteras aſſignare dignentur. Hæc niſi fiant, tum propter ipſam pecuniæ inopiam, tum propter rationes ſupradictas; parum, vel nihil Sereniſſimam ſuam Celſitudinem facere poſſe exiſtimandum eſt.

Cum itaque, ex hiſce, Illuſtriſſimi, ac præpotentes confœderati Belgii Ordines, Sereniſſimi Principis mei conſilium, mens, & promptum, ac ſingulare Remp. juvandi ſtudium, æquiſſimæque conditiones appareant; Sereniſſimus etiam, ac Potentiſſimus Daniæ Rex nihil quicquam ſalutarius hoc conſilio ſuſcipi poſſe exiſtimet, quam ut pro communi cauſa conjunctio quanto citius perficiatur, cæteri invitentur. Itaque quicquid hac ratione in communis rei, labentiſque Chriſtianæ Reipub. commodum, & emolumentum cum Sereniſſima ſua Celſit. reliqui confœderati tractaturi,

concluſuriq; ſint,ei acquieturam,ac ratum habituram, pro certo habeo. quantum etiam ad Legationem ad portam Ottomannicam mittendam, à cæteris minime ſe ſeparaturum ſub ſigillo regio promiſit, cæteraſque etiam conditiones, quoad ſuam Sereniſſimam Regiæ Majeſtatis perſonam attinet, quantum fieri poteſt adimplere ſtudebit, ut Illuſtriſſimi DD. Ordines ex litteris Regiis videre poſſunt. Nullum igitur eſt dubium, quin & vos, inclytæ hujus Belgarum Reipub. Status,pro ſummo veſtro in rem communem zelo, & ſingulari, totique Orbi cognita prudentia, tam amice, & prompte pro communi Orbis Chriſtiani ſalute, & libertate (cui & veſtram conjunctam ſcitis) ſe, ſuaque offerenti Principi ſatisfieri ut poſſit, omni ſpe ſitis annixuri; & hac concepta ſpe veſtram convenientem, amicamque animi promptitudinem expectat, Illuſtriſſimi, ac præpotentes confœderati Belgii Ordines, vos interim officioſe colens Gabriel Bethlemus.

Hæc oratio cum coram Ordinibus Hollandiæ Hagæ Comitis recitata placuiſſet, cæteris confœderatorum Legatis adhuc Hagæ ſubſiſtentibus communicata fuit. mox collatione inſtituta, certa ſumma Norimbergæ pro Bethlemo fuit deſtinata, legationem vero pro tunc viſum fuit per Ordinarios Angliæ, Galliæ, Batavorum, aliorumque Conſtantinopoli reſidentes ſupplere, donec vel major neceſſitas, vel evidentior utilitas, ſingulorum aliquam Legationem requireret.

Legato ſuppletur.

Placebat omnibus, quod jam Mansfeldius itineri accinctus, indictam diem ſervare ſtatuiſſet in Sileſia, ne fruſtra Bethlemus ad excipiendum ſocium accederet.quare etiam Legatum feſtinatis itineribus redire voluerunt, quo ſingularis omnium intentio, & conſtantiſſima mens Bethlemo innoteſceret. Mansfeldius etiam non expectato reditu Legati, aſſumpto ſocio itineris, & expeditionis Ioanne Erneſto Duce Saxoniæ Vinarienſi, loco Fuchſii Magiſtri equitum (cum quo non ſatis Mansfeldio conveniebat) iter ingreſſus eſt verſus Sileſiam, numerans ſub ſuis ſignis viginti

Mansfeldius in Sileſiam proficiſcitur.

viginti mille milites, inter quos erat Palatinus à Birckenfelt cum mille equitibus, & plerique exules Bohemiæ, ac Moraviæ, ad reſtitutionem patriæ anhelantes, quibus Rotembergam perductis, & conſtituta, attributaque cuilibet duorum dierum annona, magni itineris biduum fuit indictum, cum ſpe ulterioris quietis peracto triduo obtinendæ. illo itaque biduo miles fere viginti milliaria conficiens, Groſſenſem Ducatum, qui limitaneus, & feudum eſt Sileſiæ, fœliciter attigit, eumque vacuum invenit. Nam Walleſteinius, cum iter Mansfeldii in Sileſiam percepiſſet, Tribunum Pechmannum cum tribus fere millibus equitibus ſubmiſerat: ſed is modicis itineribus incedens à Mansfeldio præventus fuit; & cum poſtea, maxime in locorum anguſtiis, eos potuiſſet deprehendere, peditatu deſtitutus, itinerantibus locum cedere debuit. Ad primum motum Mansfeldii, vel conceptum, vel intellectum vicani in Auſtria ſuperiori ſe moverunt; & cum acrius ad Religionem cogerentur, obedientiæ jugum excuſſerunt; primum in poſteriori parte, quæ Bohemiam ſpectat, qui octo mille ſimul incedentes, arces obvias invaſerunt, Præfectos captivarunt, & arma undique collegerunt. Danubium deinde tranſeuntes, eam partem, quæ Paſſavio proxima eſt, ad ſimilem rebellionem provocarunt, & nobiles quoſdam ad ſumenda arma pro defenſione patriæ, quam dicebant tot decretis, tot exactionibus, & imperiis contaminatam, adegerunt. Præfectus ditionis Comes ab Herberſtorf; ut inſanientes ruſticos vidit, adjuncto ſibi carnifice, è primaria urbe Lintziaca egreſſus eſt cum aliquali militia urbis præſidio deſtinata, ſed vix non deprehenſus inſidiis, in urbem profligatus rediit; moxque tanto facinore audaciores, coeteras fere arces omnes, minora oppida, & limitaneas domus occuparunt; Welſium, Stiram, Lambachiacum vi adhibita ſtatim ſui juris fecerunt; fruſtra Cæſare de vi facta, & injuria illata proteſtante per quatuor è Conſiliariis Entzium, ac Lintzium deſtinatos, ut turbatam patriam ſedarent: quos vicani ex Cremphanienſi Monaſterio paulo ante invaſo venientes

Rebellio Ruſticorũ in Auſtria

Conatus Gubernatoris.

entes interceperunt, & Eberbegam, ac poſtea Stiram abduxerunt.

Legati Cæſaris captivantur.

Mirabilis certe erat ubique rerum facies, quando nec Cæſaris Legati à furore populi ſeſe eximere potuerunt. inter cæteros legatos erat Rev. D. Ignatius, Abbas Vallis liliorum, qui non parvum vitæ diſcrimen adiit, quando accuſatus de fortunis Iergeri coemptis, rationem ſui ambitus reddere, & vitam facundiſſimis verbis deprecari coactus fuit. Sacri Ordinis interim aliqui cæſi fuerunt à vicanis, Præfecti nobilium profligati, primarii Ordines abducti, & tota colluvies ruſticorum contis, fuſtibus, haſtis, bipennibus, aliiſque novi generis inſtrumentis armata, multa tormenta majora ex diverſis arcibus nobilium, in uſum belli futuri, collegit.

Diſciplina ruſticorum.

Credebatur eſſe inter illos, multos equeſtris, & militaris ordinis viros; nam uno fere tenore barba raſi, & ad certam normam capillos inflexerant, multiſque pullam veſtem injecerant. certum eſt, quod primo rebellionis menſe tranſitus omnes munierint, Danubii oſtia occluſerint, & viatores quoſcunque ad bellandum, aptos armaverint, tanta diſciplina, ut non ruſtici, ſed milites exercitati viderentur. ſummum Pręfectum ſibi delegerunt Stephanum Feidingher illinc oriundum, opificio pileariũ, qui in Abbatia præcipua Cremphanienſi ſubſiſtens, ibidem ſibi Prætorium conſtituerat, & cubicula quondam Cæſaris Matthiæ hoſpitio deſtinata inhabitavit, ſeque jam Cæſarem arbitrabatur, id nonnunquam ſe decere gloriatus.

Ducem creant.

Cum Cęſar Delegatos ſubmiſiſſet, ipſi, detentis illis, ſex alios non è ſuis, ſed ex vicinia exoratos, Viennam ad Cæſarem miſerunt, ut gravamina deferrent, & pœnitentiam à Cæſare extorquerent. querebantur ,, enim, Gubernatorem provinciæ reformationem exer- ,, citii Religionis inſtituiſſe, & verbi Divini miniſtros ,, (ſic ſuos blaterones appellabant) alioſque Euangelicos è provincia exegiſſe, pro defunctorum ſuorum corporibus tumulandis magnas è Catholicis ſummas fuiſſe exactas, ejectis è provincia graviſſimas exactiones fuiſſe impoſitas, multos è ſubditis ob Religionis Auguſtanæ

Quærela ruſticorũ plerumque falſæ.

guſtanæ Confeſſionem fuiſſe dimiſſos, & metuendum, ne poſitis armis plures dimitterentur. provinciam menſtruis exactionibus fuiſſe gravatam; milites præſidiarios excurſionibus provinciam gravaſſe, jumenta abduxiſſe, & pecunias quamplurimas imperaſſe. hinc per ſubmiſſos Legatos volebant, quantocius ſibi Auguſtanæ Confeſſionis Paſtores, & ſcholarum præfectos reſtitui; milites è provincia abduci; nullos alios ſubmitti; exactiones menſtruas tolli; atque ſeditionis factæ indulgentiam non fucatam, ſed ſeriam tam à Bavariæ Duce, quam à Cæſare, data deſuper cautione omnibus, publicari. Quibus obtentis, in omnibus, & legitimis caſibus Cæſareæ Majeſtati ſe ſubjectiſſimos ad extremum vitæ ſpiritum permanſuros promittebant, alioquin extrema minabantur. Quæ ut optimo ordine ab omnibus ſtudioſe peragerentur, ad defenſionem ſuæ provinciæ, regionem omnem in quatuor partes diviſerunt; & indicto Generali Conventu in ſingulis partibus contra vicinos Stirios, Bavaros, Bohemos, & Auſtriacos inferiores, loca Congregationis, numerum accurrentium, arma, ſigna, & modum præſcripſerunt; neque jam ſua provincia contenti, in inferiori Auſtria exploratores, & ſubdolos inſtigatores habuerunt, qui plebem contra dominos ac Magiſtratus incitarent.

Facies Auſtriæ miſerabilis. In graviſſimis interim verſabamur periculis; expectabatur in Sileſia Mansfeldius; armabat ſuos Tranſylvanos Bethlemus; pruriebant ad arma Vngari otioſi; & in ipſa Auſtria inferiori parum ſecuri vivebamus; Cæſar arma plebeis, ac ruſticis non audebat imperare, metu ne & ipſi deficerent; militem omnem habebat in inferiori Saxonia; miles in provincia reliquus à longo tempore non exercitus, neque in tanto numero, ut præſidiis ſufficeret: nam & Turcæ ſua præſidia auxerant, ac propediem cum Bethlemo dicebantur limitibus ſuis egreſſuri. in Bohemia etiam, & in vicina Moravia trepidabatur *Bohemia turbata.* magna Magiſtratus cura, ne vicani exacerbati ob „ comminatam, & nonnullis in locis rigidius incep- „

,, tam reformationem Religionis, ſumptis armis, de-
,, ficerent. ut non ſemel, modo juxta Kuttenbergam, modo ad Litomeritium, & in valle Ioachimi, quæ Saxoniam reſpicit, cœptum fuerat; quibus in locis ſeditio pullulabat, quæ alibi abſcondita latebat, & alibi æſtuabat.

Decreta Cæſaris. Inter has anguſtias Cæſar rurſus ad preces converſus, divina auxilia imploraturus, habita diligenti cura civitatis Viennenſis, & Neoſtadienſis, vigilias oculatas Vngaris fidelibus præcepit. in Auſtria inferiori rigidis decretis conventicula ruſticorum interdixit. vias omnes à milite patrio, cui Catholici Ordines ſub Mariſchalco Auſtriæ viritim imperaverant, obſervari voluit; maxime ne ambulones, aut externi vicani internis miſcerentur; moxque, miſſis aliquot turmis equitum, aliquot è ſeditioſis ruſticis Viennam perduci curavit; quos catenis innexos, cæteris ad exemplum, foſſis urbis incluſos, operibus oneravit, mortique non ita poſt addicendos ſparſit, quorum exemplo cæteri vicani in officio ſatis retenti ſunt. Bohemiam compeſcuit miles præſidiarius Pragenſis; cives Pilſnenſes, Crumlovienſes, Budvicenſes, Regiogregenſes, & alii, qui jam plerique ad Catholicam Religionem provecti, ſaltem vigilantes Magiſtratus obtinuerunt: maxime tamen proceres Catholici, ante biennium arcibus impoſiti, prudenti cura ruſticorum ſævitiam temperarunt.

Expugnatur Minda. Interim fæliciora nuntia ex inferiori Saxonia advenerunt, ubi Tillius civitatem Mindenſem ad Weſeram jam pridem obſidione cinctam, ac fortiter reſiſtentem non ſine ſtrage ſuorum in tribus caſtris obſtinate mœnia oppugnantium invaſerat, trucidatis fere omnibus, qua civibus, qua militibus, nullo modo deditionem facientibus; ita ut tota area civitatis corporibus mortuis oppleta fuerit, quæ poſtea plauſtris vicinorum ſepulturæ tranſmiſſa ſunt. Cæſaris etiam exercitus ſub Walleſteinio juxta Magdeburgum excubans, habito prius mitiori Magdeburgenſium reſponſo, quod caduceator Cæſareus ſolemni

habitu, cum duodecim æneatoribus urbem ingreſſus, Cæſariſque mandata publicans, à Magiſtratu, & civibus exceperat; in Brandenburgenſem ditionem ſe movere cœpit, ut ibidem ſi quæ inſidiæ laterent, quibus vel Bethlemi, vel Regis Daniæ expeditiones promoveri poſſent; detegerentur, & impedirentur. Harum autem copiarum intuitu Elector Brandenburgicus miſit è ſuis, qui Cæſaris exercitum hoſpitio exciperent, & vim deprecarentur cum certa verbali, atque ſcripturali cautione, ſe in fide Cæſaris permanſurum. quod ut magis Cæſar crederet, ha- "
ctenus dilatum aſſenſum ad promotionem Electora- "
tus Ducis Bavariæ, tunc perlibenter ſubmiſit, ſe- "
que in omnibus Cæſari cum Electore Saxoniæ pariturum ſancte promiſit. Hinc tanto ſecurius Walleſteinius legiones peditum, proficiſcentem Mansfeldium ſubſequentes, dimiſit; quæ eundem in Sileſia detinerent, & equitibus adjunctæ in formam exercitus, illam provinciam tuerentur. verum ſerius illæ appulerunt; nam Mansfeldius Vratiſlaviam tranſierat, imparatumque Pechmannum dum peditatu careret, quamvis non ſine amiſſione multorum, eluſerat. In qua expeditione multi non parum fidem Vratiſlavienſium, aliorumque Sileſiorum plus Mansfeldio, quam Cæſari addictorum deſiderarunt, quæ ſi conſtantior erga Cæſaris obſequium fuiſſet; ſolis ſclopetariis patriæ evocatis, neque Mansfeldium admiſiſſent, neque Cæſaris equitatum tam turpiter deſeruiſſent. rependit tamen propitii affectus mercedem ipſe Mansfeldius, qui paſſim minores urbes, & oppida devaſtavit. In urbe Gurenſi erant abundantes nundinæ, eas Mansfeldius cum ſuo milite frequentare voluit; ſed civibus, & mercatoribus, de quorum fortuna agebatur, acriter ſe defendentibus; & inter cæteros duos equitum præfectos occidentibus, vehementior impreſſio facta fuit, urbs vero expugnationem verita, de lytro 30000 florenorum convenit, eoque perſoluto, nedum deprædationem evaſit. ſimili caſu perculſa fuit Gloggovia, Suinnitzium, Oppavia, & fere univerſa Sileſia; quem

Tyrannis Mansfeldii.

initio facillime præcavere potuiſſent, ſi graſſantibus ſe oppoſuiſſent.

Obſeſſio Gottingæ. Obſidebat interim Tillius, caſtigata jam Mindenſi, civitatem Gottingam, perductis ad illam oppugnandam viginti duobus tormentis bellicis, vineis, vallo, & munimentis ad urbem uſque erectis; è quibus nonnunquam per præſidia erumpentia ejectus fuit, magna utriuſque partis occiſione; quam tamen Tillius tormentorum exploſione fortiter vindicavit; ac tandem deditionem impetravit, ea conditione; ut milites, & Duces cum expanſis ſignis urbe egrederentur, ſalvis impedimentis, modo illa cum fortunis civium non permiſcerentur, neque transfugæ inter alios occultarentur, hos enim Tillius puniendos depoſcit. *Rex Daniæ cum exercitu.* Daniæ interim Rex, ut obſeſſos liberaret, Wolfenbuttelo movens viginti millia circumduxit, Fuchſii turmas expectans; quæ circa Calembergam illius loci obſidionem fruſtra attentaverant, ſed ante illius adventum jam Gottingenſes præſidiarii deſerto loco alia ſtativa quæſiverant, & Tillius de Northeimienſi obſidione deliberans; illi quidem ſufficiens videbatur, ſed Regis Daniæ copias multo numeroſiores non parum verebatur, maxime eo tempore, quo Walleſteinius totum ſuum exercitum, exceptis octo millibus, qui in præſidiis Halberſtadienſium, & Magdeburgenſium remanſerant, duplici via in Sileſiam deduxerat. *Tres legiones Walleſt. in Bohemiam mittuntur.* illius enim exercitus pars ex Brandenburgenſi Marchia, pars vero Zerveſto directe in Bohemiam, ut faciliorem annonam invenirent, & Bohemiam tuerentur; inceſſerat; non tam propter Mansfeldianos, quam propter Auſtriacos rebelles, de quibus jam fama erat, quod Mansfeldium per Moraviam aditu patefacto expectarent; quodque in illius occurſum ſummo impetu contenderent. neque omnino vanus fuerat rumor. nam Regis Daniæ Legati nonnulli in Auſtriam profecti, prenſationibus, & aſſiduis concionibus eoſdem ad ſeditionem continuandam animaverant, ut rejectis conditionibus Cæſarem indeſinenter oppugnarent.

Dudum ergo in bivio Mansfeldius in Sileſia, & apud Teſcinium erecto vallo hærens ſtetit; expectaturus

turus occurſum Bethlemi promiſſum, ſed illo dilato, de fide illius dubitans, plura munimenta erexit, & non ſemel de invadenda Moravia, attingendaque Auſtria conſilium habuit. verum inſequentes copiæ, & collaterales in Bohemiam delatæ, metum injicientes, illum ab hujuſmodi invaſionibus continuerunt; ſicque diutius tergiverſantem Moravia, & Sileſia ingratum hoſpitem magno onere ſuſtinuit.

Ne Polonia Sileſiis, aut Cæſari ſuccurreret, eodem tempore Suecus ex compoſito Polonis ad Dantiſcum bellum intulit, & Bethlemus per Poloniam in Sileſiam irruere decrevit; ut medius inter Mansfeldium, & Suecum Polonos occuparet, factoque impetu in Bohemiã, Palatinum ditionibus deperditis reſtitueret. quæ conſilia non multo poſt, intercepto Legato, à Cæſareis intellecta, ac præpedita longe aliam mentem Bethlemo ingeſſerunt; eumque in Vngaria detinuerunt. Ruſtici interea in ſua Auſtria occupabantur in obſidione Lintziana, ſummo ardore, ac numero triginta octo millium obſidentium aliquandiu continuata, vbi jam Præfectus illorum glande plumbea interfectus obierat, & loco illius ſutorem quendam Achatium Wellingherum ſubſtituerant, ſicque obſidionem uſque ad trigeſimum menſis Augusti protraxerant, obſeſſoſque quotidianis oppugnationibus exercuerant, & fere extrema penuria laborantes expugnaverant. cives tuebatur Adamus ab Herberdorf, ad quos, uti ad Ordines comminatorias litteras dederant rebelles ruſtici, minitantes, quod niſi infra paucos dies deſignatos oppidum traderent; ferro, & igne omnes conſumpturi eſſent, quod verentes ii, qui ex Ordinibus in urbe erant, Gubernatori ſupplicarunt, ut conditionibus ageret, & ſuæ, ſuorumque vitæ conſuleret. verum Gubernator majori, quam unquam, animo, obſidionem ſuſtinere cogitans; Ordines omnes in arce aſſervavit, & niſi obſidentes deſiſterent ab oppugnatione, illos primo loco ad excipiendos hoſtiles ictus exponere promiſit. exinde ſtrategemate quodam, per navem commeatus aliqualis in urbem delatus fuit; & Loebelius cum aliquot equitum turmis ruſticos prope Entzi-

Suecus Polonos affligit.

Obſidio Lintziana

Strategema Herberſtadii.

um ſtativa habentes aggreſſus, magna virtute 900 occidit, duodecim millibus fuga dilapſis, tantoque terrore ex hac clade correptis, ut Ducis ſui imperium aſpernari, & domum ſuam redire velle viderentur. verum ab alia parte Danubii Freyſtadii occupatio illos adhuc continuit; illic enim mortuo Præfecto vrbis Catholico, hæretici conſpirantes proditore quodam lanione; ruſticos ad urbem admiſerunt. ut vero ſe à direptione ſervarent, ſingulis feneſtris hæreticorum, inſciis Catholicis, linteum candidum appoſuerunt, atque ita furorem evaſerunt. urbis Magiſtratus cuſtodiæ traditus fuit. duo Sodales Cappucinorum arctæ cuſtodiæ mancipati ſunt. unus illorum naſo mutilatus, & in ſtabulum ferinum rejectus. Conſul vero oppidi ſpoliata domo interfectus, & arx Comitis Elfridii Meggavii ſupellectile privata, Eccleſiaque pretioſioribus omnibus denudata fuit.

Freyſtadium occupatur.

Fuchſius recuperat loca Halberſtadienſium.

Daniæ interim Rex contra Tillium Northeimium obſidentem proficiſcens, primo per Fuchſium aliquot loca Halberſtadiēſis ditionis recuperaverat, qui Fuchſius poſtea in Præfecturam Hotenſlevem, arcem Schlaen, Sommersburgum, & in plures ſimiles admiſſus, Regi ſe conjunxerat. Tillius vero adhuc Northeimienſem oppugnationem admittens, aliquot legiones Comiti de Furſtemberg, non procul à Calembergo periculum patienti, ſubmiſit, juſſitque Dominum de Four, & Ervittium cum octo equitum turmis ſuis, decemque aliis cataphractorum, quas Schonburgicus ducebat, ſubſequi. ſed Dani virtuti ſuæ diffidentes, pedibus ſalutem crediderunt: fugientes tamen in ultimas turmas Cronenbergicas inciderunt, à quibus dum premerentur, ſupervenientes reliquæ phalanges præter militum Tribunum Feyrtagium, ſex præfectos, & octingentos equites peremerunt, cæteri in arcem Guelphorum (quæ Wolfenbuttela dicitur) devenerunt.

Caduntur Danicæ copiæ.

Præſagium fuit hæc victoria longe majoris eodem menſe ſucceſſuræ. de qua antequam ſcribamus, libet Mansfeldium prius in Vngariam deducere. poſt longam enim deliberationem, in qua non parum de fide Bethlemi non comparentis, ut addixerat, dubitans; cum

cum dudum Teſchii ſecurus hæſiſſet, inter Marckam, & Wagam munitionibus incluſus; jamque aliquot legiones Cæſareæ Pechmanni, Iſolani, & Comitis Zerinii ſeſe non procul ab illius copiis addidiſſent, moxque expectarentur copiæ Walleſteinii cum toto exercitu; ut nullus amplius dubitaret, quin ipſe undique concluſus deberet vel fame interire, vel proficuis Cæſari conditionibus ſeſe cum ſuis dedere; obtento ab Eliashaſzio Comite, nunquam Cæſari ſatis fideli, etiam tunc & patriæ ſuæ infido, ad Trenſchinium ſaltum Vngaricum aditu, doloſe nunc pacem fingens, nunc Sileſiam repetere ſe velle ſimulans; una nocte, ſtrato ponte, per Wagenſem fluvium ad montem, & ſylvam, quæ Vngariam à Moravia ſeparat, feſtinatis itineribus contendit. ne vero Cæſarei nihil minus cogitantes illius veſtigia ſequerentur, ponti ignem injecit; & eo tempore, quo illi ſibi de lignis, ad tranſducendum exercitum, providebant; jam montes attigerat: in quibus deliteſcens, mox ſylvam, per quam tranſierat, occluſit; ibidemque, donec venirent Bethlemica, & Turcica auxilia, quorum opera è manibus Vngarorum eripi debebat, vires reparavit; ſemper de loco, per quem Vngariam intraverat, ſollicitus, ut per eundem Sileſiam repeteret. in quem finem ibidem in præſidiis decem millia reliquerat, facultatemque plures, quæ in dies conceſſa liberiori præda, ſe offerebant; copias ſcribendi ſuis Legatis mandaverat; qui paulo poſt Ratiboriam, & Oppellium invaſerunt, ut ſpoliis aliquot Principatuum diteſcerent. quare cum Sileſiæ Gubernator publico edicto auxiliares ruſticos patrios evocaſſet, illi talibus hoſpitibus delectati obſequium detrectarunt, & potius Mansfeldianis, quam Cæſareanis iterum adhærere voluerunt.

Manſfeldius in Vngariam

Mansfeldius dejicit & incendit pontē.

Tillius interim liberatis copiis ad Calemburgum, dum Rex Daniæ deſtructas colligeret, prope arcem Guelphorum, & Duderſtadium, Northeimium obſidere cœpit. at priuſquam inſtructum eſſet vallum, & admota tormenta, ad ſecuriora loca recedere debuit, ob adven-

Tillius verſus Northeimium proficiſcitur.

adventum Regis,qui urbem ab obſidione liberavit, illamque inſtrumentis bellicis,& annona neceſſaria munivit, poſtea in Eisfeldium,quod Electoris Moguntini ditione comprehenditur, ſuum exercitum deduxit, ut in Turingiam Electoris Saxonici, & in alias ditiones Principum, Cæſari fidelium,deveniret. mox tamen illius itineris deliberationem revocans, & Duderſtadium retrocedens in Brunſvicenſem ditionem regreſſus eſt. Tillius autem evocatis copiis Cæſareis, ad illius ſubſidium relictis, legionibus ſcilicet equitum Saxonicorum de Four, Huyſmani, & ſex turmis Croatorum; legionibus inſuper peditum duabus, quæ ſimul octo millibus conſtabant; Regis Daniæ veſtigia eſt inſequutus triduo, poſteriora agmina, & nonnunquam per emiſſarios lateralia attentans. at ille fugienti ſimilis ſemel ad Seeſenſem vicum conſiſtens; ſed loco diffiſus rurſus recedens,& collem quendam parvulum,& vallem tranſiens; tandem prælii aleam expectare decrevit juxta montes Barenbergenſes, non procul à munito caſtro Litterenſi. ibi commodum locum ſiſtendi pedem nactum ſe ratus, dum ab una parte montes, ab alia rivulum, & ſpongioſam terram inveniſſet; ſuos in aciem diſpoſuit, tormenta bellica in editiore loco collocavit; ibidemque horis aliquot quievit. Tillius vero eo ordine, quo pridie aciem diſpoſuerat, ſubſequutus; non procul inde ſuos ad pugnandum animavit. ſed adhuc longius diſtabat uterque exercitus, quam ut poſſent ſeſe invicem offendere.nihilominus Rex confiſus loci commoditate, poſt meridiem paululum montes deſerens contra Tillium aciem inſtruxit. at ille ad aliquot paſſus procedens, pariter inſtructa acie occurrentem excepit, dubia certe victoria, quæ intio poſt tormentorum exploſionem aliquandiu ad partes Regis inclinavit, nam adeo fortem impreſſionem equitatus Danicus fecerat, ut ſecundo Tilliani retrocedere coacti ſint, penes ſpongioſum quendam locum conſiſtentes, hic cum ulterius non poſſent,ex neceſſitate vim fecerunt, & reintegrata fortuna nonnihil ad dexteram declinantes, in leviores alas equitum inciderunt,quæ retrocedentes proximos hoſtiles ordines turbarunt,

Pugna ad Lutram.

Turbantur Ordines.

barunt, quod cum vidiſſent pedites legionis Lohoſanæ, Lindlavii, & Kaſſii, ſtatim ſtationem ſibi concreditam rupto ordine deſeruerunt; & perfugium in arce Lutherenſi invenerunt. alii etiam ex ſtrepitu fugientium conterriti, partim in ſylvis, partim in abditis locis latibulum quæſierunt; ita ut pedites fere omnes vel occiſi, vel diſperſi, equites quamplurimi in loco conflictus occubuerint, inter quos Generalis equitum Magiſter Fuchſius, tribunus Berſabeæ, Pentzius, Philippus Landgravii Haſſiæ filius, & totius exercitus annonæ Præfectus Pogwitz. captivi facti ſunt tribuni ſeptem cum Capitaneis viginti, & Capitaneorum Legatis, necnon vexilliferis ſexaginta; quorum nonnulli ſeſe ipſos cum arce Lutherana vitam pacti dediderunt; alii vulnerati, & inter præliandum capti, victas manus præbuerunt. Rex inter pugnandum penes ultimos ordines viſus eſt conſiſtere, diciturque ter equum mutaſſe, bis pugnam reſtituiſſe, atque ad ſudorem, & raucedinem uſque fortiter dimicaſſe; cum paucis tamen evaſit verſus arcem Guelphonis, ubi minus gratus Vlrico Friderico Duci Brunſvicenſi aliquandiu delituit, ac poſtmodum in ditionem Lawenburgenſem, ut vicinior ſuæ Holſatiæ contendit.

Alia loca à Tillio occupantur.

Poſt tantam victoriam Tillius ſtatim victorem exercitum tranſmittens Northeimium, Duderſtadium, Pintzium, Gulzenſium, & ad alia loca, ea à conſternatis abſque gravioribus pactis facillime obtinuit.

Novigradum obſidet Turca.

Mansfeldius tunc temporis hærens inter montana Vngariæ, Bethlemi, & Turcarum copias pro ſui liberatione habuit: nam Bethlemus ter mille equites ſub ductu fratris ſui, & Stephani Charuvotti tranſmiſit; & Turca, Chriſtianis impeditis, præter mille haſtatos ſubmiſſos, ſpretis conditionibus pacis ante annum pactis, Neutriam cum ſuo diſtrictu, accenſis viginti circiter pagis, depopulatus, Damaſſum invaſit, & Novigradum obſedit. verum vix obſidione poſita Walleſteinius, cui occluſum fuerat iter Sylvarum, aliunde in Vngariam penetrans, & illuc contendens, relicto tantiſper Mansfeldio in locis montanis, periclitantem civitatem liberavit. Illa liberata, Turcarum copiæ ſe-

ſe

Walleſteinii infortunia. ſe Bethlemicis conjunxerunt. Walleſteinius autem infæliciore quam unquam ſorte, cum maximo exercitu militans, non ſolum à Turcis, Bethlemicis, & Manſfeldianis, verum etiam ab Vngaris Cæſari addictis, ſibi cavere coactus fuit. etenim illi militem externum exoſi, ſi non fuerit ſub illorum imperio, neque ſufficientem annonam ſubminiſtrare, neque ſuis copiis milites Cæſareos tueri,nec ſatis patienter pabulatores ferre voluerunt. Hinc Walleſteinio ſupervenit alius caſus captivitatis ſui Legati Generalis Slickii, & Laurentii de Magiſtris Tribuni, aliorumque,quos exploratum hoſtium molitiones emiſerat; cum idoneos Vngaros, quibus potuiſſet confidere,non haberet.ex quo nata eſt diffidentia,& tanta quidem; ut Vngari nullum locum, ubi Walleſteinius eſſet, vellent frequentare, nec ipſius *Militum infirmitas* copiis ſe adjungere. propterea ex inedia, locorumque inidoneorum anguſtia orta fuit in exercitu Walleſteiniano ſumma militum infirmitas ad inſtar contagionis, qua gregarii plerique turmatim caſtra deſeruerunt, vel mortui comſumptique fuerunt. paulo mi*Metus Bethlemi.*nor fuit confuſio in caſtris Bethlemi, & Mansfeldii; hic enim civitates montanas deſerere noluit præ timore; ille vero,quamvis Turcis unitus,ita ad præſentiam Walleſteinii trepidavit, ut non procul ab exercitu Cæſareo conſiſtens cum æqualibus, aut majoribus copiis, inducias unius noctis deprecatus ſit; illiſque obtentis, imo inter ipſa commercia relictis impedimentis evaſit; neque unquam amplius ſe illi auſus eſt concredere.

Cum ruſticis tractatur. Ruſtici ſuperioris Auſtriæ nonnihil placati, poſtquam Lintzii parum effecerunt, & pluſquam quatuor millia ex ſuis perdiderunt; Delegatos à Cæſare ad reconciliationem D. Abbatem Chremphanienſem, & Comitem Elfridum à Meckau præſtantiſſimos viros,itidemque prudentiſſimos petierunt,eoſque, (quibus plurimum confidebant,quia integras ſuas fortunas inter illos habebant) quaſi minus ſuſpectos adulto jam Septembre audire voluerunt. ſed nihil
›› diſſimulationis in Religione obtinentes, rurſus ad
›› antiquam ſeditionem deſperabundi, quamvis jam

ſemel

ſemel conveniſſent, & culpam ſuam deprecari voluiſſent, redierunt. quod inconſtantiæ vitium, multi in ruſticos, plures in Bavaricos, & longe plures in Cæſareos milites, ferventiores ipſo tempore pacifici commercii, conjecerunt. Nam cum ruſtici per deſtinatos ſuos ad diem reconciliationis coram præfatis Commiſſariis conveniſſent, obtuliſſentque ſe domum ad labores redituros, ac Cæſari duodecim ex ſuis in habitu pœnitentis, fune ad collum ligato deſtinaturos; eſſentque in eo pararii, ut cæteris æqualia iſta pacta referrent: Bavarici milites, ſupra Paſſavium excubantes, & legio Holſteiniana à Suevicis partibus recenter conſcripta, à metatoribus hoſpitium prope Haverzzellam Neokirckii habens, more militari liberiores genio, crapulæ, ac clamoribus prima nocte indulſere. quare ruſtici inde fugati, ſociorum operam invocantes, eorumque auxiliis aucti, ſub crepuſculum venientes, milites inermes, ſemiſopitos, nudos, adhuc in palea extenſos invenerunt; eoſque fere omnes, ablatis paratioribus, occiderunt. pauci una cum Duce, omnem ſuam ſupellectilem deſerente, beneficio aliquot navigiorum, quibus pridie venerant, quæque tunc à littore ſubduxerant, vitam redemerunt. ruſtici vero, ut ſeſe apud alios de violentia militibus illata excuſarent, inſolentiam, libidinem, & crudelitatem militibus iſtis adſcripſerunt, iſtaque omnia dolo Cæſareanorum de pace tractantium, atque interim patriam occupantium, facta fuiſſe interpretati ſunt. alii tamen obſtinationi ruſticorum, minima victoria obtenta ſævientium, & facillime pacem corrumpentium, irritam pacem attribuerunt. Non deerat etiã, qui Bavaris, „ magis ad hanc expeditionem belli, quam ad pacem an- „ helantibus, bellorum ulteriorem decurſum adſcriberet: „ ſcilicet dudũ Bavariæ Electorem potuiſſe vicanos iſtos compeſcere, ſi modo voluiſſet ſine privato commodo operam ſuam huic expeditioni impendere. cur autẽ hoc vicino Cæſari præſtare voluiſſet, facilius erat conjicere, quam referre. huic obmurmurationi dederat cauſam Helleborgerus Tribunus; nam obtulerat Cæſari nomine Electoris novam Auſtriæ recuperationẽ, ſi Cæſareis ſumpti-

Caduntur Holſteiniani à ruſticis.

Excuſant ſe ruſtici.

Bavariæ Ducis excuſatio.

ſumptibus, priſtino credito adjungendis, eam facere potuiſſet. hoc cum Cæſar noluiſſet, ne Auſtria perpetuo pignori ſubjaceret; culpa omnis in Legatum, & male intellectum mandatum conjecta fuit. Bavariæ vero Elector poſtea, ut ſe purgaret, ſuumque candidum oſtenderet animum, nonnullas copias, Cæſaris tamen ſtipendio, Cæſareis conjunxit, & ſerio ruſticorum ſeditiones, Cæſariſque jura copioſiori, quam unquam, effuſo ruſticorum ſanguine fæliciter vindicavit. initium fecit Hubnerus, & Mauritius Smeltzerius ad montem Succari, ubi ducentos ruſticos proſtraverunt; ſed mox octo mille accurentes ipſum Tribunum Hubnerum cum octingentis Bavaricis caſtigarunt, inter quos octo fuere Capitanei, quos rurſus Lindlous fortiore eruptione punivit.

Danus recuperat vires.

Fælicius etiam in inferiori Saxonia poſt eam inſignem victoriam ad Lutram res Cæſaris gerebantur; nam Danus difficulter novum militem, ut inſtauraret exercitum, & repararet amiſſum bellatoris nomen, colligebat; quamvis multum Lawenburgi, & in ditione Mechelburgenſi liberaliter aliquot menſium ſtipendia inter ſuos dividens, laboraret. non parum illum ſolatus eſt Hallenſis Adminiſtrator, qui ut alias infælicem Mansfeldii fortunam, ſic nunc caſum Regis ſuis copiis ſex mille peditum, & mille equitum auxit, novas ad Hamburgum, & Lubecam in favorem ejuſdem conſcribens. è contra ei ſumme diſplicuit, quod Ordines, & equites Brunſvicenſes una cum Brunſvicenſi, ac Luneburgenſi Ducibus coram Tillio, fidem & obſequium ipſius ejuraſſent, & in poſterum ſemper Cæſari adhærere, eumque defendere, eique in omnibus parere decreviſſent ſub pœnis amiſſionis honoris, dignitatis, beneficiorum, & regalium, ſi vel in minimo Suam Majeſtatem deinceps offenderent, ideoque juſſiſſent Brunſvicenſes, ac Luneburgenſes, ut ille ſuas copias è ditionibus præfatorum Ducum revocaret. quapropter Rex Vlricum Fredericum, Brunſvicenſem Ducem non ſolum ab illa ſententia dehortatus eſt, verum etiam militare ſacramentum, alias ab ipſo præſidiariis datum, ſolvere noluit; imo illum à Wolfen-

Brunſvicenſis Dux cum Ordinibus revertitur ad obſequium Cæſaris.

buttelio,

buttelio, & è propriis locis repellens totum Brunſvicenſem Ducatum occupavit. facilius tamen Tillius in occupatione locorum, reconciliata regione, proceſſit. quare paulo poſt Steinbruckium, munitiſſimum alioquin munimentum, poſt ſex dierum oppugnationem, deditione impetravit; cæterumque Luneburgenſis ditionis abſque gravi cura poſſedit. Hinc etiam natum fuit Georgii Ducis Luneburgenſis obſequium, quod poſt hunc diem apertiſſime, cum integra legione ſuis impendiis conſcripta, Cæſari non minus liberaliter, quam conſtantiſſime impendit. *Luneburgenſis Dux pro Cæſare militat.*

Similem pœnitentiam Cæſar paulo ante impetraverat à Georgio Landgravio Haſſiæ, Mauritii filio, hactenus ſeditioſo, & nolente parere ſententiæ, ante biennium datæ in favorem Ludovici patruelis præfati Mauritii, quoad reſtitutionem Marpurgenſis ditionis, quam executores ſententiæ Cæſareæ ſub initium Auguſti proxime præteriti, per ſubdelegatos conati fuerant executioni demandare; ſed renitentes aliquot præfectos invenerant, præcipue Reinfelſianæ arcis, qui pertinaciter arcem tradere recuſaverat. Quare Electoris Colonienſis milites partim à Tillio, partim à Rege Hiſpaniæ mutuati S. Goarini oppidum è regione arcis obſederant; ac poſtea actis cuniculis, exploſiſque ignitis globis, cum nullam amplius haberent ſpem liberationis obſeſſi, ipſam arcem certis pactis dediderant, illo tempore, quo Ludovicus Landgravius homo Lutheranus, ſed pacificus, & Cæſari fidelis Princeps è vivis deceſſit; pariterque Elector Moguntinus Ioannes Suicardus à Cronenburg, qui ſeptuageſimo quinto ſuæ ætatis anno, & vigeſimo tertio Electoratus, magno omnium luctu expiravit Aſchaffenburgi, cujus opera plures ſimiles controverſiæ frequenter in Imperio fuerant compoſitæ; eo quod Electorum omnium ſenior, & dignitate officii Archicancellarii, & ingenio, comitate, necnon prudentia etiam à Lutheranis Principibus appretiata, omnibus antecelleret. quare poſtea in multis occaſionibus deſiderata eſt, maxime in reſtauratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quæ multis in locis frequentiſſima fuit. *Excequutio contra Landgravium.* *Obitus Electoris Moguntini.*

S Parta

Fructus victoriæ ad Lutram.

Parta enim victoria poſtrema contra Danum, & exterrito Bethlemo, omnes Imperii Principes paulatim ſeſe ſubmiſerunt, & Imperator in reſtitutionem „ Religionis Catholicæ propenſiſſimus poſt ſuperatos „ inferioris Saxoniæ Regulos, ad cauſam Religionis „ contra tranſactionem Paſſavienſem perperam defen- „ dentes, quaſi à longo ſomno excitatus, animum adje- „ cit, atque ad totam Germaniam ad initam quondam „ pacem Religionis conducendam, quaſi liberatus ma- „ gno metu, quo hactenus tam ipſe, quam ipſius ante- „ ceſſores Cæſares coacti fuerant, dum bellum effugere „ ſatagebant, in longe graviſſimis cauſis diſſimulare; li- „ beraliſſimum in ſententiis fractæ pacis ſe oſtendit; ad inſtantiam enim Epiſcopi Auguſtani, non mnlto poſt victoriam mandavit Comiti Ludovico de Oetinga, ut poſſeſſionem Monaſterii de Munſerott, dudum ab illo poſſeſſi, cum omnibus emolumentis, clenodiis, paramentis, parata pecunia, univerſaque ſupellectile Catholica prompte reſtitueret, ſub pœna proſcriptionis. inſuper ad inſtantiam Epiſcopi Conſtantienſis decretum edixit contra Magiſtratum Vlmenſem ad comparendum, & videndum, illos incidiſſe in pœnam fractæ pacis, cum expreſſo præcepto, ut deſiſteret ab omni regimine Eccleſiarum, Monaſteriorum, ac piarum fundationum; cui annexa fuit ſententia condemnationis in quinquaginta marcas auri ob recenter impeditum ſacramentorum uſum oppidanis Monaſterii de Vangen, quos non tantum ob Catholicæ Religionis habitum exercitium, à celebratione feſtorum, ab erigendis ſcholis, ſed à fundanda Catholicis propria ſepultura, temerarie excluſerant. Immo Cæſar ulterius procedens, Comiti à Suartzenburg reſtaurationem Catholicæ Religionis optanti, mandatum liberrime conceſſit contra tutores Marchionis Onolsbacenſis vicini, & in aliquot locis cohæredis, ne reformationem impedirent, ſed in omnibus, & per omnia pacem Germaniæ Paſſavii initam ad unguem obſervarent. contra Norimbergenſes plura ſimilia decreta inſtante Epiſcopo Bambergenſi, & Eyſtadienſi prolata ſunt, ut jam „ ubique nova ſpes reſtituendæ Religionis appareret,

Diverſa præcepta Cæſaris contra fractam pacem.

quam

quam anno ſequenti omnes Proteſtantes ſumme ſe vereri demonſtrarunt.

Hanc Catholicæ Religionis reſtaurationem, non amplius bello, ſed callida verſutia corrumpere, & illius ſplendori tenebras offundere ingenti ſumma pecuniæ Ordines Sueviæ, bonis Eccleſiaſticis uſurpatis, niſi ſunt; quando non ſolum proficiſcenti Walleſteinio Norimbergam, aliquot centena millia talerorum numerarunt, ſed Cæſari ingentem ſummam pecuniæ contra irrumpentes Turcas ſnbmiſerunt. ſed dolus recidit in doloſos; nam hac via ſemel aperta in Germania, non fuit Cæſari amplius opus celebrare periculoſa non minus, quam ſumptuoſa Comitia, in quibus ſemper cogi ſolebat ab Ordinibus Germaniæ magna conceſſione privilegiorum, atque imminutione propriæ auctoritatis ſubſidia etiam juſtiſſima ignavo quodam ſtylo emendicare; ſed poſtea potuit ſolis mandatis papyraceis exactiones impetrare, & imperare. Quare cum Cæſar hac pecunia ad opprimendos Proteſtantes, & Turcas repellendos libere uteretur; neque mandatis contra Principes poſſidentes bona Eccleſiæ deſiſteret; in tantum augeri cœpit ſua auctoritas, & fortuna, ut etiam apud amiciſſimos aliquos Germaniæ Principes invidiam ſubiverit; fuerintque qui fœdus quoddam ſolemne inter Catholicos Germanos, & cæteros Principes ad continendam fortunam Domus Auſtriacæ voverint; & ad illud in effectum deducendum, nonnullos Reges ſollicitarint. hoc fœdus, multaque alia contra Cæſarem machinamenta præpedivit recens exorta inter Anglos, & Gallos diffidentia ob Reginam Angliæ, quæ ante annum nupſerat, & nondum integram dotem à fratre Rege Galliæ " obtinuerat, quæque in matrimonio male habebatur à " marito Catholicam Religionem in regno minus tole- " rante, atque ideo familiam Catholicam Reginæ inter pacta ſponſalia conceſſam dimittente; cui acceſſit commerciorum quædam difficultas, primum inter primates exorta; deinde ad publicum utriuſque regni bonum derivata. quam ut ſopirent Galli, frequenter Anglis ſcripſerunt; & cum nihil benigne reſponderetur,

Dolus in Proteſtantium liberalitate.

Invidia nonnullorum.

Jure ſuo naves mercatorum ſexaginta in Galliæ portubus detinuerunt. quam injuriam ut Rex Angliæ vindicaret; pari violentia naves omnes Gallorum non ſolum in ſuis portubus ſiſti, ſed etiam alias Oceano excurrentes in Angliam deduci præcepit. quæ cum rurſus à Gallis repeterentur, ſemina belli jacta ſunt domi, ita ut externorum vel obliviſcerentur, vel minus in illa inclinarent, multaſque invidias Principum præterire deberent.

His invidiis diſſimulatis, Cæſar in reducendis ad officium vicanis Auſtriacis progreſſus eſt, in quem finem copias Bohemiæ exiſtentes evocavit; & Præinerum cum Loebelio, aliaſque Walleſteinii ex Vngaria mutuatas conduxit. quod ne ſolus faceret, Bavariæ Dux (ſumma etiam diſſimulatione alterius cogitati fœderis) Pappenheimium ſuum cum octo millibus ſubmiſit. qui ſub fine Octobris, unitis viribus ruſticos aggreſſi; tribus præliis proſtraverunt; uno tamen maxime inſigni ad S. Annæ montem, in quo ter mille occubuerunt, cæteri poſtea ſeparatim Cæſaris clementiam implorarunt. Primi, qui ſocios deſeruere, atque ideo mitius à Cæſare habiti ſunt, fuerunt Cremphanienſis Cœnobii ſubditi, qui durius habiti à ruſticis ſociis, ad priſtinos dominos ſuſpirabant. contra illos poſtea rebelles ruſtici quidem arma moverunt; ſed à Cæſareis adjuti fortiter eos repulerunt, cum paulo ante iidem Cæſarei milites à pœnitentibus ruſticis in Langueſol catenam ferream, qua Danubium occluſerant, violenter extorſiſſent, & reſiſtentes ruſticos in quatuor navibus congeſtos Viennam miſiſſent. quos Cæſar partim ad operas Viennenſes, partim vero ad Iaurinenſem, & Commorenſem arcem condemnavit. interim Loebeliani milites Monaſterium Lambacenſe recuperarunt, & in illa expugnatione pluſquam ſeptingentos ruſticos occiderunt. cæteri vero quatuor mille certis munimentis defenſi, eadem deſerentes, Gemundum fugerunt, ac rurſus in Pappenheimianos inciderunt; ita ut tandem illis ſeditionem pertæſis, duæ partes Auſtriæ ſeſe omnino Cæſaris clementiæ ſubmiſerint; quamvis aliæ,

Ruſtici ſuperantur.

Lambacenſe monaſterium recuperatur.

quæ

quæ Paſſavium, & Bavariam attingunt,adhuc fortiter reſtiterint.

Interim vigeſima Octobris Moguntiæ novi Electoris electio à capitularibus, qui aderant, ſolemni ritu celebrata fuit, & communi conſenſu D. Georgius Fredericus antiquiſſimæ, nobiliſſimæque proſapiæ Greiffenclawenſis, à Voltatz, qui jam Epiſcopus Wormacienſis erat, in Archiepiſcopum Moguntinum, & S. R. I. Electorem electus fuit, atque à Capituli Decano è Sikingorum familia, è Choro templi Cathedralis renunciatus,& poſt factam promulgationem Altari impoſitus, ſymphoniacis Te Deum laudamus concinentibus, & toto Capitulo, Nuntio Apoſtolico Petro Aloyſio Carafa Epiſcopo Tricaricenſi, & Cæſareis Legatis ipſi gratulantibus, ex templo in arcem, quæ S. Martini Caſtellum appellatur, curru vectus, atque eleganti ordine deductus fuit.veſpere artificioſis ignibus aliiſque id generis ludis concepta è nova electione gaudia declarata ſunt.

In Moravia, licet inimico, & amico milite,propter crudelitatem in incolas exercitam,impediente, crevit tamen Religio, tanquam ſemen hominum animis ‹‹ commixtum: etenim Cæſar me ſuggerente plurima ‹‹ mandavit, ut Religio Catholica in dicto Marchionatu ‹‹ æternum admitteretur. nam duobus dominiis aſſi- ‹‹ gnatis, domus probationis Societatis Ieſu Brunæ erecta eſt, & Collegium Olomucenſe lectione Scholaſticæ Theologiæ ornatum pariter, magnificentia optimi Imperatoris mirabiliter locupletatum, Collegium Znoymæ, Collegium Iglaviæ, utrumque quaſi firmamen, & ſtabilimen Catholicæ Religionis. habitat enim in illis Societas Ieſu, magiſtra morum, hæreſium vindex, vitiorum expultrix, præceptrix virtutis, juventutis nutrix. Præter Seminarium Olomucenſe in iiſdem civitatibus Olomutii, Brunæ, & Iglaviæ, fuerunt à C. M. deſtinatæ domus, in quibus adoleſcentes pauperes alerentur, nimirum etiam in illis aliquid, quale priſca illa ſæcula viderunt, & etiam noſtra ætate deſideramus, credimus evaſurum. Znoymæ monaſterium Patrum Cappucinorum inceptum fuit ædifica-

ri, eorumdem Olomutii templum, & monaſterium funditus dejectum, funditus reædificatum. ita etiam Nicolsburgi Patribus Franciſcanis, ad ædificia reſtauranda numerata pecunia; Carthuſianis, & Præmonſtratenſibus circa Brunam multum opis allatum eſt: ſicut & aliis Religioſis in aliis civitatibus. uno verbo, Ferdinandus Imperator tanquam ſol omnibus illuxit, nec fuit qui ſe abſconderet à calore ejus.

Proficiebatur interim à Cæſaris hoſtibus in Sileſia; illi enim quos Mansfeldius ibi reliquerat, Opelium, Troppaviam, & Iagendorfium Teſchium occupantes, libero tranſitu ſe in Vngariam extenderunt. Miſſi fuerunt adverſus illos præter legionem à Dona, & legionem Colredi, & Henrici Hertebii, ac ſeptemdecim turmas equitum, quatuor mille Poloni Coſacci, qui prima velitatione vano timore correpti, ſciſſis turmis evaſerunt, Cæſariſque militem in non leve periculum conjecerunt. nam hoſte paſſim totam Sileſiam devaſtante, & jam Niſſenſi civitati inhiante, vix erat, qui tot illius copiis poſſet reſiſtere, niſi Saxoniæ Dux Sileſiq miſeratus, quatuor mille ſclopetarios ſub Comite Wolfgango Mansfeldio illarum copiarum præfecto ſubmiſiſſet; quorum deinde opera, & Donavii non parum excurſiones repreſſæ ſunt: obſidiones tamen ob ingruentem hyemem in proximam æſtatem differri debuerunt; nam quamprimum illi Vinarienſes, ſeu Mansfeldici locum aliquem occupabant, taliter eum muniebant aggeſta terra ad normam recentiſſimæ diſciplinæ, ut non niſi integro exercitu eſſet expugnandus. ſic munita fuit Troppavia, Leiptſnilzium, Iagendorfium, & alia loca, quæ non niſi ſequenti anno cum integro exercitu fuerunt expugnata.

Proficiunt Vinarienſis Ducis milites in Sileſia.

Saxoniæ Ducis auxilia.

Fæliciter in eo erat nonnihil Vngaria, in qua quamvis Cæſaris miles morbo gravatus miſerrime viveret, ac non infrequenter turmatim diffugeret; tamen Mansfeldius, & Vinarienſis non audebant civitatibus montanis egredi, ne vel in Ducis Fridlandii, vel in Vngarorum manus inciderent. qui duo exercitus diſtincti Cæſari militantes, ſi conjunctis animis, & integris viribus hoſtem oppugnaſſent, Turcam in conſpectu Bethlemi,

Incommoda Cæſarei exercitus in Vngaria.

Bethlemi, & Mansfeldii Conſtantinopolim uſque profligaſſent. Obfuit itaque non ſolum militum graviſſima contagio, ſed diſſidium inter Vngaros, & Germanos longe maximum, propter quod Vngari libertati aſſueti, illiusque amantes, & verentes Turcicum bellum, cui perpetuo deberent ſubeſſe, non ſemel pugnam detrectarunt, commeatum Walleſteiniano militi denegarunt, & ſi occaſio fuiſſet, Walleſteiniana caſtra invaſiſſent. è contrario Walleſteinius ne inedia interiret, obvia quæque rapuit, & duritiem Vngarorum nonnunquam caſtigavit, & ne gravior eſſet, à Cæſare ex Auſtria panis, ac vini commeatum ſecundo navigio impetravit, atque ita diutius inter hoſtes, infidos amicos, frigora, pluvias, morbos, pericula, & mille incommoditates ad ſtuporem omnium diutius perſtitit.

Verum eſt, quod ſimiles etiam diſſenſiones caſtra hoſtium detinuerunt, neque enim Mansfeldio bene conveniebat cum Vinarienſi, nec illi multum fidebat Bethlemus, multo minus Turcæ, nam quilibet rem ſuam agens, ſocio diffidebat. Diſplicebat Bethlemo, & Mansfeldio, quod Turcæ Vngariæ vim inferebant. Turcis, quod non amplius Tranſylvaniæ dominus ipſis confideret; & utriſque, quod Mansfeldius, ac Vinarienſis, non amplius ipſis ſincera fide adhæreret, imo inter Mansfeldium, & Vinarienſem certa diffidentia, inſtigante Bethlemo (ut ab evocatis liberaretur) exorta; non parvum utriſque metum injiciebat, quæ jam Mansfeldium ad infirmitatem cogeret, & Vinarienſem ad omnia minus aptum redderet. illi enim miles conductus difficulter parebat ſine ſtipendio, & rapinarum libertate. quæ duo militi in ſolo externo à rigidioribus Vngaris non permittebantur. quare nec è civitatibus montanis migrare, nec pugnare volentes ad reditum aſpirabant; quem tamen Vinarienſis Dux denegabat, niſi à Bethlemo ſtipendia penderentur. Inter hæc adoleſcente hyeme Turcæ aliquoties à Comite Zerinio graviter caſtigati, inter ſe ipſos à Duce ſuo diſſentientes, incenſis aliquot pagis, & abductis captivis elapſi ſunt, miles Cæſareus in

Diſsidia hoſtium.

Bethlemus dicebatur cauſa diſsidionis.

Pax offertur à Bethlemo. Præſidium Scuttanæ inſulæ multis calamitatibus afflictus deductus eſt; & Bethlemus in ſuam Tranſilvaniam receſſit. immo tam Mansfeldios, quam Turcas pertæſus, pacem exoptans, nequis de mente ejus dubitaret, longe meliores conditiones obtulit, quam unquam obtulerat. Mansfeldius interim ad turmas Vngaricas curandas delatus, Budæ partim Turcas, partim milites ſuos in hæredes impedimentorum ſcripſit. in quo peſſimo ſtatu ſalutis (prout mihi ex Vngaria tunc temporis fuit ſcriptum) convenit illum Moffti Budenſis, qui eſt ibidem ſupremus Machumettanæ ſectæ Antiſtes, & conſolatus eſt eum, deferendo illi cartam Turcicis literis ſcriptam in forma (prout vulgo dicitur) paſſaportus ad Machumettum, ut introduceret illum in Cœlum, quamvis non eſſet Muſulmanus, ob multa merita ipſius in ſectam Machumettanam. res riducula, ſed certe lacrymabilis pro homine Chriſtiano.

Danus de Sileſiis ſollicitus. Daniæ Rex paulo ante Mansfeldium, & Vinarienſem etiam conſolatus fuerat; ſcripſeratque ſe copias ſuas reſtauraſſe, & novam expeditionem moliri, ad quam non parum, ut inquiebat, prodeſſe poterant Sileſiæ, & Vngaricæ copiæ, ſi Cæſar ibidem detineretur, vinceretur, vel ad iniquas aliquas conditiones, etiam Saxonicos complectentes, adigeretur. Quod de reſtauratis copiis ſcripſit, ita fuit; Hollandi enim, Angli, & Galli ſub fine æſtatis octo mille ſubmiſerant pedites, ex quibus filius ipſius Regis ex Holſatia, & Dania quinque mille tranſmiſerat; qui una cum copiis phſeudoadminiſtratoris Hallenſis ſtatim poſt victoriam conjunctis, exercitum quindecim millium efficiebant, cum quo Rex Hoyam oppugnare decreverat. nec hoc difficile erat: nam tribunum Limbachium adhuc in vicinia Neoburgum bene præſidiatum oppidum retinens, ſe eidem cum ſexcentis expeditis conjunxerat. quare decimo quarto die Rex oppidum Hoyenſe expugnavit. ubi non leve periculum adiit, ſclopeto in ſiniſtro humero petitus. filius autem ipſius duobus in locis vulneratus in Holſatiam deportari debuit. Obſidere nitebatur etiam tunc Rex

Expugnatur Hoyenſe caſtrum.

Ferdam

Ferdam cum pluribus adjacentibus locis, quæ ita ſpe devoraverat, ut videretur adhuc ante hyemem magnam partem ditionis Ferdenſis, & Epiſcopatus Mindenſis recuperaturus, verum Tillius quatuor legionibus ex Haſſia, jam in hyberna deductis, evocatis; ſtrenuam operam in illo rejiciendo præſtitit. quare Rex mox ſpe ſua fruſtratus, ſuas copias in Bremenſi Archidiœceſi hybernaturas dimiſit; & Tillius cum ſuis Neoburgum obſedit, & Cæſarei Vinarienſem ditionem invaſerunt, ut illam præſidiis munirent. verum paulo poſt eo ex Vngaria Ducis cadaver deportatum eſt.

Magdeburgenſiũ diſsidia. Graviter illo tempore torquebantur Magdeburgenſes Eccleſiaſtici, inter ſe ſummopere diviſi in tres, ſeu quatuor factiones; Catholici quidem pauciſſimi, ſed Lutherani partim, partim ferventiores Calviniſtæ & inter hos nonnulli Adminiſtratori addicti, alii vero minus illius cauſæ affecti, optime judicabant illum magna injuria Cæſarem proſequi. quare quo tuti redderentur, celebratis Hallæ Comitiis dudum de ipſius armis contra Cæſarem aſſumptis deliberarunt, & quia noluit reſipiſcere, fidei pſeudoarchiepiſcopo datæ renuntiarunt; deinde publice ipſius obſequium detractarunt, & Cæſareos, aut omnino neutros ſe declararunt. Altera diſſidii cauſa orta fuit, tam inter Canonicos, quam inter Magiſtratuum Ordines, ob ſacra Lipſana D. Norberti Archiepiſcopi Magdeburgenſis, & Ordinis Præmonſtratenſis fundatoris, quæ inibi anno Domini MCXLV recondita vilipendebantur, atque nunc ab Ordine Præmonſtratenſi, per Abbatem Pragenſis urbis Strohofienſem Cæſareis litteris inſtructum repetebantur. In illarum conceſſionem non pauci è Senatu, plures è Canonicis conſentiebant; nam & Lutherani libenter illis oſſibus carebant, & Catholici majorem honorem D. Norberto non invidebant. Qui ex plebe rogabantur, nonnulli hæretici oppreſſionem urbis ſubſequuturam, ſi talibus oſſibus privarentur, conjiciebant, illudq; adhuc traditione ſpargi ferebant. ſed his inanibus plerique graviores, & iniquiores *D. Norberti Lipſana.*

hæretici ridebant, & potius metuebant, ne ex tali conceſſione Catholicorum alibi ſuperſtitioſa, ut loquebantur, & ſtulta pietas augeretur; atque ideo ſcrupuloſe ,, oſſa iſta abſcondenda, aut igni tradenda judicabant. ,, Terrebat omnes (ne hoc agerent) Cæſaris gladius, & in proximo miles, qui ſævam vindictam minitabatur, ni precibus Cæſareis locus daretur, & ſacra lipſana integre conſignarentur. neque enim (ut bene Magiſtratus plebejos corrigebat) ad ullum ſpectabat, leges Catholicis præſcribere, quomodo Sanctos ſuos venerari deberent; ſolum ad illos ſpectabat commodo ſuæ urbis providere, quod per amiſſionem paucorum oſſium, ſordidæque pellis in pulverem redactæ, nihil pateretur. itaque illa vicit ſententia, quæ lipſana tradenda ſentiebat. ad ſacrum ergo ſepulchrum invitatus, & tertio evocatus Abbas, 3 Decembris comparuit; à ſodalibus tamen loci, hæreticis prædicantibus inquam, (nam illis monaſterium Sanctæ Mariæ, ubi ſacratiſſimæ reliquiæ ſervabantur, jam pridem ceſſerat) non libenter admiſſus eſt. verebantur enim iſti phſeudoadminiſtratoris minas, quas poſtea Magiſtratus civicus in ſe ſuſcepit. Deſtinatis igitur duobus, qui adeſſent, Abbas Strohovienſis, D. Caſparus à Queſtemberg, una cum D. Criſpino Fuckio ejuſdem Ordinis Præpoſito Doxanenſi, necnon D. Martino Stricerio, & Rudolpho de Sbrojavack militiæ Cæſareæ Hallæ præfecto, aſſumpto famulitio, ac nonnullis cæmentariis, pauciſque admiſſis, ut curioſitati ſatisfacerent; templum B. Mariæ Virginis ingreſſi ſunt, & altare S. Crucis, ſub quo ſacrum corpus latebat, demoliri cœperunt, ac in profundo ſatis loco lapideum ſarcophagum invenientes lapide latiore tectum, illumque deponentes ſanctiſſimum corpus repererunt integrum, ſi ſitum, & compagem ſpectemus; quod tamen ubi moveri cœpit, conſumptis tendonibus, illico in partes concidit, fueruntque partes ordine debito notatæ, ac ſuper oblongam menſam ſacra mappa tectam loco ſuo depoſitæ, & poſtea in ſimilis longitudinis capſam mundiſſima ſindone ornatam collocatæ, bonaque Magiſtratus venia in Bohemiam delatæ fuerunt, & primo in Mona-

Diſceptatio de illorũ diviſione.

Locus ſepulturæ.

Monaſterio Doxanenſi, quod ejuſdem Ordinis eſt celebre virginum cœnobium non procul à Litomeritio, per ſex fere menſes magna devotione venerata ſunt; donec decentiſſimus locus Pragæ in monaſterio montis Sion, & ſolemnis ornatus ſacratiſſimæ tranſlationi præpararetur, quod ſuo loco recenſebimus.

Daniæ interim Rex in Holſatia Ordinum Conventum indixerat, ſatiſque exiguam ſummam tanto bello reliquo impetrarat. quare Legatos ſuos in Hollandiam, Angliam, & Galliam ablegarat, ut in proximam æſtatem ſubſidia pro inſtaurando bello decernerentur, videbaturque major ſpes eſſe: nam Angli, & Galli recenter convenerant ſopitis differentiis ratione Reginæ alias exortis. verum minus animoſe Galli concurrerunt; nam & miles, & pecunia illis in incepto bello neceſſaria erat. quare Roſen-Krantzium Regis Daniæ Legatum vix non vacuum dimiſerunt, propinquius aliquod bellum cupientes. Invenerat illius belli modum Rex Angliæ, qui Marchionem Durlacenſem ſeniorem ſubornaverat, ut Anglicana, & Gallicana pecunia exercitum in Alſatia conſcriberet ex Gallis, & Helvetiis, cum quo partes Rheni invadere, & Palatinatum priſtino domino aſſerere tenebatur. conjunxerat ſeſe Marchioni Durlacenſi civitas Baſileenſis, (ubi jam domicilium fixerat) & tympanum pulſaverat; eratque, qui vereretur, ne univerſi Helvetii tali bello implicarentur. quamobrem Cæſar tranſmiſſis in Alſatiam aliquot legionibus peditum, & equitum, Leopoldum illuc migrare voluit; & Baſileenſes moneri, ne contrarium militem in Alſatia mature conſcriberent. propter quæ tale molimen citiſſime evanuit. majori tamen fundamento Rex Daniæ circa idem tempus copiis in Sileſia pecuniam ſubmiſerat, illaſque inſtaurari deſiderabat, ut Cæſar quammaxime in Vngaria, ac Sileſia affligeretur. Hinc ſubſidium trium legionum clam in Pomerania, & Mechelburgenſi ditione detinendum, conſtituerat cum mille equitibus quod per Brandenburgenſem ditionem Sileſiæ immitteret, atque Hungaros ad novam ſeditionem provoçaret. Sed huic expeditioni ſumme

Cõventus Ordinũ in Holſatia.

Durlacẽſis nova expeditio contra Cæſarem.

Sileſia copia.

oberat

oberat præcipitata mors Mansfeldii miſerabili modo, dum ex Vngaria per Turcarum ditiones in Dalmatiam, Venetias verſus contenderet. quam non multo poſt ſequuta eſt mors Ioannis Erneſti Ducis Saxoniæ Vinarienſis inter civitates Montanas expirantis, ac militem Germanum in Vngaria deſerentis. ob quas duorum Ducum mortes, Cæſari fortunatiſſimas, miles Vngariam deſeruit, & in Sileſiam contendit. oberat etiam Sileſiticæ expeditionis ſubſidiariis, per Mechelburgenſem ditionem ſubmittendis, occupatio fluvii Havellenſis, Aldringero, & Duci Lunenburgenſi imperata; ita ut inexpectata occupatio civitatis Havelbergenſis, Brandenburgenſis, & Francofurtanæ ad Oderam, per Cæſarem adulta hyeme maturata, conſcriptas copias impediret, ne in Sileſiam perrumperent. Sileſiacas vero Daniæ Regis copias ſub diverſis Ducibus Carpezzono, Palatino Birckenfeldio, Sbobna, aliiſque, incommodabat hyems, & Cæſareus miles etiam ex Vngaria in Sileſiam conductus; quamvis etiam illo præſente, aliquot loca, ut Koſellam, Heburgum, aliaque ob infidam Cæſareanorum cuſtodiam, impetraſſent, & ſub nivibus pluſquam Cæſarei profeciſſent.

Cæſaris miles in ditione Brandenburgenſi.

Reformatio in Auſtria.

Annum 1626 claudo cum ſæpius deſiderata, procurata & ſemper impedita reformatione Auſtriæ ſuperioris, quam Cæſar intermiſſam, victis jam ruſticis, atque in carcerem compactis fere ſeptuaginta ex corypheis, omnino proſequendam duxit. atque ideo ſub fine anni per miniſtros Epiſcopi Paſſavienſis, alioſque deſtinatos ad reſtaurandam Catholicam Fidem indeſinenter progredi voluit ſine aliquo alicujus intuitu. quod non difficulter à vicanis reliquis, quorum fere octo millia in iſto ſex menſium tumultu occubuerant, impetravit. nam illi poſtremo bello egregie caſtigati, extenuati, ſibique metuentes, ut gratiam obtinerent; nihil non obtulerunt. verum in nobilibus erat difficultas, pauci enim, aut nulli ex illis huic poſtremæ ſeditioni ſeſe immiſcuerant. quare ſolis plebeis præfectis aliquot, & uno prædicantium, a quo nonnunquam fuerant inſtigati idiotæ, extremo ſupplicio condemnatis exiſtima-

ſtimabant proceres, ſe libertatem Religionis conſervaturos. Sed Cæſar aliquandiu quidem rigorem differre, eumque temperare, nullo tamen modo illum omittere voluit.

Hyberna militum præſidia nunc in Haſſiam, nunc in Franconiam ad Rhenum, & fere per univerſam bellum jam pertæſam Germaniam deducta cum oppreſſione multorum, Electorum, aliorumque Principum animos exacerbaverant; ut ſerio de pace aliquali modo conſtituenda deliberare decreverint. Hinc Electores, & Principes fœderis Catholici ſibi ipſis diem Herbipoli indixerunt, ut opportuno conſilio maximis incommodis occurreretur. In eo primum (prout vulgatum fuit, licet certi nihil affirmari potuerit ob ſecretiſſima, quæ in iſto Conventu fuerunt inſtituta commercia) ventilata fuit Cæſaris fortuna, & auctoritas nimium potens, quæ uni Walleſteinio commiſſa ſingulis fere Germanicis provinciis ad nutum imperabat. quod cum omnibus diſpliceret, tum vel maxime his, qui nonnihil ſibi, ſuæque familiæ detrahi exiſtimabant; nec tamen omnino huic poteſtati audebant ſeſe opponere: nam non parum res Catholica videbatur promovenda, ſi victoriæ jam obtentæ poſſent continuari. De modo ergo continuationis actum fuit; nec iſte omnibus occurrit uniformiter. aliquos enim proprius affectus transferebat ad particulare commodum, aliis Comitia Generalia Imperii placebant, quæ rurſus alii judicabant convocari non poſſe; cum nec Imperator illa poſtulaſſet, neque præſens Imperii ſtatus illa pateretur, videreturque jam Cæſar plus armis, quam legibus non ab omnibus admittendis, aut obſervandis poſſe proficere. quare in præfato Conventu Deputatorum parum in publicis deliberationibus viſum eſt effectum fuiſſe, niſi quod Legati ad Cæſarem deſtinati ſunt Melchernichius Electoris Moguntini, & Curzius Electoris Bavarici Conſiliarii; qui querelas de militum exactionibus, gravaminibus, & corrupta diſciplina inſtituerent. Præparatorius tamen fuit hic Conventus alterius poſt aliquot menſes Mülhuſium evocati, in quo Electores perſonaliter debebant adeſſe, & Cæſarem rogare,

Conventus deputatorum ab Electoribus Herbipoli.

Diſcutiuntur Comitia.

Indicitur Conventus Mulhuſii.

gare, ut & ipſe ſuos deſtinaret, qui de Imperio in com-
„ mune conſulerent, re vera tamen ſecreto, & principali-
„ ter, ut potentiam Cæſaris deprimerent, & illorum, ali-
orumque Principum Imperii libertas, & privilegia non ſolum conſervarentur, ſed augerentur. contrarium tamen accidit, ut poſtea dicemus. ſed is Conventus aliquoties dilatus, non niſi in principio hyemis habitus fuit. paulo poſt hunc conventum Deputatorum Rex Daniæ per Comitem de Oldenburg ſolemnes conditiones pacis propoſuit Cæſari; obtulitque ſe velle in Daniam retrocedere, ſi Majeſtas Cæſarea è diverſo, locis omnibus occupatis in inferiori Circulo Saxoniæ cederet, & priſtino ſtatui cuncta reſtitueret, aut ſaltem illum immunem in omnibus redderet, ſervato jure ſuo, ſuorumque filiorum ad Epiſcopatus prætenſos. hæc ubi obtinere non potuit, ſe ſuaſque controverſias Electorum collegio dijudicandas propoſuit; cum vero nec iſta ſuccederent, & Walleſteinius illi nomine Cæſaris longe alias conditiones propoſuiſſet, quæ ſolum regnum Danicum ipſi relinquerent, & eidem totum jus in Imperium abrogarent, expenſas reſtituere, & perpetuo Epiſcopatibus prætenſis cedere juberent; indictis novis ſui regni, ditionumque Comitiis multo violentius ſeſe ad arma præparavit.

Pax à Dano propoſita.

Cõditiones Cæſaris.

Palatinus inter illa perpetuo exul infælicitatem ſuam metuens de reconciliatione cogitavit, & aliquas conditiones componens, rogavit Ducem Lotharingiæ, necnon Ducem Wittenbergenſem, ut ſuas vices in reconciliatione interponerent. dicta igitur fuit dies Colmariæ, ad quam Legati Palatini cum plena commiſſione parendi adeſſe debebant. verum cum ſatis diffideret ſuæ cauſæ, in tradendis plenipotentiariis litteris non exigua fuit difficultas, quæ in plures menſes extracta fuit; ita ut multi dolo illam adſcripſerint, judicarintque Palatinum tantum voluiſſe mentionem reconciliationis injicere, atque interim eventum Sileſiorum militum, necnon pacis Bethlemianæ opperiri. Illa primis hebdomadis anni 1627 per Palatinum, & Archiepiſcopum Strigonienſem ex parte Cæſaris, per Miconem Ferentium, & Sigiſmundum

Palatini conſilia Colmariæ.

Pax Bethlemiana.

dum Lomaii ex parte Bethlemi, præmiſſis induciis paucorum dierum, non ita difficulter coaleſcebat. nam nec inſolẽtes conditiones præter eas, quas alias obtinuerat, impetrabat. in favorem Cæſaris ſpondebat Bethlemus, ſicut alias ſpoponderat, ſe nunquam amplius contra Cæſarem arma moturum; Tartari amicitiis valedicturum; copias dimiſſurum; civitates montanas reſtituturum; Manſfeldii copias turmatim dimiſſurum, ita tamen, ut Cæſaris hoſtibus non conjungerentur. Ad ipſum Bethlemum etiam ſpectabat cum Turcis agere, ut Damaſſum paulo ante occupatum deſererent; captivos reſtituerent; imo ut de novo incolæ omnium locorum ad vitam Bethlemi conceſſorum, ad juramentum innovandum cogerentur. Cæſari pariter nonnullorum civium malevolorum caſtigatio reſervabatur, cæteris tamen, qui hinc inde militaverant utrinque indulgebatur; & alia omnia tranſactionis Nicolsburgenſis membra ſervanda ordinabantur. *Conditiones pacis.*

De horum tamen ſtabili fide etiam tunc, uti ſemper, dubitatum fuit. imo ſub ipſis initiis non valde ſcrupuloſe ſingula à Bethlemo obſervabantur: mortuo etenim Mansfeldio, & Vinarienſi Duce, ipſorum copiæ præter pacta Cæſaris hoſtibus additæ ſunt; & quod magis fuit, aliquot millia Vngarorum, qui Bethlemo militaverant ſub Herbeth Georgio, in Sileſiam tranſierant, cæteriſque copiis hoſtium ſeſe conjunxerant. quare etiam ipſorum auxilio paulo poſt ingreſſum in Moraviam arx Steinbergica cum oppido invaſa fuit, Regis Daniæ copiis Olmutzium uſque graſſantibus, atque in dies loca plura, vel oppugnantibus, vel attentantibus. Quod animadvertens Walleſteinius, inita pace Turcica, integrum exercitum in Sileſiam tranſtulit, ſingulaſque legiones in ſingulis Principatibus, cum debitis equitum turmis, etiam invitis Sileſiticis Principibus hoſpitio excipi præcepit, ut primo vere temere ibi conſiſtentes Danicas copias expelleret. Illæ vero è contrario egregie ſeſe ubique munierunt, ſperantes, ſe poſſe Cæſaris militiæ reſiſtere, ſi vel ab infido Bethlemo, vel ab exercitu Regis Daniæ *Progreſſus Regis in Sileſia.* *Exercitus Cæſaris in Sileſiam.* « «

Pome-

Pomeraniam penetrante ſperata auxilia obtinerent.

Rex Daniæ urget Holſatios & Mechelburgicos ad ſocietatem. In hunc finem Rex celebratis Comitiis in Holſatia, ab Ordinibus bis mille equites, & ſex mille pedites obtinens Ducem Megapolitanum una cum tota ſua ditione in ipſius obſequium novo ſacramento fidelitatis, & ſocietatis, fruſtra aliter monente Cæſare, adegit. Verum eſt, Megapolitanum aliquando dubium fuiſſe, & non infrequenter præſagiiſſe tum ſuas ditiones, tum Holſaticas periculum ſubituras, ſed in Sueciæ Rege omnem ſpem collocans, aliquot naves bellicas ad Wiſmarienſem portum cuſtodiendum petierat, & illius præſidia libenter intromiſerat. Hollandi eodem *Hollandorum conſilia.* tempore Legatos ad eundem Regem Daniæ miſerunt, ut pro re male geſta aliter res ſui exercitus ordinaret, aſſumptis Hollandorum aliquot militiæ præfectis, & Anglorum, Scotorum, Hollandorumque copiis, ac præcipue conſiliariis, ſine quibus vix putabant poſſe rem ſuam reſtituere. Inter alia conſilia illorum mens erat, ut Rex ſolum bellum defenſivum gereret, & portubus ſuis, arcibuſque ſecurus, Cæſaris militem inopia ſtipendii laborantem, ac proprias provincias deſtruentem conſumeret. cui conſilio acquieſcebant Ordines Holſatiæ, qui recenter loca ſuæ ditionis munierant, & jam præſidia ibidem detinenda præpararant, viritim pro conſervatione ſuarum fortunarum pugnaturi. Verum Rex impatientiſſimus poſt habita Comitia, Coppenhagæ in Dania, & in Sleſvikia, rurſus Kilæ in inferiori Holſatia, & Rensburgi in ſuperiori Conventum agere voluit. cognitaque tanta ſuorum liberalitate, fines ſuos egredi; Lauvemburgum etiam invito Duce propugnare, omnia loca ad Albim uſque invadere; & Mechelburgenſem ſuis armis unire ſategit. quare populi illi miſerrimi, quamvis alias Henrico *Mechelburgenſes deficiunt.* Huſano Cæſaris Conſiliario, & Legato pluries, per ſuos Mareſcalcos Roſtocchii congregatos ſignificaſſent, ſe omnia obedientiæ, ſubjectionis, & fidelitatis officia S. Cæſ. Majeſtati deferre: nihilominus turbulentis conſiliis, & perſuaſionibus Regis ceſſerunt; Cæſaremque ſuis contributionibus, ſubſidiis, adverſariiſque auxiliis opugnarunt: miro certe Dei judicio, ut

populi Aquilonares qui alioquin nunquam ad fidem "
Catholicam perveniſsent, profundius ſeſe rebellioni "
immergerent, atque ita Cæſari occaſionem expugna- "
tionis, ac reparandæ Religionis præberent. Sic aliàs fecerunt Bohemi, qui ſi initio regiminis S. Majeſtatis ſeſe compoſuiſſent; omnia ſua privilegia, etiam quæ ſecundum litteras Majeſtatis Religionem involvebant, confirmata habuiſſent; at poſtea vi ad officium perducti non niſi parere imperanti debuerunt. quorum quidem reformatio in hunc uſque annum ſæpius tentata, & fere ſingulis annis per internum, aut externum militem, præſenſque periculum impedita ſuſpenſa fuit; quam tamen etiam tunc fere Sileſiaticæ turbæ præpediviſſent; niſi Cæſaris exercitus potentiſſimus ſibi certam victoriam promiſiſſet, & reductionis Sileſiæ, ſicut & Bohemiæ ſpem injeciſſet. quare poſtquam totis ſex annis, quibus Bohemia fuit recuperata, diverſæ fuiſſent adhibitæ ad inſtaurandam Catholicam religionem normæ; tandem Cæſar pio zelo ad repurgationem regni videns ſe apud duros Bohemos parum proficere, multo minus loci Ordinarium, alioſque Eccleſiaſticos exhortationibus, obſecrationibus, increpationibus effeciſſe; illos ad Religionem fortiori manu (utpote quia juriſdictio Eccleſiaſtica non erat ſufficiens contra "
potentiam, & violentiam hæreticorum) compellendos duxit, atque ideo præter Eminentiſſimum Cardinalem Erneſtum ab Harrach civitatis Pragenſis, totiusque regni Archiepiſcopum, etiam Iaroslaum Borzitam Comitem de Martinitz ſupremum Provincialem Camerarium, Fredericum de Tallemberg ſupremum Provincialem judicem, & Chriſtophorum Vratiſlaum ſupremum regni Scribam in Commiſſarios Cæſareos, & ſeculares reformatores regni Bohemiæ delegit, illiſque mandavit, ut omni cura in omnibus provinciis hæreditarii regni Bohemiæ ſolam ſalvificam Religionem Catholicam toleratam in priſtinum ſtatum reſtitui, & ſubditos omnes ad rectam viam reduci curarent, ut ab injectis multiplicibus erroribus regnum expurgaretur, & ſub uno Rege, Lege, & Deo uno, majori pace, quam hactenus, poſſet gubernari.

Reformatio Bohemiæ.

Reformationis Cõmiſſarii.

Clementia Cæſaris. Itaque ſtatutum fuit, ut ante omnia Cardinalis, cæterique ad tantum opus deſignati ex Clero indiſcriminatim cujuſcunque ordinis optimos, doctiſſimos, & prudentiſſimos Theologos ſeligerent, in concionibus, & controverſiis à Catholicis hactenus probatos, per quos in ſingulis diſtrictibus Bohemiæ incolæ præcipuè in celebrioribus oppidis, ac pagis, aliquot exhortationibus in Fide Catholica inſtruerentur; quorum etiam opera dubii in fide, ſolutis argumentorum remoris, edocerentur, atque ex ſuperabundanti doctrina paternè ad reducendos in viam ſalutis monerentur. *Mandatur inſtructio.* deinde præfatos deputatos, aſſumpto idoneo Secretario per hebdomadas aliquoties convenire, decretum fuit, certo in loco, tempore, ac norma, ſacrum dicaſterium, ſeu tribunal formando, ad quos evocari poſſent, & deberent toties, quoties vicinorum locorum Magiſtratus cum ſuis ſubditis, Parochis, Eccleſiaſticis, ac ſecularibus, quibus erat ab iiſdem deſignatis reformatoribus ſerio mens Cæſarea explicanda; mandandumque omnibus, & ſingulis, ut ſtatim in Sac. Cæſ. Majeſtatis, illiuſque Tribunalis ſubdelegatos Commiſſarios, inſtructores, & Officiales reciperent, cum opportuna exhortatione, ut quilibet è Magiſtratu, & è ſubditis primo intuitu Dei, & ſecundo auctoritatis Cæſareæ, & proprii commodi, ex tali obedientia evidentiſſimè redundantis, morem gereret Cæſareis mandatis, & ſuggereret, quouſque, quove loco reformationis opus deductum fuiſſet; quæque impedimenta obſtare, vel obſtitura in poſterum viderentur, quæ omnia à Parocho, vel à ſenioribus erant commodè percipienda.

Officium reformatorum.

Pœna inobedientiũ. Inobedientes, malignè mutos, & ſubdolos blaterones, aut obſtinatos debebant deſignati Reformatores, prudenter penſata qualitate perſonæ, ac inſolentiæ, caſtigare, certumque tempus, & terminum iiſdem præſcribere, intra quem idiotæ ulteriorem informationem perciperent, & nomen ſuum inter Catholicos darent; ita tamen ut non æqualem omnibus, neque uniuſmodi ubique præfigerent. Iubebantur deinde reformatores ſingulorum locorum media, ac remedia malorum notare,

tare, parochis de competenti ſuſtentatione providere, & aliquos inſtructores in locis præcipuis relinquere, ac locorum ſuperiores diligenter monere, ut inſtructoribus in omnibus, & per omnia aſſiſterent, ſubditos debito more ſevere compellerent, eoſque acrioribus comminationibus ad ſuſcipiendam doctrinam perducerent. Præterea præcipiebatur iiſdem deſignatis Reformatoribus, ut de loco ad locum procederent, ſi rem ſemel in uno diſtrictu abſolviſſent. Ne autem debita auctoritate deſtituerentur, quo minus reformationis opus promoveri poſſet, Cæſar ſæpe memoratis Commiſſariis in temporalibus plenariam poteſtatem tradidit, ut in quolibet diſtrictu unum, vel plures ſubdelegatos poſſent inſtituere, quibus, uti & inſtructoribus, præcipuè incumberet, ſingulis menſibus, principalibus Reformatoribus relationem profectus ordine ſuo recenſere, quæve remoræ occurrerent; quam relationem ipſi Reformatores Cæſari facere tenebantur, una cum voti ſui declaratione, quo tutius, & quantocius poſſet incommodis ſucceſſum præpedientibus obviari. *Poteſtas Cōmiſſariorum.*

Termini prolongationis in ſola Cardinalis cum deſignatis Reformatoribus voluntate relinquebantur; ita tamen, ut ſi illo termino elapſo converſio ad Re-
"ligionem minimè ſubſequeretur; pertinaces citaren-
"tur, & punirentur: in errore vero ex hac vita deceden-
"tes eccleſiaſtica ſepultura privarentur, aliiſque pœnis
"mulctarentur; omninò inobedientes per ſubmiſſionem
"militum arctarentur: quibus nihilominus modeſtia im-
"perata fuit, ne tumultus excitaretur. *Prolongationes terminorum.*

Quoniam vero ad Cæſarem relatum fuit, eſſe in regno nobiles, & Barones, qui poſt migrationem prædicantium, iiſdem, aliiſque ſeductoribus, ſub ſpecie, quod eorum opera in aliis officiis foret neceſſaria, uterentur, ac penes ſe retinerent; à quibus deinde ruſtici idiotæ ab uno in alium errorem perducebantur, aut ad rebellionem, ſeditionem, inobedientiam, aliaque facinora concitabantur: ideo Sua Majeſtas mãdavit, ut diligẽs ubiq; , præcipue apud ſuſpectos, haberetur perquiſitio; & ſi tales alicubi reperirentur, ut ſtatim *Clanculàrii ſeductores.*

nobiles, vel Barones ad illos dimittendos ſub pœna amiſſionis feudi, deinde ſub mulcta, & proſcriptione partis, vel omnium ſuorum bonorum cogerentur. Quod ſi ne id quidem proficeret, Suam Majeſtatem monere jubebantur, ut executio ſtatutæ pœnæ potuiſſet in effectum deduci. Quoad cives cujuſque civitatis mandabatur, ut ſi poſt ſufficientem inſtructionem aliqui ſe pertinaciores monſtrarent, ex quo ſcandalum oriturum eſſet, illi ſtatim urbibus ablegarentur; quietiores verò, præſertim ſi liberos, ac neceſſarios ſuos ad Religionem Catholicam erudiri paterentur, aliquanto diutius tolerandi judicabantur, ut poſt longiorem converſionis terminum conceſſum, etiam ipſos pœniteret. Obedientibus incolis cujuſcunque tandem civitatis ſi Religionem Catholicam amplecti vellent, Cæſar ex ſingulari clementia omnis præteritæ, pernicioſæque rebellionis crimen indulgebat, actio cognitoris Regii contra privatos cives ad Catholicam Religionem converſos ratione mulctæ abolebatur; & civitatibus, ſeu oppidis bona antea poſſeſſa, niſi fuiſſent in alios diſtracta, reſtituenda erant. Nobilium, ac Baronum ſubditi, ſive illi in civitatibus degerent, ſive in pagis, ſi poſt adhibitam inſtructionem in pertinacia perſeverarent, à ſuis dominis per licita media compulſiva ad Catholicam Religionem erant perducendi, & eorum liberi in eadem Religione educandi; ſin minus, nullo habito diſcrimine, tam contra illos, quam contra alios, debebat paulatim, modeſtius tamen, procedi.

Pœna inobedientiæ civium.

Beneficia pœnitentium.

Ne autem deeſſet, qui parvulis petentibus panem frangerent, Reformatorum curæ relinquebatur, ut ubique ludimagiſtri, vel ſaltem eccleſiarum ſcribæ Catholici alerentur, pueri etiam à Parochis Catholicis catechiſmum edocerentur. ſi qui forent apud parentes hæreticos, & reſiſtentes, poterant pueri ab ipſis avelli, ac ex paratioribus facultatibus in ſchola Catholica educari. & quia curatores pupillorum dominiis ac bonis paſſim præpoſiti in ſuſpicionem devenerant, quaſi & ipſi ſubditos ſeducerent, & propagationem Religionis præpedirent: Cæſar eos miſſos fieri decernebat,

Præfecti curatores, ac officiales.

eorum-

eorumque loco Catholicos ſubrogari, tantum ea mora conceſſa, quæ ad proviſionem aliorum Officialium ſufficeret. Eadem ratione agi debebat cum iis, qui ſub nullo ſtatu comprehendebantur, erantque liberi, cenſuarii, emphyteutæ, & prædia libera poſſidentes, quibus jus civicum hac in re commune mandabatur obſervandum.

Cætera omnia, quæ ad ſepulturam hæreticorum, copulationes matrimoniales, publicarum precum indictionem, jejuniorum conſuetam obſervantiam, librorum hæreticorum abolitionem, & aliarum eccleſiaſticarum rerum curam attinebant, juxta Canones, & Apoſtolicas ſanctiones, uti ſacra, Archiepiſcopali curæ relinquebantur; habita tamen conſideratione, ne nimia exactio fieret ob neceſſarias ſepulturas, vel librorum etiam bonorum ablationem, malorumque cremationem, neve ob præcipitatam violentiam peccaretur. Pariter Cæſaris pietas in Eccleſiaſticorum moribus nihil præcipiebat; ſed ſolum Eminentiſſimum Cardinalem memorem reddebat, quod in vita exemplari eccleſiaſticorum haud parum poſitum foret, & quanta cura in illud deberet ab omnibus vigilari, ut illi tam pietate, quam timore Dei, & exteriore vitæ, converſationisque habitu, modeſtia, honeſtate, & vitæ emendatione omnibus præirent, ne potius divino cultui inde obſtaculum poneretur. *Sacra relinquũtur Archiepiſcopo.*

Similem reformationis modum Cæſar eodem menſe Carniolis imperavit, ibidemque loco ſui in iis quæ ſecularem poteſtatẽ requirerent, Thomam Epiſcopum Lubianenſem, Doctorem Barbo, & Octavium Pavicerellium ordinavit, qui omninò eandem normam, quam ante biennium Carinthiis præſcripſerat, obſervarent; hoc addito, ut loco Latrunculatoris tam in Stiria, quam in Carinthia, & Carniola, militum aliquis Dux ordinaretur; qui ſi aliquoties monitos prædicantes hæreticos deprehenderet, eoſdem quaſi ſeditioſos, exploratores, & ſceleratos ad primam arborem abſque longiore mora affigeret, laqueoque abſque remiſſione tam obſtinatum ſcelus caſtigaret. His tam acribus edictis paulatim effectum fuit, ut in provinciis *Reformatio in Carniola.* *Pœna prædicantium*

iſtis Stiriæ, Carinthiæ & Carniolæ nullus amplius infectus hæreſi reperiretur, niſi qui ex vicina Vngaria eò dilabebantur; quare & ipſis, quo in poſterum tanto malo caveretur, omne commercium interdictum fuit cum Carinthiis; aut ſi vicinis commercium neceſſarium videretur, ut ſaltem nulli ad habitationem admitterentur, niſi ſincerè, & ſeriò Catholici; quod magiſtratibus ſub graviſſimis pœnis juſſum fuit. commercia verò ſine ſcandalo, malo exemplo, aut impietate, modeſtiſſima tantum, & vix toleranda erant.

Reformatio ſuperioris Auſtriæ.

Poſt hæc in ſuperiorem Auſtriam converſa cura Cæſaris ſeriò omnes præfectos, ſcribas, vicepræfectos, & ditionis miniſtros ad Catholicam Religionem perduci voluit, aut quantocius reſiſtentes dimitti; cum conſtaret, ex eorum pravo exemplo miſeram plebeculam traduci, atque frequentiſſime corrumpi. Verum cum hi ad nobiles confugiſſent, illorum patrocinio tutos ſeſe arbitrantes, Cæſar majori zelo, ſuoque grandi malo frequentiſſimæ ſeditionis, plerumque ab hæreſi originem ducentis, edoctus; tranſmiſſis Commiſſariis Antonino Abbate Kremphanienſi, & Georgio Teufelio, arcani Conſilii Conſiliariis; nobiles etiam, & Barones Catholicæ Religioni nomen præbere, aut ſolo valedicere præcepit: hac tamen moderatione, ut pertinaces intra terminum trium menſium proximorum, niſi reſipiſcerent, omnino abſcedere cogerentur: qui verò ſpem facerent, illi quidem abſcederent, fortunas ſuas Catholicis præfectis vendendas permitterent, & infra anni ſpatium venderent. Auſtriacis tamen ſuperioribus, qui in inferiori Auſtria fortunas aliquas habebant, concedebatur ejuſdem Auſtriæ inferioris habitatio ſine aliquo exercitio ſuæ ſectæ, modo illud ſuis inobedientiis non demererentur, vel novas ſeditiones non molirentur. Hoc decretum Cæſaris multos commovit proceres, qui innocentia ſua tuti, longiorem Cæſaris tolerantiam ſperabant, & ſupplices deprecabantur, ut diutius indulgeret Religioni à majoribus per quinquaginta, & amplius

Decreta contra nobiles.

Preces nobilium.

annos

annos toleratæ. verum Cæſar recenſitis majorum omnium moleſtiis, periculis, ſeditionibus toties per Lutheranæ Religioni addictos, maximo vicinorum Principum, univerſi Imperii, & totius Chriſtianitatis damno, nihil à priori ſententia deceſſit, niſi quod terminum unum iis, qui promptæ fuerant voluntatis, remiſerit, atque interim cum plebeis rigoroſe procedi voluerit. Auſtria ſuperior in quatuor partes diviſa, quarum una adhuc præſentibus ſupranominatis Cæſareæ Majeſtatis delegatis veniam ſummo dolore, præmiſſaque pœnitentia poſtulans, eandem impetravit, pauci verò ex reis Lintzii ſecuri percuſſi ſunt, duo in furcam acti, & unus poſt ſupplicium igne abſumptus fuit.

In Bohemia inceperant delegati reſtaurationem Religionis: primò cum Pragenſibus, neque omnino illud ſine fructu fiebat; licet non is ſuccederet, qui expectabatur, de inſtructione enim nemo poterat conqueri; nam ad libitum regularis, aut ſæcularis Sacerdos concedebatur, qui horas, & dies inſumeret. ſed notatum fuit, illam non deſiderari, neque valde appretiari. magis movebantur cives honeſtiores exilio, quod incommoditatem non unam adducebat. nam durum erat ſua deſerere, durius ſuos, duriſſimum ad ingratos hoſpites proficiſci. hinc non pauci movebantur initio facto à præcipuis, & maximè à prædictis, ad quorũ exemplum multi rigidiores alioquin convertebantur, quos præcedere pudebat. cæteri clauſis officinis, & commerciorum uſu interdicto, tempus extrahebant, & nonnunquam pauci aliqui Catholicis accedebant. Mirum certè fuit, tam parum fructus poſt tot labores, curas, & moleſtias Archiepiſcopi, cæterorumque Delegatorum ſucceſſiſſe. multi tunc tarditatem obſtinationi Calviniſtarum adſcripſerunt, quæ cauſa quamvis veriſſima, tamen ſola non ſufficiebat, nam & Huſſitæ Calvini doctrinam ejurantes tergiverſabantur; & Lutherani non minus à converſione abhorrebãt. Huſſitas, & Lutheranos lactabat ſpes fælicioris ſucceſſus exercitus Regis Daniæ, Ducis, & Electoris Saxoniæ nova interceſſio. ſed & has ſpes eluſit

Cives Pragenſes duri in Religione.

Exilium moleſtum.

Cauſa obſtinationis

victoria Wallesteinii ſequuta. Alii vero in nobilitatem adhuc decretorum rigore non comprehenſam culpas conjecerunt, ſed horum adhuc coactionem Cæſar aliquandiu deliberationi ſubjecit, licet in aliud tempus differre coactus ſit.

Turcarum modeſtia. Interim ad prima veris ſigna undique miles erumpebat ex hybernis, magna Cæſaris fælicitate, eo quod poſt pactam cum Bethlemo pacem, Turcarum Imperator ſuos ſub gravi indignationis pœna recedere juſſiſſet, nulla amplius Chriſtianis illata injuria; imò commiſſione tranſmiſſa Purpurato Budenſi, ut interruptum pacis Cæſareæ ordinem proſequeretur. nam copioſiſſimum exercitum in Perſarum Regem ſub Imperio Principis Purpuratorum educere conſtituerat, ut Babyloniam anteactis annis deperditam recuperaret. cui expeditioni tum plures Chriſtiani Cæſaris hoſtes, tum Ottomānici proceres, potius in vicinam Chriſtianitatem, quam in longe diſſitam, & fere deſertam Aſiam ſigna proferre geſtientes ſeſe oppoſuerunt. Imperator tamen Murathus ſingulariter à Deo inſtigatus illam probavit, & Chriſtianis parcendum duxit. quod nonnulli Calillo Purpurato, Chriſtianis magis affecto, deberi affirmarunt. Poterat itaque ſecurè Cæſar copias omnes in alios hoſtes ducere, quæ quondam in Vngaria, & Auſtria militaverant, prout fecit in Danos, Sileſiam occupantes; contra quos præter octo legiones ſub finem Martii tranſmiſit turmas equitum Comitis de Montecuculi, legionem Preuneri, & Ducis Holſatiæ, quas poſtea ſubſequutus eſt Wallesteinius ipſe ſub fine Aprilis, cum prius Pechmannus copiarum Dux de Vratiſlavia advolans, Niſſiam ab invaſione liberaſſet; aliique Duces Oppaviam, & Briegam, immiſſo Cæſaris præſidio, ſervaſſent. Opportunè ante bellorum initia ob Iubileum ubique publicatum preces inter Catholicos habitæ ſunt ſolemnibus ſupplicationibus, jejuniis, & eleemoſynis fidelium, ac frequentationibus eccleſiarum, ſaltem in tota Auſtria, præcedentibus. Quas preces imitari geſtiens Rex Daniæ ſub initium anni, ut victoriam à Deo præpotente impetraret, præter ſingularem militibus

Cæſaris copiæ in Sileſiam.

Preces Catholicorũ.

Preces hæreticorum

litibus præſcriptam modeſtiam; jejuniorum, concionum, & precum habendarum tempus indixit, tanto rigore, ac frequentia, ut etiam ſingularum copiarum Duces, præfectos, & ductores in omnibus locis, villis, & oppidis hora decima antemeridiana in templo preces, & orationes habere voluerit; imo omnes homines, & jumenta à labore, potu etiam, & cibo ad horam uſque veſpertinam certis diebus abſtinere præceperit.

Brutales hæ preces riſum moverunt Catholicis, qui " tamen ne ab hæreticis ſuperarentur, paulo poſt Pra- " gæ, tranſlationem D. Norberti magna ſolemnitate celebrarunt. Statuta etenim die Reverend. D. Abbas Strohofienſis unà cum Præpoſito Doxanenſi, apud quem totis quinque menſibus, dum hæc pompa adornaretur, & Religioſi Ordinis Præmonſtratenſis convocarentur, prout diximus, quieverant, ciſio vecti, quod à ſex equis candidiſſimis, phaleris etiam ejuſdem nitoris trahebatur, quaſi triumphatores urbem Pragenſem ingreſſi ſunt, ſubſequentibus duabus turmis cataphractorum cum turmis aliquot armatorum civium. Quos exceperunt ad portam Viennenſem multi viri equeſtris Ordinis cum Cæſareis Legatis, & Clero totius urbis ſanctas reliquias geſtante: eoſque deduxerunt ad eccleſiam Teinenſem, ubi reliqua pars diei, & tota nox pſalmodiis ſacris viciſſim à Religioſis cantatis conſumpta fuit.

Tranſlatio Sancti Norberti Pragæ.

Poſtero die rurſus Clerus, & populus in eadem æde ſolemne Sacrificium obtulerunt, atque inſigni ordine ſacras reliquias ad monaſterium Ordinis Præmonſtratenſis magna devotione deportarunt. Præcedebant agmen pueri nitidiſſime exculti, partim S. Norbertum, partim vero S. Gereonem, & Vrſulam repræſentantes. ſequebatur Clerus totus, omnium monaſteriorum Religioſi, Parochi, ac Canonici cereis ardentibus inſtructi. pene illos Patres monaſterii Strohofienſis, & Religioſi Præmonſtratenſes ex univerſa fere Europa. illos præcedebant 19 vexilla inſigniis condecorata. primum locum obtinebat ſignum urbis veteris Pragenſis, ſecundum monaſterii in Strohoff,

& Bruck Theiam, urbis Colonienſis, urbis Antverpienſis, Comitum Nagarolæ, Baronis à Tallemberg, Baronis à Furſtenberg, urbis Magdeburgenſis, Comitis Slavatæ, Comitis Smetſanski, ſupremi Burggravii, D. Cardinalis à Dietrichſtain, D. Cardinalis ab Harrach. claudebat agmen vexillorum, Cæſareæ, ac Regiæ Majeſtatis ſignum Prætorium. ſubſequebantur 12 Prælati Ordinis Ciſtercienſis. Arcam vero ipſam, in qua reliquiæ recondebantur, 14 Prælati infulati Ordinis Præmonſtratenſis detulerunt, ſubſequente Archiepiſcopo, & aliis quamplurimis Prælatis, ac 300 viris illuſtribus cum cereis ardentibus. arcus triumphales à devotis erecti fuere ; ſparſa aurea, & argentea pecunia ; veſtiti nudi aliquot, & integra plauſtra vini, ac cerviſiæ in pauperes magna liberalitate effuſa ſunt. Per octo dies à ſingulis Ordinum Mendicantium Religioſis reliquiæ viſitatæ ſunt, cantato Sacro, & concione habita, tanta populi per integrum octiduum frequentia, ut nihil celebritati, pietati, & reliquiarum cultui ſuperaddi potuerit.

Habet Ordo Præmonſtratenſis in Bohemia quatuor celeberrima Cœnobia, duo Monachorum, quibus Abbates præſident, & duo virginũ Præpoſituris decorata. monaſteriũ montis Sion inter illa eminet juxta palatiũ Regium, omnino Regale, ſive diſciplinam, ſive ſtructuram, ſive redditus, ſive functiones, & officia ſpectemus. Alterum virorum eſt Teplenſe cœnobium in altiſſima Bohemiæ parte ſitum, & fundatum à B. Hzrozanto Ottogari Regis Bohemiæ fratre, qui accepta voti Hieroſolymitani commutatione in erectionem monaſterii Præmonſtratenſis, patrimonium ſuum impendit, aſſignatis monaſterio XXVII pagis, aliquot oppidis, in quæ ſummum jus habet Abbas. præterea idem monaſterium habet duas fodinas, unam argenti, alteram lapidum pretioſorum, ex quibus non modica utilitas illi ſolet obvenire. Ab eodem Hzrozanto fundatum fuit & alterum cœnobium virginum, ſexto ab inde lapide, Hoſteſlavienſe, quadraginta circiter habens pagos, & duo oppida ſui juris. ſtricta ibidem eſt obſervantia, & non exiguum Ordinis incrementum. Quartum eſt

mona-

monaſterium Doxanenſe, cujus hic mentionem fecimus ex fundatione Geltrudis conjugis Wladislai Regis, ampliſſimis etiam redditibus dotatum, & optima diſciplina inſtructum. Multa monaſteria in Vngaria interierunt; ex ſolo Ordine Præmonſtratenſium fuere quondam viginti ſex in diœceſi Vvaradinenſi, Strigonienſi, Iavarinenſi, Veſprimienſi, Quinqueccleſienſi, Wacienſi, Agrienſi, Colocenſi, & Sagabrienſi. Sed redeamus ad Regem Daniæ, qui interim, celebratis undique Comitiis hæreditariarum provinciarum, receptiſque magno applauſu promiſſis Hollandorum, Anglorum, Gallorum, Suecorum, aliorumque pro reſtaurando exercitu, & reparanda tam ſua, quam Palatini fortuna; annonam undiq;, præcipuè apud Hamburgum præparari juſſit; pontes etiam, quibus ad libitum Albim tranſmitteret; inſtrui, & ſubditos omnes novo juramento adſtringi voluit.

His præmiſſis copias ſuas in inferiori Saxonia, quæ 10000 equitum, & 24000 peditum numerum æquabant; eductas diverſis in locis in ſtationibus collocavit, & in Archiepiſcopatus Bremenſis locis diſtribuit, excitatis duobus munimentis ad Achemium, ſtratoque ponte Viſurgi, ut inde hoc anno pugnare velle videretur, relictis aliquantiſper copiis, quæ trans Albim in ditione Mechelburgenſi excubabant. eò etiam ſuos convocaverat Tillius, auctus copiis recenter per Haſſiam ex partibus Auſtriæ deſcendentibus; cum quibus non ſolum Regem Daniæ in ſuis munimentis continuit, ne ullo modo inſolenter erumperet: verum etiam Northeimium obſedit. quam tamen civitatem oppugnare noluit, donec liberaliores copiæ ex Bavaria, quę in Auſtrios deſervierant, adveniſſent. expectabatur enim, eratque in proximo Pappenheimius cum 6000, tribunus Cortenburgius cum mille equitibus, & mille trecentis peditibus tribunus Schelroth, & Cratzius cū ſex millibus, qui omnes plenum exercitum quindecim millium efficiebant; cum quo Tillius nihil non auſurus erat contra eos, qui Northeimium commeatu inſtruere, atque obſidionem ſolvere tentaſſent. verū eſt, Hallenſem Pſeudoarchiepiſcopum

Rex Daniæ in Bremenſi ditione.

Augetur Tillii exercitus.

cum

cum tribus legionibus ex Mechelburgenſi, & maritimis regionibus erumpentem circa idem tempus multum Havelbergenſibus incommodaſſe, illiuſque eccleſiam Cathedralem, uti & Pellinum occupaſſe ſatis ingenti clade Cæſareanorum, quam reſarcire ſtudebant cum Altringero tribunus Cerbonus, Dux Georgius Luneburgicus, & plures alii tribuni Cæſaris, quos aqua intermedia, & excitatæ tumultuariæ munitiunculæ non parum præpediebant.

Cæſaris exercitus ad Havelbergam.

In Sileſia interim ad acceſſum Walleſteinii Regis Daniæ copiæ deſerto Teſchioſorauno, & Pleſſio, magis vires ſuas contrahentes, militem in munimentis ad Koſellam, Iägendorfium, & Troppaviam diſpoſuerunt. Walleſteinius vero Liſchbitzium cum exercitu contendit, illumque locum novis operibus munitum obſedit. nec multo poſt dejectis mœnibus impetum militibus imperavit, infœlici omnino ſucceſſu; nam ob lubricitatem ſoli, neque mœnia ſcandere, neque in pedes conſiſtere poterant. quare amiſſis quingentis recedere coactus eſt. Poſtera tamen die oppidum impetratis conditionibus ſe dedidit; & milites omnes ſub tribus ſignis peditum cum una cohorte equitum Cæſaris obſequio ſe ſubmiſere. cives vero, conſignatis armis ad armamentariũ, domum remiſſi, magiſtratum ſuum, & paucos milites Cæſaris ſubditos, uti rebelles, cuſtodiæ tradiderunt. Inde feſtinanter Walleſteinius copias ſuas Iagendorfium verſus deducens, eodem modo oppidum expugnavit, facta primis diebus acri tormentorum exploſione, ut pleræque turres trepidantibus ſimiles ruinam minitarentur. quo ſpectaculo commoti præſidiarii deditionis conditiones propoſuerunt, eaſque non niſi viles ſatis impetrarunt, ſingulari tamen Generalis Præfecti gratia (cum prius ſolis bacillis armati migrare juſſi fuiſſent,) gladio accincti receſſerunt, & poſtea plures Cæſaris obſequio ſeſe ſubmiſerunt.

Cæſaris exercitus in Sileſia.

Iagendorfiũ expugnatur.

Majoris molis erat obſeſſio Troppavienſis, quam immediate poſt ſuperatum Iagẽdorfium Walleſteinius aggreſſus eſt, miſſis prius ſex mille ſclopetariis in Ducatum Groſſenſem, qui irrumpentes Danos præpedirent,

Troppavia obſidetur.

rent, vel fugientes Sileſiaticos continerent. Troppavium, magna & munita civitas Sileſiæ, bis mille præſidiarios habebat pedites, & ſexcentos equites, qui frequenter erumpentes, non exiguum periculum Cæſareo exercitui injiciebant.

Erat tormentorum exploſio fruſtranea; nam vallo, & propugnaculis munitum oppidum parum globorum ictus curabat. quare fame, aut deſperatione expugnari debebat. Cum itaque obſidio protraheretur, Walleſteinius Koſſellam ſubmiſerat, qui ibidem præſidiariorum animos pertentaret. Hunc locum defendebat Carpenſonius, magni nominis aliquando militum præfectus; ſed ad Walleſteinii acceſſum poſt aliquot dies loco ceſſit, cum conditionibus, ut liceret cum omnibus aliis militum præfectis, concionatoribus, miniſtris, & impedimentis omnibus ad Regem Daniæ ſe recipere, & ne milites cogerentur ad Cæſaris obſequium: qui vice verſa jurarunt ſe ſpatio ſex menſium contra Majeſtatem Suam Cæſaream non militaturos. Exinde in ditionem Mechelburgenſem receſſere. *Koſſella traditur.* *Conditiones pacis.*

Inopinatus fuit omnibus rei eventus, cum arx potuiſſet experiri multorum menſium obſidionem, tam ob ſitum loci fortiſſimum propter paludes, & flumen, & nova munimenta à Mansfeldianis circumcirca exſtructa, quam quia illam poterant defendere ſex mille pedites, cum exercitatiſſimo duce, qui aderat; & ter mille equites, quorum tamen duo millia, & quingenti prima die obſidionis fugerunt verſus Vngariam. Miraculi loco rem habuit Imperator, nam ut mihi poſtea retulit, attribuit S. M. hanc gratiam "cuidam decreto circa reformationem Religionis Au"ſtriæ, & Stiriæ, facto à S. M. in ſecreto conſilio, illo "eodem die, quo arx ſe dedit. ex quo mihi non defuit "tunc occaſio ſuggerendi, eſſe bonum politicum Imperii, extirpationem hæreſum, non habito quocunque humano reſpectu, prout multoties S. M. experta fuerat: & quia ſemen cecidit in terram bonam, ſtatim fixit radices.

Erant in ditione ad Havelbergam tunc maxime, & fre-

Cæſaris copia ad Havelbergam.

frequentiſſimæ velitationes, in quibus nunc Cæſaris, nunc Regis Daniæ copiæ ſuccumbebant, plerumque tamen deteriori ſorte Cæſareanorum, qui & numero militum, & loco inter hoſtes, ſuperabantur; viſumque fuerat nonnunquam de illorum fortuna ibidem conclamatum, præcipuè quando Regis Daniæ aliquot Scotorum millia, & novus exercitus ſub Comite ſeniore Turnio, & ſeniore Marchione Durlacenſi ex Hollandia in Holſatiam, & poſtea triginta navigiis in Mechelburgenſem ditionem deducta advenerunt, Cæſareis tunc pertinaciter ſua munimenta defendentibus; & auxilia invocantibus.

Troppavia deditionis cōditiones accipit.

Interim in Sileſia res fælicius ceſſerunt. nam Troppavia fortiter per viginti dies defenſa, poſt deſtructas quadraginta domos ignitis globis, & conſternatos cives, accedente annonæ, & aquæ penuria, ſeſe arbitrio obſidentium permiſit, & deditionis conditiones accepit. Tunc fere omnes copiæ Regis Daniæ ſub ductu Baudiſii ad quatuor mille equites, Vngariam verſus perrumpentes, occluſis aditibus, & inſequente illos equitatu Walleſteinii, cum aliquot millibus ſclopetariis, partim in equos aſſumptis, partim in inſidias diſpoſitis, relicta Vngaria, verſus Poloniam ſigna vertere coacti ſunt.

Reformatio in Bohemia cōtinuatur.

Cæſari fæliciter cedentibus rebus Sileſiacis, ad inſtaurandam diſciplinam utriuſque fori in Bohemia animum ſerius adjecit. quare poſtquam paulo ante novas regni leges publicaſſet, quibus temporale illius dominium optime poſſet conſiſti, & à ſeditionibus deinceps liberari; etiam de ſacris, & maxime de propaganda Fide ſollicitus, intellecta remora, quæ à nonnullis, imo ab omnibus fere regni Baronibus Lutheranis injiciebatur ſubditorum converſioni; „ præhabita matura deliberatione, cui interfui, magno animo omnes, etiam ipſos Barones ad Catholi„ cam Religionem aſſumendam compellere decrevit; ita ut ordinatis certis terminis, omnes, aut gratis migrarent è regno, aut Fidei Catholicæ nomen darent. Quod decretum quamvis nonnullis rigoroſum videretur, eo quod aliter educati, vel parum, vel nihil

nihil de Religione audiviſſent, vel ex eo, quod ſine rebellione in Cæſaris obſequio continua ſummaque conſtantia perſtitiſſent, nihilominus penſatis Cæſaris rationibus, majorumque exemplis, nemini valde iniquum viſum eſt, quamvis aliam Religionem profiteretur. nam certo omnibus conſtabat, ſi victoria penes Bohemos fuiſſet, non tamdiu Catholici fuiſſent tolerati. Vt autem diſcretio, tolerantia, & prudentia Suæ majeſtatis omnibus innoteſcat, libet ipſum tam proficuum decretum hic de verbo ad verbum inſerere.

Nos Ferdinandus II, Dei gratia Electus Romanus Imperator,&c. Omnibus,& ſingulis noſtris ſubditis, & incolis ex omnibus quatuor Ordinibus hæreditarii noſtri regni Bohemiæ ſalutem dicimus. Dilecti, & fideles, notum eſt, & fatentur omnes, hæreditarium noſtrum regnum Bohemiæ nunquam magis floruiſſe, & Deum propitiorem expertum eſſe, quam tempore Caroli I V, laudatiſſimæ memoriæ anteceſſoris noſtri, ſumme honorandi: idque ob eam præcipue cauſam, quod ex ſingulari, & paterna cura, atque amore erga majores veſtros, & dilectam patriam, pro ſumma ſua prudentia providit, diſcrepantiam in Religione nullam firmam, & conſtantem pacem, & ſinceram obedientiam, ac confidentiam tum erga magiſtratum, tum erga ſubditos in aliquo regno, aut regione afferre, aut conſervare poſſe. Quapropter in regno Bohemiæ certas leges, & ſtatuta condidit, omnibuſque ſuis tam Eccleſiaſticis, quam Politicis Officialibus, & Conſiliariis mandavit, ut ante omnia ſummo ſtudio, & vigili oculo caverent, ne præter Sanctam Catholicam, Apoſtolicam, & ſolam ſalvificam Chriſtianam Romanam Religionem (nam ab eo tempore, quo regnum à Paganiſmo ad Chriſtianam Fidem converſum fuit, uſque ad Regem Wenceſlaum I V, nulla alia, quam Romana Catholica Fides in eo viguit) ulli pernicioſi, & damnabiles errores, hæreſes, factiones, & ſectæ in regnum introducerentur, aut in eo tolerarentur. Nec minus notum, ac manifeſtum eſt, cum poſt obitum

De Religione Catholica in Bohemia.

ſupra-

ſupradicti Imperatoris Caroli, regnante Wenceſlao, oſcitante forte ex nimia ſecuritate, omnis generis errores, atque hæreſes in hæreditarium noſtrum regnum Bohemiæ irrepſiſſent, omnis generis turbas, diſſidia, & factiones inter ipſos ſubditos, nec minus ſumme pernicioſas ſeditiones, & rebelliones contra Magiſtratum exortas eſſe, quæ fere omnium ſubſequentium Regum temporibus durarunt, atque imprimis ſub Imp. Rudolphi, & Matthiæ fæliciſſimæ memoriæ regimine renovatæ ſunt, ac noſtro tempore ita invaluerunt, ut noſtri quoque ſubditi in dicto regno nos, noſtros hæredes, ſucceſſores, totamque domum Auſtriacam regno, & provinciis annexis contra auream bullam ſupradicti Imp. Caroli IV privare, atque ita jure hæreditario prorſus ſpoliare conati ſint. Vt igitur hæreditarium iſtud noſtrum regnum Bohemiæ in fælicem illum ſtatum reſtituatur, in quo temporibus ſæpe dicti anteceſſoris noſtri Caroli IV fuit; nihil magis curæ, cordique habuimus, ex quo inſignem illam victoriam ante Pragam de noſtris rebellibus hoſtibus, & adverſariis, Deo bene propitio, reportavimus, quam ut laudabile exemplum illius præclari Imperatoris Caroli IV (qui ſuo tempore pater patriæ dictus fuit, & talem ſe ipſo facto præſtitit) conſervando, & defendendo ſanctam ac ſolam ſalvificam Religionem Catholicam, imitaremur. Sicut igitur ille nullas hæreſes, aut errores in ſupradictum noſtrum regnum hæreditarium Bohemiæ ſcienter invehi permiſit; aut ſi illud clam factum eſt, omnes, & ſingulas Catholicæ Religioni adverſantes ſectas, & errores laudabili zelo expelli, & ſevere puniri mandavit: ſic quoniam cũ ſummo dolore intelligimus non Catholicos incolas, qui in hæreditario noſtro Bohemiæ regno ſuperſunt, nullum periculoſa contra nos, & fideles, atque obſequentes noſtros ſubditos conſilia agitandi finem facere: propterea non ſolum ex officio regio, & æternæ ſalutis noſtrorum ſubditorum cauſa (de qua nos Deo omnipotenti aliquando rationem reddere oportebit) & ad ſtabiliendam, ac propagandam firmam pacem, amorem, & concordiam inter fidos, & dilectos

ctos noſtros ſubditos; nec minus ad conſervandum, & in tuto collocandum noſtrum, & noſtrorum hæredum, ac ſucceſſorum in dictum regnum jus hæreditarium; coacti fuimus edicto ſancire, ut omnes noſtri non Catholici, & in pernicioſis hæreſibus perſiſtentes ſubditi, errores, & ſectas, quæ poſt obitum Caroli IV in Bohemiam irrepſerunt, deſerant, & ad S. ac ſolā ſalvificam, Apoſtolicā, Catholicam, Romanam Eccleſiam, & Religionem ſe convertant. ſiquidem ob rationes ſupradictas, & propter conſcientiæ ſtimulos nullum in poſterum ex ſuperioribus, & inferioribus ordinibus, in hæreſibus, erroribus, & ſectis tolerare poſſumus; ſed æquum, ac juſtum, necnon divinæ voluntati, & mandato conſentaneum comperimus, ut omnes, & ſinguli noſtri obſequentes, ac fidi ſubditi nobiſcum in priſca Romana Catholica Religione, in qua noſtri, & ipſorum majores pie vixerunt, & divina opitulante miſericordia, beate ex hac vita migrarunt, conſentiant. Quapropter jam ante ad inſtituendum, ac promovendum tam neceſſarium, ſalutare, & Deo gratum opus reformationis, certos Commiſſarios conſtituimus, & illis ex Cæſarea, & Regia gratia injunximus, ut cum per ſe, tum per ſuos ſubdelegatos omni ſtudio annitantur, quo ſupradicti noſtri fidi, atque obſequentes ſubditi in Catholica fide probe, & ſolide inſtruantur, & ab hæreſibus, atque erroribus ad rectam viam, & ſolam ſalvificam Religionem, atque ita ab obſequium S. Romanæ Apoſtolicæ, & Catholicæ Eccleſiæ perducantur. Cum igitur jam dictis noſtris Commiſſariis inter alia mandaverimus, ut eos, qui ſunt ex Illuſtrium, & Equitum ordine (ad quos hoc noſtrum edictum ſpecialiter dirigitur) intra ſex menſes ab illius publicatione, quem terminum tanquam ſatis ſufficientem ipſis præfiximus, ad ſe convocent, eoſque vel ipſi per ſe, vel per alios ad hanc rem ordinatos in Romana Catholica Fide inſtituant, ac poſt elapſum terminum, certo, ac bona fide referant, qualem ſe quiſque in debito erga Deum Omnipotentem, & S. Catholicam Eccleſiam, noſtrumque paternum, & clementiſſimum mandatum, quod ad æternam ipſorum

ſalutem ſpectat, obſequio præbuerit : conſultum duximus, omnes, & ſingulos noſtros obſequentes, ac fidos ſubditos ex illuſtrium, & Equitum ordine clementiſſimè, ac paternè exhortari (nam quod ad peculiares noſtras, & Imperatricis dilectæ noſtræ conjugis urbes, & ſubditos in proprietariis noſtris dominiis, atque ad omnes alios regni incolas attinet, quomodo illi ad Catholicam Fidem adducendi ſint ; ea de re jam ante mandata dedimus, quibus nihil prorſus derogatum volumus) ut unuſquiſque fidelium ſupra dictorum noſtrorum Commiſſariorum, aut eorundem ſubdelegatorum inſtitutionem cupide, & ex animo recipiat, & habita ſuæ ſalutis, & utilitatis ratione, in ſola ſalvifica S. Catholica Fide nobis, & univerſæ Chriſtianæ Apoſtolicę Romanæ Eccleſiæ adſtipuletur, quod ſi quis non fecerit, hoc Cæſareo, & Regio diplomate declaramus, nos poſt elapſum ſupradictum ſex menſium terminum nullum omnino in noſtro hæreditario Bohemiæ regno diutius toleraturos, nec permiſſuros, ut in eo habitet, ſuaque ibi bona poſſideat : ſed volumus, ut Bohemiæ regno excedat, & bona, quæ habet, propinquis, aut aliis Catholicis incolis vendat, in quē finem, ut bona ſua vendere poſſit, alium ipſi terminum, nempe ſex menſium, præfigimus. Ne quis autem exiſtimet pecuniam tantum, & opes, non autem ſolam Dei Omnipotētis gloriam, & honorem, ac ſubditorum noſtrorum ſalutem à nobis quæri, hoc mandato ex Cæſarea, & Regia gratia edicimus, ut ſi unus, aut alter huic noſtræ clementiſſimę, ac decretorię ſententiæ (cōtra noſtram ſpem, & expectationem) parere noluerit, ei abſque ullo cenſu migrare liceat : inſuper permittimus, ut ad bonorum ſuorum adminiſtrationem, & venditionem, atque ad exactionem ſuorum debitorum in regno (quæ ut ipſi promptè perſolvantur, ſedulò, & quantum jura permittunt, enitemur) quendam ex ſuis propinquis, aut alium aliquem Catholicum cum plena poteſtate conſtituere poſſit. Quoniam vero nihil nobis acceptius eſſet, quam ut è vetuſtis, & nobilibus familiis prognati, quorum majores olim in noſtro hæreditario regno Bohemiæ, antequam errores, & ſectæ

illud

illud invaſiſſent, Religioni Catholicæ addicti fuerunt, & in ea rebus ſecundis uſi ſunt, eandem Religionem amplecterentur, atque ita in regno manerent: Idcirco omnes, & ſingulos noſtros obſequentes ſubditos paterne, & clementiſſime monemus, ut unuſquiſque ſuum commodum perpendat, ſuumque animum introſpiciat, ne ex juſta Dei vindicta, & pœna non tantum temporalium, ſed etiam æternorum bonorum (quod tamen nulli evenire cupimus) temere jacturam faciat; ſed potius errores, atque hæreſes (quibus ipſi, & eorum progenitores ſeducti, & inclytum hoc regnum, ac dilecta ipſorum patria in extremam calamitatem adducta fuit) ejiciat, & ad veterem Sanctam Catholicam Fidem revertatur, utque nobiſcum in religione conſentiat, operam det. Qua in re noſtræ clementiſſimæ decretoriæ, & immutabili voluntati, atque ſententiæ obtemperabunt. Datum Viennæ, die Sabbati, feſto S. Ignatio Sacro, Anno Domini M DC X X V I I, Regnorum noſtrorum Romani octavo, Vngarici decimo, & Bohemici undecimo.

Multos in Imperio hoc decretum commovit. Lutherani inde ſperabant Saxoniæ Ducem commovendum, ac Cæſari offenſum illius partes deſerturum. ſed Saxoniæ Elector nihil his commotus profugos omnes arcuit, & præpoſtere querulos expedivit. Plauſerunt alii, ut plauſibili quadam lætitia geſtientes, etiam ſua repeterent, & magno animo reſtaurationem diſciplinæ Catholicæ aggrederentur. Comes enim Naſſovicus, & Marchio Badenſis præcipuè reliquũ ſuæ ditionis expurgarunt. A civitatibus Imperialibus multi ſua repetierunt, non valde ſe opponentibus illarũ civitatum oppidanis, ob duas legiones peditum Ducis Henrici Iulii, & Ioannis Georgii Marchionis Anſpacenſis, quæ juxta Norimbergam ſtationem dudum habuerant, & recenter cum Norimbergenſibus optime mulctatis, non ſine periculo novi belli convenerant, ut dimiſſis oppidis Engelthal, Henſenfeld, Reichenſchaung, Haxpurgum, Odenſeos, & Offenhauſen, quæ jam Cæſarei occupaverant, relictoque libere commerciorum uſu; bonam ſummam ſignatæ pecuniæ,

Nova Reformationes in Imperio.

quæ militum ſtipendiis ſufficeret, exſolverent. Hinc paulo ante Cæſar liberrime mandarat Magiſtratui Argentinenſi, ut occupatas domus Canonicorum, clauſtra eorundem, cum omnibus emolumentis, ac fructibus jam elapſis redderent. cui mandato in urbe Argentinenſi affixo mox Senatus cuſtodiam aliquot militum die, ac nocte deſtinavit, ne à ſeditioſis abriperetur, eorumque inſolentia propriæ imprudentiæ adſcriberetur. deinde nedum elapſo termino à Cæſare conſtituto, eidem decreto Senatus promptiſſime parendum cenſuit, atque evocatis Dominis Canonicis ſtatim Clauſtrales ædes, quæ vulgo fratrum clauſtrum nuncupantur, conſignarunt, redditibuſque liberrime renunciarunt; rogantes tantum, ut de præteritis jam pridem abſumptis, aliquid, vel totum remitteretur.

Argentinenſium obediētia.

Paulo poſt Duci Wirtenbergenſi à Cæſare imperatum, ut reſtitueret monaſteria Lorſch, Brengenhauſen, & Herbertirs, injectaque mentione aliorum monaſteriorum Maulbrunni, Koningsſlauteren, & Bebenhauſen, quæ omnia loca ſacra ſingulis annis pluſquam centum ſeptuaginta millia talerorum Cameræ Ducali, præter expenſas in magiſtratus erogandas, attribuebant. Huic Decreto Dux Wirtenbergenſis, de cujus integra fortuna agebatur, non auſus fuit vim opponere; ſed fratrem ſuum Viennam ad Cæſarē ſubmiſit, ut extremam ſuæ familię ruinam deprecaretur. verū Cæſar conſtantiſſime, magna tamen prudentia, nihil remiſit, dum aliquantulum tempori cedendum ordinavit; donec etiam alii ejuſdem culpæ ſocii communi edicto de Electorum conſilio cudendo, à poſſeſſis bonis ſacris arcerentur. Epiſcopo tamen Eiſtatenſi contra Norimbergenſes decreta fuit poſſeſſio monaſterii Bilbenreut, cum omnibus attinentiis, literis, diplomatibus, mobilibus, ac immobilibus; cui decreto etiam Senatus abſquę ulteriori tergiverſatione, metu vicinorum militum prompte paruit, longe alio ſtylo, quam ſeptennio ante fecerant tam ipſi Norimbergenſes, quam Wirtenbergenſis Dux, Marchio Badenſis, Anſpacenſis, Haſſus, & alii confœderati, quando à Cæſare, & à Duce Bavariæ confirmationes injuſta-

DuxWirtēbeg. monetur.

Norimbergenſib. imperatur reſtitutio.

rum

rum detentionum ſimilium fortunarum Eccleſiæ niſi ſunt extorquere; aliter Cæſarem una cum omnibus Catholicis crudeli bello impetere, & quicquid Catholicis remanſerat, adimere, totamque Catholicam Religionem extirpare minitantes.

Non adhuc animo deſponderat Fredericus Palatinus etiam poſt tot exilia, ac inſignes clades perpeſſas; quin priſtinæ fortunæ aliquo modo ſe reddere ſtuderet. hinc cum initio hujus anni Lotharingiæ Ducem, & Ducem Wirtenbergerſem interpellaſſet, ut apud Cæſarem pro reconciliatione intercederent, & jam indictam diem ad pacis commercia Colmariæ obtinuiſſet, uti ſupra tetigimus; Legatos ſuos miris technis detinuit, ut videret, quo res Sileſiacæ vergerent, at male cedentibus, illos quidem Colmariam miſit; ſed nimis opulentas reconciliationis conditiones obtinere voluit. Quis enim victor integram ditionem (ut nomine Palatini poſtularunt illius Legati,) voluiſſet reſtituere? quis voluiſſet ſectam tam pernicioſam, qualem ibi aluerat, tolerare? quis tot ſumptibus factis indulgere? obtulit tantum Palatinus Electoratus dignitatem, ea ratione, ut poſt obitum Maximiliani Ducis Bavariæ, rurſus illius filii illam obtinerent; ac poſt illius hæredem rurſus illa ad unum ex Bavariæ Ducibus derivaretur. quæ oblatio forte Cæſaris delegatis, & Cæſari ipſi non diſplicuiſſet, ſi cætera pœnitentiæ ſigna reſpondiſſent. illis autem deficientibus, cum obſtinate noluiſſet Palatinus Catholicam Religionem admittere, neque controverſis fortunis ſacris cedere, nec grave æs alienum ſuſcipere; omnis reconciliationis ſpes evanuit, Deus autem è contra conſtantiſſimo, juſtiſſimoque Cæſari magis ac magis benedixit.

Conventus reconciliationis Colmariæ.

Superbia Palatini.

Illius enim exercitus in Sileſia hoſtium copias ſub Baudiſio fugientes inſecutus, (cum illæ Piſcenam Poloniæ limitem petiiſſent, ac vaſtaſſent) prope Schaverinum aliud Poloniæ oppidum ad Nettam, inſigni prælio commiſſo victor evaſit; nam Pechmannus Cæſareæ militiæ ſubmiſſæ Præfectus, cum ſeptem armatorum millibus, obviam fugientibus Danis ſe fortiſſime dedit, quorum impetum ægre potuit ab initio

Baudiſius fugit.

Pugna inter Cæſareos, & Regios. ſuſtinere:verum ſupervenientes Croati ſeptingenti majori ſtrepitu Danos aggreſſi, tormenta recuperarunt,& ad fugam adactos diſſiparunt ; ita ut magna pars illorum poſtea à vicanis trucidata fuerit ; & ipſe Baudiſius cum decem ex ſuis vix evaſerit,cæterique omnes urbe Damenſi excluſi miſerrime interierint,aut in ſylvas ſeſe dudum abſconderint. Tamen Cæſaris tantam victoriam non parum repreſſit mors ipſius Pechmanni, *Obitus Pechmāni* qui inter primos ordines certans, tormento majori ictus occubuit. erat ſecta Lutheranus, ſed ingenio, fortitudine, bellorum experientia, & conſtanti in Cæſarem fide apud milites celebris. quem univerſus exercitus deflevit, & Cæſar ad talis mortis nuntium ingemuit,non tam ad corporis, quam ad animæ, extra Eccleſiam occumbentis interitum ſuſpirans.

Dania Rex oppugnat Bleckede. Detinebat hoc tempore Cæſaris copias in Saxonia Dani Rex duplici exercitu ; nam caſtra ſua ad urbem Bleckede poſuerat, ubi cum decem millibus urbem oppugnans, Præfectum Brandeſteinium deſerto oppido in arcem fugere coegerat ; qui poſtea mutata prælii ſorte cum vires recollegiſſet, ea fortitudine impetum retudit ; ut fruſtraneam oppugnationem Rex præcavens receptui canere coactus fuerit. non multo poſt pejori omnino fortuna in Croatorum milites incidit, qui occiſis octingentis, alios in Albim fluvium adegerunt, alios turpi fuga ſalutem quærere docuerunt, totumque fere illum exercitum diſſiparunt. Quod animadvertens Rex tam male ſibi, ſuiſque ceſſiſſe, pertæſus in Cæſarem bella, deſperatione quadam ſuos in Ducatum Luneburgenſem immittens, miſeros ſubditos graviſſimis moleſtiis affecit, & Brunſvicenſes omnes flamma perdere decernens arcis Guelphorum præſidiarios excitavit, ut frequentiſſimis excurſionibus patriam infeſtarent ; ſperans forte inde milites Cæſareos Havelbergam, ubi alter erat exercitus, deſerturos, vel ibidem remiſſius obſidionem curaturos. *Deſperatio Regis Dania.*

Dania Rex Havelbergā ducit. Deduxerat enim ille alterum exercitum in ditionem Brandenburgenſem, non procul ab Havelberga, quo cum caſtra Cæſareanorum ad Sandowium excubantia temerarie ſatis aggreſſus fuiſſet ; fortuna inibi illi adverſa

adverſa fuerat: quare in templum Havelbergenſe, quod Cathedralis ædem refert, & in monte ſitum civitati imminet, ſeſe receperunt; atque inde civitatem, ditionem Brandenburgicam, Cæſareaque caſtra graviter infeſtarunt. Quapropter Elector Brandenburgicus, ut prius Brunſvicenſis fecerat, ſubditos ſuos è caſtris Danicis revocare decrevit. plerique enim non ex plebejo, ſed ex equeſtri, & civium ordine, & Regi militabant, & in propriæ patriæ perniciem illi exactiones imponenti aſſiſtebant. imo præſidia habentes Ruppini, Friſaci, Zedenici, & Liebenwaldi ſumptus menſtruos à Brandenburgicis exigebant. poſtea illos, licet ſerius Cæſari fidus, ſub gravi pœna revocavit, ac ſolis Cæſareis copiis neceſſaria quæque præberi mandavit; imo omnes ſuos tam equeſtri loco natos, quam cives, & ruſticos cis, & ultra Oderæ flumen commorantes, equis validiſſimis, ſervis, pulvere tormentario, globulis, & omnibus armis inſtructos ad omne ſignum adeſſe juſſit, ut hoſtes propulſarent: ideoque etiam Cæſarea præſidia Berlini, Francofurti, & alibi libenter admiſit, adeo copioſa, ut jam Marckam Brandenburgicam poſſent imperio ſuo ſubjicere, & libere ſuperatis confidere. Ex hac tam propitia Electoris Brandenburgici erga Cæſarem voluntate, nata fuit fama, illum Catholicæ Religioni nomen daturum. cujus fæliciſſimi nuncii famam auxit; quod non ita pridem multos è ſuis prædicantibus, quod vehementius populum concitaſſent, officio privaſſet, modeſtioribus aliquot ſubſtitutis, per quos auctoritas, & obedientia Cæſaris ſtabiliebatur, & ſingulis integra fides erga Suam Majeſtatem ſerio commendabatur. proinde nonnulli Lutheranam ſectam apud ſuos ſubditos eliminandam arbitrabantur, ut paulatim Elector ſeſe legibus Imperii conformaret, quod alioquin in Calviniſmo valde difficile cognoſcebatur. neq; hæc mutatio multis diſplicebat, qui aliquando hinc quietiorem Germaniæ ſtatum ſperabant; diſplicebat tamen omnibus, quod non ita pridem innotuerat de ejuſdem Electoris ſorore Catharina paulò ante Bethlemo Gabori deſponſata, ac tunc de ſucceſſione male ſollicita. quæ licet

Brandenburgicus revocat ſuos, & Cæſari obedit.

Spes de Electore Brandenburgico ad Catholicam relegionem.

Inveſtitura Tranſylvaniæ à Turcis facta.

Germanico ſanguine orta, & Imperii Romani Princeps; nihilominus paulo ante feudum, ſeu inveſtituram Tranſylvaniæ poſt obitum mariti à Turcarum Imperatore petierat, & obtinuerat; ita tamen, ut ipſa foret deinceps amica amicis Turcarum, & inimica inimicis illorum, ſingulisque annis offerret dona magni momenti, quibus hanc gratiam ab ipſo Imperatore Turcarum cognoſceret; nec non aliis conditionibus Chriſtiano nomine indignis. quæ tamen Elector Brandenburgicus paulo poſt apud Cæſarem excuſavit, culpam omnem in Bethlemum rejiciens, & ipſe in obſequio Suæ Majeſtatis perſeveravit.

Hoc autem in loco non incongruam illius inveſtituræ expoſitionem putavi, tum ad rerum cum noſtro inſtituto conjunctarum eruditionem; tum etiam, ut complures noſtrorum Principum, qui Chriſto Sole irradiari gloriati, vix tamen ipſi Chriſto (tantum in Chriſti miniſtros irreverẽtia ſtomachantur) caput ſubmittere dignantur; ſapientiam addiſcant à cæco, ac barbaro tyranno, qui cum ſeſe ſupra mille attributorum ſydera, veluti quid divinitatem ſapiens, extulerit; ratus eſt altiorem quemdam cœlo ipſo tronum eminere, qui humilitate præfulgens, inviolabili non in Deum modo, ſed in Dei miniſtros obſequio, ac cæca reverentia ſtabilitur, ibique ſuperbiſſima, ſed non minus honeſta ambitione reſidere auſus eſt, dum ſe non Mahumeti mancipiũ, ſed Mechæ, ac Medinæ, in profundiorẽ Mahumeti reverentiam, profeſſus eſt. Enimverò tam alta ſapientia à ſolo forſan Spiritu ſancto longè ſuperari potuit; dum Romanum Pontificem, qui Rex Regum eſſe debet, ſervum tamen Dei ſervorum, & quidem omnium, voluit nuncupari.

Turcarum Imperatoris tituli. Ego, qui infinitis gratiis, juſti, magni, & Omnipotentis Dei, Creatoris Cæli, & terræ, immenſi, incomparabilis, & æterni, innumerabilibuſque miraculis majoris ſuorum Prophetarum ornamenti mundi, Solis univerſi, ſancti Mahometis Muſtafa, qui ſit benedictus in æternum, ac quatuor ſociorum ejus, necnon deprecationibus beatarum animarum omnium Sanctorum, & Prophetarum, ſum Monarcha totius Monarchiæ ab

Oriente,

Oriente, & Occidente, dominator mundi, poſſeſſor inclytorum regnorum Europæ, Arabiæ, & Perſiæ, ſucceſſor Cæſaris, & Gemmi, donator coronarum Regibus Terræ, umbra Omnipotentis, ſecundus Alexander Magnus, ſervitor, & Miniſter duarum auguſtiſſimarum Domuum Mecæ, & Medinæ inter omnes civitates mundi nobiliſſimarum, & ſuper omnes alias habitationes terrenas excelſarum, & Sanctæ Ieruſalem, Dominus Labſæ, Catafæ, Ægypti, Temen, Sanaæ, Aden, Baſiozæ, Habsh, Tuaſin, Merash, Saidæ, Damaſci, Domus ſalutis, Haleppi, Tripoli Sorienſis, Nihavend, Belenguiam, Baruti, Aſchilan, Meſopotamiæ, Amadici, Van, Arſici, Cars, Erdeam, Cilderzehem, Cuti, Gorgani, Carbag, Schirezul, Curdi, Natoliæque, Greciæ, Caramaniæ, famoſarum Vectium ferri Daghiſtan, & Turchiſtan, Campaniarum Chiberack, Bogdaniæ, Balachiæ, maris albi, & nigri, & maris Kulzum, regnorum Terckidilem, Conſtantinopolis, Invidiatæ, Regi, Zulcadriæ, Mecahl bellicoſæ, & armigeræ Algieri, Tripolis Barbarienſis, Tuneſis, Cypri, Ocri, Rhodi, Votalis, regni Greciæ, Temiſuar, Boſinę, Caniſæ, Agriæ, Budæ, domicilii belli, Caphæ, Trabiſondæ, & aliorum infinitorum regnorum, populorum, provinciarum, habitatorum, pagorum, & inexpugnabilium arcium Princeps, Imperator, Monarcha, Rex Regum, Sultanus filius Sultani Muratanu, filius Sultani, Ahmedus filius Sultani, Mehemſſam filius Sultani, Muradhanus, &c.

Majori impetu Havelbergam oppugnare conſtituerant Dani ponte ſupra Butzenburgum inſtructo, per quem tranſire ſatagebant. ſed Cæſareis è munimento è regione alterius Danicorum erecto, tranſitum aliquandiu præpedientibus; illi paulo inferius pontem conſtituentes, & magno numero tranſeuntes, concurrentibus Mechelburgenſibus ignem præfatæ civitati Havelbergenſi injecerunt. quo conſternati Cæſarei, deſerta urbe, ad vicinum lucum conceſſerunt, verum paulo poſt retrogreſſi, urbem ſtrenuè defenderunt; & Dani è contra cum dudum è Vuero auxilia ſperaſſent, de poſſeſſione ejuſdem urbis deſperantes; tam munitio-

Hauelberga oppugnatur.

FugaDanorum. nem prope Ardenburgum, quam alias non contemnendas ad Böutzenburgum reliquerunt. Quare Dux Luneburgicus paulo ante minoribus navibus, quæ tignis commode necti poterant, inſtructis, una cum militum præfectis eò profectus eſt; & Danis alterum munimentū in inſula Havelæ ſitum defendere, ſed fruſtra nitentibus, magno impetu irrumpens, eos ad fugam compulit. Pariter Tillius dum nocte Albim ponte jungere paraſſet, Dani reſciſſo pōte, & munitionibus prę ſidio nudatis, fuga dilapſi ſunt; tam pravo cæterorum præſidiariorum, qui Havelbergæ erant, exemplo, ut & illi quamprimum traductam Georgii Ducis Luneburgenſis aciem viderunt; ſponte ſua inde abierint, & ſeſe in tutum receperint. receſſit poſtea exercitus Danicus verſus mare, ubi ſperabat Rex ſe non ſolum Ducem Mechelburgenſem habiturum, ſed & civitates Anſeaticas, Lubeckam, Hamburgum, ac Bremam ſuæ expeditionis ſocias. & ideo eas ad conjungendas vires invitavit. ſed & hoc fruſtra; nam illæ animadvertentes Cæſaris fælicitatem, prudenter ſeſe excuſarunt. Quare quo patriæ Holſatiæ, aliiſque regionibus proſpiceretur, filius ipſius Regis cum Equeſtri ordine Holſatiæ, & Sleſvicenſibus, necnon cum ſeditioſis ruſticis Segenbergam appulit; ne vel à Lubecenſibus, vel ab aliis à tergo imminentibus, parens invaderetur. in quem finem etiam non procul ab Hamburgo munimentum longe maximum erigi præcepit tumultuaria architectorum Hollandicorum opera, in quo indies 5000 ſubditorum laborabant.

Sollicitātur urbes Anſeaticæ.

Rex in Mechelburgēſem ditionem tendit. Rex, evocato Marchione Durlacenſi, & Duce Bernardo Saxone Vinarienſi, Slammersdorfio, aliiſque ſuæ militiæ præfectis in Mechelburgenſem ditionem conceſſit, ubi copias viginti navibus impoſitas expectabat, ut inde Cæſareos prohiberet; nam Walleſteinius ex Sileſia per Marchionatum Brandenburgenſem in Mechelburgenſem ditionem volens irrumpere, jam Gutterbockium primos ordines quinque millium ſub tribuno Arnhemio tranſmiſerat, & ipſe cum reliquo exercitu modicis itineribus ſequebatur. Tillius ab alia parte non ſolum arcem Guilphorum obſederat in

Obſidētur Wolſenbuttlium.

Brunſ-

Brunſvicenſi ditione cum legionibus Cortenbachii, Eckſtatii, Herbersdorfii, & peditibus Pappenheimii, Erwitii, ſed etiam ad Viſurgim Neoburgum cum aliis Comitis de Gronsfeld, tribuni Valbot, Aſſenburg, Anhold, Gallas, Bock, qui frenum hoſtibus Brema adſcendentibus ſub ductu Morgantii injiciebant, præpedientes, ne commeatus, aut arma, præfatis arcibus importarentur. Quod cum aliquoties illi pertentaſſent, aliquot velitationibus ſuperati, receptui cecinerunt. Rex ipſe obſeſſos ſuos deſeruit, uti & munimentum Winſenſe, tanto ſtudio, & arte præparatum, proximumque Hamburgenſibus, illorumque præſidio firmatum, ſed, ut verebantur multi, Regi ab oppidanis conceſſum, ut haberet, quo ſe tempore periculi reciperet. ſuſpicionem auxit magna Regis cum illis familiaritas non ſolum commercii, & navium, ſed etiam propriæ perſonæ, quæ Hamburgum libere, & familiariter intravit, cum excubiis loquebatur, magnoque honore paſſim à civibus afficiebatur. quæ cum in fraudem fieri viderentur, non defuit officio Cæſar, quin Hamburgenſes moneret, ne deſerto ſupremo capite Imperii, legitimo tutore, protectore, ac defenſore ſui commercii, alienum æmulum reſpicerent. Iam aliàs, inquiebat Cæſar, ſerio ſe monuiſſe civitatē de variis pacem Imperii perturbantibus; inter quæ recenſebat Calviniſtarum in ipſa urbe Hamburgenſi nidu- " lationem, ſeveris Imperii legibus alioquin excluſam, " Catholicorum inſuper rejectionem, in urbe Hamburgenſi ſatis frequentatam, quando vel civis, mercator, opifex, vel etiam mediaſtinus aliquis deberet admitti, Catholicæ Religionis præpeditum exercitium; cum è contra Anglorum, vel Puritanorum ſcholæ ibidem inſtituerentur, neque commercia, lucra, & improbæ nundinationes poterant multum tam malæ cauſæ favere, ut bonam religionem excluderent, cum etiam à Catholicis haberent ſufficientia commercia, maximè ab Hiſpaniæ Rege, à quo poſſent aliquando etiam intuitu tam iniquæ ſocietatis excludi, ac proinde illos monebat, ut mitius erga Catholicos ſe haberent, & Cæſaris totius Romani Imperii capitis legibus obtēperarent,

Obſidetur Neoburgum.

rarent, quod idem paulò poſt occupata prius Bötzenburgenſi arce, & Lawenburgo deditione accepto; Tillius aliquot literis præſtitit, continuato itinere cum exercitu Hamburgum, poſtulans à Magiſtratu ibidem ob illius acceſſum exterrito, ut locum telonio civitatis deſtinatum, & aliàs Regi Daniæ conceſſum ſuo præſidio munirent, vel Cæſaris admitterent; ut naves, & nautas Cæſaris obſequio præpararent; Hollandorum Legatum, ac præfectum Hatsfeld è ſua urbe dimitterent, Anglorum etiam Legatos contra Cæſarem conſpirantes rejicerent, & pacem Religionis in Imperio à tot annis publicatam ſervarent. Quæ omnia Hamburgenſium Legatus Vincentius Mullerus ſe ſenatui propoſiturum promiſit, & ad deliberandum, reſpondendumque octidui ſpatium impetravit. quo tempore nihil feriatus Tillius poſt occupata omnia munimenta Regis Daniæ ad Albim, Nieuhuſium, Stilhornium, & Harburgum invaſit, tanto terrore incuſſo, ut Rex viritim omnes Holſatos, quotquot arma ferre poterant, ad tuendam patriam evocarit.

Monentur Hamburgenſes à Cæſare.

In tantis Holſatiæ, totiuſque Saxoniæ inferioris periculis Adminiſtrator Hallenſis, ſeu Pſeudoarchiepiſcopus Magdeburgenſis per Angliam, Galliam, & Venetias ad Bethlemum Gaborem profectus eſt, ut ubique extremo tempore auxilia pro Rege Daniæ impetraret. quæ cum Hollandi poſt ſperatã expugnationem Grollenſem liberalius promiſiſſent; Angli, & Galli, licet ab Hollandis rogarentur particulari Legatione, ob fervens bellum inter illorum Reges, pertinacius ſubſidia negarunt, Veneti vero diu tergiverſati, tandem Legatum ob jus gentium ad Bethlemum dimiſerunt, qui honeſtiſſimè ſeſe illo tempore excuſavit, ex eo quod conſtabat Turcarum Imperatorem in magnis anguſtiis verſari circa Babyloniæ oppugnationem, quæ jam centum mille milites abſumpſerat, & alios centum mille deſiderabat, fælicem rei eventum deſperante fere Calillo Purpuratorum Principe; maxime ubi circa idem tempus Emirus Suldanus à Turcarum Imperatore defecerat, & ſeditionem continuans, Prætorianorum militum Præfectum cum copiis ſibi adjunctis oppugnabat,

Legationẽ obit Pſeudoarchiep. Hallenſis.

Bethlemus ſe excuſabat

bat, non ſine periculo perdendi integrum Ottomannicum Imperium. cui ut ipſe Bethlemus conſuleret, pacem cum Romanorum Imperatore fovere decreverat. quare tam Hallenſem Adminiſtratorem, quam Lumpenburgicum Zerotinum & Moraviæ profugos, opimas conditiones proferentes, reſpuit, taliaque poſtulata in alia omnino quietiora tempora rejici voluit. imo ne Cæſar à pace inita reſiliret, Turcarum Legatum internuntium poſt renovata fœdera, cum muneribus itineri accinctum, ad accelerationem urſit; Cæſaremque ad patiētiam exhortatus ſua officia obtulit, & hoſtium illius technas fidi animi teſtimonio detexit. *Clades Turcarum* *Vrgetur à Bethlemo Legatus Turcicus.*

Indictus interim fuerat Principum Electorum Conventus Mulhuſii in proximum menſem Auguſti, ubi de reconciliatione Palatini, de Daniæ Regis injuſta expeditione, de ponendis armis, de pacis ratione in Imperio conſtituenda, & de aliis rebus ipſis Electoribus „ moleſtis, ac Cæſareæ fortunæ non ſatis faventibus, „ quæ particulariter in Imperio occurrebant; agendum erat: ſed vix ſtabile aliquod tempus huic Conventui reperiebatur. Dudum etiam controvertebatur; quinam forent admittendi, an ſoli Electores, an Principum Legati, an ipſe Cæſar. Varii etiam eventus, plerumque fælices pro Cæſareo exercitu, in dies ſtatum cauſæ, & conſiliorum rationes immutabant. Non ita pridem Cæſar conſultus, & ſollicitatus præcipuè ab Epiſcopo Auguſtano, Conſtantienſi, & Wormatienſi, „ nec non ab Abbate Cæſarienſi, & ab aliis gravatis, ut „ reſtitutiones monaſteriorum, Epiſcopatuum, aliorum- „ que bonorum Eccleſiaſticorum aggrederetur, contra Ducem Wirtembergenſem, & Marchionem Anſpacenſem, in quorum manibus adhuc erant cœnobia Lorchæ, Brezenhuſienſe, Herbertingenſe, Mulbrunnenſe, Coronæ Regiæ, Bebenhuſianum, Heilbronnenſe, & Reichenbacenſe, quod olim Cæſar Rudolphus II in favorem Epiſcopi Conſtantienſis inceperat urgere. Quare Sua Majeſtas ipſos Electores Imperii conſulere voluit, an ea, quæ merito exigebantur, nunc tandem defunctis tot bellis, deberent reſtitui; neque enim de cauſæ juſtitia quæſtio erat, ſed de executione, quam Sua *Conventus Mulhuſinus.* *Grauamina Cæſari à Catholicis data.* *„Cæſar „conſulit „Electores „per literas.*

Sua Majeſtas abſque Electorum judicio, ac voto ſolus noluit contra plurimorum mentem aggredi illo tempore, cum uni adhuc præcipitata, plena periculis, ac novarum turbarum origo videretur aperienda, ſi à ſingulis malæ fidei poſſeſſa, & contra jura detenta importunius exigerentur. Neque enim unius, aut paucorum hic cauſa ventilabatur, quamvis ſub paucorum nomine diſcuterentur ea, quæ nominatorum monaſteriorum erant, & contra ſolos Principes Wirtembergenſem, ac Anſpacenſem. Agebatur enim non minus de Argentinenſibus, Vlmenſibus, Norimbergenſibus, cunctiſque civitatibus Imperialibus, necnon de univerſo fere diſtrictu inferioris Saxoniæ, de Epiſcopatibus Magdeburgenſi, Bremenſi, Halberſtadienſi, Verdenſi, Mindenſi, Caminenſi, Havelbergenſi, Swerinenſi, & de omnibus poſt tranſactionem Paſſavienſem, cõtra jura, cõſuetudines, ac pacta per diverſos Principes, Reſpub. Dynaſtas, Proceres, ac nobiles invaſis, quę ſicut in Duce Wirtembergenſi, ita & in omnibus aliis locum erant habitura.

Reſponſio Electorum ad Cæſarẽ. Ad hanc quæſtionem tam difficilem generalioribus rebus diſſimulatis, Electores tali fere reſponſo Cæſari reſponderunt: Non poſſe latere Suam Auguſtiſſimam Majeſtatem, nec acta Imperii ſub anno 1555 non callere, quanta, quamque intolerabilia fuerint Catholicorum gravamina, quam juſtæ querelæ, quamque frequentes ob nobiliſſimas fundationes, monaſteria, & bona ipſis paulo poſt Patavienſia concordata contra Religionis ſacroſanctæ fœdera, ac jus ipſum commune cum ſummo tam divini honoris, quam Eccleſiæ Catholicæ præjudicio violenter erepta, violata, everſa, ac tam pertinaci conatu detenta, & quod non defuerint, qui à Majeſtate Cæſarea, & Statibus Catholicis propoſitis funeſti belli minis prefatorum bonorum, fundationum, cœnobiorum (utpote circa quæ tranſactionem, aut amicã compoſitionem admittere nollẽt) omnimodam ceſſionem, ac perpetuam abdicationem extorquere niterentur; ſub futili illo & vano prætextu, quaſi bonorum Eccleſiaſticorum conſervatio, & immunitas, ſubſtantiale punctum ſancitæ pacis Religionis non

Audax Proteſtantiũ poſtulatum anno 1619, in Convẽtu Norimbergenſi.

non eſſet; cum tamen eorundem bonorum conſervatione,ceu baſi nitatur Eccleſiaſtici ſtatus ſalus, cui non minus, quā ſæculari, Religionis ſacris fœderibus proſpectum voluere, tum Catholicæ Religionis, tum Auguſtanæ Confeſſionis aſſeclæ, ut niſi Eccleſiæ Catholicæ bona hiſce fœderibus tuta eſſe poſſent, ipſa etiam fœdera evaneſcerent. Et quamvis Proteſtantes illi, qui poſt ictum Religionis fœdus nobiliſſimas fundationes rapuere, & Religioſis pulſis, patrimonii Eccleſiæ dominium ſibi arrogarunt, adeo ſenſum pacis Religionis pervertant, & eo uſque detorqueant, ut ea ſalva licere ſibi opinentur Religioſos terrarum, & Principatuum ſuorum incolas, à Catholica antiqua Religione, & ſtatu, ad quem ſe voto obligarunt, ad Auguſtanam confeſſionem urgere, & cogere; eſſe nihilominus in comperto, nec negari à quoquam poſſe, hujuſmodi Religioſos una cum ſuis cœnobiis, & redditibus ab omni ſtatus ſæcularis jurisdictione penitus exemptos, ac ſæcularem ſtatum illis defenſionis prius nomine obligatum, & obſtrictum eſſe. *Religioſi exempti.*

His addiderunt Electores, pacta religionis in hiſce præſertim caſibus luce ipſa clariora exiſtere, nullumque uſpiam locorum Auguſtanæ confeſſionis aſſeclis jus, quocunque tandem illud nomine cenſeatur, attribuere in cœnobia, & fundationes, ubicunque locorum exiſtant. Neque Catholicos ſtatus reſtitutionem bonorum, & cœnobiorum ante Patavienſia pacta ipſis ereptorum, quam ſub nullo Imperatore non poſtularant, tam facile condonaturos fuiſſe, niſi deſiderio, & certa ſpe reliqua conſervandi fuiſſent illecti. Diſtinxerunt etiam controverſias, neque enim illæ erant, an incolis territorii contra territorii dominum vi pacis religioſæ mandata decerni poſſent; ſed potius in jure communi, & pace profana cardo quæſtionis verteretur, vi cujus nemini permiſſum erat, alteri vim inferre, aut quempiam poſſeſſione ſua exuere, cui juri hactenus nulla Imperii Comitia, nullæve conſtitutiones, aut leges derogaverant: imo ſi Religioſis fœdera obſcurà fuiſſent, *Ius naturale quid doceat.*

juri tamẽ communi ſtandum fuiſſe, quoaduſque ambiguitas iſta legitimo modo tolleretur. Ac tandem exiſtimarunt quæſitas, ac prætenſas in Religioſos, ac cœnobia in ſæcularium dominorum ditionibus exiſtentia, jurisdictiones, quamvis extra controverſiam forent, tamen eas non niſi ad Religionem præciſe, nullo modo ad bona, & poſſeſſiones ſeſe potuiſſe extendere, ac proinde Religioſis non minus quam ſæcularibus jus emigrandi, ac ſuas poſſeſſiones diſtrahendi, pretium ſecum auferendi, in uſus ſuos exponendi integrum, ac illæſum neceſſario manſiſſe.

Reſolutio Electorũ. Ex quibus omnibus deduxerunt Electores, Majeſtatem ſuam uti Eccleſiæ Catholicæ, ac ſubditorum ejus ſupremum advocatum, & protectorem non ſolum ad Epiſcopi Conſtantienſis inſtantiam, reſtitutionem cœnobii Reichenbacenſis rectiſſime mandaſſe, verum etiam ad eandemmet reſtitutionem urgendam circa monaſteria ab Epiſcopo Auguſtano, necnon ab Abbate Cæſarienſi quæſita; imo & quævis alia poſt concordata Patavienſia erepta, jus, ac juſtiſſimas cauſas habere. Præſertim cum piæ memoriæ Cæſar Rudolphus decreto quodam 27 Iulii, anno 1599, Electorum Palatini, Saxonis, & Brandenburgici, Legatis Pragæ dato, expreſſe ſenſerit, Eccleſiaſticorum bonorum conſervationem ſubſtantiale punctum pacis religioſæ eſſe, eique *Cæſaris Rudolphi ſententia.* in Imperio anteceſſores pollicitos eſſe, in eventum cõpoſitionis ſeſe ita diſpoſitionem facturos, ut jus ſuum cuique integrum, ac ſpoliatis ad ſua poſtliminio redeundi facultas maneret. Maxime vero ſuæ Majeſtati licere ſententiam ferre, cum alius nemo poſſet hujus cauſæ eſſe judex aut arbiter. Hoc quidem prædeceſſores non feciſſe, ne Imperium turbarent, neve ſtatus *Rationes Princ. Electorum.* „ inter ſe committerent: quare admodum lente, ac me„ ticuloſe ad controverſiæ deciſionem progreſſos fuiſſe. „ Eum tamen metum eſſe ſublatum, quando imperium à „ Turca, à quo ſibi tum temporis male metuebat, erat „ liberum, & major apud ſtatus Imperii erat Majeſtatis „ Suæ auctoritas, ac potentia, cum juſtitia, & bonitate cauſæ conjuncta, ut credibile non eſſet futurum, repeririri quempiam, qui ei, ejuſque legitimis diſpoſitionibus refractarium ſeſe exhiberet,

Hoc

Hoc tam claro, juſto, & conſtanti voto obtento ab Electoribus Catholicis, Sua Majeſtas adlaboravit, ut eiſdem conſentiret Elector Saxoniæ, illumque ſperavit omnino ita facturum in Conventu Mulhuſino, atque in hunc finem D. Petrum à Stralendorf Imperii Vice-cancellarium, hominem in rebus Imperii verſatiſſimum, unà cum D. Hermanno Queſtembergio, inſigni inter cæteros Conſiliario, eò ablegavit, ut tam de his, quam de aliis gravaminibus, hactenus juſtitiam, diſciplinam, ac religionem præpedientibus ſemel conſentientibus votis determinaretur. Ego etiam in re tanti momenti, ex qua ſalus Imperii pendebat, vigilantiſſimus, Vienna, licet maximis expenſis, virum verſatum deſtinavi, qui nomine Sedis Apoſtolicæ conſtantiam Electorum promoveret, & decretum laude digniſſimum nomine Sanctitatis ſuæ urgeret, maximè illo tempore, quo plures undique accurrebant, ut ipſorum fortunis conſuleretur. Sic Brunſvicenſis, ſic Holſatus, Mindenſes, Luneburgicus, Landgravii Haſſiæ, Wirtenbergenſis Dux, Duces Saxonici, Vinarienſes, Coburgenſes, & Altenburgenſes, inſuper Hiſpanici, & Gaborei Legati. Quidni etiam Sedes Apoſtolica, cujus res vel maxime agebatur, mitteret, qui ſollicitam manum adhiberet? Quid autem actum fuerit, poſtea referemus, neque enim hoc menſe Auguſti, nec ſequenti initia Comitiorum fuerunt.

Elector Saxoniæ inducitur ad eadem

Favit tamen Deus bonæ voluntati, & cum nonnulli de exitu illius dubitaſſent, ſi forte Rex Daniæ repararet ſuam fortunam, vel ſi Principes omnes Proteſtantes una cum civitatibus liberis, atque Anſeaticis conſpirarent; ecce ad literas Cæſareæ Majeſtatis, & Tillii, tum Hamburgenſes, tum Lubecenſes Cæſaris obſequio ſe dedicarunt, annonam, arma, tranſitum, & quicquid abſque illorum damno, aut periculo poſſet Cæſareis prodeſſe, liberaliter obtulerunt. Walleſteinius etiam jam creatus Fridlandiæ Dux, una cum ſuo Legato Slickio, adulto menſe Auguſti, Havelbergam appulit, & mox exercitum univerſum, fugato Durlacenſi, in Mechelburgenſem ditionē deduxit, & ſtatim à civitatibus Roſtochienſi, ac Wiſmarienſi ſtipendium millé equi-

Hamburgenſes & Lubecenſes, cum Cæſare cōſpirant.

tum, vel menſtruatim 15 m. talerorum poſtulavit. Dum ergo exercitus inMechelburgenſem ditionem eſſet deductus, ſuprema capita exercituũ Cęſaris, ac Bavarici Ducis, ſeu Catholici fœderis Lawenburgi convenerunt, & de invadenda Holſatia deliberarunt, neque illud difficile videbatur, impetrato tranſitu, ac cõmeatu ab Hamburgo, ac Lubeca. Quare Tillius absque longiori deliberatione initium facere voluit magis ad ſiniſtram deflectens, Binneburgum oppugnare decernens, dum Walleſteinii exercitus magis ad dexteram inclinans, in duas partes diviſus, partim medio itinere non procul à Tillii exercitu, partim vero verſus Lubeckam omnino ad ſiniſtram properaret. Prius tamen ante ſolutum Conventum Lawenburgenſem, duo Generales Ducem Holſatiæ, conditiones pacis proponentem, audiverunt. Verum cum illæ non eſſent pro victoribus, ſed adhuc Regiam Majeſtatem Daniæ ſaperent, nullo modo pacem admittere voluerunt, niſi prius Rex Daniæ ab armis diſcederet; officium Præfecturæ diſtrictus Saxoniæ inferioris deponeret; omnibus actionibus erga Eccleſias ſacras valediceret; Imperii Romani feuda, & telonia reſtitueret; Glükſtadium traderet; belli expenſas ferret; omnino Brunſvicenſi Ducatu cederet; damna Duci Lunenburgenſi incendio cauſata refunderet; omnibus fœderibus contra Domum Auſtriacam, & Imperii Principes nuntium mitteret; telonio Sundæ non niſi priſtino more uteretur; denique niſi de his omnibus idoneam cautionem præſtaret.

Conventus ſupremorum Ducũ Lawenburgi.

Commercium pacis tentatum à Duce Holſatiæ.

Hæc cum Daniæ Rex citra extremum ſuum damnum facere non poſſet, neque vellet; uterque Generalis modo prædicto in Holſatiam tetendit. ac mox Tillius non ſine periculo vitæ Binneburgum, ubi ictu ſclopi petitus fuit, expugnavit; Slickius vero, qui ad dexteram progrediens, Marchionem à Durlach cum ſuis copiis in anguſtias inſulæ cujuſdam redegit, ut vix evadere poſſet; & Walleſteinius medius Steinbergam fæliciter obtinuit. ſolus Rex Daniæ minimè ſibi conſtans, nunc Crempenam, nunc Glückſtadium infæliciter petens; ex deſperatione proprias civitates igne

Exercitus Cæſarei in Holſatiam

injecto

injecto perdidit ; & ruſtici, ut aquæ intumeſcerent, obices notis in locis oppoſuerunt. E contrario vero juxta Albim, & Viſurgim ad obſidionem arcis Guelphiorum, & Nienburgi adhuc Cæſarei, necnon Bavarici excubabant, maxime ut auxiliaribus Hollandicis, ſub ductu tribuni Morgantii procedentibus, occurrerent. Illas itaq; copias non multo poſt exceperunt tanta fortitudine, ac prudentia, ut ademptis omnibus impedimentis copias totas diſperſerint, ex quibus aliqui Viſurgi abſumpti ſunt, & centum circiter in poteſtatem Cæſareanorum devenerunt. Ne autem Nienburgum, & Guelphorum arx ullo modo evaderet, Tillius relicta Holſatia Ducis Fridlandiæ exercitui, totum ſe in ditionem Brunſvicenſem convertit, ſerioque illas urbes obſideri juſſit. Increbuerat enim fama totum Hollandorum exercitum mox Grolla devicta, in Brunſvicenſem ditionem adventurum, ut obſeſſos liberaret. Quare huic periculo Tillius occurrendum duxit, & obſidendo præfata loca, optima hyberna in Bremenſi Archiepiſcopatu quæſivit, ut quietus laſſos exciperet. hujus deliberationis initium ſub ipſo Tillii adventu fecit Comes Anholtinus juxta Otterbergam, & Stadenam munitionem, cum mille equitibus exploraturus hoſtium agmina; & cum in Dalwigium Anglorum tribunum incidiſſet, ex illius copiis duas turmas proſtravit, tertiamque diſperſit, præter captivos, totum pontium apparatum nanciſcens. ex quo poſtea ſequuta eſt deditio civitatis Northaim. Dux Fridlandiæ interim Itzeho, Wilſteram, Segebergam, & Bredenburgam in Holſatia non ſine effuſione ſanguinis ab utraque parte occupavit, & Slickius copias Durlacenſis juxta mare obſervans deletis duabus legionibus Bernardi Ducis Vinarienſis, & Nellii ; cæteros ita arctè continebat, ut vel aquis deberent ſe committere, vel ipſius arma perfringere: acquiſierat enim jam octodecim tormenta obſeſſorum, ſperabatque ſe non multo poſt cæteras hoſtium copias deleturum, & ſigna omnia in ſuam poteſtatem redacturum.

Tillius relinquit Holſatiam Cæſareis.

Anholtini victoria.

Delentur copiæ Durlacenſis.

Cæſar interim, ut vicinior eſſet Conventui Mulhuſiano, Pragam bonis auſpiciis profectus eſt, relicto Viennæ,

Cæſar in Bohemiã tendit.

næ, ac in tota Auſtria Gubernatore Cardinale Die-
trichſteinio , necnon filio Archiduce , ſtudiis ſuis ſub
» optimis pędagogis invigilaturo. Ante diſceſſum ſingu-
» lariter laboravimus, ut Auſtria abſente Sua Majeſtate
» reformaretur, quod etiam impetravimus, quando ri-
gidiſſima decreta adverſus hæreticos latentes (de qui-
bus poſtea latius) obtinuimus. Pragæ vero ipſemetCæ-
ſar reformationi manum appoſuit,& non infrequenter
deſignatos Commiſſarios de fructu hactenus facto ex-
aminavit, tarditatem arguit, & remoras omnes amo-
veri mandavit.ſumme juvit multorũ reductioni abjura-
tio hęreſis paulo ante facta à ComiteWolfgangoMans-
feldio, arcano Conſiliario Electoris Saxoniæ. nam &
ille inſignem ſuæ mutationis rationem reddidit,tum a-
pud Electorem Saxonicum, tum apud Bohemiæ pro-
ceres,& paulo poſt totam ſuam ditionem in Bohemia,
& multos alios ad agnitionẽ veræ Fidei viam aperuit.
Soli aliquot ruſtici prope Kuttenbergã, & Benniſſaviũ
ſeducti à quodam Sileſio profugo apertius obſtiterunt,
quando alii ruſtici, nedum coacti, iram diſſimularunt.

In vicinia Bohemiæ erat Palatinatus ſuperior , jam
» dudum à Bavaro nomine Suæ Majeſtatis detentus , in
eo ſobrie ſatis reformatio fuerat inſtituta : nam præ-
ter voluntarios nullus ad ædem redierat, ex volun-
tariis tam pauci , ut vix decem poſſent numerari ,
qui adhuc plerumque à ſociis incolis irridebantur , &
» explodebantur. Cæſar itaque ſub ſuo in Bohemiam
» adventu monitus ab Electore,inſtaurationem Religio-
» nis in præfato Palatinatu demandavit, quam etiam Ba-
» varus in ſe libenti animo ſuſcepit , ſtrenuam exhibens
operam, ut omnes ejuſdem provinciæ incolæ ad Ca-
tholicam Religionem reverterentur. in quo notavi fa-
ciliorem omnino fuiſſe obedientiam , quam in Bohe-
mia, in Moravia,vel Auſtria ; neque enim tot diſceſſe-
runt, aut extrema comminati , ac deſperabundi reſti-
» terunt, ſed turmatim, cum aliter non poſſent , nomen
Catholicæ Religioni dederunt. cum autem cauſam
hujus facilitatis requirerem, intellexi ab uno extremo
in aliud extremum faciliorem eſſe tranſitum abſque
medio: facilius enim ſuperbus Calviniſta, aut rigoro-

Reformatio Palatinatus Superioris

ſus

ſus Lutheranus fiet Catholicus, quam tepidi, ac molles Lutherani, qui ſemper ſpecioſa pollicentur,& nunquam ſerio animum applicant veritati, vel minus de Religione ſolliciti, ſordide in ſuis erroribus ſecuri tota vita ſua volutantur.

Magnam in hac reformatione ſuperioris Palatinatus operam adhibuit Epiſcopus Ratisbonenſis,& Eichſtadienſis per ſuos, quos ſubmiſerant, Archidiaconos, & doctos Parochos, quibus Bavariæ Elector congruā ſuſtentationem optimo ordine aſſignavit ex proximis Eccleſiaſticis redditibus, qui adhuc ſub titulo fiſci, ſicut tempore Palatini fuerant;ab ipſo Electore,ex ſingulari indulto Apoſtolico pro certis annis, & ad cauſas pias detinebantur, tanta cura Electoris, ut ſpatio unius anni fere tota provincia ad religionem Catholicam redacta fuerit. Idem longe fælicius præſente Cæſare ſuccedebat in Bohemia, ubi plerique Barones ad Comitia regni pro coronatione Imperatricis,&Regis Vngariæ filii Cæſaris, vocati,Religioni Catholicæ nomē dare ſatagebant, ut liberiori oculo novam Reginam, & Regem ſalutarent, & quod erratum fuerat nova fidei profeſſione repararent: quæ tamen à multis contemnebantur. *Bavariæ Ducis & Epiſcoporum opera.*

Omnia videbantur tam coronationibus Imperatricis, & Regis, quam inſtitutæ reformationi Religionis favere ; optima enim ſorte Comes·Slickius apud Cimbricam Cherſoneſum prope Kilam, poſtquam dudum hoſtium copias obſediſſet, fugiente Marchione Durlacenſi cum præcipuis Ducibus via maris, & diſſipatis primis legionibus ; totam illam partem exercitus Regis Daniæ, quæ eidem Marchioni commiſſa fuerat, ſuperavit ; ademptiſque 27 ſignis peditum, & ſexdecim equitum, ſine ſanguine Cæſareis copiis adjecit ; atque ulterius progreſſus quaſi totam præfatam Cimbricam Cherſoneſum ſeu Iutiam occupavit. Tillius non minus ad Viſurgim,& Albim fere eodem tempore omnes munitiones Regis Daniæ apud Aichem obtinuit, uti & Ottersbergam, quo habito nihil eidem Regi, excepto Nienburgo, & Guelfonis arce, remanſit. Infra Bremam erant munimēta Dreyen,&Grolandt Danico *Copia Durlacē Cæſari accedunt.* *Tillii ad Viſurgim victoria.*

præſidio munita, ut ex Hollandia copiæ per Viſurgim Stadam poſſent deduci. illas adhuc cuſtodiebat Morgantius Anglorum tribunus; verum neque ibidem tutò potuiſſet conſiſtere, ſi aliæ legiones Tillii impeditæ in obſidione adveniſſent. quare Stadenam pro refugio ſibi munierat, ibidemque ſibi ſecuram ſtationem præpararat.

Turba Cõſtantinop. Pari fælicitate Cæſaris, Conſtantinopoli exortus tumultus, ratione Prętoriani militis detrectantis pugnam contra Perſam, & irruptio Coſaccorum contra Turcas multis ſeditionibus fatigatos magnam quietem ſpondebat. quam ut Turcæ foverent, ſedulo iter Legati internuntii ad Cæſarem promoverunt. venerat enim ille Viennam paulo poſt abſceſſum Cæſaris, & feſtinatis itineribus Suam Majeſtatem Pragæ morantem requiſivit cum majoribus, quam unquam, muneribus, inter quæ erant ſeptem equi pretioſiſſimi, & aliquot plauſtra aulæorũ, mirabili omnino demiſſione, ex metu procedente, ne pax tractata corrumperetur; quare *Turcæ urgent pacẽ.* " illam ardentibus votis urſit. Hinc liberius Cæſar con-" ceptam Auſtriæ inferioris reformationem publicari juſſit eo tempore, quo ipſe in Bohemia morabatur, ne gravius à quoquam moleſtaretur. Fuerat quidem Auſtria inferior ante plures annos ſub Imperatore Rudolpho, Gubernatore provinciæ Archiduce Matthia, opera Cardinalis Kleſelii ad Religionem Catholicam aliqua ex parte converſa, ſed nobiles adhuc plerique Lutheraniſmum, aut Calviniſmum profitebantur, & juxta conceſſa privilegia, extorſaſque libertates tempore Maximiliani, an. 1575, tempore Matthiæ, an. 1609, item an. 1612, & tempore Imperatoris Ferdinandi, an. 1620, in ſuis arcibus aliiſque locis alebant ſectarios prædicantes, ad quos non ſolum ſubditis, ſed etiam aliis licebat excurrere, ac de facto maximo numero diebus Dominicis, ac feſtis excurrebant ex civitate Vienneſi nonnunquam aliquot millia, ex civitate Badenſi quamplurimi, ſic & aliunde: neq; hoc poterat impediri, niſi Cæſar ipſe videretur ſuis verbis deeſſe. Verum ipſi hæretici hac libertate abutentes paulatim in maximum numerum excreverunt, ſeditiones concitarunt in concio-

Reformatio Auſtriæ inferioris.

Abutuntur ſua libertate hæretici.

concionibus ſuis frequenter, Catholicos calumniati ſunt paſſim, ſchemata ſpargentes, & quod damnoſiſſimum erat, Lutherani cum Calviniſtis ſe miſcuerūt nova, & inaudita reconciliatione. ab iiſdem enim prædicantibus Lutheranis Calviniſtæ putativa ſacramenta adulterata recipiebant; hoc ſibi perſuadentes, nihil obeſſe, ſi crederent in Synaxi ſua, nihil aliud eſſe quam figuram, & ſpeciem ſacramenti, quod Calviniſtis ſufficiebat. nam cum ipſorum Euchariſtia in ſolo uſu conſiſteret, tuncque tantum eſſet ſacramentum, quando actu ipſo ſumitur, etiam in modo uſus conſiſtere volebant, eaq; ex fide interna diſtinguebant, ita ut præſentia corporis Chriſti ex fide ſumentis penderet, ſi ſumens erat Lutheranus verum Chriſtum ſumebat; ſi Calviniſta, tantum figuram habebat. eodem fere modo ludebant in aliis myſteriis Fidei controverſis, quæ jam communiter adiaphora fiebant, & in gratiam Calviniſtarum à Lutheranis omittebantur, vel à Calviniſtis, tanquam infirmitates ſociorum, tolerabantur, donec etiam illa non expurgarentur. Quare Cæſar, qui jam dudū Calviniſtas juxta leges Imperii proſcripſerat, etiam adulteratos Lutheranos ſevero edicto proſcribere voluit, prout infra in ultima parte referemus.

Dolus Lutheranorū

Paulo poſt amotis jam prædicantibus, de conſtituendis Eccleſiis, ordinādiſq; Parochis non levis orta fuit difficultas. Hęretici enim Barones, ac Comites plerūq; Catholicorum Sacerdotum redditus, in decimis, agris, paſcuis, vineis, & ſimilibus ſuis fortunis miſcuerant, ſcripturas Eccleſiæ omnes abſconderant, jamque extra hominum memoriam erat, quid, quale, quantum ad quemlibet Parochum ſpectaret. ſuis pſeudominiſtris vile ſtipendium preter caſu obvenientes proventus aſſignaverant, qui redditus cum doctrina correſponderēt. Verum Catholici Sacerdotes tali penuria contenti non erant, ſic neque operarii reperiebantur. præterea Catholicos Sacerdotes præſentare hæretici negligebant, ne vel proderentur; vel ſubditi tandem ad Fidem Catholicam redigerentur. Hinc Cæſar omnes, & ſingulos Auſtriæ proceres ſevero edicto moneri voluit; ut ſtatim Catholicos Sacerdotes præſentarent; hone-

Edictum Cæſaris cõtra Barones & nobiles hæreticos, pro inſtitutione & ſuſtentatione Parochorũ Catholicorum in Parochiis.

ſtam ſuſtentationẽ aſſignarent, regiſtra redditnum producerent, & magna quiete Catholicos miniſtros ad exercitium Religionis Catholicæ admitterent. Quæ niſi infra paucarum hebdomadarum terminum explerẽt, jure ſuo pro nunc in Parochiales Eccleſias deciderent, & Ordinarii loci, ſeu Epiſcopi cura eſſet Eccleſiis de ſufficienti Parocho proſpiciendi. Quia vero in aliquibus locis Auſtrię audaciores Barones prędicantes detinebant, & illi haud libenter patria excedebant, Latrunculatori Auſtriæ imperatum fuit; ut illos in Sicitzensdorf arceret, aut ligatos Viennam perduceret, atque in opprobrium omnium ſectariorum catenis affixi ad operas in mœnibus urbis condemnarentur. Cum autem innotuiſſet, plures ex ſeductoribus, etiam præter decretum Cæſareum Vngariam petiiſſe, rigoroſiſſimis ſcriptis Cæſar Palatinum regni monendum duxit, ut ſibi ſuoque regno à tam periculoſis novatoribus caveret, illos arceret, & omnem ſocietatem, commercium, & ſubditorum familiaritatem illis interdiceret.

Alia remedia contra hæreticos prædicãtes

Similis fere diligentia nobis adhibenda fuit in civibus Viennenſibus, aliorumque oppidorum; deſtituti etenim commoditate blateronum prope oppida, eandem venabantur in Vngaria, etiam ad decem, vel plura milliaria excurrentes, ne ſcelerata ſua doctrina, umbraticiſque Sacramentis deſtituerentur. Alii etiam deſertis ſuis domibus, in Vngariam penitus ſtudebant commigrare, filios abducere, hæreticis de foris elocare, & mille technas, quo in errore ſuo perdurarent, adinveniebant. Præcipue moleſtiſſimus nobis fuit librorum impreſſor Lintzienſis hæreticus, qui cum ſuo prælo in Vngariam migraverat, & hæreticis Vngaris gratus, ut ſuæ ſectæ libros familiariter haberent, pertinaciter defendebatur, & jus emigrationis magna dicacitate privabatur: attamen illum bibliothecam circumferentem in Vngaria, per Archiepiſcopum, & Palatinum rejici curavimus.

Obſtabant etiam Auſtriacorum reductioni inveteratæ conſuetudines plerosque ſubditos Dominicis, ac feſtis diebus operibus, ac vecturis gravandi, & judicia inſtituendi, ita ut vix locus relinqueretur ſacræ inſtru-

ctioni, & multo minus ſolemni Sacrificio. Quibus omnibus mature contrariis decretis occurrendum fuit.

Celebrabatur interim Conventus Electorum Mülhuſii, (quæ Electoris Saxoniæ eſt civitas in Thuringia) in quo cum Rex Daniæ, & Fredericus Palatinus pro eorum delegatis, quos ad Conventum deſtinarant, fidem publicam petiiſſent; repulſam receperunt, & poſtea cum dudum de reſtitutione pacis, ac reconciliatione offenſorum actum fuiſſet, multique putaſſent Cæſarem in ordinem reducendum; nihil præter voluntatem Suæ Majeſtatis decerni potuit. habebat enim exercitum tantis victoriis nobilitatum, ut jam toti Germaniæ auderet, & poſſet imperare. Legiones aliquot ex Valle Tellina recenter in ſuperiorem Germaniam ad Vlmam, & Norimbergam appulerant, aliæ in Franconia detinebantur, & Walleſteinius etiam Mülhuſii timebatur, Elector Saxoniæ pacem deſiderabat, illam & alii Principes urgebant; ſed Cæſaris Legatus Stralendorfius non niſi pacem Religionis Paſſavii traditam concedi poſſe probabat. Illa ut publicaretur, & confirmaretur ab univerſo Imperio, nonnulli inſtabant. verum neque hoc maturum omnibus videbatur. nam & Saxoniæ Elector, & Elector Brandenburgicus non parum tali decreto tangebantur, neque adhuc tota Germaniæ difficultas evacuabatur.

Conventus Electorum Mülhuſii.

Quid Cæſar per Legatum ſuum Stralendorfium in puncto Relig. probabat, & quid Electores, & alii.

1, Tandem ab omnibus concluſum fuit, ut Fredericus Palatinus quam citiſſime ſupplex ultro veniret coram Imperatore, & ſeſe quam maxime humiliaret, veniamque commiſſæ ſuæ felloniæ deprecaretur modo, & forma pro tali delicto conſueta, & ad conſervandum Suæ Cæſar. Majeſtat. auctoritatem hactenus uſitata.

2, Vt renunciaret, tam pro ſe, quam pro ſuis deſcendentibus in perpetuum nulliter factæ ſuæ electioni, & coronationi in Regem Bohemiæ, pro dicto regno, & conjunctis, ſeu incorporatis provinciis.

3, Pariterque per felloniam amiſſo renunciaret Electoratui.

4, Vt pariter renũciaret, & abnegaret omnia pro ſe, & nomine ſuo, ſeu in ejus gratiam, & favorem inita

fœdera præterita, præſentia,& futura; omniaque conſilia,& media, quæ contra Imperatoriam Majeſtatem, Imperiique fideles ſtatus ullo modo urgere poſſet.

5, Et licet ipſe Palatinus omni jure obligatus eſſet rependere, & reſtituere omnes omnino bellorum ſumptus, & incomoda hactenus cauſata, & ſui cauſa perpeſſa;cum tamen illi impoſſibile eſſet hæc omnia reſarcire; penes Imperatoris clementiam ſtabit, quamnam hoc caſu, & quantam illi gratiam conferre voluerit.

6, Acceptatis à Palatino, completiſque hiſce conditionibus, Imperator eum abſolvet ab incurſo, & declarato Imperii banno, eumque in gratiam recipiet,& portionem aliquam de propriis Palatini ipſius bonis eidem, & poſteris ſuis pro libito ſua Cæſarea Majeſtas aſſignabit.

7, Vt unanimitas mutua,& ſincera inter Imperii ſtatus affectio reintegraretur,& continuaretur,Cęſar gravamina publ ica, ſeu ſtatuum contra ſe invicem querelas;jam dudum ab ipſis propoſitas (in quantum de jure incluſum,& ſubmiſſum erat) ex Imperii conſtitutionibus, & legibus publicis, quamprimum definiret, neq; permitteret,ut ullus ex Imperii Statibus ab altero contra jus, faſque offenderetur, aut opprimeretur.

8, Quod ſi Palatinus, ipſiuſque fautores, & aſſeclæ has conditiones non acceptaſſent, ſed ulterius belli aleam experiri maluiſſent; obtulerunt Majeſtati Cæſareæ ſeſe omnes Imperii Electores in Conventu congregati, unanimiter velle etiam omnibus ſuis viribus, & auxiliis, in quantum potuiſſent, ſublevare, & adjuvare contra præfatum Fredericum Palatinum, omneſque ejus adhærentes, ſeu belli conſortes, quicunque, vel cujuſcunque conditionis illi fuiſſent, dummodo tamen ditiones, ſubditi, & bona ipſorum Electorum, aliorumq; ſociorum nullis aliis militum Imperialium ſtationibus, commiſſionibus, conductibus, quarteriis, & depopulationibus, & ſimilibus gravata, aut infeſtata fuiſſent.

9, Vltimo decretum fuit, ut hoc ipſorum Electorum Principum unanime concluſum omnibus aliis Imperii ſtatibus aut per viam publicam Comitiorum, aut

aut ſaltem per circulares Conventus pro unanimi omnium Imperii ſtatuum approbatione quamprimum notificaretur, publicaretur, & in effectum emitteretur.

Vacaverat jam pridem Eccleſia Halberſtadienſis tum per obitum ultimi intruſi Chriſtiani Ducis Brunſvicenſis, tum per illegitimam illius poſtulationem, nunquam à Cæſare, nunquam à Sede Apoſtolica probatam, ob notoriam inidoneitatem poſtulati, qui quamvis in parentis, ac fratris ſui locum plurimorum ſuffragio ſucceſſerat, nihilominus nullam de aſſumenda Religione ſpem dederat, ſicut parens præbuerat, nullumque indultum civile habuerat, ſicut parens impetraverat. De Electoribus etiam non exigua erat quæſtio; nam Canonici Cathedralis Eccleſiæ ut plurimum erant ſectarii male promoti, & majori ex parte criminis læſæ Majeſtatis rei. Quare de his omnibus agendũ fuit cum Cæſareo Capitulo. Cæſar libertatem electionis nullo modo tentabat præpedire, non tamen volebat inidoneos admittere, nec facile tali ditione tot ſumptibus occupata totaliter cedere; neq; privati erat nobilis, aut Baronis in tantis turbis Eccleſiã à ſeditioſis propugnare. De Archiduce igitur Leopoldo Guilielmo cogitatum fuit, à quo quidem non pauci Canonici, ut à Catholico, ac præpotenti abhorrebant; ſed magis ſuis præbendis deſtitui, & propter ſeditioſum decretum, alias à toto Capitulo, reclamantibus paucis Catholicis, edictum, præpoſtereque defenſum, caſtigari metuebant. attamen cum Cæſar omnes Canonicos in ſuum patrocinium accepiſſet, clementiſſimamque ſuam gratiam obtuliſſet, illi ſpe reſtaurationis, protectionis, & immunitatis Archiducem Leopoldum liberis ſuffragiis elegerunt; poſtquam Eccceleſia illa fuerat in manibus hæreticorum per 90 annos. Commendaveram paulo ante eundem Archiducem Sanctiſſimo Domino noſtro, pro obtinenda Abbatia Hirsfeldenſi per obitum Archiepiſcopi, & Electoris Moguntini vacante, quæ non minus præpotentem manum contra Haſſiæ Regulos requirebat, cujus opera à tam gravi præſidio liberaretur, quo plurimum affligebatur; impetra-

Electio Leopoldi Guilielmi in Epiſcopum Halberſtadiẽſem, poſtquam dictus Epiſcopatus fuerat in manibus hæreticorũ ſpatio nonaginta annorum.

Proviſio Apoſtolica Seren. Leopoldi Guilielmi in Abbatem Hirſfeldenſem

impetraveramque gratiam Romæ, quæ tamen poſtea non parum controverſa fuit. nam Abbatia illa jam dudum in manibus Mauritii Haſſiæ Landgravii filiorum ſuſtentationi ſerviebat, & maximi momenti difficultates cum Saxoniæ Electore, variiſque Regulis ſuſtinebat, qui omnes Catholicum, & multo magis proviſum Apoſtolicum excludebant, in quo neq; omnes Catholici conſentiebant: nam Ordinarius loci jus devolutum, & Ordo S. Benedicti, cujus illa quondam fuerat Abbatia ex ſimili Prælatura Fuldenſi jus Religionis, ac Monachiſmi tuebatur. quæ tamen omnia evincere oportuit, ut Leopoldo Guilielmo Imperatoris filio, imo ipſi Imperatori præter jura nihil volenti, ſatisfieret.

Reducuntur monaſteria Ord. S. Benedicti Archiducatus Auſtriæ in unam Congre. ad inſtar Caſſinenſis.

Mentio Ordinis Sancti Benedicti memoriam excitat, ut de eodem Ordine in Auſtria aliquid dicamus. Habet enim is Ordo ſicut in univerſa Germania, ita & in Auſtria, celeberrima, & creberrima cœnobia, Melvicenſe, Kremphanienſe, Coltwicenſe, Viennenſe, Mariazellenſe, & pleraque his ſimilia. Horum Prælati diviſi inter ſe nullo vinculo, niſi externa habitus ſpecie conveniebant, & traditionibus, ac uſu, ſeu abuſu potius, loco certarum conſtitutionum vivebant. In Congregationem itaque illa cœnobia redigi curavi, accedente ſumma pietate, & optima voluntate Abbatum, necnon poſtea conſenſu Pontificio; ita ut unus illorũ eſſet viſitator, penes quem eſſet auctoritas cæteros viſitandi, puniendi, & quod magnum fuit, Prælatum deſtituendi. qua ſanctione non uni malo alienationis bonorum ſacrorum, ſed parentum alimentationibus, negligentiis, diſſenſionibus, monaſticæ diſciplinæ, œconomicæ incuriæ, aliiſque corruptis moribus occurrimus; proximeque ad diſciplinam Caſſinenſis Congregationis, quæ in Italia celeberrima eſt, acceſſimus; licet Ordinarii locorum tam ſanctum, & laudabile opus multum poſtea oppugnarint.

Diverſæ proviſiones in favorẽ Catholicorũ contra hæreticos.

Frequentiſſimę interim fiebant ad favorem Eccleſiæ expeditiones in voto Electorum, & Mülhuſino Conventu fundatæ. Halæ Suevorum Magiſtratui imperatum fuit, ut Parochum Catholicum à præpoſito Elvacenſi ſubmittendum prompte reciperent, eidem bona

Eccleſia-

Eccleſiaſtica omnia conſignarent, in eccleſia S. Spiritus ſacros Miniſtros reſtituerent, & priſtina illis emolumenta, mobilia, ac immobilia ſuorum beneficiorum aſſignarent. In Eccleſia Argentinenſi præter capitulares domus, de quibus diximus, maxima violentia facta fuerat Catholicis, paulo poſt tranſactionem Paſſavienſem Auguſtæ anno 1555 confirmatam. neq; tunc ob bella Gallica vindicari potuit tantum hæreticorum facinus, quod adeo excrevit, ut anno 1561 cives excitata ſeditione Canonicos urbe pepulerint, eccleſiam Cathedralem invaſerint; prædicantes inſtituerint; Catholicum Religionis exercitium abrogaverint; cives Catholicos è tribubus deleverint; illoſque deinceps nunquam ad curam, & miniſteria urbis admiſerint. Quare nunc Cæſar rogatus à Decano, & Capitulo reſtitutionem Cathedralis, necnon Parochialium eccleſiarum cum omnibus redditibus, juribus, & judiciis, una cum tota ſupellectili ſacra cujuscunq; valoris illa fuerat, ſerio ſub pœna mulctæ quinquaginta marcarum auri imperavit, cum expreſſo mandato, ut deinceps omnibus, & ſingulis civibus liberum concederent ad Catholicorum eccleſias, & exercitia acceſſum, prout publicæ pacis fuit tranſactio: juxta quam etiam voluit Sua Majeſtas, ut omnibus ſuis decretis obtemperarent; contraria, ſi quæ in contemptum, damnum, & opprobrium Catholicorum ceſſiſſent, prohiberent, revocarēt, & irrita declararent, ita ut nemo propter amplius Fidei Catholicæ profeſſionē arceri poſſet vel à ſuo Senatu, vel ab aliis officiis. ſi quid autem adverſum iſta haberent, quantocius unū vel plures Legatos ad Cæſaream Aulā tranſmitterent, qui ad interrogata reſponderent, cauſas denegatæ obediētiæ explicarent, & ſervato juris rigore, ſeveriorem, & faciliorem ſententiam expectarent.

Deciſio Cæſaris in materia Religionis in favorē Ducis Neoburgi Catholici, cōtra Duces fratres hæreticos.

Pari zelo Cæſarea ſua Majeſtas propagationi Catholicæ Religionis ſtudioſiſſima, non ſolum urbium Imperialium ſubditos in ordinem reduci curavit, ſed aliorum Regulorum ſubditos ad unitatem Fidei provocavit. ſic Duci Neoburgico perſuaſit, ut cæterum ſuæ ditionis, quod hactenus in fratrum illius fuerat poteſtate, ad Catholicæ Religionis ſtatum perduceret. Quod

Neobur-

Neoburgicus magno zelo non omiſit, multaque ad hoc faciendum argumenta indubie ante tredecim annos de induſtria in diviſione hæreditatis inter ipſum, & fratres illius Auguſtum, & Ioannem Fredericum inſerta, adinvenit, probavitque ex vi pactorum ſubditos omnes illius juris tam in profanis, quam in ſacris permanſiſſe, ſolumque uſumfructũ fratribus Palatinis fuiſſe conceſſum. Quare Cæſar, ſic inſtante Duce, repetita conventione alias facta, mandavit præfatis Palatinis, ut ſervato jure ſuo ad uſumfructum loco pignoris aſſignatum, fratri Wolfgango Guilielmo in rebus, quæ Fidem ſpectabant, promptam obedientiam præſtarent, vel à ſuis ſubditis illam præſtari permitterent; maximè ut omnes paci publicæ ſeſe accommodarent, neque quidquam aliud profiterentur in materia Religionis, quam quod ipſorum hæreditarius dominus ſe profiteri gloriabatur. ab illo etenim ſervatum fuiſſe jus, tam in civilibus, quam in ſacris legibus, ac moribus aliquid ſtatuendi, corrigendi, & priſtinam Religionem poſtliminio reſtituendi, quod illi liberum foret quandocunque voluerit.

Cæſarei occupant totam Holſatiam, & Cimbricā Cherſoneſum.

Rex fugit in interiora Dania.

Favit tam bonæ intentioni Cæſareæ Deus, & adhuc ante hyberna militum, totam Iutiam, totam Sliswickiam, Ditmarſiam, atque Holſatiam Cæſar ſuis armis ſubjecit, paucis locis exceptis. Rex ipſe Daniæ pudore ſuffuſus interiora Daniæ petiit, ubi Ordines, & plebs laſciviens ipſum impetivit, pacemque etiam iniquis conditionibus poſtulavit, & deinceps illi inutiliter belligeranti parere detrectavit. Filius ipſius Regis inter parentem, & Ordines medius, dum nunc hos, nunc illos ſtuderet placare, luxato pede vix non tibiam confregit. quod Dei monitum non pauci ad inſtar parentis ſui monitũ in mœnibus Hammeliæ ante biennium ſuſpexerunt, judicaruntque reprimendos pedes nimium veloces ad effundendum ſanguinem. Inter fugiendum Rex ſexaginta navibus tres legiones Kolbii, Slammerſdorfii, ac Slabatæ cum turmis aliquot equitum Reingravii commiſerat; ut præſidia Selandiæ, Fioniæ, aliarumque provinciarum firmarent. verum Cæſarei mare ſulcantes, octo ex his navibus cum ali-

quot

quot militibus invaſerunt, & eorum opera poſtmodum ipſum regnum infeſtarunt, & Bauditium deſerentem primam inſulam vix attigerunt; redeuntes autem Cæſareæ copiæ, ſexaginta, & amplius ſigna reportarunt.

Hollandi offerunt auxilia Regi Daniæ per eorum Legatum Laurentium Realē.

Deſperatam Daniæ plagam miſerantes Hollandi, præcipue Amſterdamenſes, quibus fælicioris fortunæ ſpes ex interitu Daniæ decidebat; omnem moverunt lapidem, ut mole ſua collabeſcentem ſortem ſociorum erigerent; quo mare Balticum, & Swecicum, ubi celeberrima, ac creberrima ſua habent emporia, ſervarent. Quare plures naves armarunt, & per eorum Legatum Laurentium Realem aliquando in Indiis maris Præfectum, præſidia duorum millium ſclopetariorum Regi Daniæ eorum impendiis alendorum obtulerunt, per quos ipſe anguſtiis Sundæ conſuleret, ne ipſis aditus in Poloniam, Pruſſiam, Rugiam, & Sueciam præcluderetur ab Auſtriacis, & Hiſpanis (quod maxime cavendum arbitrati ſunt) inſuper & alios quatuor mille (Regi tamen merentes) ſubmittere promiſerunt. Sed Rex paulo amplius fidei Hollandorum concedens, quam Cæſareanorum tam gravia præſidia recuſavit, fretumque Sundianum ſuis præſidiis munire contentus promiſſas auxiliares copias alibi quidem collocandas non detrectavit. Sunda vero illas excluſit: nam verebatur, ne ſi ſemel tam potentes hoſpites admitteret, etiam ab ipſis non minus, quam à Cæſareis ſuo præcipuo commodo, præcipuoque fortalitio deſtitueretur. Quæ commercia inter Hollandos, ac Danos una cum reſponſis, cauſis, & rationibus hincinde ventilatis poſtea in manus Cæſareanorum devenerunt. nam tranſmiſſus Legatus Hollandorum Laurentius, Deo ſic permittente, tempeſtate in terram Iutiæ jactus, & à Cæſareis interceptus, Pragamque deductus, per annum Viennę detentus fuit, non ſine Hollandorum graviſſima indignatione, quod ipſorum Legati à Cæſareis hactenus amicis, aut ſaltem non inimicis, hoſtiliter detinerentur, quam tamen detentionem Cæſar ob tam iniquæ legationis commercia prudenter excuſavit.

Rex non fidẽs Hollandis renuit eorũ auxilia introduci in fretum Sundianũ.

Legatus Laurentius maris tempeſtate in Iutiam jactus devenit in manus Cæſareanorum.

Hollandi,

Hollandi, ut ſimilia officia continuarent, Cæſarique graviſſime incommodarent; quatuor mille equites cũ aliquot ſclopetariis pararunt, quibus ſi minus Daniam, ſaltem Stadam, alioſque aditus ad Albim, quæ Hamburgum ſpectant, uti & illos, quæ Viſurgim Bremam verſus attingunt, liberarent. quod ut mature Tilliani prævenirent, expugnationem Nienburgenſis oppidi accelerandam cenſuerunt, neque enim illa jam ſexto mẽſe, mortuo Gubernatore Limbachio, valde difficilis videbatur. nihilominus obſeſſi non deſpondentes animo aliquoties hoſtiles impetus ſuſtinuere, donec tandem occluſis aditibus omnibus militi auxiliatori, & ſumme indigentes ſalis, ligni, pulveris nitrati, deditionis conditiones proficuas obtineri poſſe cognoverunt. quas etiam, ne poſtea amitterent, ambabus ulnis amplexati ſunt, & cum impedimentis omnibus, ac tribus tormentis bellicis, armis, & commeatu pertriduum, abſceſſerunt, militeſque ſolum Ducis Luneburgici, ad quem locus iſte alioqui ſpectabat. admiſerunt. Horum exemplum imitari volentes obſeſſi in arce Guelfonis, quæ unica Danicis remanſerat trans Albim, ſummopere timentes impetum aquarum, quæ jam in altitudinẽ platearum excreverant; inter alia à Pappenheimio liberum abſceſſum petierunt, ſi modo ad Regem Daniæ ſalvi deduci poſſent. Quod cum in ſe ſuſcepiſſet Pappẽheimius, de modo ſolliciti, naves, quibus mare tranſmitterent, & ſecure navigarent, poſtularunt; ac deinde Duci Vlrico Frederico arcem cedere voluerunt. Verum Pappenheimius poſtremam conditionem recuſans, detrectans etiam tormenta omnia bellica, quæ ibidem aſſervabantur, concedere; obſidionem continuavit. Tillio interim univerſam diœceſim Bremenſem, paucis renitentibus, invadente, legiones duæ Regis Daniæ Nerbrod, & Bernardi Geiſt retrocedentes ad munimentũ Bremerforden, illud feſtinatis operibus ſumme munierunt. reliqui verò Morgantii Stadenam urbẽ petierunt. Verum non multo poſt etiam legiones duæ præfatæ, traditis ſignis, ſeſe non difficulter Tillianis caſtris ſubmiſerunt. turmæ equitum ſub Comite Dortenberg adhuc circa Hoſtenum fluvium excubantes, ſociorum

Nienburgenſe Oppidum poſt ſex menſium obſidionẽ venit in manus Tillii, pactis honeſtis conditionibus.

ciorum exemplo perterritæ, in Hollandiam regredi, quam ulterius progredi maluerunt, præcipue adulta jam hyeme illis in locis rigidiſſima, & ob frequentes aquas periculoſiſſima: atque ita vix aliquid præſidii reliquum Regi Daniæ etiam ad Viſurgim remanſit.

His ad Septentrionem tam fæliciter pro Cæſare procedentibus, in Bohemia adornabatur coronatio Ferdinandi Erneſti, & Imperatricis Leonoræ. quorum ſolennitatibus cum dies 18, & dies 29 Novemb. fuiſſent indictæ, illis diebus univerſi Bohemi Pragam aſcenderunt, & partes ſibi concreditas obierunt. novum ibi videbatur de ordine Eccleſiaſtico introducto, qui à ducentis, & amplius annis locum non habuerat in ceſſionibus Statuum regni, ſed tanquam externus, aut tanquam coronæ Regiæ inſertus habitus fuerat, ſic in litibus, in juribus, in expeditionibus, ſemper duplicia jura Eccleſiaſticis imponebantur, & illorum non ſecus atq; cauſa alicujus Vngari, Poloni, aut Germani agitabatur. hinc mirum non erat, ſi plerique illorum jura ſua negligerent, aut deſererent, quando non niſi graviſſimis de cauſis decidebantur; quæ à triginta annis fuerant ſopita, illa extinguebantur, tabulis regni nihil ſacrum inſcribebatur, & vix actio civi, aut nobili contra Eccleſiaſticum denegabatur. è contrario autem, nunquam, vel rariſſime Eccleſiaſticus cõtra proceres regni audiebatur. Hinc graviſſimus erat Ordinis Eccleſiaſtici contemptus, vilipendium, & continuum fere miſerorum Sacerdotum gravamẽ. quod ut auferretur, jam pridem me ſuggerente, Cęſar illum priſtino ſuo decori reſtituendum decreverat. imo jam pridẽ, ut in cæteris regionibus totius Europæ, illi primum locum aſſignaverat, atq; ita legibus patriis eundem inſcripſerat. executionem tamen decreti demandandã uſq; ad primam Ordinum convocationem, & non niſi præſente Cæſare, judicatum fuerat, ut tumultus evitarentur. Quare ante omnia in iſta Ordinum convocatione mandatum fuit, ut deinceps Ordo Eccleſiaſticus inter Ordines regni, & primo quidem numeraretur; ita tamen, ut poſt Archiepiſcopum, Clerum repræſentantem, regni Gubernator locum haberet, & ſic ordine ſuo reſponderet.

Comitia Bohemica

Propoſitio Cæſaris in Comitiis Bohemicis

Propoſuit Cæſar in primis Comitiis, regni inſtaurationem, legum novarum obſervantiam, vicinorũ Principum amicitiam, perpetuam pacem, hoſtium, ſi ingruerent, rejectionem, limitanearum arcium defenſionem, promptum armorum apparatum, deperditarum ditionum recuperationem, & hæreditarii filii ſui coronationem, ad quam omnes Ordines invitavit. Dum antea de prioribus conſulerent, & tum Imperatricis, tum filii coronatio adornaretur, noviq; regni Magiſtratus inſtituerentur, Corona regni caute aſſociata Pragam delata fuit, illam poſtea indictis diebus ſtylo Romano invariato Archiepiſcopus Pragenſis inconſultis, conſentientibus tamen Ordinibus, utrique Majeſtati ſolemniter impoſuit, idque ſolum cautum fuit, ne filius vivente parente regni gubernacula aggrederetur.

Coronatio Imperatricis in Reginam Bohemiæ.

Igitur 18 Novembris cum in Pragenſem Cathedralem aulęis varia pictura contextis, & ex auro laciniatis ornatam deſcendiſſet Imperator, coronam habitumque induens Imperialem; comitante Vngariæ Rege, ordinario ſuo, privatoq; habitu veſtito, (qui dum cæremoniæ peragerentur, ſuo in ſolio, quod unico gradu erat Imperiali demiſſius, ſub ſua umbella ex eodẽ latere ſedebat) Imperatricem poſtea advenientem non ſolum ſuæ mulieres, Aule regnique innumerabiles patritii, ſed etiam Cardinalis ab Harrach Pontificali habitu indutus, & alii Prælati cum mitris viginti numero partim Epiſcopi, partim Abbates comitati ſunt. Poſtea coronationis actus juxta Eccleſiæ ritus peractus fuit, hoc tãtum addito, quod uno eodemque tempore Imperatricis capiti coronam impoſuere unus ex Pręlatis, qui fuit Cardinalis ab Harrach, tamquam Archiepiſcopus Pragenſis, & unus ex ſęcularibus Baro de Walſtein, tanquã Burggravius, & primus inter regni Magiſtratus, atque una Monialis Ordinis S. Benedicti, nẽpe Abbatiſſa monaſterii S. Georgii, quod eſt intra regalem arcem Pragenſem; quæ quidem ſicut Principiſſæ titulum refert, ita & in toto coronationis actu in capite coronam gẽmis contextam geſtavit, & Imperatrici ſerviens caudam veſtis extulit, tamquam prima in Cæſareæ Majeſtatis famulitio. Peractis in Eccleſia cæremoniis, & plurimis

rimis auditis bombardarum, & ſcloporum fragoribus aliquot turmarum, quæ in diverſis arcis plateis conſiſtebant, in Aulam,in qua Dietæ congregari ſolent,perventum fuit. ibi in quadam tabularum contignatione, decem ſupra humū gradibus erecta, in prælonga menſa,ſuperbo apparatu nitente diſcubuerunt Cęſareæ Majeſtates,Rex Vngariæ, ambæ Archiduciſſæ filiæ, Mariana, & Renata Cæcilia, Cardinales Dietrichſtain, & ab Harrach, Ego tamquam Apoſtolicus Nuntius, & D. Franciſcus Moncada Marchio Aytonæ Catholicus Orator. Tali autem ordine conſeſſum eſt: Cæſareæ Majeſtates in capite; ad dexteram in principio menſæ,Rex Vngariæ; ex eadem parte paulo inferius in ſcamno, quod rubro villoſo ſerico coopertū erat, ambæ Archiduciſſæ ſederunt; ex earum regione exiſtens Cubicularius Imperatoris, dividendis ferculis Regalibus perſonis, inſervivit. paulo inferius è regione poſterioris Archiduciſſæ noſtrū ſcamnum poſitum fuit etiam villoſo ſerico rubro coopertum, ac æque è noſtra regione unus S.Majeſt.Truſces nobis miniſtravit.In Aulæ vero planicie decem aliæ menſæ paratæ fuerunt, in quibus juxta morem ſeptem regni majoresMagiſtratus cum aliquot Principibus,& centum circiter quadraginta nobilibus mulieribus comederunt. Nocte in S. Laurentii monte multi miſſiles ignes apparuere; ſequentibus diebus duo Equitum ludi ſpectati ſunt, quibus velut moderator, & caput præfuit ipſe Rex Vngariæ;cujus quidem coronatio poſtea die 29 ſecuta eſt; à ſolo tamen Cardinali ab Harrach,nō à Burggravio, coronatus eſt. *Coronatio Ferdinandi Tertii in Regem Bohemiæ.*

Peracta utraque coronatione,Commiſſarii reformationis Religionis in univerſam Bohemiam conceſſerunt, ut officio ſuo tam in inſtruendis idiotis, quam in reprehendendis, ac corrigendis obſtinatis fungerentur. quo vero major eſſet horum Commiſſariorum auctoritas, alios Cæſar ad ſingulas urbes miſit, qui ærario, & politicis intenderent, legeſque recenter editas executioni demandarent. iiſdem etiam imperatum eſt, ut ſingulari ſtudio ReligionisCatholicæ promotioni invigilarent, Cæſariſque mentem omnibus explicarent. quia tamen plures Bohemiæ proceres nondum ſeriam Maje- *Continuatio reformationis Religionis in regno Bohemiæ.*

 ſtatis

ſtatis ſuæ mentem intellexerant, & rarius audebant ſibi effingere tarditatis excuſationes ; S. M. terminum ultimo menſis Decembris expirantem, ad alios quinq; menſes duxit: ita tamen, ut quilibet ſibi perſuaderet, hunc terminum fore ultimum, & poſt hunc nemini amplius indulgendum; adhortans de novo interim omnes, & ſingulos peramanter, ut ſui rationem habentes conſiderarent proprium ſtatum, miſeram ignorantiam, qua præpediti ſe ipſos in perpetuum infidelitatis abyſſum præcipitarent.

Occaſione autem, quod D. Baro de Done ſupremus Aulæ Magiſter Regis Vngariæ, necnon Conſiliarius ſecretus Imperatoris, vir pietate, & prudentia in tota illa Aula, atque in tota Germania nemini ſecundus, datis è propriis redditibus ſupra quinquaginta millia florenorum ad redimenda Ordinis Teutonicorum bona, ut vulgo dicunt Commendam, quæ Ægræ erat hæreticis antea oppignorata (quæ erat domina Eccleſiæ principalis, & Parochialis illius civitatis, atque aliarum viginti Parochiarum, quæ ſunt in Comitatu) ut illam Religioni Sanct. Ioannis adjiceret, cujus ipſe D. Baro Eques erat, prout ego ad ipſius preces à S. Sanctitate obtinueram; Speciales Commiſſarii à S.M. deſtinati fuerunt, qui præfatam Commendam cum omnibus eccleſiis recuperarunt, & ejectis hæreticis prædicantibus toleratis, ob jus Imperiale, ac Saxonicum, Catholicos „ Parochos introduxerunt non ſine incolarum ſtrepitu, „ qui initio quidem mutationem difficulter admiſerunt, „ tranſmiſſis Legatis ad Saxonem, necnon ad Cæſarem, per quos petierunt ad minus jure Imperii uſitatæ trans„ actioni Paſſavienſi poſſe relinqui. verum apud Cæſarē, „ qui jure belli etiam præfatam civitatem Ægrenſem ad „ obedientiam perduxerat, iſta fruſtra dicta fuere, coactique cives parere. quod forte non feciſſent, niſi prius tres turmæ equitum iu urbem admiſſæ ſeditioſiores compeſcuiſſent, & caſtigatis aliquibus cęteros deterruiſſent. In principali eccleſia poſt aliquot menſes fuit fundatū Collegium P P. Societatis Ieſu à Comite Slickio, cum maximo fructu animarum illius civitatis & diſtrictus.

Adornabatur initio anni 1628, omnium expectatione

ne fructuoſiſſimi, tandem aliquando poſt victorias non minori cura Religionis inſtauratio. in Sileſia, & Wartenbergæ primum litteræ Cæſaris publicis valvis affixæ fuere, quibus ſeria reſtitutio eccleſiarum idoneis perſonis ab Vratiſlavienſis Epiſcopi Legato Preinero deſtinandis, magna modeſtia imperatum eſt; ut ſi primi conatus non ſuccederent, fortior manus adhiberetur, prout poſtea adhibita fuit contra Iägendorfienſes, Troppavienſes, & Koſellenſes: quibus adhuc pertinacius reſiſtentibus præſidiarii fuere impoſitj. Danorum interim exercitus pene deletus trans Albim, & mare, tradito Niemburg, ſe recepit; dimiſſis etiam præſidiariis, qui hactenus Guelfoni arcem occupaverant, quorum loco Pappenheimienſes recenter ſucceſſerant, & civibus, ut tanto ſecurius pro Cæſare excubarent, arma ademerant: ita ut ſolum cis Albim ſervaretur Daniæ Regi Stadena, à Tillio tamen undique munitionibus cincta, quæ & commeatum prohibebant, & novos præſidiarios aliquoties conatos ingredi arcere non deſiſtebant. Quare Stadenſes de conſervando oppido dubitare cœperunt; maxime impetrata non ita pridem Vertena arce, quæ primaria ſedes fuerat Archiepiſcopi Bremenſis, & Stadenis vicina, ac commoda, quorum præſidiarii Danici ſub duobus ſignis valde imminuti juxta pacta deditionis Stadenam deducti plus oneri, quam ſubſidio obſeſſis, lignorum, & ſalis inopia laborantibus, fore cognoſcebantur.

Fructus an. 1628 ampliſſimi.

Exercitus Danorum profugus.

Stadenæ obſeſſio à Tillio.

Deſperatis itaque rebus Danicis, ſtatim de maris Baltici dominio, & de ſervanda Crempena, & Glückſtadio præcipua ſollicitudo Regis fuit. Quare ſub initio anni celebrem Conventum Ordinum regni Daniæ, admiſſis etiam Legatis Hollandicis, necnon Suecicis, inſtituit, ut de reparanda fortuna deliberaretur. Ordines quidem Daniæ bella pertæſi, ſedulo pacis rationem inculcarunt, clariſque illam rationibus ſuaſerunt, mox nihil reliquum fore, ſi miles Cæſareus tam frequenti numero regionibus illis admitteretur, & vicinas circũ Regiones, occupata jam tota Marcka Brandenburgica, & Mechelburgenſi, & Pomeraniæ ditionibus, fluviorum oſtia, & portus inſideret. Hollandi vero & Sueci

Comitia Danica.

ex ulteriori bello divergium ſibi promittentes nihil omiſerunt, quo Regi vindictam ſpiranti, eandem ut facilem ex poſſeſſa adhuc Crempena, & Glückſtadio perſuaderent: in quem finem Hollandi ſua auxilia tam liberaliter obtulerunt, ut illinc multi in ſuſpicionem ambiti regni ab ipſis devenerint; crediderintque huc etiam ſpectaſſe tam liberalem promiſſionem unius legionis, quam Laurentius Realis ipſorum nomine, prout diximus, ad Sundæ tranſitum, eorumque etiam impendiis extra ordinem aliorum auxiliariorum tuendum obtulerat; videlicet eo fine, ut optimam regni partem, imò optimum Orbis vectigal pignoris loco ſuæ Hollandiæ obtinerent.

Legatio Hollandorum.

Poſtulata Cæſaris apud Lubecenſes.

E contra Lubecæ Cæſarei Legati congregati cum Walleſteinio, & Tillio de oppugnandis reliquis ditionibus Regis deliberantes, maxime in tanta navium inopia, quas tamen ad occupandas inſulas omnino neceſſarias nullus dubitabat, à Lubecenſibus illas multis precibus, ac deinde gravioribus rationibus in medium productis, contenderunt. verum Lubecenſes hactenus medii ſeſe à bello Danis perpetuo vicinis inferendo excuſarunt; & ne ad illud auctoritate majori adigerentur, culpam omnem in reliquas Anſeaticas civitates, à quibus vel maxime dependebant, ſingulari ſtudio rejecerunt. quare Cæſarei tantum exiguo navigiorum numero inſtructi, glaciem craſſiorem expectarunt. verum, cum illo anno tam denſa non fuiſſet, de tranſitu in Daniam deſperarunt. Cæſar tamen, nequid omiſiſſe videretur, Comitem Swartzenburgum Aulæ Præfectum ad civitates Anſeaticas ablegavit, ut inſtituta nova ratione commercii addicentes auxilia navium contra Danos impetraret. Verum cum horũ difficillima inter diverſiſſimos ordines, pleruṁq; proprium commodum tantum ſpectantes, deliberatio in ſextum menſem extracta fuiſſet, nihil effectum fuit.

Triũphus Pragæ de captivis & vexillis.

Nobis jucundum fuit videre Pragæ recenter à Comite Slickio adẽpta quinquaginta ſigna peditum, & quadraginta ſex equitum, quæ ex caſtris Danicis in triumphum magno tubarum, & tympanorum ſtrepitu deducta, ac Cæſari per Præfectum Principis Walleſteinii una cum

na cum octoginta captivis, duobus Tribunis, & triginta Capitaneis oblata fuerunt, & poſtea Viennæ in Sacello D. Virginis Lauretano, in Eccleſia Sancti Auguſtini erecto, ad opprobrium hoſtium, & perpetui trophæi monumentum ſuſpenſa. captivos Cæſar Pragæ aliquandiu attineri juſſit, ac poſtmodum jure belli, clementiſſime tamen cum ipſis agens, eoſdem, prius accepta fide, quod ſpatio ſex menſium contra S.M. non eſſent militaturi, dimiſit: Laurentium Realem diligentius aſſervari, & Viennam ſub cuſtodia mitti juſſit; nam is in Indiis pluribus annis Hollandicis copiis Præfectus majoris videbatur experientiæ, & rerum Germanicarũ „ peritiæ, quam ut tam facile dimitti poſſet. Quare eundem vidimus ad ſextum menſem detentum, ſæpius ex- „ aminatum, & ſæpius à ſubmiſſis Religioſis ad Catho- „ licam Fidem, ſi forte reſipiſcere voluiſſet, invitatum, „ ſed ſemper nulli Fidei addictum, atheum potius, quam hæreticum ſe profeſſus eſt.

Magnum exercitum illis diebus Cæſar collegerat in limitibus Sweviæ ſub Comite Wolfgango à Mansfeldt ſexdecim millium, & amplius peditum, ac mille quingentorum equitum, qui circa Vlmam hyberna fixerant, omnibus metum incutientes, ingenteſque pecuniarum collationes inſtituentes. De hoc exercitu variæ tunc erant conjecturæ; exortis enim tumultibus Italicis ob Vincentii Mantuæ Ducis obitum, & Ducis Niverſenſis controverſam poſſeſſionem, multi Italiæ tunc metuebant. Alii Helvetios „ continendos dicebant, ne dum fœderatis Argentinenſi- „ bus, Vlmenſibus, Norimbergenſibus, aliiſque civi- „ tatibus Imperialibus imperarentur ſacrarum fortunarum reſtitutiones juxta mandata, præpedirent. Nonnulli etiam exercitum ad omnem eventum, vel in Vngaria, vel in inferiori Germania applicandum judicantes, eundem ibidem optime detineri cenſebant, ut ſecundo flumine, ubicunque neceſſe foret, evocarentur. Vnum conſtabat, propter illius exercitus præſentiam, hæreticorum animos, alioquin ad novas ſpes erectos, plurimum concidiſſe. Daniæ Rex nedum de Germaniæ auxiliis diffidens, magnam ſpem in civitates

Novus exercitus Cæſaris in Swevia, & in quẽ finem.

Imperiales propter Religionis inſtaurationem, & bonorum Eccleſiaſticorum reſtitutionem multis in locis publicatam, & univerſaliter præparatam, offenſas repoſuerat; eratque, qui fœdus contractum fuiſſe diceret, cujus ſe primarium Ducem Marchio Durlacenſis etiam aſcitis in ſocietatem Gallis gloriabatur. ſed hæc omnia conſilia (fugiente Marchione) per hujus exercitus conſtantiam diſſipata ſunt, hoſtes extenuati, & Cæſaris auctoritas vel maxime fuit per Imperium ſtabilita.

Fructus illius exercitus.

Quod de reſtitutione Catholicarum eccleſiarum dicebatur, notavimus propter pericula generalis alicujus ſeditionis, commotis nonnihil Helvetiis, quos tantæ copiæ excitaverant, nedum omnino maturam fuiſſe mandati concepti publicationem, exercitus tamen præſentia multis in locis, præcipuè apud Swevos, ubi frequentiſſimæ ſunt civitates Imperiales corruptæ, non parum ſacrarum fortunarum reſtitutionem promovit; illo etenim præſente, liberrime Cæſar Epiſcopo Auguſtano, me inſtante, mandavit, ut pagos ſibi ſubditos omnes, & hæreticorum, Proteſtantiumque dominorum hactenus refractarios ſecundum tenorem tranſactionis Paſſavienſis, Catholicæ Religioni obtemperantes redderet. Quod idem Leopoldo fratri imperavit, ut Campiduni, Memmingæ, Colmariæ, & alibi in ſuperioribus hæreditariis regionibus attentaret. Magno etiam Ordinis Teutonici Magiſtro commiſſa fuit inſtauratio priſci ritus oppidi Bopfingenſis, Nortlingenſis, Aulen, Drinckelspulhii, & Gemundii, ſervata pace Paſſavii.

Varia exequutiones.

Fuere hæc certe prænuntia futuri decreti Generalis, ut præſente exercitu initio facto, minus alibi, abſente forte, ſentirentur, vel pertinaciores adigerentur. Memmingæ enim militum motus ſtatim binas eccleſias pro Catholicis expreſſit. Lindavii etiam ſexcentis militibus ſemel admiſſis, ſecuriſſimi Cæſarei Legati, Comes Hugo de Montfort, & Epiſcopus Conſtantienſis claves oppidi, domus Prætoriæ, & armentariæ, reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum non ſine inſigni fructu ſpirituali urgere cœperunt, & Vlmenſes hactenus

nus rigidiſſimi ſolum ad ſtrepitum vicinorum militum per Legatos, dicto Cæſaris ſeſe fore obedientes promiſerunt.

Auſtria reformata

Apud nos in vicina nobis ſuperiori Auſtria terminus emigrationis omnibus nobilibus, Catholicæ Fidei nomen dare detrectantibus, indictus, non longe diſtabat. quare certatim proceres Cæſaream Aulam acceſſerunt, ut ejuſdem termini extenſionem impetrarent; impoſſibile enim multis videbatur, temporalibus bonis tam cito renunciare, cum turbatis adhuc rebus, nec juſtus emptor, neque æquum precium inveniretur. ideo prolixiorem terminum, & perpetuum, aut ſaltem diuturniorem acceſſum, ac receſſum in propriis hæreditatibus poſtularunt. Verum cum res periculo non careret, & plures mecum notaſſent dilationes iſtas, non niſi in ſpe mutationis fortunæ Cæſareæ, (quod facile, vel morte, vel bellis Turcicis ſupervenientibus, vel novis ſeditionibus enaſcentibus potuiſſet contingere) inniti, præciſa longiori dilatione, proxima hebdomada Sancta ante Paſchatis inſtantia ſolemnia, fuit ultimus terminus emigrationis conſtitutus: bonorū vero quorumcumq; venditionis terminus ſeptem menſium conceſſus, quo tempore acceſſum, & receſſum liberum modeſtiæ haberent, vel aliud Cæſaris judicium opperirentur. Serio interim Cæſar per Comitem de Trautmanſdorf Arcani Conſilii Conſiliarium apud Electorem Bavariæ ceſſionem ſuperioris Auſtriæ urgebat, „pro qua Sua Majeſtas hæreditariam donationem „ſuperioris Palatinatus eidem Electori pia commuta„tione offerebat, & ſubditi ipſi Auſtriæ magis erga Cæſarem, quam erga Bavarum propenſi, non contemnendam ſummam ſignati auri ſexcentorum millium florenorum liberaliſſimè addicebant. In Bohemia vicani propter indictam Catholicam Religionem inſolentiores non exiguum metum nobis incuſſerunt, præcipue illi, qui Pragæ, ubi tunc eramus proximi, ac magno numero congregati, Senatum Coſtlicienſem ferro, & igne caſtigandū ſtatuerant, & in ditionibus Liechtenſteinii, ac Baronis à Treska contra Præfectos invecti, aliquos male mulctarant, alioſque inſidiis præoccu-

Auſtria liberata è manibus Bavari.

pandos, ac delendos ſperabant, ut ſic Catholicæ Religionis jugum ipſis ſola obſtinatione moleſtiſſimũ quocunque modo excuterent.

Tumultus Bohemiæ. Hinc conſtans fama incrementum à ſingulis ſuſcipiens, non ſolum Bohemiam, ſed magis alias orbis partes pervaſerat de vicanis, qui Cæſarem Ferdinandum in venatione opprimere conſtituerant, eumque cum ſua Aula ad laqueum damnare. ad cujus famæ rumorem nos omnes inhorruimus, magis quando Cæſar evocatis quatuor mille militibus per Walleſteinium vicanos illos comprehendi, ac niſi modeſtiæ locus foret, penitus deleri præceperat. ex quorum rigidiori examine poſtea conſtitit, jactari verba incondita à ſceleratis contra Catholicos, eorumque primarios promotores, à quibus nec Cæſareæ Majeſtatis dignitas excipiebatur. auctor tamen talis conſpirationis in Vngariam, ac poſtea ad Turcas mature evaſit, & ſecundarii aliqui rigidiſſimis tormentis ſubacti, pœnas temerariæ conceptæ ſeditionis, ac parricidii luerunt.

Militum concurſus. Evocaverat hic tumultus, (quem verebantur omnes initio fore in Bohemia univerſalem) ex Germaniæ meditullio ad limitem Bohemiæ, in ditionem ſcilicet Norimbergenſem, & Bambergenſem quadraginta quatuor turmas equitum, ſub ducibus Helbron, Merode, Montecuculo, Iſolano, & Fourio, ſed ſedato tumultu, iis opus non fuit; quare in iiſdem limitibus prope Francofurtum hæſerunt. „ Qua occaſione Comes de „ Hanaw dudum controverſam Præfecturam Schligteranam, Eccleſiæ Herbipolenſi jure debitam, ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo coactus fuit reſtituere, enixis precibus contendens, ut decurſorum fructuum gratiam obtineret. cujus exemplo cæteri Proteſtantium non parum conterriti, de reſtitutione aliquando ſacrarum fortunarum facienda nihil dubitarunt.

Progreſſus Religionis in Palatinatu. Faciliorem progreſſum etiam invenitCatholica Religio in Palatinatu, ubi præter omnem ſpem, qui peſſimi aliquando fuerant Heidelbergæ, Germerſheimii, Altzeii, Neoſtadii, Crucenaci, Simmerii, Kurchenheimii, Cæſaris literis felici quadam neceſſitate illos adChriſtum compellentibus, Catholicam Religionem ample-

amplexi ſunt. Hagenauæ integra civitas initiata fuit Catholico ritu, & Spiræ, (reſtituta P P. Dominicanorum eccleſia) magna pars civium hæreſim abjuravit. Francofurtenſes, in eorum civitatem inſtante Cæſare, cujus nos literas, & mandata procuravimus, inſtante etiam Archiepiſcopo Moguntino, P P. Cappucinos admiſerunt. Ratiſbonenſes à Cæſare moniti, ut cum Catholicis mitius agerent, iſtis diebus publicas ſupplicationes per omnes urbis plateas etiam inſolitas, quas hucuſq; non obierant, tolerarunt, & novæ Eccleſiæ ſectariæ, ut Catholicorum Eccleſiis valedicerent, fundamenta jecerunt. Soli Argentinenſes, cæteris omnibus pertinaciores, Cæſaris placita ſciſſis animis publicarunt; nec ſtatim parere volentes, nec continuo eadem rejicientes, in aliud tempus eorundem executionem diſtulerunt, hoc interim reverentiæ Cæſareis literis deferentes, quod nocte, dieque eiſdem excubias addiderunt, ne ab inſolenti plebe diſcerperentur, & culpa in univerſum Senatum redundaret. Pertinaciſſimi Franckendalenſes, (quorum una erat ſententia potius locum, quam Religionem mutare) cæteris à præſidiariis militibus liberatis, aut valde ſublevatis, plures præſidiarios, quam cives numerarunt.

Iam pridem de Metropolitana Eccleſia Magdeburgenſi laboratum fuerat; illa enim indebite cõmendata fuerat Ioachimo Friderico Brandenburgico, qui cum contra Cæſarem arma geſſiſſet, & Legationibus obeundis implicatus, à Sua Majeſtate proſcriptus fuiſſet; ipſos Canonicos offenderat. Quare metuentes ne dignitas ad Catholicum devolveretur, & ipſi ad Catholicam Religionem adigerentur; Electoris Saxoniæ filium ſecundogenitum poſtulare deliberarunt, ut ſi primo adminiſtratore deſtituerentur, ſaltem ſuæ ſectæ validum Mecænatum victori Cæſari opponendum nanciſcerentur. Quod cum ſciviſſem, retuliſſemque Cæſari, ejusq; miniſtris, inſtans ne cunctarentur in remediis adhibendis, ob multa mala, quæ inde oriri poterant, Sua Majeſtas per certũ hominem Pſeudocanonicis ſub graviſſimis pœnis præter ipſam actus nullitatem, interdixit, ne in Archiepiſcopi electione, ſeu poſtulatione procederent:

De Archiepiſcopatu Magdeburgenſi diſpoſitio.

cederent:

Cæſaris litera ad Electorem Saxoniæ.

cederent: Electori vero Saxoniæ per literas ſignificavit,quod cum tanta ei voluntate eſſet aſtrictus; tamen cum ille ſe ingereret in nova electione Archiepiſcopi Magdeburgenſis, & curaret, ut aliquis ex propriis filiis eligeretur; non poſſe ſalva juſtitia talem Catholicorum injuriam permittere; cum ſupradictus Archiepiſcopatus poſt tranſactionem Paſſavienſem ab hæreticis fuiſſet occupatus, pro qua cauſa non potuerant Catholici in Camera Spirenſi proſequi multas alias cauſas pro reſtitutione aliorum bonorum Eccleſiaſticorum ab hæreticis occupatorum, nolentes hæreticum quemlibet recognoſcere pro legitimo Archiepiſcopo Magdeburgenſi, ad quem ſecundum Imperii conſtitutiones ſpectabat eſſe relatorem cauſarum. Addidit pręterea Cæſar, quod cum multas auri myriades pro præfato Archiepiſcopatu recuperando impendiſſet, eos non niſi in divinum ſervitium relaxare ſe velle. quare eum amice admonebat, ne aliter ſentiendo eſſet ipſe cauſa, & origo novorum tumultuum, & bellorum in Germania; ſe enim firmiſſime ſtatuiſſe,nolle permittere in Imperio hujuſmodi inconvenientia. ſed hæc noſtræ diligentiæ conamina nullum effectum habuerunt: nam poſt aliquot dies Pſeudocanonici ſe excuſarunt,

Reſponſio Pſeudocanonicorum ad Cæſarē pariterque Electoris Saxoniæ.

quod ante receptum mandatum S. M. Principem Auguſtum Electoris Saxoniæ filium in Archiepiſcopum poſtulaſſent. ipſe quoque Elector Saxoniæ S. Majeſtati reſpondit,cum duos dies ante literas S.M. oblatas conſenſiſſet, ut Auguſtus filius poſtulationem acceptaret, ſe jam non poſſe ſine ſui honoris jactura permittere, ut eandem renunciaret.

Nova remedia pro rejicienda poſtulatione ſupradicta.

Quare novis, & violentioribus remediis uti neceſſe fuit; & ideo S. M. iterum ſcripſit Electori, ſe non poſſe à præſcripta mente,neque ob publicum Imperii commodum, neque ob privatum proprium recedere. conſtituit præterea virum magnæ auctoritatis, ut compulſis populis Principatus Magdeburgenſis, Archiepiſcopatui ſubjectis, ad præſtandum novum juramentum fidelitatis, & obedientiæ Suæ Majeſtati, illius poſſeſſionem, & dominium armata manu retineret,& defenderet.inſuper conſtituit Commiſſarios, qui inibi quæſtionem haberent contra omnes

mnes ſupradictos Pſeudocanonicos ob diverſa capita criminis læſæ Majeſtatis, cum non minus ipſi, quam eorum præteritus Pſeudoadminiſtrator, rebelles contra Suam Majeſtatem & Imperium fuiſſent. Interea Tillius, commiſſa Comiti de Anholt cura obſidionis civitatis Staden, cum ſex legionibus peditum, & magno equitum numero Friſiam orientalem ingreſſus, ſtationem cœpit, quaſi comitatum illum Imperio ſubjectum, ab Hollandis occupatum, recuperaturus: ſed revera, ut illorum vires diverteret, eiſque timorem injiceret contra Hiſpanos belligerantibus. certum enim erat, hujuſmodi recuperationem perfici non poſſe iis tẽporis anguſtiis, eoque belli apparatu, cum inimici civitatem Emden, & Ten-ort firmiſſimas arces in ſua poteſtate retinerent. Meliorem effectum obtinuit Comitis de Trautmanſdorf cum Electore Bavariæ ob ſuperioris Auſtriæ reſtitutionem tractatus; licet ab initio habuerit remoram ex poſtulatione cautionis illarum provinciarum, quas Cæſar in compenſationem crediti Bavarici daturus erat, quæ reproducta reſolutione Electorum in Conventum Mulhuſii, qua pro ſuo arbitratu poterat S. M. diſponere de provinciis Friderici Palatini proſcripti; & inſuper promittente S. M. defendere provincias dandas Bavaro; ſublata fuit. præcipua concordiæ capita fuere, ut daretur libere Bavaro pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus Palatinatus ſuperior, una cum quatuor Prefecturis Palatinatus inferioris cis Rhenum, in quibus eſt Heidelberga Palatinorũ antiqua, & principalis ſedes, & Mannheim inter Germaniæ arces muniſſima; ſecundo ut daretur diploma Electoratus perpetui S. Sereniſs. Celſitudini, ejuſque ſtipiti. quare per iſtam concordiam, quæ in principio Maji executionem ſortita eſt, duo graviſſima negotia Catholicam Religionem ſpectantia complementũ habuerunt. nam ſublatæ fuerunt ſuſpicionum umbre inter Domum Auſtriacam & Bavaricam, ex quarũ diſcordiis in Germania, quot oriri potuiſſent Catholicæ Religionis pericula, & ruinæ; ſupra retulimus: & in hoc quilibet bonus Catholicus ſummopere animadvertere debet. Secũdo, quanti fuerit momenti tranſlatio unius voti Electoralis hæretici

Tillius Friſiam oriẽtalem ingreditur cum ſuis legionibus, & ad quẽ finem.

Concordia inter Cæſarem, & Bavarum pro reſtitutione Auſtriæ ſuperioris.

notandum

hæretici in Catholicum, nemo eſt tam parum Germanicarum rerum expertus, qui non plene cognoſcat. in quo negotio non minus ſub Pontificatu Gregorii XV, fælicis recordationis, quam ſub iſto Sanctiſſimi Domini noſtri Vrbani nos laboravimus, & deſudavimus, Deo dante vires, & incrementum.

Literæ patentes Cæſaris, ut hæretici Moraviæ, niſi infra ſex menſes Catholicam Relig. ſuſciperẽt, diſcederent ex tota provincia.

Publicatio Dietæ Marchionatus Moraviæ.

Præparatoria Iudicia Brunæ pro futura dieta

Eodem menſe per litteras patentes mandavit Imperator Moravis, ut omnes dictæ provinciæ hæretici, niſi Catholicam Religionẽ ſuſciperent, intra ſex menſes ex illa egredi, & inter ſex alios, ſuas omnes fortunas vendere deberent. Reformavit præterea conſtitutiones omnes, & leges ejuſdem provinciæ, illas præſertim quæ contra Religionem, & libertatem Eccleſiaſticam erant. Inſuper ad præſtandum ab illis populis Regi Vngariæ juramentũ fidelitatis, necnon ad multa alia neceſſaria in beneficium eorundem, dietam illius Marchionatus pro fine Maji in civitate Zenoimæ indici mandavit. ideo ſtatim Brunæ judicia ejuſdem dietæ præparatoria cœpta ſunt, in quibus præter alia, quæ expedita fuere, Baro Bioſcus hereticus, & ex primariis illius provinciæ rebellis, non ſera vindicta Divina capite plexus eſt, ex eo quod inter alia perpetrata facinora Decanum Sarcandrum in principio rebellionum atrociſſimis cruciatibus Martyrem effecerat.

Rex Daniæ occupat inſulam Femeren.

Rex Daniæ infauſto nihil attonitus, nec terrefactus augurio, quod incolæ Haffniæ Regiæ ſuæ reſidentiæ conceperant ex repentino fulminis caſu, quo Cathedralis campanarum turris diruta fuerat, & in ſacellum Regium dejiciens omnia anteceſſorum Regum monumenta quaſſarat; ſolvens ex portu cum valida claſſe appulit ad parvam Inſulam Ducatus Holeſtain Femeren, quam ſtatim occupavit, cæſis quinq; Wallonum turmis, quæ ibi in præſidium conſtitutæ erant. deinde è regione ejuſdem inſulæ novum propugnaculũ extruxit-hinc ad civitatẽ Kylæ ſe tranſtulit, ut ea potitus, tutiorem, & liberiorem deſcenſum haberet in terram. ſed ſpe fruſtratus eſt: nam magno impetu illam oppugnare incipiens, virtute tamen Imperialium rejectus, in Zelandiã cum paucis navibus receſſit, reliquum claſſis in canali Femeren relinquens ad defendendam eandem inſulam,

Idem rejicitur à civitate Kylæ virtute Imperialium

& pro-

& propugnaculum in cõtinenti, quod poſt paucos dies ab Imperialibus recuperatum fuit, cæſis, & diſſipatis multis turmis hoſtium, qui fugientes in claſſem ob maris ęſtum è littore ſemotam ſe ſalvos reddere non poterant. cives Stralſundt (quæ eſt civitas Ligæ Hanſiaticæ in Pomerania) ob occupationem à Cæſareanis inſulæ Rugiæ, & ob propugnaculum ab eiſdem erectum in parva inſula, quæ eſt è regione canalis, ſeu portus civitatis, nimium de ſua libertate dubitantes, inito cõſilio cum Rege Daniæ, præfatum propugnaculum ſtricta obſidione oppugnarũt, ac tandẽ expugnarunt. quod indigne ferẽs Colonellus Arnheim, ad caſtigandam eorum rebellionem, cum duodecim millibus armatis cœpit obſidere civitatem, ſane non valde maturo conſilio, ob multa, ſed præcipuè, quod non poterat impedire ſubſidia, quæ per mare ventura erant.

Cives Hãſiatica civit. Stralſundt deficiunt à fide Cæſaris.

Colonellus Arnheim obſidet Stralſund

Dum per littora Baltici maris tali modo belligerabatur, in tota fere Germania laborabatur in vinea Domini lolium hæreſis extirpando. In Palatinatu Heidelbergenſi Patres minores ſtrictioris Ordinis obſervantię Sancti Franciſci hoc tempore ex Calviniſmo ad Catholicam Religionem reduxerunt civitatem Wolffſtein cum adjunctis ſuis undecim pagis, ſic etiam civitatem Stromburg cum duobus oppidis, & quatuordecim pagis; pariter civitatem Monzingenſem; Archiſatrapiam totam civitatis Cæſaris Lautrenſis cum tribus oppidis, & ſexaginta pagis; dominium Hohenecken cum quatuor pagis; oppidum Rockenhauſium cum ſex pagis; arcem Naumburg cum duodecim pagis, & oppidum Oppenheimenſe.

Vberes fructus Cathol. Relig. in Palatinatu Heidelbergenſi.

Cæſar ad propagandam Catholicam Religionem in Bohemia, quamvis regium ærarium, ob tot & tantas in bellis confectas expenſas, haberet exhauſtum, in Dei tamen ſolum protectione confidens donationem quindecim Cruciferorum pro quolibet magno modio ſalis regni Bohemiæ annuatim ſtatui Eccleſiaſtico contulit.

Cæſaris liberalis donatio quindecim Cruciferorum pro quolibet modio ſalis regni Bohemiæ ſtatui eccleſiaſtico ejuſdem regni.

Præterea quia in conſtitutione ſtatutorum, & Legũ regni Bohemiæ aliquæ erant ex eis, quæ ambiguitate, & perplexitate laborabant, flagitante Card. ab Harrach, in ſtatus Eccleſiaſtici beneficium aliquas declarationes effecit,

Civitas Stadē poſt multorum menſium obſidionē venit in manus Comitis de Anholt pactis honeſtis conditionibus.

effecit, quas lector videbit infra inter diplomata Cancellariæ regni Bohemiæ.

Haud igitur mirari debemus, ſi Deus, qui dat affluēter omnibus in eum ſperantibus, ampliſſima Cęſari dona conferre non deſtiterit, prout eo tempore accidit. nam Comiti de Anholt poſt multorū menſium obſidionem civitas Staden dedita eſt, Colonello Morgan, qui eam defenderat, ſpondente, nec ipſum, nec ſuos milites per ſex menſium ſpatium militaturos contra Cæſarē. Qui antequā Praga diſcederet, ad Moraviæ dietam iturus, quæ in fine Maji, & principio Iunii celebrata fuit; Ferdinandum Magnum Hetruriæ Ducem cum Principe Ioanne Carolo ejus germano, ſuos ex ſorore nepotes, ſplendidiſſime, tanquam Auſtriæ Archiduces, excepit, pariterq; eodem tempore, cum multo honore, & benignitate admiſit Antiſtitem D. Ioannem Baptiſtam Pallottum Nuntium extraordinarium Sanctiſſimi Domini ob negotia Ducatuum Mantuæ, & Montis Ferrati, à me ad S. Majeſt. introductum. deliberationes poſtea Dietæ Moraviæ feliciſſimum habuere ſucceſſum. quia pręterquam quod omnes ſtatus illius provincię coram Imperatore fidelitatem Regi Vngariæ, tanquā legitimo ſucceſſori jurarunt; ſpoponderunt etiam, ſe per ſingula familiarum capita ſemel tantum ſex florenos ſoluturos, & pariter illo anno ad muniendas Vngariæ Turcis limitaneas arces unam ſecalis menſurā per ſingulos ſubditos, & per ſingulas domus civitatū: promiſerunt præterea Regi Vngariæ tanquā novo provinciæ Marchioni viginti millia florenorum, totidemque Imperatrici & miniſtris cancellariæ. quibus firmatis, Rex Vngarię Marchionatus privilegia confirmavit, & publico juramento comprobavit; ea nimirū forma & tenore, quo ejus parens confirmaverat, & promiſerat. Verum Imperator, antequam Zenoima diſcederet, publicari mandavit novas leges, & conſtitutiones ab illis populis obſervandas, præſertim nonnullas circa Religionem reformatas, quæ fuerāt antea ab antiquis Regibus Bohemiæ, & Moraviæ Marchionibus hæreticis prolatæ. in qua reformatione ex ordine Card. à Dietrichſtain, & meo multū deſudavit Canonicus Erneſtus de Platais.

Advētus in Pragam Ferdinandi magni Hetruriæ Ducis.

Adventus in Curiam extraordinarii Nuntii.

Deliberationes Dietæ Moraviæ faliciſsimæ pro Cæſare

præter

præter hæc Imperator ante ſuum diſceſſum aſſignavit ſtatui eccleſiaſtico in dietis, & ſimilibus provinciæ functionibus primum locum, cum antea ex temporum præteritorum iniquitate non niſi ſecundum haberet.

In hujus anni fine varii fuerunt rerum Imperialium eventus: nam Krempa arx munitiſſima Ducatus Holeſtain poſt aliquot menſium obſidionem in poteſtatem Torquati Comitis Ducis Guadagnoli Generalis Imperialium bombardarum honeſtis conditionibus devenit. ſed talem eventum obſidio arcis Glückſtadt, in proxima ripa fluminis Albis ſitæ, ſortita non eſt, cum ſubſidia, quæ è mari in ipſam inferebantur, non potuiſsēt impediri. civitas vero Stralſuntd cum jam vix poſſet amplius ſubſiſtere acriter oppugnantibus Imperial. qui cum harpagonibus uſq; ad muros devēerant, cœpit agere de pactionibus, eaſq; cum Duce Fritlandt (Pomeraniæ Duce mediatore) concluſit; poſtea tamen concordia ſuum non habuit effectum, quoniam cives magno obtēto ſubſidio, cum valida claſſe navium à Rege Suecię (qui ante paucos dies illius civitatis ſuſceperat protectionem) illam amplius ſervare noluerunt. Hinc non defuit, qui id inconſiderationi, & non ſolitæ prudentię, & perſpicacitati Ducis Fritlandt verterit, eo quod cō-cluſis conditionibus, non debebat proficiſci Guſterou (quæ ſedes eſt ſolita Ducum Mechelburgenſium ibi proxima) ad capiendam ejuſdem Ducatus poſſeſſionē, qui ei ab Imperatore ob impenſas, & ſervitia in bellis præſtita conceſſus fuerat, cū prædeceſſores Duces (quorum familia per quingentos annos dictum Ducatum poſſederat) rebelles extitiſſent. præterea non debebat executionis concordiæ onus Duci Pomeranię committere, ſed ipſe illud in ſe ſuſcipere, & ante diſceſſum perficere, cum veriſſimum ſit, quod de fortuna aſſeritur: fronte capillata, poſt hæc occaſio calva.

Venit in manus Ducum Imperialium arx Kremp.

Cives Stralſund tractant cum Duce Fritlāt de conditionibus pacis, & concludunt, ſed poſtea recedunt à cōcordatis.

Interim pro convocando Electorali Conventu Ratisbonæ pro Imperii pace, & electione Regis Romanorum multis conſumptis laboribus per multos menſes cum Electoribus fruſtra inſudatum eſt; nam etiamſi Electores promptiſſimos ſe oſtenderent ad celebrandum Conventum; tamen Cæſari præſentarunt prius

Procuratur convocatio Conventus Electoralis Ratiſbonæ pro electione Regis Romanorū ſed fruſtra

moderanda eſſe gravamina, quæ omnes Imperii Principes in propriis provinciis ab armis Imperialibus patiebantur propter exercitus magnitudinem, illiuſque violentiam, & rapinam; & ideo quamvis à Cæſare trãſmiſſus in Imperium Comes Rambaldus de Colalto, miſſionem feciſſet quindecim millium equitum à ſervitio Cæſareo, & deinde valde bonas, & prudentes ordinationes circa diſciplinam, & vitam militarem reliquis dediſſet; non tamen expetitus effectus ſequutus eſt; vel quia remedium non fuit ſufficiens, vel quia Principes Imperii voluiſſent, ut pene omnium militum Imperialium (aliquibus paucis cum exercitu Ligæ Catholicæ ſolum relictis) miſſio fieret: quod quidem Cæſar nec poterat, nec debebat præſtare; tum propter negotia ejuſdem Germaniæ, quæ adhuc ignem malæ voluntatis ſub cinere fovebant; tum etiam ob Italiæ rumores, ac tandem ob pericula, quę imminebant propter pacem cum Turcis non firmatam; cujus ſpem licet enutrirent mutuæ Oratorum inter duos Imperatores tranſmiſſiones, tamen quia adhuc ratificata non erat, in ea quidem fundamentum fieri non poterat; immò, etſi ratificata fuiſſet; quia jam antea experimẽto compertum fuerat, eam Turcas tanto tempore obſervaſſe; quanto eam frangere non potuiſſent, cum eorum vires in alias partes diſtractæ eſſent; maxime extimeſcendum erat.

Procedebatur interea ab Imperialibus Commiſſariis Magdeburg tranſmiſſis ad ulteriorem quæſtionem cõtra Pſeudocanonicos ob expoſitas cauſas: quare illi magnopere metuentes Viennam (quo paulo ante Curia Cæſarea redierat) duos Oratores pariter Pſeudocanonicos ſectæ Calviniſticæ, ut ſeſe à poſtulatione facta excuſarent, tranſmiſerunt; credentes hac via ſuæ rebellionis pœnas elapſuros. propoſuerunt igitur Cæſari Oratores, Capitulum, & omnes poſtulando filium Electoris Saxoniæ, crediſſe ſummopere voluntati S. M. ſatisfacturos, quandoquidem poſtularant filium Principis tanta Cæſari voluntate conjuncti, tantumque de eo benemeriti; attamen ſi capitulum, quod crediderat, non erat aſſecutum, rogabant S. M. ut ſuggeret opportunum

tunum facto remedium, quod Capitulo erant repræſentaturi, ut quoad fieri poſſet, S. M. morem gereret. Cæſar clare perſpiciens hos ſub veſtimentis ovium luporum animos abſcondere, eis per Cancellarium reſpondit, ipſos ac reliquos ipſorum ſocios valde graviter erraſſe in facta poſtulatione, non ſolum, quod contra multa juſtitiæ capita, ſecundum Imperii conſtitutiones, & contra alia non conſentanea voluntati S. M. attentaverant; verum etiam ob eandem cauſam ab illis repræſentatam conjunctionis, & amicitiæ Saxonis cum S. M. quoniam futuri erant fortaſſe cauſa, & origo perturbationū, & diſcordiarum inter duos Principes tanta animi voluntate in publicum Imperii commodum conjunctos. ideo ipſis, qui erraverant ſedulo cogitandum, qua ratione rem cum ipſo Saxone poſſent componere. Tali reſponſo perterriti Pſeudocanonici Oratores, & multo magis deinde cum per alios tractatus ab eis cum miniſtris Cæſareis initos rejecti, cognoviſſent conſtantiſſimam Cæſaris in hoc negotio, & inflexibilem voluntatem; pavidi, & animo confuſi in ſola ſpe protectionis Saxonicę niſi diſceſſerunt. Quare iterū Cęſar mandavit ſuis Commiſſariis, ut contra eoſdem procederent, & quæſtionem adornarent. quæ poſtea quem finem habuerit, anno ſequenti erit referendum.

Cæſar rejicit propoſitiones Pſeudocanonicorum oratorum Capituli Archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

Pari zelo, & pietate Imperator cum ei repræſentaſſem, in Stiria, Carinthia, Carniola, aliiſq; proximis hęreditariis Auſtriacis provinciis reformationem Religionis optatum finem non habuiſſe, nec habere poſſe; ex eo quod nobiles, & Barones in mandatis reformationis non incluſi, cives, & plebejos clam à ſuſcipienda Catholica Religione retrahebant; mandavit per particulares patentes literas, ut omnes Barones, & nobiles hæretici earundē provinciarū intra ſex menſes vel Catholicam Religionem profiterentur, vel egrederentur ex eiſdem provinciis; permittens tamen illis, ut infra annum ſuas fortunas vendere poſſent, quemadmodum in Bohemia factum fuerat. Sed Imperatoris mens decidendi hoc tempore in favorem Catholicorum primum ſtatutum Imperii gravamen, (quod eſt Religionis) glorioſiſſima, maximaq; fuit omnium, quæ ab introductione

Cæſaris literæ patentes in Stiria, Carinthia & Carniola, ut Barones & nobiles hæretici, niſi infra ſex mēſes Catholic. Relig. ſuſceperint, deberent ex provinciis diſcedere.

Glorioſiſſima, & præſtantiſ. delibera-tio Cæſaris in favorẽ Religionis Catholicæ.

Lutheranæ hæreſis factæ fuerunt in Germania; nam licet tot, tantæque difficultates emerſerint, quantæ, & à me, & à multis aliis miniſtris, multorum menſium labore ſuperatæ ſunt; eo tamen magis pietas S. M. Dei ope adjuta reluxit; ſupradicta tamen deciſio in ſcriptis redacta, (ea forma, & tenore, quo in ſecunda noſtrorum Commentariorum parte deſcribitur) non hoc anno, ſed ſequenti publicata fuit. tanti enim ponderis res Catholicis Electoribus ſedulo conſideranda debuit tranſmitti. Hi vero poſt maturã conſiderationem ſummis laudibus Cæſaris pietatem, & conſtans animi propoſitum extulerunt; quibus præconiis annuit ipſe Deus, dum poſt paucos ab ipſa deliberatione dies Cæſarem inſigni victoria remuneratus eſt. nam cum Rex Daniæ cum ſex legionibus peditum, & quindecim equitum turmis occupaſſet Inſulam Vſedum, & poſtea civitatem Wolgaſt ſedem Ducum Pomeraniæ, ſperans cum auxilio Regis Sueciæ, ejuſdemque populorum Pomeraniæ, majores progreſſus ſe facturum, ex adverſo Dux Fridlandt, motus cum ſex mille peditibus, & mille & quingentis equitibus, ante præfatam civitatem poſt ſex horas certaminis illum vicit, ac majori parte exercitus cæſa, fugavit. quare primum in civitatem, deinde in arcem mari circumdatam, unde, cum ſecurum ſe non crederet, ponte combuſto, in claſſem ſe recepit: civitas vero à Duce Fridlandt die ſequenti capta fuit, & militum deprædationi tradita, atque arce veſperi cum pactis, & conditionibus recepta, totam ditionem in Cæſaris devotionem confirmavit.

Rex Daniæ occupat Wolgaſt.

Pugnat cum Duce Fridlant, fugatur, & vincitur.

Paulo poſt hanc victoriam habui ſucceſſorem in Nunciatura ordinaria, extraordinarium Nuntium Præſulem Ioan. Baptiſtam Pallottum, creatum Archiepiſcopũ Theſſalonicenſem, nunc Eminentiſſimum Cardinalem, cujus virtutes, & præclaras animi dotes Italia, Luſitania, & Germania, non aſpexere modo, ſed ſuſpexere. in eis enim provinciis præſtantiſſima munera, & officia magno virtutum robore, & ſplendore exercuit. Vienna diſceſſi in fine Octobris, Deo gratias agens, quod in tam longo tempore, quo fui in Germania me ab innumeris periculis bellorum, itinerum, peſtis,

ſtis, & aliarum calamitatum, quibus obrutus fui, liberaſſet, & multo magis, quod nulla conceſſio, nulla pax, nullum indultum, aut quid ſimile etiam in ſummis periculis, & ærumnis in præjudicium Religionis Catholicæ conceſſum fuiſſet; immò, quod à prima die uſque ad ultimam tale, & tantum ipſa Religio creviſſet, ut nemo unquam potuiſſet, non dicam illud ſperare, ſed nec cogitatione pervolvere. Quis enim credidiſſet totum Bohemiæ regnum in Religione reformandum, cujus cauſa ducentorum quinquaginta annorum ſpatio ab introductione hæreſis, tot Summi Pontifices, duo Cōcilia, & potentiſſimi Imperatores laborarunt, & tamen nihil, aut parum effecerunt? Quis hoc de Archiducatu Auſtriæ, in quo hæreſis maximis erat munita privilegiis, & præſertim de ipſius capite Vienna cogitaſſet? de hac enim in meo diſceſſu poteram affirmare, quod inſtante diſceſſu ex hac vita D. Gregorius Thaumaturgus de civibus civitatis Neocæſareæ pronuntiavit. Sed quis ſperaſſet in ampliſſimis, & præſtantiſſimis provinciis Moraviæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Tirolis, & Alſatiæ, in quibus prius habitabant dracones, oriturum virorem calami, & junci, & populos ambulaturos in lumine Domini? Nec minus credibile videbatur eos in Vngaria, Sileſia, Luſatia, uberrimos fructus in Religione Catholica percipiendos, qui poſtea percepti ſunt; cum libertate, & conſtitutionibus regni, & peſſimis literis Majeſtatis maxime præpedirentur. Nec quidem ulli in mentem veniſſet, ex utroque Palatinatu, ubi erat ſedes Calviniſmi, firmamentum hæreticorum, & ſtatua Dagon contra Deum; expulſo hæretico, Catholicum exercitium introducendum, infrigendam inſuper potentiam Palatini, una cum tot Re- „
gibus, Principibus, & Rebuſpublicis conjunctam, eiq; „
auferendum Electorale votum, & Catholico Princi- „
pi Maximiliano Bavaro, ejuſque ſtipiti, transferendum. Nec quidem ſperandi exitus è manibus hæreticorū videbatur recuperatio totius Principatus & Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, nec non Epiſcopatuum Halberſtadienſis, Mindenſis, Swerinenſis, Ratzemburgenſis, Principatus Hirsfeldenſis, nec non a-

,, liarũ Abbatiarum, & Monaſteriorum, bonorumq; Ec-
,, cleſiaſticorum, quæ ſi ſimul jungi poſſent, duo maxima regna conſtituerent. Quis denique ſperaſſet, tot alia mirabilia, quæ in augmentum, & propagationem Religionis, & extirpationem hæreſis in toto Imperio perpetrata ſunt. Verum de his omnibus, ut ſolebam dicere Imperatori, & ejus miniſtris, mihique in corde meo, nemo ſit qui ſibi aliquid arroget, divinam gratiam rapinam ſuam arbitratus; ſed ſoli Deo, ejuſq; Matri Sanctiſſimæ tota laus, & gloria tribuenda eſt. Finem impoſuimus noſtris Commentariis, in quibus aliqua de induſtria circumſcripſimus, & tantum delineavimus, alia vix tetigimus, & parum explicavimus, multa reticuimus, & reliquimus, quia veriſſimum eſt, non alio modo viventem de viventibus poſſe ſcribere Commentaria.

Laus Deo, ejusque Matri Sanctiſſimæ.

INDEX

INDEX

Rerum Præcipuarum, quæ in hoc opere continentur.

A.

Æ Mulatio,& ſimultates inter Cæſar.&Bavaricos pag. 24
Appellat Lutherus ad Vniverſitates pag. 5
Apoſtaſia Alberti Brandenburgici 7
Argentinenſium fœdus 9
Angliæ periculum 12
Anabaptiſtarum inſania 12
Angliæ Rex mutat Religionem 13
Archiepiſcopus Colonienſis mutat Religionem 18
Arguitur Caroli Quinti modeſtia 24
Argentinæ reſtituitur Miſſa 27
Alberti Brandenburgici vaſtationes 29
continuat devaſtationes 31
reconciliatur Cæſari ibid. proſternit copias Gallorum 32
contendit cum Herbipolenſi, & Bambergenſi ibid.
ſuperatur ab Epiſcopis 33
Auſtriacorum poſtulatio 35 eorundem ſcrupulus 120
Auſtriacæ familiæ pacta 54, 55
Arcana conſilia paucis revelata 61
Auſtriæ rebellio 65, rationes, & ſcopus rebellionis ibid.
Auſtrii ſuperiores rebellionem movent 66
Auſtrii recuſant Ferdinandum 67
Auſtria titubans 70
Auſtrii aliquo modo placantur 78
Anhaltinus contra Bavaricos, & Auſtriacos 85
Auſtriaci proceres proſcribuntur 90
Apprehenſio reorum Lintzii 99
Angliæ Rex de pace ſollicitus 106
ejuſdem oppoſitio 119
Anabaptiſtæ proſcribuntur 24 April. & 17 Auguſt. 129
Apologia Doctoris Hoe 136
Argumentum pro reſtauratione diſciplinæ 137
Abbatia Fuldenſis 151
Arx Sbirovienſis 155
Abbatiæ Hirsfeldenſis diſpoſitio 161
Auſtriæ incolæ coguntur ad Catholicam Religionem 163
Anabaptiſtarum ejectio defertur 175, tandem arcentur 181
Antverpia tentata 180
Auſtriæ ſuperioris reformatio 203, 232, 278, 288
Arrabonus fluvius purgandus 211
Anglicanæ claſſis infælix expeditio 227

Auſtriæ inferioris reformatio 320
Auſtriæ ſuperioris ruſtici rebelles 253, Legatos Cæſaris capiunt 254, eorum diſciplina ibid. eorum querelæ plerumque falſæ ibid. cum illis agitur de pace ibid. cædunt Holſteinianos, & ſe excuſant 265, ſuperantur 270
Auſtriæ facies miſerabilis 255
Argentinenſium obedientia 302
Anſiaticæ urbes ſollicitantur à Danis 308
Anholtini victoria 317
Auſtria reformata 339
eadem liberata à manibus Bavari ibid.

B

Bellum Helveticum 11
Bellum Gallicum anno 1542 17
Bellum Iuliacenſe 44
Bellum Venetum cum Ferdinando Archiduce 55
Buranus è Belgio 20
Buranus Francofurtum capit 21
Bohemi in Saxoniam ducunt 20
Bohemi caſtigantur 21
eoſdem aggreditur Cæſar 64
Bohemia rurſus turbata 47
Brandenburgicus Hollandis accedit 50
Brandenburgicæ ditionis reformatio 51
Bavariæ Elector ſubmovetur 56
Bohemi ſubornantur 57, interpoſitionem repudiant 60
Bohemiæ rebellionis origo 57
Bohemorum reorum liberatio intentatur 58
Bohemicus tumultus per ejectionem Officialium Cæſaris è feneſtris 58
Bohemorum bellum offenſivum 65, eorundem privilegia à Ferdinando confirmata 67, eorundem ingratitudo ibid.
Buquoii primæ victoriæ in Bohemia 70
Bethlemi petita à Bohemis 76
Belli apparatus in Imperio 80
Bavariæ Dux in Auſtriam 83
Bethlemus conſtantiæ monet Moravos, & Sileſios 91
ejuſdem doli 92
Bohemiæ Eccleſiæ reſtituuntur 93
Bethlemus implorat Turcas, & Tartaros 97
Bohemorum reorum abſentium, & defunctorum citatio, & caſtigatio 98
Bohemiæ novi hoſtes 104
Bavariæ Ducis novus exercitus 107

Bavariæ Dux petit Palatinatum ad ſecuritatem ibid.
Bavariæ Dux ſuſpectus 109
Bethlemus pacem ambit 110
Bohemiæ bellum in Palatinatum transfertur 111
Brunſvicenſis movet exercitum 117, ejus ſuperbia caſtigatur ibid.
Bavariæ Dux fit elector loco Palatini 148
dicit Cæſari Sacramentum, & fungitur officio Archidapiferi 150
Brandenburgici, & Saxonis offenſio 151
Brunſvicenſis diſſimulatio 159
Bellum in Saxonia inferiori 163
Bethlemi Legatus, & ejus oratio ad Belgii confœderatos 239
Bethlemi motus in Hungaria 171
Bavariæ Elector à Saxone admittitur 179
Bredana obſidio Ibid.
Bohemiæ proſcriptorum exilium novis litteris urgetur 181
Bohemorum deſperatio 186
Bohemorum bona venduntur ſolis Catholicis Ibid.
Bohemorum ruſticorum tumultus 187
Breda deditur 199
Brunſvicenſis Dux reſiſtit Walleſteinio 201
revertitur ad obſequium Cæſaris 267
Bethlemi matrimonium 213
Bethlemi legati ſe opponunt Vngarorum votis 213
Bethlemi legatio ſuppletur 239
Bohemia turbata 255, ejus reformatio 283, & 287
instructio pro reformatione 284, pœna inobedientium 284, & 286
Bavariæ Ducis excuſatio ob non ſedatos Auſtriæ ruſticos 265
Bethlemus cauſa diſſidiorum inter Mansfeldium, & Vinarienſem 273, offert pacem Cæſari, ibid. conditiones pacis 281, urget legatum Turcicum ad pacem cum Ferdinando Cæſare 311
Bohemicæ reformationis Commiſſarii 283, officium reformatorum 284, eorum poteſtas 285
Baudiſius fugit 303
Brandenburgicus revocat ſuos, & Cæſari obedit 305, ſpes de ejus acceſſu ad Catholicam Religionem Ibid.
S. Benedicti monaſteria in Archiducatu Auſtriæ reducuntur ad formam Congreg. Caſſinenſis 326
Bohemiæ tumultus 340
Bohemiæ leges declarantur pro Eccleſiaſticis 349

C.

COronatur Ferdinandus primus 10
Comitia Wormatiæ 5
Comitia Norimbergæ, eorumque acta anno 1543 18
Captivitas Brunſvicenſis 19
Conſilia Proteſtantium Ibid.
Copiæ parantur à Cæſare, & Proteſtantibus 20
Colonienſis cedit 21
Carolus V in Bohemiam Ibid.
Conditiones Landgravio datæ 23
Concilium Tridentinum diſſolvitur 29
Conditiones Comitiorum Paſſavienſium obſunt hæreticis 34
Colonienſes ſervantur 37
Correſpondentes implorant auxilia externa 39, eorundem conventus Rotemburgi 63
Comitia Ratisbon. 1608 turbata 40
Cauſa Iuliacenſis 42
Clauſula inveſtituræ Cæſareæ in cauſa Iuliacenſi 43
Correſpondentes invadunt Leopoldi militem 44
Correſpondentium novus tumultus ad Rhenum 45
Catholicorum exiguus apparatus defenſivus Ibid.
Conventus Ducum Saxoniæ 46
Controverſia inter Principes Iuliacenſes 50
Comitia Electoralia impediuntur 56
Comitia Vngarica indicta Ibid.
Correſpondentes conveniunt 60, eorundem ſcopus 61 mittunt auxilia Bohemis 62, eorum conventus Rotemburgi 63
Conventus Triumvirorum, eorumque conſilia 61
Copiæ Cæſaris in Bohemos 64
Catholici ſoli in Auſtria ſe opponunt 75
Correſpondentium diſſidium 77
Catholicorum conventus 78
Catholicæ Religionis ſtatus ante victoriam Pragenſem 86
Cauſæ belli inventæ 94
Catholicorum jubilus 87, eorundem conatus in Bohemia 129
Cleri reſuſcitatio 88
Catholicorum cauſa ubique deſperata 93
Calumniæ hominum pro Religionis mutatione 202
Catholicæ religionis reſtitutio procuratur 103
Chamum deditur 107
Chriſtianus Dux Brunſvicenſis præparat exercitum 111
Catholicæ religionis periculum expenditur 130
Concilium Theologicum privata auctoritate celebratur Pragæ 140

Carmelitæ admiſſi Pragam 156, datur eis hæretic. Eccl. Ibid.
Caroli Archiducis Auſtriæ Ferdinandi Cæſaris fratris mors 187
Cardinalis de Hogenzolre obitus 189
Controverſia pro Epiſcopatu Cardin. de Hogenzolre 190
Conſtantinopoli variæ turbæ 320
Comitia Bohemica 331, propoſitio Cæſaris in iiſdem Comitiis 332
Coronatio Imperatricis in Reginam Bohemiæ Ibid.
Coronatio Ferdinandi III in Regem Bohemiæ 333
Comitia Danica 335
Concordia inter Cæſarem, & Bavarum pro reſtitutione Auſtriæ ſuperioris 343, clancularii ſeductores 285
Conventus ordinum in Holſatia 277

D.

DEliberationes Dietæ Mulhuſienſis fælicíſſimæ pro Cæſare 323
Diverſitas Religionum 35
Duo eliguntur Epiſcopi Argentinenſes 37
Donavertana juſtitia improperatur 40
Diploma ejectionis Calviniſtarum prædicantium 98
Diffidentia de Gallicis Legatis 92
Diſſimulationes Cæſaris 91
Diſpoſitio ad religionem in Bohemia 202
Daniæ Rex ſuſpectus 107
De prædicantibus Bohemiæ deliberatio 114, differenda cenſetur ejectio ibid. repetitur actio contra eoſdem 131
Decretum de religione in Bohemia 161, & 278
Decretum de reſtitutione bonorum Eccleſiæ in Bohemia 162
Diverſæ prohibitiones hæretici exercitii 134, & 162
Daniæ Regis conſilia 173
Daniæ Regis apparatus 197, ejuſdem litteræ ad Cæſarem 198
Danici belli cauſæ 197
Daniæ Rex revocat Mansfeldium 198
Daniæ Regis lapſus 200
Differentia inter Polonicam, & Vngaricam Coronam 215
Daniæ Rex occupat Stoltzenavium 225
Daniæ Rex ſollicitat auxilia 226, movet cum exercitu 258, ejus copiæ cæduntur 260, & 335
Diſceptatio de pace religionis inter Cæſar. & Saxones 229
Damna à Danis illata 237
Danus recuperat vires 266, ſollicitus de Sileſiis 274, in Holſatia Conventus ordinum indicit 277, pacem offert, & quibus conditionibus 280

Durla-

Durlacenſis nova expeditio contra Cæſarem 277
Daniæ Regis progreſſus in Sileſia 281, idem urget Holſatos, & Mechelburgicos ad Societatem 282
Decreta contra nobiles Auſtrios hæreticos 288
Daniæ Rex in Bremenſi ditione 293, oppugnat Bleckede 304, ejus deſperatio ibid. ducit Havelbergam 305, tendit in Mechelburgenſem ditionem 308, fugit in interiora Daniæ 328
Danorum fuga 308, & 350
Durlacenſis copiæ cæduntur 317
Durlatii copiæ Ferd. Cæſari accedunt 319
Daniæ Rex non fidit Hollandis, & eorum auxilia reſpuit 329
Danorum exercitus profugus 335
Diſpoſitio de Archiepiſcopatu Magdeburgenſi 341
Dieta publicatur in Marchionatu Moraviæ 344
Daniæ Rex occupat inſulam Femeren 344, rejicitur à civitate Kylæ Ibid.
Diverſa præcepta Cæſaris contra fractam pacem 268
Diſſidia hoſtium 373
Ducis Bavariæ excuſatio 265
Diſcutitur Regis Hungariæ coronatio 216

E

Expenſæ communes Imperii 26
Excuſationes variæ Germanorum Ibid.
Excluduntur ſectæ ſalva confeſſione Auguſtana 33
Electoris Saxoniæ jura 43
Electorum zelus Mulhuſii 81
Expeditio in Vngaros 95
Electorum reſponſio 142
Electoris Saxoniæ votum 146
Electoris Moguntini, & Treverenſis votum Ibid.
Eccleſia hæretic. datur Patribus S. Franciſci de Paula 156
Erneſtus Albertus de Harrach promovetur ad dignitatem Cardinalitiam 233
Exequutio contra Landgravium 267
Electorum reſponſio ad Ferdinandum Cæſarem pro reſtitutione bonorum eccleſiaſticorum 312, eorum reſolutio 314 rationes Ibid.
Edictum Ferdinandi Cæſaris contra Barones, & nobiles hæreticos Auſtriæ pro inſtitutione, & ſuſtentatione Parochorum Catholicorum 322
Executiones variæ circa religionem Ibid.
Electoralis conventus procuratur Ratisbonæ pro electione Regis Romanorum, ſed fruſtra 347

Electoris Saxoniæ conſiderata 119, 138
Elector Bavariæ admittitur ab Electore Saxoniæ 179

F

FOEderis correſpondentium initia 39
Fœdus ſolemne Proteſtantium 41
Fœdera externa 44
Fœdus aliquot Germanorum Principum contra Cæſar. 269
Ferdinandus Francofur. deſcendit; contra illum diverſa auxilia parantur 73
Fridericus Palatitus fugit Vratſlaviam 91
Ferdinandi Cæſaris magnanimitas 98, ejuſdem piiſſimæ conceſſiones 195
Ferdinandi Cæſaris periculum 95
Ferdinandi Cæſaris pietas, & peregrinatio 102
Francodalenſis obſeſſio 109
Ferdinandi Cæſaris matrimonium 116
Ferdinandi Cæſaris ratio conſtantiſſima 120, 136
ejuſdem zelus 193
Ferdinandi Cæſaris ſententia in Marchionem Durlacenſem 127
Ferdinandi Cæſaris reſponſio ad Saxoniæ Ducem 138
Ferdinandi Cæſaris promiſſiones excuſantur 139
Ferdinandi Cæſaris ingreſſus Ratisbonam 140, ejuſdem propoſitio 141, intentio erga Ducem Bavariæ 142
Ferdinandi Cæſaris modeſta taxatio 143, ejus rigor laudatur ibid. ab errore excuſatur 145, ejus obligatio gratuita ibid.
Ferdinandi Cæſaris conſtantia in reformat. Bohemica 145, ejus decreta proficua 161, 181, 256
Ferdinandi Cæſaris finalis ſententia de tranſlatione Electoratus 148
Ferdinandus Cæſar in Bohemiam progreditur 153, 318
Fœdus arcanum pro reſtitutione Palatini 158
Ferdinandus Cæſar Praga diſcedit 160, tendit in Auſtriam 162
Ferdinandi Cæſaris Ghedini exercitus 172, in ditione Brandenburgenſi 278
Ferdinandi Cæſaris militum inſolentia 176
Fœdus inter Anglum, & Gallum 180
Fœdus inter Gallum, Anglum, & Hollandos 197
Ferdinandi Cæſaris reſponſum ad Regem Daniæ 199
Ferdinandus Cæſar proficiſcitur Sopronium 207, Sopronium ingreditur 208, ejuſdem liberalis indulgentia ibid.
Facies Auſtriæ miſerabilis 255
Ferdinandi Cæſaris gratia oblata reſpuitur 164
Freyſtadium occupatur 260

Ferdinandi Cæſaris exercitus in Sileſia 281, 290, in Holſatia 316, occupat Holſatiam, & Cimbricam Cherſoneſum 328
Ferdinandi Cæſaris exercitus ad Havelbergam 294
Fructus ampliſſimi anni 1628 330
Ferdinandi Cæſaris exercitus in Suevia, & cur, & quis ejus fructus 337
Ferdinandi Cæſaris litteræ ad Electorem Saxoniæ pro Epiſcopatu Magdeburgenſi 342
Fructus Catholicæ Religionis in Palatinatu Heidelbergenſi 145
Ferdinandi Cæſaris liberalis donatio ſtatui Eccleſiaſtico regni Bohemiæ ibid. declaratio ejuſdem in conſtitutionibus, & legibus Bohemiæ pro Eccleſiaſticis Ibid.
Ferdinandus magnæ Hetruriæ Dux advenit Pragam 336
Ferdinandi Cæſaris præſtantiſſima deliberatio pro Religione Catholica 349
Ferdinandus Erneſtus Archidux Auſtriæ, eligitur Rex Vngariæ 218, & deinceps.

G

GRavamina Proteſtantium 40, 48
Gravamina Catholicorum 49
Gaboris defectio anno 1613 Ibid.
Germaniæ miſera facies 70
Germaniæ pericula graviſſima ponderantur 80
Germaniæ terror 91
Georgii Setſchii reconciliatio 96
Ghedinum obſidetur à Bethlemo 172, ſolvitur obſidio 173
Gravamina Hungariæ 212
Gottingæ obſeſſio 258
Gravamina Ferd. Cæſari à Catholicis data 311

H

HÆretici horrent libellum intermiſticũ de Religione 24
Hollandi concedunt militem 44
Halberſtadienſia Comitia 46
Hiſpanici exercitus fructus anno 1615, 53
Herbipolenſis Epiſcopi ſententia 139, ejus laudes 144
Halberſtadius aggreditur Cæſareos 160
Herberſtadii ſtrategema 259
Hoyenſe caſtrum expugnatur 274
Herbipoli fit conventus deputatorum ab Electoribus 279
Hollandorum conſilia 282
Havelberga oppugnatur 370

Hambur-

Hamburgenſes monentur à Ferd. Cæſare 310
Hallenſis Pſeudoarchiep. legationem obit Ibid.
Hamburgenſes, & Lubecenſes cum Cæſare conſpirant 315
Hiſpani Cæſari præſtita auxilia 96
Holſatiæ Dux pacem tentat cum Cæſare 316
Hæretici ſua libertate abutuntur 320
Halberſtadienſis Epiſcopatus quot annis fuerit ſub dominio hæreticorum 325
Hollandi offerunt auxilia Regi Daniæ 329
Hollandorum legatio ibid.
Harnaim Colonellus obſidet Stralſund 345
Hæretici ejiciuntur ex Carinthia per diploma 24 Apr. 129
Herbipolenſis Epiſcopi ſententia 139
Hirsfeldenſis Abbatiæ diſpoſitio 161
Halberſtadienſis fugit 165
Holſteiniani cæduntur à ruſticis 265

I

INcentores belli ruſticani anno 1526 6
Initia belli Brunſvicenſis 15
Induciæ 15 menſium à Carolo V conceſſæ Ibid.
Interim publicatum anno 1548, 24
Inſtantia Caroli V pro obſervantia Religionis 26
Inſolens correſpondentium ſcriptum 41, 42
Ius Cæſareum defendere feuda 43
Iuliacum expugnatur Ibid.
Induciæ cum Vngaris 79
Iagendorfii irruptio 97
Imperii Principum interceſſiones 100
Iagendorfii doli, & minæ 104, ejuſdem crudelitates 106
Induciarum promiſſio pro Palatinatu excuſatur 108
Iagendorfii expeditiones 110
Iagendorfius expugnatur 115
Induciæ inter Hiſpanos, & Anglos 134
Inſtructio pro legatis Cæſaris 183
Incommoda Cæſarei exercitus in Vngaria 272
Ius naturale quid doceat 313
Ioannes Baptiſta Pallotta nuncius extraordinarius in Germania 346
Inveſtitura Tranſylvaniæ à Turcis data 305
Indicitur conventus Mulhuſii 279
Infælix expeditio claſſis Anglicanæ 227

K

KOſella traditur 295

Laniena

L

Laniena Pragenſis 100
Lutheranæ hæreſis origo 4
Lutheri de Papatu teſtimonium 8
Landgravius Haſſiæ petit bello Ferdinandum 13
Legatio Proteſtantium 14, 16
Libellus intermiſticus de Religione 24
Legatio ad Bavariæ Ducem 77
Luneburgenſis Ducis modeſtia 158, pro Cæſare militat 267
Luneburgenſia Comitia 163
Legationes Cæſaris in Belgium 196
Legatorum Hungariæ inſufficiens auctoritas ad votandum 213
Leopoldus reſignat Epiſcopatus 231
Lutheraniſmo Catholica Religio præfertur 235
Lintziana obſidio 259
Lauvenburgi fit conventus ſupremorum Ducum 316
Lutheranorum dolus 321
Leopoldus Guilielmus eligitur in Epiſcopum Halberſtatenſem 325, & in Abbatem Hirsfeldenſem ibid.
Laurentius Realis Legatus Hollandorum captus à Cæſareis 329
Litteræ patentes Cæſaris, ut hæretici Moraviæ intra ſex menſes è Provincia diſcedant, ni reſipiſcant 344
Litteræ patentes Cæſaris in Stiria, Carinthia, & Carniola, de eadem re 349

M

Mors Ioannis Saxoniæ Electoris 12
Mentio Concilii Vniverſalis 14
Mutatio Religionis in Miſnia 16
Miraculoſa victoria anno 1547 22
Magdeburgenſes nolunt obedire 25
Mechelburgicus Dux oppugnat Proteſtantes Magdeb. ibid.
Mutatur Religio in Palatinatu 35
Mutantur ditiones in Religione ibid.
Minæ Proteſtantium in Rudolphum Cæſarem 1609 41
Matrimonium Neoburgici 50
Matthiæ Cæſaris querela de Hollandis 1616 55
ejuſdem pacata conſilia 59, ejuſdem liberalis oblatio ad ſedandos Bohemos 69, ejuſdem clementia oblata, & induciæ anno 1618 66
Moravia recuperatur 90
Moravia redit ad Religionem Catholicam 93
Mansfeldii inſolentia 94

Mansfeldius in finibus Bohemiæ 99
Media ad Religionem reſtaurandam 103
Mansfeldius in limine Bohemiæ 104
Mansfeldius minatur Bambergenſibus, & Herbipolenſibus 105
Mansfeldius ad Rhenum 115, ejuſdem ſacrilegia 116
Mansfeldius magnam cladem infert, & quare ibid.
Mariæ Dei Matris miraculum 123
Mansfeldius in Alſatiam fugit 126
Mansfeldius in Lotharingia 127, in Friſia orientali 152, 174
Mansfeldii irruptio 190, ejus expeditio, & iter ad Regem Daniæ 198
Moguntinus recuperat Stradam montanam 178
ejus obitus 267
Marpurgii in Haſſia mutantur ſectæ 179
Matrimonia hæreticorum prohibentur in Bohemia 186
Magdeburgenſes monentur à Cæſare 226, eorum diſſidia 175
Mansfeldius vincitur à Walleſteinio 236, reſtaurat exercitum 237, 238, proficiſcitur in Sileſiam 252, ejus tyrannis 257, tendit in Vngariam 261, timet ne inſequatur, & dejicit pontem ibid.
Minda expugnatur à Tillio 256
Mulhuſii Conventus indicitur & fit 323, & deinceps.
Mors Buquoii 201

N

NOrimbergæ dies indictus 1611 47
Neuhuſeliana obſidio 101
Nuncii Papalis continuæ in animo Cæſaris inſtigationes ad reducendam relig. Cathol. 95, 96, 101, 102, 112, 113, 126, 129, 130, 134, 135
Nuncii Apoſtolici litteræ interceptæ 117
Nuncius Bibliothecam Palatinam à Bavaro pro Papa impetrat 150
Neoburgenſis ducis oppoſitio 147
Norberti lipſana 175, petuntur à Magdeburgenſibus ibid. transferuntur Pragam 291
Norimbergenſibus imperatur reſtitutio bonorum Eccleſiaſticorum 302
Neoburgum obſidetur 309
Neoburgicus Dux fit Catholicus 52

O

OFfertur confeſſio Lutheranorum 9
Occaſiones turbarum in Germania 38

Origo Ligæ Catholicæ 41
Oldenburgici legatio 174
Oſnabrug recuperatur 237
Oratio Legati Bethlemi 239
Obitus Sereniſſimi Caroli 187
Ordinis Teutonici magiſterium 188
Obitus Cardinalis Hogenzolre 189
Obitus Electoris Moguntini 267

P

Proteſtantium minæ 1609 in Aula Cæſaris 41
Primum Interim 1529 8
Proteſtantes unde dicti ibid.
Pax tentata à Carolo V 11
Patientia Ferdinandi Regis Romanorum 13
Pax tentata Ratisbonæ 17
Pax cum Iuliacenſi initur 19
Pax cum Bethlemo Gabore 114
Pax Religionis confirmatur 33
Pacis conditiones ibid.
Procurantur bella Cæſari ab ipſis Germanis 39
Pax inter Catholicos, & Proteſtantes Monachii 45
Petita civium Aquiſgranenſium ibid.
Proteſtantes in Auſtria 46
Proteſtantium fœderis finis extirpatio Catholicorum 54
eorundem ſcopus 71, diſſidium ibid.
Palatinus Imperii Vicarius 68
Proteſtantes divinitus impediti 72, eorundem infamis actio obſervantiæ, & diffidentiæ ibid.
Poſſonium cum corona occupatur 76
Proteſtantium Conventus Norimbergæ 77
Pontificis Cæſari præſtita auxilia contra Proteſtantes 95, 146
Palatini electio, & coronatio nulla 79
Palatini, & Ordinum obſtinatio 82
Pragenſis victoria 86
Pragæ litteræ fœderis, & Majeſtatis traduntur 89
Prædicantes impetrant exercitium ibid.
Poſſeſſiones Sacræ divenditæ ibid.
Palatinatus res mutantur 86
Pragenſis victoriæ fructus in Italia, & in Gallia 92
Philippi III Regis Hiſpaniarum obitus 96
Palatiniani milites inſoleſcunt 106
Pragam mittuntur Præſidiarii 113
Pragæ controverſia de duobus prædicantibus 114
Pugna ad Wimpenam 122
Palatinus Mansfeldio renunciat obſequium 127
Prælium inter Namurcum & Floreacum 133

Palatini culpæ 141, poſtulata principum 130
Proponuntur varii ad Electoratum 143
Progreſſus Religionis in Palatinatu 340
Præpoſitus Cottiſovienſis juxta Pilſnam 154
Propoſitio ad Regem Britanniæ à Religioſo quodam 166
Pragenſes, & Palatiniani gaudent 171
Petri Paſmanni Archiepiſ. Strigonien. fundationes 194
Propoſitiones Comitiorum Hungaricorum 206
Polonorum exemplum adduciturpro Corona Hungariæ 213
Palatini Vngariæ electio 215
Pacis tractatio inter Anglos, Danos, & Hollandos 228
Pœna prædicantium in Carniola 287
Pragenſes duri in Religione 289
Pugna inter Cæſareos, & Danos 304
Palatinatus reformatio 234, 318
PP. Carmelitæ admiſſi Pragæ 156, & datur illis eccleſia hæreticorum Parvæ partis ibid. & altera PP. S. Franciſci de Paula ibid.

Q

Qvale Concilium Proteſtantes vellent 12

R

REſponſum Cæſaris ad proteſtantes 14
Reſtituitur Epiſcopus Pflugius 23
Refractarii decretorum Lubecenſes, &c. 27
Regis Galliæ irruptio 28
Rex Galliæ petit Argentinam 29
Repetit Galliam 30
Reſponſio Rudolphi Cæſaris 41
Regis Galliæ mors 45
Rudolphi Cæſaris obitus 1612 48
Ratisbonæ Comitia ibid.
Rokizzani omnes hæretici 155
Reformatio Religionis impeditur in Germania 139
Reformatio in Carniola 176, 287
Reformatio Religionis in Stiria, & Carinthia 192, Puncta reformationis ibid.
Ruſticorum in Harz inſolentia 226
Reformationes novæ in Imperio 301
Religioſi exempti 313
Rudolphi Cæſaris ſententia 314
Reformatio in Palatinatu 234, 318
Remedia adhibita contra prædicantes 322
Reformatio Bohemiæ continuatur 333

Rex Angliæ mutat Religionem 13
Rebellio Ruſticorum in Auſtria 253
Ruſtici ſuperantur 270

S

Sententia de reſtituendo ſuperiori Marchionatu Badenſi 127
Simulata Lutheri humilitas 4
Saxo Lipſiam obſidet 21
Saxo fit captivus 22
Saxones novam formam edunt Religionis 25
Suſpecta liberalitas Magdeburgenſium 27
Suſpectus Mauritius Saxoniæ Dux 28
Saxoniæ Duces mitiores 42
Sabaudiæ Ducis copiæ 60, eidem promiſſa 62
Saxoniæ, & Bavariæ Ducis querelæ 64
Sileſii pro Bohemis certant 64, iidem exacerbati 76
Sileſiæ defectus 69
Saxoniæ Electoris reſponſum Mauritio Haſſiæ datum 81
Spinola ad Rhenum ducens exercitum 83, ejuſdem expeditio in Palatinatum 84
Saxoniæ Elector in Luſatos ducit exercitum 85
Sileſiorum mora 91
Spinola Wetteraviam occupat 95
Subſidia Regis Catholici in Imperio 96
Sileſiæ, & correſpondentium pax 97
Seminaria fundata 103
Steina à Burgundicis occupatur 106
Sileſitæ cum Iagendorfenſibus conveniunt 115
Saxoniæ Electoris conſiderata 119, familiæ Palatinianæ conſuli vult 120
Saxoniæ Electoris mens de prædicantibus 138
Saxoniæ Ducis reſpectus 147
Sententia de Marpurgenſi ditione 152
Sententiæ diverſæ contra hæreticos 175
Saxoniæ inferioris ordinum poſtulata 228
Saxoniæ inferioris Principum poſtulata 229
Suecus Polonos affligit 259
Saxoniæ Ducis auxilia 272
Sileſiæ copiæ 277
Staden obſeſſa à Tillio 330
Staden poſt diuturnam obſidionem deditur Comiti de Anholt 346
Scopus correſpondentium 61

T

Tolerantia Ferdinandi 13
Tumultus civitatum 1526 7

Tranſ-

Tranſactio Paſſavienſis 30
Treverenſes ſpoliantur 31
Tumultus Aquenſis 36
Tumultus Colonienſis ibid.
Tumultus Argentinenſis duplex 37
Turcicæ pacis periculum 53
Thaboritarum obſtinatio 111
Turbæ excogitantur in Imperio 116
Timidorum in Germania conſilia 139
Tranſlatio Electoratus in Ducem Bavariæ 148
Tillii copiæ in Wetteraviam, & Haſſiam 153, caſtrametatur apud Brunſvicenſem ibid.
Turcarum mutatio 184, eorum modeſtia 290, urgent pacem cum Cæſare 320
Teutonici ordinis magiſterium 188
Tillio paratur decipula 198
Turcica pax 199
Tillius cæditur, & cædit hoſtem 201, proficiſcitur verſus Northeimium 261, ſuperat Danum multaque loca occupat 262, & 263, augetur ejus exercitus 293, relinquit Holſatiam Cæſareis 317, ejus victoriæ ad Viſurgim 319, deditione capit oppidum Nienburgenſe 330
Troppavia obſidetur 294, 296
Triumphus Pragæ de captivis, & vexillis Danicis 336
Tillius Friſiam orientalem ingreditur, & ad quē finem 343
Tranſlundt, ſive Stralſunt cives deficiunt à Cæſare 345, tractant de pace cum Duce Fritlandt, & poſtea recedunt à concordatis 347

V

Variæ Germaniæ turbæ 32
Vdenheimium deſtruitur 60
Viennenſis urbis periculum 69
Vngarorum rebellio 74
Vlmenſis Conventus 82
Vngari violant inducias 84
Vngaricæ pacis ratio initur 94
Vngaris providetur 100
Vngariæ infælicitates 105
Vngariæ pax 114
Vngarica Comitia 206
Victoria ad Hochſtaim 126
Viſitatio Monaſteriorum inſtituta 150
Viennam intrare prædicantes prohibentur 182
Vratiſlavienſis Epiſcopatus 188
Vngari excuſantur 193
Vngarorum affectus erga Cæſarem 196

Walle-

Walleſteinii novæ copiæ 201
Vngari obviam veniunt Ferdinando Cæſari 207
Vngari filium Cæſaris in Regem poſtulant 213
Vngariæ Regis Coronatio diſcutitur 216
Vngariæ Ordinum ſententia 217
Vngariæ Palatini votum ibid.
Vngariæ Rex eligitur 218
Vngaricæ Coronæ deſcriptio 219
Vngariæ Regis Coronatio 221, conſecratio ibid. inauguratio 222
Vngaricæ ceremoniæ in Coronatione Regis ibid.
Vngariæ Regis coronati regale convivium 223
quis ordo convivantium ibid.
Vngariæ comitia pacifica 224
Victoria ad Lutram 262
Victoriæ Pragenſis fructus in Italia, & Gallia 92

Z

Zwinglius in Helvetia 6

FINIS.

DECRETA,
DIPLOMATA,
PRIVILEGIA
ALIQVA,

Ex multis, quæ in favorem

Religionis Catholicæ

& Catholicorum.

in GERMANIA emanarunt,

Ab anno 1620 *usque ad annum* 1629.

EX CANCELLARIA

AVLICA IMPERII

Nec non ex Cancellariis,

Regni VNGARIÆ,

Regni BOHEMIÆ,

Archiducatus AVSTRIÆ,

STIRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLÆ,

Et aliarum Provinciarum, quæ ſunt

hæreditariæ Domus Auſtriacæ,

Et ex Cancellaria Cameræ Aulicæ.

EX CANCELLARIA AVLICA IMPERII.

FERDINANDVS ſecundus, Dei gratia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Omnibus, & ſingulis Electoribus, Ducibus, tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus, Prælatis, Comitibus, Baronibus, Dominis, Equitibus, Prætoribus, &c. & omnibus aliis noſtris, & Imperii ſubditis, &c. Noſtram amicitiam, gratiam, & omne bonum. Non dubitandum tenemus, quin V V. dilectionibus, & vobis plus nimio notum ſit, in qua pernicioſa perturbatione noſtra dilecta patria nationis Germanicæ hactenus ſit fluctuata, cujus diffidentiæ, & valde pericuIoſi ſchiſmatis initium, & ſcaturigo originaliter quidem mœſtiſſima Religionis ſectio extitit, & exiſtit, poſt hanc autem hoc præcipue, quod contra Religionis, & patriæ pacem, quæ propter hoc præcipue fuerat erecta, ut ſtatus utriuſque Religionis huic paci conformiter, concorditer ſe invicem gererent, & neutra pars alteri in ſuo jure, bonis, provinciis, & ſubditis ullum præjudicium, & dammum inferret; non tantum diverſa ſpolia, & alia pernicioſiſſima attentata fuerint exercitata, ſed inſuper ſub quovis modo quæſito prætextu, & per damnoſas diſputationes ſuper ipſamet Religionis pace, quaſi ipſa in ſuo ſenſu contrafacientibus faviſſet, defendi, & juſtificari voluerint. Ex quo ſecutum eſt, poſtquam Turbatores in aliquot judiciis contrariam ſibi ſententiam tulerunt, & ob ſuam injuſtam invaſionem alias jacturas timere debuerunt, ut tandem contra clarum ſenſum ipſiusmet pacis Religionis, ſicut contra alias Sacri Imperii deciſiones nullum amplius judicem pati voluerint, ſed partem adverſariam ad novam concordiam, ut ſub ſpecie cujuſdam compoſitionis omne ſuum jus dimitteret, cogere voluerint, & ad firmandum tale indecens in-

Declaratio primi gravaminis ſtatuum Imperii, in materia Religionis in favorem Catholicorum.

tentum, primo omnifariam occultas intelligentias, ſecreta pacta, diverſas correſpondentias, & tandem apertam unionem, & tum cum per exortam Bohemicam rebellionem, optatam occaſionem habere arbitrarentur, ſuum propoſitum promovendi ulteriores confœderationes cum hujus, & aliarum ditionum, & communitatibus, imo cum hæreditarii hoſtis Turcæ admiſſione, conciliaverint, uſque dum tandem per tales machinationes tota patria in flammas, & talem ſtatum in quo hucuſque gementibus, & lamentantibus ſubditis fluctuat, fuerit redacta. Quamvis equidem hanc ruinam tam noſtri clari prædeceſſores in Imperio, quam Sacri Imperii Electores mature præviderint, & ex parte ſua libenter mederentur, ut anno 1559, cum inopinata querela contra Religionis pacem moveri tentaretur, Noſter dilectus Avus, & prædeceſſor Ferdinandus has querelas judicio Camerali Cæſareo remiſit; ipſi vero Proteſtantes Cameram tum fugientes, & rei deciſionem ab ipſomet Imperatore petierunt, tamē hæc deciſio propter periculoſum bellum Turcicum fuit dilata, & nihilominus non fuit intermiſſum, quin juſtitia ſecundum Religionis pacem tam in Aula Cæſarea, quam Iudicio Camerali Spirenſi fuerit adminiſtrata, uſque dum anno 1613, illi qui ſe correſpondentes appellabant, non tantum de talibus proceſſibus fuerint conqueſti cum oblatione novorum gravaminum, ſed etiam ſupradictam Cæſaream deciſionem non amplius admittere voluerint, & pro nova concordia in illis Comitiis facienda inſtiterint, quod tamen reſiſtentibus Catholicis efficere non potuerunt; unde paulo poſt dicta Comitia anno 1613, una cum Catholicis etiam DD. Elector Saxoniæ, & Landgravius Haſſiæ, noſtro D. prædeceſſori Matthiæ ſuaſerunt, ut ſupradicta gravamina ex officio Cæſareo decidere vellet juxta conſtitutiones Imperii, &c.

Quandoquidem igitur noſtro officio Cæſareo conformiter perpenderimus tumultus Imperii componere, &c. & propterea ab Electorali Collegio de Mulhauſen fuerimus rogati, ut providere vellemus, quatenus illa tam ſæpe à Statibus introducta, & incuſata

grava-

gravamina, juxta tenorem conſtitutionum Imperialium, & tam Religionis, quam profanæ pacis diſcuterentur, & deciderentur.

Ea propter has noſtro officio Cæſareo convenientes declarationes, & deciſiones ſecundum Religionis, & profanam pacem, deciſiones Imperiales, præſertim anni 1566, diutius differre noluimus, præſertim cum acceperimus confeſſum fuiſſe ab ipſiſmet Proteſtantibus, in Comitiis anno 1613, hæc gravamina non eſſe nova; ſed ſæpius mota, & illorum participes ſæpe, ac ſufficienter eſſe auditos. Inſuper jam pridem anno 1576, dicti Proteſtantes in ſuo memoriali ad noſtrum prædeceſſorem Imperatorem Maximilianum pro deciſione horum gravaminum dato bono cum fundamento clare ſunt confeſſi, non eſſe neceſſarium hujus, vel illius partis conſenſum aſpicere, ſed Majeſtati Cæſareæ totam plenitudinem poteſtatis convenire ſuum officium Cæſareum hic interponendi. Quod idem anno 1559, dicti Proteſtantes noſtro prædeceſſori Imperatori Ferdinando cum hac appendice inſinuarunt, Rem cum gravaminibus ita ſe habere, ut ex puris, & claris verbis Conſtitutionum Imperialium, & pacis Religionis decidi poſſint. Vnde quamvis igitur libenter omnibus talibus gravaminibus noſtram Cæſaream determinationem daremus, tamen intendimus, ad hoc etiam ab Electorali Collegio moniti, illa decidere, ſuper quæ ratione ſubmiſſionis, ne minimum quidem dubium exoriri poteſt, ut ſunt illa gravamina, quæ etiam ſine omni ſubmiſſione in claris verbis Religionis pacis conſiſtunt, & in quorum determinatione ad recuperandam pacem communem plurimũ eſt ſitum.

Vt rem aggrediamur; reperimus primo, quod contra Religionis pacẽ, & antiquas non propter hoc derogatas Imperii conſtitutiones in ſuperfluam diſputationem tractum ſit, & propterea iſte malus ſtatus Imperii non parum cauſatus ſit, utrum etiam illæ fundationes, monaſteria, & Prælaturæ, quæ in ditione Principum, & Statuum ſub Religionis pace comprehenſorum, ſunt ſita, potuerint ab illis, quibus provinciæ, & territorii poteſtas convenit, occupari, refor-

 mari,

mari, & in alia dona libera, vel ſecundum eorum placitum immutari.

Quod autem hoc fieri non debuerit, neque talis invaſio bonorum Eccleſiaſticorum, etiamſi Sacro Imperio non immediate ſint ſubjecta, ſit juſta, habetur ex pace Religionis, ¶. E contra: ubi dicitur, quod Confeſſioni Auguſtanæ addicti, alios Sacri Imperii Status antiquæ Religionis, ſæculares, & Eccleſiaſticos cum ſuis Capitulis, & aliis ſtatus Eccleſiaſtici, in quocumque loco ſuam reſidentiam poſuerint, ſua Religione, fide, ritibus, ordinibus, & cæremoniis, bonis mobilibus, & immobilibus, jure, redditibus, cenſibus, decimis, juriſdictionibus non ſpolient, ſed innocuos in his omnibus habeant, & ipſis frui ſine moleſtia patiantur. &c.

Quod nunc hæc verba, de aliis ſtatus Eccleſiaſtici, non de illis fundationibus, & monaſteriis, quæ Imperio immediatè ſubjecta, & Imperii ſtatus ſunt, ſed præcipue de illis, quæ in ipſorum Confeſſioni Auguſtanæ addictorum Territoriis, & ditionibus ſunt ſita, debeant intelligi, hoc non tantum Imperii Acta, & protocolla, quæ ſuper hoc puncto fuerunt celebrata, indicant; ſed etiam ex ipſo contextu patet, quod illis Eccleſiaſticis, qui ſuas reſidentias mutaverint, æque ac ſi præſentes eſſent, ſua bona, & redditus ex aliorum territoriis præbeantur, &c.

Neque obſtat, quod in pace Religionis, ¶ Vnd damit, &c. ſtatuitur, ut Confeſſioni Auguſtanæ addicti ſtatus, in ſua fide, cæremoniis, & ritibus, quæ in ſuis Ducatibus, & ditionibus erexerint, non ſint impediti; unde aliqui colligendum putaverunt, eos poſſe etiam monaſteria reformare; nam quamvis talia monaſteria in quibuſdam conceſſis juribus civilibus, eo reſpectum habeant, tamen in fundationibus, & rebus ſpiritualibus non habent, quod agant cum illis, ſed (ut dictum eſt) ſunt Dei, & Eccleſiæ, &c.

Secundo non minus eſt publicum in Imperio, quod aliqui Status Proteſtantes contra expreſſam literam pacis Religionis, in ¶. Vnd nach dem, &c. in quo claris verbis cavetur, ſi Archiepiſcopus, Epiſcopus, Præla-

Prælatus, vel alius ſtatus Eccleſiaſtici à noſtra antiqua "
Religione deficeret, ut ille ſuum Archiepiſcopatum, "
Prælaturam, & beneficia, cum omnibus fructibus, "
& redditibus quos inde capiebat, ſine omni repug- "
nantia, & mora, tamen ſine detrimento ſui hono- "
ris, relinquere teneatur; & capitulis, aut quibus de "
jure communi, & conſuetudine Epiſcopatus, vel Ec- "
cleſiæ convenit, aliam perſonam antiquæ Religionis "
eligendi poteſtas conceſſa ſit, qui etiam cum Eccleſia- "
ſticorum capitulis, & aliis Eccleſiis cum ſuis fundati- "
onibus, electionibus, præſentationibus, confirmationi- "
bus, antiquis uſibus, juribus, & bonis mobilibus, & "
immobilibus non impediti, & in pace ſine moleſtia "
ſunt conſervandi, &c. Nihilominus auſi ſint, non tantum poſt ſuum à Religione diſceſſum ſuos Epiſcopatus, & Prælaturas retinere; ſed etiam quos non habuerunt quærere, ſub hoc prætextu, quod iſte paragraphus, non ſit pars pacis Religionis, & in quem nunquam conſenſerint, ſed potius ſæpe contra ſint proteſtati. Idcirco diligenter nos informari fecimus, quomodo ſe res cum illo paragrapho, qui communiter Reſervatum Eccleſiaſticum dici ſolet, habeat; & reperimus eſſe illud quidem ſæpe impugnatum, tamen à nullo noſtrorum prædeceſſorum eſſe pro eorum ſententia declaratum, & ſemper ea quæ in pace Religionis continentur complete ſunt obſervata, ut patet ex Comitiis an. 1555, 56, 57, 59, quibus annis bene fuit contra proteſtatum, ſed ſemper pax Religionis intacta permanſit. Item in Comitiis an. 1566, ſub Maximiliano an. 1590, ſub Rodulpho, ubi ſemper reſervatū Eccleſiaſticū fuit declaratum, tanquam pars pacis Religionis.

Tertio quia tandem iterum producere volunt (quamquam ſit primo puncto valde contrarium, in quo nec illis Eccleſiaſticis, qui non ſunt ſtatus Imperii, ullum privilegium volunt concedere) quod etiam ſubditi Imperii ſint capaces pacis Religionis, & ideo Religionis cauſa à ſuis Dominis non poſſint expelli; licet ratione horum gravaminum ſtatus Confeſſionis Auguſtanæ non ſint unanimes; ad cujus prætenſionis ſpecimē, ¶ Wo aber, &c. allegant, in quo diſponitur,

ſi ſubditus cauſa Religionis alio migrare, & alibi ſuum domicilium figere velit; ipſi talis commigratio, & conditio ſuorum bonorum ſine impedimento ſit concedenda. Item quod ſuper hoc puncto in cauſa ſubditorum, qui fuerunt ſub Eccleſiaſticis, & tunc exercitium Confeſſionis Auguſtanæ attulerunt, ab Imperatore Ferdinando ſecundo decretum obtinuerint, in quo pax Religionis ita fuerit declarata, ut tales ſubditi in ſua fide permanere à dominis Eccleſiaſticis permittantur, &c. Ita pariter voluimus in hoc puncto (licet ex ipſa pace Religionis in ¶ Vnd damit, & ¶ Dargegen collen, &c. clarum ſit, in quo ſtatibus mediatis ſuam fidem, & cæremonias inſtituendi facultas conceditur, & ſtricte præcipitur, ut in hoc à nemine impediantur) diligenter acta Comitiorum anno 1555 fecimus revideri, ex quo reperimus, quod in magna quidem fuerit controverſia, ut aliorum ſtatuum ſubditis pariter Confeſſio Auguſtana fuiſſet libera, & propterea particularis clauſula in pacem Religionis poneretur; tamen hæc à Catholicis nullo modo fuit admiſſa, quia cum ipſi aliis ſtatibus non præſcriberent, quid cum ſuis ſubditis agant; injuſtum foret, ſi ipſi hac in re legem ab adverſariis acciperent. Quoad illud decretum nihil de illo habetur in pace Religionis, neque unquam fuit judicio Camerali inſinuatum, neque unquam ſecundum illud judicatum, multo minus in uſum adductum; & ſine conſenſu ſtatuum Catholicorum cum ſit derogatio pacis Religionis, & ita vim habere non poſſit; quia etiam noſtri prædeceſſores ad multiplicem inſtantiam tale decretum nec paci Religionis incorporare, nec Cameræ inſinuare voluerunt; ſed in ſe ipſo ita reliquuere, è contra pacem Religionis ſemper ſtabilem, & firmam voluerunt, nos quoque propter hoc decretum à pace Religionis declinare non poſſumus.

Ex quibus hactenus à nobis diſcuſſis, & ſecundum tenorem pacis Religionis, ac aliarum conſtitutionum Imperialium, & actorum reſolutis articulis, declaramus, & decidimus; Primo quod ſtatus Proteſtantes non habent occaſionem conquerendi, & pro gravamine al-

ne allegandi, quod Ordinum Generalibus , Prælatis, & aliis ſtatus Eccleſiaſtici , qui Imperio non immediate ſunt ſubjecti ; dum propter ſuas fundationes, & bona occupata , hoſpitalia , & alia pia legata apud nos,vel noſtrum judicium Camerale , pro neceſſariis proceſſibus inſtituerunt; eis ſunt elargiti,& ſuper hoc ad judicium, & executionem fuerit progreſſum : Sed quod è contra ſtatus Catholici,merito,& juſte fuerint aggravati , & horum mediatorum Eccleſiaſticorum patrociniũ ſuſceperint, quod ipſis ſua bona, & monaſteria, quæ tempore concordiæ Paſſavienſis ,vel exinde poſſederant, contra clarũ ſenſum pacis Religionis occuparint, ſuos redditus diſtraxerint , inſuper ipſos, ac ſi pacis Religionis non eſſent capaces, ab omnibus ſuis juribus, & vindicationibus plane extruſerint.

Circa ſecundum articulum declaramus pariter, confeſſioni Auguſtanæ addictos nullam cauſam gravaminis habere, quod ſuæ Religionis aſſeclæ , qui Epiſcopatus, & Imperio immediatas Prælaturas tenent, vel eas prætendunt, à ſtatibus Catholicis non fuerint habiti pro Epiſcopis, & Prælatis, neque illis ſua loca, & ſeſſiones in Comitiis Imperialibus fuerint præbita, cum è contra ex parte Catholicorum, juxta Reſervatum Eccleſiaſticum , & ejus indiſputabilem literam, hæc aperta gravamina non immerito producantur, quod tales à Religione Catholica digreſſi Epiſcopi,& Prælati, nihilominus ſuos Epiſcopatus, & Prælaturas retinent, & omnia jura, ac privilegia, quæ in Religione Catholica habuerunt,continuant , ac ratione talium Prælaturarũ pro ſtatibus Imperii haberi velint; quod etiam illi, qui non ſunt Religionis Catholicæ, multo minus ad ſtatum Eccleſiaſticum habiles in tales Prælaturas ſeſe intruſerint,& intrudere pergant : itaq; totum ſtatum Catholicum Eccleſiaſticum , quantum in ipſis eſt, extirpare conentur.

Cum etiam circa tertium punctum aliquorum ſtatuum Proteſtantiũ gravamina plane ſine fundamento reperiamus, ac ſi ſtatibus Catholicis negatum eſſet, in ſuis ditionibus ſuos ſubditos ad Religionem impellere, & ſi hac in re ſe non accommodare vellent , pro

 ſuo

ſuo libitu eos proſcribere, vel eis interdicere, ne in alia loca ad conciones, & ad exercitia excurrant, econtra Catholici merito fuerint aggravati, quod eorum ſubditi ad defectionem fuerint allecti, &c.

Comitia præcipua, & maxime urgentia gravamina, à quibus pax communis dependet, ex claris verbis pacis Religionis, conſtitutionum Imperialium, & publicorum judicialium actorum copioſe, & ſufficienter declaratum, ut utra pars conquerendi cauſam habeat, palam factum ſit.

Præcipimus hiſce noſtro judicio Camerali (quemadmodum in omnibus punctis in deciſione controverſiarum ſuper pace Religionis, quicquid per noſtrum publicum edictum declaravimus, juſtum, & æquum invenerunt) ut ſecundum hanc noſtram declarationem in poſterum ſine diſputatione, ſi ſimiles caſus occurrerint, in hac noſtra declaratione contenti, judicent, & ſententiam ferant. & quia ſpolia, ac turbationes, ſicut & occupationes Epiſcopatuum, & Prælaturarum contra tenorem pacis Religionis, multis in locis publica, & nota, ac non negabilia, & ipſum jus, ut ſupra dictum, ex verbis pacis Religionis, & aliis Imperialibus ſententiis extra controverſiam, ita ut aliud non ſuperſit, quam in his caſibus parti offenſæ aſſiſtere, & ſuum ipſi attribuere, ita ad tenendam utramque tam Religionis, quam profanam pacem tandem decrevimus, noſtros Cæſareos Commiſſarios expedite per Imperium ablegare, tales vel vi, vel alio modo occupatos Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Prælaturas, monaſteria, & alia bona Eccleſiaſtica, quæ tempore concordiæ Paſſavienſis, aut exinde fuerunt à Catholicis poſſeſſa, & injuſte fuerunt deſtituta, ab injuſtis detentoribus repetere, & aptis ac fundationibus conformiter ſufficientibus, ordinate vocatis, & ſane idoneis perſonis providere, & unicuique ſuum ſine ſuperfluis ambagibus attribuere.

Volumus etiam juxta tenorem ſæpe nominatæ pacis Religionis, & aliarum ſuper ea Imperialium ſententiarum, præſertim an. *66*, hiſce publice declaratum, & decretum, decernimus etiam, & declaramus, quod talis

talis pax Religionis tantũ antiquiſſimæ Catholicæ Religionis, & noſtro dilecto anteceſſori Imperatori Carolo V, anno 1530, 25. Iunii, traditæ immutate Confeſſioni Auguſtanæ addictos concernat; omnes aliæ pro feſſiones, & ſectæ, quocunq; nomine appellentur, inde ſint excluſæ, interdictæ, & nullo modo tolerandæ.

Præcipimus inde VV. DD. & vobis omnibus, & ſingulis ſub pœna pacis Religionis, & profanæ, ut ſe non opponant his noſtris decretis, ſed in ſuis provinciis, & ditionibus executioni ſine mora mandari curent, & non minus noſtris Commiſſariis ad eorum petitionem auxiliatrices manus porrigere, illis autem, qui tales Archiepiſcopatus, Prælaturas, monaſteria, hoſpitalia, & alia bona Eccleſiaſtica tenent, ut quam primum poſt inſinuationem hujus noſtri Cæſarei edicti, ad reſtitutionem, & derelictionem talium bonorum commiſſariorum, ipſa ſine detentione, & mora ulla cum omnibus adhærentibus, & pertinentibus reſtituant: nam ſi his non obedirent, aut tardos, & moroſos ſe oſtenderent; ipſi non tantum in ſupradictam pœnam Religionis, & profanæ pacis, hoc eſt bandi, & ſuperbandi, & amiſſionem omniũ privilegiorum, jurium, & juriſdictionum ipſo facto ſine ulteriori condemnatione, & judicio, ratione hujus ſuæ publicæ inobedientiæ incurrerint; ſed etiam nos quam primum actualem executionem ordinabimus. mandamus etiam, ordinamus, & volumus, quod hoc noſtrum Cæſareum edictum, determinatio, & declaratio ab uniuſcujuſque Circuli Principibus in ſuo Circulo publice promulgetur, & ad omnium notitiam perducatur; ut etiam ab iis Principibus miſſis copiis non minor, quam ipſi originali, fides habeatur. Hoc volumus ſtricte. Datum in nõſtra civitate Vienneſi, *6* Martii, anno *1629*, noſtrorum regnorum Romani decimo, Vngarici undecimo, Bohemici 12.

Copia ſententiæ diffinitivæ in rebus PP. Societ.

IN rebus commiſſionis ad immittendum ad Electorem Colonienſem, &c. inter Patres Societatis Ieſu in Paderbronn, in una contra Dominum Comitem Simonem de Lipp, accuſatum, ſecunda parte, ratione mona-

tatis Ieſu, & Comitis de Lipp ratione monaſterii Falckenhagen, &c.

monaſterii Falckenhagen, ad ſupra memorati Electoris immiſſa acta, & relationes juſto conſentaneum eſſe concluſum eſt; ut prædicti Patres non impediti de Domini Comitis interlocutoriis, ad dictum monaſterium immittendi ſint. unde talis immiſſio eſt ratificata, à qua etiam de nominato Comite nulla in parte impediantur, ſi vero ille vel Ordo Equitum Sanctæ Crucis ad hoc monaſterium juſtam cauſam habere ſe exiſtiment, juris juſtitiam reſervatam habent. Signatum Viennæ, ſub ſigillo Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, undecimo Februarii, anno 1626.

Copia Sententiæ definitivæ pro Epiſcopo Herbipolenſi contra Comitem in Hanaw, monaſterium Schlichtern contingens, &c.

IN rebus Domini Philippi Adolphi Epiſcopi Herbipolenſis, ac Ducis Franciæ, &c. accuſantis in una, contra Dominum Philippum Moritium Comitem in Hanaw, & Rinnegg, &c. accuſatum, ſecunda parte, mandatum cum clauſula ratione monaſterii Schlichtern, omnibus conſiderandis conſideratis, concluſum eſt, ut dictus Comes Domino accuſanti, ac ſuæ Herbipolenſi fundationi nominatum monaſteriū Schlichtern cum omnibus appertinentiis, pagis, ac ſubditis relinquere, ac reſtituere debeat. Simili modo ſub tempore Comitis Philippi in Hanaw, anno 1567, temerarias occupationes, ſublatas decimas, item omnia mobilia, eccleſiæ ornamenta, litteralia documenta, Vrbaria fides, ac regiſtra cum omni intereſſe, nec ullo damno reddere, ſumptus quoque in juris juſtitiam expenſos perſolvere teneatur, ad quæ omnia præſtanda, virtute hujus mandatur. Sin vero in petitorio oppoſitiones juſtas habere exiſtimet, jus reſervatum manere ſciat. Signatum Viennæ, ſub Sacræ Cæſareæ Majeſtatis ſigillo, decimo Decembris, anno 1626.

Renovatio mandati ad Archifundationem Straſburgenſem ſpectantis, &c.

FErdinandus ſecundus Illuſtriſſimo Friderico Caſimiro, Palatino Rheni, Duci Bavariæ, Comiti in Veldenz, & Sponhaim, qui ſe Præſidentem Decanatus Strasburgenſis, vel quaſi nominat, omnibus quoque, & ſingulis, qui dictæ fundationis violente occupatam Fratrum villam Strasburgi, & alia ejusdem Cathedralis Eccleſiæ ibidem bona, jam, vel antehac tanquam

tanquam Fratrum villæ appertinentia, detraxerunt, cujuſcunque dignitatis, aut conditionis, nullo excepto, particulariter tamen Conſulibus, & Senatui Strasburgenſi declaramus: Apud nos Reverendos, & devotos, dilectos N. Decanum ac Capitulares Cathedralis Eccleſiæ Strasburgenſis, humillime ſupplicando intervenìſſe, ac fuſe, lateque nobis declaraſſe; qualiter Sereniſſimus, &c. Princeps Cognatus noſter venerandus, ac Pater, Imperator Rudolphus Secundus, beatæ memoriæ, anno milleſimo ſexcenteſimo, tertio Februarii, per publicũ mandatum in ſpecie Comiti Hermanno de Solms, Erneſto Comiti de Mansfeldt, & Gebhardo Truggſeſſio, ac tum in communi omnibus eiſdẽ adhærentibus cum omni circumſtantia patefecerit, ſæpiuſque repetiverit Suam Majeſtatẽ, & DD. antehac diverſimode, ſingulariter ſub dato vigeſimo Maji anni milleſimi quingenteſimi octuageſimi ſeptimi, & duodecimo ſeptembris anni milleſimi quingenteſimi octuageſimi octavi, ſub pœna amiſſionis gratiæ Sacri Romani Imperii mandaſſe, ac impoſuiſſe, prædictam Fratrũ villã cum omnibus ad Venerabile Capitulum ſpectantibus bonis, & redditibus, quæ poſt bene latam excommunicationem, & privationẽ, partim etiam excitatum tumultum, & diſcordiam intra Archifundationem, & Colonienſem Cathedralem eccleſiam; violento modo occuparunt, reſtituere, illaque totaliter deſerere, ad quod non ſolum illos non paruiſſe, ſed ultra alia Canonicorum, Vicariatus, ac Venerabilis Capituli bona, mortuo Epiſcopo Ioanne, exortoque eo tempore belli tumultu; pagos Bors, Gaiſpolzhaim, & Zamparthaim ſuæ ditionis feciſſe.

Quæ omnia cum non toleranda, ac nimia viderentur, à Decano, totoque Excellentiſſimæ fundationis Strasburgi Capitulo ad ſuam Majeſtatem, & DD. gravamina ſunt tranſmiſſa, ad quæ reſponſum eſt, ſubditos, & incolas iſtorum pagorum, ratione ſui juramenti, & obligationis, quam dicti tres Comites pro ſe, & pro ſuis collegiis abſtulerant, liberos fore; ac inpoſterum nulli, niſi Venerabili Capitulo ſubjectos, ac obligatos eſſe debere, ad cujus rei meliorem

effectum, dicto Comiti de Solms, & Comiti de Mansfeldt, ac Gebhardo Truggſeſſio, non minus omnibus illis adhærentibus, ſub pœna Sacri Romani Imperii amiſſionis gratiæ mandatum eſt, ſupra & ſæpe nominatam Fratrum villam, & alia Capituli, ac Canonicorum loca, ac domus, cum omnibus rebus, ab illis, vel ipſorum collegis tranſportatis, plenarie reſtituere, cunctaque in priſtinum ſtatum mittere, ac ordinare.

Hiſce licet, & aliis diverſis Suæ Majeſtatis, & DD. publicatis, ac inſinuatis Cæſareis mandatis, prædictos Comites de Solms, & de Mansfeldt Archifundationem quidem deſeruiſſe, Gebhardum vero Truggſeſſium in præſentia aliquorum teſtium, juratique notarii ſe obſequuturum benevolum monſtraſſe; attamen his, & aliis ſepoſitis, Ducem Franciſcum de Lauenburg, ne & ille ſuis partibus deeſſet, maxima excogitando gravamina, lamentando ſua, ſuorumque adhærentium damna, defendere, obſtare, erga dictam ſuam Majeſtatem Cæſarem Rudolphum non ſolum conari, verum ultra Præſidentis titulum ſibi ipſi attribuere non erubuiſſe: mortuo inde Duce Franciſco, Ducem Chriſtianum de Holſtain illum inſequi, ac illud ipſum factitare non abhorruiſſe, adeo quidem, ut una cum ſuis collegis, tam novo uſurpando, & indecenter ſibi attribuendo Præſidentis titulo, quam aliis omnibus juribus, & Imperii ordinationibus contrariis actibus deſtinatæ pœnæ, ſe participem fecerit; ſed quid ita? nullo inſuper omnino habente jure ad Canonicatus ſibi, & aliis, ac beneficia votum dare, in nominatam ſæpius Villam, & alias fundationis Straſburgenſis Terras, acrius dominari, plus abuti, imo ad talem obſtinationem venire, ut ultra in pagum Zambarthaimb, (cujus media pars Capituli) milites imponere attentaverit. Verum enimvero, cum tale Epiſcopus Strasburgenſis, Cardinalis Carolus de Lotharingia una cum ſuo Capitulo ferre non poſſet, & ob id apud Suam Majeſtatem Cæſaream Rudolphum DD. conqueſtus, auxilium Suæ Majeſtatis humillime imploraret: Mandatum eſt à Sacra Cæſarea Maje-

Majeſtate anno milleſimo ſexcenteſimo ſecundo, ſecundo Auguſti, ut Dux de Hollſtain, ſuique collegæ mandatis anno milleſimo quingenteſimo octageſimo ſeptimo ; & milleſimo quingenteſimo octageſimo octavo expeditis, publicatis, reiteratis, totaliter pareant, ac obſecundent, omnibuſque illorum mandatorum clauſulis, punctis, articulis, integra reſtitutione, omniumque hactenus Archifundationi, ac Venerabili Capitulo ſubtractarum rerum plana, & juſta reſtauratione ſatisfaciant : prætenſum, ac jure temerariũ attentatum Præſidentis titulum (quod magis illorum placito attribui poſſet) caveant, ac omittant : denominationem denique aliorum, vel magis intruſionem Canonicorum omnino deſiſtant, ac derelinquant. Hæc fuit Suæ Majeſtatis voluntas. Rebus vero hinc inde variantibus ; contigit, ut ob ſupradicta exorta bella, illorumque continuationem, tandem de pace, anno milleſimo ſexcenteſimo quarto, intra ambas partes in Hagenaw ad quindecim annos tractaretur ; ubi expreſſe proviſum, ac præſervatum fuit, elapſis hiſce quindecim annis ſupranominatum Venerabile Capitulum, omnibus Cæſareis antehac publicatis, & conſequenter etiam Cæſaris Rudolphi ſupra inſinuati mandatis, uti, ac virtute eorundem, omnia quæ Capitulo conveniunt, ac de jure meritiſſimo ſpectant, occupare, ac ſuæ ditionis facere poſſe, poteſtatem habituros. Vnde cũ finiti fuiſſent dicti quindecim anni, anno milleſimo, ſexcenteſimo decimo nono, decimo Decembris, ad ſtabiliendam pacẽ, ad alios ſeptem annos, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo, vigeſimo ſecundo Februarii, ſta tamen conditione fuit prolongata, ut ambæ partes in eo ſtatu manere debeant, uti concordia Hagenawenſis clarius habet, ac explicat ; niſi forte interea hoc de negotio in Romano Imperio aliud concluderetur, ac ordinaretur.

Quæ cum ita ſint, nobiſque à ſæpedicto Venerabili Capitulo Strasburgi non ſolum deſtinatum, ac concluſum quindecim annorum terminum; ſed etiam ſeptem ultra prolongatorum vigeſimo ſecundo Februarii annorum, elapſum fuerit judicatum, intereaque

que noſtri dilecti filii Archiducis Leopoldi Wilhelmi DD. ad noſtri dilecti fratris Archiducis Leopoldi DD. factam ordinariam reſignationem ad Epiſcopum ibidem electæ, acceptatæ, ac confirmatæ fuerint; nihilominus tamen Palatinum Præſidentis Decanatus Strasburgenſis titulo uti contra publica mandata, & ad id nullo habente jure à ſuis illi adſcribi. Quare Decani, & Capitulares obſequentiſſime rogantes, ac flagitantes, placeret, ſæpius dictum Cæſaris Rudolphi ſub dato quinto Auguſti anno milleſimo ſexcenteſimo ſecundo publicatum mandatū contra Tuas DD. tanquā Præſidentē Strasburgenſem renovare, ac confirmare.

Quandoquidem igitur hanc Venerabilis Capituli petitionem una cum aliis in noſtra Cæſarea repertis regiſtratura ſumma cum diligentia perpendere, revidere, ac poſtea nobis referre permiſerimus, juri, juſtitiæque conforme, ac conſentaneum viſum eſt, talia mandata clementiſſime renovare, ac confirmare.

Quare mandamus poteſtate Cæſarea Romana T. Palatini dilectionibus, tanquam prolato, vel quaſi Præſidenti Decanatus Strasburgenſis, & vobis, ſub pœna noſtri, Romanique Imperii æſtimationis ſerio, & ſtricte, & volumus, ut T. DD. & vos proximo poſt harum præſentationem, abſque ulteriori mora, controverſia, fuga, vel quocunque alio modo, aut prætextu fieri poſſet, ſæpius dictis Cæſaris Rudulphi DD. anno 1587, & 1600, poſtmodū anno 1602, ſecundo Auguſti, publicatis per Eventualia edicta reiteratis actualē paritionem, noſtro quoque renovato mandato in omnibus punctis, clauſulis, & articulis, integra reſtitutione, omniq; reſtauratione, omnes illius ante hac, vel hactenus, ante, & poſt factā ad interim Hagenawenſem concordiam, Archifundationi, Decano, totique Capitulo occupati, ablati, tranſportati, vel etiam T. DD. & vobis præſervati plenè, ac totaliter ſatis faciant, illicitum, & ſolum ad majorem diſcordiam, & ſeditionem attentatum Præſidentis titulum, vel alia proprio placito Eccleſiaſtica attributa prædicata omnino abſtineant, nominando, vel alios Canonicos intrudendo (quod in ſe ipſo quidem vanum, ac invalidum) plane

deſiſtant,

deſiſtant. Præſertim vero vobis Conſulibus, totique Senatui Strasburgenſi, ut vos dictam Fratrum villam, & alias adjacentes domos, redditus, ac decimas, in urbe, vel extra urbem in quacunque veſtra jurisdictione, dicto Decano, ac Capitulo, abſque ulla detentione, vel negatione, libere concedatis pagum Lamparthaim nulli alii, niſi Venerabili Capitulo, ejuſdemque electo, ac confirmato Epiſcopo noſtris ſcilicet dilecti filii DD. obedientiam facere curetis annuos cenſus, redditus, decimas, & alia quæ ſuperioribus debentur, perſolvere, tribuere, non obſtetis, nec vos, neque T. Palatini DD. hoc in negotio moleſtos, aut inobedientes perhibeatis. vel ſi contra noſtram ſpem, paritio intra triginta ſex dies non fieret, quas T. DD. & vobis primo poſt harum inſinuationem incipiendo duodecim pro primo, duodecim pro ſecundo, & duodecim pro tertio peremptorio, & ultimo judiciali die ponimus, vel ſi illo die judicialis dies non foret, proximo ſequenti fide dignos teſtes productis omnes dein in ſua appoſitione hærentes, nobiſque à Venerabili Capitulo nominati, ac ſpecificati, perſonaliter, aut per advocatum in noſtra Cæſarea Curia, ubi illo tempore eſſe poterit, appareant, ad videndum, audiendum, ſe in conſtitutam Sacri Romani Imperii pœnam cecidiſſe, jure ac judiciali ſententia declarandum, proferendum, cum executione deinde, nullo habito reſpectu procedendum, ut juſtum eſt. Hoc volumus, & mandamus ſtricte, ſi T. DD. & vos venietis, & ad ſiſtendum judicio, bene, ſin autem, nihilominus T. DD. & veſtri abſentiæ, ac invalidæ proteſtationis non ducetur ratio, ſed ad difficultates Decani, ac Venerabilis Capituli ſollicitationem procedetur, & agetur, ut ſecundum jurisdictionis ordinem decet, ac convenit. unde vos diſponere ſcietis. Datæ in noſtra Civitate Viennæ, decimo Aprilis, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo; Romani Imperii octavo, Vngarici nono, Bohemici decimo. Ferdinandus. Locus Sigilli. V. T. Petrus Henricus de Stralendorff. Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Majeſtatis proprium M. Arnoldinus de Clarſtain, &c.

FERDINANDVS &c.

Copia Mandati Cæſaris Hamburgi civitati ut Catholicos in ſuo exercitio non impediant.

DIlecti, &c. Memineritis, nos diverſis vicibus, præcipue ſub dato 12 Sept. an. 1622 voluiſſe, vobiſq; mādaſſe, non ſolū longo admodū jam tempore, in noſtrā, ac R. Imperii urbem Hamburgi, ſubdole introductas, ac diverſas repertas ſectas, quatenus paci Religionis de anno 1555, in qua duo exercitia, veluti Catholicæ „ Religionis, & Auguſtanæ Confeſſionis ſolummodo „ conceduntur, omnino adverſetur, abſque mora à vo„ bis eſſe dimittendas, ac prohibendas, ac nullum aliud exercitium, niſi antiquiſſimæ Religionis, ac incorruptæ Auguſtanæ Confeſſionis, eo modo, quo anno 1530, ſub noſtro Prædeceſſore Carolo, beatæ memoriæ, fuit traditum, ac acceptatum, in quo pax Religionis etiam ſolum eſt fundata, ſive aperte, ſive privatim ulterius non eſſe patiendum, nec concedendum; ſed etiam in dicta civitate Hamburgi omnes, ac ſingulos Catholicos inhabitatores cives, ac artifices, ejuſdemque Religionis homines, externos quoque mercatores, conformiter paci Religionis, ſub præcepto amiſſionis Cæſareæ noſtræ gratiæ, atque illius in noſtra, ſupra venerandi Prædeceſſoris cognati noſtri, ac Patris Cæſaris Rudulphi Secundi, fælicis memoriæ, in communi omnibus Catholicis mercatoribus, ac artificibus Hamburgi, ad hunc finem, ut exercitium Catholicæ Religionis, nemine prorſus impediente, adminiſtrare, & cohabitare poſſint, executas Cæſareas literas defenſorias, facta Cæſarea confirmatione impoſitæ pœnæ, liberos in ſuo exercitio, quod habent, vel in futurum habere poterint, uti etiam in ipſorum Religione & fide nequaquam impediant, moleſtent, fuſius noſtris litteris declarantibus.

Et uti omni ex parte conveniſſet, ac decuiſſet, noſtro Clementiſſimo mandato, ratione tam Imperii legum; quam etiam pacis Religionis, obedientiſſime obſequi, ac aures facillimas præbere.

Ita nos nullius alterius Clementiſſimæ ſpei fuiſſemus, vos juxta certiſſimam abnegationem, ac dimiſſionem dictarum in Sacro Romano Imperio prohibitarum

tarum ſectarum, Catholicos Hamburgi in ſuo approbato, ac in pace Religionis conceſſo exercitio, quatenus privatim inſuper factitarint, nunquam impedituros.

Habemus tamen à fide dignis, non abſque ſummo noſtro mœrore, vos poſt reſcitum, ac recognitum Catholicæ Religionis exercitium minis maximis interdixiſſe; prohibuiſſeque, cum liceat aliæ ſectæ, præcipue Calvini ex Anglia dogma, (quod contra expreſſas Imperii leges) quin minus etiam Iudæis publica Synagoga, his amore commerciorum, illis ratione annuæ penſionis, concedantur.

Cum igitur non reperiamus, nec videamus, qua de cauſa vos Catholicis mercatoribus, ſuum exercitium in Romano Imperio juxta Auguſtanam Confeſſionem conceſſum, impedire, vel denegare queatis. Vnde mandamus clementiſſime, ac ſerio, ut vos ratione dictarum cauſarum, ſub certiſſima, ac non emanante, noſtræque ſupra Cæſaris Rudulphi expeditas literas defenſorias, confirmationi inſerta pœna, Catholicos Hamburgi mercatores, artifices, ejuſdemque generis homines, in illorum exercitio, quod vel habent, vel in futurum habere poterint, uti etiam in illorum antiquiſſima Catholica Religione, ac fide, cum omnibus illorum cæremoniis, nulla in parte impediatis, moleſtetis, ſed liberos ſua abſque moleſtia exercere permittatis. Ita facturos ſperamus, ac nos cum Cæſarea gratia erga vos propenſi manemus. Datæ Viennæ, 28 Iulii, anno 1627.

Copia Cæſareæ determinationis contra Palatinum Auguſtũ, & Ioannem Fridericum Germanos ratione facta, &

SVa Romana Cæſarea, etiam Hungariæ, & Bohemiæ Regia Majeſtas, Dominus Noſter Clementiſſimus clementiſſime percepit, qualiter Sereniſſimus, & Illuſtriſſimus Princeps, Dominus Auguſtus Palatinus Rheni, &c. tam pro ſe, quam pro ſuo fratre juniore, Sereniſſimo quoque, ac Illuſtriſſimo Principe Ioanne Friderico Palatino Rheni. &c. apud Suam Majeſtatem in ſcriptis inſinuaverit, contra ſeniorem Dominum fratrem Sereniſſimum Principem Dominum Wolffgangũ Wilhelmum Palatinum Rheni, &c.

attentata, de domino fratre Wolffgāgo Wilhelmo Palatino, in ipſorū hæreditariis territoriis, reformationis Religionis.

ob inceptam in amborum juniorum fratrum hæreditariis territoriis reformationem vehementiſſime cum ſumma humilitate, tam oretenus, quam in ſcriptis conqueſtus in altam, ac profundam duci deliberationem clementiſſime ordinarent.

Quamvis de cætero Sua Majeſtas, præfatis ambobus Dominis Germanis in omnibus occaſionibus gratificari clementiſſime, & quam maxime ſit propenſa; attamen ex iſtis, de Domino Palatino Auguſto in originali productis, inter Illuſtriſſimos tres Dominos germanos, 17 Iulii, anno 1615, erectis, & factis fraternis concordiis, tam per ipſos Dominos juniores germanos, quam per illorum ſubditos completis, acceptatis, approbatiſque reverſibus; ſatis manifeſte apparet, Domino Palatino Wolffgango Wilhelmo tanquam ſeniori fratri, & ſoli imperanti Principi, in dictorum juniorum amborum fratrum deſignatis territoriis, Ducalem, Principalem ſuperioritatem, tam ſtatuta, quam eccleſiaſtica mandata promulganda, fuiſſe reſervatam, etiam abſque ſupradicta iſtorum territoriorum conſignatione; nihilominus talia Principatui Neoburgenſi ſint incorporata, & ſic Domino Palatino Wolffgango Wilhelmo Illuſtriſſimo, &c. Celſitudini, &c. propria, & quatenus Imperanti Principi, gubernanda, prout in præfata 17 Iulii, anno 1615, concordata, & demum de ipſis ambobus Dominis junioribus germanis totaliter exequuta fidei ſponſione, expreſſe, & prorſus ingenue ſe obligarunt, ſpoponderuntq; , nec ſe, nec ullum amore ipſorum ſuo proprio ſeniori fratri Domino Wolffgango Wilhelmo in Principatu Neoburgenſi, ob Ducalem, atque Principalem inibi ſuperioritatem; omniaq; eidem ſpectantia, vel ob alias juriſdictiones, hæreditates, redditus, & quomodocunque tandem nuncupari poſſint, reluctaturos, vel reſiſtere conceſſuros. inſuper in cæteris Principatui Neoburgenſi incorporatis territoriis, illis vero deſignatis, & conceſſis, ratione præfatæ Principalis ſuperioritatis ſtatutorum, appellationum, cenſuum, & tandem impoſitionum, tribuendarum pecuniarum, omniumque aliorum ſibi non reſervatorum, minimum impedimentum non illaturos. Quin-

Quin ultra ipſi in amborum juniorum Dominorum germanorum conſignatis territoriis degentes, & habitantes ſubditi tempore conſignationis, in quo omnium trium (ſicut fuse fraterna concordia explicat) approbatione germanorum antea concordata, poſtmodum in calamum dictato, & executo reverſu, prorſus clare ſe obſtrinxerunt etiam optime conſcii, habita quoque alta rei deliberatione (ut verba formalia ſonant) libera in minimo non coacta voluntate, & animo, etiam particulari tradito conſenſu, & juſſu ſui clementiſſimi Principis, & Domini Palatini Auguſti, proloquuti promiſerunt, ac ſpoponderunt, quod poſt factum, & præſtitum quoque ſuo Domino, Domino Palatino Auguſto juramentum nihilominus in futurum, uti hactenus, ſupra nuncupato ſuo clementiſſimo Principi, & Domino Palatino Wolffgango Wilhelmo, ſuisque Celſitudinis, &c. virilibus hæredibus, pro ſolo, & unico imperante Domino, & Principe Neoburgenſis Principatus, cujus membra, & ſubditi exiſtant, agnituros, & profeſſuros, non minus illos, ſuosque hæredes omnibus, & ſingulis Principatus Neoburgenſis ordinationibus, & mandatis Eccleſiaſticis, & ſæcularibus, eccleſiarum, ſcholarum, ſuperattenentium ſtatutis, ſive jam ordinatis, vel in futurum ordinandis, atque in nomine ſupradicti Principis Palatini Wolffgangi Wilhelmi, quatenus Principis imperantis, & nomine Palatini Auguſti, quatenus Domini ipſorum hæreditarii, publicandis firmiter conſtanter obſecundaturos, & ſub cautione pœnarum talibus mandatis, & ordinationibus inſertarum, ſedulos obſervaturos: prout etiam litium appellationes, in nullo alio loco, quam in ſua Illuſtriſſimæ, &c. Celſitudinis, &c. Neoburgica urbe, ejuſdemque conſiliis fieri, ſicut etiam omnes matrimonii lites prorſus nullibi, niſi in ſæpedicti Palatini Wolffgangi Wilhelmi, de ordinato Conſiſtorio appellari, cognoſci, atque exequi debeant, tantum diligentiſſime, quantum debite proſpecturos.

Et licet ratione publicationis nomine Domini Palatini Wolffgangi Wilhelmi, quatenus Domini imperantis,

rantis, & Domini Palatini Auguſti, &c. mentio fiat, nihilominus tamen, ſi forte ambo juniores germani ad eandem conſentire nollent, Domino Palatino Wolffgango Wilhelmo Illuſtriſſimæ, &c. Celſitudini cum eadem procedere erit conceſſum, quia ſine hoc, Dominus ſolum imperans eſſe non poſſet. Quod vero in facta fraterna concordia fidei ſponſione, atque reverſu expreſſe diſpoſitum, & de omni parte agnitum, approbatum, & acceptatum fuit, imo Dominus Palatinus Auguſtus in ſua Cæſareæ Majeſtati porrecta ſupplicatione ipſe eſt confeſſus, quod paragraphus in fidei ſponſione de dato 17 Iulii, anno 1615, declaret omnia ratione mandatorum, ſtatutorum, & ordinationum, tam in Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus rebus, in amborum fratrum aſſignatis territoriis, ita obſerventur, quomodo inter Dominum Patrem, Dominum Palatinum Philippum Ludovicum, & ejus fratrem juniorem ratione aſſignatorum territoriorũ fuerunt obſervata, ex ipſorum quoque facta concordia, quæ inter Dominum Patrem, & ejus juniorem Dominum fratrem anno 1581, eſſe ſufficienter declarandum, prout eadem concordia per Dominum Palatinum Auguſtum in modum extractus, debito convenienti paſſu producta fuit. Quæ concordia ſimili modo declarat, quod ſi frater junior ad mandata diſſentiret, vel concordari nollet, nihilominus Dux Philippus Ludovicus proinde ac Dominus imperans poteſtatem habuerit, concluſionem, deciſionem edicere, & quanto minus frater ipſius hac in re impedire nequiverit, tanto minus etiam Dominum Palatinum VVolffgangum Wilhelmum ſui juniores Domini fratres licet nolentes, impedire, atque obſtare poterint.

Et quamvis ambo Domini fratres in paternum teſtamentum ſe fundent, attamen de illis ipſis approbata, acceptata, inſuper proprio ſigillo affirmata fraterna concordia (ſepoſitis totaliter iſtis, quod Dominus VVolffgangus VVilhelmus in teſtamentum conſenſerit,) aliter inſinuat. Itaque pure, abſque ulla diſputatione, exceptione, aufugio, vel quomodo nomẽ habere poterit, de tribus germanis, ut decet, Principes ſincere,

cere, incorrupte complenda,obſervanda remanebunt.

Et cum ſæpe dicta fraterna concordia expreſſe, ac clare ſatis explicet,quod Seniori Domino fratri, Domino Palatino Wolffgango Wilhelmo,Ducalis, atque Principalis Superioritas, in ſæpius dictis,aſſignatiſque territoriis,ſicut ſtatuta in Eccleſiaſticis,& ſæcularibus rebus ponere ſine ulla præfinitione certi alicujus temporis fuerit reſervata, imo expreſſe concluſum, quod DominusPalatinusVVolffgangusVVilhelmus non ſolum jam, ſed etiam in futurum in Eccleſiaſticis, & ſæcularibus rebus ſtatuta ponere,atque inſtituere poſſit; & ſicuti Auguſtanæ Confeſſioni addictis ſæcularibus Principibus,& Statibus, poteſtate Ducali,& Principali ſuperioritate, & illæſa Romani Imperii Religionis pace, Auguſtanam Confeſſionem in ſuis Principatibus, & Provinciis (etiam ſi antea Catholici extiterint, & poſtea ad Lutheraniſmum pervenerint) commodo, & apto ipſis tempore introducere conceſſum; ita etiam ex hoc fundamento, Catholico Principi, Catholicam Religionem in provincias, in quibus ſolus Dominus gubernans exiſtit(prout ambo juniores Domini fratres, in ſuis hæreditariis territoriis, ſicut etiã inibi degentes ſubditi,& inhabitatores,Dominum VVolffgangum VVilhelmum Palatinum pro ſolo imperante Principe, explicantibus, & ſic declarantibus ſæpenominatis fraternis fidei ſponſionibus, reverſibus, agnoverunt) quando,& quocunque tempore illi placet, introducere nullo modo prohibitum, ſed quoq; conceſſum manet. Inſuper DominoVVolffgangoVVilhelmo in iſtis junioribus Dominis germanis aſſignatis territoriis inſtitutio Religionis non ſolum eſt conceſſa, ſed etiam Conſtituto Religionis & omne, quod illi annexum, ſicut etiam jam, & in futurum ſtatuta ponere, per expreſſum eſſe reſervatum.

Itaque cum ex iſtis omnibus aperte manifeſtum ſit, quod Dominus PalatinusWolffgangusVVilhelmus in amborum juniorum Dominorum fratrum aſſignatis territoriis ſolus Dominus, & Princeps imperans exiſtat, illique Ducalis, & Principalis ſuperioritas clare, & pure ſit reſervata,atque unicuique ſæculari,jubente

Religionis pace, Principi ſuo ex officio, inſtitutio Religionis, Eccleſiarum ordines, atque cæremoniæ, omneque illi annexum conveniat. unde Dominus Palatinus Wolffgangus Wilhelmus cum recuſata Religionis reformatione illud attentabat, quod ſæpe nuncupata fraterna concordia, atque reverſus, ſicut etiam reſervata Ducalis ſuperioritas, ex qua inſtitutio Religionis immediate dependet, & Sacri Romani Imperii pax Religionis concedit, & admittit.

Enimvero, quia ſuæ Romanæ Cæſareæ Majeſtati, virtute juratæ eorundem Capitulationis, ex incumbente Cæſareo officio prædictam Religionis pacem manutenere incumbat, & quatenus Auguſtanæ Confeſſioni addicti Electores, & Status contra Religionis pacem diſcommodari, vel difficultari, nec poſſint, nec valeant, ita etiam è contra (ex identitate rationis, & ne tam ſalutaris pax, & conſtitutio claudicet) juſto conſentaneum, ne quoque Catholici Electores, & Principes turbentur, vel graventur, præſertim cum pax Religionis expreſſiſſime plus nimio id explicet.

Verum enim vero Ioanni Friderico Palatino, & Domino Palatino Auguſto, ratione factæ profundæ, & ſummæ ſponſionis (cum omni condonatione ob læſam ſæpius nominatam fraternam concordiam) debitam ſatisfactionem præſtare omni ex parte deceat, & quatenus quoque tam puræ & claræ transactiones, & pacta in jure nullam diſputationem admittant, verum paratam executionem ſub ſe habeant.

Qua de cauſa ſua Cæſarea Majeſtas iſtius clementiſſimæ ſunt confidentiæ etiam ad hoc admonitos volunt, ut in hoc negotio ſe dirigere, & quieti ſe tradere permittant, ac velint. rurſus cum iſta omnia ſub fundamentis, quæ de Domino Palatino Auguſto pro ſe, & pro ſuo juniore fratre ſunt producta, & allegata; fundata reperiantur, ideo Sua Sacra Cæſarea Majeſtas unica communicatione opus eſſe minime opinatur.

Cæterum quoad Sereniſſimam, atque Illuſtriſſimam Principeſſam Dominam Dorotheam Mariam Palatinam Rheni, pronatam Duciſſam de Wittenberg, ratione eorundem in Hippolſtain conſitorum bono-

rum

rum attinet, cum ipſa ſua ex parte ſe non inſinuarit, excepto quod Dominus Palatinus Auguſtus, quamvis abſque ullo de antedicta Domina accepto mandato, obſequentiſſime earundem cauſa intimavit. & inſuper quoque ſola uſu fructuaria, & poſt mortem Domino Palatino Ioanni Friderico (teſtantibus ſæpedictis documentis) appertinentia ſint, & ad ejusdem bona adſcribenda. In quibus vero bonis Dominus Palatinus Wolffgangus Wilhelmus Ducalem, ac Principalem ſuperioritatem expreſſe ſibi reſervavit, prout quoque inter ſæpius dictum Dominum Palatinum Philippum Ludovicum, nuncupatorum Dominorum trium germanorum, venerandum Patrem, & præfatam Dominam viduam, anno 1604, facta concordia, Dominus Palatinus Philippus Ludovicus, tanquam Neoburgenſis Principatus exiſtens imperans Dominus, (cujus vices Dominus Palatinus Wolffgangus Wilhelmus jam repræſentat) in dicta concordia omnia jurisdictionalia in eccleſias, ſcholas, & ſimilia pure voluit ſibi quoque reſervata. Sua Cæſarea Majeſtas ita conſtitutis rebus, etiam in ante pronunciata determinatione ratione hujus puncti clementiſſime manere vult. Quæ omnia illis in Cæſarea gratia, quæ ambobus Dominis Palatinis quam maxime eſt affecta, ratificari, & intimare clementiſſime voluit, & juſſit. Datum Pragæ, vigeſimo ſecundo Decemb. 1627.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Copia Literarum S. C. M. ad Electorem Ducem Saxoniæ, ne ob narratas cauſas poſtulationi Magdeburgenſium conſentiat.

SEreniſſime Elector, Illuſtriſſime Princeps, Amice Dilecte, Relatum eſt nobis à fide digniſſimis, Capitulares Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, non diu abhinc Capitularem Conventum egiſſe, ejusque concluſionis fore, V. DD. filium Auguſtum juniorem DD. quem duobus circiter ab hinc annis, pro coadjutore poſtularunt, jam pro illorum Capite, & Eccleſiæ Magdeburgenſis Arhiepiſcopo poſtulaturos, ad cujus rei effectum, Commiſſionem ad V. DD. ad inſinuandam hanc poſtulationem, earundemque ad hanc conſenſum ſollicitandum, expedituros.

Vti vero V. D D. ſuisque omnibus ex ſincero Cæſareo affectu omne bonum, non minus eorum inclytæ familiæ fælicem ſucceſſum ſemper optavimus, ac deſideravimus:

Ita non dubitandum tenemus V. D D. ut illorum actiones ad hunc uſque diem clare manifeſtaverunt, nullum privatum intereſſe publico præpoſituram.

Quo facto nos non omittemus omne illud, quod hac in re nobis ſtudii fuit accuratiſſimæ, V. DD. in Germanica fideliſſima fide, qua in ſimilibus Romanum Imperium tangentibus caſibus, præſertim erga V. DD. uti ſolemus, clementiſſime patefacere.

Quandoquidem igitur noſtro Cæſareo officio conformiter perpenderimus, non ſolum ea, quæ fundationum cauſa à multis jam annis Electores Eccleſiaſtici ac Principes fuerunt conqueſti; verum etiam illa, quæ hanc ob rem in Electorali Collegio de Mulhauſen nuper ſunt deliberata, mota, ac concluſa, nos etiam ab illo toto Electorali Collegio enixe fuiſſe rogatos, ut providere vellemus, quatenus illa tam ſæpè à Statibus introducta, & incuſata gravamina, juxta tenorem Conſtitutionum Imperialium, & tam Religionis, quam profanæ pacis diſcuterentur, ac deciderentur.

Inter quæ gravamina, Res N. Saxonicæ fundationis, quæ Catholicis poſt concordiam Paſſavienſem ſunt detractæ, exiſtunt principalia, ac præcipua.

Vnde V. DD. prudentiſſime decernere poterit, talem deciſionem, ſi ſe cum dicto Archiepiſcopatu immiſceat, talique poſtulationi conſentiat, totum opus deſtructuram, non minus apud omnes diverſas cogitationes fore percipiendas, quaſi contra ſua hactenus habita prudentiſſima, & graviſſima conſilia, ipſorummet opinioni faveret, qui pacem Religionis in periculoſiſſimam diſputationem trahere non erubuere.

Secundo V. DD. plus nimio palam eſt, propter hunc ipſum Archiepiſcopatum res judiciales, ob occluſam viſitationem Cameræ Spirenſis, non abſque damno totius Regni circumventas, & detentas fuiſſe, unde facillime colligere, & cognoſcere poterit, per talem

poſtu-

poſtulationem (ſine qua alias fortaſſis per deciſionem gravaminum, cum nunc res poſtulant, dictus ſeclu ſus juſtitiæ curſus facilius aperiri poſſet) omnia non ſolum in ſuis controverſiis permanſura, verum multo magis fore exagitanda.

Cum etiam circa tertium non ſimus omnino certiores facti, in quantum ſe eligentes, & poſtulantes, præteritæ bene puniendæ rebellionis, ipſorumque exiſtimati adminiſtratoris in nulla parte defendendarum actionum participes fuerint, rurſus, an illis ex hoc capite (relictis aliis defectibus) talis electio, aut poſtulatio convenerit, quatenus primum recenter dictum ſuum adminiſtratorem, pro illorum capite agnoverint, illiuſque inſignia in proximis ipſorum calendariis publice præfigi curaverint.

Quanto V. DD. ulterius habebit ad ponderandum, & bene ſingulariter ad advertendum; nobis ad defendendam illorum provinciam non parvam pecuniæ ſummam fuiſſe expendendam, qualem jure meritiſſimo, & omnium Electorum voto de poſſidentibus eſſe repetendam, quare ita conſtitutis rebus, donec tota ſumma reſtituatur, electus quiſquis eſſe poterit, de prænominati Archiepiſcopatus provinciis nullos redditus expectandos habebit. Vnde iterum opinamur hac ipſa de cauſa V. D D. eo minus cauſari, tali poſtulationi conſentiendi; quæ omnia in aperta clementiſsima ſinceriſsima fide ad meliorem V. DD. declarare decrevimus, ejuſdem omnino clementiſſimæ ſinceriſſimæ confidentiæ manentes V. DD. ad avertendas ſupradictas controverſias, & alias inconvenientias, quæ tantum ad impediendam diu deſideratam, ſummeneceſſariiſſimam pacem eſſent, ita negotia, de quibus ſi certior fieret, de ſeipſa recuſaturam, & amore patriæ privatum intereſſe ſepoſituram, quo facto facilitabit ſuas, & futuras alioquin ſatis difficiles actiones, ac ſuis, inclitæque familiæ famam, ac laudes parient immortales; de cætero V. DD. &c.

Ferdi-

Copia Inhibitionis ad Pſeudocapitulares Magdeburgenſes ut propoſita poſtulatione abſtineāt, ſub dato 11 Febr. anno 1628.

VObis declaramus certiores de fide digniſſimis nos eſſe factos, quod vos attentare non erubueritis, Capitulare Conventum 23 elapſi menſis Ianuarii ibidem Magdeburgi inſtituere, ac celebrare, ubi vos concluſiſſe, poſtulationem Archiepiſcopi Eccleſiæ Magdeburgenſis,abſque noſtro præſcitu deſtinare,eaque de cauſa commiſſionem ad Electorem Ducem Saxoniæ ablegare, eidem ſimilem poſtulationem inſinuare, conſenſumque ſollicitare propoſuiſſe.

Et uti veſtrum propoſitum cum magna admiratione percipientes, ita etiam ſumma noſtra moleſtia ſuſcepimus, quatenus etiam vobis ad defendendum diffficillimum cadet, præſertim cum talem poſtulationem contra noſtram, veluti Cæſaris, & Domini veſtri voluntatem in opus dirigere cogitetis, totoque Romano Imperio ad ulteriores tumultus, & motus, qui infallibiliter,& neceſſario hinc provenient,cauſam dare velitis, cum tamen ante omnia (relictis aliis) conſiderare, & alto perpendere animo debuiſſetis,nobis, ad defendendum veſtras provincias, & ad avertendam noſtri, totiuſque Romani Imperii devaſtationem, maximam pecuniarum ſummam fuiſſe perſolutam,quam jure meritiſſimo,ac omnium Electorum communi voto, & calculo de poſſidentibus repetere, & expoſcere decrevimus. Attamē,quod plus eſt, audimus inſuper partem veſtram, præteritæ rebellionis, illicitarumque veſtri exiſtimati adminiſtratoris actionum in minimo non defendendarū participem fuiſſe, ut nos his, & aliis de cauſis, talem propoſitam, particulariter abſque noſtro præſcitu, poſtulationem concedere,ac annuere ulla ex parte cogitemus.

Vnde vobis ſerio, & ſtricte mandamus, ac injungimus,ut in hac re,nullo modo procedere, ſed omnibus futuris Conventibus, & conſultationibus, quatenus electionem, & poſtulationem inſtituere arbitremini, uſque ad noſtram clementiſſimam determinationem, ac ordinationem omnino abſtineatis, aut in contrariam partem, veſtrum, de quo vos clementiſſime admonemus, damnum non accerſetis. Sic jubet, vult, & mandat noſtra clementiſſima voluntas, &c.

NOs Ferdinandus Secundus Omnibus NN. & ſingulis Provincialibus, Vaſallis, Officialibus, Præfectis, Quæſtoribus, Conſulibus, Conſultoribus, civibus, & in communi omnibus ſubditis, ac incolis iſtarum jurisdictionum, ac locorum Sultzbach, Flos, Vohenſtraus, Berckſtain, & Winden, conſitarumque in illis urbium, qui virtute fraternæ, anno 1615, factæ concordiæ, inter Sereniſſimum, Illuſtriſſimum DD. Wolffgangum Wilhelmum Palatinum Rheni, Bavariæ Ducem, Comitem in Veldenz, & Sponhaim, noſtrum dilectum cognatum, ac affinem, Principem, &c. DD. ac ejus fratrem Auguſtum DD. quibus dicti pagi, & territoria ſunt aſſignata, ac tradita, cujuſcunque dignitatis, conditionis ſint, quibus noſtræ Cæſareæ litteræ, vel fide dignæ copiæ præſentatæ fuerint, noſtram Cæſaream gratiam, ac ſalutem, illiſque dicimus, quatenus meminerit, poſtquam ratione prædictæ fraternæ concordiæ, nominati, ac alii in concordia ſpecificati pagi memorato medio fratri Palatino Auguſto DD. ea conditione fuerunt traditi, ut nihilominus Sereniſſimi Palatini Wolffgangi Wilhelmi DD. ejusdemque viriles hæredes etiam in iſtis traditis territoriis, ſolus Dominus gubernans maneat, etiam illi non minus aliis S.DD. ſubditis omnibus legibus, ac mandatis, ſive ſæcularibus, ſive Eccleſiaſticis, Neoburgenſibus, vel etiam Eccleſiarum, ſcholarum, ſuperattendentium Politiarum, provinciarum, & aliarum rerum ordinationibus, vel publicatis, vel in futurum publicandis, obſequentiſſime obediant, ac exequantur, appellandi negotiorũ cauſa ſi forent, ad nullam aliam juſtitiam, niſi ſua Palatini Wolffgangi VVilhelmi dilectionis ſe conferant, exitum, ac ſollicitationem ibi opitulentur. inſuper ſi provinciarum contributiones concluderentur, ac promulgarentur; ut illi aliis Neoburgenſis Principatus ſtatibus ſe conformes auxiliando, contribuendo, gerant, ac monſtrent, omniaque compleant, quæ in concordia concluſa, ac tractata fuere, ſibique Suæ Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectioni reſervavere, quæ omnia Palatini Auguſti DD. ratione illorum expeditus reverſus, fuſius declarat, in quo illi, ſub

Copia Reiterata patenta ratione reformationis Religionis, aſsignatorum Palatino Auguſto pagorum, ac ſubditorum.

ſub cautione pœnarum talibus mandatis , ac ordinationibus inſertarum; imo proprio juramento, quo Palatini VVolffgangi VVilhelmi DD. tanquam illorum Principi ſunt obſtricti, ſub perditione omnium bonorum , tam mobilium , quam immobilium, præſentium,& futurorum, nil excepto firmiter conſtanter obſervaturos ſpopondere.

Illi vero in omnibus occaſionibus, præcipue in perſolvend is annuis cenſibus, ac decimis omnino moroſi, ac contrarii , uti etiam expreſſe ſupradictæ factæ fraternæ concordiæ, illorumque hac de cauſa expedito reverſui adverſetur, erga ſæpius memoratam ſuam Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectionem tanquam ipſorum Principis, inobedienteſque exiſtere.

Quibus omnibus ad nos perlatis , ſub dato Viennæ octavo Martii , anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi ſeptimi, cum male egiſſe clementiſſime videremus, & illorum Palatini , VVolffgangi VVilhelmi DD. reſervata juramenta tradituſque reverſus, ac facta concordia, longe aliter inſinuent, ac doceant, per noſtram publice promulgatam Cæſaream patentam Romana Cæſarea poteſtate, ac ſub quinquaginta ponderum auri pœna , ac rurſus ſub cautione particularis Banni, illorum reverſui inſerti , clementiſſime, ſerio, & ſtricte mandavimus , ac adhortati ſumus, ut ſe in perſolvendis , ac deponendis iſtis cenſibus, ac debitis Palatini VVolffgangi VVilhelmi DD. reſervatis, ac tanquam fratri ſeniori provinciarumque Principi appertinentibus , ac propriis nullo modo contrarios; aut inobedientes exhibeant , nec ſe de præſtanda obligatione ſeducere permittant, ſed ſuæ dilectioni, illiuſque hæredibus, quod alioquin debent , in omnibus obediant, illaſque pro illorum vero Domino, ac Principe agnoſcant, ac honoribus afficiant, ejuſdem mandatis,vel prohibitionibus,jubente reverſu,ac facta ſupradicta concordia,ſive ſæcularibus,ſive Eccleſiaſticis obſequentiſſime obſecundent ; ac in omnibus ita ſe exhibeant, ut fideles inhabitatores,vaſſallos,& ſubditos, erga verum Principem ac Dominum gerere, ac ſe monſtrare docet , ac convenit , nec in nullo ſe oppo-

opponant, omnia declarante, ac explicante noſtro Cæſareo publicato, ac promulgato diplomate.

Cum igitur adhuc noſtra clementiſſima intentio, voluntas, ac mandatum ſit, ut debito modo ſuæ Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectioni obtemperent, ac ſe, ut obedientes ſubditos convenit, erga ſuum verum Dominum, ac Principem promptos, ac ſedulos exhibeant:

Erudimur tamen, partem illorum, cum non diu ab hinc ſua Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectio ratione ſibi reſervati Prioratus, Catholicam, & Apoſtolicam Religionem introducere conaretur; totam contrariam, ac obſtantem ſe oſtendiſſe, variaſque oppoſitiones attentare non erubuiſſe. cum tamen ſalutifera pax Religionis, quantum ſe ſubditi ſubmittere debeant, clare, ac manifeſte doceat, ac declaret, præſertim cum inſuper habeamus, ſuam Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectionem illi deſiderato modo obedire nolentibus, libertatem emigrandi, virtute pacis Religionis propoſuiſſe, ac conceſſuram declaraſſe.

Quare ſupradictam noſtram Patentam cum omni ſua intentione in poteſtate Romana Cæſarea, ac pœna illis inſerta repetimus, clementiſſime volentes, ac mandantes, ut illi noſtræ Cæſareæ patentæ ad nutum obediant, ac obtemperent, omnibus Palatini VVolffgangi VVilhelmi dilectionis, tam ſæcularibus, quam Eccleſiaſticis legibus, ac mandatis debito modo obſecundent, ſeque erga ſuam dilectionem, ut decet, ac convenit, fideles, ac ſinceros ſuo vero Capiti, ac Principi inhabitatores, benevole, ac obſequentes monſtrent, & in ſpecie in continuatione dictæ reformationis ita ſe accommodent, ut paci Religionis ſit conſentaneum, ac de cæteris Electorum, ac Principum ſubditis factum.

Ita facturos, ac omnia ſub ſæpius dicta pœna exequuturos clementiſſime, & certiſſime ſperamus, quo facto adimpletur noſtrum velle, ac jubere. datæ Pragæ 24 Aprilis, anno 1628.

Nos

Copia Patentæ ad Palatinum Ioannem Fridericum, ratione reformationis 24. April. anno 1628.

NOs Ferdinandus ſecundus Omnibus, & ſingulis inhabitatoribus, Vaſallis, Officialibus, Quæſtoribus, Præfectis, civibus, Conſulibus, Conſultoribus, in communi omnibus, & ſingulis incolis, & ſubditis iſtarum terrarum, ac juriſdictionum, Haideck, Hilpolſtain, Alleſperg, & Gizzin, cunctiſque illis inſitis civitatibus, villis, & pagis, qui ob factam fraternam concordiam, anno 1615, Sereniſſimi, ac Illuſtriſſimi Domini VVolffgangi VVilhelmi Palatini Rheni, Ducis Bavariæ, Comitis in Veldenz, & Sponhaim, noſtri dilecti cognati, affinis, & Principis, &c. DD. illarum fratri Iohanni Friderico DD. deputati ſunt, ac aſſignati, cujuscunque conditionis, ſtatus, aut dignitatis, noſtras Cæſareas litteras vel copias, quibus nos ipſi non minorem fidem ipſo originali præſtitimus, inſpecturis, lecturis, vel legi audituris, noſtram Cæſaream gratiam, & omne bonum, damuſque illis ad percipiendum, &c.

Licet plus nimio vobis conſtet, ob factam fraternam, & ſtabiliendam meliorem concordiam, ſupradictos, & alios ſpecificatos pagos, nominato juniori fratri Palatino Ioanni Friderico, D D. iſta conditione fuiſſe reſignatos, ac traditos, ut nihilominus Dominus Palatinus VVolffgangus VVilhelmus DD. ejusque viriles hæredes in ſuprema narratos, aſſignatos, ac traditos locos, gubernare, ac regere, veluti prior Dominus, ac Princeps, habeat, ac omni jure conveniat; quare vos non minus aliis ſuarum DD. ſubditis omnibus, & ſingulis Neoburgenſis Principatus ordinibus, legibus, & mandatis, temporalibus, & ſpiritualibus, inſuper eccleſiarum, ſcholarum, ſuperattendentium, politiarum Generalibus, vel aliis ordinationibus, quomodo, vel qualiter ordinata, vel publicata eſſe poterint, vel impoſterum ordinari poſſint, obſequentiſſime obſecundent, & pareant, omnes ſimiliter appellationes uti antea à prima inſtantia, ad earundem ordinatam juſtitiam portent, proceſſum, ac determinationem ibidem ſollicitent. Iuſuper ſi provinciales contributiones concluderentur, ac promulgarentur, ut vos aliis Provinciarum Statibus confor-

mes geratis, dietæ VVolffgangi VVilhelmi Palatini DD. auxilio, & modo poſſibili non deſitis, non ſecus agentes niſi uti in concordia prolatum, ac concluſum fuit, Dominique VVolffgangi VVilhelmi DD. ſibi ipſi reſervavit, non minus etiam ſupradictorum Domini Ioannis Friderici Palatini DD. ut iſta de cauſa expeditos reverſus fuſius monſtrabunt, ac declarabunt, in quibus omnia ſub pœna, & amiſſione dictis mandatis, & ordinationibus inſerta, veſtra ipſo juramento erga ſæpius dictam Domini VVolffgangi VVilhelmi Palatini, DD. quin ultra ſub perditione veſtrorum mobilium, & immobilium bonorum præſentium, & futurorum, nil excepto firmos, & ſtabiles vos obſecundaturos, promittitis ac ſpondetis.

Nos tamen non diu abhinc certiores facti ſumus, vos cum prænominatæ Domini VVolffgangi VVilhelmi Palatini DD. ratione reſervatæ ſibi ipſis jurisdictionis Catholicam Religionem introducere ſtatuiſſet, omnino contrarios ſe monſtraſſe, comminationemque omnium oppoſitionum attentare auſos fuiſſe.

Quod cum in nulla parte defendere poſſitis, & veſtra ipſa Domini Palatini VVolffgangi VVilhelmi DD. juramenta, & obligationes, etiam traditi ratione erectæ fraternæ concordiæ reverſus longe aliud jubeant, ac inſinuent; quinimo pax Religionis, ejuſque in S. Romano Imperio obſervantia; quomodo in talibus caſibus procedendum ſit, & quantum ſe ſubditi ſubmittere debeant, ſole clarius monſtrent, & indicent, præſertim cum rurſus perceperimus, ſæpe nuncupati Domini VVolffgangi VVilhelmi DD. vobis, deſiderato modo Catholicæ Religioni applicare nolentibus, libertatem emigrandi, virtute pacis Religionis conceſſiſſe.

Quæ cum ita ſe habeant, omnibus, & ſingulis tam in communi, quam particulari, poteſtate noſtræ Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, ac ſub pœna quinquaginta ponderum auri, mediam partem pro noſtra Cæſarea, alteram pro dicti Wolffgangi Wilhelmi DD. infallibiliter perſolvendi, præterea ſub cautione omnium

earum ſingularium pœnarum veſtris reverſibus inſertarum ſtricte, ac ſerio mandamus, & volumus, ut non ſolum in perſolvendis veſtris cenſibus, & decimis; verum etiam in omnibus aliis caſibus, quos D. VVolffgangi VVilhelmi Palatini DD. ſibi ipſis reſervavit, præcipue, & in ſpecie in continuanda Reformatione ita vos geratis, & accommodetis, ut Religionis paci ſit conforme, & conſentaneum, ut etiam de aliis ſubditis Electorum, & Principum factum eſt neutiquam, contrarios; ne dum pigros vos oſtendatis, & mōſtretis, nec à nullo ad præſtandam obedientiam vos detrahere, aut ſubducere permittatis. ſed ſuam DD. ejuſdemque hæredes, quatenus eſtis obligati, & obſtricti, pro veſtro vero Domino, & Principe, cognoſcatis, honoretis, ejuſdemque mandatis prohibitionibus ratione tam factæ concordiæ, quam veſtris ipſis Reverſibus, eo adhortantibus, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, obſecundetis, in omnibus quoque eventibus fideliſſime aſſiſtatis, & ſuccurratis; & ita vos in cunctis habeatis, ut fideliſſimos inhabitatores, vaſallos, ac ſubditos erga ſuum Principem, & Dominum convenit, & decet. De cætero caveatis in minimo adverſari, ſi noſtram Cæſaream gratiam amatis, & propoſitas pœnas aufugere velitis. hoc volumus ſtricte. Datæ Pragæ, vigeſimo quarto Aprilis, anno 1628.

Brevis enumeratio aliquorum negotiorum, quæ ſub Imperio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Ferdinandi Secundi, &c. in puncto Reformationis Religionis in Cancellaria Imperii tractata ſunt, &c. ab anno 1620, uſque ad 1629.

ANno 1626, undecimo Iulii, Comes Ioannes de Naſſaw per literas Cæſareas fuit admonitus ratione inſtitutæ Reformationis in ſuis provinciis.

Anno 1627, ultimo Auguſti, idem Comes Ioannes de Naſſaw iterum fuit monitus, ut Reformationem Religionis in opus dirigeret.

Anno 1627, 30 Octobris, Sereniſſimo Electori Duci Bavariæ pro recepiſſe ad inſtantiam inceptæ
» Reformationis in Palatinatu ſuperiori, reſcriptum
» eſt, cum illa quantum poſſibile progredi.

Anno 1626, nono Novembris, Dominus de Marck Comes, ſimiliter fuit admonitus Reformationem in ſuis dominiis, & provinciis promovere.

Anno 1628, decimo quarto Ianuarii, Dominus Epiſcopus Auguſtanus, eo fuit inſtructus, ut in omnibus pagis, qui Catholicis Regiminibus ſunt ſubjecti, cum omnibus jurisdictionibus, & juramentis, tam ratione officii Epiſcopalis, quam etiam ratione pacis Religionis, Reformationem inſtituat.

Anno 1628, vigeſimo quarto Aprilis, Illuſtriſſimo Domino VVolfgango VVilhelmo Palatino contra ſuum fratrem Auguſtum iſta concluſa patenta in prædicto reformationis tranſmiſſa eſt.

In ſimili contra alium fratrem Dominum Fridericum Palatinum, &c.

Anno 1628, vigeſimo nono Maji, Generalis Teutonici Ordinis in principio Reformationis eo fuit informatus, ut in iſtis locis, ſuo nobiliſſimo Ordini appertinentibus, in quibus tam principalem, quam ordinariam juriſdictionem habet, Reformationem ex declaratione pacis Religionis inſtituat, ac poſſit.

Anno 1628, undecimo Auguſti, declarata eſt determinatio ratione in præcepto Catholicarum proceſſionum, & ratione introductionis novi Calendarii.

Anno 1628, ſeptimo Aprilis, Sereniſſima Infanta, « & VVilhelmus de Baden ſunt admoniti, Electori Tre- « verenſi in Comitatu Sponhaimenſi aſſiſtentiam præ- « ſtare.

Anno 1628, vigeſimo primo Februarii, Domino Comiti Ioanni de Naſſaw Cæſarea patenta de non emigrando ad tales locos, in quibus prohibitæ in S. Rom. Imperio doctrinæ, ac exercitia docentur, contra ſuos ſubditos eſt transmiſſa.

Sub dato ſecundo Decembris, anno 1627, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Auguſtani mandatum pœnale cum clauſula contra Dominum Præpoſitum Elwacenſem fuit expeditum, ut Dominus Epiſcopus Auguſtanus Catholicum Parochum pro civitate Aalen denominet.

Anno 1626, vigeſimo ſeptimo Novembris, ſimile

 manda-

mandatum fuit decretum cum clauſula ad inſtantiam Epiſcopi Auguſtani contra Comitem Ludovicum Erhartum in Oetingen, &c. poſſeſſionem, vel quaſi monaſterii Munchroth, ſpecificata bonā, cum omni Eccleſiaſtica, & ſæculari adminiſtratione, cum omnibus ablatis litteris, paratis pecuniis, argenteis, & eccleſiæ vaſibus; cum omni emolumento à tempore deſtitutionis, reſtituere, ac in adminiſtrando monaſterium Domino Epiſcopo Auguſtano non obſit, ſed jure utatur.

Anno 1623, vigeſimo ſexto Iunii, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Auguſtani, Abbatis Campidonenſis, & Decani in Gronnenbach, contra Dominum Chriſtophorum VVolffgangum in Pappenhaim, mandatum pœnale cum clauſula fuit decretum, ut fundationem, Decanatum, ac Capitulum in Gronnenbach, cum omni tam Eccleſiaſtica, quam ſæculari adminiſtratione, homines, bona mobilia, & immobilia, cum omnibus ſublatis literis, pertinentiis, & emolumentis reſtituat in priſtinum ſtatum, cum exercitio Catholicæ Religionis, uti ab antiquo ante, & poſt pacem Religionis, in uſu fuit, transferat, hæreticos prædicantes, & factores dimittat, & in adminiſtranda iſta fundatione, contra publicam pacem, nihil tentet.

Anno 1627, primo Septembris, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Conſtantienſis, contra civitatem Vlmam, quatenus paci Religionis eſt conforme, citatio ad videndum ſe incidiſſe in pœnas, cum annexo mandato cum clauſula fuit decretum, omne illud, quod contra Religionis pacem, uti in mandato ſpecificatur, egerunt, & attentarunt revocare, ac derelinquere, „ Domino Epiſcopo in ſuis jurisdictionibus, quas Vlmæ meritiſſimo jure habet, ſuper Eccleſiaſtica loca, monaſteria, etiam monaſterium VVangen, ac Catholicos cives, & incolas detentione à Sanctiſſimis Sacramentis, juxta ritum Catholicum, occluſione ſepulchrorum, & interdictione celebrandorum Sacrorum, detractione ſcholarum Eccleſiaſticæ doctrinæ, & aliorum contra Eccleſiæ ante, & poſt pacem Religionis,

bene

bene uſas, & adminiſtratas cæremonias, exercitatorum gravaminum, non moleſtent, nec obſtent.

Anno 1628, trigeſimo Martii, ad inſtantiam totius Eccleſiæ Sancti Patrodi in Saiis, & Comitatus Marck pœnale mandatum ſine clauſula reſtitutionis & inhibitionis fuit expeditum, illos cum judicialibus contradictionibus non gravari, ſed iterum reſtituere, prætenſas ad præpoſituras, Archidiaconatus, Canonicatus & Vicariatus, Calviniſticas immoderatas perſonas dimittere, & è contra ex jure devoluto à Capitulo proviſas Catholicas perſonas in pace relinquere.

Anno 1628, quarto Februarii, ad ſollicitationem Archidiaconi in Dortmundt, contra civitatem ibidem, cum Cæſaris Rudulphi mandatum fuit expeditum, intra, & extra civitatem, ac in toto Comitatu Dortmundt, eccleſiarum, ſcholarum, capellarum, hoſpitalium, ſepulchrorum, ut ante, & longe poſt Paſſavienſem concordiam in uſu fuit, exercitium Catholicæ Religioni concedere: hæreticos prædicatores, profeſſores ablegare, ac Ordinario, & Archidiacono in omnes eccleſias, ſcholas, capellas, Catholicos ſubſtituere licere, Eccleſiaſtica bona reſtituere, & omnibus aliis gravaminibus totaliter abſtinere.

In eadem cauſa Electori Colonienſi ſub eodem dato commiſſio fuit injuncta, civitatem ad debitam paritionem mandati adhortari, vel in contrarium, executionem per conceſſa S. Imperii remedia arripere.

Anno 1623, xxiii Februarii, ad inſtantiam civitatis Dünckelſpil, contra Comitem Ludovicum Eberhartum de Oetingen mandatum pœnale ſine clauſula decretum eſt, introductum hæreticum prædicantem in pagum Schoxfloch inhibere, ſubditis ibidem exercitium Catholicæ Religionis, ac Dei ſervitia, perſuaſione prædicantium non occludere, ac dictam civitatem ſubſtituendo Catholicos Sacerdotes non impedire.

Anno 1623, xxiii Martii, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Eiſtetenſis, contra Onolzbach, mandatum pœnale cum clauſula fuit decretum, claves dicto Domino Epiſcopo, ad Eccleſiam Gellerſreuth cum omni

illo, quod acceptum eſt, reſtituere, duos tranſportatos cenſus, & decimas Parocho in Hebingen, ac ſubditos in Catholica Religione inconturbatos permittant.

Anno 1622, VII Septembris, ad inſtantiam Domini Præpoſiti Eluacenſis contra Degenfeldt mandatum pœnale ſine clauſula fuit concluſum, impoſitum Eccleſiæ Eibach, hæreticum concionatorem dimittere, Domino Præpoſito, ejuſque fundationi, in ſuo jure patronatus, Religione, cæremoniis, juriſdictione, cenſu, & decimis, ac adminiſtratione non moleſtent, acceptas claves, annales, libros parochiales reſtituant.

Anno 1624, XII Iunii, ad inſtantiam Ordinis Franciſcanorum, mandatum pœnale ſine clauſula fuit expeditum contra Pſeudocapitulum, & civitatem Halberſtattenſem, Ordini omnia ſua, & quidem Eccleſiam Sancti Andreæ in urbe ibidem reſtituere, domos eidem appertinentes derelinquere, ac Religioſos contra protectorium Cæſareum in Statu, ac veſtibus Religioſis, liberos, ac immoleſtos relinquere.

Anno 1623, XXX Octobris, ad inſtantiam Ordinis Ioannitenſium Lauenturn in Francfurt, contra Comitem de Hanaw, mandatum ſine clauſula fuit decretum, impoſitum Parochum hæreticum in Rudigkaim abdicare, Ordinem Ioannitenſium in ſua juriſdictione erga Eccleſiam ibidem Rudigkaim, uti etiam in jure patronatus, & præſentandi, inturbatum permittere.

Anno 1627, decimoquinto Aprilis, Dominus Abbas in Keiſershaim, contra Comitem in Oetingen mandatum cum clauſula acquiſivit: Monaſterium Zimmern cum omnibus pertinentiis, & fructibus relinquere, documenta litteralia iterum reſtituere.

Anno 1628, XXI Februarii, Domino Comiti de Naſſaw in primo inſtitutæ Reformationis contra Comitatũ Singern patenta contra illius ſubditos, de non emigrando in loca ubi prohibita in Sacro Imperio documenta, ac exercitia inveniuntur, & audiuntur, conceſſa eſt.

Anno 1624, III Maji, ad inſtantiam Generalis

Fra-

Fratrum Ordinis Sanctæ Crucis, contra Benthaim mandatum pœnale fuit decretum ſine clauſula, monaſterium Oiſterberg Ordini cum omnibus bonis, & fructibus reſtituere, ac Ordini, ejuſque Conventui, in ipſorum inſtitutis, regulis, adminiſtrationibus, viſitationibus, & correctionibus in ſpiritualibus, & temporalibus nullam offenſam dare.

Anno 1628, XIV Aprilis, ad ſollicitationem fundationis Rees, contra Comitem in Culebach, mandatum cum clauſula fuit expeditum ad Parochialem, & Beneficia VVerdenbroiiſchen, vel Catholicos præſentare, vel inveſtitos à Capitulo in illorum exercitio non moleſtare, nec hæreticos introducere.

Anno 1628, II Martii, pro Electore Treverenſi contra Palatinum in Zwaibruck, mandatum cum clauſula fuit publicatum, Abbatiam Hornbach, cum inventis pecuniis, argento, & auro, vino, fructibus, & regiſtris, ac documentis reſtituere.

Anno 1626, XIII Octobris, ad inſtantiam Comitis de Schwartzenburg, contra hæredes Onolzbach mandatum expeditum, in primo inſtitutæ Reformationis Religionis Domino Comiti, quod poteſtate Religionis pacis facere poteſt, non impedire, nec obſtare.

Anno 1624, ſecundo Maji, pro Domino Soethoff contra prætenſum Archiepiſcopum Magdeburgenſem, mandatum promulgatum, dictum Dominum in ſuam Præpoſituram in Altenhaldens imponere, introductum amovere, Abbatiſſam ibidem in ſuſcipiendis novitiis, uti etiam ſuſtentatione Monaſterii, diſciplina, & exercitio Religionis Catholicæ non impedire.

Simile mandatum etiam pro Conventualibus in Altenhaldensleben expeditum eſt trigeſimo Iunii, anno 1624.

Anno 1625, XIII Februarii, pro Abbate in Salmansweil, Kaiſershaim, & Elchingen, contra civitatem Vlmam, mandatum ſine clauſula fuit expeditum, actorem Kaiſershaimenſem negatione juris civilis in ſuo officio non impedire, ac Prælatis in poſterum ea in re parcere.

In cauſa Herbipolenſis, contra Hanaw, mandatum pœnale cum clauſula decimo tertio Novembris, anno 1624, decretum, Monaſterium Schlichtern reddere, cum omnibus pertinentiis, & pertinentibus pagis, & documentis, ac in priſtinum ſtatum ponere.

Anno 1626, x Novembris, in eadem cauſa ſententia definita eſt.

Anno 1627, quinto decimo Aprilis, executoriales promulgatæ ſunt.

In eodem, xxiii Martii, anno 1628, Electori Bavariæ, & Landtgravio Haſſiæ commiſſio executionis indicta eſt.

Anno 1622, quarto Iunii, propter Monaſterium Monachorum Waſſerlehr, contra Comitem de Stolberg, mandatum exequutum eſt.

Anno 1624, xxviii Martii, declaratio pœnæ, & arctiores definitæ ſunt.

Item arctiores executoriales ſub pœna banni, vigeſimo Iunii, anno 1624.

Anno 1626, decimonono Februarii, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Herbipolenſis, contra Onoltzbach, mandatum pœnale cum clauſula definitum eſt, introductum prædicantem in Segniz amovere, Eccleſiam, & Parochiam relinquere, regiſtra, ac documenta una cum clavibus ad Eccleſiam, & Parochiam reſtituere, Dominum Epiſcopum, ejusque vaſallum Zobeln de Biberbach in ſuis juribus non moleſtare.

Anno 1628, vigeſimo Iulii, pro Domino Generali Teutonici Ordinis, contra Officiales Hohenloiſche, citatio ad perpetuam pacem, cum annexo mandato decreta eſt; clauſuras in Eccleſia, & Parochia Stainach avulſas, iterum affigere, ac omnia illata damna reſarcire; Catholicos Sacerdotes munere ſuo fungentes non perturbare.

Item ad inſtantiam Domini Epiſcopi Auguſtani, contra civitatem Memmingen in primo Reformationis Eccleſiæ DD. Virginis proceſſus definitus eſt.

Item contra eandem civitatem ratione Præceptoriæ Sancti Antonii.

Anno 1628, III Iulii, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Auguſtani, Duci Würtenbergenſi ſcriptum eſt, propter tria detenta monaſteria, ut Lorch, Brenzenhauſen, & Herbertingen, ſuam declarationem remittere intra duos menſes.

Anno 1628, XXIV Martii, Domino Generali Teutonici Ordinis Commiſſio transmiſſa eſt, in civitatibus Giengen, Bopfingen, Nordtlingen, Aalen, Dünckelſpihl, & Gmündt, ob Religionem inquirere, ejuſque defectus, declaratione juris, etiam Religionis pacis, reſtituere, & uti tempore concordiæ Paſſavienſis fuit, in priſtinum ſtatum transferre.

Anno 1628, ſecundo Iunii, Archiduci Leopoldo, ac Epiſcopo Conſtantienſi commiſſio fuit indicta, in civitatibus Memmingen, & Kempten, ob Religionis differentias, tractationem inſtituere, ac dein eo providere, ut omnia in priſtinum ſtatum tempore concordiæ Paſſavienſis transferantur.

Ad inſtantiam Epiſcopi Auguſtani, contra Onoltzbach, XI Februarii, anno 1628, ſcriptum eſt, Collegiatam fundationem in Feuchtwangen de ipſo præſtare, aut illius neceſſitatem evidentem intra duos menſes remittant.

In cauſa conſtitutionum contra Würtenberg, ratione reſtitutionis monaſterii Reichenbach, Domino Comiti de Sultz, & Doctori Hildenbrandt commiſſio fuit indicta.

Quod Hirsfeldt fundationem attinet, Electori Moguntinenſi pro apprehendenda poſſeſſione nomine Archiducis Leopoldi Wilh. commiſſio fuit tranſcripta ſecundo Auguſti, anno 1627.

Anno 1627, XV Novembris, ad inſtantiam fundationis, contra civitatem ibidem Strasburgi, mandatum cum clauſula decretum eſt, „detractam Archiecclesiam, & Canonicos cum redditibus, & pertinentiis reſtituere, & omnia in illum ſtatum transferre, in quo ante, & poſt pacem Religionis fuit, habitatores in Catholico exercitio impeditos permittere.“

Propter civitatem Kauffbeurn,omnes una cum antiquis commiſſionibus ſunt renovatæ.

Anno 1627, III Iulii,propter reſtitutionem Monaſteriorum, Maulborn, Konigsbrunn, & Bebenhauſen, ad inſtantiam Abbatis Kaiſerhaimenſis, Duci de VVittenberg ſcriptum eſt, ea de cauſa, infra duos menſes ſuam declarationem faciat.

In ſimili Onolzbach ſcriptum eſt, ratione Monaſterii Hailbrunn, ſub eodem dato.

Anno 1627, vigeſimo ſexto Novembris, pro Ordine Præmonſtratenſium Duci de VVirtenberg ſcriptum eſt, reſtitutionem Monaſterii Adelberg ordinare, vel intra duos menſes cauſas validas reſcribere.

Propter Monaſterium Munden, Electori Bavariæ ſcriptum eſt.

,, Anno 1628, XXVIII Februarii civitati Francofurti
,, mandatum eſt, & Elector Moguntinus admonitus
,, introductionem Cappucino rumpromovere.

Anno 1628, Duci de Holſtain mandatum eſt, Monaſterium Arſenweck derelinquere pro Cartuſianis.

Propter Carmelitas in Ravenſpurg, Equiti Ordinis Teutonici in Alshauſen, & Doctori Eberhardo commiſſio inſinuata eſt, eccleſiam ibidem derelinquere.

Propter Dominicanos Norimbergæ, Rottenburgi juxta fluvium Tauber, Pforzhaim, Vlmæ, Nordtlingæ, Eslingæ, Strasburgi, Halberſtadii, Worms, civitatibus ſcriptum eſt, cum prædicta Monaſteria contra pacem Religionis detineant, derelinquere, XVI Auguſti, anno 1628.

Propter Dominicanos Spiræ, Electori Mogūtino commiſſio eſt inſinuata, reſtitutionem templi promovere.

Anno 1626, XI Iulii, ratione Templi Dominicanorum Ratisbonæ, accordatio facta eſt, ac Sacra Cæſ. Majeſt. confirmavit.

Propter fundationem Neuhauſen, ratione Electoris Moguntini, tanquam Epiſcopi in VVorms, Sereniſſimæ Infantæ ſcriptum eſt, Electorem Moguntinum immittere.

Anno 1628, quinto Ianuarii, pro Ordine Præmonſtratenſium Sereniſſimæ Infantæ ſcriptum eſt, Mona-

ſterium Præmonſtratenſe in Kaiſerslautren ordini iterum reſtituere.

Domino Generali Ordinis Teutonici, contra civitatem Norimbergam, in prædicto exercitio Religio onis Catholicæ, in Collegio Germanico proceſſus inſtituatur, mandatum eſt.

Anno 1628, primo Auguſti, ſcriptum eſt civitati Norinbergæ, civibus ad audiendum ſacrum in domo Teutonica non obſtare, & non impedire, præſertim pendente proceſſu.

Anno 1625, PP. Ieſuitis, 14 Novembris, in civitate Memmingen protectorium fuit tranſmiſſum.

Propter admittendos PP. Ieſuitas in Memmingen, civitati eidem ſcriptum eſt 30 Iunii, & 11 Decemb.

Anno 1627, ſeptimo Decembris, civitati Dortmunt, pro admittendis Patribus Ieſuitis, ſcriptum eſt.

Anno 1628, decimo quinto Iulii, Abbati in Werden, propter reformationem Religionis in civitate Eſſen commiſſio fuit inſinuata.

Anno 1628, XIV Decemb. pro Domino Abbate in Fulda, ratione Monaſterii Monachorum in Hochſt, mandatum cum clauſula fuit definitum.

Propter reformationem in Colmar, Archiduci Leopoldo commiſſio fuit inſinuata.

Propter Eccleſiæ reſtitutionem DD. Virginis in Magdeburg, commiſſio eſt expedita.

Item ſub eodem dato, ad ejusdem Domini Epiſcopi inſtantiam, mandatum pœnale contra civitatem Aalen ſine clauſula fuit decretum, denominatū à Domino Præpoſito Eluacenſi, & Domino Epiſcopo Auguſtano, in Parochiali Aalen inveſtitum Parochum, in decenti reverentia habere, in ſuo parochiali officio non moleſtare, ſed defendere, ſimulque omnia Eccleſiaſtica bona, præcipue Capellaniam Sancti Spiritus, in priſtinum ſtatum erigere.

Anno 1628, XIII Auguſti, ad inſtantiam Domini Epiſcopi Eiſtetenſis contra civitatem Norimbergenſem, mandatum pœnale cum clauſula fuit expeditum, monaſterium Bildenzum cum omnibus juribus, & emolumentis relinquere, omnia documenta, & privilegia

legia cum omnibus Eccleſiaſticis, & ſæcularibus mobilibus reſtituere , & in priſtinum ſtatum ordinare.

Vigeſimo nono Novembris ejuſdem anni, ad ejuſdem Epiſcopi Eiſtetenſis inſtantiam, contra Illuſtriſſimos Molsbachienſes hæredes , in prædicto exercitio Catholicæ Religionis in pago Buebenhaim mandatum pœnale cum clauſula fuit decretum, ut ad detractam Eccleſiam claves reſtituant, milites abducant,ac Domino Epiſcopo in exercitio Catholicæ Religionis nullam moleſtiam inferant.

Item propter duo monaſteria Hiericho, & Gotteſgnad.

Ratione Ordinis Ioannitenſium , contra civitatem Rottenburg juxta fluvium Tauber, civitati ſcriptum eſt, &c. ut reſtituat detractam Eccleſiam, vel informet.

Item ratione Ertlingen Comiti in Oetingen , &c.

Ob Ieſuitas in Falckenhagen, contra Comitem de Lipp, ſententia prolata , & definita eſt, interim etiam commiſſio ea de cauſa ordinata eſt.

Propter reſtitutionem monaſteriorum , &c. Seboldt, & Mauritz, Comiti de Iſenburg pro reformatione ſcriptum eſt , pro ordine Præmonſtratenſi.

Item ratione fundationis Conradts Worff, ad Comitem de Hanaw.

Propter civitatem Franciſcanorum in Geelhauſen, ſcriptum eſt civitati 4 Auguſti, anno 1628.

Item Civitati Lemgaw , Civitati Fridtburg, ratione Hailbronn civitati ,& Epiſcopo Herbipolenſi.

Item Civitati Wetzlar, Fanckfurt.

Item ratione Hildershaim , civitati ibidem, & Electori Colonienſi.

Ratione Götingen, Domino Tilli.

Ratione Hirſchfeldt, Electori Moguntino.

EX CANCELLARIA REGNI VNGARIÆ.

Annuentia, ſeu remotio impedimenti, ut Clerus Hungaricus de rebus ſuis mobilibus diſponere, & teſtari valeat.

NOs Ferdinandus, &c. Ad perpetuam rei memoriam, pro nobis, ac hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris, recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium univerſis. Quod cum univerſus Inclyti Regni noſtri Hungariæ fidelis clerus, demiſſe nobis ſupplicaverit, ut Prælatis Vngaricis facultatem, ac poteſtatem certa aliqua ratione, de bonis ipſorum, (quæ quidem patrimonialia non ſint) mobilibus diſponendi, atque etiam teſtandi, quæ ratio, ac modus impoſterum uti firma regula, & norma, in notabile Catholicæ Religionis emolumentum, ab omnibus æquo jure perpetuo obſervari poſſet, clementer concedere, nec non ſuper id Regium noſtrum diploma impertiri benigne dignaremur: Nos pro ſolita noſtra in Deum pietate, & continuo rerum omnium, quæcunque in majorem cultus divini propagationem, atque Eccleſiaſtici Status, & boni publici conſervationem, & augmentum cedere poſſunt, pro viribus promovendarum ſtudio, ac zelo, uti pro benigno etiam, huic in primis Hungarico Clero, ob præclara, & inſignia ſua, in nos, & Religionem Catholicam, ac totum Vngariæ Regnum merita, gratificandi deſiderio, memoratis ejuſdem Cleri Vngarici poſtulatis, ac precibus, ſubſequenti modo, ac ratione, clementer annuimus, atque aſſentimur, prout vigore hujus diplomatis noſtri regii annuimus, & aſſentimur, ac proinde ex certa noſtra ſcientia, animo bene deliberato, ſano accedente conſilio, & de Regiæ poteſtatis noſtræ plenitudine, omnibus, & ſingulis Regni noſtri Vngariæ Prælatis benigne admittimus, & concedimus, adeoque expreſſe declaramus, decernimus, & ſtatuimus, ut ipſi in poſterum perpetuis futuris temporibus ſequentem de

mobilibus

mobilibus ſuis diſponendi, atque etiam teſtandi facultatem, & poteſtatem habeant, eademque facultate, ac poteſtate abſque omni impedimento, & contradictione in hunc modum, & hac præſcripta ratione, & ordinatione, quiete, & libere, uti, frui, & gaudere poſſint, & debeant. Nimirum, ſi Prælatus Capitulum habens, vel in capitulo exiſtens decedat, ſive teſtamentum condiderit, & executores ordinaverit, ſive non, teneatur capitulum tres probatæ fidei viros, ex ſuo corpore, (quorum unus Regio nomine ſemper deputetur, & interveniat) deſtinare, qui & funeri curando, & mobilium cujusvis generis conſignationi, Inventario conficiendo, & fideli conſervationi attendant, quique ſub pœna excommunicationis, & amiſſionis beneficii, (quam pœnam Prælati, infidelitati, ſi quæ hic admittetur, inflixerunt) & amiſſione honoris, obligati ſint omnia fideliter conſignare, nec quicquam diſtrahi ſinere. Mobilia vero Prælati defuncti ita diſpenſentur. Primo honeſta nec ſumptuoſa ſepultura procuretur, & quod refrigerio animæ eleemoſynæ pro facultatum ratione fiant. Deinde ſervitoribus, & creditoribus ſatisfiat: ubi tamen attendendum, ut ſi aliqua debita, in præjudicium Hungarici Seminarii, de quo inferius mentio erit, à defuncto eſſent contracta, ita ea uti hiſce expreſſe prohibita pro nullis, & penitus irritis habeantur, adeoque nulla ratione ſolvantur. ad hæc, juxta ſtatuta ſynodi Tyrnavienſis, libri omnes capitulo cedant, ad erigendam bibliothecam, indumenta Sacerdotalia, & altarium ornamenta Eccleſiæ cedant: utenſilia domeſtica, menſæ, lecti, ſcamna, & ſimilia ſucceſſori relinquantur. Quod ſuperfuerit mobilium, cujuſcunque generis, etiam allodialium, ejus media pars, in uſum erigendi Seminarii, vel poſtquam Seminarium in perfecto ſtatu fuerit, Parochiis meliorandis ſervetur, ut ad cenſum collocata ſumma aliqua, alumni clerici educari, vel tandem Parochiis, in deteriore conditione conſtitutis ſubveniri poſſit, ubi Metropolitano Strigonienſi, ac aliis Epiſcopis videbitur; teneantur tamen tam executores, quam prædictæ perſonæ Capitulares ad inventandum deſti-

natæ,

natæ, eidem Metropolitano Strigonienſi, pro tempore exiſtenti, ac etiam ſi in alia diœceſi fuerit, Ordinario loci inventarium exhibere, ac rationem peracti ſui muneris ſufficientem dare. Et de alia hujuſmodi mobilium media parte liberè liceat Prælatis juxta Sacrorum Canonum præſcripta teſtari, & diſponere Speramus tamen eos, confiniorum, quæ communis patriæ, adeoque totius Chriſtianitatis propugnaculum ſunt, ut piiſſimæ cauſæ in teſtamentis memores futuros. Si defunctus Prælatus, nec Capitulum habeat, nec membrum ſit Capituli alicujus, in eo caſu Diœceſanus, in cujus Diœceſi beneficium obtinuit, vel reſidentiam habuit, is, qui obiit, vel certe Capitulum propinquius, aut Conventus vicinior, prædicta omnia per Eccleſiaſticas perſonas ad id deputatas, exequi curabit. Cum autem ſervitores mortuorum hæc forſitan ulla ratione impedire, vel rapinis ſeſe tradere præſumpſerint, executores teſtamenti, vel ad inventarium conficiendum deſtinati, eos ad plenam uſque ſatisfactionem, invocato brachio ſæculari, etiam in perſona detinendi poteſtatem habeant Mandantes idcirco, & ſerio præcipientes univerſis, & ſingulis præſentibus, & futuris Regni noſtri Hungariæ Palatino Iudici, Curiæ Comitibus, Cameræ noſtræ Hungaricæ Officialibus, Præſidiorum Supremis, ac Vicecapitaneis, atque liberarum Civitatum Magiſtratibus, aliiſque omnibus noſtris, & Regni noſtri Hungariæ ſubditis, & fidelibus cujuscunque ſtatus, gradus, conditionis, vel præeminentiæ extiterint, ut ſæpius memoratos ejuſdem Regni noſtri Vngariæ Prælatos, eorundemque Capitula, & Diœceſanos, atque magis vicina Capitula, & Conventus, impoſterum perpetuis futuris temporibus, Præſcripta teſtandi, & mobilia defunctorum prælatorum relicta curandi, & diſpenſandi poteſtate, ratione, & ordinatione pacifice, quiete, & ſine omni impedimento, vel moleſtia, plene uti, frui, & gaudere ſinant, nec non eiſdem etiam, atque iis, quibus cura hujuſmodi executionis demandata fuerit, quotiescunque requiſiti fuerint, juxta hujus clementiſſimæ noſtræ annuentiæ tenorem, & contenta,

ad

ad talia in omnibus, & ſingulis punctis, clauſulis, articulis, ſententiis, & verborum expreſſionibus, ad convenientem effectum perducenda, decentem operam ferant, & quantum neceſſitas exegerit, ſerio aſſiſtant, idemque ab aliis pariter fieri ſedulo curent. Si quis autem contra hoc noſtrum Regium diploma, & ejus contenta quicquam attentare temerarie auſus fuerit, is noſtram, & hæredum, ac ſucceſſorum noſtrorum Hungariæ Regum indignationem,& pœnam graviſſimam ſe noverit ipſo facto incurſurum. Harum teſtimonio literarum, manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri Regii appenſione munitarum. Datum in civitate noſtra Regia Spronienſi, die undecima menſis Decembris, anno Domini 1625, Regnorum noſtrorum, Romani ſeptimo, Hungariæ, & reliquorum octavo, Bohemiæ vero anno nono.

Fundatio Collegii Iaurienſis pro Patribus Societatis Ieſu.

NOs Ferdinandus, &c. Memoriæ commendamus tenore præſentium ſignificare, quibus expedit univerſis. Quod conſiderantibus nobis, quibus potiſſimum adminiculis, fides, & Religio Chriſtiana à tot retro annorum ſæculis, ad hæc uſque tempora, inter genus humanum non ſolum propagata, ſed & conſervata extiterit,rerum etenim per univerſa Orbis Chriſtiani regna, tam altas radices figendo, in tantum, & tam late patentum ſui ſplendorem, atque potentiam excreverit,inter alia divinæ providentiæ ſubſidia,animadvertimus Principes pios, ipſiuſque Religionis Chriſtianæ ſtudioſos,& amantes,præcipue autem eos, penes quos nonnunquam ſumma quoque rerum orbis poteſtas ſtare ſolebat, in ea cum impenſius dilatata, & ornata, tum vero defenſa, & ad noſtram ætatem uſque tranſmiſſa, plurimum ſemper momenti attuliſſe: nam ſi ſacras veterum hiſtorias evolvimus, pietatem in Deum,quæ ex ſola veræ fidei cognitione provenit, bonorum ſemper, & piorum Principum tempore floruiſſe; regnorum vero gubernaculis ad impios delatis, innumeris perſecutionibus, ſæpiſſime

me fuiſſe obnoxiam comperimus; & quam tandem continua quadam Chriſtianorum, & piorum Principum ſucceſſione factum ſit, ut eas ſibi vires, eam potentiam pararit, quibus, ut cernere licet, univerſum pene Orbem ſuis ſubdidit legibus, inter alia plurima orbis ipſius Chriſtiani regna, Hungaria quoque, Deo Opt. Maximo gentis illius quoque ſaluti miſericorditer proſpicere volente, ſuaviſſimo ipſius Fidei Chriſtianæ jugo collum præbuit. Quo facto cum à Divis quondam Hungariæ Regibus, noſtris prædeceſſoribus, piæ memoriæ, non minorem in augmentanda, & ornanda, quam conſervanda Religione ipſa factum eſſe videamus diligentiam: Eorum veſtigiis nos quoque inſiſtere volentes, quum videamus plurimis hæreſibus infecto, perditiſſimoque hoc ſæculo honeſta liberalium artium ſtudia, ad extirpandas hæreſes ipſas, vel impii illius Cæſaris apoſtatæ Chriſtianorum liberos, à frequentandis liberalium diſciplinarum ſcholis, publico edicto prohibentis teſtimonio, plurimum conducere, ut ea in regno quoque noſtro Hungariæ florere, uberéſque cum pietatis, tum etiam cultiorum morum fructus, paſſim edere poſſit; ad gloriam inprimis Dei omnipotentis, deinde vero Catholicæ quoque Fidei profectum, Regnique noſtri Hungariæ commodum, Collegium Societatis Ieſu, quæ noſtris temporibus in erudienda juventute, cum circa Religionem veram, & Catholicam, tum etiam honeſta literaria ſtudia ſummam facere dignoſcitur diligentiam, in præſidio noſtro Iaurienſi ereximus, & fundavimus, ad rationē noſtram certis domibus, & ad ædificandum idoneis ſpatiis in præfato præſidio ſitis; prima quidem domo à provido Thoma Stahel, cui ab oriente adjacet ſpatiū, in quo olim egregii quondam Vincentii Gregoroczii domus extructa fuiſſe dignoſcitur. Secunda, quæ prædictæ domui Stahel ab occidente adhæret, à provido Ioanne Mereo. Tertia denique quæ ſecundæ à parte occidentis contigua eſt, à nobili Helena, filia egregii quondam Gregorii Grebechkii, certorum peditum in dicto præſidio Iaurienſi Ductoris, conſorte autem egregii Ioannis Dalles,

Vicecomitis Comitatus Iaurienſis, pro certis pecuniariis ſummis coemptis, & comparatis, prælibato quoque ſpatio domui memorati Thomæ Stahel jam venditæ ad orientem adjacente, pro commodiori fabricæ ſtructura; depoſito tamen prius apud magiſtratum precio, quod jurati, & periti æſtimatores juſtum decreverint, ut hæredibus, aut ſucceſſoribus, quibus nimirum, aut cuinam ex determinatione, & edicto Iudicis, ſententiaque deinceps locus ille, ſiquidem in lite verſatur, acquiſitio ejuſdem fundi, & ſpatii, ceſſurus eſt, aſſignetur, converſo, & deputato pro Eccleſia, Collegio, & ſcholis inibi erigendis, uti nimirum de commoda manſione, in erigendo templo, collegio, & ſcholis ipſis proviſum exiſtente, ejuſdem Societatis Patres, inibi jugiter Deo famulari, ac erudiendæ juventuti, continuam operam dare poſſint, & valeant: prædicta domorum, & ſpaciorum loca ad rationem noſtram, uti promiſſum eſt, coempta, & comparata, memorato Collegio Societatis Ieſu, in prædicto præſidio noſtro Iaurienſi per nos noviter fundato, erecto, & conſtituto in perpetuum dedimus, donavimus, & contulimus, ita, & tali conditione, ut ſufficientes Societatis illius viri Religioſi in collegio illo continuo reſideant, ut ea, quæ ad peragendum rite cultum divinum, erudiendamque in pietate, & honeſtis literis pubem pertinent, fideliter, diligenter, & ſollicite obeant. Imo damus, & conferimus, jure perpetuo, & irrevocabiliter, cum omnibus juribus, & privilegiis, quibus antiqui poſſeſſores præfatarum domorum, & ſpatii adjacentis, uſi ſunt, ac uti potuerunt. harum noſtrarum, quibus ſecretum ſigillum noſtrum, quo ut Rex Hungariæ utimur, eſt appenſum, vigore, & teſtimonio literarum. Datum per manus fidelis noſtri nobis dilecti Reverendi Stephani Semyey de Kis Sennye, Epiſcopi Vacienſis, Conſiliarii noſtri, & Aulæ noſtræ per Hungariam Cancellarii, in civitate noſtra Vienna Auſtriæ, die vigeſima menſis Septembris, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo, vigeſimo ſeptimo. Regnorum noſtrorum, Romani nono, Hungarici, & reliquorum, decimo, Bohemiæ vero anno undecimo.

Confir-

Confirmatio fundationis Collegii Poſonienſis.

NOs Ferdinandus, &c. Memoriæ commendamus tenore præſentium, ſignificamus, quibus expedit univerſis. Quod conſiderantibus nobis, quibus potiſſimum adminiculis, Fides,& Religio Chriſtiana, à tot retro annorum ſæculis ad hæc uſque tempora, inter genus humanum non ſolum propagata, ſed & conſervata extiterit, verum etiam per univerſi Orbis Chriſtiani regna, tam altas radices figendo, in tantum, & tam late patentem ſui ſplendorem, atque potentiam excreverit, inter alia divinæ Providentiæ ſubſidia animadvertimus, Principes pios, ipſiuſque Religionis Chriſtianæ ſtudioſos, & amantes, præcipue autem eos, penes quos nonnunquam ſumma quoque rerum Orbis poteſtas ſtare ſolebat, in ea cum impenſius dilatata, & ornata, tum vero defenſa, & ad noſtram ætatem uſque tranſmiſſa, plurimum ſæpe momenti attuliſſe. Nam ſi ſacras veterum hiſtorias evolvimus, pietatem in Deum, quæ ex ſola veræ fidei cognitione provenit, bonorum ſemper, & piorum Principum tempore floruiſſe; regnorum vero gubernaculis ad impios delatis, innumeris perſecutionibus ſæpiſſime fuiſſe obnoxiam comperimus. & quam tandem continua quadam Chriſtianorum, & piorum Principum ſucceſſione factum ſit, ut eas ſibi vires ac potentiam pararit, quibus ut cernere licet, univerſum pene Orbem, ſuis ſubdidit legibus, inter alia plurima Orbis ipſius Chriſtiani regna Hungaria quoque Deo Opt. Maximo gentis illius quoque ſaluti miſericorditer proſpicere volente, ſuaviſſimo ipſius Fidei Chriſtianæ jugo collum præbuit. Quo facto, cum à Divis quondam Hungariæ Regibus, noſtris prædeceſſoribus, piæ memoriæ, non minorem in augmentanda, & ornanda, quam conſervanda Religione ipſa factum eſſe videamus diligentiam; eorum veſtigiis nos quoque inſiſtere volentes, quum videamus plurimis hæreſibus infecto, perditiſſimoque hoc ſæculo honeſta liberalium artium ſtudia, ad extirpandas hæreſes ipſas,

vel impii illius Cæſaris Apoſtatæ, Chriſtianorum liberos, à frequentandis liberalium artium ſcholis, publico edicto prohibentis teſtimonio, plurimum conducere, & ea in regno quoque noſtro Hungariæ florere, uberesque tum pietatis, tum etiam cultorum morum fructus paſſim edere poſſit. Hinc eſt, quod ex clementi annuentia, & voluntate noſtra, ad gloriam in primis Dei Omnipotentis; deinde vero Catholicæ quoque Fidei profectum, regnique noſtri Hungariæ commodum, Collegium Societatis Ieſu, quæ noſtris temporibus, in erudienda juventute, tum circa Religionem veram, & Catholicam, tum etiam honeſta litterarum ſtudia ſummam facere dignoſcitur diligentiam in civitate noſtra libera Poſonienſi, Comitatuſque ejusdem exiſtente, erigendum, & fundandum eſſe duximus. Pro cujus quidem Collegii erectione, & perpetua conſervatione, fidelis noſter nobis ſincere dilectus Reverendiſſimus in Chriſto Pater Dominus Pazmanus, Archiepiſcopus Eccleſiæ Metropolitanæ Strigonienſis, &c. certam fundationem, juxta formam, & modum hiſce literis noſtris inſertam feciſſe dignoſcitur tenoris infra ſcripti. Nos Petrus Pazmanus miſeratione Divina Archiepiſcopus Eccleſiæ Metropolitanæ Strigonienſis, Legatus natus, Primas Hungariæ, ſummus Secretarius, & Cancellarius, ac Sacratiſſimi Principis, & Domini, Domini Ferdinandi Secundi, Dei gratia Electi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Regis, &c. intimus Conſiliarius; Damus pro memoria: Quod cum pro paſtorali noſtra obligatione, de reſarciendis Catholicæ Religionis in Hungariæ ruinis aſſidue coram Deo cogitaremus; nullum nec præſentius, nec magis neceſſarium occurrit tantis malis remedium, quam ſi ſtudioſa juventus in ætate teneriore, ſuavi ductu, & ad Fidem ac pietatem una cum literis inbibendam, per pios, & ſedulos operarios informaretur. Et quoniam peculiari quodam divinæ largitatis munere, ſancta Societas Ieſu, ad erudiendam juventutem, ſancto, & ſalutari zelo fæliciſſime incumbit, teneraſque & adhuc flecti faciles, nec in

malo

malo obrigeſcentes plantulas, cœleſti olim Paradiſo fæliciter inſerendas, indefeſſo ſtudio excolit, ſummopere ſemper neceſſarium judicavimus, ut domicilium ipſis in hac Regia civitate Poſonienſi, honeſtaque ſuſtentatio aſſignaretur. Quamobrem, pòſteaquam Capitulum venerabile Poſonii conſtitutum, ac ipſa quoque civitas Poſonienſis in tanta hujus loci anguſtia, ſitum haud incommodum ad diligentem Suæ Majeſtatis Cæſareæ, ac Regiæ, noſtramque inſtantiã, Collegio conceſſerunt, certis conditionibus, in originalibus literis declaratis: Nos quoque inducti Dei amore, ac Religionis Catholicæ promovendæ ſtudio, peculiarique affectu, quo prædictam Societatem, ſicut animam noſtram amplectimur, eiſdem Patribus Societatis Ieſu, pro erigendo, & in perpetuum conſervando Collegio Poſonienſi, quinquaginta millia florenorum Rhenenſium, ex propriis menſæ noſtræ proventibus, Viennæ in loco ſecuro, ac dictis P. idoneo depoſitos; de facto damus, donamus, & in perpetuum conferimus; nullum jus, nullamque proprietatem eorum nobis, vel ſucceſſoribus reſervando. Litteras etiam originales omnes ad prædictæ ſummæ cenſum, & capitale ſpectantes, eiſdem Patribus una cum hiſce literis fundationis per manus tradimus. Illud unum per expreſſum caventes, quod ſi ſucceſſivis temporibus, ex occulto aliquo iraſcentis Dei judicio, Patres Societatis Ieſu, Collegium hic Poſonii continuare non poſſent, illo caſu tantiſper, donec Societas iterum Poſonium redire poſſit, ſummam illam capitalem, ejuſque cenſum, vel bona ſtabilia, ſi quæ forte illa pecunia emerentur, teneantur in uſum Hungarorum, extra Hungariam ſtudentium, ac ad ſtatum Eccleſiaſticum aſpirantium, bona fide convertere. Deum Opt. Max. humillimo, inſtantique affectu oramus, adoretur hoc ſacrificium bonæ voluntatis noſtræ, & ea quæ de manu ipſius accepimus, ad nominis ſui obſequium convertantur, eumque ex hac tenella fundatione, in utilitatem Eccleſiæ Catholicæ, & fructum redundare velit, quem tanta neceſſitas afflictæ patriæ exigit, & ego ex animo voveo. Datum Po-

 ſonii

ſonii in curia noſtra Epiſcopali, die undecima menſis Septembris, anno Domini milleſimo, ſexcenteſimo, vigeſimo ſexto. Nos itaque pro ſingulari noſtra in Deum pietate, zeloque & affectu erga incrementum Religionis Catholicæ ſalvificæ, in iſto quoque Regno noſtro Hungariæ, ejuſmodi fundationem acceptamus, ratam habemus, ac in perpetuum duraturam confirmamus, & diplomate hocce roboramus: ac ut tam tempore fælicis noſtræ gubernationis, & regiminis dicti Regni noſtri Hungariæ, quam etiam ſucceſſorum noſtrorum, legitimorum ſcilicet Hungariæ Regum, ab omnibus, & ſingulis, quorum intereſt, ratum, firmum, & validum ut habeatur, benigne, ac firmiter habere volumus, ſtatuimuſque & decernimus. In quorum robur & firmamentum, haſce literas noſtras, ſecreto ſigillo noſtro, quo ut Rex Vngariæ utimur, inpendenti communitas, dandas duximus, & concedendas. Datum per manus fidelis noſtri Reverendi Stephani Sennyei de Kys Sennye, Epiſcopi Vacienſis, Conſiliarii noſtri, & Aulæ noſtræ per Hungariam Cancellarii, in civitate noſtra Vienna Auſtriæ, die decima ſexta menſis Iulii, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo, vigeſimo octavo.

Confirmatio fundationis Seminarii in civitate Tyrnavienſi, pro Iuventute Nobili per Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem erecti.

NOs Ferdinandus Secundus, &c. Memoriæ commendamus, &c. Quod Reverendiſſimus in Chriſto Pater Dominus Petrus Pazmanus Archiepiſcopus Eccleſiæ Metropolitanæ Strigonienſis, &c. noſtram perſonaliter veniens in præſentiam, exhibuit, & præſentavit nobis quaſdam literas novæ fundationis Seminarii liberi nobilium Hungarorum, in civitate Tyrnavienſi à ſe erecti, cum perpetua aſſignatione annuorum quinque millium florenorum Hungaricorum, ſupplicavitque nobis humillime, ut quemadmodum Sanctiſſimus Dominus noſter Vrbanus divina providentia Papa Octavus huic fundationi aſſenſum præbuit;

duit, ita nos quoque eaſdem literas novæ fundationis Seminarii, omniaque & ſingula in eis contenta, clementer ratificare, & confirmare dignaremur. Quarũ quidem litterarum tenor eſt talis. Nos Petrus Pazmanus miſeratione divina Archiepiſcopus Eccleſiæ Metropolitanæ Strigonienſis, locique ejuſdem Comes perpetuus, Primas Regni Hungariæ, Legatus natus, ſummus Secretarius, Cancellarius, ac Sacratiſſimi Principis, & Domini, Domini Ferdinandi Secundi electi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Regis, &c. intimus Conſiliarius, Damus pro memor. Quod cum ad officii Paſtoralis curam, ac ſollicitudinem, illud vel maxime pertinere intelligamus, ut Catholicæ Religionis, ac honeſtarum diſciplinarum ruinas, quas vel bellorum ſtrages, vel hæreſum fraudes intulerunt, quantum Deo auxiliante valemus, priſtino nitori reſtituamus: Idcirco conatus omnes eo direximus, ut vias, ac rationes avitæ Religionis, ac eruditionis in integrum reſtituendæ ſollicite indagaremus, atque inter has ipſas inteſtinorum motuum clades, pro virium, ac facultatum noſtrarum tenuitate, incunctanter, Deo Duce, arriperemus. Cum igitur animadvertamus, ut in ſemente ſpem meſſis, ita in juventutis proba educatione, Religionis Catholicæ, & probitatis reſarciendæ ſummam conſiſtere, diu multumque anxiè laboravimus, ut modũ adinveniremus, quo nobilis juventus, tenuioris præſertim fortunæ, in Religione, ac eruditione, ita educaretùr, ut ætate matureſcente, ornamento eſſe poſſit, & ſubſidio patriæ: Ecce Deus Optimus, pro ſingulari ſua clementia, deſideriis, ac precibus noſtris occurrens, modum oſtendit, quem optare magis, quam ſperare, poteramus. Nam licet à Sanctiſſimis Hungariæ Regibus, ex monetæ cuſione, certi quidam, nec contemnendi reditus Archiepiſcopo Strigonienſi fuerint aſſignati, ita quod ex ſingulis argenti, aurive cuſi, vel non cuſi marcis, Piſetum unum, hoc eſt, quadrageſima octava pars marcæ, certo, ac infallibiliter aſſignaretur: Tamen hos reditus ab anno Domini 1573, quo diem ſuum obiit

fælicis memoriæ Antonius Verantius Archiepiſcopus Strigonienſis, uſque ad Annum 1623, per quandam uſurpationem Camera Cremnicenſis percipiebat, nihil quicquam prædeceſſoribus Archiepiſcopis, intra hos quinquaginta annos, ex eo proventu repræſentando. verum inviĉtiſſimus Imperator, ac Rex Hungariæ, Ferdinandus Secundus, viſis autenticis, ac aliquot ſæculorum continuo uſu roboratis Archiepiſcopatus privilegiis, habito etiam reſpeĉtu fidelium obſequiorum noſtrorum, cum alias ſemper, tum in hiſce ſuperioribus patriæ motibus exhibitorum, ex innata ſua clementia reditus Piſeti Archiepiſcopatui reſtituit, eo libentius, quod intelligebat Majeſtas ſua bonam horum redituum partem nobilium juvenum ſeminario erigendo à nobis deſtinari. Quod igitur Deus præpotens ad ſui nominis æternam gloriam, ad Eccleſiæ Catholicæ incrementum, ad utilitatem affliĉtæ patriæ noſtræ, bene, fæliciterque vertat, accedente Sanĉtiſſimi Domini noſtri Vrbani Papæ Oĉtavi, ac ſuæ Sacræ Cæſareę Regiæque Majeſtatis, nec non venerabilium fratrum noſtrorum Capituli Eccleſiæ Metropolitanæ Strigonienſis conſenſu, pariter & aſſenſu; ex reditibus Piſeti Cremnicienſis, per nos recuperati, annis ſingulis quinque millia florenorum Hungaricorum, ad honeſtam ſuſtentationem nobilium juvenum Vngarorum, in perpetuum applicamus: ita ut quolibet anno ad feſtum Purificationis Immaculatæ Virginis Mariæ bis mille quingenti floreni Vngarici, ad feſtum vero Aſſumptionis ejuſdem Deiparæ Patronæ Vngariæ, alii bis mille quingenti floreni Vngarici, certo & infallibiliter, pro uſu ſeminarii in manus Regentis repræſententur, vel Tyrnaviæ, vel quo transferri contingeret ſeminarium, in caſu mox declarando. Ad quam ſummam reĉte, fideliterque perſolvendam, non ſolum ſub pœnis Eccleſiaſticis, in Bulla Summi Pontificis ſpecificatis, ſed etiam ſub indignationis Regiæ vinculo, in approbatione hujuſce ereĉtionis declarato, ſucceſſores Archiepiſcopi teneantur, & ſint obligati; ita quidem ut juxta Pontificis Maximi aſſenſum, ac Regiæ Majeſt. aſſecurationem,

futuris

futuris ſemper temporibus Reges Vngariæ, facto in Camera Cremonicienſi Piſeti arreſto, in duplo dictam penſionem ab Archiepiſcopo exigent, qui ad præfixos terminos, expreſſam antea pecuniariam ſummam, in manus Regentis ſeminarii non aſſignarent. hujus vero ſeminarii Tyrnaviæ in domo ad id ſpecialiter deputata, per nos erecti adminiſtrationem totalem, ac integram admodum Reverendis Patribus Societatis Ieſu Tyrnaviæ commorantibus, infra ſcriptis conditionibus committimus. Primo, ut ad hoc ſeminarium nemo recipiatur niſi nobilis, & ex partibus Coronæ Hungariæ ſubjectis oriundus, ad minus duodecim annorum. Et hi quidem majori quo poterunt numero honeſte alantur: Nec ullo ſub prætextu redditus ſeminarii iſtius, ſive per nos aſſignati, ſive per alios impoſterum aſſignandi, in ullos alios etiam pios uſus convertantur, quam ad prædictam honeſtam juventutis ſuſtentationem. Secundo, ut nulli alii ad cujuſquam commendationem recipiantur, niſi quos Archiepiſcopus pro tempore exiſtens, vel ſede vacante Capitulum Strigonienſe Patribus præſentaverit. Si qui autem ex præſentatis deprehenderentur, vel ad ſtudia inhabiles, vel moribus noxii, poterunt illos honeſte dimittere; ne tamen id levibus de cauſis aut præcipitanter fiat, cavendum erit. Tertio, de ſolo victu hiſce providendum erit ex ſeminario, niſi forte aliqui adeo tenuis fortunæ eſſent, ut nullo modo per ſuos illis provideri poſſit, & alioquin ſpei non contemnendæ apparerent. Quarto, obligationem nullam habebunt juvenes, præter eam ſolam, ut in timore Dei pie vivant, diligenter ſtudeant, dum in ſeminario verſabuntur, ac tandem patriæ, & nationi ſuæ fideliter ſerviant; leges autem, & ordinationes, quæ vel pietatis exercitia, vel ſtudia litterarum, vel domeſticam diſciplinam, vel ſtatus pro fundatore Diocæſi Strigonienſi orationes fundendas ſpectant, Patres Societatis Ieſu ordinabunt. Quinto, ſi (quod Deus avertat) Patres Societatis in Vngaria permanere non poſſent, in eo caſu liberum ſit Patribus Viennam transferre ſeminarium. Ibique obſervatis conditionibus memoratis,

 præ-

prædictam ſummam quinq; millium florenorum Vngaricorum ex Piſeto percipient, ac nihilominus Vngaricam nobilitatem, modo ſuperius expreſſo alent, ac erudient. Quod ſi vero ne alibi quidem integrum eſſet Patribus Societatis Ieſu ſeminarium hujuſmodi erigere, & adminiſtrare, in eo caſu venerabile Capitulum Strigonienſe, teneatur juventutis erudiendæ curam ſuſcipere, ac prædictam quinque millium florenorũ ſummam in uſus ſeminarii impendere, tantisper, donec prædicti Patres iterum ſuo munere libere fungi poſſint. Tunc enim rurſus ſeminarii adminiſtrationis curam, modo antea declarato Patribus Societatis committi volumus. Rogamus autem, atque ſub interminatione tremendi judicii obſecramus, non ſolum hujus ſedis noſtræ Archiepiſcopalis ſucceſſores, verum etiam Venerabile Capitulum Strigonienſe, adeoque Patres ipſos Societatis Ieſu, ut hujus noſtræ fundationis tenorem, in omnibus ſuis punctis, ac clauſulis obſervari faciant. Et ne hujus fundationis memoriam ulla temporum longinquitas obliteret, tria exemplaria novæ hujus erectionis ſeminarii, confici curavimus, quorum unum Patribus Societatis Ieſu, alterum Capitulo Strigonienſi, tertium Capitulo Poſonienſi aſſignavimus. Datum Poſonii, die 20 Auguſti, Sancti Regis noſtri Stephani natali, anno Domini 1624. Nos itaque pro ea Catholicæ Religionis promovendæ cura, quam rebus omnibus potiorem habemus, proque peculiari noſtro affectu in nationem Hungaricam, non ſolum ſponte, ac libenter, prædictam Reverendiſſimi Domini Archiepiſcopi fundationem, in omnibus ſuis punctis, clauſulis, & articulis acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, verum etiam Regiæ munificentiæ argumenta extare cupientes, in hoc ſeminarium nobilitatis Hungaricæ ex Camera noſtra Cremnicienſi, annuatim bis mille florenos Vngaricos eidem ſeminario in perpetuum aſſignamus, ita quod ad feſtum Purificationis B. Virginis mille, ad feſtum Aſſumptionis ejusdem Deiparæ alii mille floreni Hungarici certo, & infallibiliter Regenti ſeminarii aſſignentur. Aſſecuramus item

præ-

prædictum Reverendiſſimum Archiepiſcopum, & dictum ſeminarium nobilium, ſive dum Tyrnaviæ reſtiterit, ſive quando in caſibus ſpecificatis alio transferretur, quod nos, & ſucceſſores noſtri legitimi Reges Vngariæ Archiepiſcopi Strigonienſes pro tempore exiſtentes, ad prædictam quinque millium florenorum Vngaricorum ſummam, ſeminario nobilium ex Piſeto applicatam, totaliter, & integre in terminis ſpecificatis perſolvere adigemus, ita quidem, ut juxta Summi Pontificis ordinationem, etiam cum Areſto Piſeti, in duplo exolvi faciemus, ſi quid pro termino debito ſolutum non fuerit. In quorum omnium firmitatem, ac robur perpetuo valiturum, has literas noſtras, manu noſtra ſubſcriptas, ſigillo muniri juſſimus. Quocirca tibi fideli noſtro, moderno, ac futuris temporibus conſtituendo Camergravio Cremnicienſi, eorumq; Officialibus, ac vices gerentibus harum ſerie firmiter committimus, & mandamus, ut vos quoque prædictam bis mille florenorum Hungaricorum ſummam, ex proventibus Cameræ noſtræ Cremnicienſis, in terminis ſpecificatis, dicti ſeminarii Præfectis, quotannis plenarie, & abſque defectu reddere, & admininiſtrare modis omnibus debeatis, & teneamini, ſecus non facturum præſentibus perlectis exhibenti reſtitutis. Datum in civitate noſtra Vienna Auſtriæ.

EX CANCELLARIA REGNI BOHEMIÆ, Et Marchionatus MORAVIÆ.

FERDINANDVS SECVNDVS Ad Principem Carolum Liechtenſtein.

Determinat S.C. M. ut PP. Soc. Ieſu Pragæ reſtituantur.

POſteaquam favente Deo civitatem Pragenſem fæliciter ſubegimus, & ad obedientiam noſtram reduximus, C. T. clementiſſime mandare voluimus, quatenus curet, ut Pragæ Societatis Ieſu Patres, aut eorum ibidem Rector Reverendus Valentinus Coronius, in antiquum eorum Collegium, debito, uti par eſt, modo, ac honore reducantur: eorumque res omnes, ab iis, qui eas abſtulere, reſtituantur, & compenſentur; nec non impoſterum debitum eis auxilium præſtetur, quemadmodum id præſtare ſciet C. T. cui nos gratioſe addicti manemus. Datum Viennæ, 7 Decembris, 1620.

FERDINANDVS SECVNDVS Cardinali de Dietrichſtein.

Mandat S. C. M. ut P P. Societ. Ieſu in antiqua Collegia Moraviæ cũ honore reducantur.

REverendiſſime Princeps, Amice Dilecte, abſque longiore præteritorum repetitione, notum dubio procul eſt C.V. qua ratione ſeditioſi ſubditi noſtri in Marchionatu Moraviæ, inter cætera male facta, ac injurias, ſtatim rebellionis initio Societatis Ieſu PP. cum omnibus ſuis, ſub prætextu quod inventionibus malis provincias turbarent ac regna; diſſenſionum plurimarum, atque adeo ſanguinis profuſionis auctores eſſent, publico decreto, dato 6 Maii, 1619, ignominioſe, ac in perpetuum proſcribere è provincia attentarint. Quæ omnia quandoquidem calumniæ meræ ſunt, nec unquam, vel minimum probata, ſed ſolum-

ſolummodo ad odium adverſus eos in populo concitandum, anteſignanorumque ſuorum furias, minusque bene conſideratum propoſitum palliandum ſunt excogitata; quin illis ipſis, atque adeo omnibus in provincia conſtet, Religionem præfatam, modeſtam, ac pacificam vitam ducere, juventutem etiam inſtituendo, conciones, ac exhortationes habendo, populum ad debitam ſuperioribus legitimis obedientiam præſtandam incitare, ac denique in Divinorum officiorum adminiſtratione ſedulam, ac indefeſſam ſe probare, ideo C. V. requirere voluimus, quatenus vigore hujus noſtræ commiſſionis provideat, ut prædictæ Societatis PP. in antiqua Collegia, ac loca hæreditarii noſtri Marchionatus Moraviæ debito cum honore reducantur, eaque omnia, quæ ex mobilibus iiſdem ablata ſunt apud quoſcunque tandem inveniantur, nec non etiam fructus ex injuſta detentione acquiſiti, reſtituantur, ac compenſentur; ac tandem in omnibus convenientibus debitum eis auxilium præſtetur, quemadmodum præſtare optime ſciet C. V. cui nos inprimis clementiſſimo affectu addicti manemus. datum Viennæ, 23 Ian. 1621.

Ferdinandus Secundus

Ad Principem Liechtenſtein.

Acquiſito Dei omnipotentis gratia meliori regni noſtri Bohemiæ ſtatu in primis, ac ante omnia teneri nos in conſcientia agnoſcimus, ut abolita, ſuppreſſa, ac jacentia aliquo tempore divinorum officia myſteriorum, atque illo ſpectantia, denuo reſtauremus, ac promoveamus. Teſtatum autem eſt Orbi jam univerſo, quo pacto inter abominanda reliqua, quæ durante vi occupato perduellium regimine, patrata ſunt, eſſet antiquiſſimum, ac ſummum Arcis Pragenſis templum rapinis, incurſionibus, ſacrarum ejectionibus imaginum, ac reliquiarum, aliiſque ſimilibus à ſacrilegis Eccleſiarum invaſoribus, ac direptoribus excogitatis inventiſque modis, ſpoliatum devaſtatumque ſit; quod vel ſpectare ſolum coram oculis

S. C. M. mandat templum Arcis Pragenſis excolatur.

oculis grave nobis ac moleſtum foret. Ideo C.T. curet, ut templum Arcis noſtræ, honore Optimi, Sanctorumque Regni Patronorum, quoad fieri poterit rurſum exornetur, & excolatur. Præcipue vero, ut tam è præfati templi choro, quam ante Arcis portam, ablatæ, dejectæque Crucis, ac Salvatoris, Crucifixique Domini noſtri imagines, denuo magnifice erigantur, & ad id neceſſarii ſumptus ſuppeditentur, ut cum fæliciter advenerimus, divinis in prædicta Eccleſia officiis majori animi voluptate intereſſe poſſimus, ac vacare. Quemadmodum etiam hac de re, quantum quidem ad Eccleſiam Arcenſem attinet, efficaciter Archiepiſcopo Pragenſi ſcripſimus, cum quo hac de re colloqui, ac de omnibus convenire ſciet C.T. cui nos gratiose addicti manemus. datum Viennæ 29 Ian. 1621.

FERDINANDVS SECVNDVS Principi Lichtenſtein.

Decernit S. C. M. Prædicantes Calvini è Bohemia ejiciendos.

INtelleximus benigniſſime ea, quæ nobis C. T. ratione pellendorum è provincia Calvini ſecta infectorum prædicantium, tranſmiſit, placetque ſententia, videlicet ut omnes ii, qui Calvini, & aliorum antehac in regno noſtro vetitorum, etiam peſtilentiſſimam illam Picardicam doctrinam, & errores docent, dilatantq; prædicãtes, publicis decretis è regno noſtro Bohemiæ relegentur, ac expellantur; eo potiſſimum nomine, quod ii homines, & auditores ſuos à legitimo Domino alienent, ac deficere faciant; nec non ut peregrinas, & inauditas doctrinas (quemadmodũ id hactenus re ipſa compertum eſt) ſuſcipiant, facem iis præbeant, inducantque, ne à malis conſuetudinibus, ac inventionibus abſtineant: quemodmodum optime rem agere ſciet C. T. cui nos gratioſe addicti manemus. Datum Viennæ, 13 Martii, 1621.

FERDINANDVS SECVNDVS Principi Lichtenſtein.

PP. Collegii Glacenſis reſtituen-

TRanſmittimus una C. T. ea, pro quibus Reverendus Collegii Glacenſis Societatis Ieſu Rector

ctor humillime nobis ſupplicando inſtitit, ratione videlicet juſtiſſimæ reſtitutionis, mandamuſque clementiſſime expeditam circa eandem ordinationem; quatenus præfatæ Societatis PP. utpote qui prætextu confictarum quarundam calumniarum à rebellibus ex mera malitia, ac petulantia, ſine ullo jure, vel poteſtate, quemadmodum ex aliis in Bohemia, & Moravia locis, ita etiam, ex Glacenſi Collegio abacti expulſique ſunt, per certos denuo commiſſarios noſtros omni honore, in perpetuum, in Collegium, aliaque ad illud ſpectantia loca introducantur, ac in integrum reſtituantur: de iis etiam, qui petulantias illas in templo, vel Collegio exercuerunt (uti eæ ad longum in ſupplici libello continentur) juſtitia ſtatuatur, & ut convenientem, debitamque reſtitutionem faciant, mandetur, quemadmodum id optime præſtare ſciet C.T. cui nos gratioſe addicti manemus. Datum Viennæ, 19 Martii, 1621.

dos in priſtinum S. C. M. mandat.

FERDINANDVS SECVNDVS

Principi Lichtenſtein.

DVm nos ſæpe recentem illam victoriam, quam ante Pragam Deus præpotens evidenter juvando, ac adſiſtendo largitus eſt, grati conſideramus, reperimus ſemper non modo nos ad perpetuas laudes, ac gratias referendas teneri, verum etiam, ac ante omnia alia, ad ea, quæ ad honorem Dei, & Sanctæ ejus Eccleſiæ propagationem, & incrementum faciunt, diligentiſſime, ferventiſſimeque procuranda. Quandoquidem ergo præſens occaſio cauſam nobis, modumque offert, collapſæ, extremæque in hæreditario noſtro Bohemiæ regno jacentis Catholicæ Religionis, quantum fieri poteſt erigendæ, nulla ratione convenit, ut elabi ſinamus oblata; quin potius ſtatim, & præcipue in civitate Pragenſi initium aliquod in nomine Domini faciamus. Quod autem C. T. ante aliquot hebdomadas indicavit, ſe Pragæ tribus templis, videlicet S. Nicolai, S. Ægidii, & S. Henrici ſectarios removiſſe prædicantes, & in eorum locum pro tempore ordi-

Decernit S. C. M. ut templa Catholicis tradātur, prædicantes Calvinicos, vel Picardicos errores, et fautores Friderici ejiciantur ex Bohemia.

ordinatos ſubſtitui curaſſe Sacerdotes , id probe factum eſt. Vt vero hoc grave, ac ſanctum opus magis ac magis eveniat , poſt eorum omnium diligens , ac accuratum examen, quæ tam ſcripto nobis, quam oretenus hanc in rem ſuaſa ſunt, judicavimus hac vice ſine mora hęc debere inchoari. videlicet ut ſtatim duo Picardita abſque ullo titulo, vel jure aliquo tempore poſſeſſa, & uti intelleximus, diu jam occluſa templa dicta in Bethleem, & Corporis Chriſti , & ſi eodem modo cum templo S. Adalberti in Potskal (uti etiam nobis inſinuatum eſt) fieri poſſit, Catholicis tradantur ; ab Archiepiſcopo reconcilientur ; & divina officia proxima occaſione in iis celebrentur. Quod ad alia templa in ſingulis civitatibus tradenda Catholicis, & præſertim , unum etiam templum in Thein , ſitum in antiqua civitate (quandoquidem adverſarii noſtri, ipſum etiam Arcis noſtræ , nec non alia præcipua templa de facto invadere attentarunt,) jam ſtatim occupari poſſint, C.T. cum prædicto Archiepiſcopo conferat, ac tandem, quod omnibus bene diligenterque conſideratis, optimum factu videbitur, exequatur. Præter hæc conſtituimus, ut horum executione peracta , ſcilicet altera , vel tertia die, publicis edictis (de quibus C.T. dudum ante nobis ſcripſit, & nos reſpondimus) omnes ac ſinguli prædicantes, profeſſores, ludimagiſtri , qui Calvinianos , vel Picardicos errores publice docuerunt, vel in Imperio, & ubique prohibitis nefariis ſectis adhęſerunt, quive perduelliones in cathedris , ac ſcholis promoverunt , aut Friderici , qui ſe Comitem Palatinum Rheni nominat, irrita , ac nulla vota , tanquam legitima ; noſtram vero in Regem Bohemiæ ſuſceptionem tanquam iniquam proclamarunt , protexerunt, præfatum Fridericum coronarunt, perjuris rebellium conſultationibus in Collegio Carolino interfuerunt, omnes hi, ac ſinguli ex hæreditario regno noſtro Bohemiæ , omnibuſque illi incorporatis noſtris provinciis proſcribantur ; conceſſo brevi aliquo termino , & expreſſa hac comminatione addita, quod ſi quis elapſo tempore præfinito ex reis quocunque alio

prę-

prætextu in provincia manſerit, & diligenti inquiſitione facta deprehenſus fuerit, ſeveris contra illum mediis procedetur: neque id Religionis, ſed perduellionis cauſa fieri. Quod ſi amplius etiam aliquid ad bonum Catholicæ Religionis fieri poſſe videatur, id totum prudentiæ, ac diſcretioni C.T. relinquimus, cui nos gratioſe addicti manemus. Datum Viennæ, 3 Iunii, 1621.

FERDINANDVS SECVNDVS

Principi Liechtenſtein.

S. C. M. decernit P.P. Soc. Ieſu in eorum Collegium Praga reſtituendos eſſe.

PErcepimus fuſe ex litteris 14 hujus datis, C. T. ac aliorum adjunctorum Commiſſariorum deſideratam opinionem, & habita ea de re conſultatione, invenimus rationes, ac motiva, dilationem cauſæ concernentia non fuiſſe valde incongrua; Ideo ante omnia C.T. latere nolumus, quod nos ad tollendum ulteriorem è provincia timorem, terrorem, ac deſperationem, certas patentes literas conſtituerimus (quæ quamprimum etiam transmittendę ſunt) in quibus ſevera executione finita, omnibus, ac ſingulis ex ſtatibus noſtris, ac ſubditis, (exceptis iis duntaxat, qui condemnati fuga elapſi ſunt, & qui etiam, nunc pertinaces in rebellione permanent, & apud hoſtes, ac adverſarios noſtros commorantur) univerſalem veniam, ac captivitatis, honoris, & vitę cautionem clementiſſime largiri decrevimus. ne autem prorſus impune abeant ii, qui bina, aut plura etiam juramenta violarunt, item qui operam ſuam in variis Aulæ officiis, commiſſionibus, cauſis bellicis novarunt, aut alias gravius deliquerunt, nec tamen longiori proceſſu juridico neceſſe habent, clementiſſime nobis viſum eſt, medium optimum fore, ut ii à C.T. ſine juridica citatione convocentur, & corã idoneis aliquibus perſonis (quas nobis C.T. quam primum nominabit) illinc delictorũ, ac pœnę, quam infallibiliter incurrerunt, gravitas, hinc noſtra clementia, ac gratia, qua erga eos, ſi modo ſe dignos reddant, uti decrevimus,

noſtro nomine expreſſe, ac omnibus circumſtantiis adhibitis proponatur: præſertim vero quod ſi clementiſſimus hic procedendi modus, ac ratio ab eis non acceptetur, juridicum proceſſum debeant expectare; ac tandem juxta uniuſcujuſq; delicti rationem certa in bonis, ac pecunia mulcta, ac pœna imponatur. Vt id autem meliori cum fundamento, ac conſtantia inchoetur, ac exequatur, C. T. ſtatim ac ſine ulla mora ſuam ſuper hac re ſententiam ac perſonarum nomina, nec non opes eorundem, & quem ad finem res perduci queat, perſcribet. Eodem modo C.T. in ſingularum communitatum delicta, & in qua re potiſſimum eorum conſiſtat potentia, inquiret; noſque certiores reddet, quo pacto ita ſingularum debilitari poſſit potentia, ut tamen non omnino ſuſtentatione ſua priventur.

Tertio, quo ad ſeditioſos, ac pernicioſos prædicantes attinet, placet, ut Generales terminus omittatur: ſi autem in particulari, ii ad minus, qui ſub initium ſtatim rebellionis, è publicis cathedris Pragæ, edictum proclamarunt; & vetita conventicula in Collegio Carolino confirmarunt; promoverunt; item qui coronationis actum compleverunt, aut alias populum notorie commoverunt, peculiari decreto, uniuſcujuſque delicta continente, à provincia exterminentur, judicamus neminem habere poſſe locum cogitandi ad Religionis gratia factum, ſed potius ex juſtitia, cujus teſtimonium publicum duntaxat decretum eſſet, illud autem formandi modum, ac rationem C.T. conſilio committimus.

Adhæc neceſſarium etiam eſt, ut omnia publica exercitia Calviniſticæ, ac Picardicæ ſectæ quamprimum interdicantur. Quod vero ad jura patronatus, & collaturas attinet, nihil dubitamus C. T. juxta priorem noſtram ordinationem, bonorum confiſcationes, oppignorationes, venditiones, ubique excepiſſe, ac nobis reſervaſſe. Similiter, quid de aliis collaturis in genere, utpote quæ alias ad nos devolutæ, & pariter de confiſcatione, ac Parochiarum repletione inchoari tuto, ac commode poſſit, C,T. cum Archi-

epiſco-

epiſcopo Pragenſi tanquam loci ordinario, nec non Theologis, ac Religioſis viris diligenter conſulet, ac communem omniū ſententiam nobis quamprimum tranſmittat. De cætero C. T. gratioſe addicti manemus. Viennæ, 26 Iulii, 1621.

FERDINANDVS SECVNDVS Principi Liechtenſtein.

S. C. M. ſtatuit civitatem Thaborreformandam.

QVandoquidem in omnibus, quæ nobis fœliciter eveniunt, Dei omnipotentis ſingulare auxilium, ac gratiam agnoſcimus, impellimur indies magis, magiſque ad honorem cultumque ejus pec uliari fervore, ac diligentia propagandum; & quia hac occaſione commode ad Dei gloriam reformatio inſtitui poteſt in civitate Thabor, quæ paucis ante diebus ad debitam nobis obedientiam reducta eſt, ideo perſpectæ C.T. diſcretioni, & prudentiæ id committimus: ſciet illa negotium ita caute incipere, ac etiam perficere, ut Catholice ordinatus Sacerdos, ac Parochus in civitatem inducatur, & ſimul in quiete, ac pace omnes permaneant. Cæterum C. T. ſemper gratioſe addicti manemus. Viennæ, 8 Decembr. 1622.

FERDINANDVS SECVNDVS Ad Cardinalem Dietrichſtain.

Mandat S. C. M. ne in Moravia excurſiones fiant.

REverendiſſime Princeps, Amice Dilecte. Poſtquam certiores facti ſumus, qua ratione in Regiis noſtris civitatibus, ac præcipue Brunæ, ac Olomutii ad peregrinas conciones contumaciter, & ob id (quemadmodum exempla teſtantur) tumultus graves, & omnigenæ ſeditiones ſuſcitentur, & id ſine ulla habita facultate fiat. Ideo ad conſervandum bonum ordinem, & ad firmandam pacem ac tranquillitatem in provincia, neceſſarium omnino eſſe judicavimus C.V. hac de re ſcribere, ac committere, ut in prædictis civitatibus Marchionatus noſtri Moraviæ, nomine noſtro celerrime mandet, quatenus tales excurſiones ſub graviſſima, ac irremiſſibili pœna inhibeantur, ac interdicantur; ac debite in eos advertatur, qui præſum-

ptuoſe,ac contumaciter contraire attentarent. Quemadmodum C.V. præſtare id optime ſciet. Cui nos Cæſarea, ac Regia gratia addicti ſemper, ac ſingulariter manemus. Viennæ, 19 April. 1622.

Ferdinandus Secundus Ad Cardinalem Dietrichſtein.

Mandat S. C. M. orphanos, extra provinciã Marchionatus Moraviæ miſſos ad Calviniſticas ſcholas, revocari, nec in poſterum poſſe eos alio mitti ſine licentia.

INtelleximus clementiſſime ea quæ nobis C. V. ratione pupillorum, ac orphanorum, quibus in Marchionatu noſtro Moraviæ male proviſum eſt, denuo ſcripſit. quia ergo voluntas noſtra clementiſſima, uti dudum ante, ita nunc etiam ea eſt, ut educationis orphanorũ, tanquã rei ſumme neceſſariæ, ac utilis, diligens, & ſingularis cura habeatur, omnino C.V. ſententiam approbamus, eſtque clementiſſima voluntas noſtra, ut omnibus tutoribus, qui creditos ſibi orphanos extra provinciam ad Calviniſticas ſcholas mittunt, in quibus à juventute ſtatim rebellionis, ac adverſus legitimos ſuperiores contradictionis virus imbibunt, atque inprimis Hoffmanienſium, Buchlabianorum, Boriticenſiumque orphanorum tutoribus, loco & nomine noſtro demandetur, ut prędictos ac omnes hujuſmodi orphanos, ſtatim ac ſine ulla excuſatione revocent, & C.V. præſentent; nec eis impoſterum liceat ullum orphanorum ſine C.V. ac noſtro inprimis ſcitu, ac voluntate, extra provinciam ad ſcholas, vel alio mittere, ut hac ratione omnis perniocioſiſſimę Calviniſticæ ſectæ via intercludatur. Adhæc quod C.V. rebellium nonnullos orphanos ad tempus ad Olomucenſe ſeminarium miſerit, recte, ac bene factum eſt, donec ulterior de iis diſpoſitio fieri poſſit. Hæc erant quæ C.V. reſcribere voluimus, cui nos Cæſarea, ac Regia affectione ſemper, ac ſingulariter addicti manemus. Datum Sopronii, 2 Auguſti, 1622.

Principi à Liechtenſtein exactio Anabaptiſtarum, & ut aliis hac in re bono exemplo præſtet, demandatur.

Ferdinandus Secundus.

ILluſtris affinis, Princeps, fidelis nobis dilecte. Celare Dilectionem tuam nolumus, nos maximis graviſſimiſque & propriam conſcientiam noſtram tan-

tangentibus de cauſis, ac motivis, prout eæ dilectioni ſuę Cardinali à Dietrichſtein partim ſignificatæ ſunt, omnimodam dimiſſionem, ac exactionem omnium Anabaptiſtarum è Marchionatu noſtro Moraviæ, neve poſthac ulli tam in hæreditariis noſtris regnis, & provinciis, quam in Sac. Rom. Imp. eſſe, vel verſari liceat, imperaſſe, ac demandaſſe, ac proinde minime dubitamus, quandoquidem paucis in tuis quoque prædiis, ac fundis, ut intelligimus, nonnulli eorum tolerati fuerunt, quin Dilectio tua Dei honorem, & bonam politiam exiguo lucro, ac redditibus, qui in œconomia ab induratis hujuſmodi hominibus percipi poſſent, præpoſitura, & mandato noſtro clementiſſimo convenienter, memoratos Anabaptiſtas exigendo, aliis quod imitentur ſtatutura, & bono exemplo præitura ſit. quod tuæ Dilectioni ad notitiam, & directionem ſuam ex peculiari erga eandem benigniſſimo affectu & amore hiſce ſigillatim inſinuare voluimus. cui de cætero gratia noſtra Cæſarea ſemper bene favemus. Viennæ, 8 Septembris, 1622.

Ferdinandus Secundus Cardinali Dietrichſtein.

NOlumus C. V. latere, qua ratione inter graviſſimas, ac continuas ſollicitudines noſtras, quibus honorem, cultumque Dei, nec non bonum, ac conſtantem ordinem in regnis, ac provinciis noſtris conſtituere, ac promovere laboramus, illud etiam occurrit, quod toto Sac. Rom. Imp. proſcripta Anabaptiſtarum ſecta, tantas in Marchionatu noſtro Moraviæ radices egeris, ut paucorum annorum ſpatio, ac in dies adhuc, magis magiſque ſeſe extendat, nec paucos è ſimplici, rudique plebecula attrahat, imo ex remotioribus etiam partibus, inſciis, & graviter inhibentibus ſuperioribus, ſuffuretur, & ex provincia educat. Monuit ergo nos, imo impulit conſcientia noſtra, ut quando ex voto S.R. Imp. expulſi ſunt; nec non plurimos tam indigenarum, quam extraneorum decipiunt, inſuper nulli ſuperiorum, ex Dei præcepto, *Mandat S. C. M. ut ſecta Anabaptiſtarum ejecta è S. R. I. etiam ejiciatur è Moravia, & aliis provinciis, & regnis ipſius S.C.M.*

uti par eſt ſubjicere ſe volunt; multoſque damnatos, & è proprio duntaxat cerebro confictos errores docent; & denique, quia horum hominum acta omnia, & propoſita, Deo, Diviniſque legibus contraria ſunt, illa neque in Marchionatu noſtro Moraviæ, nec ullis aliis Regnis, ac provinciis noſtris, & æque parum, ac in Imperio, diutius eſſe, ac manere patiamur. Et itaque noſtra matura, ac bene expenſa ſupremaque voluntas, ut C.V. quam citiſſime edicta publica confici, ac affigi curet, quibus omnes omnino utriuſque ſexus Anabaptiſtæ, ſicut omnes pariter eorum aſſeclę infra præſcriptum breve temporis ſpatium, ab omnibus fundis, & agris, in quibus ſedem fixerunt, abſcedere jubeantur, addicto, ut nemo ſub amiſſione vitæ in poſterum, vel ultra, ſive in prædicto Marchionatu noſtro Moraviæ, ſive aliis regnis, aut provinciis noſtris inveniatur; ſed illa prorſus, ac omnino deſerant, nec ultro accedant, contrarium agentes irremiſſibilem in caput ſuum pœnam accerſant. Quod ſi aliquis, aut aliqui ab erroribus ſuis deduci ſe patiantur, illis omne auxilium præſtetur; quemadmodum id optime præſtare ſciet C.V. cui nos Cęſarea, ac Regia affectione ſemper, ac ſingulariter addicti manemus. Viennæ 17 Septembr. 1622.

Vt ſecundum priora mandata S.C.M. in omnibus Parochiis, quæ una cum bonis confiſcatis venditæ fuerunt, Parochos Catholicos conſtituat de conſenſu Archiepiſcopi, ejectis prædicantibus.

FERDINANDVS SECVNDVS Principi de Lichtenſtein.

Illuſtris affinis, Princeps fidelis, nobis dilecte. Meminerit adhuc Dilectio V. quid ad eam ante hac jam aliquoties ratione parochiarum in hæreditario regno noſtro Bohemiæ, quas una cum bonis confiſcatis vendi contingeret, quid de iis fieri vellemus jubentes perſcripſerimus. Quandoquidem ergo tantum hactenus reſciſſerimus, ab iis à Catholicis, qui diverſa confiſcata bona coemunt, & acquirunt, nullas jam reverſales amplius, quibus ipſi, & futuri poſſeſſores ad Catholicos legitime ab Archiepiſcopo, & aliis Epiſcopis ordinatos Parochos in ejuſmodi bonis conſtituendum ſeſe obligatos, devinctoſque fateantur, deponi,

ni, imo ſectarios, & quod amplius eſt, extorres jam antepraedicantes ſuſcipere, ac promovere. Idcirco V. Dilectio non id tantum, ne contra bonam politiam ejuſmodi aliquid in poſterū committatur, attendere, ſed & inquiri diligenter facere, ſi quid tale commiſſum fuerit, quamprimum, & ſine dilatione ulla emendandum curare ſataget, ut nimirum omnes bonorum confiſcatorum emptores, & poſſeſſores ſuſceptos praedicantes quantocyus dimittant, & reverſales pro ſe, ſuiſque haeredibus, de ſtatuendo in poſterum in ejuſmodi ſuis Parochiis Catholicos Sacerdotes, deponant; prout tua Dilectio hac in re, quod conveniens erit, facere ſciet. Cui de caetero, &c. Viennę, 14 Iulii, anno 1623.

Ferdinandvs Secvndvs
Ad Archiepiſcopum Pragenſem.

NOlumus te latere, quo pacto non modo à Nuntio Apoſtolico, ſed ab aliis etiam, & diverſis eruditi ſimus, quod è regni noſtri haereditarii civitatibus proſcripti haeretici praedicantes, circa civitates in pagis, & praecipue in diſtrictu Pilſnenſi, & Leutomericienſi, quemadmodum etiam in Schiwanbergenſibus bonis morentur, ad quorum conciones ii, qui necdum Catholicis acceſſere, accurrunt: per quas plebs miſera decipitur, & à ſuſceptione ſanctae Catholicae Religionis, nec non clementiſſima, ac ſalutari intentione noſtra retardatur. Vt igitur huic malo tempeſtive occurratur, ac ne forte pejora fiant noviſſima primis, clementiſſime mandamus, ut ratione officii tui, in praedictos, ac etiam alios praedicantes diligenter inquiras, ut huic malo opportune occurratur; quatenus tandem ſubditi noſtri ab hujuſmodi erroribus liberentur. Quem in finem nos etiam Principi de Liechtenſtein clementiſſime ſcripſimus, & ut tibi in hujuſcemodi caſibus auxiliarem manum porrigat, ac aſſiſtat, mandavimus. Hac in re implebitur clementiſſima voluntas noſtra, & nos manemus tibi gratioſe addicti. Viennę, 25 Septemb. 1623.

Ad requiſitionem Nuntii Apoſtolici S. C M. ſcribit Archiepiſc. Pragenſi, ut etiam à pagis praedicantes haereticos ejiciat.

FERDINANDVS SECVNDVS Principi Lichtenſtein.

Ad inſtantiam Nuntii Apoſtolici Principi Liechtenſtein mādat S. C. M. ut auxilium præbeat Archiepiſcopo Pragenſi, ut etiam è locis prope civitates ejiciantur prædicantes.

POſteaquam non modo à Nuntio Apoſtolico, ſed ab aliis etiam certiores facti ſumus, quo pacto è Regiis noſtris, ac hæreditariis regni Bohemiæ civitatibus proſcripti prædicantes prope civitates in pagis, ac præcipue in Pilſnenſi, ac Leutomiricienſi diſtrictu, ſicut etiam in bonis Schwambergenſibus morentur, ad quorum conciones ii, qui necdum Catholici, accurrunt; & ea ratione populum ſeducant, & à Religione Catholica, necnon clementiſſima noſtra intentione retardent: Ideo malo huic commode occurrere volentes, ne forte noviſſima primis pejora fiant, Archiepiſcopo Pragenſi ſcripſimus, ut ratione officii ſui in hujuſmodi prædicantes inquirat, ac operam det, ut hujuſmodi mala avertantur, & ſubditi noſtri à tam pernicioſis erroribus liberentur. Quia vero prædictus Archiepiſcopus abſque brachii ſæcularis auxilio difficulter id ad exitum perducere poterit, ideo C.V. ad petitionem Archiepiſcopi, aſſiſtentiam, & auxiliarem manum in caſibus occurrentibus præſtare ſciet. De reliquo manemus C.V. Cæſarea, & Regia gratia addicti. Viennæ, 25 Septembris, anno 1623.

FERDINANDVS SECVNDVS Archiepiſcopo Pragenſi.

Ad Archiepiſcopum Pragenſem ratione exactionis prædicantium ex Bohemia, quodque ad id Princeps de Liechtenſtein aſſiſtere ipſi debeat.

REverendiſſime Princeps, fidelis dilecte. Cum iterum jam ad nos non modo à reſidente ad Aulam noſtram Nuntio Apoſtolico, ſed aliis quoque deferatur, quemadmodum exacti è civitatibus regni noſtri hæreditarii Bohemiæ hæretici prædicantes, æque ac ante circa civitates noſtras Pragenſes obverſentur, ad quorum conciones Catholici confluere, & vulgus ſeduci, ac à ſancta Religione, & noſtro ſalutari propoſito evocari dicantur: Idcirco, ut huic malo mature occurratur, neve poſteriora deteriora fieri prioribus contingat, jam iterum hiſce dicimus, ut ex officio in

delatos, alioſque prædicantes diligenter inquiras, & operam des, ut huic incommodo tempeſtive obvietur, & removendum curetur, tum ut ſubditi noſtri ab ejuſmodi pernicie, & erroribus liberati vindicentur. quem ad finem ad Principem de Lichtenſtein etiam perſcribimus, id quod ex adjunctis literarum exemplaribus latinis percipietur facturus, quemadmodum noſtram benigniſſimam voluntatem hac in re exequaris. Viennę, 27 Aprilis, anno 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS

Archiepiſcopo Pragenſi.

Archiepiſcopum Pragenſem ratione expulſionis prædicantium monet.

REverendiſſ. &c. Quod ad te nuperrime ratione interdictorum civitatibus regni noſtri hæreditarii Bohemiæ prædicantium, ut in eos diligens inquiſitio fieret, ut proficiſcens ab iiſdem malum, & pernicies averteretur, quo noſtri etiam ſubditi ab omnibus pernicioſis erroribus liberari, ac ſecuri permanere poſſent, clementer ſcripſeramus, id abſque dubio bene in memoria etiam nunc habebis. Quandoquidem ergo poſterius fide digna relatione docemur, præter exactos, tam in propriis regiis civitatibus, arcibus, pagiſque noſtris, quam aliorum noſtrorum ſubditorum, & incolarum regni alios ſupereſſe, per quos idiotæ in ſuis erroribus non confirmentur modo, ſed quotidie magis etiam ſeducantur, & à Religione Catholica avocentur, à quibus toto mundo palam eſt, quemadmodum ab ejusmodi ſeductoribus hominibus deteſtabilis illa in memorato regno hæreditario Bohemiæ orta rebellio cauſam ſuam habuerit: Idcirco ut huic malo, ac peſti, ad quam pro viribus avertendam teneri agnoſcimus, ex fundamentis remedium adhibeatur, neve poſteriora prioribus fiant deteriora: Idcirco jam iterum clementiſſime dicimus, ut ſecundum prius noſtrum mandatum, ex officio in delatos, cæteroſque prædicantes omnes, diligenti facta inquiſitione, quocunque loco deprehenſi illi fuerint, operam des, ut inde nulla interpoſita mora miſſi fiant, ac niſi reſipiſcere, & ad Catholicam Religionem convertere ſeſe

voluerint, non modo inde ubi fuerint, exigantur, ſed ipſo regno omnino pellantur,ut ad hunc modum quies, pax, & concordia in terris conſervetur, neve ulla ratione animi majoribus perturbationibus involvantur, & ejuſmodi rebelliones in poſterum vitentur, ad quem finem ad Principem Liechtenſtein, prout ex adjunctis literarum copiis videre habes, perſcripſimus, ut ad omnes caſus auxilio tibi ſit. Et in his omnibus perficitur clementiſſima noſtra voluntas, & propoſitum. Viennæ, 18 Maji, anno 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS

Principi Lichtenſtein.

Vt Archiepiſcopo auxilio ſit in exigendis prædicantibus hæreticis.

ILluſtris affinis Princeps, fidelis dilecte. Quod ad tuam Dilectionem de dato 27 Aprilis proxime, ratione prædicantium civitatibus hæreditarii noſtri regni Bohemiæ interdictorum, ut in ipſos diligens inquiſitio fieret, & procedens ab iis malum, & pernicies averteretur, & hoc modo ſubditi noſtri ab omnibus pernicioſis erroribus defendi, & eximi poſſent, perſcripſeramus, id nondum ipſi abſque dubio exciderit.

Quando ergo poſterius fide digna relatione docemur, præter exactos alios adhuc tam in propriis regiis civitatibus, vicis, arcibus, & pagis noſtris, quam ſubditorum, & incolarum regni ſupereſſe, per quos idiotæ in ſuis erroribus non confirmentur, ſed indies magis ſeducantur, & à Catholica Religione avocentur; à quibus toti mundo palam eſt, quemadmodum per ejuſmodi ſeductores homines deteſtabilis in prædicto noſtro hæreditario regno orta rebellio cauſam, & ortum ſuum habuerit.

Idcirco, ac ut huic malo, & peſti, ad quam pro viribus avertendam teneri nos agnoſcimus, ex fundamentis remedium adhibeatur, neve poſteriora prioribus deteriora fiant, (tot) Archiepiſcopo Pragenſi ſcripſimus, ut ex officio in delatos prædicantes facta diligenti inquiſitione, quocunque loco deprehenſi illi

fuerint,

fuerint, nulla interpoſita mora moneantur, ac ſi reſipiſcere, & ad Catholicam Religionem convertere ſeſe noluerint, inde, & ex toto regno pellantur; quo ſic quies, pax, & concordia in terra conſervetur, neve ulterioribus erroribus animi implicentur, ac ut rebellio hujuſmodi impoſterum præcaveatur. Quandoquidem autem præfato Archiepiſcopo id abſque auxilio, & aſſiſtentia brachii ſæcularis effectum dare difficile erit; Idcirco Dilect. V. ad ipſius (Archiepiſcopi) implorationem, eidem hac in re ſuppetias ferre, & manum auxiliarem porrigere ſataget. Cui de cætero, &c. Viennæ, 18 Maji, anno 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS
Ad Principem Liechtenſtein.

Statuit S. C. M. ut in omnibus civitatibus hæreditariis ſui regni Bohemiæ nullus in civem, qui non ſit Catholicus, recipiatur.

NOlumus C.T. latere, quo pacto ſolliciti ſimus, & modos omnes, ac media inquiramus, quibus miſeros ſubditos noſtros, qui in omnia errorũ ac hæreſum genera inducti ſunt, è quibus nihil præterquam deplorandæ calamitates oriuntur, rurſum ad viam rectam, ac veram Catholicam Fidem reducere poſſimus. Quia vero ad promovendum hoc adeo ſalutare opus, inter cætera, hoc quoq; non ultimum eſſe judicamus, ut in poſterum, nemo non Catholicus, in ulla hæreditarii regni noſtri civitate, in civem aſſumi poſſit; ideo clementiſſima, ac ſeria noſtra voluntas eſt, ut C.T. juxta perſpectam nobis diſcretionem, certam, ac infallibilem, nomine noſtro mandet, ut in poſterum in civitatibus præfatis ii ſolum, qui veræ, ac Sanctæ Religioni Catholicæ addicti ſunt, in civium numerum admittantur; alii vero rejiciantur. Hac in re implebitur clementiſſima voluntas noſtra. Cæterum manemus C.T. Cæſarea, ac Regia gratia ſemper, ac ſingulariter addicti. Viennæ, 24 Martii, 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS
Principi de Liechtenſtein.

Vt Princeps Liechtenſteinius ad exigendos prædicantes præbeat auxilium.

ILluſtris affinis, Princeps, fidelis dilecte. Humiliter recordabitur V. Dilectio, quemadmodum jampridem

dem nos determinaverimus, eidem etiam non ſemel perſcripſerimus, mandantes, ut omnes, & ſingulos prædicantes ubicunque locorum deprehenſos amovere, & penitus è toto regno hæreditario Bohemię pellere, & nullum aliud, præterquam Catholicę ſolius ſalutiferę Religionis exercitium permittere ſatageret. Quando ergo per adjunctas litteras ab Archiepiſcopo Pragenſi humiliter docemur, quosdam è ſubditis noſtris eſſe qui prædicantes ſuos clamoribus ſuis inſulſis, aliiſque inconvenientibus attentatis, apud vulgus alia ſuper alia mala, quantum in ipſis eſt cauſantes, hactenus detinere apud ſeſe audeant, quinimo cum certi deputati Commiſſarii templa, in quibus prędicantes medio hoc tempore refugium ſuum habuiſſent, & virus ſuum peſtilens in populũ ſparſiſſent, ex dato ſibi mandato, clauſa obſignaſſent, ejuſmodi templa propria auctoritate iterum reſerarint, & prædicantibus ad continuandam proterviam, & pœnis omnibus digniſſimam temeritatem, tradiderint, ejuſmodi auſus ſuos, quod amplius eſt, in contemptum, & exauctorationem noſtram omnis generis vanis, & adſpectum confictis cauſationibus protegere minime verentur: Idcirco, & quia nobis hujuſmodi inſolentias, & nequitias nullatenus tolerare intęgrum eſt, ſed prędictum noſtrum decretum firmiter, & conſtanter adimpletum, firmatumque volumus, denuo jam ſerio, & finaliter mandamus Dilectioni tuę, ut in omnimodam exactionem ſæpe memoratorum prædicantium jam finaliter, & ultimo intendat, ut ſine reſpectu cujuſcunque perſonæ procedens, ad omnes occurrentes caſus requirenti hoc Archiepiſcopo Pragenſi, tamquam loci Ordinario, hoc in tam pio, & ad ſalutem totius Chriſtiani Orbis negotio omnem aſſiſtentiam neceſſariam, & pręſidium pręſtet, prout ſuo in rem Chriſtianam zelo convenienter, beneque agere ſciet, & exequetur hac in re clementiſſima, ſeria item, & finalis noſtra voluntas, & intentio. Viennę, 26 Novembris, anno 1624.

FER-

Ferdinandvs Secvndvs Cardinali Dietrichſtein.

EX literis V. Dilectionis de dato 12 currentis menſis ad nos perſcriptis, & adjunctis copiis intelleximus, qua ratione, accepto mandato clementiſſimo noſtro, ad reliquos in hæreditario Marchionatu noſtro Moraviæ prædicantes removendos, & exigendos, certos commiſſarios deputarit, addita neceſſaria inſtructione ad inſinuandas ſuperioribus, ut Principum, Baronum, & nobilium ſtatibus noſtras ad hunc finem paratas patentes. Quando ergo hæc res inprimis ad gloriam, & honorem Omnipotentis Dei, tum ad firmam, ſtabilemque pacem, tranquillitatem, & ſalutem memorati Marchionatus noſtri Moraviæ, & fidelium ſubditorum noſtrorum pertinet, nos quoque publicatæ jam ſemel generali determinationi noſtræ, à nemine prorſus, quiſquis ille ſit, qui in prædicto Marchionatu noſtro Moraviæ fuerit, obſtaculum fieri, remoram objici, ſed firmiter, & conſtanter ſervari volumus: Idcirco jam iterum Dil. V. hujus rei admonendam, eique benigniſſime, & ſerio mandandum duximus, ut quod ad amotionem, & expulſionem prædicantium attinet, id negotii, quo modo cœptum, ſine perſonæ cujuſcunque reſpectu perurgere, & re ipſa omnino abſolvere ſatagat; & ſi forte (quod minime ſperamus) aliquis eſt, qui contra ſe temere opponere præſumeret, & auderet; eum, eosve inobedientiæ, patriæque reos, & pro acceptis à nobis hactenus beneficiis, & gratiis ingratos peragat: in prædicantes vero declaratis in patentibus noſtris pœnis animadvertat. Et quo facilius id à V. Dilectione effectum reddatur, mandatum, quod his incluſum eſt, ad Principem Maximilianum Liechtenſteinium expediendum curavimus, benigne jubendo, ut ipſe cum V. Dilectione ex compoſito agat, & ubi opus fuerit, & res poſtulaverit, copiis ſuis militaribus auxilio, & præſidio ſit, quod mandatum Veſt. Dilect. ad ipſum perferendum curabit, & quod in cæteris expedientiſſimum videbitur, id aget, & ſic exequu-

Ratione exactionis prædicantiũ hæreticorum ex Marchionatu Moraviæ.

exequutus erit in his benigniſſimam & finalem noſtram voluntatem & intentionem. De cætero, in eam Cæſaream, Regiamque affectionem noſtram eandem gerimus. Viennæ, 27 Decemb. anno 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS

Ad Principem Carolum Liechtenſtain.

Ad Principem Carolum, & in ſimili ad Maximilianum Liechtenſteinium, de ſuppetiis ferendis Cardinali in expulſione prædicantiũ.

ILluſtris Affinis, Princeps fidelis, dilecte. Noverit abſque dubio Dilectio tua, quemadmodum jam ante expreſſo facto decreto omnes, & ſingulos prædicantes hæreticos, qui in Marchionatu noſtro hæreditario Moraviæ commorati ſunt, amovendos, & penitus inde exigendos juſſerimus, & ob id, ut hoc exequeretur, Dilectioni ſuæ Cardinali Dietrichſteinio mandatum dedimus.

Quando igitur nunc intelligimus eſſe nonnullos ſubditorum noſtrorum in præmemorato noſtro Marchionatu Moraviæ, qui contra decretum noſtrum, ſub prætextu omnis generis vanarum, nulliuſque momenti cauſarum, & effugiorum prædicantes, quibus hactenus uſi ſunt, ulterius retinere præſumant, noſque neceſſarium inprimis ducimus, ut hi temerarii pœna condigna reprimantur. Idcirco hiſce Dil. tuæ benigne mandamus, ut in hoc negotio Dilectioni Cardinali Dietrichſtainio ex compoſito obſecundet, & in caſus omnes petenti ipſi cum copiis ſuis militaribus ſuppetias ferat, modo quem T. Dil. convenientiſſimum, & ad explendam voluntatem, & intentionem noſtram optimum judicabit. Cui de cætero, &c. Viennæ, 27 Decembris, 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS.

S. C. M. mandat præſidentibus in Bohemia, ne ulli, niſi ſit Catholicus, nubere concedant.

ILluſtriſſimi, Illuſtres, Generoſi, ac Nobiles, Dilecti fideles. Ex litteris fideliſſimis veſtris, vigeſimo tertio hujus fere finiti menſis ad nos datis, fuſius, & clementiſſime percepimus, quid nimirum, ob Martinum Schmertoſen, & alios Catholicæ Religioni non adſcriptos, in noſtris regni civitatibus, partim pupillos, partim

partim viduas, nubere volentes, veſtramque noſtro nomine annuntiationem ambigentes, vobis faciendum ſit ſollicitatis.

Quamobrem, cum nobis nihil magis, quam ſolius Catholicæ Religionis incrementum curæ ſit, vobis clementiſſime ſemel pro ſemper præcipimus, ut nulli (quisquis ſit) Catholicæ Religioni non adſcripto, & ſi illud per certas Religioſas perſonas fide dignas probare, aut monſtrare non poſſit, ullum noſtro nomine conſenſum ad tales in civitatibus nuptias detis, multo minus promoveatis. Ita jubet, ac mandat noſtra clementiſſima voluntas. Datæ Viennę, 30 Iulii, anno 1624.

FERDINANDVS SECVNDVS.

S. C. M. repetit ſuam determinationem contra Præſidentes in Bohemia, videlicet ne ulli abſque anteacta Confeſſione, & Communione nubere concedant, multo minus promoveant.

DIlecti, fideles, &c. Ex incluſis litteris latius percipietis, quid Martinus Schmertoſen civis antiquæ urbis Pragenſis humillime ſupplicando ad nos venire fecerit, ſe nimirum ante duos annos, certæ cuidam pupillæ de Leitmeriz, matrimonii votum dediſſe, vehementiſſime flagitans, ne ad hoc (tanquam pupillorum ſupremus tutor) noſtrum Cæſareum, & Regium conſenſum denegaremus, ut nuptias ordinario modo finire, & in opus dirigere valeret.

Enimvero abſque ullo dubio vobis notum eſt, cujus determinationis ante hac fuerimus, & in ſpecie particulariter ob iſtum Martinum Schmertoſen, & alios, ſub dato vigeſimi noni Iulii, anni currentis milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi quinti, vobis clementiſſime ſcripſerimus, ſed nunc fuſius ad noſtras aures venit, prædictum Martinum Schmertoſen in ſua hæreſi uſque nunc pertinaciter hærere.

Quapropter, nos etiam ſuarum nuptiarum cauſa in noſtra priori determinatione omnino hæremus, & volumus, ut nec huic Martino Schmertoſen, nec ulli alii, cujuscunque conditionis unicum matrimonium, copulatio, vel nuptiæ concedantur, vel admittantur, niſi manifeſte, & certiſſimo conſtet, illos Catholico legitime ordinato Sacerdoti eſſe confeſſos, & Sacram Euchariſtiam ſuſcepiſſe, & omnino ad Catholicam,

& A-

& Apoſtolicam Eccleſiam rediiſſe, novumque vitę genus re ipſa ſequutum eſſe.

Pro ſecundo, Erudimur à fide digniſſimis, aliquos hoc in tempore, contra expreſſam noſtram determinationem, nominatim quemdam Norimbergenſem, in noſtra antiqua Pragenſi civitate, matrimonium contraxiſſe, publicaſque nuptias, abſque anteacta debita confeſſione, & communione, inſtituiſſe.

Quę cum omnino à nobis aliena ſint, clementiſſime mandamus, ut vos de perſona hujus Norimbergenſis, & aliorum, quam diligentiſſime inquiratis, ubi, quomodo, apud quem, cum quibus iſtę nuptię actę fuerint, bene indagetis; quę omnia bene inquiſita ad noſtram Bohemię Cancellariam mittatis, ſiquidem benefacere, noſtramq; clementiſſimam voluntatem adimplere volueritis. Datum Viennę, octavo Ianuarii, anno 1626.

FERDINANDVS SECVNDVS
Cardinali Dietrichſtein.

Illuſtriſſ. Card. ut pupillos de ſuis tutoribus accipiat, & in poſterū nullos oppignorari concedat.

Reverendiſſime, &c. Cum omni reverentia ſumus certiores, aliquos in noſtro Marchionatu Moravienſi pupillos vexari, quorum tutores hęreticos exiſtere, ac propterea in variis erroribus extra Religionem educari, alios, ut dicti pupilli una cum bonis oppignorari, more antiquo poſſent, ſupplicare. Nos quidem, quo ad oppignorationem bonorum, id fieri pro tempore, reſervato tamen clementiſſimo noſtro judicio, admittimus: ſed quia ex ſingulari amore, & paterno ſtudio, quo omnibus noſtris pupillis ſumus affecti, illorum animarum ſalutem, in ſummo periculo poſitam non libenter videremus; ob id, ut dicti pupilli in ſancta Religione melius inſtrui, & ad veram Catholicam Fidem reduci queant, ordinamus clementiſſime, ut R. S. R. ſimiles pupillos de ſuis tutoribus expoſcat, aut accipi faciat, & in Catholica Religione educari operam dabit, etiam nec in poſterum, nec hos, nec alios Catholicę Religioni non addictos pupillos oppignorari ulla ex parte ſtatuat, &

conce-

concedat, uti R.S.R. prudentiſſime ordinare, & in opus dirigere compertum habebit. Datum Viennæ, 28 Februarii, anno 1626.

FERDINANDVS SECVNDVS.

DIlecti fideles, &c. Quas litteras propter Martinum de Hurta, cauſa Reformationis in civitatibus, villis, pagis noſtri hæreditarii Bohemię regni, in omni obedientia ad nos tranſmiſiſtis, noſtramque clementiſſimam determinationem ſollicitaſtis; illud fuſe, & ſecundum omnem neceſſitatem nobis relatum fuit.

Reſidentibus in Bohemia, ut cum Archiep. Pragenſi conſultent quomodo Reformationis opus inſtitui poſsit, atque votum Viennam mittant.

Quamobrem non dubitamus, compertum habere, nos qualiter ex vere Chriſtiano, & fervente animo, & paterna cura Cæſareas, & Regias noſtras intentiones eo ſemper direxerimus, nobiſque ſummæ curæ ſumpſerimus, & in omnibus noſtris hæreditariis Bohemiæ regnis, & provinciis, ante omnia ſummi Dei honor promoveatur, vera Catholica Fides in illis partibus, & locis, ubi per perverſa tempora, & homines decrevit, iterum in eſſe erigi, & noſtrorum ſubditorum, per varias hæreſes, & errores ſeductæ, & conturbatæ animæ ad rectã, & veram viam ſalutis trahi, & reduci poſſint. Ad quem finem antehac etiam in noſtro Archiducatu Auſtriæ ſuperioris, ſalutiferum Reformationis opus inſtitui, perfici, & publicata diplomata (ut ex copiis hic incluſis percipere eſt) ad cunctorum notitiam promulgari permiſimus. Quapropter expulſis tandem aliquando hæreticorum prædicantibus, libenter, & clementiſſime ſciemus, an ſalutiferum hoc opus Reformationis, auxilio, & gratia Omnipotentis, ſuum optatum, & felicem finem acquiſiverit, necne. quare propoſuimus, prædictę patentæ copiam includi ad veſtram recenſionem curare, juxtaque clementiſſime mandare, ut vos præſente Archiepiſcopo ibidem Pragæ tanquam loci Ordinario ſumma cum diligentia illam revideatis, & demum rebus bene conſideratis, & perpenſis, opinionem veram nobis remittatis, Reformationis opus in dicto noſtro

hæreditario Bohemiæ regno, uti factum in Auſtria ſuperiori, vel alio meliori modo inſtitui, ac perfici poſſit. Hiſce omnibus bene conſulere, noſtramque clementiſſimam voluntatem facere ſcietis. Datæ Viennæ, 20 Martii, anno 1626.

FERDINANDVS SECVNDVS

Cardinali ab Harrach.

S. C. M. communicat Reverendiſſ. Cardin. et Archiep. Pragenſi reſponſionem propter patratas prohibitas copulationes, cum mandato ne fiat impoſterum, & pro opinione, quomodo delinquentes ſint puniendi.

REverendiſſime Princeps, Amice Dilecte. Quid nobis noſtri Præſidentes Pragæ ad noſtras quinto Ianuarii elapſo tranſmiſſas clementiſſimas litteras, propter admiſſas hæreticorum copulationes, cum omni reverentia reſcripſerint, R.S.R. ex incluſa copia percipere habet.

Quandoquidem in noſtra antiqua, & ſuſcepta determinatione hęreamus, R.S.R. eo melius hoc opus, & clementiſſimam noſtram ordinationem, jubente inſuper noſtro mandato, ac ferventius curæ habere poterit, & nos de uno, & de altero, uti cum nominatis copulationibus progreſſum fuit, obedientiſſime cętiores faciet, in poſterum vero, nulli, cujuſcunque conditionis, ante factam prius Confeſſionem, & Communionem, ſuſceptionemque Catholicæ, & Apoſtolicæ Religionis, ulli matrimonii ſponſionem concedere.

Quoad illos vero, qui ſe, hic vel illic, copulari permiſerunt, eaque de cauſa ad carceres ducti, tandem præſtita debita cautione à Præſidentibus ſunt remiſſi, de his R.S.R. cum Præſidente noſtro, certo indicto die conferre poterit; & nobis, quomodo iſtæ nobis ſpecificatæ perſonæ, & alii ſimilia perpetraturi ſint puniendi, prudentiſſimam veſtram opinionem, ad noſtram capeſſendam ultimam determinationem, in Regiam Bohemiæ Cancellariam tranſmittere feſtinetis. Cui inſtare, noſtramque clementiſſimam voluntatem adimplere ſatagetis. Datæ Viennæ, octavo Aprilis, anno 1626.

FERDINANDVS SECVNDVS
Cardinali ab Harrach.

Dilecte fidelis, &c. R.T.R. abſque ullo dubio o- *Reveren-*
ptime declaratum habebit, Nos ante hac ad majo- *diſſ. Car-*
m Dei gloriam, ad majus ſanctæ Eccleſiæ, & Apo- *dinali de*
olicæ Religionis incrementum, demum ad ſecurio- *Harrach,*
m noſtrorum ſubditorum, miſerrime ſeductarum *propter*
imarum ſalutem, in noſtro hæreditario Bohemiæ *reforma-*
gno ſalutiferam Reformationem inſtituiſſe, ac præ *tionem in*
anibus accepiſſe. Et quamvis de noſtris, & conſti- *Bohemia.*
tis Præſidentibus Pragæ longe ante acceperimus
ædictum Reformationis opus, auxilio, & adjuvan-
Divina clementia, & noſtrorum ſublegatorum
ommiſſariorum fideliſſimo labore, & diligentia,
tabilem progreſſum habere, & adeo quidem, ut ex-
Pragenſes, & alios paucos, omnes fere reſiduæ ci-
ates ad ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Fi-
n ſint converſæ: percipimus tamen aliquos ex no-
ibus, & Principibus regni, mala accepta informa-
ne (quam informationem per litteras replicavi-
s) perinde ac ſi hoc reformationis opus non tam
gnum in ſeipſo foret, ut iſte hactenus obſervatus
imponendis militibus modus, ac jus emigrandi
ſtricte obſervaretur, triſtes fuiſſe. nos vero ea de
ſa inceptum Reformationis opus, ac Deo acce-
limum negotium ſuſpendere, ac omittere non poſ-
ius.

Quare R.T.R. tanquam loci Ordinario, comitan-
Principe Carolo de Lichtenſtein, ſæpe dictam Re-
nationem committere, ac inſtructionem antehac
noſtris tam ſuperioris, quam inferioris Auſtriæ Re-
nationis Commiſſarios expeditam tranſmittere,
ue mandare nobis viſum fuit, ut dictam inſtructi-
m, cum nominato Principe Carolo de Liechten-
, bene, & profunde conſideret, quo facto cum
Reformatione, in quantum ſtatus loci permittit,
cedat: ante omnia vero incredulis inhabitatoribus

(ante facta inſinuatione) ad converſionem duos menſes denominet, in quibus religioſos, & bene diſpoſitas perſonas, ad illorum particularem informationem mittat, ac ſic probet, an blandis tractatibus ad veram Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Religionem reduci queant, ſin minus, elapſo termino ex provincia diſcedendum annunciet, iſta tamen conditione, ut unuſquiſque non ſolum ſua debita particularia, & communia civitatis ſolvat, ſed etiam cauſa rebellionis debitam pœnam noſtro Regio Fiſco præſtet.

Cæterum, ne ſubditi in civitatibus imposterum militum inſolentia aggraventur, ordinavimus ex noſtra bellica Cancellaria Capitaneo Breiner, ut inter ſuos milites, quibus, poſcente neceſſitate, in iſto opere uti poſſumus, bonum regimen, illoſque eo diſponat, ut extra illud, quod ad illorum ſuſtentationem ordinatur, ſubditos minime moleſtent. Quod R. T. R. ad meliorem notitiam reticere noluimus: eaque confidentia ſumus, R.T.R. in iſta Reformatione, cognita laudabili R.T.R. diligentia, & fervore, omnem conatum adhibituram, & ita curæ ſumpturam, ut noſtra ad majorem Dei gloriam directa intentio effectum ſuum habere valeat, in perficiendo iſto opere ea moderatione utatur, ne civitates regni, aut quiſquam alius conqueri cauſam habeat, uti bene rebus proſpicere, & quod in hoc minuendum, vel melius ordinandum videbitur, referre non ignorabit. cui de reliquo cum Cæſarea, & Regia gratia manemus ſemper bene affecti. Datæ Viennæ, vigeſimo nono Aprilis, anno 1626.

Ab Archiep. Pragenſi S. C. M. quærit quid faciendum de hæreticis illis, qui inſecuti ſunt Mansfeldium, tam de Bohemia, quam de Auſtria ſuperiori.

F E R D I N A N D V S S E C V N D V S.

QValiter R. S. R. quinto hujus propter inſtantem Reformationem in noſtro Bohemiæ regno ad nos ſcripſerit, præcipue, quod ob Mansfeldii tentatam deprædationem Sileſiæ, in qua hæretici, tam in Bohemia, quam ruſtici in ſuperiori Auſtria acriter ſunt animati, tam cito progredi non potuerit, & qualem patentem, per quam Princeps Carolus de Liechtenſtein

in illis fugitivis perſonis ad ſua bona reverti tres
enſes denuncians, promulgaverit; demum propter
titutionem translatorum, de civitatibus noſtri hæ-
litarii Bohemiæ regni, bonorum, ob rebellionis
ictum in memoriam reduxerit; illud omne fuſe,
eque nobis relatum fuit. Quare R. S. R. clemen-
ime reſpondemus, dictam Reformationem nos
ilto libenter ad optatum, & bonum finem perdu-
m velle. quia vero nobis R.S.R. indicat, iſtum ha-
nus obſervatum modum, communi plebi aliquid
oſum, & omnino acrem videri, eapropter de
ndioribus, & lenioribus remediis cum Reveren-
. Card. & Principe de Dietrichſtein, conferre ſta-
ſe, cum quibus demum procedi poſſe. nos igitur
ectamus veſtram concluſionem. Quod vero attinet
publicatam de Principe Carolo de Liechtenſtein
entam propter fugitivas de Praga perſonas, illud
noſtro præſcitu, & mandato factum eſt, non
que gravibus inſtantibus cauſis, quare etiam ſic
mittatur.

d reſtitutionem bonorum, nullam quidem certam
erminationem propoſuimus, ſed nobis ad aliam
aſionem reſervamus; interceſſionem tamen R. S.
pro civitatibus inſertam nos in Cæſarea, & Re-
tenebimus memoria.

Quod R. S. R. reſcribere, & ad meliorem noti-
declarare ſtatuimus, cui cum omni Cæſarea, &
gia gratia manemus bene affecti. Viennæ, vigeſi-
ſexto Septembris, anno 1626.

FERDINANDVS SECVNDVS.

lecti fideles, &c. R.S.R. & vobis ſatis clarum
ſt, quod in hæreditario noſtro Bohemię regno, ad
orē Dei Gloriam, & ad ſolius Sanctæ Catholicę,
poſtolicę Religionis incrementum, diverſa cle-
tiſſima mandata, rectoſque ordines, tam R.S.R.
n noſtris ibidem Pręſidentibus tranſmiſerimus.
ſi certiſſimo ſperavimus talem Reformationem
greſſum habituram, noſtroſque ſubditos ſe inſtrue-
re de

S. C. M. determinat contra pertinaces hæreticos Bohemiæ pro alia reformatione commiſſiones mittere.

re de ſuis erroribus (quibus obcęcati hactenus inhęſerunt) ad ſolam veram Catholicam, & Apoſtolicam Religionem (in qua ipſorum parentes, ac majores multos centenos annos fęlices, & bene vixerunt, etiam haud dubie cum illa fęliciter de hoc mundo migrarunt) reducique ſe permiſſuros, ſuamque ſalutem non adeo negligenti modo, ſed altius conſideraturos:

Audimus tamen, noſtram ex clementiſſimo, & paterno affectu progreſſam, & boni ęſtimatã opinionem, apud multos obſtinatos, & pertinaces, nullum fructum habuiſſe, ſed illos nihilominus in ſua hęreſi obſtinate hęſiſſe.

Quapropter ad omnem ſuperfluitatem, ex ſola ſingulari amore, & cura, qua omnibus ſumus affecti, aliam reformationum commiſſionem inſtituere, illamque R.S.R. & vobis in Cęſarea, ac Regia Majeſtate committere conſentaneum viſum eſt, ad quem finem, certam inſtructionem, quomodo nimirum in talibus Reformationis commiſſionibus procedendum ſit, exarandam R. S. R. & vobis illam quam citiſſime transmittendam curavimus, clementiſſime mandantes, ut R.S.R. & vos illam bene revideatis, talemque commiſſionem, quam proxime in opus dirigatis, & cum illa, ſecundum cognitam veſtram diligentiam, & prudentiam, procedatis. Qua in re laborantes, noſtram voluntatem adimplere non ambigatis. De cętero R.S.R. & vobis cum omni Cęſarea, & Regia gratia manemus inclinati. Datę Viennę, quinto Febr. anno 1627.

FERDINANDVS SECVNDVS.

INſtructio, & mandatum in Reverendiſſimum, & Illuſtres, nobiles noſtros dilectos fideles, Dominum Erneſtum Adalbertum, Sanctæ Romanę Eccleſię Sacerdotem Cardinalem de Harrach, Archiepiſcopum Pragenſem, noſtrum Conſiliarium, dilectum amicum, & Principem, &c. Iraslaum Borizam, Comitem de Martiniz in Schmetchna, & Hagenſtorff, noſtrum

ſtrum à ſecretis Conſiliarium, & ſupremum provinciæ Camerarium noſtri hæreditarii Bohemiæ regni, Fridericum de Talmbergk in Marchin, Domaſchin, Nambshels, ſupremum provincialem Iudicem noſtri hæreditarii Bohemiæ regni, & Præſidentem ſuper appellationes Pragenſes, noſtrum Camerarium, & Chriſtophorum Vratislaum de Wittrowiz in Bozezin, noſtros Conſiliarios, & Provincialem ſupremum Scribam noſtri hæreditarii Bohemiæ regni, &c.

Quæ, & qualia ipſi noſtri, in noſtro hæreditario Bohemiæ regno, ad reformationis negotium ordinati Commiſſarii, omni cum ſinceritate, maximo cum ſtudio, atque clementiſſime volumus adhortatos, exſequi debeant.

Cum nos hactenus, etiam poſt ingreſſum Cæſareum regimen, in nihil aliud curam noſtram potius intenderimus, quam ante omnia Dei honorem promovere, atque lapſam in noſtris regnis, & hæreditariis provinciis ſanctam ſolum ſalvificam Catholicam Religionem erigere, noſtros obſequentes ſubditos, ab increbeſcentibus, & nimium invaleſcentibus perniciosis Fidei erroribus avertere, & ad veram viam ſalutis reducere, prout in hunc finem diverſa clementiſſima mandata, & ordinationes publicari fecimus, nihilominus tamen (ut accepimus) apud pleroſque nulla appareat fere obſequentia:

Idcirco nos pro Cæſareo, Regioque noſtro officio, atque ſingulari paterna cura, & amore, quo omnibus noſtris obſequentibus, & fidelibus ſubditis conſtanter favemus, demum, ad firmam manutentionem noſtrorum ante hac promulgatorum, tam Cæſareorum, quam Regiorum mandatorum, & ordinationum, graviſſime attentatam Religionem Catholicam, pro noſtro extremo poſſe, annuente Divina Omnipotentia adjuvare, & ad hunc finem in noſtro hæreditario Bohemiæ regno præclaram commiſſionem inſtituere, conſultum duximus, prout præfatos noſtros commiſſarios ad eam deputavimus, ut virtute noſtræ commiſſionis, illiſque traditæ poteſtatis, ſuæ vero Cardinalis,

 & Archi-

& Archiepiſcopi dilectiones, in rebus Eccleſiaſtica concernentibus ratione Epiſcopalis officii, ſicut omnes pro ſua quiſque authoritate hoc commiſſionis negotium aggrediantur.

S. C. M. mandat, ut eligantur doctiſsimi viri, & in provinciis mittantur pro reformatione.

Poſtquam vero inprimis neceſſitas plane depoſcat, ut alia magis ſevera media erga ſeductos ſubditos adhibeantur; propoſitam reformationem, neceſſaria inſtructio, & informatio præcedant. Prædicta Cardinalis, & Archiepiſcopi Dilectio ante omnia curabit, ut ex Religione cujuſcunque ordinis, meliora ſubjecta, quæ in Bohemiæ regno reperienda, atque huic negotio melius adhibenda videbuntur, particulariter vero illos, qui hactenus in præfato noſtro hæreditario Bohemiæ regno in convertendis Lutheranis ſedulam navarunt operam, etiā concionando, docendo exercitati, & in controverſiis ſunt periti, accipiantur, & hinc inde in provinciis, quantū neceſſe erit (quod conſilio, & rationi ſuæ dilectionis reliquimus) pro inſtructoribus conſtituant, iiſdemque certam inſtructionem, quomodo nimirum cum inſtruendis ſectariis inhabitatoribus noſtri hæreditarii Bohemię regni procedere debeant, tradant: ut tandem in commiſſione pro uniuſcujusque loci conſtitutione adhiberi queant.

Pro reformatione idoneum Secretarium eligant.

Ordinatis talibus inſtructoribus, noſtri ordinati, & deputati Commiſſarii non negligent cum aliquo idoneo Secretario convenire, uniuſcujuſque provinciæ, & civitatis, vel oppidi, vel proxime adjacentis pagi ſuperiores una cum ſuis ſubditis, ſicut & Parochis, & Eccleſiaſticis (non omnes tamen uno die, ſed ſecundum diſtributionem in ipſorum conſilio poſitam) unum poſt alterum ad ſe citare, litteras commiſſionis, atque noſtrum ſerium, & finale mandatum, & quod Religionis reformationem certo promotam, & in omnes delatam velimus, ſicut etiam civitatū Magiſtratibus, ubi ſe noſtri Commiſſarii per ſortem reperient, declarare, & patefacere, ipſiſque per diverſa efficacia motiva ante oculos ponere, quam magna nimirum utilitas ſit proventura, ſi noſtro obediverint mandato, & è contra, quæ pœna ipſorum tergo incumbat, ſi neglexerint, ſicut etiam, quam magno amore, & paterna

cura noſtris ſimus affecti ſubditis, & tandem, quo
lo inſtituendã curaverimus iſtam reformationem,
nnes, & ſinguli profunde inducant animo, quæ
ıdem in iſta Reformatione impedimenta oriri, vel
currere poſſint, uniuſcujuſque loci ſuperiores audi-
t, vel à Parochis ſciſcitentur.

Etſi forſan præfati noſtri Commiſſarii notarent u-
m, vel plures ad Sanctæ Catholicæ, & ſolum ſalviſi-
Religionis converſionem tardum, aut omnino ob-
ıatum ſe exhibere, talem, vel tales adhortando ſe-
admoneant, terminumque ad converſionem, aut
regni emigrationem (noſtri tamen commiſſarii
c in parte ſua utantur prudentia,) & ſecundum rei
nſtitutionem in uno, & altero loco hujuſmodi ter-
nos conſtituant & præfigant.

Tardos, & duros ad converſionem admonendos eſſe.

Porro noſtris Commiſſariis virtute hujus hoc quo-
e mandatum volumus, ut impedimenta, quæ huic
nmiſſionis negotio obſiſtere poſſent, loci ſuperiori-
s intimetis, inſinuetis, ut pro poſſe occurrant, ac
te percuntentur ab eis, quales in unoquoque loco
rochiæ, & quales redditus Parochi habeant, (quo-
n omnium conſignationem in ſcriptis petant,) ut
ecipuos inſtructores in eiſdẽ locis ubi convenerint,
otidie concionari permittant: quibus deinde diſce-
ntibus, unus, vel duo inſtructores relinquantur, Pa-
hiſque inſinuetur, ut una cum inſtructoribus,
uod ſi forte Parochus in uno loco foret idoneus de
o ſolo inſtructore provideri poterit) ſedulam ſuam
erã non omittant. Proinde noſtri Commiſſarii ſupe-
ribus uniuſcujuſque loci ſevere mandabunt, cum
duntaxat Reformatio noſtro nomine, noſtroque
nentiſſimo velle ſit inſtituta, diligentiſſime pro-
ciant inſtructores, omni ex parte auxilientur, ſubdi-
ad debitam obſequentiam ſtricte urgeant, annexa
nminatione, quod ſi obedire recuſarint, ſeveriora
dia fore adhibenda.

In unaquaque Parochia duo inſtructores relinquãtur: quod ſi Parochus fuerit idoneus, ſufficit unus.

Quomodo tandem noſtri Commiſſarii meliori mo-
ad conſequendum propoſitũ commiſſionis negotiũ
gredi poterint, ipſorum ſolito conſilio pro rei cir-
nſtantia committendum penitus duximus. Totius

Reformatio incipienda à civitate Praga, & proſequenda per totum regnum.

 autem

autem operis principium in noſtra Pragenſi civitate erit incohandum, & noſtri Commiſſarii in hunc modum ſua in unoquoque loco executa Commiſſio in alium proficiſcantur, ubi ſimili modo, donec totius Bohemiæ ſitum peragrarint, procedere ſatagent.

Singulis menſibus relationes eſſe faciendas de reformatione per inſtructores commiſſariis, per quos transmittatur ad Regiã Cancellariam Bohemiæ.

Vt demum totius Reformationis negotium magis promoveri, & ad optatum finem traduci queat, noſtris Commiſſariis poteſtate hujus plenipotentiam conceſſam volumus, ut diſceſſuri unum, vel duos vel quantum loci ſitus poſtulaverit, idoneas Catholicas perſonas, quorum vita integra, ſubdelegent, ac derelinquant. ipſi vero inſtructores ante omnia edoceantur, ut noſtris Commiſſariis ſingulis menſibus ſinceram relationem de uniuſcujuſque loci Reformationis ſucceſſu tranſmittant, ut Commiſſarii talem poſtmodum relationem, aliaſque ſuas expeditiones, de menſe in menſem abſque mora, adjuncta ipſorum opinione, ad noſtram Regiam Bohemiæ Cancellariam tranſcribere, noſtramque, ad facilitandas difficultates, ordinationem præſtolari habeant.

Conditionate terminum poſſe prolongari.

Vbi etiam inſtructores adverterint, quod ſi in uno aliquo loco aliquid occurreret informationi obnoxium, id noſtris Commiſſariis, particulariter, ſi prolongationes terminorum neceſſariæ vel ſpes ulla foret, intiment. Quo facto ſi Cardinalis, aliique adjuncti Commiſſarii conſultum opinarentur, hujuſmodi prolongationem, iſta tamen conditione concedant, ut elapſo temporis conceſſi termino, niſi ad converſionem ſe diſpoſuerint, tales contumaces, & repugnantes, ad ſiſtendum petantur, nec iſtos in ſuo errore morientes ſepelire, vel viventes Canonum pœnis afficere ſtatuatur.

Numerus inſtructorum committitur Card. & Archiepiſcopo.

Quod ſpectat ad inſtructorum numerum, quando nimirum, & quot iſti operi ſint adhibendi, aut qui hinc inde diſponendi, hoc Cardinali, & Archiepiſcopo, eorumdemque judicio totum committitur.

Contra reformationi reſiſtentes milites mittantur.

Porro ſi noſtri Commiſſarii adverterent, quod huic Reformationis negotio in aliquo loco vis inferretur, ad illorum intimationem noſtro Generali confeſtim mandabitur, illos hinc inde militibus, in noſtro hære-

di-

ario Bohemiæ regno jacentibus , quantum neceſſe
buerint, adjuvare. noſtri tamen Commiſſarii bene
vertant, ne cauſa auxilii novus tumultus fiat.

Quia vero inter alia erudimur , in noſtro hæ- *Quid agendum contra nobiles alentes prædicantes.*
litario Bohemiæ regno adhuc Dominos nonnul-
,& nobilium ſtatus à facta nuper ſectariorum præ-
antium expulſione , nihilominus ſimiles , aliosque
juſmoti ſeductores , ſub prætextu alicujus officii,
tentare ; nos tales controverſias, ratione quarum
lgus de uno errore in alium ductum , ſæpius ad no-
rebelliones, alioſque tumultus allicitur,incitatur-
e, in noſtro hæreditario Bohemiæ regno exercita-
ullo modo cogitamus. quare Commiſſarii noſtri
gentiſſime inquirent, præſertim in eiſdem locis, u-
iſq; modo morari ſuſpicantur: cujus rei poſtquam
tam habuerint cognitionem , unum , vel alterum
ilem ejuſmodi farinæ homines, vel ludimagiſtros
e , tales , vel talem, primo ſub amiſſione ipſorum
leſiarum , pro ſecundo ſub certa pœna , & priva-
e alicujus partis, vel omnium ipſorum bonorum.
ero adhuc nihil efficerent, taleſque antedictos ho-
es dimittere recuſarent , & ultra deprehen-
ntur, nobis inſinuetur,ad conſtitutam poſitæ pœ-
executionem ordinandam.

Quod deinde ad cives cujuſque civitatis attinet,ſe- *Publicos hæreticos illico ejiciendos.*
nti modo hoc in Reformatione obſervatum , &
ceſſum volumus , ut ſi antegreſſa ſufficienti inſtru-
ne, Reformationi aliquis ſe publice contumacem
nderet , & ita quidem ut cæteri ſcandalizentur ;
eveſtigio provincia emigrare jubeatur. attamen
ii, licet Religionem non ſuſceperint, abſque ſcan-
ſeſe continerent, ſuosque liberos vel conſangui-
in Catholica Religione informare permitterent, *Hæreticis, qui ad Fidem convertentur etſi ſint rebelles, indulgendum , ſimiliter civitatibus.*
les diutius ſuſtineri poterint, & longior terminus
concedi.

etiam omnes noſtri obſequentes ſubditi noſtrum
rnum amorem, & curam, & quod clementiſſime
velimus, videre, & cognoſcere poſſint, erga ſæpe
cupatos noſtros Reformationis Commiſſarios in
area, & Regia gratia nos declaramus, quod ſi u-
nus

nus, vel alter ſe ad Catholicam converterit Religionem, & à Cardinali Archiepiſcopo hac ipſa de converſione certiores facti erimus, omnium ratione rebellionum, & delictorum totaliter veniam dabimus, unicuique civitati ſua propria bona reſtituentur, non minus proceſſus contra privatos cives, qui ſe ad Catholicam Fidem applicuerunt, prorſus tollentur. quod noſtri Commiſſarii in adminiſtranda commiſſione unicuique loco, & civitati intimare, & notificare ſcient.

Catholici Domini, ut cogant ſubditos ad educandos filios in Fide Catholica.

Deinceps, quod Catholicorum Dominorum, & nobilium ſubditos concernit, ſive ſint in civitatibus, aut pagis, tales, ſi poſt antegreſſam informationem adhuc pertinaces ſe exhiberent, per decentia media coacti ipſi, & ipſorum liberi in Catholica Religione educentur.

Commiſſarii præterea noſtri, ante omnia, ſicut & Magiſtratus ipſi, ſingulariter conſiderabunt, ut omnibus in locis, ſi non præceptores, ſaltem Catholici Eccleſiarum Scribæ ſuſcipiantur, etiam de Parochiis pueri in Cathechiſmo diligentiſſime inſtructi, parenteſque ſuos liberos, & ſi non Catholici, ad inſtruendos mittere, vel ab illis accipere, mandabunt.

Cum Dominis locorum ſectariis quid agendum.

Quo ad ſectariorum Dominorum ſubditos, nulla prorſus utatur differentia, ſed unum, poſt alium loci ſitum aggredi, & tantum cum Lutheranis, quantum cum Catholicis procedere habebunt: præſertim cum apertiſſime conſtet, multos Catholicorum Dominorum ſubditos propter confines Lutheranos vicinos ad Religionem ſe convertere recuſare.

Officiales Sectarii removendos.

Quia etiam experientia docet, per ſectarios Officiales hinc inde in nobilium bonis, & territoriis degentes, plus, vel ad minimum tantum, quantum per ipſos prædicantes, ſubditos ſeduci, incrementumque Catholicæ Religionis impediri, quod nos in noſtro Bohemiæ regno, connivere, & ita fieri nequaquam cogitamus. Quapropter noſtri Reformationis Commiſſarii, etiam hac in parte diligentiſſimam navabunt operam, & in exequenda ſua Commiſſione hujuſmodi homines demigrare quam primum faciant,

atque

ipſorum loco Catholicos imponendos ſedulo
unt, ubi quoque conſtitutione termini opus e-
iæ ſolitæ Commiſſariorum prudentiæ commit-
. Quod ſi vero aliquis debitam obſequentiam
re recuſaret, noſtrorumque Commiſſariorum
atum ſperneret, vel omnino recalcitraret, Com-
ii noſtri nobis innuent, ut ſecurius remedium
ere poſſimus,

rſus cum aliqui alii adhuc noſtrum hæredita-
Bohemiæ regnum inhabitent, qui immobilia
habent, uti ruſtici, in provinciarum tabu-
uoque participes, & alii Emphiteutæ Re-
cti, cum ſimilibus ſicuti cum civibus, obſer-
i volumus.

quamvis conſultum, & Reformationi, etiam
nento Catholicæ Religionis idoneum, & efficax
re videamus, ſi unus, aut duo Epiſcopatus in no-
Bohemiæ regno inſtituerentur; id tamen no-
Commiſſariis ad deliberandum commiſimus,
entiſſime jubentes, ut quid de hac re agendum,
ium faciant, ipſorumque opinionem nobis trans-
nt.

Proponit S.C.M. ſi in Bohemia unus vel duo Epiſcopi debent eſſe.

iid dein ad ſectariorum ſepulturam, deſponſa-
i perſonarum copulationem, orationes, jejunia,
ros ſectarios ſpectat, ipſe Cardinalis Archiepi-
s ratione Archiepiſcopalis officii providere ſci-
Quia vero illis in Religione nondum informatis
atio per Catholicos Sacerdotes denegari, minus
tum Baptiſmi ratione carentium Catholicorum
trum recuſari nequeant, Noſtri Commiſſarii,
aliter Cardinalis Archiepiſcopus, cum ſimilia
s ſuum concernant Epiſcopale officium, diligen-
uid hac ex parte faciendum conſiderabit. Tan-
& ultimo, cum non parum vitæ exemplaris Ec-
ſticorum interſit, ut ſuis à Deo, & ſuperioribus
miſſis ovibus tam verbis, quam actibus interio-
, exterioribuſque præluceant, & ad imitandum
ent, præcipue Cardinalis Archiepiſcopus quate-
oci Ordinarius providebit, & in Eccleſiaſticos
i curâ intendet, ut omnibus ob defectum Eccleſia-
ſticorum

Determinat S. C. M. quid agendum de ſepultura, oratione, jejuniis, & de libris ſectariis, copulatione ſectariorum, quid de baptiſmo.

Bonum exemplū Eccleſiaſticorum commendatur.

ſticorum lamentantibus qualificatis perſonis ſuccurratur, & tandem omne id, quod ſervitiis divinis, huic Reformationis negotio, & incremento Catholicæ Religionis obnoxium, avertatur, & tollatur. Ita facturos ſperamus, noſtraque clementiſſima complebitur voluntas, & intentio. Viennæ, quinto Febr. anno 1627. Ferdinandus. Locus Sigill. Otto Noſtiz. Ad mandatum Sacræ Cæſar. Majeſtatis proprium. Ioan. Caſpar, &c.

Ferdinandvs Secvndvs.

Mandat S. C. M. ut ſicut cum ſubditis, ita cum dominis in reformatione procedatur in Bohemia.

Dilecti fideles, &c. Scietis nos elapſis temporibus, in noſtro hęreditario regno Bohemię, ad majorem ſolius Dei gloriam, ad amplificationem ſolius Calicæ, & Apoſtolicæ Religionis, ſalutiferum Reformationis opus inſtituiſſe, & ad perficiendum illud certos Commiſſarios ordinaſſe, noſque nihil plus deſiderare, nec quærere, quam ſalutem, & fælicem noſtrorum ſubditorum eventum. Etſi illius clementiſſimæ ſpei fuerimus, omnes, & ſingulos noſtros ſubditos, clementiſſimæ noſtræ voluntati, abſque ulla difficultate applicaturos: Percipimus tamen ſumma cum diſplicentia, adhuc apud reſiduos noſtri hæreditarii Bohemię regni hæreticos, illud pernitioſum cum noſtris adverſariis, & hoſtibus veſari, finem non acquiſiviſſe. Quare facile judicare licet, quod ſi non cum dicta Reformatione procedamus, nullam conſtantem pacem, & ſinceram unitatem inter noſtros ſubditos eſſe expectandam.

Quapropter nos, uti antea propter civium, & ſubditorum ſtatum, ſic jam propter Equitum, & Dominorum ſtatum decernimus, ut inter dictos Equites, & Dominos cum incepta Reformatione ſimiliter procedatur. Quare, ut omnibus noſtra clementiſſima voluntas melius pateat, certas patentas expediri, illaſque vobis transmitti curavimus, clementiſſime jubentes, ut vos more regni antiquo illas in conſuetis locis publicari ordinetis, noſtriſque delegatis Reformationis Commiſſariis ad perficiendum hoc opus omnem aſſiſtentiam & promotionem præſtetis. Vti nos

æ in nos poſitæ clementiſſimæ confidentiæ ſatis-
:, & poſcente neceſſitate proſequi compertum
itis. Viennæ, vigeſimo ſexto Iulii, anno 1627.

FERDINANDVS SECVNDVS.

ecti, fideles, &c. Tuis dilectionibus, & vobis
ıs nimio notum eſt, quomodo antehac clemen-
e decrevimus in noſtro hæreditario Bohemiæ
, ad majorem Dei gloriam, ad incrementum
Catholicæ & Apoſtolicæ Religionis, non mi-
iam ad conſervandam pacem, & unitatem, in-
ſtros fideles ſubditos, ſalutiferum Reformatio-
ıus perficere, ad quod aſſequendum T. DD. &
o Commiſſariis deputaſſe, & ordinaſſe, vobiſ-
nam inſtructionem, quomodo nimirum proce-
m ſit, tam in Cæſarea, quam Regia Majeſtate
liſſe.

Mandat S. C. M. Commiſſariis Bohemiæ Reformationem Dominorum, & Equitum.

rum, conſideratis conſiderandis omnibus, ex-
videmus, niſi cum civium & ſubditorum ſtatu,
Equitum, & Dominorum ſtatus ad ſolam ſan-
Catholicam, & Apoſtolicam Fidem conformi-
lucatur, ac convertatur, illique ſubditis exem-
æluceant, prætenſum tramitem, & ſcopum diſ-
ne nos aſſecuturos, præcipue maximo cum ani-
ore percipientes pernicioſum, & ſevere puni-
ı illud agere cum noſtris adverſariis, & hoſti-
ter noſtros adhuc exiſtentes hæreticorum aſſe-
inem non acquiſiviſſe.

a de re clementiſſime decidimus, inter nobilio-
ıti Dominorum, & Equitum, ſtatum, ſæpe di-
Reformationis opus, abſque ulla ulteriori pro-
ione, inſtituere, ac promovere, & ne ullus,
lementiſſimam noſtram mentem ignoraſſet, ſe
are poſſit, certam patentam concipi curavimus,
ſque Præſidentibus ad publicandum clementiſ-
nandare jubemus, ut T. D. & vobis in iſta
niſſione omnem aſſiſtentiam præſtare non de-
ntur.

ibus omnibus ſepoſitis, eſt noſtra clementiſſi-
ma

ma voluntas, ut tua Dilectio, & vos inceptæ Reformationi cum ſumma diligentia, jubente inſtructione, inſiſtatis, & ad exequendam noſtram de novo publicatam, & in Dominos, ac Equites extenſam Patentam eo ſemper conſiderent, ut in determinatis ſex menſibus, pro termino Equitum, & Dominorum edictis, conſtituti in provinciis inſtructores, omnes Dominorum, & Equitum perſonas de iis, per quæ à Sancta Romana Catholica, & Apoſtolica Eccleſia ceciderunt, bene, & à fundamento inſtruant, & ad veram cognitionem veritatis deducant.

Vt vero progreſſum hujus ſalutiferi negotii, & quid in contrariam partem nobis faciendum, ſcire poſſimus, mandamus, ut T. DD. & vos de menſe in menſem fuſe, & plene relationem faciatis, quomodo nimirum unus, vel alter Equitum vel Dominorum ſtatus ad ſuſcipiendam Religionem ſe applicet, vel ſi ei ſit contrarius, & alias de ſancta Fide ſentiat, quomodo occurrere poſſimus, veſtram opinionem transmittatis. quibus dein reſpondere, ulteriuſque nos declarare incumbet. Hoc volumus ſtricte. Datæ Viennæ, 26 Iulii anno 1627.

Diploma, quo præcipitur nobilibus regni Bohemiæ, ut infra ſex menſes Catholicā Religionem ſuſcipiant, ſin minus, è regno diſcedant, & eorum bona vendere teneantur.

FErdinandus Secundus. Omnibus, & ſingulis noſtris ſubditis, & inhabitatoribus omnium quatuor partium noſtri hæreditarii Bohemiæ Regni noſtram Cæſaream, ac Regiam gratiam, & omne bonum.

Dilecti, fideles, &c. Omnibus, & ſingulis luce clarius conſtat, noſtrum hæreditarium Bohemiæ regnum, nullis temporibus, in meliori, ac proſperiori ſtatu eſſe verſatum, quam ſub regimine noſtri prædeceſſoris Cæſaris Caroli IV, laudabilis, ac fælicis memoriæ, &c. idque ſingulariter ea de cauſa, quod ex ſingulari cura, & amore, quo erga veſtros parentes, & totam patriam fuit affectus, omnino prudentiſſime, & optime providerit, ne diſcrimen, & diſceptatio in Religione, aliquo in regno eſſet, nec ullam conſtantem pacem & veram obedientiam, tam erga ſuos Superiores, quam inter ipſos ſubditos habere, nec erigere valerent.

Quare

Quare in dicto noſtro hæreditario Bohemiæ regno
ertas leges, & ordinationes inſtituit, quarum unam
mnibus ſuis, tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus
fficialibus, & Conſiliariis tradidit, mandavitque,
t neglectis omnibus rebus, quam diligentiſſime at-
enderent, ne extra Sanctam Catholicam, & Apoſto-
cam Romanam Eccleſiam (ab illo enim tempore, à
uo dictum regnum ab Idololatria reductũ fuit, nulla
lia Fides, niſi ſola Catholica, & Apoſtolica, uſque ad
mperium Regis Wenzelai Quarti, in dicto Bohemiæ
egno reperire fuit) ulli errores, hæreſes, falſæ do-
trinæ, in regnum introducerentur, nec introduci con-
ederentur. Quare etiam ſole clarius eſt, adhuc im-
erante, & exiſtente Cæſare Carolo IV, prædeceſſo-
e noſtro, & regnante Rege Wenzeslao (ex aliquo
oncurrente forſan errore) multas hæreſes atque er-
ores irrepſiſſe, ex quibus poſtea ſeditiones, diſcordiæ,
non ſolum inter ſubditos, verum etiam rebelliones
contra ipſos ſuperiores exortę, atque auditę ſunt, &
ales quidem, quas omnes ſuccedentes fere Reges
paſſi ſunt. Poſtremum deinde ſub imperio Cæſaris
Rudolphi, & Matthiæ, fælicis memoriæ, initium re-
ſumpſerunt, ac noſtro tempore plane, & ita graſſari
cœperunt, ut etiam noſtri ſubditi in dicto noſtro hæ-
reditario Bohemiæ regno contra nos, noſtros hære-
des, Reges ſuccedentes, ac totam Auſtriacam do-
mum ſe erigere, ac pro dicto regno, ſuiſque provin-
ciis certare, omnique juriſdictione (contra Auream
Bullam nominati Cæſaris Caroli IV,) nos privare, &
tentare fuerint auſi.

Enimvero, ut ſæpe dictum noſtrum hæreditarium
Bohemię regnum, priſtinum ſuum ſtatum, in quo
tempore prędicti noſtri prędeceſſoris Cęſaris Caroli
IV verſabatur, adipiſci queat, nihil plus, nihil magis
ab illo tempore, in quo Pragenſem victoriam, Deo
adjuvante, contra noſtros adverſarios ſumus conſe-
quuti, vehementer optavimus, quam ut exemplar
clariſſimum anteceſſoris noſtri Caroli IV, (qui ſuo
ſub Imperio pro patre patrię exiſtimabatur, illudque
in effectu demonſtrabat) in defenſione, ac manuten-

tione ſolius verę Catholicę, & Apoſtolicę Religionis inſequi, & imitari poſſimus: & uti is nullas hæreſes, nec errores in dictum noſtrum regnum inſpergere, vel ſi ſubdole fieret, ſtatim tales Catholicæ Religioni contrarias doctrinas, errores, imo & ipſos ſeductores, ſummo cum fervore funditus eradicare, & illos ſevere punire ſtatuimus. Ita quia & nos maxima cum moleſtia percipimus apud noſtros Bohemiæ incredulos, nullum prætermitti ſtudium in prenſando perniciosum aliquod nobis & noſtris obſequentibus, nec finem habere velle, cogimur tam pro ratione Regii Officii, quam debito curæ animarum noſtrorum ſubditorum, (pro quibus ſummo Iudici ſtricte rationem ſumus reddituri) tum etiam pro incremento inter ipſos ſubditos amantiſſimę pacis, quinimo ad ſecuriorem manutentionem noſtræ jurisdictionis, & noſtrorum hæredum ſuccedentium Regum, erga ſæpe dictum Bohemiæ regnum, ad hunc finem inſtitutiones, & ordinationes facere, ac promulgare, ut ſępe dicti noſtri increduli, & pernicioſiſſimis ſuis erroribus hærentes ſubditi ſuas ſuſceptas, poſt Cæſarem Carolum quartum, hæreſes abdicant, & ſe ad ſolam veram Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Religionem convertant, maxime cum urgente noſtra conſcientia, nullum in poſterum tam ex ſuperiori, quam ex inferiori ſtatu, utriuſque ſexus, in ſuis erroribus, ac hæreſi conſiſtere permittemus; ſed magis convenientius diviniſque legibus magis conſentaneum exiſtimavimus, ut omnes, & ſinguli nobis obſequentes ſubditi, antiquiſſimæ Romanæ Catholicæ Religioni (in qua noſtri, & illorum parentes bene, & optime viventes, Divina adjuvante gratia fæliciter Deo extremum vitæ ſpiritum reddiderunt) unanimiter nobiſcum conſentiant. Quapropter adhuc ante tempus inſtituendæ, ac promovendæ Reformationis, operis quamprimum neceſſariiſſimi, ac Deo acceptiſſimi, certos Commiſſarios conſtituimus, quibus in Cæſarea, & Regia poteſtate mandavimus, ut tam per ſe ipſos, quá per ſuos ſubdelegatos inſtructores omnem diligentiam adhibeant, ut ſæpe dicti noſtri obſequentes, & fideles

es ſubditi optime, & ex fundamento Catholica
le inſtructi, ex manifeſtis ſuis erroribus, & hæreſi
eram viam Sanctę Romanæ Catholicæ, & Apo-
icæ Eccleſiæ reduci poſſint. Inſuper ipſis Commiſſa-
præcepimus, ut Dominorum, & Equitum ſtatum
quos noſtrum clementiſſimum diploma ſingulari-
eſt directum) poſt publicationem ejuſdem, intra
menſes pro termino ſufficiente conſtituto, citari
ent illos, & per ſe ipſos, aut per ſubdelegatos in
dicta Romana Catholica, & Apoſtolica Fide in-
nent, & elapſo deinde termino, quomodo unus, &
r ad exhibendam Omnipotenti Deo, ejuſque San-
Romanæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ obe-
ntiam, ex noſtro, atque ad illorum animarum ſa-
em clementiſſimo, & omnino paterno mandato, ſe
ommodaverit, & inſtrui permiſerit, certam, &
eram relationem faciant. Quapropter optime
uros nos arbitramur, ſi omnes, & ſingulos noſtros
ditos Dominorum, & Equitum ſtatus clementiſſi-
, & plane paterne adhortaremur. (nam quod ad
gias, noſtræque amantiſſimæ Conjugis Romanæ
eratricis uſque ad mortem addictas urbes, atque
ubditos noſtrorum propriorum Dominorum, &
dem ad omnes alios regni inhabitatores ſpectat,
modo ſcilicet illi ad Catholicam Religionem re-
i queant, relinquimus, ac in noſtra ante acta, &
nata determinatione permanemus) ut omnes illi
utatos à noſtris Commiſſariis inſtructores, progre-
ntem ex corde informationem, ſummo cum fervo-
& ſincero corde benevole acceptent, ſe ipſos ad
n ſalutem, & majus commodum ferventer ac-
nodent, & in omnibus ſe nobiſcum Sanctę Ro-
ę Catholicę, & Apoſtolicę Eccleſię aſſimilent, &
forment; ſi vero in contrariam partē aliqui inve-
ntur, qui intra conſtitutum terminum illorum
nenſium Catholicę, & Apoſtolicę Religioni ſe
licare nollent, omnino ſtatuimus, atque poteſtate
is Cæſarei Diplomatis ultimo declaramus, ut e-
is ſex menſibus, nulli omnino, in dicto noſtro hæ-
tario Bohemiæ regno habitare, nec bona ſua in

propria perſona poſſidere concedatur, nec ſtatuatur, ſed ex noſtro regno diſcedere, bona poſſidentia ſuis ſanguine conjunctis, aut aliis Catholicæ, & Apoſtolicæ Religioni addictis vendere teneantur. Ad quem finem ordinamus, & ultra alium terminum aliorum ſex menſium, ad vendenda bona, conſtituimus. Ne vero quiſquam exiſtimet id nos agere pecuniarum ſola cupidine allectos, non honorem, nec laudem Omnipotentis, ac ſalutem noſtrorum ſubditorum quærere, omnibus & ſingulis in poteſtate Cæſarea, & Regia declaramus, ut ſi quis noſtræ clementiſſimæ, & finali voluntati (quod tamen non ſperamus) non obſecundaverit, tali, vel talibus, diſceſſus, & emigratio regni abſque ullo reddendo cenſu, liberrime concedatur, ac permittatur. Quinimo ultra concedimus, ut omnis ad vendenda ſua bona, ad depoſcenda ſua in regno debita (ad quæ conſequenda, quam primum poſſibile nos adjuturos ſciant) aliquem ſuorum cognatorum, vel aliorum Catholicorum poſſit eligere, atque poteſtatem tradere: quamvis quidem nihil carius, nec gratius nobis foret, quam ut illa antiquiſſima, & clariſſima ſtemmata, quorum prædeceſſores, & parentes in noſtro hæreditario Bohemiæ regno, tam longis temporibus ante exortas hæreſes, unanimes in Catholica Religione bene, & laudabiliter vixerunt, etiam impoſterum in tali unitate in regno retineri, ac conſervari poſſent. Adhortamur igitur omnes, & ſingulos noſtros obſequentes paterne, & clementiſſime, ut unuſquiſque hæc in propriam ſuam ſalutem altius perpendat, ſuamque conſcientiam examinet, ne juſto aliquando permiſſu divino, non ſolum temporalia, verum & æterna (quæ nulli optare debemus) tam ludicre, & negligenter amittat, ſed libentius ſuos errores, ac hæreſes (per quas illi, & ſui prædeceſſores ſeducti clariſſimum regnum ad extremum fere exitium tulere) agnoſcant, illaſque abdicent, ſeque ad antiquam Romanam Catholicam Fidē convertant, & nobiſcum tandem in ſancta Religione conformare ſollicitent, quibus omnibus adimpleretur noſtra clementiſſima voluntas, & impermutabilis intentio. Datæ in noſtra

civitate

tate Vienna, Sabbato S. Ignatio Sacro, Anno
7.

rdinandus Secundus. Omnibus, & ſingulis ſub-
itis noſtris, & incolis omnium quatuor ſtatuum
editarii noſtri regni Bohemiæ gratiam noſtram
aream, & Regiam, & omne bonum. Fideles,
cti, Notum vobis eſt, quemadmodum ex ſingulari,
aterno clementiſſimo amore, & ſollicitudine,
n pro veſtra ſalute, & utilitate gerimus, in hære-
rio hoc noſtro regno Bohemiæ generalem quan-
, perquam neceſſariam, ac ſalutarem reformati-
n inſtituendam, Cæſareis, Regiiſque noſtris pa-
bus, maxime quoad Procerum, Equitumque
m concernit, ſub dato feſto S. Ignatii, qui ulti-
fuit præteriti menſis Iulii, labentis anni, ad om-
notitiam publicandam curaverimus; in univer-
aterne, benigneque vos omnes adhortantes, ut
uic ſalutari reformationi ad propriam anima-
veſtrarum ſalutem introductæ, & converſioni ad
n Fidem aptare velitis. Ab hoc facto jam ſemel
is Chriſtiano, finalique decreto tametſi minime
ere cogitemus, ſed in votis optatiſque potius
mus omnes, & ſingulas obedientium, & fideli-
ıbditorum noſtrorum errantes animas, ad De-
à quo conditæ ſunt, & cui de his rationem nos
re aliquando oportet, reduci, perducique, quam-
nnibus etiam & ſingulis vobis ad ulteriorem
rſionem, & meliorem, rectioremque informa-
n capiendam terminum ſufficientem præfigen-
lulſerimus, firma ſpe, ut in ſe quiſque deſcende-
quod ſibi optimum, & expedientiſſimum ani-
erteret, avidiſſime amplexurus eſſet: Nihilomi-
apſo jam pæne termino, quod nollemus, intel-
cum maximo noſtro animi dolore, huic noſtro
ſito multos ſubditorum noſtrorum nondum ob-
os, ſed vana ſpe ductos, præfixum terminum o-
fruſtra in animum duxiſſe, minime penſum ha-
, omnibus, qui hactenus veram, ſanctam, Ca-
amq; & ſolam ſalvificam Religionem noſtram

Quoad proceres, & equites S. C. M. prorogat tempus pro reformatione, & inſtructione in fide, cum aliquibus conditionibus.

 amplecti

amplecti neglexerint, ſolum vertere per noſtras publicatas jam ante patentes ad noſtræ benigniſſimæ voluntatis expletionem impoſitum eſſe. Benigne tamen conſiderantes, multos ex illis, non humiliter, & inſtanter tantum nobis, ut ulteriorem ſibi terminum indulgere velimus ſupplicaſſe, ſed ad informationem & inſtructionem capiendam in vera ſancta Catholica Fide ſeſe obtuliſſe, quare & ſpem concepimus, his ſimilia cæteros quoq; facturos,&conſiderata diligenter paterna, benigniſſimaque & ad ſalutem propriam ſuam directa inſtructione, Catholicæ Eccleſiæ ſalutarem doctrinam falſis ſuis, veræque Chriſtianæ Fidei (ad quam Bohemiæ regnum ipſorumque majores à gentilitate converſi ſunt) contrariis plane erroribus ſincere antelaturos eſſe. Idcirco ex Cæſarea, Regiaque clementia faciendum nobis duximus, ut præfixum terminum, quoad Baronalem, & Equeſtrem ſtatum attinet, ex abundanti, atque ſolius informationis,& inſtructionis capiendæ ergo,aliquanto longius, idque ad finem uſque menſis Maji anni 1628 proximi, ultimo, finaliter & peremptoriè extenderemus: hac tamen conditione, ut intra hoc tempus unuſquiſque non tantum informationem prælibatam admittere, & ad Commiſſariorum noſtrorum citationem libenter, & prompte ſiſtere ſeſe, verum tandem etiam ſua ſponte ſe præſentare, & præfatis ſe inſtruendos dare, & ad veram Catholicam, ſolamque ſalvificam Fidem accommodare ſine reluctatione teneatur; cum hac appoſita declaratione, ut ſi unus alterve poſt lapſum præſtituti temporis ſpatium ſe minus accommodabunt; is, ii ve ab illo jam tempore in hoc hæreditario noſtro regno Bohemiæ amplius tolerari minime debeant: ſed ſecundū prædallegatas publicatas patentes noſtras, bona ſua ibidem divendere,aut divendenda per alios curare, & ſolum vertere teneantur; ſpe omni prorſus ſublata termini,poſt ultimum,& peremptorium hunc elapſum, ullius ulterioris impetrandi. ſed in eos,ſi ultra ſtatutum tempus moram in hæreditario hoc regno noſtro diuturniorem trahant, alia irremiſſibili ſeria demonſtratione animadvertatur. Regentes

tes tamen, Capitanei, & adminiſtratores bono-
, aliique Officiales, tam in propriis noſtris, quam
rum ſtatuum dominiis, & bonis, beneficii ex hac
nini prorogatione capiendum nihil habeant; ſed
expirationem præſcripti in prædictis patentibus
ris temporis, intra bimeſtre, id eſt ad certum pro-
i menſis Martii diem, regno prorſus exire tene-
ır, & debeant.

d pupillos quod attinet, eos in regno omnes per-
ere, eorumque bona à tutoribus, perſonis aliis
olicis, quos tutores dabimus, cum rationem red-
li onere legitime adminiſtranda tradi volumus,
ue rationem de adminiſtratione ſua dare debeant;
l idem viduis, quæ ad Religionem converti no-
& in ſuo errore perſtare, & è regno hoc noſtro
ditario Bohemiæ emigrare, & abire malunt, quo
nnia obſervari jubemus, volentes, ut ab illis tam
lli ipſi, quam bona eorum, quorum adminiſtrati-
ı ipſæ habuerint, Catholicis tutoribus modo
ſupra memoratum, in commodum pupillorum
ır, tradanturque. Ad quod ſe omnes, & ſinguli
s, & obedientes noſtri ſubditi ſe dirigere, ſua-
ropria tam temporalia, quam æterna commoda,
lutem attendere habebunt. Et in hoc explebitur
niſſima, & finalis noſtra voluntas, & intentio.
æ, 6 Decembr. anno 1627.

dinandus Secundus. Omnibus, & ſingulis ſub-
is noſtris, & incolis omnium quatuor ſtatuum
litarii noſtri Marchionatus Moraviæ gratiam
ım Cæſaream, & Regiam, & omne bonum.
leles dilecti, ubique locorum, ac gentium notum
florentiore, melioreque ſtatu, nullo unquam
ore, hæreditarium noſtrum regnũ Bohemiæ una
Marchionatu Moraviæ ei adjuncto, fuiſſe, quam
anteceſſore noſtro Carolo IV Imperante; id-
am maxime ob cauſam, quod ex ſingulari, ac
ia erga majores veſtros, & charam patriam a-
, & ſtudio ſapienter admodum proſpiciens, in
tione, & diſſidio Religionis firmam, veram, ſin-

S. C. M. præcipit, ut in Marchionatu Moraviæ Proceres, Equites, ac ſubditi non Catholici intra ſex menſes ad Fidem Catholicam convertantur a-

 ceram-

tantur aliter emigrent è Moravia, & bona alteri vendant. Item ut prædicantes ejiciantur, & fructus juris patronatus Catholicis Parochis diſtribuantur.

ceramque obedientiam, ac fiduciam tam erga ſuperiores, quam ſubditorum inter ſe fundari, aut conſervari poſſe, in memorato regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ certas leges, & conſtitutiones condidit, omnibus, & ſingulis magiſtratibus, Officialibus, & Conſiliariis diſtricte præcipiendo, & mandando, ut ſemper, & ante omnia pervigili oculo attenderent, caverentque ut nulla præterquam ſancta Catholica, Apoſtolica, ſolaque ſalvifica Chriſtiana Romana Religio, extra quam jam inde à prima regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ à gentilitate ad Chriſtianam Fidem facta converſione ad Wenceslai hujus nominis quarti tempora, nullam aliam fuiſſe depræhenditur, excluſis aliis ſeductoriis, hæreticis execrabilibus erroribus, ſectis, & hæreſibus, introduceretur, aut permitteretur ſicut è contra non minus compertum, clarumque eſt, poſteaquam exiſtente in vivis etiam tum memorato Carolo ſub præfati etiam Regis Wenceslai regimine, ex nimia forte ſecura confidentia omnis generis errores, & hæreſes in hæreditarium noſtrum regnum Bohemiæ, & Marchionatum Moravię irrepſerunt; mox omnis generis diſſidia, ſimultates, factiones inter ſubditos ipſos, tum pernicioſos quoque tumultus, & rebelliones contra ſuperiores oriri, & pullulare cœpiſſe, quę ſub omnibus fere conſequentibus Regibus fotę, deinde ſub Divorum anteceſſorum Rudolphi, & Matthię maxime imperio renovatę, noſtris demum temporibus eo inſolentię, licentięque pervenere, ut ſubditi quoque Marchionatus hujus noſtri Moravię nos hęredeſque & ſucceſſores noſtros, Reges, Marchiones Moravię, totamque adeo Domum Auſtriacam regno Bohemię, & incorporatis eidem provinciis, Bullę Aureę pręfati Cęſaris Caroli Quarti contraveniendo, & ad hunc modum hæreditario jure omnino deturbare præſumpſerint. ut autem tam hæreditarium noſtrum regnum Bohemiæ, quam Marchionatus Moraviæ ad priſtinam illam, qua ſub Divo Carolo IV anteceſſore noſtro fuit, incolumitatem denuo pervenire poſſit, ideo fælici de rebellibus, perduellibus, hoſtibus, & inimicis noſtris Dei omnipotentis auſpiciis obtenta victoria Pragenſi,

nihil magis fixum, penſumque nobis fuit, quam ut ad exemplum præclarum, omnique laude digniſſimum laudatiſſimi Cæſaris Caroli IV, (quem patrem patriæ ſuo tempore, & nuncupatum eſſe, reque ipſa fuiſſe, ſcimus) ſanctam, ſolam ſalvificam, Catholicam Religionem actualiter protegentes conſervaremus, & contra eam nullas hæreſes, vel erroneas opiniones in prædictum noſtrum regnum hæreditarium Bohemiæ, & Marchionatum Moraviẹ ſcienter introduci pateremur, aut ſi id nobis clam factum eſſet, omnes, & ſingulæ Religioni contrariẹ ſectẹ, & errores, laudabili zelo abolendas, & ſevere puniendas ſtatuimus. eodem modo, nec non quia haud mediocri noſtra cum indignatione, & dolore intelligimus, nullum etiam nunc finem, in perniciem noſtram, & omnium fidelium, ac obedientium ſubditorum noſtrorum vergentibus machinationibus, reſiduis Catholicis Marchionatus noſtri Moraviæ incolis imponi; Idcirco pro Regii, ac principalis officii ratione tenemur, tum etiam propter ſubditorum noſtrorum incolumitatem, & animarum ſalutem (de qua nos Omnipotenti Deo rationem reddere aliquando oportebit) demum etiam fundandæ, & propagandæ firmæ pacis, amoris, & concordiæ, necnon ad ſevere conſervandam noſtram, & hæredum noſtrûm futurorum Regum Bohemiæ, & March. Moraviæ, ad ſæpe dictum March. Moraviæ hæreditariam ſucceſſionem, coacti ſumus legibus, & conſtitutionibus noſtris efficere, ut præmemorati noſtri à diverſis hẹreſibus diſtracti ſubditi ab iis erroribus, qui poſt laudabilis memoriæ Caroli IV, anteceſſoris noſtri mortem irrepſerunt, revocati ad ſanctam, ſolamque ſalvificam Catholicam Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, & Religionem convertantur. quem ad finem jam ante Reverendiſſimo in Chriſto Patri, nec non Illuſtriſſimo Principi Domino Franciſco Cardinali à Dietrichſtain Epiſcopo Olomucenſi, Regiæ Bohemiæ Capellæ Comiti, noſtro Conſiliario arcano, & dilecto affini, committentes tanquam loci Ordinario injunximus, eumque benigne adhortati ſumus, uti non prædicantes ſolum, à quibus omne ma-
 lum

lum ſuam originem, ipſaque adeo pernicioſiſſima, & execrabilis rebellio, maxima ex parte cauſam habuit, prorſus amovendos, & exigendos curaret; verum Reformationem, tam ſuperiorum, quam inferiorum ſtatuum aggrederetur, clementer eidem permittentes, ut omnes, quibus jus patronatus in collaturis compe-tiit, ii poſt denunciatam ipſis prædicantium exactio-nem, ſuæ Dilectioni, tanquam loci Ordinario idone-os Catholicos animarum curatores ſub pœna amiſſio-nis juris ſui intra certum terminum offerre; vel eos-dem ab ipſo loci Ordinario petere teneantur. Ad quam clementiſſimam noſtram admonitionem cum ſingulari ſolatio noſtro, & lætitia libenter ſane per-cepimus, omnes tam mares, quam fœminas præfati noſtri Marchionatus civitatum incolas (quod DEO laus) jam tum ad ſolam ſalvificam noſtram Fidem nomina dediſſe, eandẽ zelotes modo profiteri, necnon alia quoque complura loca Catholicorum, ſuperio-rum ditioni parentia, eodem itidem producta; ſicut è contra cum ſummo dolore, & conturbatione no-ſtra experiri debuimus, paternam hanc noſtram cu-ram, & ſollicitudinem apud ſuperiores duos ſtatus politicos (contra quam ſperaveramus) parum pro-feciſſe, parvique factam eſſe, & non ipſos tantum, quoad ſuas perſonas huic voluntati noſtræ minime paruiſſe, ſubditos ſuos à cognitione veræ Fidei, quan-tum in ipſis fuit avertendo, metu quoque & obſer-vantia objecta ſpecie pronos jam ad accommodandum ſeſe revocando, nullos item Parochos Catholicos præſentando, nec acceptando, verum etiam amotis, & expulſis prædicantibus, expreſſo noſtro mandato directe contravenientes (contra quos tranſgreſſores hiſce peculiarem noſtram animadverſionem reſerva-tam volumus) refugium, & latebras præbuiſſe, eo-rumq; unà exercitia admittentes permiſiſſe. Quan-do igitur, tum prædictas ob cauſas, tum conſcientiæ ergo, neminem cujuſcunq; tam ſuperioris, quam infe-rioris ſtatus, mas ille, ſive fœmina fuerit, in prædicto Marchionatu noſtro Moraviæ in invectis illis hære-ticis erroribus, & ſectis diutius tolerare poſſumus;
ſed

æquum magis, & juſtum , Deique voluntati , &
ꝛceptis convenientius arbitramur , ut nobiſcum o-
es, & ſinguli fideles noſtri ſubditi in antiquiſſima
mana Catholica Religione, in qua noſtri,ipſorum-
ꝛ majores recte , & bene viventes per Dei miſeri-
diam pie ex hoc ſeculo migrarunt , unanimiter
ıveniant : Idcirco ad ulteriorem promotionem ejus
ı neceſſariæ, ſaluberrimæ, Deoque gratiſſimæ re-
nationis, inter alia ante nominatæ Dilectioni ſuæ
mino Cardinali , & Principi Dietrichſtainio de-
› id quoque clementer , & ſerio mandantes com-
imus , ut judicio proximo provinciali (quod in
domadam poſt Dominicam Reminiſcere incipit)
ivitate Brunenſi indici ſolet , pro ſua parte adhi-
s tum ſpiritualibus, tum temporalibus motivis, &
onibus, tam Baronalem , quam Equeſtrem Ordi-
ı (quos hoc edictum noſtrum maxime ſpectat,
que præſentes futuri ſunt) non permovere tan-
ı niteretur ; ſed & obeundo perſonaliter Circulos
gulos ad ſe evocare,& inſtruere vellet. cui ſuæ Di-
ioni, eo quod ipſa ob alia graviſſima negotia no-
, huic operi diutius ibidem vacare , ſed ad paucu-
ſolum dies in Circulis morari poterat, alios re-
natores, & Commiſſarios ex Eccleſiaſtico, & ſæ-
ıri ſtatu delectos , experientiaque & doctrina in-
ctos viros noſtro nomine ſubſtituimus, omnes,&
gulos obedientes, & fideles noſtros ſubditos funda-
ıtaliter in Catholica Fide informare, & ab imbi-
s hæreticis erroribus vendicare,ac in rectam viam
æ,ſoliuſque ſalvificæ Religionis, & ſic ad obedien-
n Sanctę Romanę Apoſtolicę , Catholicęque Ec-
ię reducere,ac reſtituere,idq; intra proximũ ſeme-
à dato hujus edicti noſtri publicati computando,
dque pro termino ſufficienti hiſce præfigimus, di-
uſque. quocirca omnes & ſingulos, obedientes,
ideles noſtros ſubditos Baronalis, ac Equeſtris Or-
is in Marchionatu noſtro hæreditario Moraviæ
e benigne, & paterne admonendos duximus , ut
ſe quiſque Conſiliario noſtro arcano , dilectoque
ı, & Principi, Dilectioni ſuæ Cardinali Dietrich-
ſteinio ,

ſteinio, eique ſucceſſuris ſubdelegatis inſtructoribus, &Commiſſariis aurem adhibentes,eorum benevolam inſtructionem ardenti deſiderio , ac animo propenſo accipiant , ſuaque ſponte ad ſuam propriam ſalutem, commodum, & utilitatem inflectentes ſeſe , tandem nobiſcum , & cum univerſali Chriſtiana Apoſtolica Romana Eccleſia ſenſum recipiant : ſi autem , intra præfixum ſemeſtre nobiſcum in ſancta Catholica Fide convenire quiſpiam negligeret, jam tum fixum, ratumque habemus, nec non Cæſarei , Regiique noſtri edicti tenore virtuteque decernimus , ut elapſo præſtituto ſemeſtri termino nemini prorſus in ſæpenominato Marchionatu noſtro hæreditario Moraviȩ ulterius habitare, ſuave bona ibidem perſonaliter poſſidere liceat,verum ex illo tempore è memorato Marchionatu noſtro Moraviȩ ipſi exire , ſua vero bona conſanguineis ſuis , aliiſve Catholicis incolis vendere teneantur, & debeant : quam ad rem ut diſtractio hȩc bonorum peragi poſſit, iiſdem terminum alium peremptorium ſex item menſium prȩfixum, datumq; volumus. Ac ut nequis forte ſuſpicari poſſit, pecuniam, bonave tomporalia , non vero Dei Omnipotentis honorem , & laudem ſolum , tum etiam prȩfatorum noſtrorum ſubditorum ſalutem ſub hac ſpecie intendi ; hiſce nos, & harum virtute erga eoſdem pro Cȩſarea noſtra, Regiaque benignitate, & clementia declaramus, quod ſi aliquis eſſet (quod minime ſperamus) qui huic benigniſſimȩ, & finali voluntati noſtræ obſequi detrectaret, huic , vel his liberum ſine exactione omnis poſteuræ (ut vocant) diſceſſum, & emigrationem permiſſum iri , quemadmodum hiſce item permittimus, ut unuſquiſque ad divendenda bona ſua , necnon ad æs alienum recuperandum , & fidejuſſionum diſſolutionem (quam ad rem ipſis intra præſtitutum ſex menſium tempus,quoad ejus fieri poterit,implorantibus judicis auxilium promptum erit)è conſanguineis ſuis , aliamve Catholicam perſonã plenipotentiariã nominare, & cõſtituere poſſit,ac debeat.

At quoniam nihil nobis optatius , magiſque in votis eſt, quam antiquas illas,nobileſque familias , quarum

majores tandiu, antequam in Marchionatum
raviæ errores, & diverſæ ſectæ inducerentur, ibi-
in unitate Catholicæ Religionis bene, beateque
runt, floruerunt que, porro in ſimili Religionis
cordia conſervari, ac teneri: Idcirco obedientes,
deles noſtros ſubditos Baronalis, & Equeſtris Or-
s hiſce paterne, plane, benigniſſimeque admoni-
& adhortatos volumus, ut unuſquiſque propria
e, commodiſque & emolumentis ſuis hac in re
enter conſideratis, ſecum ipſe agat, videatque ne
er temporalia hæc, æterna quoque bona, quod nol-
is, ex juſta punitione, & permiſſione divina amit-
ed deſertis potius erroribus, & hæreſibus ſuis, per
ipſi, patreſq; ipſorum ſeducti, & in extremum o-
m malorū conjecti ſunt, ad antiquam ſanctam Ca-
cam Fidem redeant, & nobiſcū in Religione con-
e ſatagant, & in his omnibus clementiſſima noſtra
ſque & invariabilis voluntas, & intentio exe-
ır.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Lutheranos tam nobiles, & Equites, quam cives, & ruſticos per Commiſſarios citandos, & admonendos pro reformatione.

ecti fideles, &c. cum ſumma neceſſitas requirat,
ad meliorem progreſſum, & promotionē noſtri
hereditarii Bohemiæ ob opus inceptum Refor-
nis quam primum ſalutaris, in cunctas Regio-
certi ſubdelegati, & informatores à nobis dele-
r, qui non ſolum plebem & populum civilem,
etiam duos ſtatus ſuperiores, veluti Dominos,
ites in noſtra ſancta Romana, atque Catholica
era Fide, quam diligentiſſime inſtruant, ſimul &
o majori, atque meliori efficacia, & reſpectu,
boniq; duxerimus, noſtros certos, atq; gravita-
gnes Commiſſarios ad incrementum operis iſti-
m ſalutiferi, præcipue vero veſtras perſonas in
cias ablegare: Qua de cauſa noſtra Cæſarea, at-
egia poteſtate, vobis mandamus, ut veſtra nego-
dirigatis, & ordinetis, ut vosmetipſi ad dictas
cias quamprimum in perſona proficiſcamini
dum tam ruſticos, quam cives pro tempore ad-
Lutheraniſmo verſantes, præſertim ex no-
bilium,

bilium, ac Equitum ſtemmate, utriuſque ſexus, aut ad provinciarum urbes, aut ad commodiorem magis locum, uti videbitur, ad vos citare, illis noſtram Cæſaream, & ultimam voluntatem indicere, illoſque omnibus, & efficacibus verbis, & cauſis eo diſponere curetis, ut (nullo excepto) omnes ſe à ſubdelegatis & informatoribus, virtute hujus inſtructionis, benevole, & ad neceſſitatem informare, atque dirigere permittant, & ad hoc, ſe ad dictam noſtram ſolam ſanctam Romanam Catholicam Religionem plene profiteantur, & ita in debita obligatione, & obedientia divinæ Majeſtatis, & noſtræ, illis ad illorum majus commodum exiſtimatam Cæſaream, & ultimam noſtram voluntatem adimpleant. Quibus omnibus, habita Cæſarea in vos confidentia, atque bona diſcretione veſtra, optime facturos, noſtramque ultimam, & Cæſaream voluntatem, & beneplacitum adimpleturos non dubitamus. Pragæ, decimoquarto menſis Decembr. anno Domini 1627.

Commiſſarii etiam in provinciis deſtinantur pro reformatione, & illis auxilium præbendum.

FErdinandus Secundus. Omnibus, & ſingulis noſtris ſubditis, & inhabitatoribus quatuor partium noſtri regni hæreditarii in Bohemia, noſtram Cæſaream, & Regiam gratiam, & ſalutem, &c.

Dilecti fideles, &c. facta ante Pragam, in monte Albo, fælici contra noſtros adverſarios, & hoſtes victoria, ſemper ſummo ſtudio, & affectione omnino paterna, hoc conſideravimus, ut in dicto noſtro regno hæreditario Bohemiæ, omnes ſectæ, & hæreſes, veluti vera zizania plane eradicētur, & è contra, ſola ſancta, & vera Romana Catholica Fides plantetur, amplificetur, & apud omnium provinciarum inhabitatores, unaque apud illorum ſubditos, vera hujus cognitio, & SanctæRomanæ Eccleſiæ ædificetur: attamen major pars illorum noſtram benevolam, & paternam Cæſaream admonitionem ſpernens, in ſuis erroribus obſtinato animo perſeverat. Quapropter nequaquam intermittere potuimus, quin majori auctoritate illos ad beatitudinem, ſalutifere tamen impellere permittamus, eaque de cauſa, aliquos præclaros Reformationis

tionis Commiſſarios ablegavimus, qui obtenta à nobis Cæſarea poteſtate, & accepto mandato, non ſolum in civitatibus Pragæ, iſto cum ſalutifero Reformationis opere ſedulo laborent; verum etiam, ut in provinciis quoque fructus fiat, Reverendum noſtrum Conſiliarium dilectum, & fidelem, Ioannem Erneſtum Plaiteſen de Plattenſtein, in Huſinandorff, Canonicum Olomucenſem, & Breslavienſem pro Commiſſario conſtituimus, illumque cum aliis Reverendis, & ſæcularibus perſonis, in Pilſnenſium, Pragenſium, Pognenſium, Theslenſium, & Chrudnenſium provincias ordinavimus, ut (jubente ſic noſtra Cæſarea voluntate) omnes ibi inhabitatores cujuſcumque ſtatus, aut dignitatis ſint, utriuſque ſexus, imo & illorum ſubditos, de hæreſi ad veram ſanctam, & ſolam amplectendam Catholicam Romanam Fidem, veraci, & bona doctrina trahant. Inſuper omne illud, quod neceſſarium, & efficax ad ſalutiferum Reformationis iſtius opus videbitur, accepta, & data certa inſtructione à dicto principali Commiſſario, inſtruere, ordinare, atque perficere debeant. Vt vero prædicta omnia fructuoſius profectum habeant, Mandamus omnibus & ſingulis Provinciarum Præfectis, ut ſupradictis Commiſſariis, debitam reverentiam, & reſpectum exhibeant, ut de Fidei erroribus ad veram Fidem eo citius ſe ſubditi retrahant, & iſto modo, noſtræ Cæſareæ voluntati, & mandato, quam obedientiſſime ſe accommodent. In omni vero alio eventu, ubicubi tandem aliquid neceſſe, vel de hoc, vel de alio, præſertim vero de provinciarum Capitaneis habuerint, bonam aſſiſtentiam, & auxilium præſtent, quo facto noſtra Cæſarea voluntas, & mandatum adimplebitur. Datum Pragæ, decimo octavo menſis Octobris, anno Domini 1627.

IN Nomine, ac pro parte Sacræ Romanæ Cæſareæ, etiam Vngariæ, & Bohemiæ Regiæ Majeſtatis, &c. Domini noſtri clementiſſimi, ad Reformationem quam bene ordinatis Commiſſariis in gratia denuntiandum.

Libros damnatos ab Eccleſia Catholicis tollendos ſub pœna, & juramento.

Cum

Cum ad ſeductionem perſonarum, non ſolum majoris, & humilioris ſtatus, verum præcipue ſubditorum, & plebis etiam, libri hæreticorum non minima cauſa ſint, in quibus contra ſanctam, ſolam veram Catholicam, & Apoſtolicam Religionem, & illorum addictos, multæ falſitates, & mala innumerabilia reperiuntur, docenturque: Hinc eſt quod cum dictæ S. C. M. urgente conſcientia, malo huic occurrere in omni parte incumbat, voluerit prædictis Dominis Commiſſariis, poteſtate hujus hoc adjungere, & mandare, ut ad executionem voluntatis Cæſ. Majeſt. atque ad inſtructionem illis ante hac traditam, tam Pragæ, & in omnibus aliis civitatibus, in iſto Bohemiæ regno, quam etiam in aliis provinciis, & terris, omnes, & ſingulas conciones, poſtillas, orationes, & alios de Romana Catholica Eccleſia damnatos libros, & tractatus, per certos ſubdelegatas perſonas, de omnibus inhabitatoribus, & ſubditis depoſcant, & ad domum conſilii, aut ad alios certos locos deportari curent, adhuc tales, & hujuſmodi liberos habere, aut legere, ſub gravi, & inevitabili pœna prohibeant, hac conditione, ut omnes, & ſinguli ſub juramento, & obligatione, omnes tractatus ſimiles, de Catholica Eccleſia prohibitos, promere, & benevole tradere, teneantur, & omnino bona habita dexteritate, & diſcretione dictæ Cæſareæ Majeſtatis, clementiſſimam, propriam, & ultimam voluntatem facere, & complere ſciant. Pragæ, 10 Maji, 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Mandat S. C. M. novum diploma publicare pro reformatione in provinciis Bohemiæ.

Dilecti fideles, &c. In memoria habebitis, quam vehementer, & ſedulo laboremus, permiſſu Divinæ omnipotentiæ, ob noſtram, & noſtrorum parentum peccata in noſtro regno hæreditario Bohemiæ lapſam partim Religionem pro poſſe multiplicare, & ſi quidem omnino ſperaveramus, noſtram præhabitam, & boni exiſtimatam intentionem per adhibita remedia ſuum omnino optatum effectum habituram, ſeque omnes obedientes, & fideles ſubditos, omnipotentis,

tis Dei, & noſtræ clementiſſimæ voluntati, accom-
laturos: Audimus tamen, majorem horum par-
, noſtram paternam curam, & amorem, (quo ſu-
erga illos affecti) atque ad hunc finem publica-
Reformationis patentas, omnino ludicre, & inde-
negligere, ventoque tradere, & ſe nec in Reli-
ne informare, neque ad ſuam converſionem, cer-
, & conſtantem ſpem monſtrare. Imo quod plus
ublicatas noſtras Reformationis patentas in dicto
ro regno hæreditario Bohemiæ uſque nunc tranſ-
i. quare ex ſola innata nobis Cæſarea, & Regia
tione movemur, novas patentas ultra inſuper
icare, juxta etiã noſtros ante ordinatos principa-
eformationis Commiſſarios, in omnes, & ſingu-
rædicti noſtri regni hereditarii Bohemiæ provin-
certos Commiſſarios deputare, illiſque per ex-
tionem unius inſtructionis, quo modo noſtra
entiſſima, & ultima voluntas ſit facienda, impe-
Quapropter expeditas iſtas patentas juxta con-
as litteras ad deputatos Commiſſarios (quia ve-
læ perſonæ, quæ ex nobilium, & Equitum ſtem-
meliori modo, locum Commiſſarii adminiſtra-
ſſint non pareant) vobis, abſq; ſubſcriptione ta-
, ſecure hic tranſmittere voluimus: clementiſſi-
nandantes, ut prædictas noſtras patentas more
publicare velitis, etiam eo ſemper conſideretis,
omni provincia duæ perſonæ una delegentur; &
tum poſſibile, altera ex Dominorum, altera ex
tum ſtatu accipiatur, præcipue cum idcirco in
ſſu iſtarum litterarum, prædictorum Domino-
, & Equitum titulum intermiſerimus, & ſolum
tos fideles ſcribere mandaverimus. vos igitur lit-
iſtas intitulatas ſubſcribere, illiſq quam primum
nittere curabitis. & quia Charorachizazanſchi de
tum ſtemmate benevole ſe obtulerit, huic ope-
ulam operam navare, cum illo tractare poteritis,
duabus ſaltem, aut tribus provinciis noſtram
entiſſimam voluntatem perficiat. quare litteræ
l tales provincias pertinentes tradantur. Comiti
even Libſtainſchi de Cholovart vero in Haut-

 meti-

metizenſium provinciam Commiſſio indici poterit, uti vos exequi, & bene ordinare bona deliberatione veſtra, non ignorabitis. Zenoimę, die vigeſimo quarto menſis Iunii, anno Domini 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

INſtructio, & mandatum in Reverendiſſimum in Chriſto patrem, etiam Illuſtriſſimos, & generoſos noſtros dilectos fideles, Dominum Albertum Sacræ Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem de Harrach, Archiepiſcopum Pragenſem, Iaroslaum Bozitam Comitem de Martiniz, noſtrum à ſecretis Conſiliarium, &c. Fridericum de Talmberg, & Chriſtophorum Vratislaum de Mitrowitz, noſtros Conſiliarios, & Cubicularios. publicatis quamprimum hiſce patentis, omnes iſtos (qui aliis patentis uſque in iſtũ diem aurem non præbuerunt, & ſe Pragæ vel in confinibus proximis, ſcilicet Chavernavenſium, & Sclavenſium provinciis detinent) ad ſe venire faciant, & petitionem talem in noſtra clementiſſima, ſevera, & ultima voluntate fundent. ad illos, qui valetudinis, vel paupertatis cauſa ad locos determinatos venire non poſſunt, Commiſſarii noſtri certiores prius de citatis facti, aut delegare, aut ut venire poſſint, auxilio adeſſe debent. Illis vero qui apparere noluerint, & ſi certo conſtet apparere nolle, Commiſſarii nomine noſtro mandent, ut ſpatio ſex dierum, quorum primi tres pro primo, alteri duo pro ſecundo, & ultimus pro ultimo, & peremptorio termino denuncietur, ſub arreſtatione ſuarum perſonarum, & aliis ſeverioribus pœnis, quæ judicio noſtrorum Commiſſariorum, & noſtri hæreditarii Bohemiæ regni, urbium ordinatorum Præfectorũ ſtabunt, ex regno & ex eiſdem incorporatis provinciis diſcedãt. Quapropter ordinavimus, ut in omni caſu noſtri Capitanei, qui in dicto regno noſtro hæreditario Bohemiæ militibus præſunt, Commiſſariis auxilio adeſſe, & ad petitionem illorum ſuccurrere debeant. cum illis autem petitioni noſtrorum Commiſſariorum ſatisfacientibus diſcrete procedatur; ita tamen, ut advertant noſtram ſeveram, &

con-

conſtantem determinationem, ut auxilio unius, & alterius, ad informationem commoveri poſſint, opereque ipſo monſtrent, ſe ad converſionem eſſe inclinatos, ad quem finem, ſi benevolos, & promptos ad informandum ſe declaraverint, aptus illis informator, (qualem ipſi affectant) certo præſcripto ad informationem termino, qui menſem non excedat (infra tamen eſſe poterit) eligatur. ſi vero ad informationem ſe accommodare non vellent, & multo minus commoneri poſſint, idem proceſſus, qui ſupra de illis, qui apparere nollent, habeatur.

Informatores autem ſingulis hebdomadis, vel etiam ſingulis tribus diebus prædictis noſtris Reformationis Commiſſariis relationem ſinceram faciant, in quo modo ſe res reperiant, aut quomodo ſe informandi accommodent.

Ad viduas quod attinet, ita in noſtris patentis illis eſt proſpectum, ut quamdiu non fiant Catholicæ, tandiu educatio liberorum, regimen ſubditorum, adminiſtratio bonorum, illis ſubtrahatur: cui rei noſtri Reformationis Commiſſarii diligenter providebunt conſilio, & judicio illorum apud urbium Præfectos eo rem dirigant, ut bona interim per certos, & tales homines, quibus fidendum (& qui ſciant illis planam rationem eſſe reddendam) adminiſtrentur, liberi etiam in Catholica Religione educati, ſinguli pro illorum poſcente ætate tractentur, & habeantur.

Si etiam reperirentur viduæ, quæ non ſolum pertinaces in ſua hæreſi manerent, ſed ultra etiam familiam, & alios voluntario modo à Religione detinerent, tales ante elapſum terminum ex provincia, aut ſi viſum fuerit, aliis pœnis, quoties peccaverint, vel noſtro mandato contradixerint, afficiantur.

Quoad alias viduas, quæ ſe tacitæ, & abſque ullo ſcandalo continent, illæ ſolummodo propter hoc, quod intra determinatum tempus Religionem acceptare noluerint, ex provincia ante lapſum tempus diſcedere non jubeantur, ſed elapſo termino, de uno, & de altero decretum accipiant. Quibus omnibus, habito veſtro conſilio, ſatisfacere, & clementiſſimam

noſtram voluntatem, atque intentionem adimplere non neſcietis. Zenoimæ, vigeſimo Iunii, anno Domini 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Determinat S. C. M. denuo monendos eſſe pertinaces ad converſionem.

DIlecti fideles, Notum habebitis, abſque amplificatione rei, quam clementiſſime, & quam paterno hactenus affectu inſtiterimus, noſtri hæreditarii Bohemiæ regni, illiuſque inhabitatorum ſalutem, & commodum, mediante in primis ſalutiferæ & ſummę neceſſariæ Reformationis opere, promovere, illudque ad antiquiſſimam ſanctam Catholicam Fidem, in qua prædictum regnum aliquot centum annos omnino laudabiliter, & optime verſabatur, unanimiter reducere. quare non intermiſimus noſtram clementiſſimam, & paternam voluntatem, atque intentionem, tam per vos, quam per noſtros Reformationis Commiſſarios, non ſolum oretenus, ſed & per publicas patentas, ſingulis, & omnibus declarare, ac demonſtrare.

Et licet per Ordinationes noſtras clementiſſimas, ac per media ſalutifera, auxilio omnipotentis (cui grates immortales) multæ ſeductæ animæ lucratæ, in viam veritatis reductæ, & ab æterna perditione fuerint defenſæ; percipimus tamen, quod pars inhabitatorum noſtri hæreditarii Bohemiæ regni inveniatur, quæ in ſua hæreſi obſtinata permaneat, publicatis patentis nullam aurem præbeat, contra quales, etſi ſeveriora media arripere, ſufficientem cauſam haberemus, eo tamen ex innata nobis Cæſarea, & Regia bonitate nos deliberamus noſtram determinationem ultra & altera vice per novas publicas patentas publicandam curare, beneque nos facturos, ſi inſtructionem aliquam, quomodo nimirum cum illis, qui noſtris hactenus clementiſſimis publicatis mandatis aurem non dederunt, & ſe ad noſtram ſolam veram Catholicam Religionem non converterunt, ſit procedendum, promulgaremus, unum dein exemplar, in omnes provincias, Commiſſariis inibi deputatis trãſmitteremus,

quo-

ꝛrum unum quoq;vobis,quantum ad Kaverſchinẽ-
n, & Schlavernenſium provincias attinet,include-
ius, clementiſſime mandantes, ut vos cum noſtro
is Præfecto Pragæ relicto, (cui nominatas paten-
, ſimul & dictas ſupra inſtructiones publicandas
ıſmiſimus) ſimili modo communicetis,& in uno,
ılteto, uti prædictæ noſtræ clementiſſimę inſtru-
ınes docebunt, debite procedatis: uti vos hiſce
ıibus boni conſulere, noſtramque clementiſſimam
ıntatem, & beneplacitum ſupplere compertum
ebitis. Zenoimæ, vigeſimo tertio Iunii, anno 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Mnibus, & ſingulis noſtris ſubditis, ex quatuor partibus noſtri regni hæreditarii in Bohemia no- ı Cæſaream, & Regiam gratiam, & ſalutem. ı nobis hactenus nil magis incubuerit, quam ut rum hæreditarium Bohemiæ regnum ad Catho- ı ſolam veram Religionem, ac priſtinum ſtatum, o reperiebatur ante ortam in Romana Catholica eſia, ſub Cæſare, & Rege Carolo Quarto fælicis rdationis prædeceſſore noſtro, ſeditionem, & rdiam, reducere poſſimus, & ideo ex clementiſ- noſtra ſollicitudine, quam erga noſtrum hæredi- ım regnũ habemus, ſingulis, & omnibus, ſub dato ıatii feſto, (quod erat ultimo Iulii) & dein ſub ſexto Decembris proximi elapſi milleſimi ſex- ſimi vigeſimi ſeptimi anni, noſtram clementiſſi- intentionem, quomodo videlicet cum dicta Re- atione ſit procedendum, præſertim, quo ad Baro- ᴋ Equites, nos inſuper nil aliud, quam ſalutem, mmodum noſtrorum ſubditorum deſiderare, per cas patentas dedimus promulgandum.

Pertinaces eſſe citandos, & ultimo monendos.

ıamvis quidem, per gratiam Omnipotentis no- dhibitis remediis tantum effecerimus, ut major Baronum, una cum ſuis ſubditis, veram ſanctam olicam Eccleſiam profiteatur, illam amplectatur, ıdem, quam clementiſſime, & quam paterno

ſemper animo fuerimus illis affecti, & quod in ſuis erroribus ad illorum maximam perditionem hæſiſſent, ſi non clementiſſime, & omnino paterne providiſſemus. Quod inſuper diſcordiæ, & ſeditiones in iſto regno graſſatæ finem optatum nunquam habuiſſent, pluſquã aperte illis pateat; quotidie tamen percipimus, aliquos adhuc noſtram clementiſſimam voluntatem, affectum, & amorẽ, quibus ad noſtros ſubditos noſtri regni hæreditarii ſumus inclinati, non agnoviſſe, nullamq; penitus noſtris publicatis mandatis exequutionẽ præſtitiſſe, immo aliquos ultra ex ſæpe dicto noſtro hæreditario regno in alias regno noſtro incorporatas, nobiſq; proprias provincias ſe immiſcuiſſe, multos præterea pupillos, & innocentes ſecum abduxiſſe. quinimo à diverſis viduis ſumus humillime rogati, quia ſe nec domi, nec alibi ullos ſcandalizare, ſuos illis inſervientes, & illarum ſocietate utentes, de Catholica Religione non detinere, jejunia quoque de Romana Catholica, & Apoſtolica Eccleſia impoſita non violare, cibos de ſancta Eccleſia prohibitos non manducare, ſuos ad Catholicam Eccleſiam ad Sacrum audiendum, & concionem mittere, illas ipſas hoc facturas, ſi clementiſſimum terminum illis prolongaremus. qua de cauſa, ut noſtra clementiſſima voluntas, & intentio (ad acquirendum ſupra, & in aliis patentis propoſitum finem) tandem omnibus pateat, & omnes ſe diſponere ſciant, ita noſtris Commiſſariis mandavimus, ut iſtos, qui noſtris hactenus publicatis mandatis non ſunt obſequuti, & adhuc noſtras provincias inhabitant, ad ſe venire, & quomodo ex parte illorum ſimus deliberati, & habere velimus, annuncient, & declarent.

Mandamus igitur omnibus, & ſingulis noſtris ſubditis clementiſſime, & ſevere cujuſcunque tandem dignitatis, ſtatus, aut officii ſint, qui noſtro regno hæreditario Bohemiæ, & ſanctæ Catholicæ Religioni, uſque in iſtum diem non ſunt adſcripti, ut quamprimum ad citationem noſtrorum Commiſſariorum ſe ſiſtant, noſtram clementiſſimam determinationem, & intentionem percipiant, talique obedientiſſime obſequantur.

Vt

Vt autem nullus excuſationem haurire poſſit, per-
le, ac ſi noſtras elapſas, & antegreſſas patentas in
nibus punctis non intellexiſſet, quid nimirum no-
clementiſſima voluntas propter emigrationem re-
in illis dicere vellet, talibus manifeſtius, & clarius
nunciamus, ut illi qui propria ſua pertinacia, ad o-
dendam ſuam expreſſam inobedientiam ſæpe dictis
entis non obediverũt, ſed ex regno diſcedentes, alias
tro regno incorporatas provincias, (ubi, quod re-
ter audimus, noſtram bonam intentionem peſſime
rpretati, animos obedientium obſtinatos reddere
antur) contra noſtram intentionem, & voluntatem
bitant.

ntedictarum viduarum autem petitionem hu-
imam, propter exiſtentes rationes in gratia ac-
antes, clementiſſime nos deliberamus, & poteſta-
ac auctoritate hujus noſtræ Regiæ patentæ mani-
mus prædictis viduis, terminum in ſex menſes
prolongatum; ita tamen, ut conditionibus jam
atis ſatisfaciant, & ſi ſe Catholicæ Religioni non
mmodaverint, adminiſtratio bonorum, regimen
itorum, educatio liberorum in nulla parte eſſe
edendum.

uod ſpectat ad alios, qui ex noſtro hæreditario
emiæ regno diſceſſerunt, & pupillos (quorum tu-
os ſupremus) ſecum abduxerunt, illi ſub amiſ-
omnium eorum bonorum, quæ in Regno Bo-
æ prætendunt, ſub perditione omnium ſuarum
num, & litium, tales remittant. Ita vult, & jubet
clementiſſima, & ultima voluntas, cui rei ſin-
e ſcient accommodare, & ſe ſecundum noſtram
ntatem gubernare. Datæ Zenoimæ, vigeſimo pri-
unii, ann. Domini 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Inibus, & ſingulis noſtris ſubditis, & inhabita-
oribus quatuor ſtatuum noſtri hæreditarii Mar-
atus Moravienſis, noſtram tam Cæſaream,
Regiam gratiam, & omne bonum, &c.

Per hoc diploma declarat S. C. M. quid agendum pro reformatione in Moravia.

Dilecti fideles, &c. non ignorabitis, nos clementiſſimo, & paterno amore, & ſtudio (quo veſtræ ſaluti, & commodo fuimus ſemper affecti) tam etiam ad conſervandam inter vos noſtros fideles, & obſequentes ſubditos pacem, & unitatem (quæ alioquin in tantis fidei differentiis libenter, & plerumque claudicat) impulſos, in noſtro hæreditario Marchionatu Moraviæ, ſalutiferum, & neceſſariiſſimum Reformationis opus inſtituiſſe, ac per noſtras, tam Cæſareas, quam Regias patentas, (ſingulariter quoad duos nobiliores ſtatus) ſub dato diei Iovis, ipſo feſto ſanctorum Confeſſorum, atque primorum Epiſcoporum Olmutienſium, ſupremorumque Apoſtolorum noſtri Marchionatus Moraviæ, Sancti Cyrilli, & Methudii, iſtius milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi octavi anni, ad omnium, & ſingulorum cognitionem publicari feciſſe: vos inſuper omnino clementiſſime, ac paterne fuiſſe adhortatos, ut ſalutiferum hoc opus (ſalutem animarum veſtrarum continens) benevole, ac omnino lubentes ſuſcipiatis. Etſi talẽ noſtram publicatam voluntatem ulla in parte mutare non cogitemus, ſed maximo cum fervore, & animo avidiſſimo petamus, & optemus, ut omnes ſeductæ noſtrorum ſubditorum animæ Omnipotenti Deo, à quo vitam habent, & cui ſtrictiſſime rationes nobis ſunt reddendæ, reducantur, & convertantur. Quamobrem omnibus, & ſingulis ad converſionem (ad informandum ſe melius, & cum majori fundamento) ſufficienti termino præſcripto, & promulgato, omnino ea certiſſima ſpe fuimus, unumquemque propriam ſuam conſcientiam altius examinaturum, & illud, quod illi utile, & bonum, capturum, & electurum. Verum termino conſtituto jamjam fini appropinquante, maximo cum dolore audire debemus, partem noſtrorũ ſubditorum in noſtro Marchionatu Moravienſi ſe non applicaſſe, ad finem præſcripti termini, cum vana ſpe, & abſque ullo fructu expectare, licet merito conſiderare deberent omnes, poteſtate ſupradictarum noſtrarum patentarum, ſingulos Sanctæ Romanæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ contrarios ex provincia diſcedere, noſtram-

ltramque clementiſſimam intentionem adimplere
ere. attamen omnibus hiſce ſepoſitis, ſi perpenda-
s, plurimos quoque humillime ſupplicando ad nos
iſſe, non ſolum pro termino protrahendo obedien-
me deprecatos, verum etiam ſe informare, & in
holica, & Apoſtolica Fide ſe inſtruere permiſſu-
obtuliſſe; eam ſpem habemus, alios ſecuturos, &
ram, ad illorum ſalutem exiſtimatam, clementiſſi-
n intentionem altius in corde ſumpturos, docu-
ita Apoſtolicæ Eccleſiæ, ſuis erroribus, Catholicæ
igioni (ad quam Marchionatus Moraviæ, & eorũ
deceſſores, ab Idololatria ſunt converſi) expreſſe
rariis antepoſituros. Quapropter, tam in Cæſa-
quam in Regia poteſtate bene facturos nos opi-
ſi conſtitutum terminum (quoad duos nobiliores
s) ob informationem, & inſtructionem melius
ſſendam, aliquid prolongaremus, & uſque ad fi-
Martii, hujus milleſimi ſexconteſimi vigeſimi
anni, ubi terminus vendendorum bonorum ſimi-
terminatur, finaliter, & peremptorie daremus: ita
n, ut omnes hoc in tempore, non ſolum informa-
em ſuſcipiant, & ſe ad citationem Reverendiſſimi
hriſto Patris, ac Illuſtriſſimi Domini Cardinalis,
incipis de Dietrichſtain Epiſcopi Olomutienſis,
æ Capellæ in Bohemia Comitis noſtri, Mar-
natus Moraviæ Capitanei Generalis, Conſiliarii
i à Secretis, & nobis dilecti, &c. parati, & prom-
ppareant, ſed etiam dictum Reverendiſſimum
inalem ipſi viſitatum adeant, ab illo ſe informa-
c Catholicæ, & Apoſtolicæ Religioni applicare
ittant. De cætero, qui Eccleſias ſuas, aut poſſiden-
atronatus hactenus occluſos tenuerunt, claves
nt, Catholicos Sacerdotes, quos Illuſtriſſimus, &
rendiſſimus Cardinalis, & Princeps de Dietrich-
ut loci Ordinarius illis per modum proviſionis
iret, & provideat (ſalvis tamen illorum, ſi ſe ad
olicam Religionem verterint, juribus patrona-
abſq, ulla contradictione ſuſcipiant. Et quia pro-
tionem termini ſolummodo ex Cæſarea & Re-
c nobis innata Auſtriaca bonitate, ut omnes eo

 melius

melius ſe Catholicæ, & Apoſtolicæ Fidei conformare queant; conceſſimus ea propter, iterum, & ultimo nos declaramus, ſi forte unus, aut alter in determinato hoc tempore, ad veram Catholicam, & Apoſtolicam Religionem ſe non convertiſſet, illum in noſtro Marchionatu Moraviæ diutius non eſſe patiendum, ſed virtute prædictarum noſtrarum patentarum, bona poſſidentia vendere, aut per alios curare id faciendum, poſtremum ex provincia abſque ullo longiori expectando termino eſſe diſcedendum.

Si autem aliquis cujuſcunque dignitatis, aut conditionis foret, qui ſe in iſto tempore indecenter gereret, & vel verbis, vel opere ſcandalum monſtraret, aut ſuos ſubditos, aut alios à Catholica, & Apoſtolica Religione averteret, tali non ſolum determinatus terminus denegetur, ſed contra illum, cognito facto, uti etiam contra alios, qui ultra edictum terminum in noſtro hæreditario Marchionatu Moraviæ ſe continerent, cum ſevera pœna procedatur. prædictus inſuper terminus nequaquam in Regentes, Capitaneos, Præfectos, & Officiales Dominorum eſt directus. quare cum illi ſe nulla in parte excuſare poſſunt, elapſo in prioribus patentis præſcripto termino, & duobus menſibus, hoc eſt, ut ad finem proximi Novembris à provincia abeant, & emigrent.

Ad pupillos quod ſpectat, mandamus, ut omnes tam maſculini, quam fœminini generis in provincia maneant, & illorum tutores bona quæ habent, aliis Catholicæ Fidei perſonis (cum præſcitu Reverendiſſimi, & illuſtriſſimi Cardinalis, & Principis de Dietrichſtain, tamquam ordinati noſtri Capitanei Generalis, conſignent, & quos pro tutoribus edixerint, acceptа, & audita prius à diſcedentibus ratione, libenter tutelam ſuſcipiant, ante omnia vero attendant, ut pupilli in ſancta Catholica, & Apoſtolica Religione educentur, qua ratione nos etiam, virtute, & poteſtate iſtius noſtræ Patentæ, omnibus, & ſingulis ſubditis totius Marchionatus Moraviæ ſignificatum, & mandatum volumus, ut omnes libros in quibus de Fidei

Arti-

Articulis tractatur, & qui ſanctæ Romanæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ adverſantur, Illuſtriſſimo Cardinali, & Principi de Dietrichſtain, vel ejuſdem Commiſſariis ab eodem ordinatis, promant, ac tradant. Nec ulli, cujuſcunque dignitatis, aut conditionis ſit, ex Marchionatu Moraviæ extra provinciam, ad audiendas aliis in locis hæreticorum conciones, atque ad cohabitanda, & adminiſtranda illorum exercitia, ſub quo tandem prætextu, aut quali ſpecie contingere poſſit, proficiſci liceat, ſub gravi, & certiſſima pœna, & ſummæ indignationis apud nos. Quare omnes, & ſinguli noſtri fideles ſubditi animum inducant, & ſuam tam temporalem, quam æternam ſalutem perpendere, & inquirere ſciant. hiſce completur noſtra clementiſſima, & ultima voluntas, & intentio. Data ſecundo Septembris, Anno 1628.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Diploma donationis ſtatui eccleſiaſtico Bohemiæ 15 Cruciferorum ſupra gabella ſalis facta ab Imperatore.

ATteſtamur hiſce litteris, noſtro, hæredumque ac poſterorum noſtrorum Regum nomine, poſtquam ad Dei ter Optimi, Maximi honorem promovendum, nec minus propagandam ſolam ſalutiferam, Catholicamque Religionem, & Eccleſiam, potiſſimum vero, ut Clericalis ſtatus, & ut res Catholica in hoc noſtro hæreditario regno Bohemiæ rurſus efflo-reſcere incipiat, ac tandem omnino in integrum, ut antea erat, reſtituatur: in primis neceſſarium eſſe, rati ſumus, ut Eccleſiaſtico ſtatui de competentibus provẽtibus pro ejus ſuſtentatione proſpiciatur. in hunc ergo finẽ nonnullas fundationes fecimus, & fieri curavimus, quæ tamen, ut res in comperto eſt, adhuc non ſufficiunt. quamobrem zelo Chriſtianæ Religionis, & ſacræ Catholicæ Fidei ſolidiſſime erigendæ, propagandæque, compulſi ſumus huic Eccleſiaſtico ſtatui de pinguioribus proventibus proſpicere. nos autem hoc facturos eſſe virtute præſentium facimus palam omnibus,

innibus,tali vero modo: poſtquam conſtitutum negotium ſalis in hoc regno ſuum fæliciter ſortitum fuerit effectum, idemtitemque Sereniſſimus Dux Bavariæ Romani Imperii Elector pro Gmundtmarico ſalis negotio ſufficienter ſatisfactus, idemque pro pecuniarum ſumma,quæ ipſi debetur,contentatus fuerit: tum nos ultra taxam in ſale factam ad Cruciferos quadraginta quinque protenſam, pro quolibet magno modio Gmundtmarici ſalis in hoc regno invehendi, imo etiam aliunde allati, addemus adhuc Cruciferos quindecim: quantum tamen id fieri poterit ſine violatione,& diminutione privilegiorum,compactionumque vicinorum Electorum, & Principum, qui etiam jura ſua in hoc ſalis negotio habent, eamque accretionem annuorum proventuum in utilitatem Cleri, totiuſque Eccleſiaſtici ſtatus convertendam in manus Reverendiſſimi in Chriſto Patris,qui à ſecretis conſiliis eſt, amici, & Principis noſtri perdilecti Domini Erneſti, S.R.E. Presbyteri Cardinalis ab Harrach,hoc tempore Archiepiſcopi Pragenſis,ejuſq; ſucceſſorum, tamdiu conſignabimus annuatim,donec bonis ſtabilibus, aut alia commodiori ratione æquivalenti ipſis providere poſſimus;quam tamen etiam ceſſante negotio ſalis,ut dictum eſt; ad debita loca conſignabimus, juribus omnibus abdicando nos. actum in Regia noſtra Arce Pragæ, decima tertia Iunii, anno 1628,Romani Regni noſtri nono, Vngarici undecimo, Bohemici duodecimo, &c.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Reverendiſſime Princeps, amice perdilecte,poſteaquam ab ingreſſu regiminis noſtri uſque in præſens cordi noſtro magis nihil inſederit, quam in hæreditario noſtro regno Bohemiæ divini cultus promotio,ac publicæ juſtitiæ adminiſtratio,itidemque ut tandem aliquando omnia hujus hæreditarii noſtri regni in eum redigerentur ſtatum, in quo fuere, antequam peſtifera hæc lues hæreſis regnum invaſerit: Quamobrem media debita,quibus intentum noſtrum

conſequi poſſemus, excogitavimus, eaque omnia haud ſine maturo conſilio iterum, iterumque ac denuo trutinata, ponderataque in noſtro hæreditario regno publicari fecimus.

Itaque quemadmodum hiſce in præſcriptionibus, ac ſtatutis Eccleſiaſtici ſtatus, magnifice memores illius dignitatis fuimus, non ſolum regni noſtri hæreditarii ſtatibus conferendo,ſed & cæteris omnibus præferendo, necnon in reliquis, quæ ad majorem unius ſolius ſalutiferæ, Catholicæque Religionis propagationem apprime facere videbantur ipſe proſpiciendo.

Ita ne prædicto ſtatui, quod ipſi officere poſſet, aliquid accidat ex diſpari intelligentia, cum C. T. de punctis nonnullis ad Eccleſiaſticum ſtatum ſpectantibus, regni noſtri ſtatuta ſimul approbando, tamquam gratioſæ menti noſtræ conſona dilucidationem meliorem expetierit:

Ideo hæc ſub ſequenti tenore gratioſe nos reſolvere volumus.

Ad primum, Quod poſthac bona Eccleſiaſtica, etjam abſque noſtra, & poſterorum noſtrorum, tamquam Regum Bohemiæ, relationi Tabulæ Statuum ſæpe nominati regni noſtri inſcribi poſſint, C. T. poſtulat.Quod nos tali modo explicamus,tametſi in novis noſtris ejuſdem regni ſtatutis nihil reperiatur, quod contra hoc pugnet, nihilominus gratioſe aſſentimur, quod bona Eccleſiaſtica in poſterum, aut ab Eccleſiaſticis empta,aut ab eis alio quovis juſto titulo obtenta,aut denique etiam (præcedentibus tamen canonicis requiſitis) ab ipſis alienata fuerint, ſtatuum Tabulæ inſcribi poſſint: ea tamen lege, nempe, quod ea omnia, quæ in novis noſtri regni ſtatutis circa hoc ordinata ſunt, locum habeant.

Ad alterum, Ex ſingulari cura, quam erga Eccleſiaſticum ſtatum pollicemur,& in teſtimonium,quod quæramus aliud nil, niſi ejus protectionem, hanc proviſionem fecimus in regni noſtri ſtatutis gratioſam. Quod ubi in monaſterio Abbas deeſſet, aut nullus Regularis conventus reperiretur, cœnobia illa,ne deſolata conſiſtant, per procuratorem Cameræ noſtræ perſpi-

perſpiciatur. porro ne quiſpiam ſuſpicetur de nobis, quod bona illa Cameræ noſtræ conſignemus, & attribuamus; volumus, quod perſona ab Archiepiſcopo, tamquam loci Ordinario procuratori huic addatur. Deinde cum arbitretur C. T. ſatius eſſe, quod talis perſonæ adjunctio à Viſitatoribus, ac Provincialibus cujuſque Ordinis fiat, neutiquam hoc nobis diſplicet. adjungatur hæc perſona, quæ unà cum procuratore Cameræ noſtræ ipſos protegat, & in eorum neceſſitatibus ſuppetias ferat à cujuslibet Religionis Viſitatoribus, Provincialibuſve.

Tertium, quod C. T. elucidari pervellet, concernit judiciale forum Eccleſiaſticorum, id ita intelligi volumus, etiam ſi in noſtris ſtatutis Bohemicis ſubinde plura verba, quam in Moravicis ſint; ſenſum tamen Bohemici regni ſtatutorum talem eſſe nos volumus, qualis Moravicis ſubeſt, & quemadmodum conformitas ſemper grata nobis fuit, ita etiam quoad hoc punctum gratioſe concedimus, quod verba inſerta ſtatutis Bohemicis, quæ alioqui perplexa videntur, aliter non intelligantur, quam ut ſonant in Moravicis.

Quarto, denique æquiſſimum fore arbitramur, neque alia umquam apud nos intentio viguit, quam quod Religioſis, ſicut & cæteris ſtatibus, ſi fortaſſe teſtimonia à regni noſtri civitatibus peterent; ea minime ipſis denegari debeant. Hæc C. T. ad puncta nobis diſtincte propoſita reſponſi loco damus, ut tandem C. T. imo totus Eccleſiaſticus ſtatus juxta ea ſeſe dirigere, & in omnibus emergentibus occaſionibus pro neceſſitate ſua, ſibique conſulere poſſit, & C. T. Cæſareis, regalibuſque gratiis ad dies vitæ devincti permanemus. Actum in civitate noſtra Vienna, 19 Iunii, ann. 1628, regni noſtri Romani nono, Vngarici decimo primo, Bohemici 12.

EX CANCELLARIA ARCHID. AVSTRIÆ DVC. STIRIÆ, CAR. ET CRAN.

& aliarum Provinciarum, quæ ſunt hæreditariæ Domus Auſtriacæ.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Patenta in Carinthiam. In ſimilis mutatis mutandis, in Cran.

OMnibus, & ſingulis in noſtro Principatu Carinthiæ habitantibus ſubditis, vaſſallis, provinciæ incolis, cæteriſque cujuſvis dignitatis, noſtrum generale mandatum lecturis, vel legi audituris, noſtram Cæſaream gratiam, ac omne bonum.

Vobis probe notum eſt, ac manifeſtum, quales, & quantos ad extirpandos, expellendoſque ſectariorum ludimagiſtros, ac eorum errores, & econtra ad exaltandam noſtram ſolam ſalutarem, ac avitam Catholicam Religionem, antehac, & uſque in hodiernum diem, labores, curas, & diverſa remedia adhibuerimus, quæ in aliquibus noſtræ ſuperioris Auſtriæ provinciis, ad noſtram ſingularem conſolationem, Divina mediante clementia ſucceſſere. quoniam vero accepimus, ob non continuatam inceptam Religionis Reformationem, in dicto noſtro Principatu Carinthiæ varia inconvenientia ratione Religionis fuiſſe exorta, & ideo aliquos prædicantes, ac ludimagiſtros, vel loco ipſorum ſectarios Præceptores, aut proviſores concionatorum officio fungi in omnibus privatis attentaſſe: ab hæreticis Dominis, ac Provincialibus ſuſceptos inſuper, & defenſos: quorum ſubditi ad ſimiles conciones invitati, allecti, ducti, & nobis à Deo conceſſæ, ac commiſſæ creaturæ à Catholica, & avita noſtra Religione fuerunt ſeductæ. Et quia noſtris ſubditis in communi ſincera, ac paterna affecti ſumus charitate, quo minus temporalem, ac perpetuam ipſorum fælicitatem promovendo negligere, ac ſuperſedere ex conſcientia ſcimus, ac agnoſcimus, ſolum & ex corde optantes, ut eo minus noſtram affectionem ſpernant,

quo

quo minus mala noſtra voluntas exiſtit: Ideo, ut ſupradictis plus nimio invaleſcentibus diſſentionibus obveniatur, conformitas rerum obſervetur, ac debita Deo obedientia plantetur; matura habita deliberatione, novam Generalem Reformationem in noſtro Principatu Carinthiæ inſtituendam conſultum duximus, ac pro noſtris Commiſſariis, Reverendum Principem, noſtrum à ſecretis Conſiliarium, dilectum, devotum, & ſuperioris Auſtriæ Regiminis Præſidentem, Leonardum Epiſcopum Lavantenſem, tanquam directorem, & nobilem, ac generoſum noſtrum dilectum fidelem Chriſtophorum Davidem Vrſchenbock Baronem, &c. noſtrum Conſiliarium Cubicularium, & provinciæ totius Capitaneum, &c. Ioan. Baptiſtam Piſcatorem noſtrum etiam Conſiliarium delegimus, ac ordinavimus, quibus inter alia, peculiarem hujus poteſtatis, ac mandati tradidimus inſtructionem, ut expellentes præſertim illos, qui in ſuis erroribus pertinaces fuerint, aut huic reformationis negotio ſe oppoſuerint, in omnibus occurrentibus Religionis punctis, ſine licentia quorumcumque ſuperiorum locorum, & nullo habito diſcrimine, aut conniventia, in facto ipſo procedere queant, ac debeant, conſiderando nos, noſtro Ducali officio, & à Deo accepto Magiſtratus munere teneri, talem Reformationem erga noſtros à Divina potentia commiſſos, ac conceſſos ſubditos, pro extremo poſſe debere inſtituere, ut illi & ab erroribus ſuis revocentur, & ad veram viam ſalutis traducantur, & ideo omnia huic negotio adverſantia removere procurabimus, & majorem quietem, ſecuritatem, ac obedientiam procurare.

Quare hujuſmodi noſtræ Reformationi plane, ac totaliter erunt ſubjecti omnes illi, qui à noſtra incepta præfata Reformatione, & in fine ejuſdem, pro provincialibus ſuſcepti, quamvis antiquæ ſtemmatis, multo magis noſtri Conſiliarii, Officiales, qui effectu ipſo extant, vel extiterunt: item nobiles, vel ignobiles, & omnes apud alios Barones ſeu Dominos officiis fungentes, cujuſcunque dignitatis, aut conditionis, excepto ſi aliquis noſtro præſcitu Provincialis munus

nus adeptus, ſingulari noſtro conſenſu eſſet munitus. prӕterea noſtri Commiſſarii habeant poteſtatem, ut hujuſmodi repertis ſectariis perſonis, juxta antehac factӕ ordinationis certos terminos, ad converſionem, vel è provincia emigrationem aſſignare, & continuantes in pertinacia, & inobedientia omnino provinciӕ emigrationem, ſolutionemque decimi nummi prӕſcribere poſſint, ac debeant, nec ſibi ſupplicatione, excuſatione, minus muneribus, aut promiſſionibus corrumpendo, perſuadere permittant, aut ullo modo conniveant. Et quamvis hactenus inter noſtros antiquos Provinciales, noſtrӕque Catholicӕ, & avitӕ Religioni non adſcriptos Barones, ſeu Dominos, & inter vulgus in noſtrӕ Religionis Reformatione diſcrimine aliquo uſi, dictos Provinciales, ac Dominos immoleſtatos permiſimus, nunquam tamen noſtra voluntas, vel ſcienter à nobis conceſſum fuit, ut in ſuis domibus, arcibus, vel habitaculis cum ſectariis exercitiis eſſent exempti, vel liberi pronunciati: multo minus, ut privatim, vel publice ludimagiſtros, & ſectariӕ Fidei protectores, aut alios concionatorum munere fungentes Officiales, Prӕceptores alere, ſuos Fideicommiſſos, ac ſubjectos ſubditos, vel ſervos, ad audiendas ſimiles privatas conciones, legendas poſtillas, aliaque nobis, noſtrӕque Catholicӕ fidei adverſantia, nec blandis, nec ſeveris verbis allicere, perſuadere, vel cogere poſſent, vel valerent. Immo nobis relatum eſt, ob noſtram iſtam tolerantiam, ac ducalem manſuetudinem, multis in locis, pleriſque abuſibus introductis, noſtrӕ Reformationis Ordinationes multipliciter violatas, & obſervatas non fuiſſe. ideo noſtris Commiſſariis mandamus, ut in ſupradicta privata ſectaria exercitia diligenter attendere, extirpare, & efficacia media ſine reſpectu, aut perſonarum ӕſtimatione, juxta noſtram inſtructionem, adhibere ſtudeant. quare omnes noſtros antiquos Dominos, & Provinciales clementiſſime adhortamur, ne ſe noſtris in exequendo Reformationem Commiſſariis opponant; noſtra erga ipſos manſuetudine non abutantur, nec ad impediendum Reformationis hujus opus in minimo co-

Crane Neoſtadii 19 Auguſti, anno 1625. In monaſterio Lingenfeldt, 15 Iunii anno 1627.

nentur, attententque, ſi ſeveriora remedia effugere, & evitare voluerint. Et ſic clementiſſimæ erga illos in communi confidentiæ ſumus, unumquemque utriuſque ſtatus ſe applicaturum, & illa ſibi magis profutura electurum. in quo exequetur noſtra clementiſſima voluntas, & finalis reſolutio. Datum in noſtra civitate Viennæ, 26 Aprilis, 1625, Imperii Romani 6, Hungarici ſeptimo, & Bohemici octavo anno.

FERDINANDVS SECVNDVS.

In ſimili, mutandis mutatis, in Cran.

Inſtructio Commiſſariorum pro reformatione religionis in Principatu Carinthiæ.

LIcet, aliquibus abhinc annis, diverſas præclaras Commiſſiones ad reformandam Religionem, ac Fidei negotium, in noſtro Principatu Carinthiæ inſtituerimus, de repertis inibi ſectariis prædicantibus, ac ludimagiſtris, illorumque aſſeclis, ad noſtram ſummam conſolationem purgaverimus, bonam partem poſt diuturnas admonitiones, ad Catholicam, & avitam noſtram Religionem ſe convertere renuentes ex provincia expulerimus, aliaſque ad conſequendam univerſalem Religionis Reformationem, quam maxime neceſſarias ordinationes attentantes, ea clementiſſima ſpe fuerimus, inhabitatores prædicti Principatus Carinthiæ, ab eo tempore magis magiſque ad veræ Fidei agnitionem ſe diſpoſuiſſe: Nos tamen, quamquam probatis, attentatiſque ad proſequendum, ac inſiſtendum huic operi ſalutiferis mediis, ſentimus, ac erudimur, nihilominus pernicioſas Fidei diſcordias denuo increbeſcere, non ſolum multos expulſos ſubdole ſe immittere; verum etiam tam ſuperiores, quam inferiores perſonas privatim ſectarias audiendo conciones, aliaq; exercendo prohibita, abſque ullo horrore ſe fatigare, quinimo illicitas, memoratæque reformationi omnino contrarias diſordinationes, ac inobedientias fere publice in uſu habere. Quæ cum ratione incumbentis officii ulterius fieri ſtatuere, nec queamus, nec poſſimus; concluſimus ad majorem Dei gloriam, veræ Catholicæ, ac Apoſtolicæ Fidei incrementum, manutentionem, ac tutelam noſtrarum ante hac publicatarum Ordinationum, ac mandatorum, Reformationi inceptæ, quantum poſſibile, divina auxiliante clemen-

clementia, majori cum efficacia inſiſtere, ac urgere. ad cujus rei progreſſum, commiſſionem novam ablegare, ac Reverendo Principi noſtro Conſiliario à ſecretis, ſuperioris Auſtriæ Regiminis Præfecto, ac dilecto devoto Leonardo Epiſcopo Lavantenſi, &c. tamquam Directori, &c. Nobili noſtro dilecto fideli Chriſtophoro Davidi Vrſchenbeek Baroni in Potſchahk, Warten: & Liechtenſtain, &c. noſtro cubiculario, ac Capitaneo Provinciali in Carinthia, & Ioanni Baptiſtæ Piſcatori, de, & in Moasback, noſtro quoque Conſiliario, ac in Carinthia Provinciali, &c. committere, illius clementiſſimæ & certiſſimæ confidentiæ, illos, cognito optimo illorum Chriſtiano zelo, non ſolum iſtum laborem benevole acceptaturos, ſed etiam omne illud, quod de puncto in punctum mandabitur, ſumma cum diligentia, maximo cum fervore, notabili ac ſinceriſſimo affectu aggreſſuros, ac effecturos.

Anno 1627, 15 Iunii Iſta inſtructio iterum fuit expedita, & loco Baronis Wolfgangus Baro in Averſbergens in Scomberg.

Et primo, cum non parum vitæ exemplaris eccleſiaſticorum interſit, ut in adminiſtrandis ſuis à Deo, & ſuperioribus commiſſis ovibus, tam Dei timore, quam externis ſignis, modeſtia, virtutibus, prælucentes, ad inſequendum alliciant: loci ordinariis ſcribi curavimus, ut Reformationis initium apud eccleſiaſticos captarent, clerum in bonam diſciplinam, & ordinem dirigerent. quamobrem Commiſſariorum noſtrorum officium erit, ſi in adminiſtranda commiſſione, minimas querelas, accuſationes, difficultates contra Eccleſiaſticos, Parochos, animarum curatores, audiant, vel videant, loci Ordinarios ſingulis vicibus certiores facere, ut provideant, illis ratione commiſſionis, ac nomine noſtro poſſibile auxilium offerre, etiam præſente neceſſitate præſtare, ac exhibere: prout etiam uniuſcujuſque loci Archiſacerdoti, Decano, vel aliis Eccleſiaſticis Officialibus, per ordinarium ſerio mandetur, quod ſi in Religione errantes forent, blando modo adhortentur, admoneantur, ac inſtruantur, illos, qui ſe fruitione ſacramentorum participes non facerent; libros prohibitos haberent, ac legerent, aliaque Sanctæ Fidei, ac Romanæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ, noſtriſque hactenus publicatis man-

Ratione Eccleſiaſticorum.

datis adverſantia excitarent, abſque mora prohibeantur, & ordinariis ad providendum inſinuetur.

Ratione magiſtratuum in civitatibus.

Secundo, noſtris Commiſſariis mandatur, ut in omnibus civitatibus, ac locis, ubi reformandum erit, Magiſtratum ad ſe venire curent, de Religione examinent, ubi ſi aliquem noſtræ Catholicæ Religioni non adſcriptum adverterent, ſuo officio ſubito deponant, ejuſque curæ accuratiſſimæ ſint, ut ſemper Magiſtratus, Iudex, Notarius civitatis, Catholici exiſtant: præcipue tamen, ut civitatis Notarius juramentum præſtet, ſe nulla in parte ſectariis conſiliis, aut tractationibus, nobis tamquam iſtarum provinciarum Principi obſtantibus, ſive in prophanis, ſive eccleſiaſticis rebus, non ſolum non conſenſurum, ſed etiam, ſi tale quid occurreret, vel de civibus attentaretur, Commiſſariis, vel nobis ipſis mature notificaturum, ac declaratutum.

Ratione illorũ, qui ſub prætextu officialium provinciæ calamo male vtuntur.

Tertio, Commiſſarii ante omnia contra illos ſuum zelum, ac fervorem ſerio monſtrent, qui apertas, ſeu occultas, ſub ſpecie, quod ſint provinciæ Officiales, practicas exercent, & hujuſmodi repertos præſcripto termino, abſque ulteriori habito reſpectu, provincia diſcedere faciant. Quare Commiſſariorũ diſcretioni, ac judicio committimus, ut cognitis rebus, vel dicta, vel alia media, ad talem finem neceſſaria accipere, illiſque uti poſſint. ſingulariter iſtud in noſtra civitate Labaci neceſſitas requirit, quoniam (uti habemus) ibi tam inter cives, quam inter magiſtratum multæ hæreticorum, ac ſectariorum profeſſiones vagantur.

Qui una vice ſunt expulſi.

Quarto, ſi forte tales perſonæ, quæ ad primam juſſionem provincia non diſcederent, vel rurſus ſine licentia eandem ingreſſæ, veram Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam cum veritate non profiterentur, illos noſtri Commiſſarii nulla prorſus habita conniventia denuo ejiciant, ac in noſtris territoriis nullo modo verſari ſinant, verum prius ob inobedientiam, ad aliorum exemplum, ſi conſultum duxerint, caſtigent & nos quoque providebimus, ut omnes terminorum prolongationes abbrevientur, & abſque conſilio, ac voto noſtrorum Commiſſariorum impoſterum

novæ non concedantur. Inſuper, ut omnium eorum, qui ſe Catholicam Religionem aſſumpturos declarant, magis ſecuri ſimus, noſtri Commiſſarii illas perſonas benigne adhortentur, & concionibus, privatis admonitionibus, de ſuis erroribus, poſſibili cum diligentia, maximo cum fervore, ut deſiſtant, conentur. quare certum tempus, ac terminum aſſignent, quo elapſo, ſi inſtructionem converſionemque ſuam parum cordi ſumant, aut nulla fervoris, aut ſollicitudinis ſigna monſtraverint, abſque mora contra illos procedant.

Abdicatio provinciæ Officialium.

Quinto, noſtris præterea Commiſſariis mandatur, ut in reformandis quoque provinciarum Officialibus, qui non ſunt Provinciales, nullatenus ceſſent, aut deſiſtant, licet, (ut factum in aliis, præſertim in Generali Reformatione) varias excuſationes prætendant, præſertim per diſceſſum, ac emigrationẽ Officialium, provincias maximum damnum paſſuras, & ideo nullo modo eſſe dimittendos. Quas frivolas excuſationes noſtri Commiſſarii rejicient, conſiderando provincias inter talem terminum, ſufficiens alteros ſibi æquè tam aptos providendi ſpatium habere, cum jam non careant viris Catholicæ Religioni adſcriptis, qui talium Officialium locos, ac munera adminiſtrare poſſunt. quod ſi verò contra noſtram ſpem accideret, ut defectus notaretur, poterint conſtitutum terminum prolongare; hac tamen conditione, ut Provinciales Carinthiæ de aliis ſibi aptis perſonis circumſpiciant, ne hoc neglecto alios providere noſtra Majeſtas cogatur.

Scholæ.

Sexto, Noſtra ſeria voluntas eſt, ut noſtri Commiſſarii ſedulam ſcholarum curam habeant, in quibus ſi præceptores, vel hæreticos, vel ambiguos in Fide hinc inde fluctuantes reperiant, ſubito illis dimiſſis, Magiſtratum, vel alios, quibus intererit, pro remedio admoneant, doctoſque pro ſcholis homines inquirant. Cum verò aliquibus in locis ludimagiſtri modicè, aut nihil ſtuduerint, ac ad profitendum in ſcholis parum qualitatis habeant, noſtri Commiſſarii procurabunt, ut in omnibus urbibus, ac pagis qualitates præcepto-

rum in ſcriptis declarentur; ubi ſi aptos, aut idoneos judicaverint, confirmare, ſin minus, abdicare licebit: aliis dein ratione ſcholarum apud Magiſtratum factis, ſtatutis omnes obedire ſint obſtricti.

Quod ad Præceptores ſuſcipiendos attinet, volumus, ac jubemus, ut (exceptis illis qui in noſtra civitate Labacenſi ſuſcepti, examini Patrum Societatis Ieſu ſubmittendos ſe ſciunt) ſemper eo in loco Archiſacerdoti, aut Parocho ibidem degenti ſiſtantur, qui tamen nullum abſque præſcitu, ac conſenſu Ordinarii ſuſcipere poteſtatem habeant. Quare inſuper ordinamus, ut Præceptores omnium locorum, tam Germanicam, quam Latinam linguam profitentes, certo die in hebdomade parvum Catechiſmum doceant, ſuoſq; illorum fidei commiſſos in eodem quam diligentiſſimè inſtruant, ita ut juventus à primis ſtatim annis in Catholica, & Apoſtolica Fide imbuta excreſcat. quamvis autem Parochis in Eccleſia Catechiſmum docere mandatum ſciamus, tamen illud vel parum obſervatur, vel ruri degentes feſtis, ac Dominicis diebus ad eum audiendum parum conveniunt.

Pupillorum tutores.

Septimo, mandamus, ut noſtri Commiſſarii in omnibus urbibus, ac pagis ſtrictè attendant, ut pupillis Catholici tutores conſtituantur, atque in Sancta Catholica Fide educatis fideliſſimam curam, omnemq; neceſſitatem præbeant, hoc inſuper addito, ut omnes tutores, ubi ipſorum pupilli reperiantur, quid agant, qua vita vivant, ſuperioribus denuncient.

Sectaria mulieres.

Octavo, Cum perceperimus, mulieres artificum in oppidis, & pagis occulta conventicula agere, ſocietates inire, ſuis demum ſociabus, ex una poſtilla aliquot annorum retro parietem forte latitata prælegere, vel aliis inſtructionibus invicem occurrere, & abſque timore attentare; noſtris Commiſſariis ſerio mandamus, ut ſectarias iſtas mulieres de ſimilibus deſiſtere admoneant, & ſi hoc in negotio pertinaciter ſe gerere, taliaque factitare nihilominus notaverint, quamprimum provincia expelli jubebunt. quoad illas, quæ matrimonio ſunt junctæ, illarum maritis indicare poterunt (cum difficillime ſeparandæ ſint) & poſtea ſub

inevi-

inevitabili certa pœna tales profeſſiones mulierum interdicant, & in ſpecie poſtillas legere, invicem diſputare omnino prohibeant.

Nono, Noſtri Commiſſarii diligentiam adhibeant, ut in quadrageſima, & aliis à Sancta Eccleſia inſtitutis jejuniis, omnes, & ſinguli venditione, & comeſtione carnium abſtineant, præſertim hac in re exercitatos abuſus interdicant, ac inobedientias cum omni ſeveritate caſtigent, in hoſpitiis particulariter attendant, & inſpiciant, ut in eiſdem, prohibitis jejuniorum, & abſtinentiarum diebus, nemo, ſive nobilis, ſive ignobilis, externus, ſive incola, cujuſcunque tandem Religionis, carnibus veſcatur, exceptis illis, qui à ſuis ſuperioribus, qui præſtare poſſunt, licentiam habent. *Comeſtio carnium.*

Iuxta mandent Dominicos, ac feſtos dies, pluſquam hactenus factum, obſervare, Sacrum, Conciones audire, Veſperis devote intereſſe, aliiſque Sanctæ Romanæ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ legibus fideliſſime obedire. In Eccleſia Senatores, ad aliorum bonum exemplum, mature, in conſuetis ſuis locis ſe præſentent. harum rerum diligentem curam Parochi, vel alii Eccleſiaſtici habebunt. *Obſervatio feſtorum.*

Cæterum cum inſuper accipiamus, tam in Principatu Carinthiæ, quam alibi pernicioſum hunc abuſum increbuiſſe, quod in urbibus, & pagis, qui magnis gaudent privilegiis, nundinas ſemper fere prohibitis feſtis diebus, ac Dominicis inſtituant, durante adhuc officio divino merces exponant, vendantq;, quibus, & ſimilibus, non minima pars plebis in hoſpitiis, comedendo, bibendo, citharœdis, luſoribus, aliiſque indecentibus rebus tempus inutiliter terit: Ideo noſtri Commiſſarii ſub ſeveriſſima pœna prohibeant, ut feſtis, ac Dominicis diebus, celebrandarum nundinarum res ante finem divini officii non ſolum non exponantur, aut vendantur, ſed etiam omnia alia exercitia, & actiones, divino officio adverſantes, & impedientes ſub hoc tempore prorſus inhibeantur, & interdicātur, ut nos per generales patentas in omnibus noſtris hæreditariis provinciis promulgari curabimus. *Nundinas feſtivis diebus non agere.*

Libros ſectarios non concedere. Decimo, Cum notorium ſit, ſub iſtis hactenus exercitatis inobedientiis multos prohibitos ſectarumque ſcatentes libros latere, damus noſtris Commiſſariis poteſtatem, ac ſimul volumus, ut ſub expreſſa gravi pœna (quam judicio, ac diſcretioni noſtrorum Commiſſariorum relinquimus) hujus farinæ libros depoſcant: quos ſi forſitan aliquis promere benevolè denegaret, poteſtate ſuę commiſſionis, ac noſtri injuncti, ac traditi mandati, abreptos publicè igne comburi faciant. Quia vero libri hiſtorici à ſectariis ſcriptoribus compoſiti, permultas ſępenumero excogitatas narrationes contra noſtram Catholicam, & Apoſtolicam Religionem, illique addictos Theologos, ac ſuperiores, in lucem depromunt, ac ea de cauſa legendos ſuprema Eccleſiaſtica authoritas interdicit: noſtri Commiſſarii tales libros in Concilio Tridentino, ejuſdēq; Catalogo annotatos, prohibitos ſectarios, vel alios peſſimos cōtra bonos mores, nullo modo permittant: ſed contra illos, qui vel ipſi habent, vel ab aliis haberi ſciunt nec patefaciunt, ſeverius tamen contra illos, qui ſimiles in futurum in provincias portare, vendere, vel aliter negotiari cum illis contumaci modo conarentur, ſeveriſſimis pœnis omnino procedant. Cæterum in combuſtione librorum animadvertent, ne ante tranſmiſſum ad Clangefurtenſe Patrum Societatis Ieſu Collegium illorum catalogum, comburantur.

Artificũ tribus. Vndecimo, Noſtris Commiſſariis injunctum volumus, ut in tribus artificum ſuam habeant ſingularem attentionem, ae curent, ut illæ à nobis confirmatæ ordinationes, in obſervandis divinis officiis, extruendis Eccleſiæ picturis, ac vexillis, iterum inſtituantur, ut in feſto venerabiliſſimi Sacramenti, ad majorem Dei omnipotentis gloriam, illis ipſis ad fęliciorem rerum ſucceſſum, omnis tribus cum ſuo vexillo compareat, & ſe præſentet.

Ædificia eccleſiarum. Duodecimo, Quamvis bonum, & forſitan neceſſarium ob potentiam hæreticorum eſſet, ut noſtri Commiſſarii in omnia Eccleſiarum ædificia ſuam haberent quoque ſingularem curam, quomodo, hinc & inde conſti-

conſtituta,an renovatione meliorationeve indigerent, quales ornatus, vel Eccleſiaſtica ſupellex reperiretur, & ſi in uno,aut alio defectum notarent,percunctarentur, cujus interſit,vel quis reficere deberet,percunctatis dein admonendo injungere, ut omnibus neceſſariis proviſis, ac cœptis refectionem, meliorationemque abſque ulteriori dilatione in opus dirigerent,curarent inſuper, quomodo in uno, vel alio loco cum Eccleſiarum urbario, earumque redditibus, ac decimis ſe res haberent, an videlicet ſecundum neceſſitatem forent proviſa, ſin minus, quo modo,vel ubi ſuccurrendum, atque auxiliandum eſſet: quia vero ad iſta particularia omnibus in locis attendere noſtris delegatis Commiſſariis, tam publicis, quam privatis negotiis occupatis, difficillimum eſſet, & cum alioquin hujuſmodi res loci ordinariis,eorundemque Viſitatoribus,Eccleſiaſtico jure incumbat, ac conveniat: admonere fecimus, ut omnes loci Ordinarii apud ſuos commiſſos clericos, aut Beneficiatos curent, ut quiſq; illorum ſignificet,quomodo cum urbario,redditibus,vel bonis ad Parochiatum ſuum pertinentibus ſe res habeat, quid, qualia, aut quanta ſint alienata, quis alienator, quis impediat recuperationem, & ſimilia. ſignificavimus quoque ut dicti ordinarii ſimiles de ſuis fideicommiſſis annotationes, declarationeſque noſtris Religionis Commiſſariis benevole communicent,ut una cum ipſis loci ordinariis, remotis impedimentis omnibus, illatis damnis, quantum poſſibile, mederi procurent. Si vero in aliquibus occurrentiis magis difficilibus majori poteſtate opus haberent, nobis, vel ſuperioris Auſtriæ Regimini indicent, ut eo facilius, magiſque efficacius res ſuccedat, cum aliqui provinciales adeo ſint avidi, ut ſub ſpecie ſuæ Præfecturæ: (uti à fide dignis habemus) in Eccleſiaſtic abona ſe immiſcentes ſuæ ditionis faciant.

Rurſus Commiſſarii noſtri commendata habeant hoſpitalia, Lazaretha, ut ſimili modo in bonum directa ordinem,tam eccleſiaſtica, quã ſecularia bona, & redditus diligenter habeant.ubi ſedulo attendant,num pauperes, conformiter fundationi, ſuam accipiant *Hoſpitalia.*

 ſuſten-

ſuſtentationem, aut redditus alio modo inutiliter impendantur, aut commodo Magiſtratus, civiumq; adhibeantur.

Cran Labaci. Iuramentum conſulis. Decimotertio, Cum hactenus mos tulerit, ut omni anno, quando Clangifurti novus electus conſul, tam ille, quam omnes inter annum ſuſcepti cives, particulare juramentum, vel homagium præſtent imperanti Domino, ac provinciæ Principi ſe ſubmittendos agnoſcant, quod cum aliquibus jam annis ſit omiſſum, noſtri Commiſſarii ſummo ſtudio, ac ſerio provideant, ut denuo introductum nunquam impoſterum intermittatur.

Litera Magiſtratui tranſmiſſa. Decimoquarto, Et quia percepimus, quod ſubordinati officiales in Carinthia, ante hac Magiſtratui inhibuerint, interdixerintq;, ut à nobis vel à noſtris Reformationis Commiſſariis, litteras vel mandata in rebus religionis ipſi Magiſtratui tranſmiſſa nō aperirent, ſed occluſa ipſis ſubordinatis Officialibus tranſportarent; quod cum noſtra voluntas nunquam extiterit, ideo mandamus noſtris Commiſſariis, ut dictos ſubordinatos de facta antehac Magiſtratui Clangefurtenſi inhibitione noſtro nomine oretenus reprehendant, tale impoſterum prohibentes ſub comminatione ſeveriſſimæ pœnæ: Clangefurtenſibus vero ſignificent, quod aperire litteras poſſunt ad nutum, tamen abſque ulla oppoſitione obſecundare mandatis noſtris debeant, ſub comminatione ejuſdem pœnæ.

Alienata bona Eccleſiaſtica. Decimoquinto, Præterea noſtrorum Commiſſariorū munus erit, ſciſcitari, quales, & quanti redditus, vel decimæ Parochiæ Labacenſis ſint alienati, quis hoc tempore poſſideat, & quando alienatio facta fuit, item quales, ratione iſtarum, lites inter Parochum & Magiſtratum Labacenſem exortæ ſint, in quibus terminis reperiantur, & ultimo, quæ ſit diſpoſitio fundationis Parochiæ, & quo modo obſervetur.

Welzerorum ſtipendium. Decimoſexto, Quoniam à Fide digniſſimis habuimus, multis abhinc annis quendam Welzerum fundationem decem millium florenorum, ad ſuſtentandos aliquos ſtudioſos, reliquiſſe, eamq; pecuniarum ſummam deinde exiſtentes Welzeros in ſuis manibus retinuiſſe,

tinuiſſe,ac ſingulis annis ad provinciæ Cameram ſexcentos florenos pro intereſſe ſolvere ſolitos eſſe,de quibus non ſtudioſi, ſed alii non noſtræ Religionis Dominorum, & Provincialium famuli venatores, & ipſi ſtabularii pro eorum ſalario perſolvebantur:immo de novo habuimus,præſentesWelzeros iſtam capitalem pecuniarum ſummam conſenſu ſectariorum ſubordinatorum, ad præfatam fundationem determinatam,ad ſe omnino traxiſſe,& decem millia florenos in longa moneta ad provinciæ cameram perſolviſſe, pro quibus ex provinciali Carinthiæ Caſſa deinceps in bono ſemper valore ſexcentos florenos ſingulis annis impendendos fore; quæ omnia non ſolum voluntati,ac intentioni fundatoris adverſantur,ſed etiam in longa moneta pro re capitali (præſertim cum ſtipendium in bona moneta inſtitutum ſit) magnum damnũ patiatur,nec Catholici harum pecuniarum,ſed noſtrę Religionis adverſarii participes exiſtant.

Ideo jubemus,ut noſtri Commiſſarii litteras fundatoris exquirant in originali, aut earundem fide digniſſimam copiam, & cum omnibus circumſtantiis, qualiter,quomodo, quare fuerint detractæ iſtæ pecuniæ una cum eorum voto, ad noſtrum ſuperioris Auſtriæ regimen tranſmittant.

Civium liberi ac pupilli hinc & inde trāſmittendi.

Decimoſeptimo, Noſtri Commiſſarii ſtatim mandent,ut à Magiſtratu Clangefurtenſi omnium liberorum, ſeu pupillorum Catalogus, ubi ſint,quid agant, qua vita vivant, exaretur,& ſi aliquos in ſectariis locis viventes reperient,ſubito revocatos ad Catholicos locos, ſcholaſque tranſmittant. Similis ordinatio poterit etiam in aliis Carinthiæ urbibus inſtitui, ubi non minus quoque,ſive civis, ſive nobilis,ſive ignobilis ſectarium pro inſtruendis ipſorum liberis pręceptorem in ſua domo, vel alibi teneret, ſtatim mandetur, ut expellatur.

Stipendia in urbibus.

Decimooctavo, Noſtri Commiſſarii in urbibus percunctabuntur,an ſtipendia, vel aliquæ fundationes ad ſuſtentandos pauperes ſtudioſos adſint,& ſi repererint fide dignas de fundatorum litteris copias, accipiant,diligenterque conſiderent,an ad nutum exequantur,

tur, & ſi minimum defectum notarint, ſerio remedium adhibeant, præſertim videant, ut ſemper in Catholicos talia ſtipendia erogentur.

Communiones. Confeſsiones.

Vltimo, noſtris Commiſſariis dicimus, ut ab omnibus Parochis, ſingulis annis, annotationem illorum, qui legibus Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ, ad feſtum Paſchatis non obediverunt, ac ſe Communione, & Confeſſione participes non fecerunt, expoſcant, ac in ſimiles inobedientes, quandoque hæretici de ſuperioribus Eccleſiaſticis non curarent, ſevere animadvertant.

Generalis poteſtas ad Commiſſarios.

Et cum non omnia particularia, ac in iſta Reformatione durante occurrentes caſus, provideri queant, opuſq; ipſum, quid fieri debeat, in ſpecie ſit declaraturum, volumus omnia ad hunc finem fructuoſa, & efficacia, noſtrorum Commiſſariorum, ac Reformationis directorum, prudentiſſimo arbitrio, ac judicio, diligenti ſtudio, cognito fervori, & ſedulæ providentiæ commiſſa relinquere. ſin vero contra ſpem noſtram in uno, & altero aliquid occurret, ex quo rei amplificatio oriri poſſit, vel ratione qualitatis negotii ad nos tanquam provinciæ Principem pervenire neceſſe videretur, noſtri Commiſſarii, cum omni circumſtantia, annexaque ſua diligenti, deliberataque opinione, abſque mora tranſmittere feſtinabunt.

Cæterum licet clementiſſime non dubitandum quoque teneamus, iſtud de novo inceptum, ac reaſſumptum, ſalutiferæ Reformationis opus, nihil rigoris, vel ſeveritatis neceſſe habiturum, ſed omnia tranquillo plane modo ſucceſſura, cum tamen dubitandum ſit, ne ratione diverſarum juriſdictionum, difficultates ſurrecturæ ſint, eaque de cauſa brachium ſæculare ordinarium in caſu neceſſitatis ſufficiens non erit, noſtriſque Commiſſariis debitam aſſiſtentiam præſtare non poterit: nos ad evitanda ſimilia, ac facilitandam hanc commiſſionem, ſingularia quædam generalia expediri curavimus, quarum poteſtate noſtri Commiſſarii in omnibus occurrentibus punctis plenariam habentes facultatem, abſq; omni ſuperiorum ſcitu procedere, ſervatis tamen ſervandis, poſſint, ac valeant.

Vt vero noſtri Commiſſarii, totumque opus majorem habeat auctoritatem, in illorum arbitrio erit, pro rei nutu, & loci, ac perſonarum qualitate, hiſce generalibus (quas præſentes hic habent) poſcente neceſſitate, uti, vel omittere. noſtra ſemel pro ſemper clementiſſima voluntas, & omnino ſerium mandatum eſt, ut iſtud negotium bona cum deliberatione, & authoritate ſtatim, quantum poſſibile erit, incipiatur, & non ceſſanter, vel ſomnolenter cum illo procedatur.

Huic demum ita conſtitutæ Reformationis Commiſſioni, omnes (exceptis ſenioribus principalibus, qui à noſtrá Generali Religionis Reformatione, pro Provincialibus ſunt ſuſcepti, prout ſunt nobiles) cujuscunque dignitatis, plenarie ſint ſubjecti, niſi fortè unus, vel alter cum aliquo noſtro clementiſſimo mandato in contrarium ſe muniret. *De illis qui huic reformationi ſunt ſubjecti.*

Noſtri præterea Commiſſarii talibus Reformationi ſubjectis perſonis, conformiter factæ antehac ordinationi, certum terminum præſcribant, ante cujus lapſum, adhuc reperta ipſorum pertinacia, emigrationem provinciæ, ſolutionemque decimi nummi infallibiliter indicent, nec ſibi ulla ſupplicatione, excuſatione, minus muneribus, promiſſionibus, perſuadere permittant, nec conniveant, niſi ſinceriſſimum, abſque ullo dolo, fervorem, ac voluntatem ad Catholicam Fidem monſtrarent. in quo etiam diligentiſſime attendent. nos de cætero determinati ſumus, quod ſi forte aliquis dilationem termini, aut gratiam ſollicitare apud nos conaretur, noſtrorum Commiſſariorum, ad ſecuriorem noſtram determinationem, votum audire: quod illi ſtatim tranſmittent, nihil aliud niſi ſolius Dei omnipotentis gloriam, ac incrementum Catholicæ Religionis promovere curantes.

Et pro rei concluſione, cum, uti ſuperius mandavimus, certis quibuſdam de cauſis concluſerimus, ut huic Reformationi ſeniores Domini, ac Provinciales non ſint ſubjecti, ſed cū illis, in hactenus uſitata conniventia, ac tolerantia (abſque certo tamen conceſſo privilegio) continuetur; volumus tamen, ut iſta tolerantia *De antiquis Dominis, & provincialibus.*

rantia ſi de die in diem hæreticorum more, in abuſum, & majorem licentiam traheretur; tollatur, & iſtius Reformationis proceſſus cum iſtis Dominis, ac Provincialibus per noſtros Commiſſarios inſtituatur, & ita quidem, ut neq; privatas, neque apertas in propriis domibus conciones, copulationes, ſumptiones ſuorum æſtimatorum Sacramentorum, comeſtiones carnium, ac in itinere, prohibitis jejuniorum diebus, hoſpites ad eas coquendas invitent, nec urgeant, cogantve. omnes inſuper prohibitiones nobis, noſtræq; Catholicæ, & avitæ Religioni contrarias, in noſtris ſupra expeditis Generalibus fuſius declaratas, obſervent. Qui vero inter nominatos Provinciales opinaretur ſuæ conſcientiæ difficillimum futurum, ſuis ſuperioribus hoc in negotio accomodandi; talis ſciat, ſibi, uti reliquis, concedentibus Imperii conſtitutionibus, ac pace Religionis, emigrationem è provinciis liberrime patere. Quapropter ſi impoſterum in ſæpe dicto noſtro Principatu Carinthiæ ullus cujuſcunq; dignitatis, Nobilis, vel Provincialis, noſtris legibus, bonique exiſtimatis opinionibus, præſumptuoſe ſe opponeret, hinc & inde ſcandalizaret, debitamque obedientiam præſtare nollet; talis jure merito noſtra in hoc conniventia frui non poterit, ſed contra illum, tanquam violatorem, & turbatorem quietis publicæ, conſtitutis pœnis, & emigratione è provincia quoque procedatur. Quibus omnibus ita ordinatis, de noſtris delegatis, ac conſtitutis Reformationis Commiſſariis, clementiſſime confidimus, illos in cunctis noſtræ finali intentioni, Sanctæque Catholicæ, & Apoſtolicæ Religionis incremento ſervientibus, in minimo nō defuturos: ſed cognito ipſorū laudabili fervore, adhibitam, ac in iſto negotio inceptam ferventem diligentiam continuaturos, poſcente negotii gravitate, communi conſilio, una cum Ordinariis, aliiſque Catholicis, & Eccleſiaſticis theologis officia mutuo habituros, & alterum alteri efficacem aſſiſtentiam præſtituros. Cæterum ſi caſus ſingulares multi momenti occurrerent, noſtriſque Reformationis Commiſſariis difficillimum videretur, in tales ſe immiſcere, ad il-

lorum

lorum factam declarationem, noſtram Cæſaream aſ- ſiſtentiam, una cum bona rei inſtructione, ac ordinatione expectabunt.de quibus omnibus nos de uno, & altero, obſequentiſſimæ executionis fœlix initium, fœlicius medium, fœliciſſimum finem, juxta fuſam cum omni circumſtantia relationem clementiſſime præſtolabimur, in quo Omnipotenti Deo gratiſſimum exhibebunt opus, & nos in Cæſarea Majeſtate, ac gratia, qua bene inclinati ſumus, agnoſcemus. Datæ in noſtra civitate Viennæ, vigeſimo ſexto Aprilis, à Chriſti noſtri Redemptoris Nativitate, milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, Imperii Romani ſexto, Hungarici ſeptimo, & Bohemici octavo anno.

Neoſtadii 19 Augusti, an. 1625. In Cran. In monaſterio Lingenfeldt, 15 Iunii, 1627. Noſtrorũ regnorum, &c.

NOs Ferdinandus, &c. Omnibus, & ſingulis noſtris fidelibus ſubditis Provincialibus, vaſallis, aliiſque provinciæ inhabitatoribus, cunctiſque Gubernatoribus, & Rectoribus, iſtarum noſtrarum hæreditariarũ, ac Principatuum, Styriæ, Carinthiæ, Cranæ, ad quos noſtrum Generale pervenerit mandatum, noſtram Cæſaream gratiam, & omnia bona. Clementiſſime vobis ſignificamus, nobis longo admodum ab hinc tempore, & hactenus quaſi quotidie relatum eſſe, juventutem ex noſtris ipſis provinciis ad locos ſectarios, externaſque univerſitates cumulatim tranſmitti; cum tamen quotidiana doceamur experientia, juventutem in aliquibus ſectariis locis, nec in litteris proficere, nec moribus aliud diſcere, quam quæ ad vitia ſerviunt, & ad pejora invitant. Quare nos tanquam loci ſupremus Princeps talia indecentia fieri prohibere, illiſque mederi omni ex parte determinavimus. Omnibus itaque poteſtate noſtri Generalis mandati, tantum clementiſſime, quantum ſerio mandamus, ac ſtricte volumus, ne in poſterum, nec Provincialium, nec nobilium, ſeu ignobilium liberi, minus pupilli, ex provincia, ad alios hæreticorum locos, aut provincias, ſive univerſitates, abſque ſingulari, & ſpeciali noſtro conſenſu, ullo modo tranſmittantur; verum pupillorum proviſis Catholicis tutoribus ſerio injungatur, abſque noſtra clementiſſima licentia, & præſci-

Domino Epiſcopo de Gurgg tanquam ordinario. In ſimili mutato ſtylo. Omnibus Archiſacerdotibus & Eccleſiaſticis ſuperioribus in Carinthia. Horum ſexaginta expediantur.

præſcitu nullos ad alios hæreticorum locos prorſus ablegare, ſed à noſtris Vice-Gubernatoribus, hac de re edoctis, noſtram clementiſſimam ordinationem, ulterioremque expectare reſolutionem. quare ſi quis contra egerit, noſtroque generali mandato ſe oppoſuerit; talis ſe non evaſurum ſeveram punitionem ſciat. Ideo omnes ſe diſponere, cavere, ſuoque providere commodo procurent. Hoc volumus, jubemus, & ſtricte mandamus. Viennæ, vigeſimo ſexto Aprilis, anno 1625.

Generale mandatum ne durante officio divino aliquid vendatur.

NOs Ferdinandus, &c. Omnibus, & ſingulis noſtris urbibus, oppidis, & aliis nobis fidelibus ſubditis, noſtrorum hæreditariorum Principatuum, cujuſvis dignitatis, ſtatus, vel conditionis, noſtram Cæſaream gratiã, & omnia bona. Vobis clementiſſime ſignificamus, nos cum maximo noſtro dolore audire, in noſtris hæreditariis provinciis peſſimum hunc abuſum increbuiſſe, ut in civitatibus, & oppidis, Cæſareis privilegiis proviſis, nundinæ ſtatutis ſemper Dominicis diebus, ac feſtis inſtituantur, ac mane ſub officio divino res expoſitæ vendantur, & iis plebem occurrentem de Eccleſia, ac auditione ſacræ Miſſæ detineri, non minimam partem in hoſpitiis potando, ludendo, ſaltando, tempus inutiliter tranſigendo. Quod cum minime ſit tolerandum, mandamus vobis noſtris Viceregentibus, quatenus curare velitis, ut in poſterum Dominicis, ac feſtis diebus non ſolum Nundinæ, ſed etiam omnes aliæ actiones divinum officium impedientes, contrariantes, vel alio modo ſcandalum præbentes, ante finem Divini officii prorſus cohibeantur, interdicanturque, contra facientes, noſtrumque generale mandatum temerarie tranſgredientes, in corpore, vel bonis, ſecundum qualitatem perſonæ, vel delicti, puniantur. Quod ſi vero noſtri ſubordinati Viceregentes in hoc conniverint, ſuumque non adminiſtraverint officium, nos ſtatim ut ſciverimus, æquali pœna contra illos certiſſime procedi ordinabimus, prout modo clementiſſime, ac ſtricte jubemus, & mandamus. Datum Viennæ, 26 Aprilis, anno 1625.

Nos

NOs Ferdinandus, &c. Omnibus N. N. Noſtris ſubditis ſub noſtris Principatibus, & provinciis jura patronatus, & beneficia habentibus, cujuſcunque dignitatis, ſtatus, conditionis, ad quos hoc generale Mandatum pervenerit, nemine excepto, noſtram gratiam, & omnia bona. Quamvis nos ſciamus anno 1574, & poſtea 1598, & 1599, noſtrum venerandum patrem Archiducem Carolum fæliciſſimæ memoriæ, publica generalia ratione concedendarum vacantium de jurepatronatus Parochiarum, & beneficiorum imprimi, illaque obſervari mandaſſe, ejuſque tenoris fuiſſe, ut quoties Parochus, aut animarum curam habens, in alterius Domini, aut Provincialis, Eccleſiaſtici, ſeu ſęcularis dominio, vel juriſdictione moreretur, loci Dominus nec bona mortui relicta invadere, nec parum, aut multum demere, ſuæque ditionis facere deberet, ſed defuncto Parocho, Vicario, aut quolibet altero beneficiato, inventarium inſtituere, beneque id conſervare teneretur, iſto modo, ut omnibus, & ſingulis ad ea juſtas, & æquivalentes cauſas habentibus uſque ad illorum plenariam contentationem, integra, & intacta manerent, quibus ſolutis demum veri hæredes, ſi forent, aut alii per teſtamentum nominati ſuas dividere, & accipere partes jus haberent: inſuper talium Parochiarum, ac beneficiorum domini, vel patroni, recognita Parochi morte, intra duos menſes, alium aptum, & idoneum Parochum nominarent, repertumque ac proviſum loci Ordinario ad confirmandum, aç inſtituendum præſentarent, ac denominarent: interea vero vacantium beneficiorum bona, ſubditos, redditus, bonaque mobilia ad ipſorum quaſi propria, & de jure pertinentia manus trahere, ſibique vindicare prorſus intermitterent:

Mandatũ Generale Præfecturas concernens.

150 Exemplaria.

Tamen quia certiores facti ſumus, ob decurſum longi temporis has bonas ordinationes, ac leges oblitas in abuſum veniſſe, immo multipliciter violatas, ac parum fuiſſe obſervatas, ad ſummum Eccleſiarum Parochiarum, ac beneficiorum damnum; ideo nos incumbente officio, noſtroque ex debito bene facturos

ros

ros exiſtimamus,ſi ad avertendos indecentes, & erga Divinam omnipotentiam non defendendos abuſus, novas ordinationes, antiquis haud diſſimiles expediri, & ad cunctorum notitiam, melioremque obſervantiam imprimi curaremus. quare omnibus ſtricte mandamus, ut in futurum nullus in eccleſias, beneficia, Parochias, quarum juſpatronatus ſive ex hæreditate, aut emptione cum univerſitate bonorum, aut aliis conceſſis modis, ac bono titulo acquiſivit, defuncto Parocho, animarum curatore, aut Beneficiato, ejusdem relicta mobilia & immobilia, aut, redditus occupet, nec ab aliis occupari mandet: ſed ſuccedente vacatione beneficii, loci Dominus patronus ſubito cum præſcitu, ſubſidio, ac præſentia ordinarii, vel ejus Vicarii, ſub cujus diœceſi beneficium erit, inventarium inſtituat, inventata, ſeu pauca, ſive multa, ſecure ſervari mandet, videatque ut defuncti Parochi familia quamprimum debite & abſque ulla querela ſoluta dimittatur. Dimiſſa familia, uſque ad alterius Parochi adventum, omnes non neceſſarii ſumptus caveantur, bonaque defuncti relicta intacta prorſus relinquantur, niſi adforent, qui juſtas ad ea petenda cauſas haberent.

Quia etiam nobis relatum fuit, aliquos Præfectos ſuis coemptis, vel ex hæreditate obtentis Præfecturis nimium abuti, ita, ut ſibi ipſis jura patronatus, bona eccleſiaſtica, imo Parochias, & beneficia approprient, ſuo placito diſponant, inſuper rationes eccleſiarum ſuo arbitrio, abſque ſcitu loci Ordinarii, aut ejuſdem poteſtate fungentis, ſuſcipiant, reſiduum ad ſuas manus accipientes, ſuis ſubditis pro nimio cenſu mutuum concedant, & è contra quando aliquid ob ſummam neceſſitatem in eccleſiarum ornatus, feneſtras, altaria expendendum foret, ſe excuſando differant, aut omnino negligant, vel ſaltem ſuo placito id facere, ac mandare non erubeſcant: Ideo cum hæc, & illa, ornandis, decorandiſque eccleſiis obſtantia, adminiſtrationem ſacramentorum impedientia, ipſiſque eccleſiis, ac beneficiis damnum inferentia, tollenda interdicendaque judicemus; volumus, ut nullus ſuperior

rior, vel Præfectus plus ſibi attribuat, quam quod de jure bona conſcientia ſibi attribuendum ſciat, & cognoſcat, etiam nos ipſos tamquam ſupremum Præfectum in locis, & finibus, in quantum jus noſtrum ſe extendit, non aliter facturos eſſe compertum habeat.

Si etiam Parochia, aut beneficium ob mortem Parochi, aut Beneficiati, vacaret: Dominus, ad quem juſpatronatus de jure ſpectat, intra conſtitutum de Eccleſiaſtico jure tempus, loci Ordinario alium denominans præſentet; ubi ſerio cavebit, ne munera, aut corruptiones admittat, aut crimine Simoniæ conſcientiam ſuam oneret. Si vero talis præſentatio ad conſtitutum tempus non fiet, noſtrumque mandatum transgredietur, jurispatronatus dominus à ſuo cadet jure, quod devolvetur ad loci Ordinarium; ita ut impoſitio Parochi, una cum confirmatione, ac inſtitutione in ſuo erit arbitrio. Quare omnes eccleſiaſticos Ordinarios, qui in hujuſmodi beneficiis jus confirmandi habent, admonemus, ac petimus, ut ad noſtri mandati obſervationem diligentiſſime attendant, & ſi apud quoſdam nullam apparere obſequentiam notarint, nobis abſque ulla perſonarum æſtimatione mature inſinuent, quia ulterius ſeverum remedium adhibebimus. Cæterum renovatione horum mandatorum antiqua in reliquis ſuis punctis huc non pertinentibus, maneant incorrecta, ac valida, quorum omnium de ſingulis futuram ſatisfactionem, noſtræque clementiſſimæ intentionis ſperamus executionem.

NOs Ferdinandus, &c. Omnibus, & ſingulis noſtris Viceregentibus, ſubditis fidelibus, cujuſcunque dignitatis, aut conditionis, in cunctis noſtris hæreditariis provinciis, ad quos hoc noſtrum pervenerit mandatum, noſtram gratiam, & omnia bona. Vobis in memoriam reducendum, quam ſumme neceſſarium judicamus, quod etſi noſter Venerandus Dominus, & proavus, Cæſar Ferdinandus Primus, ſuo ſub Imperio, diverſis vicibus, & peculiariter anno 1563, ſicut etiam noſter Venerabilis Pater Archidux Carolus

Generale Contra alienationes Eccleſiaſticorum bonorum. 150 Exemplaria.

amborum fæliciſſimæ memoriæ, 1574 anno ſeria generalia publicari curarint, prohibendo quam maxime, ne ulla Eccleſiaſtica bona, abſque peculiari habito conſenſu, alienari, aut alio quovis modo tranſmutari deberent, & nos credidimus, cunctos nobis dilectos Provinciales, Dominos, & ſubditos talibus conſtitutionibus, ac mandatis debito modo debitam præſtitiſſe obedientiam: tamen quia percepimus contra noſtra generalia, multa ad eccleſias monaſteria, pertinentes ſubditos, & bona immobilia ad aliorum perveniſſe manus: & cum nos noſtro incumbente officio, tanquam eccleſiarum, ac monaſteriorum ſupremum defenſorem, obligatos agnoſcamus, omnes hac in re illicitos exercitatos actus plane interdicere, ac dicta monaſteria, & eccleſias ad ſuum jus, & ſtatum reſtituere: Ideo pro aliorum meliori notitia, & pro ſingulari neceſſitate, antiquas leges, & ſtatuta renovanda, ac fuſioribus iſto tempore occurrentibus caſibus amplificare exiſtimavimus. quare clementiſſime, & pro primo volumus, ut omnes in noſtris hæreditariis provinciis Epiſcopi, Prælati, Abbates, Abbatiſſæ, Præpoſiti, Priores, Prioriſſæ, Decani, Conventus, Capitula, Parochi, Beneficiati, ſive ſint regulares, ſive ſæculares, de ſuis diœceſibus, Monaſteriis, Prælaturis, aut aliis bonis Eccleſiaſticis nulla immobilia bona, ſubditos, redditus, alienent, minus duplicibus cenſibus aggravent, aut ad longius tempus, quam jura Eccleſiaſtica concedunt, poſſidenda aliis committant, niſi fieret cum uniuscujuſque ſupremi Eccleſiaſtici ſuperioris, etiam noſtro, tamquam provinciæ Principis, expreſſo præſcitu, & conſenſu, etiam requiſitis, ac ſtatutis in ſacris Canonibus præſcriptis. Cæterum ſi aliqui ob Eccleſiaſtica bona contractus per ullum (quisquis eſſet) inſtituerentur, tales hic invalidos declaramus, ac edicimus iſto ultra annexo mandato, in nullo judicio, ſeu jure, nec petitorie, nec poſſeſſorie procedi, vel judicari, aut cognoſci poſſe, & bona illa contra jus vendita, vel dicto modo alienata quam primum abſque ullo judiciali proceſſu ſuæ Prælaturæ, eccleſiæ, monaſterio, Parochiæ, vel beneficio, cum omnibus appertinentiis ex omni

omni cauſa reſtitui debere, & impoſterum intacta relinqui: venditori vero incumbere acceptas forte ob mutuata bona pecunias iterum reddere, & abſque ullo Eccleſiæ, vel loci damno reſtituere.

Et quia contra dicta generalia plura Eccleſiaſtica bona ſunt alienata, atque in alias manus venerunt; omnibus præſentibus, & futuris Prælatis, Præſidentibus, Parochis, ac Beneficiatis, virtute, ac poteſtate iſtius novi mandati, talia abalienata bona Eccleſiaſtica, de inhabitatoribus poſſeſſoribuſque abſque cenſu perſolvendo repetere, & illis tradere, ac reddere nobis præſervamus, ipſis, ſuiſque ſucceſſoribus ſerio mandantes, ut ad tales prohibitas alienationes diligenter intendant, & de ſucceſſa alienatione cognitionem, & recuperationem amice, vel per jus ſollicitent apud noſtræ Cameræ Conſilium.

Monaſterii, 19 Auguſti, 1625.

Monaſterii, Lillingfeldt, 15 Iunii, 1627.

Omnibus igitur, & ſingulis præfatis noſtris fidelibus ſubditis clementiſſime mandamus, ut iſtam hujus mandati renovationem firmiter obſervent, nec contrarium agant, nec ab aliis ſibi ſubjectis contra agere mandent. in quo exequemini noſtram clementiſſimam & ſimul ſeveram voluntatem. Datum in noſtra civitate Viennæ, 26 Aprilis, Anno 1625.

Decretum S. C. M. ut in Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum omnes ex ſtatibus Dominorum, & equitum Auguſtanæ confeſſioni addicti intra tres menſes, vel ad converſionem ad veram fidem, vel ad emigrationem à provincia ſe diſponant venditis bonis vel tutoribus Catholicis relictis.

SUA Sacra Cæſarea, etiam Hungariæ, & Bohemiæ Regia Majeſtas, Dominus Ferdinandus Secundus, Archidux Auſtriæ, &c. Noſter Imperator clementiſſimus, Rex, Dominus hæreditarius, & loci Princeps, &c. Omnibus, & ſingulis Prælatis, Dominis, Equitibus, & civitatibus quatuor ſtatuum omnia optando bona, ſuam Cæſaream adjungit gratiam.

Reverendi in Chriſto, Illuſtres Domini, Domini Nobiles, ſtrenui, Domini Magnifici, prudentes.

Sua Cæſarea Majeſtas pro paterna, & plane Ducali cura, & alte perpenſa intentione, qua conſervationem, & proſperitatem ſuorum hæreditariorum regnorum, provinciarum, ſubditorumque quammaxime deſiderat, & extremis viribus promovere conatur, ante oculos habens miſerabilem & prorſus devaſtatum tam bellis, quam aliis variis modis ſui Archiducatus Au-

ſtriæ ſupra Onaſum ſtatum, in quem incidit ſub moderna hominum adhuc memoria, diverſis vicibus hoſtium externorum vi,(cui nec reſiſtere,nec obviam ire poterat,) quod ferendum adhuc fuiſſet, niſi pernicioſæ ſeditiones, totique provinciæ obnoxiæ rebelliones moventibus ipſis,& ultra urgentibus inhabitatoribus ſeſe aſſociaſſent, per quos etiam tumultus, non ſolum loci Principi debitus reſpectus, & obedientia, contra jura divina,& humana,& leges ſublata,ſed etiam fideles, & obſequentes ſtatus, ac inhabitatores, abſque ulla habita cauſa, ad injuſtas & non ferendas contributiones coacti, ſuis privati, & ſpoliati bonis, incendiis, devaſtationibus ad extremum redacti ſunt: imo ſuæ Majeſtati fideles Electores, & Principes, ad graviſſimas bellorum expenſas inducti; venerabilis patria in tale nunquam recompenſandum, ac reſtaurandum damnum præcipitata eſt, ut extra ulteriorem providentiam, aliud nihil, quam totalis hujus ruina, interitus,devaſtatio, ac omnium rerum extrema deſolatio,oculis videnda, ac ore pronuncianda atteſtandaque ſe objiciat.

Conſideravit proinde(Deo tam pro bono,quam pro malo ſtatu omnium provinciarum rationem reddi-tura) tantarum exortarum rebellionum, ſolam, & unicam extitiſſe cauſam,diſparitatem Religionum, uti ipſa præterita exempla, imo ipſorum auctorum confeſſiones manifeſte ſatis approbarunt.ex iſta enim diſparitate tanquam ex quadam origine, omnes diffidentiæ, ſeditiones, ac reliquæ rebelliones,provenerunt,& confluxerunt, ita ut extra unicam uniformitatem Religionis, nulla vera, pacifica, & conſtans animorum ſinceritas, & ſincera fides inter ſtatus, & inhabitatores unquam erit ſperanda, minus promittenda.

Idcirco, ut inpoſterum iſte tam fertilis Auſtriæ Archiducatus unà cum incolis in vera & conſtanti pace, ac bona fide permaneat, & econtra pernicioſæ diffidentiæ funditus evulſæ poſthac præcaveri poſſint; Sua Majeſtas, quatenus Dominus hæreditarius,clementiſſime eo ſe determinat,& jubet,ut illi, ex ambobus dominorum, & Equitum ſtatibus Auguſtanæ confeſſioni ad-

ni addictis, ſive ſint intra, vel extra provinciæ partes, ſpatio trium menſium, aut ad Catholicam Religionem, aut ad provinciæ emigrationem ſe diſponant, ſuaque domicilia alibi ponere proſpiciant.

Et quia ſuæ Sacræ Cæſareæ Majeſtati nihil carius, optatiuſque accidere poſſet, niſi tam antiqua nobiliſſima Provincialium ſtemmata, quorum majores ſub pacifico Auſtriæ regimine, & protectione, in unitate Religionis tot annis vixerunt, in provincia conſervare, cum illis devaſtatum, deſtructum fere Auſtriæ Archiducatum erigere, & ſub paterna tutela, unanimique religionis conformitate conſervare; ideo omnes ex ambobus ſtatibus, Auguſtanæ confeſſioni adſcriptis clementiſſime vult admonitos, ut rem ſerio perpendant, omnem humanum reſpectum ſeponant, ne ob aſſumptam malam fidei opinionem, tam æterna, quam temporalia amittendo, ſero nimis poſtea ſapiant.

Quod ſi vero, contra ſpem, aliqui ſe non accommodaverint, ſed potius emigrare cogitaverint, talibus Sua Majeſtas (ut omnibus pateat illam non amore pecuniarum, ſed ſolo amore conſervandæ unionis in Auſtriæ Archiducatu, reformationem Religionis inſtituere) omnem perſolvendum cenſum ex ſola Cæſarea gratia donat, atque etiam clementiſſime concedit, ut illi provinciales, qui bona in inferiori Auſtria poſſident, ibidem omni cum reſpectu erga ſuperiores, abſque ullo tamen ipſorum exercitio, habitare poſſint; ita etiam, ne ullus juſte conqueri queat; Sua Majeſtas emigraturis, ad vendenda bona, tempus, hac tamen conditione, clementiſſime concedit, ut talia bona Catholicis tutoribus commendata, ab iisdem adminiſtrentur.

Hæc juxta traditas credentiales Sua Cæſarea Majeſtas ſtatibus denuncianda clementiſſime nobis commiſit, ea clementiſſima ſpe, & confidentia, omnes Auguſtanæ confeſſioni adſcriptos, ex ambobus ſtatibus talem deliberationem capturos, ad ſummam Suæ Majeſtatis conſolationem, ipſorumque tam temporalem, quam æternam, qualem ſua Majeſtas unice, & ex corde deſiderat, & intendit, proſperitatem. De cæ-

tero Sua Majeſtas ambobus ſtatibus bene manet affecta. Nos vero ad exhibenda obſequia illos adhortamur.

Ferdinandvs Secvndvs.

Inſtructio pro Reformatione in Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſū.

INſtructio, & mandatum, quid Reverend. etiam illuſtres nobis dilecti fideles, Antonius Abbas in Cremſinunſter Sacroſanctæ Theologiæ Doctor, noſter à ſecretis Conſiliarius, &c. & Georgius Teuffel Baro in Gunderſtorff, noſter Camerarius, vel urbis Vicepræfectus, &c. Noſtro nomine provincialibus, Dominorum, & Equitum Status, Auguſtanæ confeſſionis, in noſtro Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum oretenus intimare, & declarare debeant.

Cum hactenus manifeſta experientia nimium probaverit, multas & magnas in præfato noſtro Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum, diverſis vicibus toti provinciæ pernicioſiſſimas ſeditiones, ac rebelliones fuiſſe auditas, per quas nobis, tanquam vero Domino hæreditario, & loci Principi debita obedientia, per fas, & nefas ablata, noſtra Ducalis, & ſumma juriſdictio corrupta, ſtatus fideles, & obſequentes inhabitatores ad graviſſimas, & minime durabiles contributiones coacti, à rebellibus, ſuis privati, & ſpoliati bonis: ſicut etiam non minus noſtri Electores, & Principes per ſimiles tumultus, in maximos ſumptus, & belli expenſas inducti, totaque provincia in tantam rerum ruinam, lamentantibus, & gementibus ſubditis, præcipitata fuit. Quorum omnium, prout notavimus, non minima cauſa fuit differentia, & diſparitas Religionis in provincia, ex qua juxta ſupra narrata gravamina, magnæ, & pernicioſæ diffidentiæ ſunt exortæ. quare ut in poſterum hujuſmodi rebelliones, & controverſiæ caveantur; &, verſa vice, vera, & pacifica unio, etiam ſincera invicem fides replantetur, & noſter Archiducatus, una cum ipſius incolis, in conſtanti pace permanere, ac perſeverarè poſſit: nobis

ex

ex ſola paterna, & clementiſſima intentione, qua ſemper noſtris à Deo nobis commiſſis ſubditis favemus, optimum factu viſum fuit, in præfatis Auguſtanæ Confeſſionis adſcriptis ſtatibus, in Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum, graviſſimis urgentibus motivis, Reformationis religionis opus quamprimum incipere, & promovere.

Ideo cum iſtud opus totam concernat provinciam, & commodiſſime ſupra Onaſum tractandum, Abbas à ſecretis Conſiliarius, & Vicepræfectus urbis, noſtri ad hoc deputati Commiſſarii, abſque temporis dilatione Lyncium proficiſcantur, omnes ſectarios provinciales ad certum determinatum diem per litteras in domo provinciali citent, præſentibus bona forma, & blando ſermone noſtram clementiſſimam intentionem, & deliberationem oretenus inſinuent, juxta quoque notificando, ut ſub dato factæ intimationis inter ſex menſes, Catholicæ Romanæ ſolum ſalutari Religioni, uti optamus, & ad eam omnes una clementiſſime admonitos volumus, præſertim antiquiores, ſub noſtra protectione conſervare tantum paterne, quantum clementiſſime optaremus; certo, & infallibiliter ſe concordent, vel ſi contra ſpem noſtram id facere recuſarent, è Provincia elapſo termino emigrent, venditis omnibus bonis, abſque ullo cenſu, ex mera gratia donato, alibi domicilia ſua figere quærant, & ſolis illis provincialibus, in Auſtriæ Archiducatum infra Onaſum migrantibus, inibi habitare, (abſque ullo tamen exercitio ſectario) concedendum erit, qui bona provincialia ibi poſſident; aliis vero omnibus nulla inibi bona habentibus, licet ſint provinciales, nullum prorſus domicilium permittendum mandamus. ut autem ſua bona ſupra Onaſum commode vendere valeant, illis aſſignamus annum, & diem pro termino: hac tamen conditione, ut jam ſtatim bona Catholicis hominibus proviſa, ab iiſdem adminiſtrentur, prout in uno, & altero, ad exequendam noſtram clementiſſimam voluntatem, uterque ſtatus obſequen-

tem ſe monſtrabit, noſtrique Commiſſarii executa commiſſione, ad nos abſque mora, uniuſcujuſque provincialis, aut ad emigrationem, aut ad converſionem inclinatum animum relaturi, conferant. quibus de cætero omni tam Cæſarea, quam Regia gratia innixe favemus. Datum in noſtra civitate Viennæ, 29 Martii, anno 1627, noſtrorum regnorum, Romani octavo, Hungarici nono, Bohemici decimo.

Generale mandatũ in Cranã, Stiriã, Carinthiam, pupillos, excurſiones, & pupillorũ tutores cõcernens.

NOs Ferdinandus, &c. Cunctis, & ſingulis noſtris fidelibus ſubditis provincialibus, vaſſallis, aliiſque provinciæ inhabitatoribus, ſicut univerſaliter omnibus quoque ſuperioribus interioris Auſtriæ hæreditariorum Principatuum, & provinciarum Stiriæ, & Carinthiæ, & Cranæ, ad quos hoc noſtrum pervenerit mandatum, noſtram Cæſaream gratiam, omniaque optando bona, clementiſſime vobis denunciamus, nobis maximo cum noſtro dolore, & diſplicentia ſatis certo relatum eſſe, quod aliqui, licet ſub dato vigeſimo ſexto Aprilis, anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi quinti, hac ipſa de cauſa edita, & ad univerſalem cunctorum notitiam, generalia mandata publicata, ac promulgata fuerint, nihilominus contra facere, ſuoſq; liberos, ſicut & ipſorum fidei commiſſos pupillos ex iſtis noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis Principatibus, ac provinciis, uti ante hac exercitatum, ad externas non noſtræ religionis univerſitates, atque provincias tranſmittere audent, quibus tamen in locis nihil, niſi ſectaria dogmata, totique patriæ periculoſiſſima; atque ad damnoſos exceſſus incitantia facta diſcunt, atque inbibunt. Pariter quoque accepimus, & ipſi advertimus, ex iſtis hactenus actis excurſionibus ad alias confines ſectarias terras, pro Baptiſmo infantum, copulatione deſponſatarum perſonarum, tam nobilium, quam ipſorum provincialium, aliiſque ſectariis exercitiis, de die in diem in pejus ire, noſtriſque in mandatis nullã prorſus obſequentiã apparere: quinimo tam per hæc, quam per prædictas tranſmiſſiones pupillorum, ſalutiferam ad noſtram ſolum ſalutarem ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam religionem, conver-

converſionem notabiliter impediri,& econtra noſtros ſubditos in fidei, aliiſque rebus, ad ipſorum animarum perditionem quotidie peſſime ſeduci, tam in rebus Eccleſiaſticis,quam ſæcularibus,prout quotidiana hactenus,proh dolor, experientia in noſtris hæreditariis regnis, ac provinciis ſatis manifeſte docuit,oſtenditque iſtas perverſiſſimas rebelliones, & alia noſtris provinciis ſumma,& graviſſima inferre damna.

Nos ex clementiſſima, & plane paterna cura, & amore erga noſtros ſubditos univerſaliter, non minus pro Ducali officio,& à Divina clementia accepto magiſtratus munere, hujuſmodi perverſas, ac toti patriæ periculoſas actiones, opera, & exercitia avertere, & è contra illud,quod ad animarum ſalutem, & ad omnium provinciarum meliorem conſtantioremque pacem, ac unionem profuturum inſerere, ſufficientem cauſam habemus. Quare in hunc finem, non ſolum antedictum mandatum volumus renovari, ſed etiam inſuper ultra expreſſe addere, ac ſtatuere tantum clementiſſime quantum ſevere, ne inpoſterum ,nec Provincialium,neque aliorum nobilium liberi,& pupilli, & innocens juventus ex noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis Principatibus, atque provinciis, ad ſectarias externas non noſtræ religionis provincias, vel univerſitates ſine noſtro præſcitu, & ſpeciali conſenſu tranſmittantur,verum liberi, pupilli,ac juventus,quantum poſſibile,à Catholicis tutoribus proviſi,tales habeant, qui ſine noſtro, vel noſtrorum Viceregentum habito ſpeciali conſenſ,unullum pupillum in externas regiones mittant, ſed vel nos, aut noſtros Viceregentes debito modo antea certiores faciant, noſtramque ulteriorem determinationem, & ordinationem habeant expectandam.ad hoc conſtituimus, ponimus, ac ordinamus ſimiliter clementiſſime,& ſtricte,ut omnes, & ſinguli Provinciales, univerſaliter omnes noſtri fideles ſubditi,& provinciarũ inhabitatores in noſtris interioris Auſtriæ terris hæreditariis utriuſque ſexus,juvenes,& ſenes,Comites,domini,Equites,vel inferioris ſtatus; magnæ,ſive parvæ dignitatis officii, quomodocunque tandem nominari,ſive nuncupari poterint;nemine

nemine prorſus excepto , omnibus impoſterum infantum baptiſmis, deſponſationibus , copulationibus, aliiſque exercitiis ſectariis in locis prorſus abſineant , nec ſectarios prædicantes ad Catholicos locos ad ea perficiendum conſcribant, vel venire faciant, & ſic omnia Eccleſiaſtica exercitia in nullo alio , niſi Catholico loco, & Eccleſiis adminiſtrentur, & perficiantur. Præſertim tamen , quod attinet ad infantum baptiſmum , deſponſatarum perſonarum copulationes, unuſquiſque in ſua convenienti Parochia , cui eſt adſcriptus , vel cum licentia Parochi , vel aliorum Eccleſiaſticorum Superiorum licentia illorumque conſenſu , in aliis Catholicis locis , per Catholicos Parochos , vel Sacerdotes more Eccleſiæ Catholico exequi curabit.

Si quis contra aget , noſtroque generali mandato non obſecundabit , talis noſtræ majeſtatis læſionem, quam nobis pro conſtitutione perſonæ , & delicti circumſtantia præſervatam tenemus , ſe incidiſſe ſciat, quatenus contra talem ſubito ipſa cum effectuali demonſtratione , ac ſevero impetu , ita procedemus, ut alii majus certo exemplum habere, atque accipere, ſibique cavere queant.

Hinc mandamus Illuſtriſſimo , & dilecto fideli Ioanni Vldalrico, Duci in Cromaw, & Principi in Egeberg noſtro Conſiliario à ſecretis , Camerario , & tamquam plenipotentiario noſtrorum interioris Auſtriæ Principatuum, & provinciarum , uti in ejuſdem abſentia , noſtris Grecii relictis Conſiliariis à ſecretis , ſimili modo interioris Auſtriæ noſtro regimini , & omnibus aliis noſtris Officialibus ; ut hujus noſtri generalis mandati obſervantiam omni ſerio ſtudio , & fervore urgeant , & utrum eidem omnibus in partibus obtemperatum erit , diligenter attendant , & ſi unus , vel alter , nobilis , ſive ignobilis , ſummi , vel infimi ſtatus id negliget , tales inobedientes, & reluctantes perſonas, ſtatim abſque ullo habito reſpectu, in effectu ſevere puniant , ut quid faciendum omnes noverint , & ſibi ante propria damna præcavere poſſint. & ſic in hoc exequetur noſtra clementiſ-

mentiſſima voluntas, & finalis determinatio. Datum in noſtra civitate Viennæ, ultimo Aprilis, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo, Noſtrorum Regnorum, Romani nono, Hungarici decimo, Bohemici undecimo.

NOs Ferdinandus Secundus, &c. Declaramus omnibus, & ſingulis in noſtris Auſtriæ interioris hæreditariis Principatibus, & provinciis degentibus ſæcularibus provincialibus, aliiſque incolis, cujuſvis dignitatis, ſtatus, vel conditionis: Clementiſſime nobis relatum eſſe, qualiter ſubditi à ſuis ſuperioribus ea de cauſa particulariter à Divinis officiis removentur, quia ipſi ſuperiores provinciales Dominicis, ac feſtis diebus venationes, piſcationes, aliaſque recreationes inſtituere ſolent: & licet ſæpius à prandio primum agitentur, tamen ſubditi eo die eccleſias, vel conciones viſitare non poſſunt, cum ut plurimum longe à locis, in quibus ſimilia ſunt exercenda, diſtent; eaque de cauſa mane ante diem viam arripere debeant, ut locum deſtinatum attingere, pœnamque evitare queant. Secundo, pariter aliquos Barones, & provinciales, Dominicis, & feſtis diebus varias actiones incipere, quibus ſubditi, ad hujuſmodi citati, neceſſaria divina officia relinquere, atque negligere cogantur. Tertio, Dominicis, ac feſtis diebus ſubditos ad tranſportanda hinc, & inde bona mandari, & ablegari. Quare cum neceſſitas ad promovendam Catholicam religionem expoſcat, talibus mederi; conſiderantes nos iſta omnia, non ſolum Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſtatutis, & legibus adverſari; verum etiam cæteris Catholicæ religioni adſcriptis maximum ſcandalum inde provenire; pro his evitandis ad univerſalem notitiam per publica mandata ſub gravi pœna prorſus prohibere voluimus. ideo mandamus, ne Dominicis, ac feſtis diebus aliquid ſimile impoſterum, quod ſubditos de eorum devotione, & Eccleſia detinere valeat, à ſupradictis Baronibus, & provincialibus mandetur, ſed iiſdem diebus in futurum viſitando Eccleſias, audire Miſſas, & ſimilia colere permittantur. Quare omnibus manda-

Mandatū generale ob non impediēdos de Divino officio ſubditos.

mandamus, ut, ad majorem Dei gloriam quotidie magis promovendam, omnes huic noſtro decreto parere ſine aliqua repugnantia conentur, & vos ſuperioris, vel inferioris ſtatus diligenter attendere velitis, ut contra illos cum debita pœna ſecundum uniuſcujuſque delictum procedere valeamus. Iſta eſt noſtra clementiſſima voluntas. Datum in noſtra civitate Viennenſi, 10 Iulii, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo, &c. Noſtrorum regnorum, Romani octavo, Hungarici nono, & Bohemici decimo.

Ferdinandvs Secvndvs.

Mandatũ contra prædicantes, & illorũ fautores in Archiducatu Auſtriæ infra Onaſũ.

SAtis clarum, & manifeſtum eſt, ſectarios illos prædicantes, qui ſe in noſtro Auſtriæ Archiducatu, infra Onaſum Auguſtanæ confeſſioni addictos nuncupant, ſub ſpecie, & prætextu Auguſtanæ confeſſionis exercitii, (quod à nobis, duobus ſuperioribus politicis ſtatibus Auguſtanæ confeſſionis tempore rebellionis, & fervente bello, ad illorum humillimam, & fervẽtiſſimam ſollicitationem conceſſum fuit) in ſuis concionibus, adhortationibus, etiam cæremoniis, damnoſum Calvini dogma adeo ſpargere, ſibique de populo in communi tantum concurſum ciere; ut illi, qui ingenue ſe Calvinos profitentur, libentiſſime ad illorum prædicantium conciones vadant, aperte abſque horrore auſcultent, ipſorum putativa ſacramenta, vel quaſi, ab illis ſumant, ſeque illis maxime contentos declarent. per quæ ſubditi, ex tantis fidei controverſiis, quas ſectarii prædicantes ſub prætextu Auguſtanæ confeſſionis introducunt, adhuc in majores errores allecti, ipſam Divinam Majeſtatem, ac ſuos ſuperiores, atque præpoſitos Magiſtratus negent, perjurent, atque in perpetuam ſuæ animæ perditionem ducti pereant; prout ipſi ſupranominati prædicantes in præfatis ſuis concionibus, adhortationibus, ſcriptis, & aperte in typis editis libris, & tractatibus cõtra noſtram ſolum ſalutarem Catholicam religionem, & nos ipſos, alioſque tam Eccleſiaſticos, quam ſæculares, ſummi, & inferioris ſtatus, audaciſſime, nullo prorſus habito reſpectu,

pesſimis

peſſimis calumniis, pejoribus adhuc illuſionibus utentes, noſtros à Deo ſubjectos, & commiſſos ſubditos, ad nullam noſtris mandatis, & legibus obedientiam obligatos eſſe adhortantur, pernicioſiſque toti patriæ confœderationibus, prohibitis conventiculis, malis correſponſionibus, ſeditionibus, &rebellionibus, cauſam præbentes, illas ipſas pro illorum poſſe urgeant, & promoveant. inſuper tam aperte, quam occulte, omni hoſtili vi, nobis exitium minantur, ſuos fidei aſſeclas, ad invocandum à noſtris hoſtibus auxilium, impellant, nobis debitam obedientiam, & reſpectū demere conantur; idololatriā nos exercere, & idololatras nuncupare abſque ullo terrore etiam publice non erubeſcunt, ſubditos illorum Parochiis non adſcriptos, tam in urbibus, quam ruri, nulla prorſus habita licentia, ſed contra noſtram, noſtrorumque anteceſſorum expreſſiſſimam prohibitionem, & ad Ordinariorum maximum gravamen, & præjudicium, ad ipſorum exercitia alliciunt, invitant, ipſoſque nullum ſacramentū facere poſſe, nec velle, cōtinuo clamitant, concionantur, publiceque orant, vulgum adhortantes, ut Sua Divina Majeſtas noſtris hoſtibus victoriam impertiri velit, imagines S S. Petri, & Pauli per ipſorum ludimagiſtrum comburere fecerunt; denique de Auguſtana confeſſione nihil aliud obſervant, quam quod ipſorum vagabundo ſpiritui placet, & acceptabile exiſtit, maximas animorum pertinacias contra nos tamquam Dominum, & Ducalem Principem cauſantes, Catholicoſque omnibus in locis peſſime, & injurioſe perſequentes.

Quare nos clementiſſima & paterna providentia, præſertim pro Ducali noſtro officio, & accepto à Deo Magiſtratus munere, noſtrum à Deo nobis commiſſum hęreditarium Auſtriæ Archiducatum in tranquilla unione, vera, & ſincera confidentia ſervare clementiſſime cupiētes, ex ſupra narratis, & aliis de cauſis, clementiſſime decrevimus, ut omnibus, & ſingulis in noſtro Auſtriæ Archiducatu, infra Onaſum degentibus ſectariis prædicantibus, illisque addictis ludimagiſtris, à dato hujus noſtri publici mandati, ne in arcibus,

bus, oppidis, pagis, villis, molendinis, aliiſve in locis ubicunque conſitis, ſua putativa ſacramenta adminiſtrent, juventutem inſtruant, vel alia ſuæ ſectæ exercitia faciant, quamprimum ſerio ſub ſeveriſſima pœna interdicatur, prohibeaturque: pariterque ut ſupradicti omnes prædicantes à dicto dato noſtri Generalis mandati uſque ad 24 Septembris ex memorato noſtro Archiducatu infallibiliter ſub ſæveriſſimis pœnis arbitrio noſtro infligendis diſcedere debeant, & ubicūque illis placuerit (exceptis omnibus noſtris regnis , & hæreditariis provinciis,) domicilia ſua figere impoſterum. & ideo, ut ſecuri emigrare valeant, ex ſingulari clementiſſima, & Ducali juſta gratia conceſſum volumus, ut illis ſectariis prædicantibus, & ludimagiſtris, qui in partibus ſylvæ Viennenſis inferioribus degunt à N. Magiſtratu, & judice noſtræ civitatis Neoſtadii, qui in ſuperioribus ſylvæ Viennenſis partibus, à Magiſtratu, & judice noſtræ civitatis S. Poldten, aliis vero, qui in inferioribus montis Mainhartenſis partibus, à civitate noſtra Cornenburgo, & qui in partibus Mainhartenſis montis, à Senatu noſtrarum civitatum Krembs, & Stain legitimæ litteræ noſtro nomine dentur, & conſignentur, prout jam omnibus dictis Magiſtratibus mandavimus. Quare omnibus, & ſingulis noſtris provincialibus, & unicuique in ſpecie, apud quos hactenus hujuſmodi prædicātes ſe continēt, tantum ſerio, quantum clementiſſime, ſtricte jubemus, ut ipſi, vel quilibet alius tam maſculini, vel fœminini ſexus ſub noſtra gratiæ amiſſione, & ſæveriſſimis pœnis præfatis prædicantibus nullum prorſus exercitium ſuæ ſectæ exercere, & adminiſtrare concedant, nec ultra conſtitutum tempus, ſive aperte, ſive occulte, nec unica quidem nocte manere conſentiant. quod ſi aliquis deprehendetur, qui ultra poſitum terminum aliquem ejuſdem conditionis hominem prædicantem, vel ludimagiſtrum publice, vel privatim detinuerit, aut aliquid ob expulſionem ſectariorum prædicantium attentaverit, poſt cauſæ cognitionem mobili, & immobili bono, ad aliorum exemplum, privandus erit.

Et quia nobis peculiariter quoque relatum eſt, in ipſa noſtra Viennenſi civitate, & in aliis limitaneis locis periculoſa noſtris hæreditariis ſubditis, omnino non decentia conventicula, ſub prætextu, & ſpecie alicujus actionis ſupradictæ ſectæ inſtituta, ac celebrata fuiſſe, quæ non ſolum nobis tanquam ipſorum Duci, & Principi adverſantur, ſed etiam totius Germanicæ nationis extremum periculum, ruinam, & damnum infallibiliter gignere poſſunt: Ideo ſimilia ſumme noxia conventicula, & confœderationes, ſub quovis prætextu inſtituenda, totaliter volumus prohibita, omnibuſque cujuſvis dignitatis, & conditionis in noſtro Auſtriæ Archiducatu infra Onaſum degentibus inſinuamus, & ſerio mandamus, ut inpoſterum ſub pœna amittendorum omnium bonorum, aliarumque pœnarum à talibus abſtineant. Datum in noſtra civitate Viennenſi, 14 Septembris, anno 1627, Noſtrorum Regnorum, Romani nono, Hungarici decimo, Bohemici undecimo anno.

Mandatũ ut in Parochiis, ejectis prædicãtibus, Sacerdotes fideles inſtituantur.

NOs Ferdinandus Secundus, Omnibus, & ſingulis Auguſtanæ Confeſſioni adſcriptis, & in cunctis quatuor partibus noſtri Archiducatus Auſtriæ infra Onaſum exiſtentibus provincialibus, qui juspatronatus eccleſiarum filialium, & beneficiorum proxime ſuis bonis adjacentium habent, noſtram gratiam, & omnia bona.

Non dubitandum tenemus, vobis conſtare, qualiter graviſſimis de cauſis ſub dato decimo quarto hujus, per publica noſtra Cæſarea, & Ducalia generalia mandata clementiſſime ordinaverimus, mandaverimuſque, ut omnes, & ſinguli ſectarii prædicantes, atque ludimagiſtri ad vigeſimum octavum hujus (quem terminum obt antas pluviarum inundationes uſque ad ſextum proxime inſtantem Octobris diſtulimus) ex præfato noſtro Archiducatu Auſtriæ infra Onaſum diſcedant, & ubicunque illis placuerit (exceptis omnibus noſtris regnis, & hæreditariis provinciis) domicilia ſua figere poſſint.

Cum igitur neceſſitas requirat, ut apud omnes Pa-

 rochias,

rochias,& earum filiales Eccleſias, in quibus prædicti prædicantes erant, ipſorum loco alii bonæ conditionis Eccleſiaſtici, & Catholici Sacerdotes, qui vulgus in vera doctrina inſtruere, & docere poſſunt, imponantur, & ſic ad animarum ſalutem, & bonum, vera ſacroſancta Dei officia debito modo iterum introducantur, atque inſtituantur.

Vobis ſupramemoratis, & unicuique in ſpecie clementiſſime, & ſerio mandamus, ut in omnibus Parochiis,& earum Eccleſiis filialibus, aliiſque Eccleſiaſticis beneficiis, in quibuſcunque provinciæ locis ſitis, nullo excepto, poſt elapſum ſexti proxime venturi menſis Octobris,prædicantibus, & ludimagiſtris ad emigrandum poſitum terminum, intra ſex ſequentes hebdomadas, loci ordinariis idoneos Catholicos Sacerdotes, antiquo Archiducatus Auſtriæ more debitè præſentetis, vel ſi plane in tanto brevi temporis ſpatio Catholicos Sacerdotes habere non poteritis, pro aſſiſtentia,& auxilio intra dictum tempus inſinuetis,& ſi in conſtituto termino non præſentaveritis, aut ſupramemorato modo inſinuaveritis,nos tamquam cunctarum Eccleſiaſticarum fundationum ſupremus patronus, & defenſor ex noſtro officio Ordinariis locorum Catholicos Sacerdotes præſentare non omittemus. Datum in noſtra civitate Viennenſi, 24 Septembris, anno 1627, Noſtrorum Regnorum, Romani nono, Hungarici decimo, & Bohemici undecimo.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Rackerſpurgenſibus, ne ſectarios Prædicantes ita irrepere ſinant.

FIdeles dilecti, &c. Notum vobis eſt, nos ſub dato primo Martii elapſo 1610 anno, per publica edicta, omnes ſectarios prædicantes ex noſtro interioris Auſtriæ Principatu, & provinciis ita expuliſſe, ut ſi ultra iſtam expulſionem rurſus in noſtris Principatibus, & provinciis deprehenderentur, non ſolum ad carceres ducti, verum etiam in corpore, & amiſſione bonorum abſque ullo habito reſpectu acerrime punirentur, quod vobis ſimiliter, & ſingulariter de dato 28 Ianuarii 1613 anno, quando prædicantes ex Hungaria,

garia , viſitando hebdomadarias nundinas ſub prætextu aliquid emendi, ſubdole ſe immiſerunt , ſcriptum, atque mandatum fuit.

Quandoquidem verò à fide dignis nobis relatum eſt, tales iterū iſto tempore toti provinciæ pernicioſas ſectarias perſonas,de circumjacentibusHungaricis locis, utpote Olmiz St.Martino, & de Battianis cumulatim ad vos Rackerſpurgēſes ſe conferre, & ſuo non ſolum placito inibi vendere, emere,ſed etiam apud Hungaros hinc inde diſputare, ſanctæque Catholicæ Religioni illudere.

Cui rei indulgere ob exoriunda hinc non minima pericula, & connivere minime volumus , præſertim cum vobis quammaxime , tam ratione tranſmiſſi mandati, quam veſtro ex debito, ad hoc attendere decuiſſet: Ideo vobis ſtricte mandamus , ut ad exequendum præfatum jam tranſmiſſum , & nunc repetitum mandatū,in tales irrepētes ſectarios prædicantes,omni ſummo ſtudio,& cura intendatis,illoſq; forſā repertos abſq; ullo habito reſpectu,quāvis cuicunq;Hungarico Provinciali inſervirent, quamprimum apprehendi,incarcerari , & nobis ſine ulla mora, ad ulteriorem clementiſſimam determinationem ſignificare velitis ; ad quem effectum nos per noſtrum Hungariæ Palatinum apud circumjacentes Hungariæ Provinciales ordinari fecimus, ut ſectariis prædicantibus eorum ſectæ exercitia,tam apud vos,quam apud alia interioris Auſtriæ loca ſerio interdicantur: & ſi aliquis illorum impoſterum deprehendetur, ut ſeveriſſime caſtigetur. Datum in Regia noſtra arce Pragenſi , decimo octavo Ianuarii, à Chriſti noſtri Redēptoris nativitate anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo octavo , noſtrorum Regnorum, Romani octavo, Hungarici nono,& Bohemici decimo anno.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Cōſiliariis à ſecretis Grecii,ob expellēdos è Carinthia certos Luthéranos.

REverende Princeps, illuſtres, dilecti, devoti,& fideles , &c. Ex litteris duodecimo hujus ad nos datis , Clangefurtenſis Parochi redditus, ac annuas

decimas, ſicut etiam ſectariorum in noſtro Ducatu Carinthiæ, particulariter vero in præfata Clangefurtenſi civitate, nimium invaleſcentem reluctantiam, atque inobedientiam, probe accepimus, perſpectamque habuimus.

Ideo mandamus ſtricte, & veſtræ prudentiſſimæ opinioni, & noſtræ inſtitutæ reformationi conformiter, ut tam denominatũ ſectarium ludimagiſtrum, & Hoſpitalis Præfectum Clangenfurti, quam etiam provinciæ Officiales, & advocatos una cum omnibus illis civibus ibidem, qui Catholicæ Religioni non ſunt adſcripti (niſi inter ſex hebdomadas, & tres dies ad Catholicam Religionem ſe converterint) provinciam relinquere, & decimo pro cenſu nummo ſoluto diſcedere faciatis. In quo exequemini noſtram Cæſaream voluntatem, & intentionem. Datum Viennæ, 24 Aprilis, 1622, noſtrorum regnorum Romani tertio, Vngarici quarto, Bohemici quinto anno.

Mandatũ de obſervantia dierũ feſtorũ, & aliorũ, & de aliis ad reformationẽ religionis ſpectãtibus.

NOs Ferdinandus Secundus, &c. Omnibus, & ſingulis noſtris fidelibus provincialibus, vaſſallis, ſubditis, & aliis provinciæ inhabitatoribus noſtri Archiducatus Auſtriæ infra Onaſum Auguſtanæ Confeſſioni addictis, noſtrum hoc generale mandatum lecturis, vel legi audituris, noſtram Cæſaream gratiam, & omnia bona. vobis denunciandum duximus, nobis à fide digniſſimis relatum eſſe, quod aliqui poſt noſtram decimoquarto Septembris proxime elapſi 1627 anni, ordinatam ſectariorum prædicantium, & ludimagiſtrorum ex noſtro Auſtriæ Archiducatu infra Onaſum expulſionem, partim præfatæ Auguſtanæ Confeſſioni adſcripti provinciales, atque ipſorum Officiales, & famuli, ſectarios prohibitos libros lectitare attentent, ſuos ſubditos, ad eos audiendum convocent, & non minus ipſi provinciales, atque ipſorum ſubditi ad alios confines ſectarios locos ſe conferentes Baptiſmo infantum, copulatione deſponſatarum perſonarum, aliiſque exercitiis, ſectario more uti non erubeſcant: immo ipſi provinciales ſuos ſubditos, ad hujuſmodi

modi impietates cogant, ex quibus miſerrimi ſubditi à ſancta Catholica, & Apoſtolica religione non ſolum notabiliter removentur, verum etiam in rebus fidei ad ipſorum animarum certiſſimam perditionem peſſime ſeducuntur, quin ultra tam eccleſiaſticis, quam ſæcularibus rebus (uti proh dolor manifeſta plus nimio, tantarum nuper in noſtris hæreditariis regnis, & provinciis, gementibus, & lamentantibus piis, & innocentibus, exortarum rebellionum, devaſtationum, ipſi aſpectui miſerabilium, ad ſummum noſtrarum ditionum damnum experientia docuit) damna, & calamitates omnes toti patriæ pernicioſiſſimæ hac de cauſa introductæ ſunt. Ideo cum ex clementiſſima paterna cura, qua omnibus noſtris ſubditis affecti ſumus, & ex accepto à Deo Magiſtratus munere, & Ducali officio, ſimiles damnoſas, & periculoſas actiones, & exercitia extirpare, & è contra ea omnia, quæ tam ad animæ ſalutem, quam ad conſtantiorem altioremque patriæ unionem, pacem, & proſperitatem promovere, & urgere poſſunt, inducere debeamus; omnibus præfatis provincialibus, vaſſallis, ſubditis, & inhabitatoribus, memorati noſtri Auſtriæ Archiducatus infra Onaſum, utriuſque ſexus, ſenibus, juvenibus, ſive Comitibus, Equitibus, vel minoris ſtatus, in quibuſcunque officiis, dignitatibus, conditionibus exiſtant, nemine prorſus excepto, mandamus, & ſtricte jubemus, ut in futurum à legendis ſectariis libris, & concionibus, in arcibus, domibus, molendinis, villis, cunctiſque aliis locis omnino abſtineant, Baptiſmis infantum, ſponſionibus, copulationibus, aliorumque more ſectario exercitiorum cæremoniis, non ſolum intra, verum etiam extra Provinciam ſectariis in locis, vel ſectariorum prædicantium, aliarumque hujuſmodi perſonarum Parochia non amplius utantur, ſed omnia Eccleſiaſtica exercitia Catholicis in locis, & Eccleſiis faciant, provinciales ſuos ſubditos ad Catholicas Eccleſias ad audiendas conciones mittant, & quilibet Baptiſmata infantum, ſponſiones, copulationes deſponſatarum perſonarum in ſua convenienti Parochia quærat, & accipiat, vel ad minus cum licentia

 Parocho-

Parochorum,vel aliorum ſuperiorum conſenſu,& antegreſſa ſalutatione, aliis in Catholicis locis per Sacerdotes ritu Romano legitime ordinatos debito Catholico more id faciat. Pariter Dominicos, & feſtos dies,ut decet, omnes celebrent,& venerentur. in diebus à Catholica Romana Eccleſia prohibitis carnes non comedant, nec coquant. ſimiliter Dominicis, & feſtis diebus venditionibus ante divinum officium in hebdomadariis, ſive annuis nundinis prorſus abſtineant, ſuoſque ſubditos Domini, & Provinciales illis præfatis diebus, ad venationes, piſcationes, aliaſque hujuſmodi actiones,& recreationes cogere, vel aſtringere omittant, ſub noſtræ gratiæ amiſſione, & aliis pœnis, (quas pro uniuſcujuſque qualitate, & conditione, aut delicti culpa nobis reſervamus.) & quia ad vulgus pertinaciam ſectarii libri non minima exiſtunt cauſa,cum contra noſtram Catholicam, & Apoſtolicam Religionem, illique addictos, multa mala, & falſiſſima in illis ipſis proferantur; ideo omnes ſectarias conciones,poſtillas,alioſque à ſancta Catholica, & Apoſtolica Eccleſia proſcriptos libros, & tractatus,in dicto noſtro Auſtriæ Archiducatu, ſub ſæveriſſimis pœnis omnino volumus eſſe interdictos: omneſque ſerio admonemus, ne ullus impoſterum ſimilibus libris utatur, immo quilibet ſtatim tradat ad petitionem illius, quem loci Ordinarius ad hoc elegerit, & conſtituerit.Quare omnes cavere, ſuumque damnum evitare ſtudebunt. Datum in noſtra Regia arce Pragenſi, 10 Aprilis, 1628, noſtrorum regnorum, Romani nono, Hungarici decimo, & Bohemici undecimo anno.

Mandatū de dimittēdis quoq; provincialibus.

NOs Ferdinandus Secundus, &c. Omnibus, & ſingulis provincialibus Equitum, & Dominorum ſtatus, in noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis provinciis,Stiriæ,Carinthiæ, Crauæ,noſtrum hoc generale mandatum percepturis,noſtram Cæſaream gratiam, & omnia bona. Notum, & manifeſtum eſt vobis omnibus fere, & ſingulis, quali debito Chriſtiano zelo, & pro ducali officio,etiam à Deo accepto-

cepto Magiſtratus munere, poſt acceptum noſtrarum interioris Auſtriæ hæreditariarum provinciarum regimen, in nihil aliud curam noſtram potius intenderimus, quam ut increbeſcentibus, & invaleſcentibus nimium pernicioſis Fidei diſcordiis, & ſeditionibus mederemur, & omnes nobis à Divina Omnipotentia ſubjectos, & commiſſos ſubditos ab errore averteremus, & ad veram viam ſalutis reduceremus, prout in hunc finem in noſtris hinc inde civitatibus expulſionem ſectariorum prædicantium, & ludimagiſtrorum; per quos vulgus notabiliter ſeductum, & in errorem immerſum fuit, & paulo poſt tam inter nobiles perſonas, quam inter cives ſalutiferum reformationis opus inſtitui, & paulatim ſalutifera generalia, ac ſpecialia diverſa mandata, ne aliquis ad ſectarias, vel quaſi, confeſſiones, Communiones, baptizandi cauſa infantes, copulandarum deſponſatarum perſonarum gratia, rus ſe conferret, & denique noſtris provincialibus, vel aliarum perſonarum pupillis Catholici tutores conſtituerentur, nec juventus ad locos ſectarios, vel ejuſmodi univerſitates hac, & illac tranſmitteretur, publicari: imo recenter renovari, augerique fecimus omnia, cum ſumma erga noſtros provinciales Equitum, & Dominorum ſtatus ſolita manſuetudine, & tali quidem, ut præfatam Reformationem inter ipſos inſtituendam clementiſſime intermiſerimus, hac ſola certiſſima, ac clementiſſima ſpe freti, illos, & ex ſupra narratis, & ex aliis noſtram ex corde bene exiſtimatam intentionem altius apprehenſuros, ſuam tam temporalem, quam perpetuam fœlicitatē omni ſtudio, maximoque cum fervore ſedulos perpenſuros, ſuorūque majorum, ac præceſſorum antiquiſſimorum veſtigia ſecuturos, ut in noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis provinciis, unio Fidei animorumque concordia, iterum introduceretur, & omni in parte melior confidentia, ac ſinceritas plantari, conſervarique poſſet. Iam vero, quanquam hæc noſtra ad majorem Dei gloriam, noſtrorumque provincialium commodum, & ad fœlicitatem, tam temporalē, quam perpetuā clementiſſima intentio, & plane paterna providentia ita ſucceſſerit,

rit, ut ad noſtrum ſingulare ſolamen magna pars noſtrarum civitatum,& oppidorū,civium,& incolarum, ad avitam,veram,& ſolum ſalvificam Romanam,Catholicam,& Apoſtolicam Religionem ſe converterit: tamen cum aliquorum adhuc numerus remaneat, apud quos huic noſtræ clementiſſimæ, illiſque optime exiſtimatæ ſollicitudini nulla prorſus appareat obſequentia, nec ſe ad converſionem, minus ad veram Fidei cognitionem, poſt tantam tamen, ac tam longam habitam tolerantiam,ac conniventiam, diſponant; & cum tam pro Ducali à Deo accepto officio,quam pro noſtro debito, ac noſtra conſcientia (tam pro ipſis, quam pro aliis à Deo nobis conceſſis, & commiſſis ſubditis)rationē reddere, nos teneri agnoſcamus,ut omnes ex noſtris hæreditariis provinciis ſectarias fides abdicemus, & expellamus,noſtramque è contra antiquiſſimam ſolum ſalvificam Catholicam Religionem promoveamus; præſertim etiam, cum ex clementiſſima,& plane paterna charitate,qua ſemper, & peculiariter iſtis provinciis,in quibus, volente Divino numine,nati,majorem quoque vitæ partem tranſegimus,affecti exſtitimus; non libenter videremus, ut illa nobiliſſima ſtemmata, quæ pro patria, majoribuſque noſtris,tantis præclaris,cum maximo ſui corporis diſcrimine, multiplicibuſque memoriæ inculcandis factis, plus nimio ſtupenda,ac eximia ſe probarunt,quinimo ſingulariter in iſtis præteritis aliorum noſtrorum regnorum, ac provinciarum exortis rebellionibus, exercitatis inobedientiis, rebuſque extreme hinc inde fluctuantibus, (quantum nobis conſtat) ubique ſe fideli ac ſincera conſtantia exhibuerint,in iſto periculoſiſſimo, ſub noſtro moderno Imperio,& poſt etiam,ſtatu,ad ſuæ certiſſimam animæ perditionem perſeverare permitterentur: verum illis præter temporalem in hoc mundo laudem, etiam in illo æternam mercedem ante omnia clementiſſime non invideremus. Quare ad hoc melius aſſequendum,tam ex his,quam ex diverſis magnis cauſis, jure cogimur noſtros ſectarios provinciales, Equitum, & Dominorum ſtatus, maſculini,& fœminini generis, qui adhuc ſectariæ Religioni ſunt

adſcripti,

adſcripti, poteſtate noſtri generalis in ſpecie in illos directi mandati, ante aliquod jam tempus inſtitutæ, ac publicatæ Reformationi ſimili modo ſubmittere, prout omnes in communi, tali Reformationi Religionis totaliter ſubjectos, clementiſſime volumus. ſiquidem nos toti patriæ, & ſingulariter his nobiliſſimis ſtemmatibus, ratione dictorum præclariſſimorum geſtorum, nullum majus, utilius memoriæ ſignum, teſtimoniumque antedictæ paternæ erga illos affectionis, ac gratitudinis tradere, ac relinquere poſſumus, quam ut eis ſecuram ſuæ æternæ ſalutis demonſtremus viam. Quapropter nos nil libentius, nil charius cerneremus, optaremuſque, quam ut ſe ſuis majoribus in iſtis noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis Principatibus, ac provinciis, longo admodum tempore, antequam iſti errores ſunt auditi, in unione Catholicæ Religionis, inprimis optime verſatis, ac conſtitutis, æquales gererent, & ad ſuam tam temporalem, & perpetuam fœlicitatem, quam etiam in provincia ulteriorem permanſionem, ſe intra unius anni ſpatium, (quod illis ab hoc dato ad ſufficientem ſatis longum, & peremptorium terminum ponimus, ac declaramus) ferventi corde, magna animi cupiditate, ſuę quærendæ ſaluti ſe accommodarent, ac in ſancta ſolum ſalutari Catholica Fide nobiſcum, & cum ſancta Apoſtolica Romana Eccleſia conformes præſentarent, ſeque hac ipſa de cauſa noſtro Conſiliario, intimo Camerario, ac Plenipotentiario dictorum noſtrorum interioris Auſtriæ Principatuum, ac provinciarum Gubernatori, Duci in Cromaw, & Principi in Eggenberg D. D. & in ejuſdem abſentia noſtris Grecii delectis intimis Conſiliariis ſiſterent, ipſamque converſionem declararent: ne ſi aliquis ad determinatum, & præſcriptum terminum contra noſtram clementiſſimam ſpem, ſe nobis, ſanctæque Catholicæ, & Apoſtolicæ Religioni conformare renueret; alia, & ſæveriora media attentare cogeremur: Ideo declaramus hujuſmodi homines contumaces elapſo unius anni ſpatio in noſtris interioris Auſtriæ hæreditariis principatibus, ac provinciis habitare, bona ſua poſſidere, nos paſſuros non eſſe, nec con-

ceſſuros; eorumque bona ibidem exiſtentia pro poſſibili, ac convenienti pretio coacturos vendere, quæ ſi tanto, ac conſtituto in tēpore vendere non poterunt, talium alienationem, poſt elapſos inſuper ſex menſes ſuis in provincia manentibus amicis, vel aliis Catholicis provinciæ inhabitatoribus (arbitrio ſuo) derelinquerent, iſta conditione, quod ſi bona etiam in conceſſis iſtis ſex menſibus, poſt diſceſſum per ſuos in provincia permanentes conſanguineos, vel alios ibidem conſiſtentes Catholicos non erunt vendita, talium venditio per noſtros Viceregentes ex officio ordinari debeat, inter quæ tamen fideicommiſſa nullo modo erunt vendenda, ſed volumus, ac ordinamus clementiſſime,ut ea in ſuo eſſe permaneant.illiſque ex provincia migrantibus uſusfructus concedatur.

Etſi verò ab emigraturis plenariam haberemus poteſtatem decimum ſuorum bonorum nummum exigendi, tamen in clementiſſimam traximus conſiderationem, omnes in ſæpius dictis interioris Auſtriæ hæreditariis noſtris provinciis, erga nos, noſtramque Auſtriacam Dominum fideles,ac fervidos ſe monſtraſſe, nec quicquam contra nos (quod conſtat) vel præfatam Domum Auſtriacam unquam attentaſſe. Ideo ob tantam nobis probatam ſatis fidelitatem, & ex ſingulari gratia,clementiſſime inſuper nos declaramus, noſtros prædictos ſectarios provinciales,non ſolum abſque perſolvendo decimo nummo poſſe emigrare, ſed etiam ad conſequenda ſua in provinciis debita,ſicut etiam adminiſtrationem fideicommiſſorum bonorum, ac proſecutionem ſuorum in judiciis hinc inde proceſſum ſupra inſinuatis amicis, vel quibuslibet aliis Catholicæ Religionis perſonis ordinanda, ac regenda omnia,tradere poſſe,ac licere.quapropter nos clementiſſime ordinabimus,ac providebimus,ut expeditionem difficilium proceſſuum, ad talia illorum debita conſequenda, aliaſque citius illorum lites exequendas active, & paſſive quamprimum venire valeant.

Verum enim vero cum tam pupillorum, quam etiam eccleſiarum, monaſteriorumque cura, ipſorumque

que conſtitutio pro noſtro poſſe conſideranda nobis incumbat, & cum certo ſciamus, aliquos, non noſtræ religionis provinciales, pupillorum tutelis eſſe proviſos, & nonnullos Eccleſiaſticis præfecturis, unde facile conjiciendum, illos fundationis, vel alias Eccleſiæ litteras, ſicuti quoque aliquid de rëdditibus eccleſiaſticis in ipſorum poteſtate habere:

Ideo mandamus, ut non ſolum aliquis ſuæ fidei commiſſos pupullos (ubi in ſpecie innocentiores, quorum pater mortuus, licet victitet mater, intelligimus) ſecum extra provincias conducere, attentet, verum etiam illi ipſi ſectarii provinciales ſimilibus proſpecti, tutelas quamprimum reſignent, & ante eorum ex provincia diſceſſum rationem reddant, reſiduumque plenarie perſolvant, non minus ſub ſua exiſtentes poteſtate eccleſiarum litteras reddant, ſi alia ſæveriora media effugere, ſuaque bona non ſequeſtrari ament. Sicut etiam poteſtate hujus noſtri publicati mandati ulterius, & in particulari ordinatum ac mandatum volumus, ut omnes illi utriuſque ſexus, ſive Barones, Equites, vel alii nobiles, aut ignobiles, cujuſcunque tandem dignitatis, ex iſtis noſtris interioris Auſtriæ Principatibus, ac provinciis, poſt elapſum illis conſtitutum terminum, ob inſperatam ipſorum pertinaciam, & ſic ordinatam Religionis Reformationem, ſi ſe ad Catholicam Religionem non converterint, nullam manſionem habeant, minus ſua agere, aut domicilia figere poſſint: immo illis omnes hic, & illic in noſtris hæreditariis regnis, Principatibus, Provinciis, præfectiones, abſque noſtro, noſtrorumque Viceregentum habito ſpeciali conſenſu, totaliter interdicantur.

Quare omnes, ac ſingulos religionis cauſa ex noſtris provinciis diſceſſuros, ſerio & clementiſſime admonitos volumus, ut tam in vendendis bonis, quam in omnibus aliis noſtris poſitis legibus, omnibus ſub pallio colluſionibus, vel aliis falſis ſub prætextu veriſimilibus actionibus, quocunque tandem modo fieri poſſet, ita abſtineant, ne certa nos in contrarium ſævera punitione uſuros ſentiant. mandamus ideo præfato noſtro plenipotentiario Gubernatori Duci in Cromaw, ac Princi-

Principi in Eggenberg D.D. & in ejus abſentia noſtris Grecii relictis Conſiliariis intimis, ut T. D.D. & vos non ſolum in noſtrum hoc generale mandatum, noſtro nomine, diligentiſſimam intendatis curam; verum etiam ad omnem poſſibilem hujus obſervantiam, ac executionem cunctos adſtringatis, nec contra opinionem, ac clementiſſimam confidentiam noſtram ſecus agatis, aut conniveatis, vel ſtatuatis, ſed contra illos, vel illas, ſicuti etiam contra illorum bona, ipſo facto ſtricte procedatis, & exequamini. Et ita quid faciendum ad noſtram tam paternam admonitionem omnes mature conſideretis, idque eo minus vos intermiſſuros ſperamus, quo minus illis ad ipſorum deliberationem, ac rei profundam perpenſionem non brevem conceſſerimus terminum, ac ſimul ad omnem neceſſariam ipſorum inſtructionem, & informationem, optima commoditas apud omnes hinc, & inde ruri eccleſiaſticæ perſonæ, & Catholici Parochi, & monaſteria non ſint defutura. in quo exequetur noſtra clementiſſima voluntas, & finalis determinatio. Datum in noſtra civitate Viennæ, 1 Auguſti, anno 1628, noſtrorum regnorum, Romani nono, Hungarici undecimo, Bohemici duodecimo.

FERDINANDVS SECVNDVS.

Cōſiliariis à ſecretis Grecii ad præbendū Suæ Sāctitatis Nuncio brachium ſæculare pro viſitatione Monaſterii Ciſterciēnſium,

Reverende Princeps, Illuſtris, nobiles, perdocti, dilecti, & fideles. Cum Suæ Sanctitatis in noſtra hac curia exiſtens Nuntius, ad propoſitam in Auſtriæ interioris Principatibus Ciſtercienſium Monaſteriorum Viſitationem, brachii ſæcularis auxilium petierit, atque nos hac in parte in noſtra ante octavo Maji expedita, vobiſque tranſmiſſa determinatione maneamus; vobis clementiſſime inſinuare voluimus, ut vos ad electi Viſitatoris intimationem, ulteriorem neceſſitatem ordinare, & bene conformare velitis. in quo exequemini noſtram clementiſſimam voluntatem, & intentionem, vobiſque juxta cum Cæſarea gratia affecti perſiſtimus. Datæ in noſtra civitate Viennenſi, tertio Auguſti, à Chriſti nativitate 1628, noſtrorum regnorum

gnorum Romani nono, Hungarici undecimo, Bohemici duodecimo anno.

Ferdinandvs Secvndvs.

Sclavonienſi Capitaneo de Trautmãſdorff.

In ſimili, Croatenſi Capitaneo.

Vt Methodio Terlecki Ordinis S. Blaſii in ſua cõmiſſione omnem poſſibilem aſſiſtentiã præſtent.

Illuſtriſſime, dilecte, fidelis, &c. A noſtro devoto dilecto Methodio Terlecki Ordinis Sancti Blaſii oretenus fuſius percipies, qualiter de Eccleſiaſticis ſuperioribus in Croatenſium, & Sclavonienſium fines dimiſſus, ibidem magis idonea, efficacioraque media circumſpecturus, quibus ſchiſmatenſe s Wallones de ſuo errore ad noſtram ſolam ſalutiferam Catholicam religionem magis blandiori, ſecuriorique modo allici, ac commoveri valeant.

Quod cum inprimis ſanctum, Deoque plane gratiſſimum exiſtat opus, noſque noſtra ex parte in nullo defuturos prorſus ſimus deliberati; clementiſſime id tibi ſignificare cogitavimus, ut tu præfato Methodio Terlecki Sacerdoti, Ordinis Sancti Blaſii, in exequendo, quod illi commiſſum eſt, noſtro diplomate, omni prorſus poſſibili modo, ac via, pro rei neceſſitate, tuam actualem aſſiſtentiam, auxilium, defenſionem, & promotionem præſtare non dedigneris: & ita quid dictante tuo cognito Chriſtiano zelo faciendum ſcies. in quo exequeris noſtram clementiſſimam voluntatem, & intentionem. Tibi de reliquo cum omni Cæſarea gratia optime affecti manemus. Datæ in civitate Enzerſtorff, 19 Septembris, à Chriſti nativitate 1628, noſtrorum Regnorum, Romani decimo, Hungarici undecimo, ac Bohemici duodecimo anno.

INDEX

INDEX
Reformationis Mandatorum,atque decretorum, quæ in Auſtria infra Onaſum de annis 1621, 22, 23, 24, 25, 26, 27, uſque 28 ſunt expedita, & ſunt ſequentia , &c.

MAgiſtratui Padavienſi N. N. miſſum eſt mandatum ob excurſiones ad ſectarias conciones in Feſtaw, & Tribeſwunckel interdicendas, 15 Februarii, anno 1621.

Monaſterio ibidem,ut ſuis Parochiis,de exemplaribus Catholicis Sacerdotibus,expulſis ſectariis ludimagiſtris,providerent,12 Martii,anno 1621.

Archiduci Leopoldo, ad Patribus Societatis Ieſu Parochiam Harrenſem concedendam, 16 Februarii, anno 1621.

Ioanni Wilhelmo Dezelkring, pro reſtitutione ambarum Filialium Weiſſenkurchen , & weſtendorff , 14 Februarii, anno 1621.

Domino Doctori Schaffler, ut ſectariis civibus Eiſenſtat jus civile non concedatur, 10 Februarii, anno 1622.

Domino Ioanni Baptiſtæ, & Domino Petro Berda , ad ſectarium prædicantem in Parochia Vunckendorff, Vunckel, & Straſt dimittendum, 23 Octob.anno 1622.

Domino Melchiori Præpoſito in Turſtain, & Danieli Zenoni comm. ob reſtaurationem ambarum Filialium Weiſſenkurchen,& Weſendorff, 18 Maji, anno 1623.

Chriſtophoro Perckhaimer , ob renovationem ad officium clavium,pertinentium ad ſubditos, 14 Iulii, 1623.

Ioanni Andreæ de Stadel , ratione dimittendi prædicantem , ac ſectaria exercitia intra arcis Capellam in Gravenworth, 18 Aprilis, anno 1623.

Paulo Iacobo de Starnberg,ut prædicantem in Truebels-Wunckell expellat , violatamque in Baden juriſdictionem integram reſtituat , 24 Auguſti, 1622.

Domino Ioanni Wilhelmo de Zelcking,ob reſtitutionem ambarum Filialium Weiſſenkurchen , & Weſſendorff, 18 Maji, anno 1623.

Paulo Ioanni Bairn, ut ſectarium prædicantem in Weslau , & per Parochum in Baden accuſatum non differat dimittere , 24 Auguſti, 1623.

Domino Præpoſito in Turnſtain,ac Decano in Krembſeff, ut effectualem reſtitutionem ambarum Filialium Weiſſen-Kurchen,& Weſſendorff D.Prælato ad Sanctum Florianum ſtatim procuret, 5 Decemb. 1622.

Ioanni Ioachimo Aſpann Baroni , ut ſectaria in Fordtſcoph inſtituta exercitia intermittat, 25 Iunii, 1623.

Ad

Ad belli curiam Viennæ, ob illius opinionem, quali, & quo modo Reformatio in civitate Raab in Hungaria foret inſtituenda, 19 Iulii, 1623.

Ioanni Ioachimo de Aſpann, ob dimittendum ſectarium prædicantem ex Fortſcoph, ac interdicenda inibi inſtituta ſectaria exercitia, ſicut etiam ob reverſum, quod in perpetuos annos nulla velit amplius inſtituere, 21 Iunii, 1623.

Domino Doctori Schaffler, ob Religionis Reformationem oppidi Langenweiſſ, 18 Auguſti, 1625.

In ſimili, P. Rectori Societatis Ieſu in Krembs, ut duos Patres in Langenweiſſ ableget, 18 Auguſti, 1625.

Caſparo de Neuhauſſ, ob expellendum ſectarium prædicantem ex oppido Langenweiſſ, 18 Auguſti, 1625.

Principi Carolo de Liechtenſtain, ob expellendos ex Veldtſperg, aliiſque locis degentes ſchiſmaticos, 27 Martii, anno 1624.

In ſimili, Domino Cardinali de Dietrichſtain.

Domino ſupremo Hoffmarſchalko, mandatum inhibitionis, ob excurſiones ad alias conciones, 8 Decembris, anno 1624.

Domino Berchtoldo, & D. Hildenbrando, ambobus Iuris Doctoribus, mandatum commiſſionis ob accipiendas de aliquibus civibus ex Baden, præter Religionis informationem, inquiſitiones, 12 April. 1625.

Archiduci Leopoldo, ob Reformationem Religionis in provincia ſupra Onaſum, item conſecrationem prophanarum Eccleſiarum Filialium, aliarumque capellarum, uti etiam altarium, cæterorumque eccleſiaſticorum paramentorum promotionem, 9 Decemb. 1626.

Wolffgāgo Georgio de Botting, ut Reformationem apud ſubditos Dominii Hackenburgg inſtituat, 29 Decembris, anno 1626.

Domino N. Rectori, ac Vniverſitati Viennenſi, ut ſupplicationes pro civibus ſectariis relinquant, & Reformationem Religionis apud eoſdem incipiant, 26 Decemb. 1626.

Domino Chriſtiano Schaffler Doctori, ob convertendum oppidum Langenweiſſ, 15 Decemb. 1626.

Patri N. Guardiano, ac coventui monaſterii Franciſcanorum in Langenweiſſ. Item ob converſionem certarum mulierum, 25 Februarii, 1626.

Magiſtratui in Langenweiſſ, ob continuationem in Catholica fide, 15 Decemb. 1626.

Caſparo de Neuhaus, ut ſuſceptionem diſcedentium ſectariorum civium totaliter intermittat, 15 Febr. 1626.

Domino Chriſtiano Schaffler, & D. Martino Nafner Reformationis Commiſſariis in Prunn, Enſerſtorff, Nelzendorff, Erzckerſtorff, Laniz, Giſſibel, & in Prielin, ut in Reformatione

matione procedant, nec quidquam ſe impedire permittant, 11 Maji, 1626.

Credentiales litteræ pro Domino Schaffler, & Haffner, 11 Maji, 1626.

Patri Rectori in Krembs, ut Domino Præpoſito Hagenbur, ad informandos in ſancta religione ſubditos, duo Patres adjungantur, 26 April. 1626.

Duobus Pollitienſibus ſupra Onaſum ſtatibus Auguſtanæ confeſſionis, ob replicatam Reformationis patentam, ut S. M. præcedenti inhæreant deliberationi, ad proſequendum hujus Reformationis opus, 9 Febr. 1626.

P. Rectori Viennæ civitatis, ad petitionem Ordinarii, ut ad reponendas Filiales omnem aſſiſtentiam præſtet, 19 Octobris, anno 1627.

In ſimili, Dominicanorum Ordini ibidem.

Supremo Regiminis ſatelliti, ut ſectarium præceptorem in Sinzendorff ipſo effectu incarceret, 26 Octobris, anno 1627.

Dominæ Kevenhillerin, ut ab hactenus exercitatis inconvenientiis in Prun, & aliis in locis ſuæ juriſdictionis prorſus abſtineat, 30 Octobr. 1627.

Chriſtophoro Arnoldo, Ioanni Eberhardo, ac Tobiæ Lundern, an ſectarii Ludimagiſtri Suæ Majeſtatis determinationem ad plenariam emigrationem perceperint, percunctatio, 30 Octobr. 1627.

Domino Palatino in Hungaria, ut prædicantes in Forchetenaw commorantes expellat, 1 Octobr. 1627.

Officiali Wainerenſi, ut idoneos, ac qualificatos Sacerdotes, ad petitionem ſectariorum Provincialium procuret, 4 Octobris, 1627.

Interioris Auſtriæ Regimini, ut non noſtræ Religionis pupillis tutores Catholicos conſtituat, & de ſectariis locis in Catholicos locos transferat, 28 Febr. 1627.

Andreæ Kaindl Poſtillionis, &c. ut inquirat an in Prælenkurchen ſectarii ludimagiſtri reperiantur, 28 Decembris, anno 1627.

Interioris Auſtriæ Regimini, &c. ut Bibliopolæ ſectarii, qui de Lunz Preſburgum iter conſtituere cogitant, tranſire prohibeantur, ſed cum omnibus impreſſis ſuis operibus in Arreſto ponantur, 28 Decemb. 1627.

Domino Palatino Hungariæ, &c. ut in memoria ſervet, quod ſectarii in Hungaria degentes homines, unum Bibliopolam de Lünz ad ſe venire curarint, qui etiam viam ſuam illuc tendere cogitet, 28 Decemb. 1627.

In ſimili, Domino Vrbis Præfecto in Lünz.

Viennenſibus intimis, atque deputatis Dominis Conſiliariis, &c. ut ſcribant opinionem ſuam, quomodo, & qua forma re-

ma Reformatio in Hungaria Altenburgi ſit inſtituenda, 15 Ianuarii, anno 1628.

Viceregentibus, &c. ut ſuis commiſſis Canzeliſtis brevem, ac peremptorium terminum dent, iſta cum annexione, ut inter talem ſe ad Catholicam Religionem convertant, aut licentiati, ſuiſque officiis ſint privati, 19 Iulii, 1628.

In ſimili, curiæ belli, &c.

In ſimili, Magiſtratui Viennenſi, &c.

In ſimili, inferioris Auſtriæ Regimini, &c.

Domino Hoffmarſchalcko adminiſtratori Viennenſi, &c. ut in præſenti annotatione nominatas perſonas ad ſe citet, & quæ Catholicæ Religionis acceptationem renuerint, ſua negotia occludat, libertateſque ipſorum expoſcat, 6 Maji, anno 1628.

Viennenſibus à ſecretis, ac deputatis Conſiliariis, &c. ut opinionem ſuam declarent, quomodo, & qua ratione Sua Majeſtas ob diſcedentes in Hungariam Lutheranos, talium emigrationem ibidem quoque inſtituere poſſit, 20 Maji, anno 1628.

In memoriam reductio Domino urbis Præfecto in Lunz, Suam Majeſtatem ſtatibus ſupra Onaſum ipſorum terminum uſque ad Dominicam Iudica prolongaſſe, & pro vendendis bonis ſex menſes conceſſiſſe, 15 Febr. 1628.

Inferioris Auſtriæ Regimini, &c. ut conſilium det, quomodo magis commode de Catholica religione prohibitos libros, & tractatus accipere poſſimus, pro primo, pro ſecundo, ut Conſul in hac urbe ſe non immiſceat. Tertio ut ordinetur apud bibliopolas, ne libellos precatorios jaculatorios prohibitos vendant, 3 Maji, 1628.

Doctori Iacobo Waſſerman, & Andreæ Kaindl, ut ſectarium ludimagiſtrum in Waldthauſſen una cum ſua muliere cum ſatellitibus comprehendat, 24 Maji, 1628.

Inferioris Auſtriæ Regimini, propter viſitationem librorum, 6 Maji, 1628.

Inferioris Auſtriæ Regimini, propter excurſiones ad alias ſectarias animarum curas, 20 Maji, 1628.

Gubernatori in territorio Seefeldt, ut quamprimum Eccleſiæ claves Parocho in Hoders reddat, 20 Maji. 1628.

Domino Ioanni Iacobo de Kuffſtain, quod Domini à ſecretis, atque deputati Conſiliarii Iacobum Waſſerman, & Andream Kaindl in Waldthauſen ob ibi exiſtentem prædicantem miſerint, utque Dominus de Kueffeſtain omnem aſſiſtentiam, ſi indigerent, præſtet, 24 Maji, 1628.

Georgio Bickel Satelliti, ut ad dictum Waſſerman proficiſcatur, atque ibi exiſtentem prædicantem in Atreſto accipiat, 24 Maji, 1628.

Domino Georgio Teuffel, D. Ioanni Erneſto de Rueffſtain,

 Chri-

Chriſtiano Schaffler, & Doctori Pacher, ut conſultent an in Hungariam, quia adhuc nulla Reformatio incepta, proficiſcentibus habitatio concedenda, an magis prohibenda, 27 Maji, 1628.

Andreæ Kaindl, propter affigenda S. Majeſt. generalia, 27 Aprilis, 1628.

In ſimili, Chriſtophoro Arnoldt, Ioanni Egghardt, & Tobiæ Lundinern, &c.

D. Rodorico de Sontelier Baroni, & Canonico Paſſavienſi, ut Parochiæ in Trautmandorff de aliquo docto Sacerdote provideat, 17 Ianuarii, 1627.

Conſuli Viennæ civitatis, ut inquirat, quis iſte Tranberger in Hungaria modo captus, cujus artis, aut conditionis ſit, 26 Ianuarii, 1628.

D. Georgio Teuffel Baroni, D. Henrico de Salburg, D. Ioanni Paulo Spinellern, Doctori Haffnem, & D. Pacher, &c. ut conſultent quomodo Reformatio in Hungaria aggredienda ſit, 20 Ianuarii, r628.

Chriſtiano Scahffler, & Martino Haffner, propter reformandam Prunn in Priel, 19 Iulii, 1628.

R.P. Rectori Societatis Ieſu Viennæ, ut duos exemplares Sacerdotes Doctoribus Schaffler, & Haffner ad reformandam Prun in Priel ordinet, 8 Octob. 1625.

In ſimili, D. Guardiano S. Hieronymi Viennæ, &c. Credentiale pro D. Commiſſariis miſſum eſt 28 Iulii, 1627.

D. Præpoſito in Herzoburg, ac Iudici apud S. Boldtin, ob reformanda Dominia Zacking, Prottebrun, & Hauſmeck, 13 Iulii, 1627.

Wolffgango Wilhelmo Pawicher, ut ſectarium in pago ludimagiſtrum quamprimum dimittat, nec impoſterum exercitia ſectaria ulla conſtituat, 9 Iulii, 1627.

Wolffgango Wilhelmo Pannicher, ut ſuo in pago exiſtentem prædicantem nobis ſiſtat, interim tamen ſua bona conſervet, 20 April. 1626.

Maximiliano Burlacher ſectarii prædicantis filio, ut libros, ac ſcripta, ſicut etiam ſcriptas conciones occluſas huc tranſportet, 20 Maji, 1626.

Domino Georgio Teuffel, & D. Chriſtiano Schaffler, ut Wolffgangum Pawiger, ob ſuum prædicantem, audiant, narrata notent, illique injungant, ut dictum prædicantem huc portet, ſeque hic contineat, exercitiaque ſectaria interim inhibeat, 4 Maji, 1626.

Doctori Berchtoldo, ob pœnam Berchtoldſtorffenſis ſupremi auctoris, 28 Maji, 1623.

Petterſtorffenſibus, ut Iacobo Berchtoldo, & Ioanni Hittendorffer contra inibi rebelles cives benevolam monſtrent aſſiſtentiam, 23 April. 1623.

Viennenſibus D.D. à ſecretis, & Deputatis Conſiliariis contra rebelles cives in Petterſtorff, quod ſi ſe impoſitæ pœnæ non traderent, ut in deſtinato proceſſu procedant, ac ſententiam ad ulteriorem reſolutionem ſuæ Majeſtati tranſmittant, 6 Maji, 1626.

D. Doctori Panzman, ut declaret, qualis conſtitutio cum rebellibus civibus in Petterſtorff ſit, 19 Febr. 1623.

Suæ Majeſtati conſtitutio rebellium in Petterſtorff declaratur.

D. Iacobo Berchtoldo, & Ioanni Hittendorffer, ut reſolvant de rebellione Petterſtorffenſium, & quid conveniat in ſpecie contra Valentinum Schenckerl tanquam rei auctorem, 23 Iulii, 1623.

Cæſarea determinatio ad factam Commiſſariorum relationem in cauſa rebellium civium in Petterſtorff, 22 Septembris, anno 1623.

Ad S. Boldten credentialia pro D. Præpoſito in Herzoburg, & D. Doctore Schafflern miſſa 12 Decemb. 1622.

D. Præpoſito in Herzogburg, & D. Chriſtiano Schaffler, ut deliberatam Reformationem apud S. Boldten promoveant, 12 Decembr. 1622.

Præpoſito ad S. Boldten, ut propter informandos ſectarios ibidem cives in Fidei articulis, duos Patres Societatis Ieſu, de hypocauſto, ac ciltis provideat, 12 Decemb. 1622.

Ad Boldtenſes, ob excurſiones ad alias conciones, uti etiam ad notificandum illos, qui huic inhibitioni non obſequuntur, 16 Febr. 1622.

Iterum ad eoſdem, ad exhortandum illos, qui Catholicam aſſumpſere Religionem, ad majus incrementum, & continuationem, 14 Septemb. 1623.

D. Præpoſito de Herzoburg, & D. Doctori Schaffler, ut cum dimiſſione Paſchingeri civis in S. Boldten procedant, 21 Maji, 1623.

D. Præpoſito in Herzogburg, & Doctori Schaffler, ut cum Reformatione in S. Boldten progrediantur, & tres Senatores inſtruant, vel in contrarium de Senatus ſeſſionibus ſuſpenſis, illorum negotia inhibeantur, 9 Febr. 1623.

Præpoſito ad S. Boldten, &c. ut Ieſuitis, ut decet, omnem ſuſtentationē reddat, illoſq; ad neceſſaria petenda alloquatur.

Præpoſito in Herzogburg, & Chriſtiano Schaffler, propter reformandam civitatem S. Boldten, 2 Martii, 1623.

Præpoſito in Herzogburg, & Doctori Schaffler, ut Doctorem Hoffer ad S. Boldten admoneant, ne ullum à Catholica Religione detineat, 4 Febr. 1623.

Ad Boldtenſes, &c. ut excurſiones ad ſectarios locos, & animarum curas interdicant, etiam nulli hæretico jura civilia concedant, 14 Maji, 1623.

In ſimili, ad Berchtoldtſtorſenſes, & Bruckenſes juxta Leutha, &c.

Domino Georgio Teuffel, Domino Henrico de Salburg, D. Heggenmiller, & Domino Doctori Schafflern, &c. ut conſultent, ob factam Wainerenſis Officialis, contra Harnalſerenſem ſectarium prædicantem, mentionem, 6 Martii, anno 1624.

Viennenſibus, ut prædicanti hæretico ſuum exercitium in civitate inhibeant, 16 Martii, 1624.

Domino Caſparo de Stadion, Capitaneo urbis militum, &c. ut ordinet apud ſuæ fidei commiſſos, ut ſub urbis portis advenientes ſectarios prædicantes diſcedere faciant, 16 Maji, 1624.

Domino Præpoſito in Ardenkehr, & Parocho in Ibbs, propter reformationem civitatis Ibbs, 29 Maji, 1624.

Ad Magiſtratum ibidem, ob prohibendas excurſiones ad alias civitates ſectarias, etiam reddendos Parochiales redditus, 22 Febr. 1622.

Wolffgango Erneſto Facci, ut apud illos in H . . . excurſiones ſevere inhibeat, 11 Iunii, 1622.

INDEX

Expeditorum Reformationis Mandatorum, & Decretorum in Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum, de annis 1624, 25, 26, 27, uſque 28, & ſunt ſequentia.

ELectori in Bavaria, & urbis Præfecto Lunzii expulſio ſectariorum prædicantium, & ludimagiſtrorum totaliter committitur, 20 Auguſti, 1624.

Vrbis Præfecto in Lunz mandatur, ut intra octo dies ſectarios prædicantes, & ludimagiſtros ex provincia ſupra Onaſum expellat, 30 Iulii, 1624.

Cæſareum decretum, & generale mandatum propter expellendos ſectarios prædicantes, & ludimagiſtros ex Archiducatu Auſtriæ ſupra Onaſum, 4 Octob. 1624.

Vrbis Præfecto Lunzii declaratur, Suam Majeſtatem, Dominum Prælatum in Gottwain, & Ioannem Baptiſtam Spundleren, ipſi Præfecto ad Reformationem ordinaſſe, 27 Febr. 1624.

Vrbis Præfecto in Lunz declaratur, Suam Majeſtatem ob inſiſtendum Reformationi citò ſe deliberaturam, 30 Ianuar. anno 1625.

Domino Abbati in Krembſmunſter, Domino Georgio Teuffel, Domino Henrico de Salmburg, Domino Ioanni Ruperto

perto Heggenmiller, Domino Doctori Schaffler, & D. Doctori Haffner mandatur, ut conſultent, quomodo Reformatio ſupra Onaſum expulſis prædicantibus ſit inſtituenda, & continuanda, 7 Ianuarii, 1625.

Reformationis diploma, ad datam Commiſſariis inſtructionem, 20 Auguſti, 1625.

Litteræ urbis Præfecto in Lunz, propter renovandum Magiſtratum ibidem ex Catholicis approbatis hominibus, & expellendos ſectarios, 25 Febr. 1625.

Vrbis Præfecto Lunzii, & ſuo Conſilio committitur, quibus inter Officiales, & ſervos prolongationem termini concedere velit.

Domino Prælato in Gottring, &c. ut quamprimum ſe in Auſtriam ſuper Onaſum ad exequendam Reformationem conferat, 1 Sept. 1625.

Archiduci Leopoldo, &c. ut denominet eos, qui ſparſerunt, Suam Majeſtatem ſtatibus ſupra Onaſum, liberum exercitium conceſſuram, vel ipſe puniat, 25 Martii, 1625.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut in reponendis Eccleſiaſticis Parochiis, & beneficiis de Paſſavienſi fundatione nihil præjudiciale immiſceri permittat, ſed omnes vacantes Parochias juxta proponendum aptum ſubjectum, Suæ Majeſtati declaret, 14 Martii, 1626.

Eidem urbis præfecto, &c. nunciatur, non noſtræ Religionis ſtatus pro prolongatione termini ſe inſinuaſſe, eamque Suam Majeſtatem totaliter denegaſſe, Suamque Majeſtatem de reliquo in tradita Commiſſariis inſtructione manere, 6 Martii, 1626.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. denunciatur, Suam Majeſtatem antiquioribus ſupra Onaſum Provincialibus, & provinciæ ſtatibus, abſque inſtituendo ulla tamen exercitia, dilationem termini conceſſiſſe, ſicuti etiam civibus, ſi ſe ſub Catholicas provincias ſint collocaturi, de cætero provinciales ob reddendum cenſum ad Suam Majeſt. mittat, & ad vendenda illorum bona duos annos conſtituiſſe declaret, hac tamen ſemper conditione, ut ante diſſeſſum, & adventum, apud ſuos ſuperiores ſe inſinuent, 30 Martii, 1626.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut declaret, quomodo Reformatio ſuccedat, 20 Decemb. 1626.

Diploma, quod ſub urbis Præfecto in Lunz eſt promulgatum, cui duodecim diverſa puncta ſunt inſerta, 23 Martii, anno 1626.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut Suæ Majeſtati intimet, quid, & quomodo propter petitam Reformationis termini prolongationem de Antonio Eckhardten ſit determinandum, 6 April. 1626.

Adminiſtratori Paſſavienſi, &c. ut ordinet, ne Altaria, &

Eccleſiaſtica paramenta diutius non benedicta, reconciliata maneant, ſed Decanis, & Parochis ſolitæ licentiæ dentur, 6 Aprilis, 1626.

Vrbis Præfecto in Lunz, ut cum militum, apud (ut dicitur) novum ferrum, Capitaneis, pro commoditate Reformationis Religionis diſponat, 18 April. 1626.

Godefrido de Salmburg, &c. ut expellat prædicantes in Walſen, apud S. Petrum, & ad Pagum, 28 Iulii, 1627.

D. Georgio Acatio Comiti in Loſſenſtain, ut apud ſuum ſectarium prædicantem ordinet, ne ullus ad ipſius conciones admittatur, 26 Novemb. 1624.

Vrbis Præfecto in Lunz, ut omnes perſonas, conciones ſectariorum prædicantium tam acriter defendentes, Viennam intra quatuor hebdomadas ad ſupremam Auſtriæ Cancellariam tranſmittat.

Vrbis Præfecto in Lunz, ut cum Reformatione Religionis ſummo cum fervore procedat, & ſi ſectarii inhabitatores ſe non converterent, intra quatuor hebdomadas de provincia diſcedere faciat, 4 Febr. 1627.

Georgio Gundi Acker ſcribæ, &c. ut ableget, & prorſus dimittat apud ſe in Hiderwalſer exiſtentem ſectarium prædicantem, 28 Iulii, 1627.

Vrbis Præfecto in Lunz, ut dimiſſionem ſectariorum prædicantium, ſcribarum, Præfectuum, Officialium ſuo nomine, ſolummodo tamen in Lunz, inſtituat, 8 Martii, 1627.

Commiſſariis ſupra Onaſum, &c. ut de Ioanne Chriſtophoro Deurlein pro debito cenſu ſufficientem accipiant cautionem, 2 Auguſti, 1627.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut Paulo Geyrman Suæ Majeſtatis determinationem inſinuet, 15 Sept. 1627.

Diploma ratione dimittendorum omnium ſectariorum præfectuum, ſcribarum, civium, ſervorum, qui ſe, durante rebellione, in provincia Onaſi continuerunt, 26 Martii, anno 1627.

Delegatis Confeſſionis Auguſtanæ declaratur, Suam Majeſtatem in incepta, & deliberata ſemel Reformatione perſiſtere, 5 Auguſti, 1627.

Inſtructio pro Domino Abbate in Krembſmunſter, & D. Georgio Teuffel, quid apud Commiſſarios Auguſtanæ Confeſſionis illis ſit peragendum, 29 Martii, 1627.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut ordinet, in litteris patentibus ſectariorum poni, illos ob Religionem diſcedere, Provinciales vero abſque ullo dando cenſu liberrimi permittantur, 30 Martii, 1628.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut in Reformationis diplomata diligentiſſime attendat, illaque obſervanda ſerio præcipiat, & ſi fortaſſe accideret, ut quis aliquid ignominioſum

contra

contra loqueretur, ſimiles bilingues acriter puniat, atque provinciales, qui dilationem termini expoſcunt, Suæ Majeſtati inſinuet, 27 Iulii, 1627.

Intimationis decretum D. urbis Præfecto Lunzii, conceſſi non noſtræ Religionis ſtatibus uſque ad primum diem Martii, termini, 17 Ianuar. 1628.

Statui Prælatorum ſupra Onaſum declaratur, ut in ſuis conventibus idoneos Sacerdotes eligant, ut in finibus, & locis ubi neceſſe erit, ſuccurrere, atque auxiliari poſſint, 1 Febr. 1628.

Vrbis Præfecto in Lunz, &c. ut Catharinam Reichlern ſine cenſu diſcedere permittat, 15 April. 1628

Decretum concernens dilationem termini Provincialium ſupra Onaſum, uſque ad Dominicam Iudica, 12 Februarii, anno 1628.

Delegatis ſupra Onaſum denunciatur, Suam Majeſtatem Auguſtanis in communi, terminum uſque ad Dominicam Iudica prolongaſſe, 12 Febr. 1628.

Decretum pro Commiſſariis Auguſtanæ Confeſſionis, Suam Majeſtatem in ante conceſſo termino, ſicut etiam huc illucque proficiſcendo, demum de vendendis bonis totaliter perſiſtere, 18 Martii, 1628.

EX CANCELLARIA

Cameræ Aulicæ.

	Fl. Cr. n.
MAlii, Boſtii, antea Houchhauſer nominatos ex conceſſione Cæſarea tenent	10474. 43. 2.
R.R. Patres Dominicani ad Sanctam Mariam Magdalenam.	
Commorzanzkii antea ad Sturmb ſpectantia tenet	
D. Abbas in Koningſaal, qui ſolvit ſupra ea	2333. tal. 20. cr.
Milicko antea ad Germanos de Hodiegowa ſpectantia tenet	
D. Abbas de Strohoff, vel monte Sion.	
Zicloro antea ad Carol. Iorger ſpectātia tenet	
Dominus Abbas de Strohoff, ſupra quæ ſolvit	10000.
Zittenirn antea à Wilhelmo de Rupaw poſſeſſa tenet	
Dominus Præpoſitus de Wiſcherhadt.	
Rareroko antea ad Ioannem Griesbeckin ſpectantia tenet	
Dominus Abbas de Plas.	
Karlowitren antea ad Ioannem Griesbeckin ſpectantia tenet	
Dominus Abbas de Plas.	
Chotez & Ibriſani antea ad Georgium Magel ſpectantia jam tenet	
Pragenſe Capitulum ad omnes Sanctos in Pragenſi arce propria.	
Rochowez Trezeniowes, mediam partem Auſch. & Liebeſchiz, antea ad Fratres de Auſch pertinentia.	
Dominis Reverendis Patribus Societatis Ieſu Pragæ à Sua Cæſarea Romana Majeſtate ad 400000 taleri donatæ fundationis relicti per N.	
Civitas Theim, quæ antea una Regia civitas fuit.	
Ezerwne (quæ ante hac Ioanni de Neu Reichenaw) Kzetwian.	
Roſental, antea ad Florianum Griesbeckin ſpectantia tenet	
Iſta bona omnia Dominus Archiepiſcopus Pragenſis.	
Holloſtrzewii, & Beneshauw, ante hac ad	

Fl. Cr. n.

ad Ioannem Bartholomæum Schmudunger ſpectantia tenet

Abbas de Kladraw, propter aliquos pagos ad Dominium Epiſcopi Teiniz, taxata 11206 tal. 20 c.

Quæ, & quantæ pecuniæ Eccleſiaſticis, & Religioſis Pragæ ad meliorem ſui ſuſtentationem elargiri conceſſæ ſint.

Monaſterio Sancti Iacobi, ſingulis ſeptimanis conceſſi ſunt 20 flor. facit per annum 1040.

Item ſingulis hebdomadibus unum dolium albæ cerviſiæ, unus ſaccus tritici, per annum, facit 900.

Porro pro alendis duodecim Franciſcanis juvenibus, per annum facit 1400.

Monaſterio S. Annæ ſingulis annis gratis 116. 40.

Monaſterio Sancti Thomæ pro ſuſtentando certo numero Religioſorum, ſingulis an. 1750.

S. Mariæ ad Nives, ex gratia ſingulis annis 944. 40.

Reverendis D. Cappucinis ſingulis annis 305. 20.

S. Mariæ Magdal. nova additio ſingulis annis 3500.

R R. Dominis Ieſuitis per ſingulos menſes 500 taleri pro ædificiorum neceſſitate, per annum facit 7000.

Porro propter educandam, & inſtruendam juventutem ſingulis menſibus 200 taleri, per annum facit 2800.

Item illis ipſis Patribus, qui antea ex Dominio Chemez fuerunt ſoluti, jam vero per ſingulos annos conceſſi ſunt 2333. 20.

Porro perſonis ſervientibus apud Pragenſem arcem, utpote Sacriſtano, Vicario, ſex Muſicis, Præceptoribus, 2 Cappellanis, duobus Cappellæ ſervis, Organiſtæ, ipſique addictis, item pulſatori, Diſcantiſtis, & duobus ceras portantibus, ex gratia conceſſi, ſingulis annis 858 flor. qui antea nunquam fuerunt expenſi, id eſt, 858.

D. Prælato, & Capitulo Pragenſis arcis Eccleſiæ per an. antea ab urbe ſoluti, nempe. 350.

Pauperibus in Hoſpitalibus ſupra Kothſchin ultra annum deputatum ſingulis annis ſunt conceſſi 1274.

RR. Dominis Patribus Societatis Ieſu Pragæ, relicti à Domino Stephano Fabio Im-

	Fl. Cr. n.
periali Quæſtore 3000 flor. cum cenſu.	4035.
Reverendis Patribus Cappucinis Viennæ, ab aliis in teſtamento deputati	1400.
Beatiſſimæ Virgini in Eull, ratione antiquorum redituum	1201.
Dominis Ieſuitis Pragæ, loco ſalarii	2121.

Pro ſuſtentatione Eccleſiaſticorum, & ſolutione fundationum.

In Eccleſiaſticos, & fundationes apud Pragenſem arcis Eccleſiam Cathedralem dati ſunt	8301.49.1.
Item	899. 6.4.
D. Franciſcanis apud S. Iacobum in antiqua urbe Pragæ	4617.23.3.
Item	1609.29.
Virginum Monaſterio apud S. Annam Pragæ, in antiqua ibidem civitate	165. 6.4.
Dominis Franciſcanis ad S. Mariam ad Nives Pragæ in urbe antiqua	8819.17.4.
Item	1707.30.
Dominis Cappucinis	1521.56.1.
Item	1040.19.2.
Religioſis ad quatuordecim Auxiliatores in Kaadan	1231.54.1.
Religioſis ad S. Agnetẽ in antiqua urbe Pragæ	180.50.
Item	35.
Parocho, Cantori, & Scholaribus in Cometaw	651. 7.
Item	968.22.2.
Reverendis Dominicanis apud S. Mariam Magdalenam Pragæ in parva civitate	1899.20.
Item	3996.20.
Reverendis Patribus Ieſuitis ibidem	19366.40.
Reverendis Patribus Ieſuitis in Cometaw	11191.34.3.
Hoſpitali in Ratſchin	365.32.
Item	2198.
Dominis Auguſtinianis in parva urbe Pragæ	291.40.
Item	11.40.
Eleemoſynario	1246.40.1.
Item	600.
Item ſervientibus perſonis apud Cathedralem Pragenſem Eccleſiam	2347.40.

Variæ Expenſæ.

D. Præpoſito in Wiſcherad, ratione acceptarum ad fortificandam urbem vindemiarum	1166.40 45.
Ad ædificium Eccleſiæ S. Mariæ ad Nives	1934.20.1.
Religioſis S. Franciſci ſtrictioris obſervantiæ,	

ad

	Fl. Cr. n.
ad Eccleſiæ ædificium in Pilſen	116.40.
Cappellano ad Divam Virginem in Altenpurzel	116.40.
Ordinatis Vicariis, Sacriſtanis, Organiſtis, atq; hujuſmodi officialibus apud Pragenſem Cathedralem Arcis Eccleſiam, quædam donatio ob eorum parvum ſalarium	593.20.
RR.PP. Ieſuitis Pragenſibus	583.20.
Pro Hoſpitalibus, & pauperibus, diverſis vicibus	233.20.
Pro veſtiendis aliquibus novitiis apud S. Iacobum in antiqua urbe Pragæ	116.40.
Patribus Cappucinis, pro ædificio Monaſterii	175.
D. Patri Provinciali ad S. Mariam ad Nives, propter neceſſario adhibendam medicinam	100.
Monaſterio S. Iacobi, donationis ergo	150.
Monaſterio S. Agnetis	60.
Monaſterio S. Thomæ	100.
DD. Cappucinis in Prux, pro ædificanda Eccleſia, ſolutioneque unius parvæ domus	490.
Monaſterio S. Annæ Pragæ	128.50.
Dominicanis in Pilſen	200.
RR. PP. Franciſcanis apud S. Mariam ad Nives Pragæ, pro quadam donatione	200.
Ad ædificium Monaſterii Cappucinorum Viennæ	12000.
Abbati in Emaus novæ civitatis Pragæ	4233.20.
Decano, & Capitulo arcis Pragenſis Eccleſiæ	350.
Conventui apud S. Agnetem Pragæ, pro rogata per hebdomadam ſuſtentatione	350.
Religioſis apud S. Iacobũ, pro emendis lignis	300.
Fr. Ioanni Baptiſtæ Savotanti Hoſpitalium Commiſſario in Bohemia, pro quadam additione	475.
RR. PP. Ieſuitis profecturis in Thabor civitatem, pro viatico	140.
Magiſtro Andreæ Clementis Canonico S. Michaelis ad eandem Thabor civitatem proficiſcenti, loco viatici	270.
Domino Patri Cappucino Hyacintho nomine, pro aliquo faciendo itinere	240.
Reverendo Patri Aleſio, pro infirmitate ſua	385.20.
Ioanni Chriſtophoro, pro ædificiis Eccleſiarum in Alten Punzel	3000.
RR. PP. Ieſuitis, pro prætenſionibus Stemmatis Fabrorum Pragæ	3000.
RR.PP. Cappucinis Viennæ, traditi, & aſſignati ſunt de Franciſco Manzage	1389.40.
Abbati de Koningſaal, loco præſtiti, & ha-	

ctenus

Fl. Cr. n.

tenus annui cenſus 5000 flor. 97222. 17. 1.

D. Io. Herneſt Plateiſen Canonico in Olmiz, ratione perpeſſæ perſecutionis, ex gratia 12000.

Pro ſuſtentanda Clereſia, & fundationis Cathedralis Eccleſiæ arcis Pragæ additione, aliis jam 1800 flor. habentibus, puta 9200. 55. 5.

Item 700.

Ordinatis Vicariis, Sacriſtanis, Organiſtis, ſimilibuſque Officialibus apud Pragenſem Cathedralem arcis Eccleſiam, additio ob nimis leve ſalarium 1166. 40.

Item 350.

RR. PP. Societatis Ieſu Pragæ, ratione deputatorum annuorum 2000 fl. de Dominio Clumez, ante hac in illos collatorum, utpote 19366. 40.

Pro ſolvendis illis teſtamento relictis à ſtirpe Fabrorum debitis 4055.

Varia illis aſſignata ſalaria 2121.

Pro diverſis intereſſe ratione ſūmæ capitalis 2711. 20.

Pro reſtantium capitalium intereſſe, ad pios uſus 1423. 54. 4.

Intereſſe illorum 15 m. imperialium taler. à defunćta Imperatrice Anna venerandæ memoriæ, pro alendis aliquibus alumnis, fundatorum 1575.

Item apud ſuam Majeſtatem habiti capitalis, illiuſque intereſſe 14418. 50.

Ratione Dominæ Salomenæ Gerſtorffin 1916. 40.

Munera 583. 20.

Itinerum verſus Thabor expenſiones 140.

Pro faciendo Eccleſiæ vexillo 642. 10. 5.

Pro impreſſis quibuſdam tractatibus 200.

RR. PP. Societatis Ieſu in Cometaw, pro annuo deputato 1936 flor. 45 Cruicg. 3 num. intereſſe 11191. 34. 3.

Ob perſoluta capitalia, & intereſſe 1551. 40.

Intereſſe 20 m. Talerorum capitalis ſummæ 16300.

Reverendis D.D. Franciſcanis apud S. Iacobū in antiqua urbe Pragæ, pro ſolvendo illorum deputato annuorum 60 flor. & 40 Crucig. & gratiis in ſeptimana præſtandis 20 floreni, una cum uno ſacco tritici, & uno dolio cerviſiæ, uti etiam pro ſuſtentandis 12 juvenibus Franciſcanis, ſingulis menſibus ſolvenda ſumma 116 flor. 40 Crucig. 6226. 52. 3.

Capitalia, & intereſſe ad pios uſus 523. 30. 1.

Religioſis D. Franciſcanis apud S. Mariam ad Nives, novæ civitatis in Praga, pro ſuſtentatione

	Fl. Cr. n.
one illorum hebdomadali, 18 flor.	5293. 24.
Reverendo Patri Provinciali, ibidem pro recuperanda ſanitate	252. 20.
Capitalia, & intereſſe ad pios uſus	1836. 27. 5.
De Andrea Hucber, cive, & mercatore in Ratſchin illis Legatis, & ratione civitatis Glattaw ſolutis	5366. 40.
Ad templi ſtructuram	1934.
RR. PP. Cappucinis Pragæ, pro hebdomadali illorum ſuſtentatione, ſumma 11 florenorum, & 40 Crucig.	2562. 15. 3.
Ædificiorum ſuccurſui	1400.
Dominis Cappucinis Viennæ, ob ipſorum Monaſterium	1400.
Item	12000.
RR. D. Cappucinis in Prux, pro ſolutione unius domunculæ ad ipſorum Eccleſiam	1934. 20. 1.
Dominis Dominicanis Pragæ ad S. Agnetem, & Mariam Magdalenam, pro annuo 35 flor. deputato	215. 10.
Pro cenſu Tabulæ provincialis ſingulis annis, 16 R. 20 Crucig.	40. 50.
Eleemoſynæ	60.
Gratis loco petitæ hebdomadalis ſuſtentationis	350.
Item	58. 20.
Ratione illius, ad Cæſarea ipſi Bohemiæ Cameræ tranſmiſſa mandata, conceſſæ fundationis, ſub dato Ianuarii 1623, pro ſumma annuorum 3000 Imperialium tal. ſingula enim hebdomada dati ſunt 7 floreni pro deputato	5895. 40.
Pro repertis Reſtibus	750.
Dominis Dominicanis in Pilſen, pro tenendis quibuſdam Imperii perſonis, ex gratia	200.
RR. PP. Auguſtinianis apud S. Thomam Pragæ, pro ſuſtentandis certis nonnullis juvenibus Religioſis, annui deputati 1500 flor.	303. 20.
Intereſſe 200 talerorum ad tenendos certos pueros comitantes Venerabiliſſimum Sacramentum	70.
Item pro cenſu	34.
Cenſus tabulæ Provincialis annuorum 34 flor. 36 Crucig. 4 num.	52. 20.
Monaſterio Virginum Sanctæ Annæ antiquæ urbis in Praga, 23 floreni, 20 Crucigeri, tanquam annui deputati	328. 26. 4.
Provincialis Tabulæ cenſus annuorum 11	

flo-

	Fl. Cr. d.
florenorum, 40 Crucigerorum	17.30.
Item	17.30.
Religioſis 14, ad neceſſitatis ſuccurſum annui 246 flor. 27 Cruc. & 3 num. inſuper pro deputato oleo, vino, & tritico	1231.54.
Monaſterio Carlshoff nuncupato, in nova civitate Pragæ intereſſe 1400 talerorum ſummæ capitalis	441.
Monaſterio S. Michaelis in Leittmariz, pro annuo cenſu 50 flor.	150.
Fundationum S. Petri, & Pauli in Ideras novæ civitatis Pragenſis, pro cenſu tabulæ provincialis, annuorum 23 flor. 20 Crucig.	70.
Religioſis S. Franciſci ſtrictioris obſervantiæ in Pulſen, ad ipſorum templi ædificium	116. 40.
D. Patri Dominico de Mantua, Ordinis S. Dominici, Viennæ	100.
Abbati in Emaus novæ civitatis in Praga	4233.20.
Pro reparanda devaſtata Beatiſſimæ Virginis Capella in Eiil	116.40.
D. Parocho, Cantori, ſcholaribus, Organiſtis, ceræ, pro deputato annuorum 434 flor. 4 Cruc. 4 nummorum,	1619.29.2.
Pro D. Cardinale de Dietrichſtain, ratione ſolvendæ ipſi donatæ domus Hencklenſis	123333.20.
Domino Erneſto Plateiſen de PlattenſtainCanonico in Olmuz, ob expenſas penſiones	1000.
Item ob illos de Lundtenburg ablatos	2000.
Propter conſtantem devotionem aliqua recompenſatio, & ſatisfactio	12000.
Ad templum Beatiſſimæ Virginis in Altenpunzel	3000.
Item	116.40.
Ad Templum Sanctorum Petri, & Pauli, in Wiſchradt, novæ civitatis in Praga, intereſſe 2000 talerorum Imper. ſummæ capitalis	210.
Pro accepto, ad fortificandam civitatē, Horto	1166.40.
Pro ædificio Eccleſiæ arcis Pragenſis	12263.
Pro ſolvendis Archiepiſcopi Pragenſis, fælicis memoriæ, derelictis famulis	107.20.
Triginta pauperibus perſonis in Hoſpitali ſupra Ratſchin Pragæ, unicuique ſingulis hebdomadibus 1 cum dimidio Cruc. & pro aliis inibi factis Eleemoſynis	2920.50.
Abbati in Koningſaal, loco præſtiti hactenus annui cenſus 5000 taler.	197222.17.1.

Domino Eleemoſynario ad hebdomadalem

diſtri-

	Fl. Cr. n.
diſtribuendam in pauperes Eleemoſynam, 10 fl.	1846.
Domino Decano, totique capitulo Eccleſiæ arcis Pragenſis	700.
Item	583.
Choraliſtis ibidem	28.
Monaſterio S. Iacobi, pro emendis lignis	300.
D. Abbati in Emaus Adamo Benedicto Barwroski in coempta villa loco eleemoſynæ 4000 taleri donantur, id eſt,	4666.40.

Sequuntur ea quæ Religioſis, & Eccleſiaſticis ad Cæſareas diverſas Reſolutiones fuerunt elargita.

Iubente Cæſarea reſolutione de dato 5 Iulii, 1621, PP. Societatis Ieſu ad reparandam Divæ Virginis Congregationis Cappellam Viennæ, ex apprehenſis rebellium bonis, 2000 flor. bonæ monetæ ſunt conceſſi, id eſt,	2000.
Volente Romana Cæſarea Majeſtate ſub dato 5 Iulii, anno 1621, ex diverſis Auſtriæ territoriis, ad templi Badenſis ſtructuram, 4000 flor. bonæ monetæ ſunt expenſi, id eſt,	4000.
Cæſarea reſolutione mandante 26 Iulii, anno 1621, Ioanni Vgroczii, Præpoſito, & Canonico in Erlaw, pro ſummè neceſſaria ſui ſuſtentatione, ex ſuæ Majeſtatis Camera in Hedeliz fuerunt ſoluti	400.
Iubente Cæſarea reſolutione, 31 Iulii, 1621, ad Monaſterium Cappucinorum Viennæ. Hortus à Domino Ioanne Iacobo de Kueffſtain pro 2000 florenis fuit coemptus, & ex rebellium apprehenſis bonis ſolutus, id eſt,	2000.
Ad reſolutionem, & mandatum Cæſareum de dato 26 Novembris, anno 1621, Fratribus Miſericordiæ Viennæ, ad ædificium ipſorum Hoſpitalis, hortus ex altera parte pontis Danubii, pro mille florenis fuit coemptus, & ex rebellium confiſcatis bonis ſolutus, id eſt,	1000.
Mandante Cæſarea reſolutione de dato 26 Novembr. anno 1621, Virginum Monaſterio S. Claræ Viennæ, pro complenda pecuniarum ſumma ad emendam domum, ex quæſtoratu Viennenſi elargiti ſunt	300.
Ad mandatum Cæſareum 20 Decemb. 1621, Fratribus Miſericordiæ ad partem Danubii pontis Viennæ, ob ipſorum beneficia in ægrotos,	

ægrotos, ad perficiendum ipſorum inceptum hoſpitale, partim ex territorio Harmeſtorff, partim ex futuris cōfiſcationibus 2000 fl. ſunt ſoluti, id eſt, 2000.

Poſcente Cæſareæ Aulicæ Cameræ decreto, & jubente, ſub dato 28 Decemb. 1621. Patribus Societatis Ieſu Parochiam in Horn, una cum omnibus Eccleſiæ ornatibus, aliiſque appertinentibus tradi ordinatum fuit, ad minimum taxatam 1000.

Reſolutione Cæſareæ Aulicæ Cameræ jubente, de dato 15 Ianuarii, 1622, Virginum monaſterio Presburgi, loco eleemoſynæ ex Cæſareo Quæſtoratu ibidem, 30 minora dolia vino repleta fuere elargita, taxata per. 90.

Sua Sacra Cæſarea Majeſtas, jubente ipſius reſolutione 21 April. 1622, clementiſſime conceſſit, ut Parocho in Droskirchen Ioanni Reinhardtin, ad reparandum à rebellibus ablatum Eccleſiæ ornatum, ex ipſorum rebellium apprehenſis bonis 400 floreni accipiantur, id eſt, 400.

Annuente Sacra Cæſarea Majeſtate, D. Abbati in Molck, ſub dato 29 April. 1622, bona Starnbergenſia Pilach pro 30282 flor. conceſſa fuere 30282.

Item jubente Sua Majeſtate, illi ipſi Prælato Dominium Albrechtsberg poſſidere tamdiu conceſſum fuit, quamdiu nō fuerit, ob 8450 florenos plus ultra ſolutos, contentatus 8450.

Poſcente, & jubente Cæſarea reſolutione 14 Iunii, 1622, Epiſcopo de Neutra D. Ioanni Thelegdino poſſeſſio defuncti Franciſci Seres nobilis in Vngaria fuit tradita, taxata 5000.

Virtute Ceſareæ reſolutionis, datæ 21 Iunii, 1622, D. Chriſtiano Lorenzo decano apud S. Stephanum Viennæ, pro ædificanda quadam Sacriſtia ad Divam Virginem in Bronn, ex venturis punitionibus à 6, uſque in, 800 floreni conceſſi fuerunt, id eſt, 800.

Aliiſque jubentibus Cæſareis reſolutionibus, 23 Iulii, 1622, pro continuandis ab Archiduce Maximiliano fœliciſſimæ memoriæ fundatis Neoſtadii divinis ſervitiis, ſingulis annis ex Quæſtoratu Neoſtadienſi, uſquedum commodiora remedia ſe præſentaverint, ſunt deputati 700.

Volente ſua Majeſtate, ſub dato 7 Auguſti, 1622 Capitulo in Erlaw, ad facienda Eccleſiæ ornamenta, ex Hungariæ Camera expenſi ſunt 300.

Ad Cæſareæ Aulicæ Cameræ mandatum Monialibus Presburgi, 25 Auguſti, 1622, pro ipſarum mona-

monaſterii neceſſitate, ſingulis diebus unum pondus ſalis conceſſum fuit 60.

Iubente Cæſarea reſolutione 9 Sept. 1622, P. Matthiæ Beruth, Guardiano apud S. Staniſlaum in Groſſenglogaw, ad reparandum ſuum igne conſumptum monaſterium, ex futuris confiſcationibus 500 tal. una cum 60 arboribus hic non taxatis, ſunt conceſſi 500.

Item à ſua Majeſtate illis ipſis monialibus 20 Septemb. 1622, centum currus lignorum, detrahendo ipſarum deputato, conceſſi, & taxati pro 200.

Porro ſua Majeſtas virtute Cæſareæ reſolutionis de dato 13 Octobris, 1622, Patribus Cappucinis in Marchionatu Moraviæ, ad recuperanda ipſorum monaſteria, & faciendos Eccleſiæ ornatus, ex rebellium apprehenſis bonis 5000 flor. bonæ monetæ, conceſſi ſunt, id eſt, 5000.

Iubente Cæſarea reſolutione 14 Octob. 1622, D. Abbati in Strohoff Pragæ monaſterium Miliſko, quod ante aliquos annos Præmonſtratenſes poſſederant, traditum fuit, & ad minimum taxatum ad 2000.

RR. PP. S. Auguſtini Viennæ, virtute Cæſareæ reſolutionis 24 Octobr. 1622, pro neceſſariis veſtibus, & ſuſtentatione, ex variis Suæ Majeſtatis territoriis 400 fl. bonæ monetæ fuere ſoluti, id eſt, 400.

Reſolutione Cæſar. mandante 15 Decem. 1622, Patribus Societatis Ieſu Pragæ, defuncti Capitanei in Melvile Iacobi de Lepenez bona conceſſa fuere, taxata ad 4000.

Virtute Cæſareæ reſolutionis Sua Majeſtas Patribus Societatis Ieſu in Lunz, 12 Feb. 1623, præter illos, ad emendas pro ſcholis domus conceſſos 900 flor. etiam alios 600 fl. donavit, faciunt ſimul 1500.

Iubente Cæſarea reſolutione 17 Martii, 1623, Dominis Franciſcanis ad S. Hieronymum Viennæ ratione Molartenſis legationis ex Imperiali bellico quæſtoratu ſoluti ſunt 5000.

RR. PP. S. Franciſci Ordin. Minorum de Obſervantia Viennæ, S. Majeſtas 1 Decembr. 1628, ad perficiendum ipſorum monaſterium, ex Auſtriæ territoriis 15000 flor. ſolvi permiſit 15000.

Virtute Cæſarei decreti 3 Maji, 1623, Patribus Soc. Ieſu Pragæ media pars bonorum Pechinenſium nomine Bernhardiz conceſſa fuit, taxata 8000.

Volente Cæſarea reſolutione 8 Maji, 1623, Conventualibus apud S. Iacobum Pragæ ad alios con-

ceſſos 1200 flor. adhuc alii 800 flor. & 2000 flor. fuerunt conceſſi, & ſoluti, id eſt, 2000.

Item ad Cæſaream reſolutionem, & mandatum 13 Maji, 1623, Wenzelkinzki injunctum fuit, PP. Societatis Ieſu Pragæ, illos à S. Majeſtate ſupra dominium Elumez ante hac deputatos 2000 tal. diligenter perſolvere, id eſt, 2000 tal.

Iubente Cæſarea reſolutione, 30 Maji, 1623, DD. Ieſuitis in Brünn in Moravia, bona Rezkowiz tradita fuere, taxata 8000.

Volente Cæſareo mandato 23 Iunii, 1623, Patribus Ieſuitis Viennæ, territorium, & arcem Egenburg, de moderno poſſeſſore accipere, & illis ad perpetuos annos tradere conceſſum fuit, taxata 10000.

DD. Franciſcanis, & Monialibus Presburgi 1000 flor. de Archiepiſcopo Colocenſi deputati, pro quoque ordine 500, jubente Cæſareo velle 10 Iulii, 1623, elargiti fuere, id eſt, 1000.

In ſimili, Franciſcanis in Raab 1000 flor. à præfato Archiepiſcopo una cum uno dolio vini deputati, & ad mandatum Cæſareum 10 Iulii, 1623, ſoluti 1000.

Et dolium vini taxatum 60.

Sua Cæſarea Majeſtas 11 Iulii, 1623, virtute Cæſareæ reſolutionis Fratribus Miſericordiæ ad alteram Danubii partem Viennæ, ad perficiendum ipſorum inceptum ædificium, & meliorem ſuſtentationem inibi cumulatim jacentium ægrotorum, ex confiſcationibus 5000 flor. clementiſſime concedendos ordinavit 5000.

Volente Cæſarea reſolutione 21 Iulii, 1623. monaſterio S. Thomæ in Brunn loco eleemoſynæ 1000 flor. ex confiſcationibus Moraviæ ſoluti 1000.

Iubente Cæſarea reſolutione de dato 31 Iulii, 1623, Patribus Societatis Ieſu Presburgi, ad illorum ſuſtentationem ſingulis annis 300 flor. ad arbitrium, & placitum tamen perſolvendi, conceſſi ſunt 300.

In ſimili, Patribus Societ. Ieſu 31 Iulii, 1623, à Sua Majeſtate ad ipſius reſolutionem, ex defuncti Archiepiſcopi Colocenſis bonis 300 flor. conceſſi fuerunt 300.

Non minus diverſis ex reſolutionibus de dato ejuſdem, Patribus Societatis Ieſu in Tyrnaw, ex præfatis Epiſcopi derelictis bonis 300.

Iubente

Iubente Cæſarea reſolutione 7 Auguſti, 1623, Fratribus Minoris Obſervanriæ in Brunn, de tritico, in ipſorum monaſterio pro militibus reſervato, 2 ſacci clementiſſime conceſſi, taxati 26.

Patribus Societatis Ieſu in Agram, virtute Cæſareæ reſolutionis 14 Septemb. 1623, ad conſequendum ipſorum inibi collegium ſingulis annis, & donec magis idonea media ſe præſentarint, ex Quæſtoratu Nedeliz 2000 flor. optimæ monetæ clementiſſime conceſſi, id eſt, 2000.

Mandante Cæſarea reſolutione 15 Septembris, 1623, Sua Cæſarea Majeſtas Priori, & Conventui S. Auguſtini Viennæ ad meliorem ſui ſuſtentationem, & ſumma neceſſitate urgente, 1000 flor. bonæ monetæ ex bellico Quæſtoratu clementiſſime conceſſos voluit, id eſt, 1000.

Iubente Cæſarea reſolutione 19 Sept. 1623, Religioſis S Dominici Pragæ ad S. Mariam Magdalenam, ad perficiendum monaſterium, 750 flo. quos ad Quæſtoratum Aulicum ſuis manibus ſe debere ſubſcripſerant, ex Quæſtoratu Bohemico ſoluti fuere, id eſt, 750

D. Guardiano apud S. Dorotheam in Breſlaw, ex juſſu Cæſareæ reſolutionis 5 Octob. 1623, annui 100 taleri, quos quinque annis non acceperat, ſoluti ſunt, id eſt, 500 tal.

Decimoquarto Octobr. 1623, Viennæ Sua S. Cæſarea Majeſtas Patribus Societatis Ieſu Pragæ pro mutuis datis 50 m. flor. Cæſaream obligationem expediri ordinavit 50000.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ reſolutionis 2 Novembr. 1623, D. Abbatiſſæ ad S. Georgium in Pragenſi arce territorium Barzanowiz pro 9219 tal. 55 crucig. & 5 num. tradi ordinatum eſt 9219.55.5.

Iubente Cæſarea reſolutione 10 Novembris, 1623, Sua Majeſtas Patribus Societatis Ieſu Viennæ, pro finiendo Collegio, & Vniverſitate, Templo, & Scholis, ad placitum, ſingulis annis 12 mil. flor. mediam partem ex Quæſtoratu Hungarico Altenburgico, mediam ex Viennenſi ſalis officio, per hebdomadam proportionabiliter ſolvi ordinavit per annum 12000.

Item ordinante Cæſarea reſolutione 27 Novembris, 1623. Fratribus S. Franciſci Ordinis Minorum ad S. Crucem Viennæ certus numerus tritici, utpote media pars territorii Schwarzenaw, per Præfectum ibidem, conceſſa fuit, taxata per 202.

Ex mandato Cæſareo 2 Ianuarii, 1624, Adamo Benedicto Barborofski Abbati monaſterii Emaus Pragæ, bona Miſcowiz per 9005 tal. 45 cruc. clementiſſime fuere conceſſa, id eſt, 9005 tal. 45 cr.

Monialibus ad S. Stephanum, & Ioſephum in Brunn, virtute Cæſareæ reſolutionis de dato 8 Februarii 1624, 4000 flor. ex gratia ſoluti ſunt 4000.

Conventualibus Ordinis S. Dominici Pragæ ad S. Mariam Magdalenam à Sua Cæſarea Majeſtate 24 Febr. 1624, annui 3000 taleri pro meliori ſui ſuſtentatione clementiſſime ad perpetuum conceſſi, id eſt, 3000 tal.

Iuſſu Cæſareæ reſolutionis 15 Martii, 1624, minoribus Conventualibus ad S. Iacobum Pragæ, ad ſui meliorem ſuſtentationem, ſingulis annis 2000 taleri ex S. Majeſtatis propriis Bohemiæ territoriis ſolvi ordinati ſunt, id eſt, 2000 tal.

Volente Sacræ Majeſtatis reſolutione de dato 30 Martii, 1624, D. Prælato in Crembſmunſter Iorgerentia bona Schornſtainemenda clementiſſime conceſſa fuere, taxata per . . .

Dominis Cappucinis Viennæ, juſſu Cæſareæ reſolutionis de dato 17 April. 1624, pro proſequendo incepto ipſorum ædificio, 4000 flor. ex Bohemicis confiſcationibus ordinati ſunt. 4000.

Virtute Cæſareæ reſolutionis 19 Iunii, 1624, S. Cæſarea Majeſtas Dominis Franciſcanis Presburgi, ſingulis annis pro eleemoſyna, ultra alios 100, adhuc alios 100 fl. clementiſſime conceſſit, id eſt, 200.

Epiſcopo, & capitulo in Agram S. C. M. 13 Iulii, 1624, ad reſtaurandum combuſtum templum, 1000 fl. clementiſſime ordinavit, id eſt, 1000.

Rurſus juſſu Cæſ. reſolutionis 18 Iulii, 1624, D. Abbati Monaſterii Emaus Pragæ, 4000 taleri, quos ob coemptam quandam villam debebat, eleemoſynæ loco clementiſſime donati fuere, id eſt, 4000 tal.

Iubente Cæſarea reſolutione 13 Septembris, 1624, monaſterio Monialium Presburgi, pro magna ſui monaſterii neceſſitate, ſal ex gratia donari conceſſum fuit, taxatus 60.

Virtute Cæſareæ reſolutionis 1 Octob. 1624, Decano, & Capitulo S. Stephani Viennæ, pro meliori ſui ſuſtentatione, 2000 flor. ex Comitatibus, & Dominiis Forchtenſtain, & Eiſerſtatt clementiſſime conceſſi 2000.

Volente reſolutione 8 Febr. 1625, S. Cæſarea Majeſtas Dominis Franciſcanis, & Ieſuitis in

Neuſſ, convenientem ſuſtentationem ex Epiſcopatu ibidem clementiſſime ordinavit.

Porro Sua Majeſtas poteſtate Cæſareæ reſolutionis de dato 20 Febr. 1625, PP. S. Franciſci Cappucinorum Neoſtadii, pro finiendo ipſorum ibi monaſterio, 2000 flor. ex tributis, & cenſibus Viennenſibus clementiſſime ſolvi ordinavit 2000.

Iubente Cæſarea reſolutione 12 Martii, 1625, Romanæ Cæſar. Imperatricis à Camera famulæ Leonoræ, ad monaſterium Monialium cœli portæ Viennæ ſuſceptæ, pro Eccleſiaſtica dote 500 flor. ex Cæſareo quæſtoratu ſunt ſoluti 500.

Ad Cæſar. reſolutionem 13 Martii, 1625, D. Antonio Abbati in Crembſmunſter, & ſuo monaſterio annuis ſexaginta curribus ſalis, adhuc aliis 60 fuere adjuncti, taxati per . . . .

Porro ad Cæſar. reſolutionem 15 Martii, 1625, Dominis Franciſcanis in Raab 1000 flor. ex ibidem quæſtoratu, qui ab aliis loco reſtuum donati fuere, ſolvi ordinatum fuit 1000.

Poteſtate literarum Cæſarearum, 26 April. 1625, ordinatum fuit, ut Regiæ fundationi Viennæ à defuncta Imperatrice Anna deputati annui 500 flor. ad magis certiorem ſolutionem ſupra quoddam confiſcatum bonum ponantur, hoc eſt, 500.

Mandante Cæſarea reſolutione 30 April. 1625, D. Abbati de Crembſmunſter donatam à Sua Majeſtate Helmhardti Iorgerenſis domum ipſo facto conſignari conceſſum fuit.

Dominis Cappucinis Viennæ, jubente Cæſarea reſolutione 3 Maji, 1624, ad totalem ſui monaſterii perfectionem, 4000 flor. ab Imperatrice Anna deputati ex Camera Bohemica ſoluti fuere, id eſt, 4000.

Iuſſu Cæſareæ reſolutionis 14 Maji, 1625, Religioſis Prioratus S. Ioannis Hieroſolymitani ad B. Virginem ex parva parte Pragæ, duæ, utpote de Chriſtophoro Rodern, & Caſparo Luncken confiſcatæ domus, pro extruendo alumnatu, ex gratia conceſſæ, & taxatæ per . . .

Virtute Cæſareæ reſolutionis 2 Iunii, 1625, Sua Cæſar. Majeſtas D. Præpoſito Elwacenſi, ſummam debitæ ad circulum Sueviæ per 20 menſes pecuniæ condonari ordinavit.

Iuſſu Cæſarei decreti, 13 Iunii, 1625, RR. PP. S. Auguſtini Viennæ, certis de cauſis, & rationibus, 1000 fl. ex inferioris Auſtriæ dietæ conſenſu ſolvi ordinatum fuit 1000.

Volente Cæſarea reſolutione 27 Iunii, 1625, Decano, & Capitulo Viennenſi ad S. Stephanum de Helhardt Iorgerentum in Hemaldts jacentibus vinis 200 amphoræ fuere conceſſæ, unaquaque amphora taxata per 5 flor. facit 1000.

Iubente Cæſarea reſolutione de dato 28 Iunii, 1625, Monialibus ad S. Nicolaum Viennæ fundatæ annuæ 40 avectiones ſalis ex officio ſalis conceſſæ fuerunt, una avectione taxata per 2 & dimidium flor. facit 100.

Non minus ad Cæſareum mandatum 1 Iulii, 1625, Fratribus Miſericordiæ Viennæ ex altera Danubii parte de vinis Helmharditi Iorgerenſis 100 minora dolia fuerunt conceſſa, & fuit unumquodque dolium per 5 flor. taxatum, facit 500.

Virtute Cæſareæ reſolutionis, 17 Auguſti, 1625, Religioſis S. Dominici ad S. Iacobum in Leuttmariz, juxta triticum, vinum, lignum, adhuc 2000 tal. aſſignati fuere 2000 tal.

Patribus Carmelitenſibus Pragæ, volente reſolutione Cæſarea 24 Auguſti, 1625, ad inceptum ipſorum ædificium, 2000 floreni ſoluti, & eleemoſynæ aliis Religioſis coæquales datæ fuere, id eſt, 2000.

Patribus Societatis Ieſu Lunzii bona, & arx Ottenshaimb in provincia ſupra Onaſum, quæ apprehenſa de ſuperioribus duobus politicis ſtatibus, tradita fuit, taxata per . . . .

Volente Cæſarea reſolutione 4 Octobr. 1625, monaſterio Gottwaii ad fundatum, & antea deputatum vinum, adhuc 40 currus, tantumque ſalis donatum fuit, unoquoque curru taxato per 2 & dimidium flor. facit 100.

Iubente Cæſarea reſolutione 8 Octob. 1625, S. Majeſtas Domino Abbati in Strohoff in Praga ad ædificandum templum Sancti Rocchi ibidem, flor. 2916, 40 Crucig. ſolvi ordinavit 2916.40.

Cæſarea reſolutione ordinante, de dato 17 Oct. 1625, Patribus Ieſuitis, ad ædificandum Collegium in Principatu Sileſiæ, Schonaichenſis punitio clementiſſime conceſſa fuit, quæ ſi ſuam executionem non haberet, Calvinianas ſcholas, de Schonaichenſibus fundatas, illis conſignare coacti ſunt.

Volente Cæſarea reſolutione 18 Oct. 1625, PP. Franciſcanis in Eldenburg, ad inceptum monaſterium 400 floreni ex Quæſtoratu ibidem conceſſi fuere 400.

Man-

Mandante Cæſar. reſolutione 5 Novemb. 1625, D. Archiepiſcopo Pragenſi, à ſuo prædeceſſore ibidem relicta debita, & contributiones clementiſſime donata fuerunt.

Virtute reſolutionis Cæſareæ de dato 12 Nov. 1625, ordinatum fuit, PP. Carmelitanis Viennæ ad promovendum ipſorum monaſterium, ligna neceſſaria, & materialia ex ſuæ Majeſtatis officio ſtructuræ dari.

Virtute ejuſdem reſolutionis 22 Novembris, 1625, pro amplificandis, & conſervandis SS. Petri, & Pauli ſcholis in Groſglogaw, de venditis bonis Thepla, 1000 tal. illuc adhiberi conceſſum fuit, id eſt, 1000 tal.

Volente Cæſarea reſolutione 5 Decemb. 1625, monaſterio Steirgarſten, ex Tanbergenſi ſylva ad antehac conceſſas adhuc 42 arbores clementiſſime conceſſæ fuere.

Cæſarea reſolutione jubente 28 Ianuarii, anno 1626, ordinatum fuit, ut patribus Societatis Ieſu Viennæ ſumma 1000 florenorum à Breuneris relicta ex trigentario Hungarico Altenburgi ſolverentur 1000.

Ex juſſu Cæſareæ reſolutionis de dato 31 Ianuarii, 1626, Fratribus Miſericordiæ ex altera Danubii parte pro tenendo ægrotis medico, ſingulis annis 150 flor. ordinati fuerunt ex Vicedominio Viennenſi, id eſt, 150.

Virtute Cæſareæ reſolutionis, 8 Febr. 1626, Hieronymo Keck Decano in Glaz bona Eiferndorff donata fuerunt, taxata per 1000.

Reſolutione Cæſarea volente, Dominis Franciſcanis Preſburgi, 5 Martii, 1626, conſuetum triticum, & vinum ex bonis S. Georgii, & Poſſing in numero hactenus ſingulis annis uſitato ordinatum fuit.

Ex juſſu Cæſareæ reſolutionis 17 Martii, 1626, Wenceſlao Kulishock Decano in Radiſch, aliquæ illi propriæ, & ad 2142 flor. taxatæ domus hac conditione clementiſſime collatæ, & conceſſæ, ut ſimiles ad Eccleſiaſticam fundationem applicare vellet. 2142.

Volente Cæſarea reſolutione de dato 24 Martii, 1626. Patribus Societatis Ieſu in Glaz, commenda ibidem tradita, & conceſſa.

Virtute dictæ Cæſareæ reſolutionis, illis ipſis Patribus, ad complendum ipſorum ædificium, ſu-

pra aliam acceptam ſatis magnam pecuniarum ſummam, 12000 taleri ex variis confiſcationibus conceſſi fuerunt, id eſt, 14400.

Iubente Cæſarea reſolutione, de dato 25 Martii, 1626, D. Cardinali de Harrach Archiepiſcopo Pragenſi, Bibliothecam in Honiggras concedi ordinatum fuit.

Ex juſſu decreti 26 Martii, 1626, Patribus Societatis Ieſu Viennæ, ad propoſitum, & inceptum Templi ædificium, ex Suæ Majeſtatis ſylva prope Hurteldorff, uſque in 50 robora conceſſa fuerunt.

Ex mandato Cæſareo 7 Aprilis, 1626, Patribus Societatis Carmelitanæ Diſcalceatorum Pragæ tam illos ad ipſorum ædificio deputatos 5000 flor. loco eleemoſynæ, & pro ſuſtentatione, 2000 flor. aſſignatos, quam alios de Comite de Alchaimb conſignatos 2000 florenos, ex Cæſareæ Majeſtatis tributo Pragæ, ſolvi ordinatum fuit, facit 9000.

Patribus Societatis Ieſu Viennæ Sua Sacra Cæſarea Majeſtas 20 April. 1626, ad incepta ædificia novi Collegii ex tributo Bohemiæ 6000 flor. clementiſſime ſolvi ordinavit, id eſt, 6000.

Porro Sua Cæſarea Majeſtas, virtute Cæſareæ reſolutionis 30 April. 1626, Religioſis Franciſcanis Viennæ apud S. Hieronymum, pro incepto ipſorum ædificio, 5000 flor. deputatis Moraltenſibus ex bellica Curia ſolvi ordinavit 5000.

Virtute decreti de anno 1626. 11 Maji, illis ipſis Franciſcanis apud S. Hieronymum, loco deputatorum per menſem 40 majorum panum, ſingulis annis unum ſaccum tritici dari conceſſum eſt, taxatum 15.

Iubente Cæſarea reſolutione, de dato 26 Maji, 1626, Patribus Societatis Ieſu, pro finiendo incepto novi Collegii ædificio, ex quæſtoratu Sileſiæ 6000 flor. ſoluti fuerunt, id eſt, 6000.

Sua Sacra Cæſarea Majeſtas 27 Maji, 1626, Dominis duobus Abbatibus in Henrichſaw, & Camenz, reſtantes reditus 18000 flor. à ſua Celſitudine Archiduce Carolo venerandæ memoriæ ſibi legatorum, condonari clementiſſime ordinavit, id eſt, 18000.

In ſimili, Sua Majeſtas de dato 28 Maji, 1626, Dominis Abbatibus, utpote Pruckenſi prope Znamib, 5000, & Obrawiz, 640 flor. reſtantes reditus clementiſſime condonavit, id eſt, 5640.

Virtute decreti 30 Iunii, 1626, Patribus Carmelita-

melitanis Viennæ ad alteram Danubii partem ex Suæ Majeſtatis propriis ſylvis, ſingulis annis, 30 currus concedi ordinatum fuit.

Volente Cæſarea reſolutione de dato 1 Iulii, 1626, Monialibus in Regia Viennenſi fundatione, deputati à defuncta Imperatrice Anna 500 flor. ex rebellium confiſcatis bonis ſoluti fuerunt 500.

Iubente Cæſarea reſolutione 4 Iulii 1,626, Cappucinis in Olmuz, neceſſitas pro duobus equis in ædificando, & reſtaurando ipſorum monaſterio conceſſa fuit.

Patribus Societatis Ieſu in Groſglogaw, à ſua Majeſtate aſſignati ſunt ill. 70 m. taleri ex Schonaichenſi punitione accepti, id eſt, 70000 tal.

Volente Cæſarea reſolutione, data 7 Auguſti, 1626, Choraliſtis capituli Pragenſis ſingulis hebdomadibus 16 flor. 30 Cr. conceſſi ſunt, id eſt, 16. 30.

Cæſarea volente reſolutione de dato 11 Auguſt. 1626, Dominis Auguſtinianis diſcalceatis Pragæ 2000 flor. Modernenſis ceſſionis, pro ſumma neceſſitate reſtaurandi ſui monaſterii, una cum aliquibus lapidibus in Regia Pragenſi arce inveniendis, concedi ordinatum fuit, id eſt, 2000.

Sua Cæſarea Majeſtas, juſſu Cæſareæ reſolutionis, 22 Septemb. 1626, Patribus Societatis Ieſu in Znamib, & Iglaw, pro bono ipſorum Collegiorum, aliquas domus, & bona conceſſit.

Fratribus Miſericordiæ ex altera Danubii parte Viennæ, virtute decreti 22 Octobr. 1626, pro ipſorum neceſſitate, 50 menſuræ ligni ex Suæ Majeſtatis ſylvis ordinatæ ſunt, taxatæ 150.

Iubente Cæſarea reſolutione 17 Novemb. 1626, Sua Sacra Cæſarea Majeſtas Dominis Franciſcanis ad S. Iacobum Pragæ, ſingulis hebdomadibus 20 flor. ſaccum tritici, dolium cerviſiæ, uti pro fundato ibidem Cæſareo Collegio, per annum 2000 flor. dari conſenſit, facit per annos ſingulos 3040.

Inſuper Sua Cæſarea Majeſtas Virginum monaſterio ad Cæli portam Viennæ, Cæſaream obligationem expediri curavit ſub dato 17 Decembris, 1626, concernentem 10350.

Ex juſſu decreti, 5 Ianuarii, 1627, pro reparanda turri S. Petri Viennæ ad conceſſos 100 flor. adhuc 50 ſunt ſoluti, facit 150.

Mandante Cæſarea reſolutione, de dato 12 Ianuarii, 1627, collegio Ferdinandeo in Piegg, in punitionem Idizla Herzau, 4000 ta. tradi, ordi-

	Fl.	Cr. n.
natum fuit, facit	4666.	
Dominis Franciſcanis Presburgi, virtute Cæſarei decreti, quinto Ianuarii, 1627, unum pondus ſalis ſingulis diebus conceſſum fuit, facit per annum	60.	
Porro volente Cæſarea reſolutione, de dato 8 Febr. 1627, de Sua Majeſtate, Fratribus Ordinis S. Franciſci de Paula neceſſitas lignorum ordinata fuit.		
Mandato Cæſareæ reſolutionis de dato 13 Febr. 1627, Franciſcanis ad S. Hieronymum Viennæ, pro veſtitu, & emendo panno, ex Cæſareo Vicedominio Viennæ, 110 flor. ſoluti ſunt.	110.	
Volente Cæſarea reſolutione, de dato 15 Martii, 1627, Sua Majeſtas Dominis Ieſuitis in Kuttenberg, pro incepto ipſorum collegio aliquas confiſcatas domus donavit, & aſſignandas curavit, taxatas . . .		
Patribus Carmelitanis diſcalceatis, ex altera Danubii parte Viennæ, juſſu decreti 9 Apr. 1627, ad inceptum ipſorum ædificium, & plantandum hortum, ex Viennenſi porticu naves conceſſæ fuere, taxatæ . . .		
Ex juſſu decreti 14 Aprilis, 1627, Virginum monaſterio ad S. Claram Presburgi, pro ipſarum monaſterio, unum pondus ſalis ſingulis diebus conceſſum fuit, taxatum	60.	
Iubente decreto, de dato 14 Aprilis. 1627, Fraternitati Beatiſſimæ Virginis apud Ieſuitas, 100 taleros pro legato D. Matthiæ, ex trigentario in Hungaria Altenburgi ſolvi ordinatum fuit, id eſt,	150.	
Virtute ejuſdem decreti, de dato 4 Maji, 1627. Patribus Dominicanis Viennæ, ex Moſerenſi ceſſione 250 tal. Sua Cæſarea Majeſtas ex tributo Viennenſi, & ex tributo Thabor ſolvi ordinavit, id eſt,	375.	
Ex juſſu decreti, dato 17 Maji, 1627, Dominis Cappucinis Viennæ, 150 arbores, ex Viennenſibus Suæ Majſtatis ſylvis conceſſæ fuere, taxatæ per . . .		
Mandante Cæſarea reſolutione, de dato 20 Maji, 1627, D. Abbati Schattenſi Viennæ, deputatas à Regina Elizabetha triginta menſuras ſalis à quatuor annis neglectas, ſolvi, & impoſterum ſingulis annis concedi ordinatum fuit, taxatas per annum . . .		

Ex juſſu decreti 21 Maji, 1627, Sua Cæſarea Majeſtas DD.Cappucinis Viennæ, loco eleemoſynæ,400 flor.ex Provincialium Quæſtoratu ibidem clementiſſime ordinavit. 400.

Ex juſſu decreti, de dato 29 Maji, 1627, de Sua Majeſtate Patribus Societatis Ieſu Viennæ, pro finiendo ipſorum Collegio ibidem, ex trigentario Hungarico Altenburgi, 2000 flor.ſolvi ordinatum fuit, id eſt, 2000.

Item juſſu decreti 31 Martii, 1627, Sua Cæſarea Majeſtas Patribus Carmelitanis diſcalceatis Viennæ, ſingulis annis ex ſylvarum Quæſtoratu, 55 menſuras ligni conceſſit, taxatas 165.

Etiam pro reſtaurando,& amplificando Carmelitanorum monaſterio Pragæ in Parva urbe, de Sua majeſtate aliquas domus coemi, & ex proprio Quæſtoratu ſolvi ordinavit, ad ſummam circiter . . .

Dominis Patribus Cappucinis Viennæ, ex mandato Cæſareo 17 Iunii, 1627, loco deputati ligni, 55 floreni ex Suæ Majeſtatis Vicedominio ſoluti ſunt, id eſt, 55.

Virtute Cæſareæ reſolutionis 1 Iulii, 1627, Sua Majeſtas PP. Dominicanis in Breſlaw, annum deputatum adhuc in tres annos clementiſſime extendi conceſſit, per unum annum 100 flor. facit per tres annos 300.

Poteſtate Cæſarei privilegii, de dato 2 Auguſti, 1627, ſua Cæſarea Majeſtas Seminario Societatis Ieſu Viennæ, domum in foro Himbergenſi (vulgo domum Rimpelenſem dictam) una cum omnibus appertinentiis debitorum, cenſuum, tributuum, contributionum, aliarumque poſtulationum, totaliter liberam, quamdiu præfatum Seminarium poſſederint, pronunciari juſſit.

Volente, & jubente Cæſareo decreto 11 Auguſti, 1627, PP.Carmelitanis, & Cappucinis Viennæ, ex certis confiſcationibus 36 dolia minora, pro unaquaque parte 18 elargita fuere, taxata 432.

Volente Cæſarea reſolutione, de dato 28 Auguſti, 1627, pauperibus hoſpitalibus ſupra Ratſchin Pragæ pro ſuſtentanda vita, ſingulis hebdomadibus 21 taleri conceſſi, & ſoluti fuere, id eſt, 24. 30.

Patribus Carmelitanis diſcalceatis Viennæ, virtute decreti de 16 Septembris, anno 1627, pro mone-

monaſterii neceſſitate ſingulis annis ex mandato Cæſareo 35 menſuræ ſalis conceſſæ, & ſolutæ, taxatæ 10.30.

Iubente Cæſareo decreto, de dato 16 Septembris, 1627, Dominis Cappucinis Viennæ, pro monaſterii neceſſitate, ex Cæſareo Vicedominio ibidem aliquis numerus lapidum conceſſus, & taxatus per . . . .

Sua Cæſarea Majeſtas de dato 25 Septembris, 1627, pro finita, & fundata fundatione Matrum de Ieſu Viennæ, pro meliori ſui ſuſtentatione per annum, & ad perpetuum, ex Imperiali quæſtoratu ibidem, 600 flor. ſingulis tribus menſibus 150 ſolvi ordinavit, facit per annum 600.

Reſolutione Cæſarea mandante, de dato 16 Octobr. 1627, Patribus Franciſcanis, & Carmelitanis Viennæ, ex confiſcationibus, unicuique parti 200 flor. loco eleemoſynæ conceſſi 400.

De dato Cæſareæ reſolutionis 4 Ianuarii, 1628, Patribus Franciſcanis ad Cœli portam in Pulſin, ad erigendum, & reſtaurandum funditus in rebellione devaſtatum monaſterium, loco eleemoſynæ dati ſunt 1000.

Reſolutione Cæſarea, de dato 19 Ianuar. 1628, Patribus ſervorum Beatiſſimæ Virginis Pragæ, pro incepto, & finiendo monaſterio, 10000 flor. ex Bohemicis territoriis ſolvi conceſſum fuit intra ſpatium quinque annorum 10000.

Cæſarea volente reſolutione, de dato 21 Ianuarii, 1628, Patribus Eremitanis Camaldolenſibus, pro ſuo in monte Kalemberg incepto ædificio, ex inferioribus Auſtriæ dominiis 1000 flor. clementiſſime fuere conceſſi, id eſt, 1000.

Adminiſtratori, Decano, Seniori, Scholaſtico, aliiſque capitularibus Cathedralis Eccleſiæ Budiſſin, virtute decreti 9 Febr. 1628, pro confiſcatis, & impignoratis ejuſdem fundationis recuperandis bonis, 12000 flor. ex ſuperiori Marchionatu Luſatiæ ex gratia conceſſi fuere, id eſt, 12000.

Ex juſſu Cæſareæ reſolutionis, de dato 10 Feb. 1628, Religioſis Dominicanis Sancti Ægidii Pragæ, ratione defuncti Franciſci Commengha da Saubole, 8900 flor. ex Bohemicis quæſtoratibus ſolvendos de tempore in tempus, donec finitus numerus, ordinatum fuit, id eſt, 8900.

Virtute Cæſareæ reſolutionis, de dato 12 Febr. 1628, Patribus Societatis Ieſu Viennæ, ad ipſorum

Fl. Cr. n.

rum Collegium, Templum, & ſcholas, una & altera vice, 6000 flor. ex Bohemicis, & 6000 flor. ex Sileſienſibus redditibus, ex gratia ſolvendos juſſit, & ordinavit 12000.

Volente Cæſarea reſolutione, de dato 16 Februarii, 1627, Capitularibus, & Miniſtris arcis Eccleſiæ Pragæ, pro ipſorum ſuſtentatione, 2225 tal. conceſſi, id eſt, 2595.50.

Ex mandato Cæſareo, 1 Martii, 1628, ad reparandas campanas in Friderſpach, ex tributu Stainenſi, loco auxilii, 300 flor. ſolvi conceſſum fuit 300.

Cæſarea reſolutione, de dato 1 Martii, 1628, Patribus Eremitanis Camaldolenſibus, pro ipſorum ſuſtentatione, ſingulis ſeptimanis 18 floreni ex Auſtriæ territoriis ordinati, id eſt per annum, 936.

Item ipſa volente reſolutione, iiſdem Patribus Eremitanis in monte Kalemberg, neceſſitas lapidum ex ipſis Suæ Majeſtatis dominiis, etiam inhabitatio ad interim unius loci conceſſa fuit.

Porro virtute primum dictæ Cæſareæ reſolutionis, Dominis Ieſuitis, ad ædificandum Collegium, & ſcholas in nova civitate Pragæ, Templum corporis Chriſti ibidem, una cum vicinis domibus, conſignatum fuit, taxatum ad minimum . . .

D. Archiepiſcopo, & Cardinali de Harrach, virtute Cæſarei decreti de dato 11 Martii, 1628, pro meliori ſui ſuſtentatione, 2000 fl. ex confinibus, & territoriis Bohemiæ ſoluti fuere, id eſt, 2000.

Volente Cæſar. reſolutione, de dato 13 Martii, 1628, Domino Ioanni Cztiborkotwa Canonico Pragæ, & Præpoſito in Altenpurozel, ex Suæ Majeſtatis Bohemiæ redditibus, pro meliori ſui ſuſtentatione, 1000 taleri ex gratia ordinati, id eſt, 1166.40.

Reſolutione Cæſarea de dato 24 Martii, 1628, Sua Majeſtas ad reſtaurandam fraternitatem corporis Chriſti Pragæ, in parvo oppido ad S. Thomam, per annum 400 flor partem mediam ex ſalis Viennæ, & partem aliam ex Bohemiæ redditibus ſolvendos ordinavit 400.

Reſolutione jubente Cæſarea, de dato 31 Martii, 1628, Religioſis Reverendiſſimæ Virginis in monte albo Pragæ, ad inceptum ipſorum Templi,

Templi, , & monaſterii ædificium, neceſſitas lignorum ex ſuæ Majeſtatis propriis ſylvis conceſſa fuit.

Religioſis S. Franciſci de Paula Pragæ, virtute Cæſareæ reſolutionis, de dato 8 Aprilis, 1628, ex Suæ Majeſtatis tributis in Bohemia, loco eleemoſynæ, 3000 flor. ſolvi ordinavit 3000.

Ex mandato Cæſareo, de dato 14 April. 1628, PP. Soc. Ieſu Pragæ, pro ſuſtentandis aliquibus alumnis, ex vini, & cerviſiæ redditibus in terris Podibroth, & Partowiz, ſingulis annis 900 taleri fuerunt conceſſi, facit per annum 1050.

Collegio Ferdinandeo ad S. Iacobum Pragæ, virtute Cæſareæ reſolutionis, de dato 17 April. 1628, ex futura quadam confiſcatione, 5000 tal. ſolvendos ordinatũm fuit, hoc eſt, 5833.20.

Ex Cæſarea reſolutione, de dato 22 April. 1628, reformatis Dominis Auguſtinianis Pragæ, ex futuris punitionibus, loco eleemoſynæ, 1000 tal. ſolvendos ordinatum fuit, id eſt, 1166.40.

Reſolutione Cæſarea volente, de dato 23 Maji, 1628, Congregationi cunctarum animarum fidelium in templo S. Spiritus Pragæ, ad amplificandam eandem congregationem, ex Bohemico Quæſtoratu 500 flor. expenſi. 500.

Reſolutione Cæſarea volente, 23 Maji, 1628, Congregationi Flagellantium Pragæ, pro emẽdo, & providendo commodo loco ad propoſitæ Cappellæ ædificium, & melius perficiendum ſuum exercitium, ex Bohemicis Quæſtoratibus 600 flor. fuere conceſſi, id eſt, 600.

De ſua dein Majeſtate, quædam domus Viennæ coempta, & Matribus de Ieſu ibidem donata fuit, quam antea D. Hoggen Miller poſſederat, taxata per . . .

Virtute Cæſareæ Reſolutionis, de dato 24 Maji, 1628, Auguſtinianis ad S. Thomam in parva civitate Pragæ, ex Bohemicis Quæſtoratibus 4000 fl. ſoluti fuere. 4000.

Ex dono Cæſareo, de dato 13 Iunii, 1628, Eccleſiaſticis in Bohemia, pro meliori ſui auxilio, ad aliam ſalis cariorem venditionem conceſſorum, nempe 45 Crucig. adhuc ſupra quodvis dolium 15 Crucigeros addere, & Archiepiſcopo, & Cardinali Pragenſi concedere ordinatum fuit, & conceſſum.

Virtute decreti de 18 Iulii, 1628, Sua Cæſarea Majeſtas

Majeſtas Dominis Franciſcanis in Znamib Moraviæ,ad ipſorum monaſterium ibidem pro auxilio, 500 flor. ex Moraviæ contributionibus conceſſit, id eſt, 500.

Cæſarea volente reſolutione, de dato 26 Iulii, 1628, Sua Majeſtas DD. Franciſcanis in civitate Moguntina, ad inceptum templi ædificium, 100 tal. Imp. ex Bohemiæ redditibus ſolvendos ordinavit, id eſt, 150.

Ex decreto Cæſareo 4 Auguſti, 1628, PP. Eremitanis Camaldolenſibus, pro ædificando ipſorum monaſterio, Suæ Majeſtatis propria terra, vulgo Dhienberg dicta, conceſſa fuit.

Reſolutione Cæſarea volente, de dato 7 Auguſti, 1628, ad emendum Eccleſiæ ornatum ad S. Rocchum Pragæ, ex Bohemiæ Quæſtoratu 1500 taleros ex gratia ſolvendos ordinatum fuit, id eſt, 1750.

Ex Cæſareo mandato, de anno 1628, 14 Auguſti, Matribus de Ieſu Presburgi, ex Hungarica Camera, 400 floreni clementiſſime ſolvendi fuere. 400.

Cæſarea jubente reſolutione, de dato 17 Aprilis, 1628, monaſterio S. Annæ in Praga, ex redditibus Bohemiæ ſalis, 500 flor. ſolvi ordinatum fuit 500.

Iuſſu Cæſareæ reſolutionis, de dato 18 Auguſti, 1628, Typographo in Neuſſ, pro præſtito Patribus Ieſuitis labore, 571 tal. 20 Crucig. 6 nummi ordinati fuerunt, hoc eſt, 685.32.6.

Reſolutione mandante Cæſarea, de dato 25 Aug. 1628, DD. Ieſuitis Pragæ in domo profeſſionis, ſingulis ſeptimanis 8 tal. Imp. conceſſi, facit per annum 416 tal. id eſt, 624.

Item Sua Sacra Cæſarea Majeſtas illis ipſis Patribus, ex unoquoque Bohemiæ Dominio, ſingulis annis 2 ſaccos tritici, & 2 farinæ aſſignandos ordinavit.

Iubente porro Cæſarea reſolutione, de dato 30 Auguſti, 1628, D. Epiſcopo in Erla Ioanni Biber 2000 flor. fuere ordinati, id eſt, 2000.

Item illi ipſi annuè, pro prætenſis quibuſdam decimis, quas Princeps Bethlehem Gabor in Sibenburga poſſidet, ſolvi 1500 flor. ordinatum fuit, & ad vitam ejuſdem Epiſcopi annuè 500 flor. ex Vngarica Camera tradi, hoc eſt, 2000.

Porro Cæſarea volente reſolut, de dato 12 Septembris,

tembris, 1628, de S. Majeſtate Patribus S. Franciſci Ordinis Minorum 1500 flor. & Patribus Camaldulenzibus 10500 flor. ſolvi ordinatum fuit, id eſt, 12000.

Iubente Cæſarea reſolutione, de dato 16 Septembris, 1628, Sua Sacra Cæſarea Majeſtas Patribus Societatis Ieſu Viennæ, pro meliori ſui ſuſtentatione, ex diverſis Auſtriæ territoriis, annue, & unoquoque in particulari anno, 1200 flor. ſolvendos ordinavit, id eſt, 1200.

FINIS.

BAYERISCHE STAATS-BIBLIOTHEK MUENCHEN